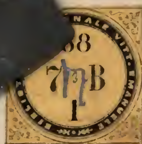
M. TULLIJ CICERONIS EPISTOLAE AD ATTICUM, AD M. BRUTUM, AD...

Marcus Tullius Cicero

NALE VITT. EMANUELE
B
1

M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLAE AD ATTICVM,
AD M. BRVTVM,
AD QVINTVM
FRATREM,

Cum correctionibus
Pauli Manutij.

VENETIIS M. D. LIIII.

GVLIELMO PELLICERIO, EPIſcopo Monſpeſſulanenſi, Chriſtianiſſimi Galliæ Regis apud Venetam remp. Oratori, Paulus Manutius, Aldi F. S. D.

QVO quiſque in nos animo ſit, difficile eſt iudicare: neque fere quidquam eſt, quod intelligi minus poſſit; propterea quòd à ſimulatione uoluntas non facile diſtinguitur: tamen dubitare te non arbitror, quin ego is in te colendo ſim, qui eſſe debeo: ſecus ènim ſi eſſet, me tu certe, quantum amas, non amares. quanquam non hoc modo facis: etenim beneficio etiam obſtringis: beneficium autē illud eſt, quòd mihi ad reſtituendos ueterum libros omnia, quæ in te ſunt, quæ intelligo eſſe maxima, & polliceris, & defers. quam tuam liberalitatem eo pluris facio, quòd eam tu condire ſoles humanitate ſermonis: qua factum eſt, ut non ego ſolum, ſed omnis hæc te ciuitas mirifice diligat. nam de doctrina tua, de probitate, quis erat, qui iam antea non audiſſet? quæ quanquam eiuſmodi ſint, ut ipſa per ſe beneuolentiam, & gratiam concilient: tamen, cum hæc orationis comitas accedit, multo pluris æſtimantur. itaque in hoc legationis munere fungendo qui maiorem aut gratiam à noſtris hominibus iniuerit, aut uirtutis opinionem tulerit, arbitror fuiſſe neminem. ſed apud me præcipua ſunt merita: quæ equidem, ſi poſſim, cupio remunerari: ſed mihi gratiæ reddendæ rationem ſentio eſſe perdifficilem: non enim quæ tibi ad bene merendum, eadem eſt nobis ad remunerandum facultas. quare quo-

A ij

niam, quod debeo, ſoluere non poſſum: ueritus, ne tu malum nomen me putares, cepi conſilium mittẽdi ad te quaſi prædes harum epiſtolarum libros. quos tibi non puto à me eſſe commendandos. nam & tu eos iampridem bene noſti: & prædes commendare, debitoris non eſt. tantum te rogo, ut, ſi me tibi eam, quam debeo, præſtare obſeruantiam intelligis, tu me eo, quo inſtituiſti, proſequi amore ne deſinas. Vale.

STVDIOSIS.

AD latinæ linguæ cognitionem, ut ego exiſtimo, plus afferre non poteſt ullus liber, quàm quæ ad Atticum ſcriptæ ſunt epiſtolæ. ſed eas hactenus propter infinita menda pauciſſimi attingere ſunt auſi. quæ me ratio cum hortari uideretur, ut ad earum emendationem, quidquid operæ, quidquid poſſem induſtriæ, conferrem; feci, & opus aggreſſus ſum ſane difficillimum. in quo tamen quantum ſtudii poſuerim, non pœnitet. nam fere, lectorem offendere quæ poterant, ſublata ſunt omnia: ut deinceps liber omnium elegantiſſimus & legi ab omnibus, & intelligi ſatis commode poſſit. interpretationes locorum difficilium adiectæ sunt in extremo: quas legentibus non fore prorsus inutiles arbitramus.

quicquid in 3a. quicq.. 3a.

Suprascripta adjecta sunt harum epistolarum editioni Venetæ anni 1540 quam nos numero 3a. designamus. In reliquis Præfatio et monitum ad studiosos concordant, excepto quidquid tan.bis, et quidquam semel.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER I.

CICERO ATTICO S.

PETITIONIS NOSTRAE, *quam tibi summæ curæ esse scio, huiusmodi ratio est, quod adhuc coniectura prouideri possit. prensat unus P. Galba; sine fuco, ac fallacijs, more maiorum, negatur. ut opinio est hominum, non aliena rationi nostræ fuit illius hæc præpropera prensatio: nam illi ita negant uulgo, ut mihi se debere dicant. ita quiddam spero nobis profici, cum hoc percrebrescit, plurimos nostros amicos inueniri. nos autem initium prensandi facere cogitaramus eo ipso tempore, quo tuum puerum cum his literis proficisci Cincius dicebat. In campo, comitijs tribunicijs, ad XVI. cal. Sext. cõpetitores, qui certi esse uidebantur, Galba, & Antonius, & Q. Cornificius. puto te in hoc aut risisse, aut ingemuisse, ut frontem ferias. sunt, qui etiam Cæsonium putẽt. Aquillium nõ arbitramur; qui denegat, et iurauit morbum, & illud suũ regnum iudiciale opposuit. Catilina, si iudicatũ erit meridie nõ lucere, certus erit cõpetitor. de Aufidio, et Palicano, nõ puto te expectare, dũ scribã. de ijs, qui nũc petũt, Cæsar certus putatur. Thermus cum Silano contendere existimatur: qui sic inopes et ab amicis, et existimatione sunt, ut mihi uideatur nõ esse ἀδύνατον Curiũ obducere. sed hoc præter me nemini*

uidetur. Nostris

2a

*tionibus maxime cõducere uidetur, Thermum fieri cũ Cæsare: nemo est enim ex ijs, qui nunc petunt, qui, si in nostrum annum reciderit, firmior candidatus fore uideatur: propterea quòd curator est uiæ Flaminiæ: quæ cum erit absoluta, sane facile eum libenter nunc cæteri * consuli acciderim. petitorum hæc est adhuc informata cogitatio. nos in omni munere candidatorio fungendo summam adhibebimus diligentiam: & fortasse, quoniam uidetur in suffragijs multum posse Gallia; cum Romæ à iudicijs forum refrixerit, excurremus mense Septembri legati ad Pisonẽ, ut Ianuario reuertamur. cum perspexero uoluntates nobilium, scribam ad te. cætera spero prolixa esse, his duntaxat urbanis competitoribus: illam manum, tu, mihi, cura, ut præstes, quoniã propius abes, Pompeij, nostri amici. nega me ei iratum fore, si ad mea comitia non uenerit. atque hæc huiusmodi sunt. Sed est, quod abs te mihi ignosci peruelim. Cæcilius, auunculus tuus, à P. Vario cum magna pecunia fraudaretur, agere cœpit cum eius fratre Caninio Satyro de ijs rebus, quas eum dolo malo mancipio accepisse de Vario diceret. una agebant cæteri creditores, in quibus erat Lucullus, et P. Scipio, et is, quem putabant magistrum fore, si bona uenirent, L. Pontius. uerum hoc ridiculum est, de magistro nunc cognoscere. rogauit me Cæcilius, ut adessem contra Satyrum. dies fere nullus est, quin hic Satyrus domum meam uẽtitet. obseruat L. Domitium maxime: me habet proximum. fuit & mihi, & Quinto fratri magno usui in nostris petitionibus. sane sum perturbatus, cum ipsius Satyri familiaritate, tũ Domitij, in quo uno maxime ambitio*

sane facile & libenter eum consulẽ cupiens

nostra nititur. demonstraui hæc Cæcilio: simul et illud ostendi, si ipse unus cũ illo uno contenderet, me ei satisfacturum fuisse: nunc in causa uniuersorum creditorum, hominum præsertim amplissimorum, qui sine eo, quem Cæcilius suo nomine perhiberet, facile cōmunem causam sustinerent, æquum esse, eum et officio meo cō sulere, & tempori. durius accipere hoc mihi uisus est, quàm uellem, et quàm homines belli solent; & postea prorsus ab instituta nostra paucorum dierum consuetudine longe refugit. abs te peto, ut mihi hoc ignoscas, et me existimes humanitate esse prohibitũ, ne contra amici summam existimationem miserrimo eius tēpore uenirem; cum is omnia sua studia, et officia in me contulisset. quòd si uoles in me esse durior, ambitionem mihi putabis obstitisse. ego autem arbitror, etiã si id sit, mihi ignoscendùm esse: ἐπεὶ οὐχ ἱερήιον οὐδὲ βοείην. *uides enim, in quo cursu simus, et quàm omnes gratias non modo retinendas, uerũ etiam acquirendas putemus. spero tibi me causam probasse, cupio quidem certe. Hermathena tua ualde me delectat, et posita ita belle est, ut totũ gymnasium* ἡλίου ἀνάθημα *esse uideatur. multum te amamus. L. Iulio Cæsare, C. Marcio Figulo consulibus filiolo me auctum scito, salua Terentia.*

CICERO ATTICO S. 2

ABS TE *tam diu nihil literarũ? Ego de meis ad te rationibus scripsi antea diligenter. hoc tempore Catilinã, cōpetitorem nostrũ, defendere cogitamus. iudices habemus, quos uolumus, summa accusatoris uolũtate. spero, si absolutus erit, coniunctiorem nobis fore in ratione*

petitionis: sin aliter acciderit, humaniter feremus. tuo aduentu nobis opus est maturo. nam prorsus summa hominũ est opinio, tuos familiares, nobiles homines, aduersarios honori nostro fore. ad eorum uoluntatem mihi conciliandã maximo te mihi usui fore uideo. quare Ianuario ineunte, ut constituisti, cura ut Romæ sis. Auiam tuam scito desiderio tui mortuã esse, & simul, quòd uerita sit, ne Latinæ in officio non manerent, & in montẽ Albanum hostias nõ adducerẽt. eius rei consolationem ad te L. Saufeium missurum esse arbitror. nos hic te ad mẽsem Ianuarium expectamus: ex quodã rumore, an ex literis tuis ad alios missis? nam ad me de eo nihil scripsisti. Signa, quæ nobis curasti, ea sunt ad Caietã exposita. nos ea nõ uidimus; neque enim exeundi Roma potestas nobis fuit. misimus, qui pro uectura solueret. te multũ amamus, quòd ea abs te diligẽter, paruoq; curata sunt. Quod ad me sæpe scripsisti de nostro amico placãdo, feci, et expertus sum omnia: sed mirandum in modum est animo abalienato; quibus de suspicionibus, etsi audisse te arbitror, tamen ex me, cum ueneris, cognosces. Sallustium præsentẽ restituere in eius uetere gratiam nõ potui. hoc eo ad te scripsi, quòd is me accusare de te solebat. in se expertus est illũ esse minus exorabilem, meum studium nec tibi defuisse. Tulliolam C. Pisoni L. F. Frugi despondimus. Vale.

CICERO ATTICO S. 3

CREBRAS *expectationes nobis tui cõmoues. nuper quidẽ, cum te iam aduentare arbitraremur, repẽte abs te in mensem Quintilem reiecti sumus. nunc uero*

ſentio, quod cõmodo tuo facere poteris, uenias ad id tempus, quod ſcribis. obieris Quinti fratris comitia; nos longo interuallo uiſeris; Acutilianam controuerſiã trãſegeris. hoc me etiam Peduceus, ut ad te ſcriberem, admonuit. putamus enim utile eſſe, te aliquando iam rem trãſigere. mea interceſſio & eſt, & fuit parata. Nos hic incredibili ac ſingulari populi uoluntate de C. Macro trãſegimus. cui cum æqui fuiſſemus, tamẽ multo maiorem fructũ ex populi exiſtimatione illo damnato cepimus, quàm ex ipſius, ſi abſolutus eſſet, gratia cepiſſemus. Quod ad me de Hermathena ſcribis, per mihi gratum eſt: et ornamentũ Academiæ propriũ meæ, quòd et Hermes cõmune omniũ, & Minerua ſingulare eſt eius gymnaſij. quare uelim, ut ſcribis, cæteris quoque rebus quamplurimis eum locum ornes. Quæ mihi antea ſigna miſiſti, ea nondũ uidi. in Formiano ſunt: quò ego nunc proficiſci cogitabam. illa omnia in Tuſculanum deportabo. Caietam, ſi quando abundare cœpero, ornabo. Libros tuos conſerua: & noli deſperare, eos meos facere poſſe. quod ſi aſſequor, ſupero Craſſum diuitijs, atque omnium uicos, & prata contemno. Vale.

CICERO ATTICO S. 4

QVANTVM dolorem acceperim, & quãto fructu ſim priuatus et forẽſi, & domeſtico, Lucij fratris noſtri morte; in primis pro noſtra conſuetudine tu exiſtimare potes. nã mihi omnia, quæ iucũda ex humanitate alterius, et moribus homini accidere poſſunt, ex illo accidebãt. quare nõ dubito, quin tibi quoque id moleſtum ſit; cum et meo dolore moueare, & ipſe omni uir-

tute, officioq; ornatissimum, tuiq; & sua sponte, & meo sermone amantem, affinem, amicumq; amiseris. Quod ad me scribis de sorore tua, testis erit tibi ipsa, quantæ mihi curæ fuerit, ut Q. fratris animus in eam esset is, qui esse deberet: quem cũ esse offensiorem arbitrarer, eas literas ad eum misi, quibus & placarem ut fratrem, & monerem ut minorem, & obiurgarem ut errantem. itaque ex ijs, quæ postea sæpe ab eo ad me scripta sunt, confido ita esse omnia, ut & oporteat, et uelimus. De literarũ missione, sine causa abs te accusor: nunquam enim à Põponia nostra certior sum factus, esse cui literas dare possem. porro autẽ neque mihi accidit, ut haberem, qui in Epeirũ proficisceretur: neque dum te Athenis esse audiebamus. De Acutiliano autem negotio quod mihi mandaras; ut primũ à tuo digressu Romam ueni, confecerã: sed accidit, ut et contentione nihil opus esset; & ego, qui in te satis consilij statuerim esse, mallem Peduceũ tibi consilium per literas, quàm me, dare. etenim cum multos dies aures meas Acutilio dedissem; cuius sermonis genus tibi notum esse arbitror; non mihi graue duxi scribere ad te de illius querimonijs, cũ eas audire, quod erat subodiosum, leue putassem. sed abs te ipso, qui me accusas, unas mihi scito literas redditas esse; cũ et otij ad scribendũ plus, & facultatẽ dandi maiorem habueris. Quod scribis, etiam si cuius animus in te esset offensior, à me recolligi oportere: quid dicas? neque id neglexi: sed est miro quodã modo affectus. ego autem, quæ dicenda fuerũt de te, non præterij: quid autem contendendũ esset, ex tua putabam uoluntate statuere oportere: quam si ad

me perſcripſeris, intelliges me neque diligentiorē eſſe uoluiſſe, quàm tu eſſes, neque negligentiorem fore, quàm tu uelis. De Tadiana re mecum Tadius locutus eſt, te ita ſcripſiſſe, nihil eſſe iam, quod laboraret, quoniam hæreditas uſucapta eſſet. id mirabamur, te ignorare, de tutela legitima, in qua dicitur eſſe puella, nihil uſucapi poſſe. Epeiroticam emptionem gaudeo tibi placere. Quæ tibi mandaui, & quæ tu intelliges conuenire noſtro Tuſculano, uelim, ut ſcribis, cures; quod ſine moleſtia tua facere poteris: nā nos ex omnibus moleſtijs, & laboribus uno illo in loco conquieſcimus: quò fratrem quotidie expectamus. Terentia magnos articulorum dolores habet, & te, & ſororem tuam, & matrē maxime diligit, ſalutemq́; tibi plurimam adſcribit, & Tulliola, deliciæ noſtræ. Cura, ut ualeas; & nos ames; & tibi perſuadeas, te à me fraterne amari.

CICERO ATTICO S.

NON *cōmittam poſthac, ut me accuſare de epiſtolarum negligentia poſſis. tu modo uideto, in tanto otio ut par mihi ſis. Domū Rabirianam Neapoli, quā tu iam dimenſam, et exædificatā animo habebas, M. Fonteius emit HS CCCLↃↃↃXXX. id te ſcire uolui, ſi quid forte ea res ad cogitationes tuas pertineret. Q. frater, ut mihi uidetur, quo uolumus animo eſt in Pōponiam, & cū ea nunc in Arpinati prædio erat, & ſecum habebat hominem χρηστομαθῆ D. Turanniū. Pater nobis deceſſit ad VIII. cal. Dec. Hæc habebam fere, quæ te ſcire uellem. tu, uelim, ſi qua ornamēta γυμνασιώδη reperire poteris, quæ loci ſint eius, quem tu*

centum tri-
ginta millia

non ignoras, ne prætermittas. Nos *Tusculano ita delectamur, ut nobismet ipsis tum denique, cum illò uenimus, placeamus.* Quid *agas omnibus de rebus, et quid acturus sis, fac nos quamdiligentissime certiores.* Apud *matrem recte est; eaq; nobis curæ est.* L. Cincio HS X X C D *constitui me curaturum idibus* Febr. *tu, uelim, ea, quæ nobis emisse, et parasse scribis, des operā, ut quamprimum habeamus. & uelim cogites, id quod mihi pollicitus es, quemadmodum bibliothecam nobis conficere possis. omnem spem delectationis nostræ, quam, cum in otium uenerimus, habere uolumus, in tua humanitate positam habemus.* Vale.

CICERO ATTICO S.

APVD *te est, ut uolumus. mater tua, & soror à me,* Quinto*q; fratre diligitur.* Cum Acutilio *sum locutus. is sibi negat à suo procuratore quidquā scriptū esse; & miratur istā controuersiā fuisse, quòd ille recusarat satisdari, amplius abs te non peti.* Quod *te de* Tadiano *negotio decidisse scribis, id ego* Tadio *& gratum esse intellexi, & magnopere iucundum.* Ille *noster amicus, & mehercule uir optimus, & mihi amicissimus, sane tibi iratus est. hoc si quanti tu æstimes, sciā, tum, quid mihi elaborandū sit, scire possim.* L. Cincio HS C C L ↃↃ C C C C *pro signis* Megaricis, *ut tu ad me scripseras, curaui.* Hermæ *tui* Pentelici *cum capitibus æneis, de quibus ad me scripsisti, iam nunc admodum delectant. quare uelim, & eos, & signa, et cætera, quæ tibi eius loci, & nostri studij, & tuæ elegantiæ esse uidebūtur, quamplurima, quamprimumq; mittas;*

& maxime quæ tibi gymnasij, xystiq; uidebuntur esse: nam in hoc genere sic studio efferimur, ut abs te adiuuandi, ab alijs prope reprehendēdi simus. si Lentuli nauis nō erit, quò tibi placebit, imponito. Tulliola, deliciolæ nostræ, tuum munusculum flagitat, & me ut sponsorem appellat: mihi autem abiurare certius est, quàm dependere. Vale.

CICERO ATTICO S. 7

NIMIVM raro nobis abs te literæ afferūntur: cum & multo tu facilius reperias, qui Romam proficiscantur, quàm ego, qui Athenas; & certius tibi sit, me esse Romæ, quàm mihi, te Athenis. itaque propter hanc dubitationem meam breuior hæc ipsa epistola est; quòd, cum incertus essem, ubi esses, nolebam illum nostrum familiarem sermonem in alienas manus deuenire. signa Megarica, & Hermas, de quibus ad me scripsisti, uehementer expecto. quidquid eiusdem generis habebis, dignum Academia tibi quod uidebitur; ne dubitaris mittere; & arcæ nostræ confidito. genus hoc est uoluptatis meæ: quæ γυμνασιώδη maxime sunt, ea quæro. Lentulus naues suas pollicetur. peto abs te, ut hæc cures diligenter. Chilius te rogat, & ego eius rogatu, Εὐμολπιδῶν πάτρια. Vale.

CICERO ATTICO S. 8

CVM essem in Tusculano, (erit hoc tibi pro illo tuo, Cū essem in Ceramico) ueruntamē cum ibi essem, Roma puer à sorore tua missus epistolā mihi abs te allatā dedit, nunciauitq;, eo ipso die post meridiem missuram

qui ad te proficisceretur. eo factū est, ut epistolæ tuæ rescriberem aliquid; breuitate tēporis, tam pauca cogerer scribere: primū tibi de nostro amico placando, aut etiam plane restituendo polliceor. quod ego, etsi mea sponte ante faciebam, eo nunc tamen et agam studiosius, & contendam ab illo uehementius, quòd tantam ex epistola uoluntatē eius rei tuam perspicere uideor. hoc te intelligere uolo, pergrauiter illum esse offensum: sed quia nullam uideo grauē subesse causam, magnopere, confido illum fore in officio, & in nostra potestate. Signa nostra, et Hermeraclas, ut scribis, cum cōmodissime poteris, uelim imponas, et si quod aliud οἰκεῖον eius loci, quem non ignoras, reperies, et maxime, quæ tibi palæstræ, gymnasiiq́; uidebūtur esse: etenim ibi sedens hæc ad te scribebam, ut me locus ipse admoneret. præterea typos tibi mando, quos in tectorio atrioli possim includere, et putealia sigillata duo. Bibliothecam tuam caue cuiquā despondeas, quamuis acrem amatorem inueneris: nam ego omnes meas uindemiolas eò reseruo, ut illud subsidium senectuti parem. De fratre confido ita esse, ut semper uolui, & elaboraui. multa signa sunt eius rei, non minimū, quòd soror prægnās est. De comitijs meis, & tibi me permisisse memini, & ego iampridem hoc cōmunibus amicis, qui te expectant, prædico, et te non modo non accersam, sed prohibebo; quòd intelligā multò magis interesse tua, te agere, quod agendū est hoc tempore; quàm mea, te adesse comitijs. proinde eo animo te uelim esse, quasi mei negotij causa in ista loca missus esses. me autē eum et offendes erga te, & audies, quasi mihi, si qua parta

runt, non modo te præsente, sed per te parta sint. Tulliola tibi diem dat, sponsorem non appellat. Vale.

CICERO ATTICO S. 9

ET mea sponte faciebam antea, & post, duabus epistolis tuis perdiligenter in eandem rationē scriptis, magnopere sum commotus. eò accedebat hortator assiduus Sallustius, ut agerē quamdiligentissime cū Lucceio de uestra uetere gratia reconciliāda. sed cū omnia fecissem, non modo eā uolūtatem eius, quæ fuerat erga te, recuperare nō potui, uerū nec causam quidē elicere immutatæ uolūtatis. tametsi iactat ille quidē illud suū arbitriū, et ea, quæ iā tum, cū aderas, offendere eius animū intelligebā, tamen habet quiddā profecto, quod magis in animo eius insederit, quod neque epistolæ tuæ, neque nostra legatio tam potest facile delere, quàm tu præsens nō modo oratione, sed tuo uultu illo familiari tolles, si modo tāti putabis id, quod, si me audies, & si humanitati tuæ cōstare uoles, certe putabis. ac, ne illud mirere, cur, cū ego antea significarē tibi per literas, me sperare illū in nostra potestate fore, nūc idē uidear diffidere; incredibile est, quāto mihi uideatur illius uolūtas obstinatior, & in hac iracundia obfirmatior. sed hæc aut sanabuntur, cum ueneris; aut ei molesta erunt, in utro culpa erit. Quod in epistola tua scriptum erat, me iā arbitrari designatum esse; scito, nihil tā exercitū esse nunc Romæ, quàm candidatos, omnibus iniquitatibus; nec, quādo futura sint comitia, sciri. uerū hæc audies de Philadelpho. tu, uelim, quæ Academiæ nostræ parasti, quamprimū mittas. mirum, quàm illius loci nō

modo usus, sed etiã cogitatio delectat. libros uero tuos caue cuiquã tradas. nobis eos, quemadmodum scribis, conserua. summũ me eorũ studiũ tenet, sicut odiũ iam cæterarum rerum: quas tu, incredibile est, quàm breui tẽpore quãto deteriores offensurus sis, quàm reliquisti.

CICERO ATTICO S. 10

TEVCRIS *illa lentũ sane negotiũ. neque* Corne-*lius ad* Terentiam *postea rediјt. opinor, ad* Considium, Axiũ, Selicium *confugiendũ est. nam à* Cæcilio *propinqui minore cẽtesimis nummũ mouere nõ possunt. sed, ut ad prima illa redeã, nihil ego illa impudentius, astutius, lentius uidi. libertum mitto:* Tito *mandaui:* σκέψεις, *atque* ἀναβολαί. *sed nescio, an* ταὐτόματον ὑμῶν. *nam mihi* Pompeiani *prodromi nunciant, aperte* Pompeium *acturum,* Antonio *succedi oportere: eodemq; tempore aget prætor ad populum. res eiusmodi est, ut ego nec per bonorũ, nec per popularem existimationẽ honeste possim hominẽ defendere; nec mihi libeat, quod uel maximũ est. etenim accidit hoc, quod totum cuiusmodi sit, mãdo tibi, ut perspicias. libertum ego habeo, sane nequam hominem,* Hilarũ *dico, ratiocinatorẽ, et clientem tuum. de eo mihi* Valerius *interpres nunciat,* Chiliusq; *se audisse scribit hæc; esse hominẽ cum* Antonio; Antonium *porrò in cogendis pecuniјs dictitare, partem mihi quæri, & à me custodem communis quæstus libertum esse missum. nõ sum mediocriter cõmotus: neque tamen credidi: sed certe aliquid sermonis fuit. totum inuestiga, cognosce, perspice, et nebulonem illũ, si quo pacto potes, ex istis locis amoue. huius*

sermonis

sermonis Velerius auctorem Cn. Plancium nominabat. mando tibi plane, totum ut uideas, cuiusmodi sit. Pompeium nobis amicissimum constat esse. diuortium Muciæ uehementer probatur. P. Clodium, Appij filium, te credo audisse cum ueste muliebri deprehensum domi C. Cæsaris, cum pro populo fieret, eumq; per manus seruulæ seruatum, & eductum: rem esse insigni infamia. quod te moleste ferre certo scio. Quod præterea ad te scribam, non habeo. & mehercule eram conturbatior: nam puer festiuus, anagnostes noster, Sositheus decesserat, meq; plus, quàm serui mors debere uidebatur, commouerat. Tu uelim sæpe ad nos scribas. si rem nullam habebis; quod in buccam uenerit, scribito. Vale: cal. Ianuarij, M. Messalla, & M. Pisone conss.

CICERO ATTICO S.

ACCEPI *tuas tres iam epistolas, unam à M. Cornelio, quam à Tribus ei Tabernis, ut opinor, dedisti; alteram, quam mihi Canusinus tuus hospes reddidit; tertiam, quam, ut scribis, anchoris solutis de faselo dedisti. quæ fuerunt omnes rhetorũ. pure loquuntur, cum humanitatis sparsæ sale, tum insignes amoris notis. quibus epistolis sum equidem abs te lacessitus ad scribendum; sed iccirco sum tardior, quòd non inuenio fidelem tabellarium. quotus enim quisque est, qui epistolam paulo grauiorem ferre possit, nisi eam per lectionem releuarit? accedit eò, quòd mihi non est notum, ut quisque in Epeirum proficiscatur. ego enim te arbitror, cæsis apud Amaltheam tuam uictimis, statim esse ad Sicyonem oppugnandum profectum, neque*

Idipſum tamen certum habeo, quando ad Antonium proficiſcare, aut quid in Epeiro temporis ponas. ita neque Achaicis hominibus, neque Epeiroticis paulo liberiores literas committere audeo. ſunt autem poſt diſceſſum à me tuum res dignæ literis noſtris, ſed non committendæ eiuſmodi periculo, ut aut interire, aut aperiri, aut intercipi poſſint. Primum igitur ſcito, primum me non eſſe rogatum ſententiam, præpoſitumq́; eſſe nobis pacificatorem Allobrogum, idq́; admurmurante ſenatu, neque me inuito eſſe factum: ſum enim & ab obſeruando homine peruerſo liber, & ad dignitatem in rep. retinendam contra illius uoluntatem ſolutus: & ille ſecundus in dicendo locus habet auctoritatem pene principis, & uoluntatem non nimis deuinctam beneficio conſulis. tertius eſt Catulus, quartus (ſi etiam hoc quæris) Hortenſius. Conſul autem ipſe paruo animo, & prauo, tantum cauillator genere illo moroſo, quod etiam ſine dicacitate ridetur, facie magis, quàm facetijs, ridiculus, nihil agens cum rep. ſeiunctus ab optimatibus: à quo nil ſperes boni reip. quia non uult; nil metuas mali, quia non audet. eius autem collega & in me perhonorificus, et partium ſtudioſus, ac defenſor bonarum. quin immo leuiter inter ſe diſſident. ſed uereor, ne hoc, quod infectum eſt, ſerpat longius. credo enim te audiſſe, cum apud Cæſarem pro populo fieret, ueniſſe eò muliebri ueſtitu uirum; idq́; ſacrificium cum uirgines inſtauraſſent, mentionem à Q. Cornificio in ſenatu factam: (is fuit princeps; ne tu forte aliquem noſtrum putes) poſtea rem ex S. C. ad uirgines, & pontifices relatam, idq́; ab ijs nefas eſſe decretum: dein=

de ex S. C. consules rogationem promulgasse: uxori Cæsarem nuncium remisisse. in hac causa Piso amicitia P. Clodij ductus operam dat, ut ea rogatio, quā ipse fert, & fert ex S. C. & de religione, antiquetur. Messalla uehementer adhuc agit seuere. boni uiri precibus Clodij remouentur à causa. operæ comparantur. nosmet ipsi, qui Lycurgei à principio fuissemus, quotidie demitigamur. instat, & urget Cato. quid multa? uereor, ne hæc neglecta à bonis, defensa ab improbis magnorum reip. malorum causa sit. Tuus autem ille amicus, scin' quem dicam? de quo tu ad me scripsisti, posteaquam non auderet reprehendere, laudare cœpisse, nos, ut ostendit, admodum diligit, amplectitur, amat, aperte laudat; occulte, sed ita, ut perspicuum sit, inuidet. nihil come, nihil simplex, nihil ἐν τοῖς πολιτικοῖς honestum, nihil illustre, nihil forte, nihil liberū. sed hæc ad te scribam alias subtilius: nam neque adhuc mihi satis nota sunt; & huic terræ filio nescio cui committere epistolam tantis de rebus non audeo. Prouincias prætores nondum sortiti sunt. res eodem est loci, quo reliquisti. Τοποθεσίαν, quam postulas, Miseni & Puteolorum, includam orationi meæ. ad III. non. Dec. mendose fuisse animaduerteram. Quæ laudas ex orationibus, mihi crede, ualde mihi placebant: sed non audebam antea dicere: nunc uero, quòd à te probata sunt, multo mihi ἀττικώτερα uidentur. in illam orationem Metellinam addidi quædā. liber tibi mittetur; quoniam te amor nostri φιλορήτορα reddidit. Noui tibi quidnam scribam? quid? etiam. Messalla cons. Antronianam domū emit HS CCCCXXXVII. quid id ad me? in-

quies? tantum, quòd ea emptione & nos bene emisse iudicati sumus; & homines intelligere cœperunt, licere amicorum facultatibus in emendo ad dignitatem aliquam peruenire. Teucris illa lentum negotium, sed tamen est in spe. Tu ista cōfice. à nobis liberiorem epistolam expecta. Vale. VI. cal. Febr. M. Messalla, & M. Pisone conss.

CICERO ATTICO S. 12

VEREOR, *ne putidum sit, scribere ad te, quàm sim occupatus: sed tamen ita distinebar, ut uix huic tantulæ epistolæ tempus habuerim, atque id ereptum è summis occupationibus.* Prima *concio* Pompeij *qualis fuisset, scripsi ad te antea, non iucunda miseris, inanis improbis, beatis non grata, bonis non grauis. itaque frigebat. tū* Pisonis *cons. impulsu leuissimus trib. pl.* Fusius *in concionem produxit* Pompeium. *res agebatur in circo* Flaminio: *& erat in eo ipso loco illo die nundinarū* πανήγυρις. *quæsiuit ex eo, placeret'ne ei, iudices à prætore legi, quo consilio idem prætor uteretur. id autem erat de* Clodiana *religione ab senatu constitutum. tum* Pompeius μάλ' ἀριστοκρατικῶς *locutus est; senatusq; auctoritatem sibi omnibus in rebus maximam uideri, semperq; uisam esse, respondit, & id multis uerbis. postea* Messalla *cons. in senatu de* Pompeio *quæsiuit, quid de religione, & de promulgata rogatione sentiret. locutus ita est in senatu, ut omnia illius ordinis consulta* γενικῶς *laudaret: mihiq;, ut assedit, dixit se putare satis ab se etiam de istis rebus esse responsum.* Crassus *posteaquam uidit illum excepis-*

se laudem, ex eo, quòd hi suspicarentur homines ei consulatum meum placere, surrexit, ornatissiméq; de meo consulatu locutus est; ut ita diceret, se, quòd esset senator, quòd ciuis, quòd liber, quòd uiueret, mihi acceptum referre: quoties coniugem, quoties domũ, quoties patriam uideret, toties se beneficiũ meũ uidere. quid multa? totum hunc locum, quem in Aristocratia ego uarie meis orationibus, quarum tu Aristarchus es, soleo pingere, de flamma, de ferro, (nosti illas ληκύθους) ualde grauiter pertexuit. proximus Pompeio sedebam. intellexi hominem moueri; utrum Crassum inire eam gratiam, quam ipse prætermisisset; an esse tãtas res nostras, quæ tam libenti senatu laudarentur, ab eo præsertim, qui mihi laudem illam eo minus deberet, quòd meis omnibus literis in Pompeiana laude perstrictus esset? hic dies me ualde Crasso adiunxit: & tamen, ab illo aperte, tecte quicquid est datum, libenter accepi. ego autem ipse, dij boni, quomodo αὐτεπορπειρασάμην nouo auditori Pompeio. si unquam mihi ἐπιχειρήματα suppeditauerunt, illo tempore. quid multa? clamores: etenim hæc erat ὑπόθεσις, de grauitate ordinis, de equestri concordia, de consensione Italiæ, de immortuis reliquijs cõiurationis, de uilitate, de otio. nosti iam in hac materia sonitus nostros: tanti fuerunt, ut ego eo breuior sim, quòd eos usque isthinc exauditos putem. Romanæ autem res sic se habent. Senatus ἄρειος πάγος. nil constantius, nil seuerius, nil fortius. nam cum dies uenisset rogationi ex S.C. ferendæ, concursabant barbatuli iuuenes, totus ille grex Catilinæ, duce filiola Curionis; & populum, ut antiquaret, rogabant. Piso au-

tem consul lator rogationis, idem erat dissuasor. operæ Clodianæ ponteis occuparant. tabellæ ministrabantur, ita ut nulla daretur, Vti rogas. hic tibi Rostra Cato aduolat, conuicium Pisoni cons. mirificum facit; si id est conuicium, uox plena grauitatis, plena auctoritatis, plena denique salutis. accedit eodem etiam noster Hortensius, multi præterea boni. insignis uero opera Fauonij fuit. hoc cōcursu optimatū comitia dimittuntur: senatus uocatur. cum decerneretur frequenti senatu, contra pugnāte Pisone, ad pedes omnium singillatim accidente Clodio, ut consules populum cohortarentur ad rogationem accipiendam: homines ad XV. Curioni nullum S. C. facienti assenserunt: facilè ex altera parte CCCC affuerunt. acta res est. Fusius tertium concessit. Clodius conciones miseras habebat, in quibus Lucullum, Hortensium, C. Pisonem, Messallam cons. contumeliose lædebat, me tantum comperisse omnia criminabatur. senatus & de prouincijs prætorum, & de legationibus, & de cæteris rebus decernebat, ut ante, quàm rogatio lata esset, ne quid ageretur. habes res Romanas. sed tamen etiam illud, quod ego non speraram, audi. Messalla cons. est egregiùs, fortis, constans, diligens, nostri laudator, amator, imitator. ille alter uno uitio minus uitiosus, quòd iners, quòd somni plenus, quòd imperitus, quòd ἀπρακτότατος, sed uolūtate ita κακέκτης, ut Pompeium post illam concionem, qua ab eo senatus laudatus est, odisse cœperit. itaque mirum in modum omneis à se bonos alienauit; neque id magis amicitia Clodij adductus fecit, quàm studio perditarum rerum, atque partium. sed habet sui similem in magistratibus,

præter Fusium, neminem. bonis utimur tribunis pl. Cornuto uero pseudocatone. quid quæris? num ad priuata redeam? Τεῦκρις promissa patrauit. tu mandata effice, quæ recepisti. Quintus frater, qui Argiletani ædificij reliquum dodrantē emit HS DCCXXV, Tusculanum uenditat, ut, si possit, emat Pacilianam domū. Cum Lucceio in gratiam redi. uidero hominem. ualde petitur. renauabo operam. Tu, quid agas, ubi sis, cuiusmodi istæ res sint, fac me quamdiligentissime certiorem. idibus Febr. Vale.

CICERO ATTICO S.

ASIAM *Quinto, suauissimo fratri, obtigisse audisti. nō enim dubito, quin celerius tibi hoc rumor, quàm ullius nostrū literæ nunciarint. nunc, quoniā & laudis auidissimi semper fuimus, & præter cæteros φιλέλληνες & sumus, & habemur, & multorū odia, atque inimicitias reip. causa suscepimus; πανδοῖνσ ἀρετῆς μιμνήσκεο; curaq́; et effice, ut ab omnibus et laudemur, et amemur. his de rebus plura ad te in ea epistola scribā, quā ipsi Quinto dabo. Tu me, uelim, certiorē facias, quid de meis mādatis egeris, atque etiā, quid de tuo negotio. nā ut Brūdusio profectus es, nullæ mihi abs te sūt redditæ literæ. ualde aueo scire, quid agas. id. Mart. Vale.*

CICERO ATTICO S.

QVAERIS *ex me, quid acciderit de iudicio, quod tam præter opinionem omnium factum sit: & simul uis scire, quo modo ego minus, quàm soleam, præliatus sim. respondebo tibi* ὕστερον πρότερον Ὁμηρικῶς.

Ego enim, quandiu senatus auctoritas mihi defendéda fuit, sic acriter, & uehementer præliatus sum, ut clamor, concursusq́; maxima cum mea laude fieret. quòd si tibi unquam sum uisus in rep. fortis, certe me in illa causa admiratus esses. cum enim ille ad conciones confugisset, in hisq́; meo nomine ad inuidiam uteretur: dij immortales, quas ego pugnas, & quantas strages edidi: quos impetus in Pisonem, in Curionem, in totam illam manum feci: quomodo sum insectatus leuitatem senum, libidinem iuuentutis. sæpe, ita me dij iuuent, te non solum auctorem consiliorum meorum, uerum etiam spectatorem pugnarum mirificarum desideraui. postea uero quàm Hortensius excogitauit, ut legem de religione Fusius trib. pl. ferret; in qua nihil aliud à consulari rogatione differebat, nisi iudicum genus; (in eo autem erant omnia) pugnauitq́; ut ita fieret; quòd et sibi, & alijs persuaserat, nullis illum iudicibus effugere posse: contraxi uela, perspiciens inopiam iudicum; neque dixi quicquam pro testimonio, nisi quod erat ita notum, atque testatum, ut non possem præterire. itaque si causam quæris absolutionis, (ut iam πρὸς τὸ πρότερον reuertar,) egestas iudicum fuit, & turpitudo. id autem ut accideret, commissum est Hortensij consilio: qui dum ueritus est, ne Fusius ei legi intercederet, quæ ex S.C. ferebatur, non uidit illud, satius esse, illum in infamiæ relinqui sordibus, quàm infirmo iudicio committi: sed ductus odio properauit rem deducere in iudicium, cum illum plumbeo gladio iugulatum iri tamen diceret. sed iudicium, si quæris, quale fuerit; incredibili exitu, sic, uti nunc ex euentu ab

alijs, à me tamen ex ipso initio consilium Hortensij reprehendatur. nam ut reiectio facta est clamoribus maximis; cum accusator, tanquam censor bonus, homines nequissimos reijceret, reus, tanquam clemens lanista, frugalissimum quenque secerneret; ut primum iudices consederunt, ualde diffidere boni cœperunt. non enim unquam turpior in ludo talario consessus fuit. maculosi senatores, nudi equites, tribuni non tam ærarij, ut appellãtur, quàm ærati. pauci tamẽ boni inerãt, quos reiectione fugare ille non potuerat, qui mœsti inter sui dissimileis, & mœrentes sedebant, & contagione turpitudinis uehementer permouebantur. hic, ut quæque res ad consilium primis petitionibus referebatur, incredibilis erat seueritas, nulla uarietate sententiarum: nihil impetrabat reus: plus accusatori dabatur, quàm postulabat: triumphabat (quid quæris?) Hortensius se uidisse tantum: nemo erat, qui illum reum, ac nõ millies condemnatum arbitraretur. me uero teste producto, credo te ex acclamatione Clodij aduocatorum audisse, quæ consurrectio iudicum facta sit, ut me circunsteterint, ut aperte iugula sua pro meo capite P. Clodio ostentarint. quæ mihi res multo honorificẽtior uisa est, quàm aut illa, cum iurare tui ciues Xenocratem testimonium dicentem prohibuerunt; aut cum tabulas Metelli Numidici, cum hæ, ut mos est, circumferrentur, nostri iudices aspicere noluerunt. multo hæc inquam nostra res maior. itaque iudicum uocibus, cum ego sic ab his, ut salus patriæ, defenderer, fractus reus, & una patroni omnes conciderunt. ad me autem eadem frequentia postridie conuenit, qua cum abiens consulatu

ſum domum reductus. clamare præclari Ariopagitæ, ſe non eſſe uenturos, niſi præſidio conſtituto. refertur ad conſilium: una ſola ſententia præſidium non deſiderauit. defertur res ad ſenatum: grauiſſime, ornatiſſimeq; decernitur. laudantur iudices. datur negotium magiſtratibus. reſponſurum hominem nemo arbitrabatur. Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι, Ὅππως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε. *noſti Caluũ, ex Nãneiãnis, illum laudatorem meũ, de cuius oratione erga me honorifica ad te ſcripſeram. biduo per unum ſeruum, & eum ex ludo gladiatorio, confecit totum negotium: accerſiuit ad ſe, promiſit, interceſſit, dedit. iam uero (ò dij boni rem perditam) etiam noctes certarum mulierum, atque adoleſcentulorum nobiliũ introductiones nonnullis iudicibus pro mercedis cumulo fuerunt. ita ſummo diſceſſu bonorum, pleno foro ſeruorum, XX. iudices ita fortes tamen fuerũt, ut, ſũmo propoſito periculo, uel perire maluerint, quàm perdere omnia. XXXI. fuerunt, quos fames magis, quàm fama, commouerit. quorum Catulus cum uidiſſet quendam, Quid uos, inquit, præſidium à nobis poſtulabatis? an, ne nummi uobis eriperentur, timebatis? habes, ut breuiſſime potui, genus iudicij, & cauſam abſolutionis. Quæris deinceps, qui nunc ſit ſtatus reip. et qui meus. reip. ſtatum illum, quem tu meo conſilio, ego diuino confirmatũ putabam, qui bonorum omnium coniunctione, & auctoritate conſulatus mei fixus, & fundatus uidebatur, niſi quis nos deus reſpexerit, elapſum ſcito eſſe de manibus uno hoc iudicio; ſi iudicium eſt, triginta homines populi R. leuiſſimos, ac nequiſſimos, nummulis acceptis, ius, & fas omne delere; &, quod omnes*

non modo homines, uerum etiam pecudes factum esse sciebant, id, Caluum, & Plautum, & Spongiam, et cæteras huiusmodi quisquilias statuere, nunquam esse factum. sed tamen ut te de rep. consoler; non ita, ut sperarunt mali, tanto imposito reip. uulnere, alacris exultat improbitas in uictoria. nam plane ita putauerunt, cum religio, cum pudicitia, cum iudiciorum fides, cum senatus auctoritas concidisset, fore, ut aperte uictrix nequitia, ac libido pœnas ab optimo quoque peteret sui doloris, quem improbissimo cuique inusserat seueritas consulatus mei. idem ego ille, (non enim mihi uideor insoléter gloriari, cum de me apud te loquor, in ea præsertim epistola, quam nolo alijs legi) idem, inquam, ego recreaui afflictos animos bonorum, unumquenque confirmans, & excitans. insectandis uero, exagitandisq; nummarijs iudicibus, omnem omnibus studiosis, ac fautoribus illius uictoriæ παῤῥησίαν eripui. Pisonem cons. nulla in re consistere unquam sum passus: desponsam homini iam Syriam ademi: senatum ad pristinam suam seueritatem reuocaui, atque abiectum excitaui: Clodium præsentem fregi in senatu cum oratione perpetua plenissima grauitatis, tum altercatione eiusmodi, ex qua licet pauca degustes. nam cætera non possunt habere eandem neque uim, neque uenustatem, remoto illo studio contentionis, quem ἀγῶνα uos appellatis. nam, ut idibus Maij in senatum conuenimus, rogatus ego sententiam, multa dixi de summa reip. atque ille locus inductus est à me diuinitus; ne, una plaga accepta, patres conscripti conciderent; ne deficerent: uulnus esse eiusmodi,

quod mihi neque dissimulandum, neque pertimescendũ uideretur: ne aut ignorando stultissimi iudicaremur. bis absolutum esse Lentulum, bis Catilinam: hunc tertium iam esse à iudicibus in remp. immissum. erras Clodi: non te iudices urbi, sed carceri reseruarunt; neque retinere in ciuitate, sed exilio priuare uoluerunt. quam ob rem patres conscripti erigite animos, retinete uestram dignitatem. manet illa in rep. bonorum consensio: dolor accessit bonis uiris: uirtus non est imminuta: nihil est damni factum noui, sed, quod erat, inuentum est in unius hominis perditi iudicio. plures similes reperti sunt. sed quid ago? pene orationem in epistolam inclusi. Redeo ad altercationem. surgit pulchellus puer: obijcit mihi, me ad Baias fuisse. falsum: sed tamen quid huic simile est? inquam. quasi in operto dicas fuisse. quid, inquit, homini Arpinati cum aquis calidis? narra inquã patrono tuo, qui Arpinateis aquas concupiuit. nosti enim marinas. quousque, inquit, hũc regem feremus? regem appellas, inquam, cum Rex tui mentionem nullam fecerit? ille autem Regis hæreditatem spe deuorarat. domum, inquit, emisti. putas, inquã, dicere, iudices emisti? iuranti, inquit, tibi non crediderunt. mihi uero inquam XX iudices crediderunt: XXXI, quoniam nummos ante acceperunt, tibi nil crediderunt. magnis clamoribus afflictus conticuit, & concidit. Noster autem status est hic. apud bonos ijdem sumus, quos reliquisti: apud sordem urbis, & fæcem multo melius, quàm reliquisti. nam & illud nobis nõ obest, uideri nostrum testimonium non ualuisse. missus est sanguis inuidiæ sine dolore, atque etiam hoc ma-

gis, quòd omnes illi fautores illius flagitij rem manifestam illam redemptam esse à iudicibus confitentur. accedit illud, quòd illa concionalis hirudo ærarij, misera, & ieiuna plebecula, me ab hoc Magno unice diligi putat. & hercule multa & iucunda consuetudine cõiuncti inter nos sumus, usque eò, ut nostri isti comessatores coniurationis, barbatuli iuuenes, illum in sermonibus Cneum Ciceronem appellent. itaque & ludis, & gladiatoribus mirandas ἐπισημασίας sine ulla pastoricia fistula auferebamus. nunc est expectatio comitiorum: in quæ omnibus inuitis trudit noster Magnus Auli filium: atque in eo neque auctoritate, neque gratia pugnat, sed quibus Philippus omnia castella expugnari posse dicebat, in quæ modo asellus onustus auro posset ascendere. Consul autem ille deterioris histrionis similis suscepisse negotium dicitur, & domi diuisores habere: quod ego non credo. sed S. C. duo iam facta sunt, odiosa, quòd in consulem facta putantur, Catone, & Domitio postulante; unum, ut apud magistratus inquiri liceret; alterum, cuiusmodi diuisores haberent, aduersus remp. Lurco autem trib. pl. qui magistratum simul cum lege Aelia inijt, solutus est & Aelia, & Fusia, ut legem de ambitu ferret; quam ille bono auspicio claudus homo promulgauit. ita comitia in a. d. VI. cal. Sext. dilata sunt. noui est in lege hoc, ut qui nummos in tribu pronunciauerit, si non dederit, impune sit; sin dederit, ut, quoad uiuat, singulis tribubus HS ∞∞∞ debeat. dixi, hanc legem P. Clodium iam antea seruasse: pronunciare enim solitum esse, & non dare. sed heus tu, uidesne consulatum

illum nostrũ, quem Curio antea ἀποθέωσιν uocabat, * si hic factus erit, fabam mimum futurum. quare, ut opinor, φιλοσοφητέον, id quod tu facis, & istos consulatus non floccifacteon. Quod ad me scribis, te in Asiam statuisse non ire: equidem mallem, ut ires. ac uereor, ne quid in ista re minus commode fiat. sed tamen non possum reprehendere consilium tuum, præsertim cum egomet in prouinciam nõ sim profectus. Epigrammatis tuis, quæ in Amaltheo posuisti, contenti erimus; præsertim cum & Chilius nos reliquerit, & Archias nil de me scripserit. ac uereor, ne Lucullus, quoniam græcum poema condidit, nunc ad Cæcilianam fabulam spectet. Antonio tuo nomine gratias egi; eamq; epistolam Manlio dedi. ad te ideo antea rarius scripsi, quòd non habebam idoneum, cui darem; nec satis sciebam, quid darem. te ualde uindicaui. Cincius si quid ad me tui negotij detulerit, suscipiam: sed nunc magis in suo est occupatus; in quo ego ei non desum. tu, si uno in loco es futurus, crebras à nobis literas expecta, ast plures etiam ipse mittito. uelim ad me scribas, cuiusmodi sit Ἀμαλθεῖον tuum, quo ornatu; qua τοποθεσίᾳ; & quæ poemata, quasq; historias de Ἀμαλθείᾳ habes, ad me mittas. lubet mihi facere in Arpinati. ego tibi aliquid de meis scriptis mittam. nihil erat absoluti. Vale.

CICERO ATTICO S.

MAGNA mihi uarietas uoluntatis, & dissimilitudo opinionis, & iudicij Quinti fratris mei demonstrata est ex literis tuis, in quibus ad me epistolarum illius exempla misisti. qua ex re & molestia sum tanta

affectus, quantam mihi meus amor summus erga utrunque uestrum afferre debuit; et admiratione, quidnam accidisset, quod afferret Quinto, fratri meo, aut offensionem tam grauem, aut commutationem tantam uoluntatis. atque illud à me iam ante intelligebatur, quod te quoque ipsum discedentem à nobis suspicari uidebam, subesse nescio quid opinionis incommodæ; sauciumq; eius animum; & insedisse quasdam odiosas suspiciones: quibus ego mederi cum cuperem & antea sæpe, & uehementius etiam post sortitionem prouinciæ; nec tantum intelligebam ei esse offensionis, quantum literæ tuæ declarant; nec tantum proficiebam, quantũ uolebam. sed tamen hoc me ipse consolabar, quòd non dubitabam, quin te ille aut Dyrrhachij, aut in istis locis uspiam uisurus esset. quod cum accidisset; confidebam, ac mihi persuaseram fore, ut omnia placarentur inter uos non modo sermone, ac disputatione, sed conspectu ipso, cõgressuq; uestro. nam quanta sit in Quinto, fratre meo; comitas, quãta iucunditas, quàm mollis animus & ad accipiendam, & ad deponendam offensionem, nihil attinet me ad te, qui ea nosti, scribere. sed accidit perincommode, quòd eum nusquã uidisti: ualuit enim plus, quod erat illi non nullorum artificijs inculcatum, quàm aut officium, aut necessitudo, aut amor uester ille pristinus, qui plurimum ualere debuit. atque huius incommodi culpa ubi resideat, facilius possum existimare, quàm scribere: uereor enim, ne, dum defendam meos, non parcam tuis. nam sic intelligo; ut nil à domesticis uulneris factum sit, illud quidem, quod erat, eos certe sanare potuisse. sed huiusce rei uitium totius,

quod aliquanto etiam latius patet, quàm uidetur, præsenti tibi commodius exponam. De *ijs literis, quas ad te Thessalonica misit, & de sermonibus, quos ab illo et Romæ apud amicos tuos, et in itinere habitos putas; ecquid tantum causæ sit, ignoro: sed omnis in tua posita est humanitate mihi spes huius leuandæ molestiæ. nam si ita esse statueris, & irritabiles animos esse optimorum sæpe hominum, & eosdem placabiles; & esse hanc agilitatem, ut ita dicam, mollitiemq; naturæ plerunque bonitatis; &, id quod caput est, nobis inter nos nostra siue incommoda, siue uitia, siue iniurias esse tolerandas: facile hæc, quemadmodum spero, mitigabũtur. quod, ego, ut facias, te rogo. nam ad me, qui te unice diligo, maxime pertinet, neminem esse meorum, qui aut te non amet, aut abs te non ametur.* Illa *pars epistolæ tuæ minime fuit necessaria, in qua exponis, quas facultates aut prouincialium, aut urbanorum commodorum & alijs temporibus, & me ipso consule prætermiseris. mihi enim perspecta est & integritas, & magnitudo animi tui: neque ego inter me, atque te quicquã interesse unquam duxi, præter uoluntatẽ institutæ uitæ: quòd me ambitio quædam ad honorum studium, te autẽ alia minime reprehẽdenda ratio ad honestum otium duxit: uera quidem laude probitatis, diligentiæ, religionis neque me tibi, neque quenquã antepono: amoris uero erga me, cum à fraterno amore, domesticoq; discessi, tibi primas defero. uidi enim, uidi, penitùsq; perspexi in meis uarijs temporibus & solicitudines, & lætitias tuas. fuit enim mihi sæpe & laudis nostræ gratulatio tua iucunda, & timoris consolatio grata. quin mihi nunc, te absente*

sente

sente non solum consilium, quo tu excellis, sed etiam sermonis communicatio, quæ mihi suauissima tecum solet esse, maxime deest. quid dicam, in publica re? quo in genere mihi negligenti esse non licet. an in forensi labore? quem antea propter ambitionem sustinebam, nunc ut dignitatem tueri gratia possim. an in ipsis domesticis negotijs? in quibus ego cum antea, tum uero post discessum fratris te, sermonesq; nostros desidero. postremo non labor meus, non requies; non negotium, nõ otium; non forenses res, non domesticæ, non publicæ, nõ priuatæ carere diutius tuo suauissimo, atque amantissimo consilio, ac sermone possunt. atque harũ rerum commemorationem uerecũdia sæpe impediuit utriusque nostrum. nũc autem ea fuit necessaria propter eam partẽ epistolæ tuæ, per quam te, ac mores tuos mihi purgatos, ac probatos esse uoluisti. atque in ista incommoditate alienati illius animi, & offensi, illud inest tamen commodi, quòd & mihi, & cæteris amicis tuis nota fuit, & abs te aliquando testificata tua uoluntas omittẽdæ prouinciæ; ut, quòd una non estis, non dissensione, ac dissidio uestro, sed uoluntate, ac iudicio tuo factum esse uideatur. quare & illa, quæ uiolata, expiabuntur; et hæc nostra, quæ sunt sanctissime conseruata, suam religionem obtinebunt. Nos hic in rep. infirma, misera, cõmutabiliq; uersamur. credo enim te audisse, nostros equites pene à senatu esse disiunctos. qui primum illud ualde grauiter tulerunt, promulgatum ex S. C. fuisse, ut de ijs, qui ob iudicandum pecuniam accepissent, quæreretur. qua in re decernenda cum ego casu non affuissem, sensissemq; id equestrem ordinem ferre moleste, neque

aperte dicere, obiurgaui ſenatum, ut mihi uiſus ſum, ſumma cum auctoritate; & in cauſa non uerecunda, admodum grauis, & copioſus fui. Ecce aliæ deliciæ equitum uix ferendæ, quas ego non ſolum tuli, ſed etiã ornaui. Aſiani, qui de cenſoribus conduxerant, queſti ſunt in ſenatu, ſe cupiditate prolapſos, nimium magno conduxiſſe: ut induceretur locatio, poſtulauerunt. ego princeps in adiutoribus, atque adeo ſecundus: nam, ut illi auderent hoc poſtulare, Craſſus eos impulit. inuidioſa res, turpis poſtulatio, et confeſſio temeritatis. ſummum erat periculum, ne, ſi nihil impetraſſent, plane alienarentur à ſenatu. huic quoque rei ſubuentum eſt maxime à nobis; perfectumq́;, ut frequentiſſimo ſenatu, & libentiſſimo uterentur: multaq́; à me de ordinũ dignitate, & concordia dicta ſunt cal. Dec. et poſtridie. neque adhuc res confecta eſt, ſed uoluntas ſenatus perſpecta: unus enim contradixerat Metellus cons. des. diu erat dicturus, ad quem propter diei breuitatem peruentum non eſt, heros ille noſter Cato. ſic ego conſeruans rationem, inſtitutionemq́; noſtram, tueor, ut poſſum, illam à me conglutinatam concordiam. ſed tamen, quoniam iſta ſunt infirma, munitur quædam nobis ad retinendas opes noſtras tuta, ut ſpero, uia, quam tibi literis ſatis explicare non poſſum, ſignificatione parua oſtendam tamen. utor Pompeio familiariſſime. uideo, quid dicas. cauebo, quæ ſunt cauenda: ac ſcribam alias ad te de meis conſilijs capeſſendæ reip. plura. Lucceium ſcito conſulatum habere in animo ſtatim petere: duo enim ſoli dicuntur petituri. Cæſar cum eo coire per Arrium cogitat: & Bibulus cum hoc ſe putat per C. Piſo=

nem posse coniungi. rides? non sunt hæc ridicula, mihi crede. quid aliud scribam ad te? quid? multa sunt; sed in aliud tempus. te si expectari uelis, cures ut sciam. iam illud moleste rogo, quod maxime cupio, ut quamprimum uenias. nonis Dec. Vale.

CICERO ATTICO S.

NIHIL *mihi nunc scito tam deesse, quàm hominem eum, quicum omnia, quæ me cura aliqua afficiunt, una communicem, qui me amet, qui sapiat, quicum loquar, nihil fingam, nihil dissimulem, nihil obtegam: abest enim frater* ἀφιλέστατος, *& amantissimus. Metellus, non homo, sed litus, atque aer, & solitudo mera. tu autem, qui sæpissime curam, & angorem animi mei sermone, & consilio leuasti tuo; qui mihi & in publica re socius, & in priuatis omnibus conscius, et omnium meorum sermonum, et consiliorũ particeps esse soles; ubinam es? ita sum destitutus, ut tantũ requietis habeam, quantum cum uxore, & filiola, & mellito* Cicerone *consumitur. nam illæ ambitiosæ nostræ, fucosæq; amicitiæ sunt in quodam splendore forensi, fructum domesticum non habent. itaque, cum bene completa domus est, tempore matutino, cum ad forum stipati gregibus amicorum descendimus, reperire ex magna turba neminẽ possumus, quo cum aut iocari libere, aut suspirare familiariter possimus. quare te expectamus, te desideramus, te iam etiam accersimus: multa sunt enim, quæ me solicitant, anguntq;: quæ mihi uideor, aures nactus tuas, unius ambulationis sermone*

exhaurire posse. ac domesticarum quidem solicitudinũ aculeos omnes, & scrupulos occultabo, neque ego huic epistolæ, atque ignoto tabellario committam. atque hi (nolo enim te permoueri) non sunt permolesti, sed tamen insident, & urgẽt, & nullius amantis cõsilio, aut sermone requiescunt. In rep. uero, quanquam animus est præsens, tamen uoluntas etiam atque etiam ipsa me deficit. nam, ut ea breuiter, quæ post tuum discessum acta sunt, colligã; iam exclames necesse est, res Romanas diutius stare non posse. etenim post profectionem tuam primus, ut opinor, introitus fuit in causam fabulæ Clodianæ: in qua ego nactus, ut mihi uidebar, locũ resecandæ libidinis, & coercendæ iuuentutis, uehemens fui, & omnes profudi uires animi, atque ingenij mei, non odio adductus alicuius, sed spe non corrigendæ, sed sanandæ ciuitatis. afflicta resp. est empto, constupratoq; iudicio. uide, quæ sint postea consecuta. Consul est impositus is nobis, quem nemo præter nos philosophos aspicere sine suspirio posset. quantum hoc uulnus? facto S.C. de ambitu, de iudicijs, nulla lex perlata, exagitatus senatus, alienati equites Romani. sic ille annus duo firmamenta reip. per me unum constituta euertit: nam & senatus auctoritatem abiecit; & ordinum concordiam disiunxit. instat hic nunc ille annus egregius. eius initium eiusmodi fuit, ut anniuersaria sacra Iuuentutis non committerentur. nam M. Luculli uxorẽ Memmius suis sacris initiauit. Menelaus ægre id passus diuortium fecit. quanquam ille pastor Idæus Menelaum solum contempserit: hic noster Paris tam Menelaum, quàm Agamemnonem liberum non putauit.

Eſt autem C. Herēnius quidam trib. pl. quem tu fortaſſe ne noſti quidem: tametsi poteris noſſe: tribulis enim tuus eſt; & Sextus, pater eius, nummos uobis diuidere ſolebat. is ad plebem P. Clodium traducit: idemq́; fert, ut uniuerſus populus in campo Martio ſuffragium de re Clodij ferat. hunc ego accepi in ſenatu, ut ſoleo: ſed nihil eſt illo homine lentius. Metellus eſt conſul egregius, & nos amat; ſed imminuit auctoritatē ſuam, quòd habet dicit conſul promulgatum illud idem de Clodio. Auli autē filius, ò dij immortales, quàm ignauus, ac ſine animo, miles; quàm dignus, qui Palicano, ſicut facit, os ad male audiendū quotidie præbeat. Agraria autem promulgata eſt à Flauio, ſane leuis, eadem fere, quæ fuit Plotia. ſed interea πολιτικὸς ἀνὴρ οὐδ᾽ ὄναρ quiſquam inueniri poteſt. qui poterat, familiaris noſter (ſic eſt enim: uolo te hoc ſcire) Pompeius togulam illam pictam ſilentio tuetur ſuam. Craſſus uerbū nullum contra gratiā. cæteros iam noſti: qui ita ſunt ſtulti, ut amiſſa rep. piſcinas ſuas fore ſaluas ſperare uideantur. unus eſt, qui curet, conſtantia magis, & integritate, quàm, ut mihi uidetur, conſilio, aut ingenio; Cato, qui miſeros publicanos, quos habuit amantiſſimos ſui, tertium iam menſem uexat, neque ijs à ſenatu reſponſum dari patitur. ita nos cogimur reliquis de rebus nihil decernere ante, quàm publicanis reſponſum ſit: quare etiam legationes reiectum iri puto. nūc uides, quibus fluctibus iactemur: &, ſi ex ijs, quæ ſcripſimus, tamen etiam à me non ſcripta perſpicis; reuiſe nos aliquando: &, quanquam ſunt hæc fugienda, quò te uoco; tamen fac, ut amorem noſtrum tanti æſtimes, ut eò uel

cum his molestijs peruenire uelis: nam, ne absens censeare, curabo edicendum, & proponendum locis omnibus. sub lustrum autem censeri, germani negotiatoris est. quare cura, ut te quamprimum uideamus. Vale. XI. cal. Feb. Q. Metello, & L. Afranio conss.

CICERO ATTICO S.

NON *modo, si mihi tantum esset otij, quantum est tibi; uerum etiam, si tam breueis epistolas uelim mittere; (quod tu soles facere,) te superarem, & in scripto multo essem crebrior, quàm tu: sed ad summas, atque incredibiles occupationes meas accedit, quòd nullam à me epistolam ad te sino absque argumẽto, ac sententia uenire. & primum tibi, ut æquum est, ciui amanti patriam, quæ sunt in rep. exponam: deinde, quoniam tibi amore nos proximi sumus, scribemus etiã de nobis ea, quæ scire te non nolle arbitramur. Atque in rep. nunc quidem maxime Gallici belli uersatur metus: nam Edui, fratres nostri, pugnant: Sequani male pugnarunt, & Heluetij sine dubio sunt in armis; excursionesq; in prouinciam faciunt. senatus decreuit, ut consules duas Gallias sortirentur, delectus haberetur, uacationes ne ualerent, legati cum auctoritate mitterentur, qui adirent Galliæ ciuitates, darentq; operam, ne eæ cum Heluetijs se iungerent. legati sunt Q. Metellus Creticus, & L. Flaccus, &, τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον, Lentulus Clodiæ filius. atque hoc loco illud non queo præterire, quòd, cum de consularibus mea prima sors exisset, una uoce senatus frequens retinendum me in urbe censuit. hoc idem post me Pompeio accidit:*

ut nos duo, quasi pignora reip. retineri uideremur: quid enim ego aliorum in me ἐπιφωνήματα expectem, cum hæc domi nascantur? Vrbanæ autem res sic se habent. agraria lex à Flauio trib. pl. uehementer agitabatur auctore Pompeio: quæ nihil populare habebat, præter auctorem. ex hac ego lege, secunda concionis uoluntate, omnia illa tollebam, quæ ad priuatorum incommodum pertinebant: liberabam agrum eum, qui P. Mucio, L. Calpurnio conss. publicus fuisset: Syllanorum hominum possessiones confirmabam: Volaterranos, & Artemitanos, quorum agrum Sylla publicarat, neque diuiserat, in sua possessione retinebam: unam rationem non reijciebam, ut ager hac aduenticia pecunia emeretur, quæ ex nouis uectigalibus per quinquennium reciperetur. huic toti rationi agrariæ senatus aduersabatur, suspicans Pompeio nouam quandam potentiam quæri. Pompeius uero ad uoluntatem perferendæ legis incubuerat. ego autem magna cum agrariorum gratia confirmabam omnium priuatorum possessiones: is enim est noster exercitus, hominum, ut tute scis, locupletium. populo autem, Pompeioq; (nam id quoque uolebam) satisfaciebam emptione: qua constituta diligenter, & sentinam urbis exhauriri, & Italiæ solitudinem frequentari posse arbitrabar. sed hæc tota res interpellata bello refrixerat. Metellus est consul sane bonus, & nos admodum diligit. ille alter ita nihil est, ut plane, quid emerit, nesciat. hæc sunt in rep. nisi illud etiam ad remp. putes pertinere, Herennium quendam, trib. pl. tribulem tuum, sane hominem nequam,

atque egentem, sæpe iam de P. Clodio ad plebem traducendo agere cœpisse. huic frequenter interceditur. hæc sunt, ut opinor, in rep. Ego autem, ut semel nonarum illarũ Decembrium iunctam inuidiæ, ac multorum inimicitijs eximiam quandam, atque immortalem gloriã consecutus sum; non destiti eadem animi magnitudine in rep. uersari, & illam institutam, ac susceptam dignitatem tueri. sed postea quàm primum Clodij absolutione leuitatem, infirmitatemq́; iudiciorum perspexi; deinde uidi nostros publicanos facile à senatu disiungi, quanquam à me ipso non diuellerentur; tum autem beatos homines (hos piscinarios dico, amicos tuos) non obscure nobis inuidere: putaui, mihi maiores quasdam opes, & firmiora præsidia esse quærenda. itaque primũ eum, qui nimium diu de rebus nostris tacuerat, Pompeium adduxi in eam uoluntatem, ut in senatu nõ semel, sed sæpe, multisq́; uerbis huius mihi salutem imperij, atque orbis terrarum adiudicarit: quod non tam interfuit mea, (neque enim illæ res aut ita sunt obscuræ, ut testimonium; aut ita dubiæ, ut laudationem desiderent) quàm reip. quòd erant quidã improbi, qui cõtentionem fore aliquam mihi cum Pompeio, ex illarum rerum dissensione, arbitrarentur. cum hoc ego me tanta familiaritate coniunxi, ut uterque nostrũ in sua ratione munitior, et in rep. firmior hac coniunctione esse possit. odia autem illa libidinosæ, & delicatæ iuuentutis, quæ erant in me incitata, sic mitigata sunt comitate quadam mea, me unum ut omnes illi colant. nihil iam denique à me asperum in quẽquam fit, nec tamẽ quidquam populare, ac dissolutum: sed ita temperata tota

ratio est, ut reip. constantiã præstem, priuatis rebus meis, propter infirmitatem bonorum, iniquitatem malorum, odium in me improborum, adhibeam quandam cautionem, & diligentiam. atque ita tamen nouis amicitijs implicati sumus, ut crebro mihi uafer ille Siculus insusurret Epicharmus cantilenam illam suam:

Νῆφε, καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν. ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν.

ac nostræ quidem rationis, ac uitæ quasi quandam formam, ut opinor, uides. De tuo autem negotio sæpe ad me scribis: cui mederi nunc non possumus: est enim illud S.C. summa pedariorum uoluntate, nullius nostrũ auctoritate factum. nam, quòd me esse ad scribendum uides; ex ipso S.C. intelligere potes, aliam rem tum relatam, hoc autem, de populis liberis, sine causa additũ. & ita factum est à P. Seruilio filio, qui in postremis sententiam dixit. sed immutari hoc tempore nõ potest. itaque conuentus, qui initio celebrabantur, iamdiu fieri desierunt. tu si tuis blanditijs tamẽ à Sicyonijs nummulorum aliquid expresseris, uelim, me facias certiorem. Commentarium consulatus mei græce compositum misi ad te: in quo si quid erit, quod homini Attico minus græcum, eruditumq; uideatur; non dicam, quod tibi, ut opinor, Panormi Lucullus de suis historijs dixerat, se, quo facilius illas probaret Romani hominis esse, idcirco barbara quædam, & obsoleta dispersisse: apud me si quid erit eiusmodi, me imprudente erit, & inuito. latinum si perfecero, ad te mittam. tertium poema expectato; ne quod genus à me ipso laudis meæ prætermittatur. hic tu, caue, dicas, τίς πατέρ' αἰνήσει; si est enim apud homines quidquam, quod potius sit; laude-

Bonus homo

tur; nos uituperemur, qui non potius alia laudemus: quanquam non ἐγκωμιαστικὰ sunt haec, sed ἱστορικὰ, quae scribimus. Quintus frater purgat se mihi per literas; & affirmat, nil à se cuiquam de te secus esse dictum. uerum haec nobis coram summa cura, et diligentia sunt agēda: tu modo nos reuise aliquādo. Cossinius hic, cui dedi literas, ualde mihi bonus homo, & non leuis, & amans tui uisus est, & talis, qualem esse eum tuae mihi literae nunciarant. Vale. idibus Martijs.

sequius

CICERO ATTICO S.

CVM è Pompeiano me Romam recepissem ad IIII. id. Maij, Cincius noster eam mihi abs te epistolam reddidit, quam tu idib. Febr. dederas. ei nunc epistolae literis his respondebo. Ac primum, tibi perspectum esse iudicium de te meum, laetor. deinde, te in ijs rebus, quae mihi asperius à nobis, atque à nostris, & iniucūdius actae uidebantur, moderatissimum fuisse, uehementissime gaudeo: idq; neque amoris mediocris, & ingenij summi, ac sapiētiae iudico. qua de re cum ad me ita suauiter, diligenter, officiose, humaniter scripseris, ut nō modo hortari te amplius non debeam, sed ne expectare quidem abs te, aut ab ullo homine tantum facilitatis, ac mansuetudinis potuerim: nihil duco esse cōmodius, quàm de his rebus nihil amplius scribere. cum erimus congressi, tum, si quid res feret, coram inter nos conferemus. Quod ad me de rep. scribis, disputas tu quidē & amantèr, & prudenter, & à meis consilijs ratio tua non abhorret. nam neque de statu nobis nostrae dignitatis est recedendum, neque sine nostris copijs intra

alterius præsidia ueniendum : & is, de quo scribis, ni-
hil habet amplum, nihil excelsum, nihil non summis-
sum, atque populare : ueruntamen fuit ratio mihi for
tasse ad tranquillitatem meorum temporum non inuti-
lis, sed mehercule reip. multo etiam utilior, quàm mihi,
ciuium improborum impetus in me reprimi, cum homi-
nis amplissima fortuna, auctoritate, gratia fluctuantē
sententiam confirmassem, & à spe malorum ad mearū
rerum laudem conuertissem. quod si cum aliqua leui-
tate mihi faciendum fuisset, nullam rem tāti æstimas-
sem : sed tamen à me ita acta sunt omnia, non ut ego
illi assentiēs leuior, sed ut ille me probans grauior uide-
retur. reliqua sic à me agūtur, & agentur, ut non cō-
mittamus, ut ea, quæ gessimus, fortuito gessisse uidea-
mur. eos bonos uiros, illos quos significas, et eam, quā mi
hi dicis obtigisse, σπάρταν nō modo nunquam deseram,
sed etiam, si ego ab illa deserar, tamen in mea pristina
sententia permanebo. illud tamen, uelim, existimes, me
hanc uiam optimatum post Catuli mortem nec præsidio
ullo, nec comitatu tenere. nam, ut ait Rhyntō, ut opinor,
Οἱ μὲν παρ' οὐδὲν εἰσιν, οἷσ δ' οὐδὲν μέλει.
mihi uero ut inuideant piscinarij nostri, aut scribā ad
te alias, aut in congressum nostrū reseruabo. à curia au
tem nulla me res diuellet : uel quòd ita rectum est : uel
quòd rebus meis maxime consentaneū : uel quòd, à se-
natu quanti fiam, minime me pœnitet. De Sicyonijs, ut
scripsi ad te antea, non multum spei est in senatu : ne-
mo est enim iam, qui queratur. quare, si id expectas,
longū est : alia uia, si qua potes, pugna. cum est actū,
neque animaduersum est, ad quos pertineret : & ra-

ptim in eam ſententiam pedarij concurrerunt. inducen di S. C. maturitas nondum eſt; quòd neque ſunt, qui querantur; & multi partim maleuolentia, partim opi nione æquitatis delectantur. Metellus tuus eſt egregius conſul. unum reprehendo, quòd otium è Gallia nõ magnopere nunciari gaudet. cupit, credo, triumphare. hoc uellem mediocrius: cætera egregia. Auli filius uero ita ſe gerit, ut eius conſulatus non conſulatus ſit, ſed Magni noſtri ὑπώπιον. De meis ſcriptis, miſi ad te græce perfectum conſulatum meum. eum librum L. Coſſinio dedi. puto te latinis meis delectari, huic autẽ græco græcum inuidere. alij ſi ſcripſerint, mittemus ad te: ſed, mihi crede, ſimul atque hoc noſtrum legerunt, neſcio quo pacto retardantur. Nunc (ut ad rem meam redeam) L. Papirius Pætus, uir bonus, amatorq́; noſter, mihi libros eos, quos Ser. Claudius reliquit, donauit. cum mihi per legem Ciniam licere capere Cincius amicus tuus diceret, libenter dixi me accepturum, ſi attuliſſet. nunc, ſi me amas, ſi te à me amari ſcis, enitere per amicos, clientes, hoſpites, libertos denique, ac ſeruos tuos, ut ſcheda ne qua depereat. nam & græcis ijs libris, quos ſuſpicor, & latinis, quos ſcio illum reliquiſſe, mihi uehementer opus eſt. ego autem quotidie magis, quod mihi de forenſi labore temporis datur, in his ſtudijs conquieſco. per mihi, per, inquam, gratum feceris, ſi in hoc tam diligens fueris, quàm ſoles in ijs rebus, quas me ualde uelle arbitraris: ipſiusq́; Pæti tibi negotia commendo; de quibus tibi ille agit maximas gratias: &, ut iam inuiſas nos, non ſolum rogo, ſed etiam ſuadeo. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER II.

CICERO ATTICO S.

CAl. Iun. eunti mihi Antium, & gladiatores M. Metelli cupide relinquenti, uenit obuiam tuus puer. is mihi literas abs te, & commentarium consulatus mei græce scriptum reddidit. in quo lætatus sum, me aliquanto ante de ijsdem rebus græce item scriptum librum L. Cossinio ad te perferendum dedisse: nam, si ego tuum ante legissem, furatũ me abs te esse diceres. quanquam illa tua (legi enim libenter) horridula mihi, atque incompta uisa sunt; sed tamen erant ornata hoc ipso, quòd ornamenta neglexerant; &, ut mulieres, ideo bene olere, quia nihil olebant, uidebantur. meus autem liber totum Isocratis μυροθήκιον, atque omnes eius discipulorum arculas, ac non nihil etiam Aristotelia pigmenta consumpsit: quẽ tu Corcyræ, ut mihi alijs literis significas, strictim attigisti, post autem, ut arbitror, à Cossinio accepisti. quẽ tibi ego non essem ausus mittere, nisi eum lente, at fastidiose probauissem. AC quanquam ad me rescripsit iam Rhodo Posidonius, se, nostrum illud ὑπόμνημα cum legeret, quod ego ad eum, ut ornatius de ijsdem rebus scriberet, miseram, non modo non excitatum esse ad scribendum, sed etiam plane perterritum. quid quæris? conturbaui Græcam nationem. ita, uulgo qui instabant, ut darem sibi, quod ornarent, iam exhibere mihi illis l. v.

molestiam destiterunt. tu, si tibi placuerit liber, curabis, ut & Athenis sit, & in cæteris oppidis Græciæ: uidetur enim posse aliquid nostris rebus lucis afferre. Oratiunculas autem, & quas postulas, & plures etiam mittam: quoniam quidem ea, quæ nos scribimus adolescentulorum studijs excitati, te etiam delectant. fuit enim mihi commodum, quòd in eis orationibus, quæ Philippicæ nominantur, enituerit ciuis ille tuus Demosthenes, & quòd se ab hoc refractariolo iudiciali dicendi genere abiunxerit, ut σεμνότερός τις καὶ πολιτικώτερος uideretur, curare, ut meæ quoque essent orationes, quæ consulares nominarentur. quarum una est in senatu cal. Ianuarij, altera ad populum de lege agraria, tertia de Othone, quarta pro Rabirio, quinta de proscriptorum filijs; sexta, cum prouinciam in concione deposui; septima, qua Catilinam emisi; octaua, quam habui ad populum postridie, quàm Catilina profugit; nona in concione, quo die Allobroges indicarunt; decima in senatu nonis Dec. sunt præterea duæ breues, quasi ἀποσπασμάτια legis agrariæ. hoc totum σῶμα, curabo, ut habeas. & quoniam te cum scripta, tum res meæ delectant; ijsdem ex libris perspicies, & quæ gesserim, & quæ dixerim. aut ne poposcisses: ego enim tibi me non offerebam. Quod quæris, quid sit, quo te accersam; ac simul impeditum te negotijs esse significas; neque recusas, quin, non modo si opus sit, sed etiam si uelim, accurras: nihil sane est necesse; ueruntamen uidebare mihi tempora peregrinationis commodius posse distribuere. nimis abes diu, præsertim cum sis in pro-

pinquis locis: neque nos te fruimur, & tu nobis cares. ac nunc quidem otium eſt; ſed, ſi paulo plus furor Pul*chelli progredi poſſet, ualde te ego iſtinc excitarem. uerum præclare* Metellus *impedit, et impediet. quid quæris? eſt conſul* φιλόπατρις, & *, ut ſemper iudicaui, natura bonus. ille autem non ſimulat, ſed plane tribunus pl. fieri cupit. qua de re cum in ſenatu ageretur, fregi hominem; & inconſtantiam reprehendi, qui* Romæ *tribunatum pl. peteret, cum in* Sicilia *ædilitatem ſæpe dictitaſſet. ſed neque magnopere dixi eſſe nobis laborandum; quòd nihilo magis ei liciturum eſſet plebeio remp. perdere, quàm ſimilibus eius me conſule patricijs eſſet licitũ.* Iam, *cum ſe ille ſeptimo die ueniſſe à freto, neque ſibi obuiam quenquam prodire potuiſſe, et noctu ſe introiſſe dixiſſet, in eoq́; ſe in concione iactaſſet: nihil ei noui dixi accidiſſe: ex* Sicilia *ſeptimo die Romam, tribus horis* Roma Interamnam*: noctu introiſſe, item ante: non eſſe itum obuiam, ne tum quidem, cum iri maxime debuit. quid quæris? hominem petulantem modeſtum reddo, non ſolum perpetua grauitate orationis, ſed etiam hoc genere dictorum. itaque iam familiariter cum ipſo cauillor etiam, ac iocor. quin etiã cum candidatum deducerem, is quærit ex me, num conſueſſem* Siculis *locum gladiatoribus dare. negaui. at ego, inquit, nouos patronos inſtituam. ſed ſoror, quæ tantũ habeat conſularis loci, unum mihi ſolum pedem dat. noli, inquam, de uno pede ſororis queri. licet etiam alterum tollas. non conſulare, inquies, dictũ. fateor: ſed ego odi illam male conſularem. ea eſt enim ſeditioſa: ea cũ uiro bellum gerit, neque ſolum cum* Metello, *ſed etiam*

cum Fabio, quòd eos mihi esse amicos moleste fert. Quod de agraria lege quæris, sane iam uidetur refrixisse. Quod me quodam modo molli brachio de Pompeij familiaritate obiurgas: nolim, ita existimes, me mei præsidij causa cum illo cõiunctum esse: sed ita res erat instituta, ut, si inter nos esset aliqua forte dissensio, maximas in rep. discordias uersari esset necesse. quod à me ita præcautum, atque ita prouisum est, nõ ut ego de optima illa mea ratione decederem; sed ut ille esset melior, & aliquid de populari leuitate deponeret. quem de meis rebus, in quas eum multi incitarant, multo scito gloriosius, quàm de suis prædicare. sibi enim bene gestæ, mihi conseruatæ reip. dat testimonium. hoc facere illum, mihi quàm prosit, nescio; reip. certe prodest. quid, si etiam Cæsarem, cuius nunc uenti ualde sunt secundi, reddo meliorem? num tantum obsum reip.? quin etiam, si mihi nemo inuideret; si omnes, ut erat æquum, fauerent; tamen non minus esset probanda medicina, quæ sanaret uitiosas partes reip. quàm quæ exsecaret. nunc uero, cum equitatus ille, quem ego in cliuo Capitolino, te signifero, ac principe, collocaram, senatum deseruerit; nostri autem principes digito se cœlum putent attingere, si muli barbati in piscinis sint, qui ad manum accedant; alij autem negligant: non'ne tibi satis prodesse uideor, si perficio, ut nolint obesse, qui possunt? nam Catonem nostrũ non tu amas plus, quàm ego. sed tamen ille, optimo animo utens, & summa fide, nocet interdum reip. dicit enim tanquam in Platonis πολιτείᾳ, non tanquam in Romuli fæce, sententiam. quid uerius, quàm in iudicium uenire, qui ob rem

indicandam

tamen

Hunc locũ citat Plutarchus principio Phocionis.

iudicandam pecuniam acceperit? censuit hoc Cato: assensit senatus. equites curiæ bellum, non mihi: nam ego dissensi. quid impudentius publicanis renunciantibus? fuit tamen retinendi ordinis causa facieda iactura. restitit, & peruicit Cato. itaque nunc consule in carcere incluso, sæpe item seditione commota, aspirauit nemo eorum, quorum ego concursu, itemq; consules, qui post me fuerunt, remp. defendere solebant. quid ergo? istos, inquies, mercede conductos habebimus? quid faciemus, si aliter non possumus? an libertinis, atque etiam seruis seruiamus? sed, ut tu ais, ἅλις σπουδῆς. Fauonius meam tribum tulit honestius, quàm suam, Lucceij perdidit. accusauit Nasicam inhoneste, ac modeste tamen. dixit aut Rhodi uideretur molis potius, quàm Moloni, operam dedisse. mihi, quod defendissem, leuiter succensuit. nūc tamen petit iterum reip. causa. Lucceius quid agat, scribam ad te, cum Cæsarem uidero, qui aderit biduo. Quod Sicyonij te lædunt, Catoni, & eius æmulatori attribuas Seruilio. quid? ea plaga non'ne ad multos bonos uiros pertinet? sed si ita placuit, laudemus, deinde in dissensionibus soli relinquamur. Amalthea mea te expectat, & indiget tui. Tusculanum, & Pompeianum ualde me delectant; nisi quòd me, illum ipsum uindicem æris alieni, ære non Corinthio, sed hoc circunforaneo obruerunt. In Gallia speramus esse otiū. prognostica mea cum oratiunculis propediem expecta. & tamen, quid cogites de aduentu tuo, scribe ad nos. nam mihi Pomponia nunciari iussit, te mense Quintili Romæ fore. id à tuis literis, quas ad me de accessu tuo miseras, discrepabat. Pætus, ut antea ad te scripsi,

omneis libros, quos frater suus reliquisset, mihi donauit. hoc illius munus in tua diligentia positum est. si me amas, cura, ut conseruentur, & ad me perferantur. hoc mihi nil potest esse gratius. & tum græcos, tum uero latinos diligenter ut conserues, uelim. tuum esse hoc munusculum putabo. Ad Octauium dedi literas: cum ipso nil eram locutus: neque enim ista tua negotia prouincialia esse putabam: neque te in Tusculionibus habebam. sed scripsi, ut debui, diligenter. Vale.

CICERO ATTICO S.

CVRA, *amabo te, Ciceronem nostrum. ei nos θείοι uidemur.* Πελληναίων *in manibus tenebam. & hercule magnum aceruum* Dicæarchi *mihi ante pedes extruxeram. ò magnũ hominem, & à quo multo plura didiceris, quàm de* Procilio. Κορινθίων καὶ Ἀθηναίων *puto me* Romæ *habere. mihi credes. lege hoc doceo: mirabilis uir est.* Ἡρώδης, *si homo esset, eum potius legeret, quàm unam literam scriberet: qui me epistola petiuit: ad te, ut uideo, cominus accessit. coniurasse mallem, quàm restitisse coniurationi, si illum mihi audiendum putassem. De* Lollio *sanus nõ es: de* Vinio *laudo. sed heus tu, ecquid uides cal. uenire,* Antoniũ *non uenire? iudices cogi? nam ita ad me mittunt;* Nigidium *minari in concione, se iudicem, qui non affuerit, compellaturum. uelim tamen, si quid est de* Antonij *aduentu quod audieris, scribas ad me; &, quoniam huc non uenis, cœnes apud nos utique prid. cal. caue aliter facias. Cura, ut ualeas.*

CICERO ATTICO S.

PRIMVM, *ut opinor,* εὐαγγέλια. *Valerius absolutus est Hortensio defendente. id iudicium Atilio cōdonatum putabatur. Epicratem suspicor, ut scribis, lasciuum fuisse: etenim mihi caligæ eius, ut fasciæ cretatæ, non placebant. quid sit, sciemus, cum ueneris. Fenestrarum angustias quod reprehendis, scito te* Κύρου παιδείαν *reprehendere: nam cum ego idem istuc dicerem, Cyrus aiebat, radiorum* ταῖς διαφάσεις *latis luminibus, non tam esse suaueis: etenim* ἔστω ὄψις μὲν, ἡ, α: τὸ δὲ ὁρώμενον, β, γ: ἀκτῖνες δὲ, δ, καὶ ε. *uides enim cætera. nam si* κατ' εἰδώλων ἐμπτώσεις *uideremus, ualde laborarent* εἴδωλα *in angustijs. nūc fit lepide illa* ἔγχυσις *radiorum. cætera si reprehenderis, non feres tacitum, nisi si quid erit eiusmodi, quod sine sumptu corrigi possit. Venio nunc ad mensem Ianuarium, & ad* ὑπόστασιν *nostram, ac* πολιτείαν: *in qua* σωκρατικῶς εἰς ἑκάτερον, *sed tamē ad extremū, ut illi solebant,* τὴν ἀρέσκουσαν. *est rei sane magni consilij. nam aut fortiter resistendum est legi agrariæ, in quo est quædam dimicatio, sed plena laudis: aut quiescendum; quod est non dissimile, atque ire in Soloniū, aut Antium: aut etiam adiuuandum; quod à me aiunt Cæsarem sic expectare, ut non dubitet: nam fuit apud me Cornelius: hunc dico Balbum Cæsaris familiarem: is affirmabat, illum omnibus in rebus meo & Pompeij consilio usurum, daturumq; operam, ut cum Pompeio Crassum coniungeret. hic sunt hæc, coniunctio mihi summa cum Pompeio, si placet, etiam*

cum Cæsare; reditus in gratiam cum inimicis; pax cum multitudine, senectutis otium. sed me ὑπόσχεσις mea illa commouet, quæ est in libro III.

Interea cursus, quos prima à parte iuuentæ,
Quosq; adeo consul uirtute, animoq; petisti,
Hos retine, atque auge famam, laudesq; bonorum.

hæc mihi cum in eo libro, in quo multa sunt scripta ἀριστοκρατικῶς, Calliope ipsa præscripserit; non opinor esse dubitandum, quin semper nobis uideatur

εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

sed hæc ambulationibus compitaliciis reseruemus. Tu pridie Compitalia memento. balneum calefieri iubebo: & Pomponiam Terentia rogat: matrem adiungemus. Θεοφράστου περὶ φιλοτιμίας affer mihi de libris Quinti fratris. Vale.

CICERO ATTICO S.

FECISTI mihi pergratum, quod Serapionis librum ad me misisti: ex quo quidem ego (quod inter nos liceat dicere) millesimam partem uix intelligo. pro eo tibi præsentem pecuniam solui imperaui; ne tu expensum muneribus ferres. At quoniam nummorum mentio facta est; amabo te, cura, ut cum Titinio, quoquo modo poteris transigas. si in eo, quod ostenderat, nō stat; mihi maxime placet, ea, quæ male empta sunt, reddi, si uoluntate Pomponiæ fieri poterit. si ne id quidem; nummi potius reddantur, quàm ullus sit scrupulus. ualde hoc uelim ante, quàm proficiscare, amanter, ut soles, diligenterq; conficias. Clodius ergo, ut ais, ad Tigranem? uelim, Scepsio conditione: sed facile patior.

accommodatius enim nobis est ad liberam legationem tempus illud; cum & Quintus noster iam, ut speramus, in otio consederit, &, iste sacerdos Bonæ deæ cuiusmodi futurus sit, sciri posse. interea quidem cum musis nos delectabimus animo æquo, immo uero etiam gaudenti, ac libenti. neque mihi unquã ueniet in mentem Crasso inuidere, neque pœnitere, quòd à me ipse non desciuerim. De geographia, dabo operam, ut tibi satisfaciam: sed nihil certi polliceor. magnũ opus est; sed tamen, ut iubes, curabo, ut huius peregrinationis tibi opus extet. tu quidquid indagaris de rep. & maxime quos cõsules futuros putes, facito, ut sciam. tametsi nimis sum curiosus: statui enim nihil iam de rep. cogitare. Terentiæ saltum perspeximus. quid quæris? præter quercum Dodonæam nihil desideramus, quo minus Epeirum ipsam possidere uideamur. Nos circiter cal. aut in Formiano erimus, aut in Põpeiano. tu, si in Formiano non erimus; si nos amas, in Pompeianum uenito. id & nobis erit periucundum, & tibi non sane deuiũ. De muro, imperaui Philotimo, ne impediret, quo minus id fieret, quod tibi uideretur. censeo tamen, adhibeas Vectium. his temporibus, tam dubia uita optimi cuiusque, magni æstimo unius æstatis fructũ palæstræ Palatinæ, sed ita tamen, ut nihil minus uelim, quàm Pomponiam, & puerũ uersari in timore ruinæ. Vale.

CICERO ATTICO S.

CVPIO equidem, & iam pridem cupio Alexandriam, reliquamq; Aegyptum uisere, & simul ab hac hominum satietate nostri discedere, & cum aliquo de=

siderio reuerti: sed hoc tempore, & his mittentibus, αἰδέομαι Τρῶας καὶ Τρῳάδας ἑλκεσιπέπλους. quid enim nostri optimates, si qui reliqui sunt, loquentur? an me aliquo præmio de sententia esse deductum? Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει, Cato ille noster, qui mihi unus est pro centum millibus. quid uero historiæ de nobis ad annos DC prædicarint? quas quidem ego multo magis uereor, quàm eorum hominum, qui hodie uiuunt, rumusculos. sed, opinor, excipiamus, et expectemus: si enim deferetur, erit quædam nostra potestas, et tum deliberabimus. & iam hercule est in non accipiendo nō nulla gloria. quare si quid θεοφανής tecum forte contulerit, ne omnino repudiaris. de istis rebus expecto tuas literas, quid Arrius narret, quo animo se destitutum ferat; ecqui consules parentur; utrum, ut populi sermo, Pompeius, et Crassus, an, ut mihi scribitur, cū Gabinio Ser. Sulpicius: et num quæ nouæ leges, & num quid noui omnino: et, quoniam Nepos proficiscitur, cuinam auguratus deferatur: quo quidem uno ego ab istis capi possum. Videte ciuitatē meam. sed quid ego hæc, quæ cupio deponere, et toto animo, atque omni cura φιλοσοφεῖν? sic, inquā, in animo. sic uellem ab initio. nunc uero, quoniā, quæ putaui esse præclara, expertus sum, quàm essent inania: cum omnibus musis rationem habere cogito. tu tamen de Curtio ad me rescribe certius, & num quis in eius locū paretur, & quid de P. Clodio fiat, & omnia, quemadmodum tu polliceris, ὅλως scribe: et quo die Roma te exiturum putes, uelim ad me scribas, ut certiorem te faciam, quibus in locis futurus sim: epi-

ſtolamq; ſtatim des de ijs rebus, de quibus ad te ſcripſi: ualde enim expecto literas tuas. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVOD tibi ſuperioribus literis promiſeram, fore, ut opus extaret huius peregrinationis: nihil iam magnopere confirmo: ſic enim ſum complexus otium, ut ab eo diuelli non queam. itaque aut libris me delecto, quorum habeo Antij feſtiuam copiam: aut fluctus numero. nam ad lacertas captandas tempeſtates nō ſunt idoneæ. à ſcribēdo prorſus abhorret animus. etenim γεωγραφικὰ, quæ conſtitueram, magnum opus eſt: ita ualde Eratoſthenes, quem mihi propoſueram, à Serapione, & ab Hipparcho reprehenditur. quid cenſes, ſi Tyrannio acceſſerit? & hercule ſunt res difficiles ad explicandum, & ὁμοειδεῖς: nec tam poſſunt ἀνθηρογραφεῖσθαι, quàm uidebātur: et, quod caput eſt, mihi quæuis ſatis iuſta cauſa ceſſandi eſt. qui etiā dubitem, an hic Antij conſidā, et hoc tempus omne conſumam: ubi quidē ego mallē ~~diu nimirū~~, quàm Romæ, fuiſſe. tu uero ſapiētior Buthroti domū paraſti. ſed, mihi crede, proxima eſt illi municipio hæc Antiatū ciuitas. eſſe locum tam prope Romā, ubi multi ſint, qui Vatiniū nunquā uiderint? ubi nemo ſit, præter me, qui quenquā ex XX uiris ~~unū eſſe ſaluū uelis~~? ubi me interpellet nemo, diligant omnes? hic, hic nimirū πολιτευτέον: nam iſtic nō ſolū nō licet, ſed etiā tædet. itaq; ἀνέκδοτα ~~[illegible]~~, quæ tibi uni legamus, Theopōpino genere, aut etiā aſperiore multo pāgētur. neq; aliud iā quicquā πολιτεύομαι, niſi odiſſe improbos, et id ipſū nullo cū ſtomacho, ſed potius

cum aliquâ ſcribendi uoluptate. Sed ut ad rem, ſcripſi ad quæſtores urb. de Quinti fratris negotio. uide quid narrent, ecquæ ſpes ſit denarij, an ciſtophoro Pompeiano iaceamus. Præterea de muro, ſtatue, quid faciendum ſit. aliud quid? etiam. quando te proficiſci iſtinc putes, fac, ut ſciam. Vale.

CICERO ATTICO S.

DE GEOGRAPHIA etiam atque etiam deliberabimus. Orationes autem me duas poſtulas: quarum alteram non libebat mihi ſcribere, quia ~~abſcideram~~; alteram, ne laudarem eum, quem non amabam. ſed id quoque uidebimus. denique aliquid extabit; ne tibi plane ceſſaſſe uideamur. De Publio quæ ad me ſcribis, ſane mihi iucunda ſunt: eaq; etiam uelim omnibus ueſtigijs indagata ad me afferas, cum uenies; & interea ſcribas, ſi quid intelliges, aut ſuſpicabere, & maxime de legatione quid ſit acturus. equidem ante, quàm tuas legi literas, hominem ire cupiebam; non mehercule, ut differrem cum eo uadimonium; nam mira ſum alacritate ad litigandum; ſed uidebatur mihi, ſi quid eſſet in eo populare, quòd plebeius factus eſſet, id amiſſurus: quid enim ad plebem tranſiſti, ut Tigranem ires ſalutatum? narra mihi, reges Armenij patricios ſalutare non ſolent? quid quæris? acueram me ad exagitandam hanc eius legationem. quam ſi ille contemnit, & ſi, ut ſcribis, bilem id commouet & latoribus, & auſpicibus legis curiatæ: ſpectaculum egregium. hercule, uerum ut loquamur, ſubcontumelioſe tractatur noſter Publius: primum qui, cum in domo Cæſaris quon=

dam unus uir fuerit, nunc ne in uiginti quidem esse potuerit: deinde alia legatio dicta erat, alia data est: illa opima ad exigendas pecunias Druso (ut opinor) Pisaurensis [redacted]i Vatinio reseruatur: hæc ieiuna, ac bella relegatio datur ei, cuius tribunatus ad istorum tempora reseruatur. incende hominem, amabo te, quoad potes. una spes est salutis, istorum inter istos dissensio. cuius ego quædam initia sensi ex Curione. iam uero Arrius consulatum sibi ereptum fremit. Megabocchus, et hæc sanguinaria iuuentus inimicissima est. accedat uero, accedat etiam ista rixa auguratus. spero me præclaras de istis rebus epistolas ad te sæpe missurum. sed, illud quid sit, scire cupio, quod iacis obscure, iam etiã ex ipsis [redacted]e uiris loqui quosdam. quidnam id est? si est enim aliquid, plus est boni, quàm putaram. atque hæc, sic uelim existimes non me abs te κατὰ τὸ πρακτικὸν quærere, quòd gestiat animus aliquid agere in rep. iam pridem gubernare me tædebat, etiam cum licebat. nunc uero, cum cogar exire de naui, nõ abiectis, sed ereptis gubernaculis; cupio istorum naufragia ex terra intueri; cupio, ut ait tuus amicus Sophocles, [redacted] ὑπὸ στέγῃ πυκνᾶς ἀκοῦσαι ψεκάδος εὑδούσῃ φρενί. De muro, quid opus sit, uidebis. Castritianum mendum nos corrigemus: & tamen ad me Quintus CIↃ CCIↃↃIↃↃↃ scripserat, [redacted] ad sororem tuam HS XXX. Terentia tibi salutem dicit. Cicero tibi mandat, ut Aristodemo idem de se respondeas, quod de fratre suo, sororis tuæ filio, respondisti. De Amalthea quod me admones, non negligemus. Cura, ut ualeas.

CCIↃIↃↃ

CICERO ATTICO S.

EPISTOLAM *cum à te auide expectarem ad uesperum, ut soleo; ecce tibi nuncius, pueros uenisse Roma. uoco, quæro, ecquid literarum? negant. quid ais, inquam, nihil ne à Pomponio? perterriti uoce, & uultu, confessi sunt se accepisse, sed excidisse in uia. quid quæris? permoleste tuli: nulla enim abs te per hos dies epistola inanis aliqua re utili, & suaui. nunc, si quid in ea epistola, quã ante diem* XVI *cal. Mai. dedisti, fuit historia dignum, scribe quamprimum, ne ignoremus: sin nihil præter iocationem, redde id ipsum. & scito Curionem adolescentem uenisse ad me salutatum. ualde eius sermo de Publio cum tuis literis congruebat. ipse uero mirandum in modum, reges odisse superbos. peræque narrabat incensam esse iuuentutem, neque hæc ferre posse. bene habemus; nos, si in his spes est, opinor, aliud agamus. Ego me do historiæ. quanquam licet me Saufeium putes esse. nihil me est inertius. Sed cognosce itinera nostra; ut statuas, ubi nos uisurus sis. In Formianum uolumus uenire Parilibus: inde, (quoniam putas prætermittendum nobis esse hoc tempore cratera illum delicatum) cal. Mai. de Formiano proficiscemur, ut Antij simus ad* V. *non. Mai. ludi enim Antij futuri sunt à* IIII *ad prid. non. Mai. eos Tullia spectare uult. inde cogito in Tusculanum. deinde Arpinum. Romam ad cal. Iun. te aut in Formiano, aut Antij, aut in Tusculano, cura, ut uideamus. Epistolam superiorem restitue nobis, & appinge aliquid noui. Vale.*

CICE

CICERO ATTICO S.

SVB [redacted] cũ mihi dixiſſet Cæcilius quæſtor puerum ſe Romam mittere, hæc ſcripſi raptim, ut tuos elicerem mirificos cum Publio dialogos, cum eos, de quibus ſcribis, tum illum, quem addis, & ais, longum eſſe, quæ ad ea reſponderis, perſcribere: illum uero, qui nondum habitus eſt, quem illa Βοῶπις, cum è Solonio redierit, ad te eſt relatura; ſic uelim putes, nihil hoc poſſe mihi eſſe iucũdius. ſi uero quæ de me pacta ſunt, ea non ſeruantur; in cœlo ſum; ut ſciat hic noſter Hieroſolymarius traductor ad plebem, quàm bonam meis putiſſimis orationibus gratiam retulerit: quarum expecta diuinam παλινῳδίαν. etenim, quantum coniectura auguramur, ſi erit nebulo iſte cum his dynaſtis in gratia, non modo de cynico conſulari, ſed ne de [redacted] quidem piſcinarum Tritonibus poterit ſe iactare, non enim poterimus ulla eſſe in inuidia ſpoliati opibus, & illa ſenatoria potentia. ſin autem ab ijs diſſentiet, erit abſurdum in nos inuehi. ueruntamen inuehatur. feſtiue, mihi crede, & minore ſonitu, quàm putaram, orbis hic in rep. eſt conuerſus (citius omnino, quàm potuit) id culpa Catonis, ſed rurſus improbitate iſtorum; qui auſpicia, qui Aeliam legem, qui Iuniam, & Liciniam, qui Cæciliam, & Didiam neglexerunt; qui omnia remedia reip. effuderunt; qui regna, qui prædia tetrarchis, qui immanes pecunias paucis dederunt, uideo iam, quò inuidia tranſeat, & ubi ſit habitura. nihil me exiſtimaris neque uſu, neque à Theophraſto didiciſſe, niſi breui tempore, deſiderari noſtra illa tempora, uideris.

etenim si fuit inuidiosa senatus potentia; cum ea non ad populum, sed ad treis homines immoderatos redacta sit, quidnam censes fore? proinde isti licet faciant, quos uolent, consules, tribunos pl. denique etiã Vatinij strumam sacerdotij διβάφῳ uestiant. uidebis breui tempore magnos non modo eos, qui nihil titubarunt, sed etiã illum ipsum, qui peccauit, Catonem. nam nos quidem, si per istum tuum sodalem Publium licebit, σοφιστεύειν cogitamus: si ille cogit, tantum duntaxat nos defendere, & , quod est propriũ artis huius, ἐπιτέλλομαι Ἄνδρ' ἀπαμύνασθαι, ὅτε τις πρότερος χαλεπήνῃ. patria propitia sit: habet à nobis, etiã si non plus, quàm debitum est, plus certe, quàm postulatum est. male uehi malo alio gubernante, quàm tam ingratis uectoribus bene gubernare. sed hæc coram commodius. nunc audi, quod quæris. Antium me ex Formiano recipere cogito ad V. non. Mai. Antio uolo non. Mai. proficisci in Tusculanum. sed cum è Formiano rediero, (ibi esse uolo usque ad prid. cal. Mai.) faciam statim te certiorem. Terentia tibi salutem. Κικέρων ὁ μικρὸς ἀσπάζεται Τίτον Ἀθηναῖον.

CICERO ATTICO S.

VOLO ames constantiam meam. ludos Antij spectare non placet: est enim ὑποσόλοικον, cum uelim uitare omnium deliciarum suspicionem, repente ἀναφαίνεσθαι non solum delicate, sed etiam inepte peregrinantem. quare usque ad non. Mai. te in Formiano expectabo. nunc fac, ut sciam, quo die te uisuri simus. Ab Ap

pij Foro, hora quarta: dederam aliam paulo ante à Tribus Tabernis. Vale.

CICERO ATTICO S.

NARRO tibi: plane relegatus mihi uideor, posteaquã in Formiano sum: dies enim nullus erat, Antij cũ essem, quo die non melius scirẽ, Romæ quid ageretur, quàm ij, qui erant Romæ. etenim literæ tuæ, nõ solum quid Romæ, sed etiã quid in rep. neque solũ quid fieret, uerũ etiam quid futurũ esset, indicabant: nunc, nisi si quid ex prætereũte uiatore exceptũ est, scire nihil possumus. quare quanquã iam te ipsum expecto, tamen isti puero, quẽ ad me statim iussi recurrere, da ponderosam aliquam epistolam, plenam omniũ non modo actorum, sed etiam opinionũ tuarum: ac diẽ, quo Roma sis exiturus, cura ut sciã. Nos in Formiano esse uolumus usque ad prid. non. Mai. eò si ante eam diẽ nõ ueneris, Romæ te fortasse uidebo. nã Arpinũ quid ego te inuitem? Τρηχεῖ' ἀλλ' ἀγαθὴ κουροτρόφος. οὔτι ἔγωγε Ης γαίης δύναμαι γλυκερώτερον ἄλλο ἰδέσθαι. & hæc igitur. Cura ut ualeas.

CICERO ATTICO S.

NEGENT illi Publium trib. pl. factum esse? hoc uero regnum esse ferri nullo pacto potest. mittat ad me Publius, qui obsignent. iurabo, Cneum nostrum, collegam Balbi, Antij mihi narrasse, in auspicib. fuisse. ò suaues epistolas tuas, uno tempore mihi datas, duas: quibus εὐαγγέλια quæ reddam, nescio, deberi quidem plane fateor. sed uide συμπτωμα. emerseram com=

cap. 2 4. alter apostolorum

pro Plancio ... vest.

plebeium est, et

se

eventum

lib. v. tribunum plebeium.
hoc vero regnum ferri nullo pacto potest

modo ex Antio in Appiam ad Treis Tabernas, ipsis Cerealibus, cum in me incurrit Roma ueniēs Curio meus. ibidem illico puer abs te cum epistolis. ille ex me, nihil ne audissem noui? ego negare. Publius, inquit, tribunatum pl. petit. quid ais? & inimicissimus quidem Cæsaris, & ut omnia, inquit, ista rescindat. quid Cæsar? inquam. negat, se quidquam de illius adoptione tulisse. deinde suum, Memmij, Metelli Nepotis exprompsit odium. complexus iuuenem dimisi, properans ad epistolas. ubi sunt, qui aiunt ζώσης φωνῦς? quanto magis uidi ex tuis literis, quàm ex illius sermone, quid ageretur? de ruminatione quotidiana, de cogitatione Publij, de lituis βοώπιδος, de signifero Athenione, de literis missis ad Cneum, de Theophanis, Memmijq; sermone. quantam porro mihi expectationem dedisti cōuiuij istius ἀσελγοῦς? sum in curiositate ὀξύπεινος: sed tamen facile patior te id ad me συμπόσιον non scribere: præsentem audire malo. Quod me, ut scribam aliquid, hortaris: crescit mihi quidem materies, ut dicis: sed tota res etiam nunc fluctuat. κατ' ὀπώραν τρύξ. quæ si desederit, magis erunt iudicata, quæ scribam: quæ si statim à me ferre non potueris, primus habebis tamen, & aliquandiu solus. Dicæarchum rectè amas: luculentus homo est, & ciuis haud paulo melior, quàm isti nostri ἀδικαίαρχοι. Literas scripsi hora decima Cerealibus, statim, ut tuas legeram: sed eas eram daturus, ut putaram, postridie ei, qui mihi primus obuiam uenisset. Terentia delectata est tuis literis, & impertit tibi multum salutis: καὶ Κικέρων ὁ φιλόσοφος τὸν πολιτικὸν Τίτον ἀσπάζεται.

CICERO ATTICO S.

FACINVS *indignum: epistolam,* αὐθωρεὶ *tibi à* Tribus Tabernis *rescriptam ad tuas suauissimas epistolas, neminé reddidisse? at scito, eum fasciculum, quò illam conieceram, domum eo ipso die latum esse, quo ego dederam, & ad me in* Formianum *relatum esse. itaque tibi tuam epistolam iussi referri, ex qua intelligeres, quàm mihi tum illæ gratæ fuissent.* Romæ *quod scribis sileri: ita putabam. at hercule in agris non siletur: nec iam ipsi agri regnum uestrum ferre possunt. si uero in hanc* τηλέπυλον *ueneris* λαιστρυγονίην, *(*Formias *dico) qui fremitus hominum? quàm irati animi? quanto in odio noster* Magnus*? cuius cognomen una cum* Crassi Diuitis *cognomine consenescit. credas mihi uelim: neminem adhuc offendi, qui hæc tam lente, quàm ego fero, ferret. quare, mihi crede,* φιλοσοφῶμεν. *iuratus tibi possum dicere, nihil esse tanti.* Tu *si literas ad* Sicyonios *habes, aduola in* Formianum*: unde nos prid. non.* Mai. *cogitamus.* Vale.

CICERO ATTICO S.

QVANTAM *tu mihi moues expectationem de sermone* Bibuli*? quantam de colloquio* βοώπιδος*? quantam etiam de illo delicato conuiuio? proinde ita fac uenias ad sitientes aures. quanquam nihil est iam, quod magis timendum nobis putem, quàm ne ille noster* Sampsiceramus*, cum se omnium sermonibus sentiet uapulare, & cum has actiones* εὐανατρέπτους

uidebit, ruere incipiat. ego autē usque eò sum eneruatus, ut hoc otio, quo nunc tabescimus, malim ἐν τυρανῶσθαι, quàm optima spe dimicare. De pangēdo quod me crebro adhortaris, fieri nihil potest. basilicam habeo, non uillam, frequentia Formianorum. at comparem basilicæ? tribum Aemiliam. sed omitto uulgus: post horam quartam molesti cæteri non sunt: C. Arrius proximus est uicinus, immo ille quidem iam contubernalis: qui etiam se iccirco Romam ire negat, ut hic mecum totos dies philosophetur. ecce ex altera parte Sebosus, ille Catuli familiaris. quò me uertam? statim mehercule Arpinum irem, ni te in Formiano commodissime expectari uiderem, duntaxat ad prid. non. Mai. uide enim quibus hominibus aures sint deditæ meæ. occasionem mirificam, si quis nunc, dum hi apud me sunt, emere de me fundum Formianum uelit. & tamen illud probem. magnum quid aggrediamur, & multæ cogitationis, atque otij. sed tamen satisfiet à nobis, neque parcetur labori.

CICERO ATTICO S.

VT SCRIBIS, ita uideo, non minus incerta in rep. quàm in epistola tua. sed tamen ista ipsa me uarietas sermonum, opinionumq; delectat: Romæ enim uideor esse, cum tuas literas lego, et, ut fit in tantis rebus, modo hoc, modo illud audire. illud tamē explicare non possum, quidnā inueniri possit, nullo recusante, ad facultatē agrariam. Bibuli autem ista magnitudo animi in comitiorum dilatione, quid habet, nisi ipsius iudiciū sine ulla correctione reip.? nimirum in Publio spes est: fiat,

x In montes patrios, et ad incunabula nostra

fiat, fiat tribunus plebis: si nihil aliud, ut eo citius tu ex Epeiro reuertare. nam, ut illo tu careas, non uideo posse fieri, præsertim si mecum aliquid uolet disputare. sed id quidem non dubium est, quin, si quid erit eiusmodi, sis aduolaturus. uerum ut hoc non sit, tamen [illegible] remp. præclarum spectaculum mihi propono, modo te consessore spectare liceat. cum hæc maxime scriberem, ecce tibi Sebosus. nondum plane ingemueram; salue, inquit, Arrius. hoc est Roma decedere? quos ego homines effugi, cum in hos incidi? ego uero in montes patrios, & ad incunabula nostra pergam. denique si solus non potero, cum rusticis potius, quàm cum his perurbanis, ita tamen, ut, quoniam tu certi nihil scribis, in Formiano tibi præstoler usque ad III.non.Mai. Terentiæ pergrata est assiduitas tua, & diligentia in controuersia Muluiana. nescit omnino, te communem causam defendere eorum, qui agros publicos possideát. sed tamen tu aliquid publicanis pendis, hæc etiam id recusat. ea tibi igitur, & Κικέρων, ἀριστοκρατικώτατος παῖς, salutem dicunt.

CICERO ATTICO S.

COENATO mihi, & iam dormitanti, prid. cal. Mai. epistola est illa reddita, in qua de agro Campano scribis. quid quæris? primũ ita me pupugit, ut somnũ mihi ademerit, sed id cogitatione magis, quàm molestia. cogitanti autem hæc fere succurrebant. primum ex eo, quod superioribus literis scripseras, ex familiari te illius audisse, prolatum iri aliquid, quod nemo improbaret; maius aliquid timueram: hoc mihi eiusmodi

non uidebatur. deinde, ut me ego consoler, omnis expectatio largitionis agrariæ in agrum Campanum uidetur esse deriuata. qui ager, ut dena iugera sint, non amplius hominum quinque millia potest sustinere. reliqua omnis multitudo ab illis abalienetur, necesse est. præterea, si ulla res est, quæ bonorum animos, quos iam uideo esse commotos, uehementius possit incendere, hæc certe est; et eo magis, quòd, portorijs Italiæ sublatis, agro Campano diuiso, quod uectigal superest domesticū, præter uicesimam? quæ mihi uidetur una conciuncula, clamore pedisequorum nostrorum esse peritura. Cneus quidem noster iam plane quid cogitet, nescio.

φυσᾷ γὰρ οὐ σμικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι,
i. sine ligula ἀλλ' ἀγρίαις φύσαισι φορβειᾶς ἄτερ:

qui quidē etiam istuc adduci potuerit. nam adhuc hoc ἰσχυρίζετο, *se leges Cæsaris probare, actiones ipsum præstare debere: agrariā legem sibi placuisse; potuerit intercedi, nec ne, nihil ad se pertinere: de rege Alexandrino placuisse sibi aliquando confici; Bibulus de cœlo tum seruasset, nec ne, sibi quærendū non fuisse: de publicanis, uoluisse illi ordini cōmodare; [redacted]quid futurū fuerit, si Bibulus tum in forum descendisset, se diuinare non potuisse. nūc uero Sampsicerame quid dices? uectigal te nobis in mōte Antilibano cōstituisse, agri Campani abstulisse? quid, hoc, quemadmodū obtinebis? oppressos uos, inquit, tenebo exercitu Cæsaris: nō mehercule me tu quidē tam isto exercitu, quàm ingratis animis eorū hominum, qui appellantur boni: qui mihi non modo præmiorum, sed ne sermonū quidem unquā fructum ullum, aut gratiam retulerūt. quòd si in eam me*

partem incitarem, profecto iam aliquam reperirem resistendi uiam. nunc prorsus hoc statui, ut, quoniam tanta controuersia est Dicæarcho, familiari tuo, cũ Theophrasto, amico meo, ut ille tuus τὸν πρακτικὸν βίον longe omnibus anteponat, hic autẽ τὸν θεωρητικόν, utrique à me mos gestus esse uideatur. puto enim me Dicæarcho affatim satisfecisse: respicio nunc ad hanc familiam; quæ mihi non modo, ut requiescam, permittit, sed reprehendit, quia nõ semper quierim. quare incumbamus ò noster Tite ad illa præclara studia, & eò, unde discedere non oportuit, aliquãdo reuertamur. Quod de Quinti fratris epistola scribis, ad me quoque fuit πρόσθε λέων, ὄπιθεν δέ. quid dicã, nescio. nam ita deplorat primis uersibus mansionẽ suam, ut quemuis mouere possit: ita rursus remittit, ut me roget, ut annales suos emendem, & edam. illud tamẽ, quod scribit, animaduertas uelim, de portorio circumuectionis. ait, se de consilij sententia rem ad senatũ reiecisse. nondũ uidelicet meas literas legerat; quibus ad eum, re consulta, & explorata, perscripseram, non deberi. uelim, si qui Græci iam Romam ex Asia de ea causa uenerunt, uideas, et, si tibi uidebitur, ijs demonstres, quid ego de ea re sentiam. si possum discedere, ne causa optima in senatu pereat, ego satisfaciam publicanis: εἰ δὲ μή, (uere tecũ loquar) in hac re malo uniuersæ Asiæ, et negotiatoribus. nam eorũ quoque uehemẽter interest. hoc ego sentio ualde nobis opus esse. sed tu id uidebis. Quæstores autẽ, quæso, nũ etiã de cistophoro dubitãt? nã si aliud nihil erit; cum erimus omnia experti, ego illud me quidẽ contemnam, quod extremũ est. Te in Arpinati uidebi-

mus, & hospitio agresti accipiemus; quoniam maritimum hoc contempsisti. Vale.

CICERO ATTICO S.

PRORSVS, *ut scribis, ita sentio. turbatur. Sampsiceramus (nihil est, quod non timendum sit) ὁμολογουμένως τυραννίδα συσκευάζεται: quid enim ista repentina affinitatis coniunctio, quid ager Campanus, quid effusio pecuniæ significant? quæ si essent extrema, tamen esset nimium mali: sed ea natura rei est, ut hæc extrema esse non possint. quid enim eos hæc ipsa per se delectare possunt? nunquam huc uenissent, nisi ad alias res pestiferas aditus sibi compararent. dij immortales. uerum, ut scribis, hæc in Arpinati ad* VI. *circiter id. Mai. non deflebimus, ne & opera, & oleum philologiæ nostræ perierit, sed conferemus tranquillo animo. neque tam me δυσελπιστία consiflatur, ut antea, quàm ἀδιαφορία; qua nulla in re tam utor, quàm in hac ciuili, & publica. quin etiam, quod est subinane in nobis, & non ἀφιλόδοξον, (bellum est enim sua uitia nosse) id afficitur quadam delectatione. solebat enim me pungere, ne Sampsicerami merita in patriam ad annos* DC *maiora uiderentur, quàm nostra. hac quidem cura certe iam uacuus sum: iacet enim ille sic, ut [illegible] Curiana stare uidetur sed hæc coram. tu tamen uideris mihi Romæ fore ad nostrum aduentum. quod sane facile patiar, si tuo commodo fieri possit. sin, ut scribis, ita uenies: uelim è* Theophane *expiscere, quonam in me animo sit* Arabarches. *quæres scilicet κατὰ τὸ κηδεμονικόν, & ad me ab eo quasi ὑπὸ θή=*

κας afferes, quemadmodum me geram. aliquid ex eius sermone poterimus περὶ τῶν ὅλων suspicari. Vale.

CICERO ATTICO S.

ACCEPI aliquot epistolas tuas: ex quibus intellexi, quàm suspenso animo, & solicito scire aueres, quid esset noui. tenemur undique: neque iam, quo minus seruiamus, recusamus; sed mortem, & eiectionē, quasi maiora, timemus: quæ multo sunt minora, atque hic status, qui una uoce omnium gemitur, neque uerbo cuiusquam subleuatur, σκοπὸς est, ut suspicor, illis, qui [tenent] nullam cuiusquam largitionem relinquere. unus loquitur, & palam aduersatur adolescens Curio. huic plausus maximi, consalutatio forensis perhonorifica, signa præterea beneuolentiæ permulta à bonis impertiuntur. Fufium clamoribus, & conuitijs, & sibilis consectantur. his ex rebus non spes, sed dolor est maior; cum uideas ciuitatis uoluntatem solutam, uirtutem alligatam. ac, ne forte quæras κα[θ]ὰ λεπτὸν de singulis rebus, uniuersa res est eò deducta, spes ut nulla sit aliquando non modo priuatos, uerum etiam magistratus liberos fore. [illegible] in oppressione sermo in circulis duntaxat, & in conuiuijs est liberior, quàm fuit. uincere incipit timorem dolor, sed ita, ut omnia sint plenissima desperationis. habet etiam Campana lex execrationem in coitione candidatorum, si mentionem fecerint, quo aliter ager possideatur, atque ut ex legibus Iulijs. non dubitant iurare cæteri. Laterensis existimatur [illegible] fecisse, quòd tribunatum pl. petere desti-

tit, ne iuraret. sed de rep. non libet plura scribere. Displiceo mihi, nec sine summo scribo dolore. me tueor, ut oppressis omnibus, non demisse; ut tantis rebus gestis, parum fortiter. à Cæsare ualde liberaliter inuitor in legationem illam, sibi ut sim legatus. atque etiam libera legatio uoti causa datur. sed hæc & præsidij apud furorem Pulchelli non habet satis, et à fratris aduẽtu me ablegat: illa & munitior est, & non impedit, quo minus adsim, cum uelim. hanc ego teneo, sed usurum me non puto. neque tamen scit quisquam. non libet fugere: aueo pugnare. magna sunt hominum studia. sed nihil affirmo. tu hæc silebis. De Statio manumisso, & non nullis alijs rebus angor equidem, sed iam prorsus occallui. tu, uellem ego, & cuperem, adesses. nec mihi consilium, nec consolatio deesset. sed ita te para, ut, si inclamaro, aduoles. Vale.

adversus

CICERO ATTICO S.

MVLTA *me solicitant, & ex reip. tanto motu, & ex ijs periculis, quæ mihi ipsi intenduntur: & sexcenta sunt. sed mihi nil est molestius, quàm Statiũ manumissum. nec meũ imperiũ: ac mitto imperium, non simultatem meam reuereri saltem? nec, quid faciam, scio: neque tantum est in re, quantus est sermo. ego autem ne irasci quidem possum ijs, quos ualde amo. tantum doleo, ac mirifice quidem. cætera in magnis rebus, minæ Clodij, contentionesq́; quæ mihi proponuntur, modice me tangunt: etenim uel subire eas uideor mihi summa cum dignitate, uel declinare nulla cum molestia posse. dicas fortasse, dignitatis ἅλις, tanquam*

age

δρυὸς : *saluti si me amas, consule. me miserum, cur non ades? nihil te profecto præteriret. ego fortasse* τυφλώττω, & *nimium* τῷ καλῷ προσπέπονθα. *scito nihil unquam fuisse tam infame, tam turpe, tam peræque omnibus generibus, ordinibus, ætatibus offensum, quàm hunc statum, qui nunc est, magis mehercule, quàm uellem, nō modo quàm putaram. populares isti iam etiam modestos homines sibilare docuerunt. Bibulus in cœlo est, nec, quare, scio: sed ita laudatur, quasi Vnus homo nobis cunctando restituit rem. Pompeius, nostri amores, quod mihi summò dolori est, ipse se afflixit, neminem tenet: uoluntatè, an metu necesse sit ijs uti, uereor. Ego autem neque pugno cum illa causa propter illam amicitiam: neque approbo, ne omnia improbè, quæ antea gessi. utor uia. populi sensus maxime in theatro, et spectaculis perspectus est. nam gladiatoribus quà dominus, quà aduocati sibilis conscissi: ludis Apollinaribus Diphilus tragœdus in nostrum Pompeiū petulāter inuectus est. Nostra miseria, tu es Magnus. millies coactus est dicere eadem. Virtutem istam, ueniet tempus, cum grauiter gemes: totius theatri clamore dixit, itemq; cætera. nam et eiusmodi sunt ij uersus, uti in tempus ab inimico Pompeij scripti esse uideantur. Si neque leges, neque mores cogunt. & cætera magno cum fremitu, & clamore sunt dicta. Cæsar cum uenisset mortuo plausu, Curio filius est insecutus. huic ita plausum est, ut salua rep. Pompeio plaudi solebat. tulit Cæsar grauiter, literæ Capuam ad Pompeium uolare dicebantur. inimici erant equitibus, qui Curioni stantes plauserant; hostes omnibus: Rosciæ legi, etiam*

frumentariæ minitabantur. sane res erat perturbata. equidem malueram, quod erat susceptum ab illis, silentio transiri. sed uereor, ne non liceat. non ferunt homines, quod uidetur esse tamen ferendum. sed est iam una uox omnium, magis odio firmata, quàm præsidio. Noster autem Publius mihi minitatur, inimicus est. impendet negotium: ad quod tu scilicet aduolabis. uideor mihi nostrum illum consularem exercitum bonorum omnium, etiam satis bonorum, habere firmissimum. Pompeius significat studium erga me non mediocre. idem affirmat, uerbum de me illum non esse facturum. in quo non me ille fallit, sed ipse fallitur. Cosconio mortuo, sum in eius locum inuitatus: id erat uocari in locum mortui. nil me turpius apud homines fuisset: neque uero, ad istam ipsam ἀσφάλειαν, quidquam alienius: sunt enim illi apud bonos inuidiosi: ego apud improbos meam retinuissem inuidiam, alienam assumpsissem. Cæsar me sibi uellet esse legatum. honestior hæc declinatio periculi. sed ego hoc non repudio. quid ergo est? pugnare malo: nihil tamen certi. iterum dico, utinam adesses: sed tamen, si erit necesse, arcessemus. quid aliud? quid? hoc, opinor. certi sumus perisse omnia: quid enim ἀκκιζόμεθα tandiu? sed hæc scripsi properans, & mehercule timide. posthac ad te aut, si perfidelem habebo, cui dem, scribam plane omnia: aut, si obscure scribam, tu tamen intelliges. in his epistolis me Lælium, te Furium faciam. cætera erũt ἐν αἰνιγμοῖς. Hic Cæcilium colimus, & obseruamus diligenter. Edicta Bibuli audio ad te missa. ijs ardet dolore, & ira noster Pompeius. Vale.

CICERO ATTICO S.

ANICATO, *ut te uelle intellexeram, nullo loco defui. Numestium ex literis tuis, studiose scriptis, libenter in amicitiam recepi. Cæcilium, quibus rebus possum, tueor diligenter. Varro satisfacit nobis: Pompeius amat nos carosq; habet. credis? inquies. credo: prorsus mihi persuadet. sed quia, ut uideo, pragmatici homines omnibus historicis præceptis, uersibus denique cauere iubent, & uetant credere: alterum facio, ut caueam: alterum, ut non credam, facere non possum. Clodius adhuc mihi denunciat periculum. Pompeius affirmat, non esse periculum; adiurat: addit etiam, se prius occisum iri ab eo, quàm me uiolatum iri. tractatur res. simul quid erit certi, scribam ad te. si erit pugnandum, arcessam ad societatem laboris. si quies dabitur, ab Amalthea te non commouebo. De rep. breuiter ad te scribam: iam enim, charta ipsa ne nos prodat, pertimesco. itaque posthac, si erunt mihi plura ad te scribenda, ἀλληγορίαις obscurabo. Nunc quidem nouo quodam morbo ciuitas moritur: ut, cum omnes ea, quæ sunt acta, improbent, querantur, doleant, uarietas in re nulla sit, aperteq; loquantur, & iam clare gemant; tamen medicina nulla afferatur. neque enim resisti sine internecione posse arbitramur: nec uidemus, qui finis cedendi, præter exitium, futurus sit. Bibulus hominum admiratione, & beneuolentia in cœlo est. edicta eius, & conciones describunt, & legunt. nouo quodam genere in summam gloriam uenit. populare nunc nil tam est, quàm odium popula-*

rium. hæc quò sint eruptura, timeo. sed, si dispicere quid cœpero, scribã ad te apertius. tu, si me amas tantum, quantum profecto amas; expeditus facito ut sis, si inclamaro, ut accurras. sed do operam, & dabo, ne sit necesse. Quod scripseram, te Furium scripturum; nil necesse est tuum nomen mutare. me faciam Læliũ, & te Atticum; neque utar meo chirographo, neque signo; si modo erunt eiusmodi literæ, quas in alienum incidere nolim. Diodotus mortuus est: reliquit nobis HS fortasse centum. Comitia Bibulus cum Archilochio edicto in ante diem XV. cal. Nou. distulit. A Vibio libros accepi. poeta ineptus: nec tamen scit nihil, & est non inutilis. describo, & remitto. Vale.

CICERO ATTICO S.

DE rep. quid ego tibi subtiliter? tota perijt: atque hoc est miserior, quàm reliquisti, quòd tum uidebatur eiusmodi dominatio ciuitatem oppressisse, quæ iucunda esset multitudini, bonis autem ita molesta, ut tamen sine pernicie: nunc repente tanto in odio est omnibus, ut, quorsum eruptura sit, horreamus. nam iracundiam, atque intemperantiam illorum sumus experti, qui Catoni irati, omnia perdiderunt, sed ita lenibus uti uidebantur uenenis, ut posse uideremur sine dolore interire. nunc uero sibilis uulgi, sermonibus honestorum, fremitu Italiæ, uereor, ne exarserint. equidem sperabam, ut sæpe etiam loqui tecum solebam, sic orbem reip. esse conuersum, ut uix sonitum audire, uix impressam orbitam uidere possemus: & fuisset, si homines transitum tempestatis expectare potuissent: sed

cum diu occulte suspirassent, postea iam gemere, ad extremum uero loqui omnes, & clamare cœperunt. itaque ille amicus noster, insolens infamiæ, semper in laude uersatus, circunfluens gloria, deformatus corpore, fractus animo, quò se conferat, nescit: progressum præcipitem, inconstantem reditum uidet: bonos inimicos habet, improbos ipsos non amicos. ac uide mollitiem animi: non tenui lacrymas, cum illum ante diem VIII. cal. Sext. uidi de edictis Bibuli concionantem, qui antea solitus esset iactare se magnificentissime illo in loco, summo cum amore populi, cunctis fauentibus, ut ille tum humilis, ut demissus erat: ut ipse etiam sibi, non ijs solum, qui aderant, displicebat. ò spectaculũ uni Crasso iucundum, cæteris non item. nam, quia deciderat ex astris, lapsus potius, quàm progressus, uidebatur. & ut Apelles, si Venerem, aut si Protogenes Ialysum illum suum cœno oblitum uideret, magnum, credo, acciperet dolorem: sic ego hunc, omnibus à me pictum, & politum artis coloribus, subito deformatum non sine magno dolore uidi. quanquam nemo putabat, propter Clodianum negotium, me illi amicum esse debere. tamen tantus fuit amor, ut exhauriri nulla posset iniuria. itaque Archilochia in illum edicta Bibuli populo ita sunt iucunda, ut eum locum, ubi proponuntur, præ multitudine eorũ, qui legunt, transire nequeamus; ipsi ita acerba, ut tabescat dolore; mihi mehercule molesta, quòd et eum, quẽ semper dilexi, nimis excruciant; et timeo, tam uehemens uir, tamq; acer in ferro, et tam insuetus cõtumeliæ ne omni animi impetu dolori, et iracũdiæ pareat. Bibuli qui sit exitus futurus,

nescio. ut nunc res se habet, admirabili gloria est. qui cum comitia in mensem Oct. distulisset; quòd solet ea res populi uoluntatem offendere, putarat Cæsar oratione sua posse impelli concionem, ut iret ad Bibulum. multa cum seditiosissime diceret, uocem exprimere non potuit. quid quæris? sentiunt, se nullam ullius partis uoluntatem tenere: eo magis uis nobis est timenda. Clodius inimicus est nobis. Pompeius confirmat, eum nil esse facturum contra me. mihi periculosum est credere. ad resistendum me paro. studia spero me summa habiturum omnium ordinum. te cum ego desidero, tum uero res ad tempus illud uocat. plurimũ consilij, animi, præsidij denique mihi, si te ad tempus uidero, accesserit. Varro satis mihi facit. Pompeius loquitur diuinitus. spero nos aut cum summa gloria, aut certe sine molestia esse discessuros. Tu, quid agas, quemadmodum te oblectes, quid cum Sicyonijs egeris, ut sciam, cura. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVAM uellẽ Romæ mansisses quod egisses: *profecto, si hæc fore putassemus. nam Pulchellum nostrũ facillime teneremus, aut certe, quid esset facturus, scire possemus. nunc se res sic habet. uolitat, furit, nil habet certi, multis denunciat; quod sors obtulerit, id acturus uidetur. cũ uidet, quo sit in odio status hic rerũ; in eos, qui hæc egerunt, impetum facturus uidetur. cum autẽ rursus opes, & uim exercitus recordatur, conuertit se in nos. nobis autem ipsis tum uim, tum iudicium minatur. cum hoc Põpeius egit, et, ut ad me ipse refere-*

bat, (alium enim habeo neminem testem) uehementer egit, cum diceret, in summa se perfidiæ, & sceleris infamia fore, si mihi periculum crearetur ab eo, quem ipse armasset, quem plebeium fieri passus esset: sed fidem recepisse sibi & ipsum, & Appium de me, hanc si ille non seruaret, ita laturum, ut omnes intelligerent, nihil sibi antiquius amicitia nostra fuisse. hæc, & in eam sententiam cum multa dixisset, aiebat illum primo sane diu multa contra, ad extremum autem manus dedisse, & affimasse nil se contra eius uoluntatem esse facturum. sed postea tamen ille non destitit de nobis asperrime loqui. quod si non faceret, tamen ei nihil crederemus, atque omnia, sicut facimus, pararemus. nunc ita nos gerimus, ut in dies singulos & studia in nos hominum, & opes nostræ augeantur. remp. nulla ex parte attingimus. in causis, atque in illa opera nostra forensi, summa industria uersamur. quod egregie non modo ijs, qui utuntur opera, sed etiam in uulgus gratum esse sentimus. domus celebratur: occurritur: renouatur memoria consulatus: studia significantur: in eam spem adducimur, ut nobis ea contentio, quæ impendet, interdum non fugienda uideatur. nunc mihi & consilijs opus est tuis, & amore, & fide. quare aduola. expedita mihi erunt omnia, si te habebo. multa per Varronem nostrum agi possunt, quæ te urgente erunt firmiora; multa ab ipso Publio dici, multa cognosci; quæ tibi occulta esse non poterunt: multa etiam: sed absurdum est singula explicare, cum ego te requiram ad omnia. unum illud tibi persuadeas uelim, omnia mihi fore explicata, si te uidero:

sed totum est in eo, si ante, quàm ille ineat magistratum. puto, Pompeium Crasso urgente, si tu aderis, qui per βοώπιδα ex ipso intelligere possis, qua fide ab illis agatur, nos aut sine molestia, aut certe sine errore futuros. precibus nostris, & cohortatione non indiges. quid mea uoluntas, quid tempus, quid rei magnitudo postulet, intelligis. De rep. nihil habeo ad te scribere, nisi summum odium omnium hominum in eos, qui tenent omnia: mutationis tamen spes nulla. sed quod facile sentias, tædet ipsum Pompeium, uehementerq; pœnitet. non prouideo satis, quem exitum futurum putem. sed certe uidentur hæc aliquò eruptura. Libros Alexandri, negligentis hominis, & non boni poetæ, sed tamen non inutilis, tibi remisi. Numerium Numestium libenter accepi in amicitiam; & hominem grauem, & prudentem, & dignũ tua commendatione cognoui. Vale.

CICERO ATTICO S.

NVNQVAM ante arbitror te epistolam meam legisse, nisi mea manu scriptam. ex eo colligere poteris, quanta occupatione distinear: nam, cum uacui temporis nil haberem, & cũ recreandæ uoculæ causa necesse esset mihi ambulare, hæc dictaui ambulans. Primum igitur illud te scire uolo, Sampsiceramum, nostrum amicum, uehementer sui status pœnitere, restituiq; in eum locum cupere, ex quo decidit, doloremq; suum impertire nobis, et medicinam interdum aperte quærere; quã ego possum inuenire nullã: deinde omnes illius partis auctores, ac socios nullo aduersario consenescere: consensionem uniuersorum nec uolũtate, nec sermone maiorẽ

unquam fuisse. Nos autem (nam id te scire cupere certo scio) publicis consilijs nullis interfuimus, totosq; nos ad forensem operam, laboremq; contulimus. ex quo, quod facile intelligi possit, in multa commemoratione earum rerum quas gessimus, desiderioq; uersamur. sed Βοώπιδος noster consanguineus non mediocres terrores iacit, atque denunciat, & Sampsiceramo negat, cæteris præ se fert, & ostentat. quamobrem, si me amas tantum, quantum profecto amas; si dormis, expergiscere; si stas, ingredere; si ingrederis, curre; si curris, aduola. credibile non est, quantum ego in consilijs, & prudentia tua; quodq; maximum est, quantum in amore, & fide ponam. magnitudo rei longam orationem fortasse desiderat: coniunctio uero nostrorum animorum breuitate contéta est. permagni nostra interest, te, si comitijs non potueris, at, declarato illo, esse Romæ. Cura, ut ualeas.

CICERO ATTICO. S.

QVAS Numestio literas dedi, sic te ijs euocabam, ut nihil acrius, neque incitatius fieri posset. ad illam celeritatem adde etiam, si quid potes. ac ne sis perturbatus: noui enim te; & non ignoro, quàm sit amor omnis solicitus, atque anxius. sed res est, ut spero, non tam exitu molesta, quàm aditu. Vectius ille, ille noster index, Cæsari, ut perspicimus, pollicitus est, sese curaturum, ut in aliquam suspicionem facinoris Curio filius adduceretur. itaque insinuatus in familiaritatem adolescentis, & cum eo, ut res indicat, sæpe congressus, rem in eum locum dedu-

xit, ut diceret ſibi certum eſſe cum ſuis ſeruis in Pompeium impetum facere, eumq; occidere. hoc Curio ad patrem detulit, ille ad Pompeium. res delata ad ſenatum eſt. introductus Vectius, primo negabat, ſe unquam cum Curione reſtitiſſe: neque id ſane diu: nam ſtatim fidem publicam poſtulauit. reclamatum eſt. tum expoſuit, manum fuiſſe iuuentutis duce Curione, in qua Paullus initio fuiſſet, et [illegible]. Cæpio hic Brutus, & Lentulus, flaminis filius, conſcio patre: poſtea C. Septimium, ſcribam Bibuli, pugionē ſibi à Bibulo attuliſſe. quod totū irriſum eſt: Vectio pugionem defuiſſe, niſi ei conſul dediſſet. eoq; magis id ~~eiectum~~ eſt, quòd ad III. id. Mai. Bibulus Pompeium fecerat certiorem, ut caueret inſidias: in quo ei Pompeius gratias egerat. introductus Curio filius, dixit ad ea, quæ Vectius dixerat: maximeq; in eo tum quidem Vectius eſt reprehenſus, quòd dixerat adoleſcentum conſilium, ut in foro cū gladiatoribus Gabinij Pompeium adorirentur; in eo principem Paullū fuiſſe: quem conſtabat eo tempore in Macedonia fuiſſe. fit S. C. ut Vectius, quòd cōfeſſus eſſet ſe cum telo fuiſſe, in uincula coniiceretur: qui eum emiſiſſet, contra remp. eſſe facturum. res erat in ea opinione, ut putarent id eſſe actum, ut Vectius in foro cū pugione, & item ſerui eius comprehenderentur cum telis, deinde ille ſe diceret indicaturum. idq; ita actum eſſet, niſi Curiones rem ante ad Pompeium detuliſſent. tum S. C. in concione recitatum eſt. poſtero autem die Cæſar, is, qui olim, prætor cum eſſet, Q. Catulū ex inferiore loco iuſſerat dicere, Vectiū in Roſtra produxit, eumq; in eo loco conſtituit, quò Bibulo cons. aſpirare

non

non liceret. hic ille omnia, quæ uoluit, de rep. dixit; ut qui illuc factus, institutusq; uenisset. primum Cepionem de oratione sua sustulit, quem in senatu acerrime nominarat: ut appareret, noctem, & nocturnam deprecationem intercessisse. deinde, quos in senatu ne tenuissima quidem suspicione attigerat, eos nominauit: Lucullum, à quo solitum esse ad se mitti C. Fannium, illum, qui in P. Clodium subscripserat: L. Domitium, cuius domū constitutam fuisse, unde eruptio fieret. me non nominauit: sed dixit, consularem disertum, uicinū consulis, sibi dixisse, Ahalam Seruilium aliquem, aut Brutum opus esse reperiri. addidit ad extremum, cum iam dimissa concione reuocatus à Vatinio fuisset, se audisse à Curione, his de rebus conscium esse Pisonem generum meum, & M. Laterensem. nunc reus erat apud Crassum Diuitem de ui, &, cum esset damnatus, erat indicium postulaturus: quod si impetrasset, iudicia fore uidebantur. ea nos, utpote qui nihil contemnere solemus, non pertimescebamus. hominum quidem summa erga nos studia significabantur: sed prorsus uitæ tædet: ita sunt omnia omnium miseriarum plenissima. modo cædem timueramus, quam oratio fortissimi senis Q. Considij discusserat, eá, quam quotidie timere poteramus, subito exorta est. quid quæris? nil me infortunatius, nil Catulo, cum splendore uitæ, tum hoc tempore. nos tamen in his etiam miserijs erecto animo, & minime perturbato sumus, honestissimeq; dignitatem nostram, & magna cura tuemur. Pompeius de Clodio iubet nos esse sine cura, & summá in nos beneuolentiam omni ratione significat. te habere consi-

liorum auctorem, solicitudinum socium, omni in cogitatione coniunctum cupio. quare, ut Numestio mandaui, tecū ut ageret, item, atque eo, si potest, acrius te rogo, ut plane ad nos aduoles. resp. iraro, si te uidero. Vale.

CICERO ATTICO S.

CVM *aliquem apud te laudaro tuorum familiarium, uolam illum scire ex te, me id fecisse; ut nuper me scis scripsisse ad te de Varronis erga me officio; te ad me rescripsisse, eam rem summæ tibi uoluptati esse. sed mallem, ad illum scripsisses, mihi illum satisfacere: mirabiliter enim moratus est, sicut nosti,* ἑλικτά, καὶ οὐδέν. *nos tenemus præceptum illud,* τὰς τῶν κρατούντων. *at hercule alter tuus familiaris* [redacted] *quàm plena manu, quàm ingenue, quàm ornate nostras laudes in astra sustulit, cum de Flacci prætura, & de illo tempore Allobrogum diceret. sic habeto, nec amantius, nec honorificentius, nec copiosius potuisse dici. ei te hoc scribere à me tibi esse missum, sane uolo. sed quid tu scribas? quem iam ego uenire, atque adesse arbitror. ita enim egi tecum superioribus literis: ualde te expecto, ualde desidero; neque ego magis, quàm ipsa res, & tempus poscit. his de negotijs quid scribam ad te, nisi idem, quod sæpe? rep. nil desperatius: his, quorum opera, nil maiore odio. Nos, ut opinio, & spes, & coniectura nostra fert, firmissima beneuolentia hominum muniti sumus. quare aduola: aut expedies nos omni molestia, aut eris particeps. ideo sum breuior, quòd, ut spero, coram breui conferre, quæ uolumus, licebit. Vale.*

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER III.

CICERO ATTICO S.

CVM antea maxime nostra interesse arbitrabar, te esse nobiscum: tum uero, ut legi rogationem, intellexi, ad iter, quod constitui, nil mihi optatius cadere posse, quàm ut tu me quamprimũ consequare: ut, cum ex Italia profecti essemus, siue per Epeirum iter esset faciundum, tuo, tuorumq; præsidio uteremur; siue aliud quid agendum esset, certũ consilium de tua sententia capere possemus. quam ob rem te oro, des operam, ut me statim consequare. facilius potes, quoniam de prouincia Macedonia perlata lex est. pluribus uerbis tecum agerem, nisi pro me apud te res ipsa loqueretur. Vale. IV.

CICERO ATTICO S.

ITINERIS nostri causa fuit, quòd non habebam locũ, ubi pro meo iure diutius esse possem, quàm in fundo Sicæ, præsertim nondum rogatione correcta. & simul intelligebam, ex eo loco, si te haberem, posse me Brundusium referre; sine te autem non esse nobis illas parteis tenendas propter Autronium. nunc, ut ad te antea scripsi, si ad nos ueneris, consilium totius rei capiemus. iter esse molestum scio: sed tota calamitas omneis molestias habet: plura scribere non possum. ita sum animo perculso, & abiecto. Cura ut ualeas. D. VI. id. Apr. Narici Locridis. II.

Buthrotum nostra in oris Lucaniae

CICERO ATTICO S.

VTINAM *illum diem uideam, cum tibi agam gratias, quòd me uiuere coegisti. adhuc quidem ualde me pœnitet. sed te oro, ut ad me Vibonem statim uenias, quò ego multis de causis conuerti iter meum. sed eò si ueneris, de toto itinere, ac fuga mea consilium capere potero. si id non feceris, mirabor. sed confido te esse facturum. Vale.*

CICERO ATTICO S.

MISERIAE *nostræ potius uelim, quàm inconstantiæ, tribuas, quòd à Vibone, quò te accersebamus, subito discessimus: allata est enim nobis rogatio de pernicie mea: in qua, quod confectum esse audieramus, erat huiusmodi, ut mihi ultra quadringenta millia liceret esse. illò cum peruenire non liceret, statim iter Brundusium uersus contuli ante diem rogationis, ne et Sica, apud quem eram, periret, & quòd Melitæ esse non licebat. nunc tu propera, ut nos consequare, si modo recipiemur. adhuc inuitamur benigne: sed, quod superest, timemus. me mi Pomponi ualde pœnitet uiuere. qua in re apud me tu plurimum ualuisti. sed hæc coram. fac modo, ut uenias. Vale.*

CICERO ATTICO S.

TERENTIA *tibi & sæpe, & maximas gratias agit. id est mihi gratissimum. ego uiuo miserrimus, & maximo dolore conficior. ad te quid scribam, nescio: si enim es Romæ, iam me assequi non potes: sin es in*

uia; cum eris me assecutus, coram agemus, quæ erunt agenda. tantum te oro, ut, quoniam me ipsum semper amasti, eodem amore sis: ego enim idem sum: inimici mei mea mihi, non me ipsum ademerunt. Cura ut ualeas. VIII. *id.* Apr. Thurij.

CICERO ATTICO S.

NON *fuerat mihi dubium, quin te* Tarenti, *aut* Brundusij *uisurus essem: idq; ad multa pertinuit: in eis, ut & in* Epeiro *consisteremus, & de reliquis rebus tuo consilio uteremur. quoniam id non contigit, erit hoc quoque in magno numero nostrorum malorum. nobis iter est in* Asiam, *maxime* Cyzicum. *tibi meos commendo. me uix, misereq; sustento.* Vale. D. [illegible]. *cal.* Mai. Tarenti.

CICERO ATTICO S.

BRVNDVSIVM *ueni ad cal.* Mai. *eo die pueri tui mihi à te literas reddiderunt: & alij pueri post diem tertium eius diei literas alias attulerũt.* Quod *me rogas, & hortaris, ut apud te in* Epeiro *sim: uoluntas tua mihi ualde grata est, & minime noua, & consilium mihi quidem optatum, si liceret ibi omne tempus consumere: odi enim celebritatem, fugio homines, lucem aspicere uix possum: esset mihi ista solitudo, præsertim tam familiari in loco, non amara: sed itineris causa, ut diuertar, primum est deuium, deinde ab Antonio, & cæteris quatridui: deinde sine te. nam castellum munitum habitanti mihi prodesset, transeunti non est necessarium. quòd si auderem,* Athenas *peterem.*

sane ita cadebat, ut uellem. nunc & nostri hostes ibi sunt; & te non habemus; & ueremur, ne interpretentur, illud quoque oppidum ab Italia non satis abesse: nec scribis, quam ad diem te expectemus. Quod me ad uitam uocas: unum efficis, ut à me manus abstineã: alterum non potes, ut me non nostri consilij utique pœniteat. quid enim est, quod me retineat? præsertim si spes ea non est, quæ nos proficiscentes prosequebatur. nõ faciam, ut enumerem miserias omnes, in quas incidi per summam iniuriam, & scelus non tam inimicorũ meorum, quàm inuidorum; ne & meum mœrorem exagitem, & te in eundem luctum uocem. hoc confirmo, neminem unquam tanta calamitate esse affectum, nemini mortem magis optandam fuisse. cuius oppetendæ tempus honestissimum prætermissum est. reliqua tempora non sunt tam ad medicinam, quàm ad finem doloris. De rep. uideo te colligere omnia, quæ putes aliquã spem mihi posse afferre mutandarum rerum. quæ quanquam exigua sunt: tamen, quoniã placet, expectemus. Tu nihilo minus, si properaris, nos consequere: nam aut accedemus in Epeirum, aut per Candauiam tarde ibimus. dubitationem autem de Epeiro non inconstantia nostra afferebat; sed quòd de fratre, ubi eum uisuri essemus, nesciebamus. quem quidem ego nec quo modo uisurus, nec ubi dimissurus sim, scio. id est maximum, et miserrimum mearum omnium miseriarum. Ego & sæpius ad te, & plura scriberem, nisi mihi dolor meus cum omneis parteis mentis, tum maxime huius generis facultatem ademisset. uidere te cupio. Cura ut ualeas. Prid. cal. Maij, Brundusij, proficiscens.

CICERO ATTICO S.

VIII SCRIPSERAM ad te, quas ob causas in Epeirum non essemus profecti; quòd & Achaia prope esset, plena audacissimorum inimicorum; & exitus difficiles haberet, cum inde proficisceremur. accessit, cum Dyrrhachij essemus, ut duo nuntij afferrentur; unus, classe fratrem Epheso Athenas; alter, pedibus per Macedoniã uenire. itaque illi obuiam misimus Athenas, ut inde Thessalonicam ueniret: ipsi processimus, & Thessalonicam ad X. cal. Iun. uenimus: neque de illius itinere quidquã certi habebamus, nisi eum ab Epheso ante aliquanto profectum. nunc, istic quid agatur, magnopere timeo. quanquam tu altera epistola scribis, idibus Mai. audire, fore, ut acrius postularet; altera, iam esse mitiora. sed hæc pridie data, quàm illa: quo conturbor magis. itaque, cum meus me mœror quotidianus lacerat, & conficit: tum uero hæc addita cura uix mihi uitam reliquam facit. sed & nauigatio perdifficilis fuit: & ille incertus, ubi ego essem, fortasse alium cursum petiuit: nam Phaeto lib. eum non uidit: uento reiectus ab illo in Macedoniã, Pellæ mihi præsto fuit. reliqua quàm mihi timenda sint, uideo. nec, quid scribam, habeo: et omnia timeo. nec tam miserum est quidquam, quod nõ in nostram fortunam cadere uideatur. equidem adhuc miser in maximis meis ærumnis, & luctibus, hoc metu adiecto, maneo Thessalonicæ suspensus, nec audeo quidquam. Nunc ad ea, quæ scripsisti. Tryphonem Cæcilium non uidi. Sermonem tuum, & Pompeij cognoui ex tuis literis. Motum in rep. non tantum ego uideo,

quantum tu aut uides, aut ad me consolandum affers: Tigrane enim neglecto, sublata sunt omnia. Varroni me iubes agere gratias: faciam: item Hypsæo. Quod suades, ne longius discedamus, dum acta mensis Maij ad nos perferantur: puto me ita esse facturum; sed, ubi, nondum statui: atque ita perturbato sum animo de Quinto, ut nihil queam statuere: sed tamen statim te faciam certiorem. Ex epistolarum mearum inconstantia puto te mentis meæ motum uidere. qui, etsi incredibili, et singulari calamitate afflictus sum, tamen nõ tã est ex miseria, quàm ex culpæ nostræ recordatione, commotus: cuius enim scelere impulsi, ac proditi simus, iam profecto uides: atque utinam iam ante uidisses, neque totum animum tuum mœrori mecum simul dedisses. quare, cum me afflictum, & confectum luctu audies, existimato me stultitiæ meæ pœnam ferre grauius, quàm euenti; quòd ei crediderim, quem esse nefarium non putaram. me & meorũ malorum memoria, & metus de fratre in scribendo impedit. tu ista omnia uide, et guberna. Terentia tibi maximas gratias agit. literarum exemplum, quas ad Pompeium scripsi, misi tibi. Vale. D. IIII. cal. Iunias, Thessalonicæ.

CICERO ATTICO S.

QVINTVS frater cum ex Asia discessisset ante cal. Mai. et Athenas uenisset idibus, ualde fuit ei properandum, ne quid absens acciperet calamitatis, si quis forte fuisset, qui contentus nostris malis non esset. itaque malui eum properare Romam, quàm ad me uenire. & simul (dicam enim quod uerum est, ex quo

magnitudinẽ miseriarũ mearũ perspicere possis) animũ inducere nõ potui, ut aut illũ amantissimũ mei, mollissimo animo, tanto in mœrore aspicerẽ, aut meas miserias luctu afflictas, et perditã fortunam illi offerrẽ, aut ab illo aspici paterer. atque etiã illud timebã, quod profecto accidisset, ne à me digredi non posset. uersabatur mihi tẽpus illud ante oculos, cũ ille aut lictores dimitteret, aut ui euelleretur ex cõplexu meo. huius acerbitatis euentũ altera acerbitate non uidendi fratris uitaui. in hunc me casum uos, uiuendi auctores, impulistis. itaque mei peccati luo pœnas. quanquã tuæ me literæ sustentant, ex quibus, quantum tu ipse speres, facile perspicio. quæ quidẽ tamen aliquid habebant solatij ante, quàm eò uenisti, à Pompeio. NVNC HORTENSIVM ALLICE, ET EIVSMODI VIROS. obsecro mi Pōponi, nondum perspicis, quorum opera, quorũ insidijs, quorũ scelere perierimus? sed tecum hæc coram agemus. tantũ dico, quod scire te puto: nos nõ inimici, sed inuidi perdiderunt. nunc si ista sunt, quæ speras, sustinebimus nos, et spe, qua iubes, nitemur. sin, ut mihi uidentur, infirma sunt; quod optimo tẽpore facere non licuit, minus idoneo fiet. Terẽtia tibi sæpe gratias agit. Mihi etiã unum de malis in metu est, fratris miseri negotium. quod, si sciam, cuiusmodi sit; sciam, quid agendũ mihi sit. Me etiã nunc istorũ beneficiorũ, et literarũ expectatio, ut tibi placet, Thessalonicæ tenet. si quid erit noui allatum, sciã, de reliquo quid agendum sit. Tu, si, ut scribis, cal. Iun. Roma profectus es, propediem nos uidebis. literas, quas ad Pompeiũ scripsi, tibi misi. Vale. idib. Iun. Thessalonicæ.

a pompeio. x sunt uerba tuæ epistolæ Attici.

ista

CICERO ATTICO S.

ACTA *quae essent usque ad* VIII *cal. Iun. cognoui ex tuis literis: reliqua expectabam, ut tibi placebat, Thessalonicae. quibus allatis, facilius statuere potero, ubi sim. nam si erit causa, si quid agetur, si spem uidero; aut ibidem operiar, aut me ad te conferã: sin, ut tu scribis, ista euanuerint; aliud aliquid uidebimus. omnino adhuc nihil mihi significatis, nisi discordiã istorum, quae tamen inter eos de omnibus potius rebus est, quàm de me. itaque, quid ea mihi prosit, nescio. sed tamen, quoad me uos sperare uultis, uobis obtemperabo. Nam quod me tam saepe, et tam uehementer obiurgas, & animo infirmo esse dicis: quaeso ecquod tantum malum est, quod in mea calamitate non sit? ecquis unquã ex tam amplo statu, in tam bona causa, tantis facultatibus, ingenij, consilij, gratiae, tantis praesidijs bonorum omnium concidit? possum obliuisci, qui fuerim; non sentire, qui sim? quo caream honore? qua gloria? quibus liberis? quibus fortunis? quo fratre? quem ego (ut nouum calamitatis genus attendas) cum pluris facerem, quàm me ipsum, semperq; fecissem, uitaui, ne uiderem; ne aut illius luctum, squalloremq; aspicerem, aut me, quem ille florentissimum reliquerat, perditum illi, afflictumq; offerrem. mitto caetera intolerabilia: etenim fletu impedior. hic utrum tandẽ sum accusandus? quòd doleo, an quòd commisi, ut haec aut nõ retinerem, (quod facile fuisset, nisi intra parietes meos de mea pernicie consilia inirentur) aut certe uiuus amitterem? haec eo scripsi, ut potius releuares me, quod facis,*

quàm aut castigatione, aut obiurgatione dignum putares: eoq; ad te minus multa scribo, quòd & mœrore impedior; &, quid expectẽ istinc, magis habeo, quàm quid ipse scribam. quæ si erunt allata, faciam te nostri consilij certiorem. tu, ut adhuc fecisti, quamplurimis de rebus ad me uelim scribas, ut prorsus ne quid ignorem. Vale. XIIII. *cal. Quint. Thessalonicæ.*

CICERO ATTICO S.

ME *& tuæ literæ, & quidam boni nuncij, non optimis tamen auctoribus, & expectatio uestrarum literarum, & quòd tibi ita placuerat, adhuc Thessalonicæ tenebant. si accepero literas, quas expecto; si spes erit ea, quæ rumoribus afferebatur; ad te me conferã; si non erit, faciam te certiorem, quid egerim.* Tu *me, ut facis, opera, consilio, gratia iuua: cõsolari iam desine: obiurgare uero noli: quod cum facis, ut ego tuum amorem, & dolorem desidero! quem ita affectum mea ærumna esse arbitror, ut te ipsum consolari nemo possit. Quintum fratrem optimum, humanissimumq; sustenta. Ad me, obsecro te, ut omnia certa perscribas. Vale.* D. IIII. *cal. Quint.*

CICERO ATTICO S.

XII T V *quidem sedulo argumentaris, quid sit sperandum, & maxime per senatum: idemq; caput rogationis proponi scribis, quare in senatu dici nihil liceat: itaque siletur. hic tu me accusas, quòd me afflictem; cũ ita sim afflictus, ut nemo unquã: quod tute intelligis. spem ostẽdis secundũ comitia. quæ ista est eodẽ tribuno plebis* Ter. Eun. et me afflictat.

inimico consule des.? percussisti autem me etiam de oratione probata. cui uulneri, ut scribis, medere, si quid potes. scripsi equidem olim ei iratus, quòd ille prior scripserat; sed ita compresseram, ut nunquam emanaturã putarem: quo modo exciderit, nescio. sed quia nunquã accidit, ut cum eo uerbo uno concertarem, et quia scripta mihi uidetur negligẽtius, quàm cæteræ: puto posse probari, non esse meam. id, si putas me posse sanari, cures uelim. sin plane perij, minus laboro. Ego etiã nunc eodem in loco iaceo, sine sermone ullo, sine cogitatione ulla. licet tibi, ut scribis, significarem, ut ad me uenires Idona: tamen intelligo & istic prodesse, hic ne uerbo quidem leuare me posse. non queo plura scribere: nec est, quod scribã. uestra magis expecto. Vale. XVI cal. Sext. Thessalonicæ.

CICERO ATTICO S.

QVOD ad te scripseram, me in Epiro futurum: posteaquam extenuari spem nostram, & euanescere uidi, mutaui consilium, nec me Thessalonica commoui, ubi esse constituerã, quoad aliquid ad me de eo scriberes, quod proximis literis scripseras, fore, uti secundum comitia aliquid de nobis in senatu ageretur; id tibi Pompeium dixisse. qua de re, quoniã comitia habita sunt, tuq; nil ad me scribis: perinde habebo, ac si scripsisses nihil esse, meq; temporis non longinqui spe ductum esse moleste feram. Quem autem motum te uidere scripseras, qui nobis utilis fore uideretur, eum nunciant, qui ueniunt, nullum fore. In tribunis plebis dess. reliqua spes est. quàm si expectaro, non erit, quòd putes

me causę meę, ac uoluntati meorum defuisse. Quod me sæpe accusas, cur hunc meum casum tam grauiter feram; debes ignoscere: cum ita me afflictum uideas, ut neminem unquã nec uideris, nec audieris. nã quod scribis te audire, me etiam mentis errore ex dolore affici: mihi uero mens integra est, atque utinam tam in periculo fuisset, cum ego ijs, quibus meam salutem carissimam esse arbitrabar, inimicissimis, crudelissimisq; usus sum: qui, ut me paulum inclinari timore uiderũt, sic impulerunt, ut omni suo scelere, & perfidia abuterentur ad exitium meum. nunc, quoniam est Cyzicum nobis eundum, quo rarius ad me literæ perferentur, hoc uelim diligentius omnia, quæ putaris me scire opus esse, perscribas. Quintum fratrem meum fac diligas. quem ego miser si incolumem relinquo, non me totum perijsse arbitrabor. Vale. non. Sext.

CICERO ATTICO S.

EX tuis literis plenus sum expectatione de Põpeio, quidnam de nobis uelit, aut ostendat: comitia enim credo esse habita. quibus absolutis, scribis illi placuisse agi de nobis. si tibi stultus esse uideor, qui sperem; facio tuo iussu; & scio te me ijs epistolis potius, & meas spes solitum esse remorari: nunc uelim, mihi plane perscribas, quid uideas. scio nos nostris multis peccatis in hanc ærumnã incidisse. ea si qui casus ex parte correxerit, minus moleste feremus nos uixisse, & adhuc uiuere. ego propter uiæ celebritatem, & quotidianam expectationem rerum nouarum non commoui me adhuc Thessalonica: sed iam extrudimur, non à Plancio (nam

(nam is quidem retinet) uerum ab ipso loco minime appositio ad tolerandam in tanto luctu calamitatem. In Epeirum ideo, ut scripseram, non iui, quòd subito mihi uniuersi nuncij uenerant, & literæ, quare nihil esset necesse quamproxime Italiam esse. hinc, si aliquid à comitijs audierimus, nos in Asiam conuertemus: neque adhuc stabat, quò potissimum: sed scies. Vale. XII. cal. Sext. Thessalonicæ.

to aduersi ab
i. post comitia
i. neq. adhuc certo constitueram.

CICERO ATTICO S.

ACCEPI id. Sext. quatuor epistolas à te missas; unam, qua me obiurgas, & rogas, ut sim firmior; alteram, qua Crassi libertum ais tibi de mea solicitudine, macieq; narrasse; tertiã, qua demonstras acta in senatu; quartã de eo, quòd à Varrone scribis tibi esse confirmatum de uoluntate Pompeij. Ad primam tibi hoc scribo, me ita dolere, ut non modo à mente non deserar, sed id ipsum doleã, me, tam firma mente ubi utar, & quibus cum, non habere. nam si tu me uno non sine mœrore cares; quid me censes, qui & te, & omnibus? & si tu incolumis me requiris; quo modo à me ipsam incolumitatem desiderari putas? nolo cõmemorare, quibus rebus sim spoliatus, non solum quia non ignoras, sed etiã ne scindam ipse dolorem meum. hoc confirmo, neque tãtis bonis esse priuatum quenquã, neque in tantas miserias incidisse. dies autem non modo non leuat luctum hunc, sed etiam auget. nam cæteri dolores mitigantur uetustate; hic non potest non & sensu præsentis miseriæ, et recordatione præteritæ uitæ quotidie augeri. desidero enim non mea solum, neque meos, sed me ipsum.

quid enim ſum? ſed non faciam, ut aut tuũ animum angam querelis, aut meis uulneribus ſæpius manus afferam. Nam quòd purgas eos, quos ego mihi ſcripſi inuidiſſe, & in eis Catonem: ego uero tantum illum puto ab iſto ſcelere abfuiſſe, ut maxime doleam, plus apud me ſimulationem aliorum, quàm iſtius fidem, ualuiſſe. cæteri, quos purgas, debent mihi purgati eſſe, tibi ſi ſunt. ſed hæc ſero agimus. Craſſi libertum nihil puto ſincere locutum. In ſenatu rem probe ſcribis actam. ſed quid Curio? an illam orationẽ non legit? quæ unde ſit prolata, neſcio. ſed Axius eiuſdem diei ſcribens ad me acta, non ita laudat Curionem. at poteſt ille aliquid prætermittere. tu, niſi quod erat, profecto non ſcripſiſti. Varronis ſermo facit expectationem Cæſaris. atque utinam ipſe Varro incumbat in cauſam. quod profecto cum ſua ſponte, tum te inſtante faciet. ego, ſi me aliquando ueſtri, & patriæ compotem fortuna fecerit, certe efficiam, ut maxime lætere unus ex omnibus amicis; meaq; officia, & ſtudia, quæ parum antea luxerunt, (fatendum eſt enim) ſic exequar, ut me æque tibi, ac fratri, & liberis noſtris, reſtitutum putes. ſi quid in te peccaui, ac potius quoniam peccaui, ignoſce: in me enim ipſum peccaui uehementius. neque hæc eo ſcribo, quo te non meo caſu maximo dolore eſſe affectum ſciam: ſed profecto, ſi, quantum me amas, & amaſti, tantum amare deberes, ac debuiſſes; nunquam eſſes paſſus me, quo tu abundas, egere conſilio; nec eſſes paſſus mihi perſuaderi, utile nobis eſſe, legem de collegijs perferri. ſed tu tantum lacrymas præbuiſti dolori meo, quod erat amoris, tanquam ipſe ego

quod meritis meis perfectum esse potuit, dies, et noctes, quid mihi faciendum esset, cogitares, id abs te meo, nō tuo scelere prætermissum est. quòd si non modo tu, sed quisquam fuisset, qui me Pōpeij minus liberali respon so præteritum à turpissimo consilio reuocaret, quod unus tu facere maxime potuisti: aut occubuissem honeste, aut uictores hodie uiueremus. hic mihi ignosce: me enim ipsum multo magis accuso; deinde te, quasi me alterum: & simul meæ culpæ socium quæro. si resti= tuor, etiam minus uidebimur deliquisse: abs teq; certè, quoniam nullo nostro, tuo ipsius beneficio diligemur. Quod te cum Culeone scribis de priuilegio locutum; est aliquid: sed multo est melius abrogari: si enim nemo impediet, est firmius: sin erit, qui ferri non sinat, idē S. C. intercedet. nec quidquã aliud opus est, quàm abrogari. nam prior lex nos nihil lædebat. quam si, ut est promulgata, laudare uoluissemus, aut, ut erat ne= gligenda, negligere; nocere omnino nobis non potuisset. hic mihi primum non modo consilium defuit, sed etiam obfuit. cæci, cæci, inquam, fuimus in uestitu mutando, in populo rogando. quod, nisi nominatim mecum agi cœptum esset, fieri perniciosum fuit. sed pergo præ= terita. ueruntamen ob hanc causam, ut si quid agetur, legem illã, in qua popularia multa sunt, ne tan- gatis. uerum est stultũ, me præcipere, quid agatis, aut quo modo. utinam modo agatur aliquid. multa occul tant tuæ literæ; credo, ne uehemẽtius desperatione per= turber: quid enim uides agi posse, aut quo modo? per senatum'ne? at tute scripsisti ad me, quoddam caput legis Clodium in curiæ poste fixisse, ne referri, ne'ue di= ci liceret.

ci liceret. quo modo igitur Domitius se dixit relaturũ? quo modo autem ijs, quos tu scribis, et de re dicentibus, &, ut referretur, postulantibus, Clodius tacuit? si per populũ, poterit'ne nisi de omnium tribunorum pl. sententia? quid de bonis? quid de domo? poterit'ne restitui? aut, si nõ poterit, egomet quo modo potero? hæc nisi uides expediri, quam in spem me uocas? si autem spei nihil est, quæ est mihi uita? itaque expecto Thessalonicæ acta cal. Sext. ex quibus statuã, in tuos'ne agros confugiam, ut neque uideã homines, quos nolim, et te, ut scribis, uideã, & propius sim, si quid agatur; idq; intellexi cum tibi, tũ Quinto fratri placere; an abeam Cyzicum. nunc Pomponi, quoniam nil impertisti tuæ prudentiæ ad salutem meam, quòd aut in me ipso satis esse cõsilij decreueras, aut te nil mihi plus debere, quàm ut præsto esses, quando quidem ego proditus, inductus, coniectus in fraudem, omnia mea præsidia neglexi, totam Italiã in me erectã ad me defendendũ destitui, & reliqui; me meis tradidi inimicis, inspectãte, et tacente te; qui si non plus ingenio ualebas, quàm ego, certe timebas minus: si potes, erige afflictos, & in eo nos iuua. sin omnia sunt obstructa, id ipsum fac ut sciamus, & nos aliquãdo aut obiurgare, aut cõmuniter cõsolari desine. ego si tuam fidem accusarẽ, non me potissimum tuis tectis crederem. meã amentiã accuso, quòd à te tantum amari, quantũ ego uellẽ, putaui: quod si fuisset, fidẽ eãdem, curam maiorẽ adhibuisses; me certe ad exitium præcipitantẽ retinuisses; istos labores, quos nũc in naufragijs nostris suscipis, nõ subisses. quare fac, ut omnia ad me perspecta, et explorata perscribas, meq;, ut facis,

uelis esse aliquem; quoniam, qui fui, & qui esse potui, iam esse non possum; et ut his literis, non te, sed me ipsum à me esse accusatum putes. si qui erunt, quibus putes opus esse meo nomine literas dari, uelim conscribas, curesq; dandas. Vale. D. XIIII. *cal.* Sept.

CICERO ATTICO S.

TOTVM *iter mihi incertum facit expectatio literarum tuarum cal.* Sext. *datarum, non aliud aliquid. si spes erit, Epeirum, sin minus,* Cyzicum, *aut aliud quid sequemur. tuæ quidem literæ, quo sæpius à me leguntur, hoc spem faciunt mihi minorem, quàm cum lectæ sunt. tum id, quod attulerunt ad spem, infirmãt: ut facile appareat, te et consolationi seruire, et ueritati. idq; te rogo plane, ut ad me, quæ scis, ut erunt; quæ putabis, ita scribas.* Vale. D. XII. *cal.* Sept.

CICERO ATTICO S.

DE Q*uinto fratre nuncij nobis tristes, nec uarij uenerant ex ante diem non.* Iun. *usque ad prid. cal.* Sept. *eo autẽ die* Liuinus, L. Reguli *lib. ad me à* Regulo *missus uenit. is omnino mentionẽ nullã factã esse nunciauit, sed fuisse tamẽ sermonẽ de* C. Clodij *filio, isq; mihi tũ à fratre literas attulit. sed postridie* Sextij *pueri uenerũt, qui à te literas attulerũt, nõ tam exploratas à timore quàm sermo* Liuini *fuerat. sane sum in meo infinito mœrore solicitus, et eo magis, quòd* Appij *quæstio est.*

Cætera, quæ ad me eisdem literis scribis de nostra spe, intelligo esse languidiora, quàm alij ostendunt. ego autem, quoniã non longe ab eo tẽpore absumus, in quo res dijudicabitur, aut ad te cõferam me, aut etiam

nunc circum hæc loca cōmorabor. Scribit ad me frater, omnia sua per te unum sustineri. quid te aut horter, quod facis; aut agam gratias, quod non expectas? tantum uelim, fortuna det nobis potestatem, ut incolumes amore nostro perfruamur. Tuas literas semper maxime expecto. in quibus caue, ne aut diligentia tua mihi molesta, aut ueritas acerba sit. Vale. D. prid. non. Sep.

CICERO ATTICO S.

EXPECTATIONEM nobis nō paruā attuleras, cū scripseras, Varronē tibi pro amicitia cōfirmasse, causam nostrā Pompeiū certe suscepturū; et, simul à Cæsare ei literæ, quas expectaret, remissæ essent, auctorē etiā daturū. utrū id nihil fuit, an aduersatæ sunt Cæsaris literæ? an est aliquid in spe? etiā illud scripseras, eūdē, secundū comitia, dixisse. fac (si uides quātis in malis iaceā, & si putas esse humanitatis tuæ) me, fac de tota causa nostra certiorē. nā Q. frater, homo mirus, qui me tam ualde amat, omnia mittit spei plena, metuēs, credo, defectionē animi mei. tuæ autē literæ sūt uariæ: neque enim me desperare uis, nec temere sperare. fac, obsecro te, ut omnia, quæ prospici à te possunt, sciamus. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVOD eiusmodi mihi literæ à uobis afferebātur, ut aliquid ex ijs esset expectandum, spe, & cupiditate Thessalonicæ retētus sum. posteaquàm omnis actio huius anni confecta nobis uidebatur, in Asiam ire nolui: quòd & celebritas mihi odio est; &, si fieret aliquid à nouis magistratibus, abesse longe nolebam. itaque in

Epeirum ad te statui me conferre: nō quo mea interesset loci natura, qui lucem omnino fugerem: sed aut ad salutem libentissime ex tuo portu proficiscar: aut, si ea præcisa erit, nusquam facilius hanc miserrimam uitam uel sustētabo, uel, quod multo est melius, abiecero. ero cum paucis, multitudinē dimittā. me tuæ literæ nunquam in tantā spem adduxerunt, quantā aliorū: attamen mea spes etiā tenuior semper fuit, quàm tuæ literæ. sed tamē, quoniā cœptum est, age, quoquo modo cœptū est, et quacunque de causa, nō deserā neque optimi, atque unici fratris miseras, atque luctuosas preces, nec Sextij, cæterorūq; promissa, nec spē ærumnosissimæ mulieris Terētiæ, nec miserrimæ mulieris Tulliolæ obsecrationem, et fideles literas tuas. mihi Epeirus aut iter ad salutē dabit; aut, quod scripsi supra. te oro, et obsecro Pōponi, si me omnibus amplissimis, carissimis, iucundissimisq; rebus perfidia hominū spoliatū, si me à meis cōsiliarijs proditū, & proiectū uides, si intelligis me coactū, ut ipse me, et meos perderē; ut me tua misericordia iuues, et Quintum fratrem, qui potest esse saluus, sustentes; Terentiā, liberosq; meos tueare; me, si putas te istic uisurū, expectes; si minus, inuisas, si potes; mihiq; ex agro tuo tantum assignes, quantū meo corpore occupari potest; et pueros ad me cum literis quamprimum, & quamsæpissime mittas. Vale. XVI. cal. Octob.

CICERO SALVTEM Q. CAECILIO Q. F. POMPONIANO ATTICO.

QVOD quidem ita esse, et auunculum tuum functum esse officio, uehementissime probo: gaudere

me tum dicam, si mihi hoc uerbo licebit uti. me miserũ, quàm omnia essent ex sententia, si nobis animus, si consiliũ, si fides eorum, quibus credidimus, nõ defuisset. quæ colligere nolo, ne augeã mœrorẽ. sed tibi uenire in mentem certo scio, quæ uitã esset nostra, quæ suauitas, quæ dignitas. ad quæ recuperãda per fortunas incũbe, ut facis; diemq́; natalẽ reditus mei, cura, ut in tuis ædibus amœnissimis agam tecũ, & cũ meis. Ego huic spei, & expectationi, quæ nobis proponitur, maxime tamẽ uolui præstolari apud te in Epeiro: sed ita ad me scribitur, ut putem esse cõmodius, non eisdem in locis esse. De domo, & Curionis oratione, ut scribis, ita est. in uniuersa salute, si ea modo nobis restituetur, inerunt omnia ex quibus nihil malo, quàm domũ. sed tibi nihil mãdo nominatim: me totũ tuo amori, fideiq; cõmendo.

Quod te in tanta hæreditate ab omni occupatione expedisti, ualde mihi gratum est. Quod facultates tuas ad meã salutẽ polliceris, ut omnibus rebus à te præter cæteros iuuer: id quantum sit præsidium, uideo; intelligoq́; te multas parteis meæ salutis et suscipere, & posse sustinere, neque, ut ita facias, rogandũ esse. Quod me uetas quidquam suspicari accidisse ad animum tuum, quod secus à me erga te cõmissum, aut prætermissum uideretur: gerã tibi morẽ, & liberabor ista cura: tibi tamẽ eo plus debebo, quo tua in me humanitas fuerit excelsior, quàm in te mea. Velim, quid uideas, quid intelligas, quid agatur, ad me scribas, omneisq; ad nostram salutem adhortere. Rogatio Sextij neque dignitatis satis habet, nec cautionis: nam & nominatim ferre oportet, & de bonis diligentius scribi: & id

animaduertas uelim. Vale. IIII. *non.* Oct. *Thessalonicæ.*

CICERO ATTICO S.

TRIGINTA *dies erant ipsi, cũ has dabam literas, per quos nullas à uobis acceperam. mihi autẽ erat in animo, iam, ut antea ad te scripsi, ire in Epeirum, et ibi omnem casum potissimum expectare. Te oro, ut, si quid erit, quod perspicias, quácunque in partem, quam planissime ad me scribas, & meo nomine, ut scribis, literas, quibus putabis opus esse, ut des.* Vale. V. *cal.* Nou.

CICERO ATTICO S.

ETSI *diligenter ad me* Quintus *frater, &* Piso, *quæ essent acta, scripserãt: tamẽ uellẽ, tua te occupatio nõ impedisset, quo minus, ut cõsuesti, ad me, quid agere tur, et quid intelligeres, perscriberes.* Me *adhuc* Plãcius *liberalitate sua retinet, iam aliquoties conatũ ire in* Epeirum. *spes homini est iniecta, non eadem, quæ mihi, posse nos una decedere. quã rem sibi magno honori sperat fore. sed iam, cum aduentare milites dicentur, faciendum nobis erit, ut ab eo discedamus. quod cũ faciemus, ad te statim mittemus; ut scias, ubi simus.* Lentulus *suo in nos officio, quod & re, et promissis, & literis declarat, spẽ nobis non nullã affert* Pompeij *uolũtatis. sæpe enim tu ad me scripsisti, cum totũ esse in illius potestate.* De Metello *scripsit ad me frater, quantũ speraret, profectũ esse per te. mi* Põponi *pugna, ut tecum, et cum meis mihi liceat uiuere: et scribe ad me omnia. premor cum luctu, tum desiderio omnium rerum, quæ mihi me cariores semper fuerant.* Cura, *ut ualeas.*

Ego, quòd, per Thessaliam si irem in Epeirum, perdiu nihil eram auditurus, & quòd mei studiosos habeo Dyrrhachinos, ad eòs perrexi, cùm illa superiora Thessalonicæ scripsissem. inde cum ad tę me conuertã, faciam, ut scias. tuq; ad me uelim omnia quamdiligentissime, cuicuimodi sunt, scribas. ego iam aut rem, aut ne spem quidem expecto. Vale. VI. cal. Dec. Dyrrhachij.

CICERO ATTICO S.

AD V. cal. Dec. treis epistolas à te accepi; unam datam ad VIII. cal. Nou. in qua me hortaris, ut forti animo mensem Ian. expectẽ: eaq;, quæ ad spem putas pertinere, de Lentuli studio, de Metelli uolũtate, de tota Põpeij ratione perscribis. in altera epistola, præter consuetudinẽ tuam, diem nõ adscribis: sed satis significas [illegible]: lege enim ab octo tribunis pl. promulgata, scribis te eas literas eo ipso die dedisse, id est ad IIII. cal. Nou. et, quid putes utilitatis eam promulgationem attulisse, scribis. in quo si etiam nostra salus cum hac lege desperata erit, uelim pro tuo in me amore hanc inanem meam diligentiam miserabilem potius, quàm ineptam putes: sin est aliquid spei, des operam, ut maiore diligentia posthac à nostris magistratibus defendamur. nam ea ueterum tribunorum pl. rogatio tria capita habuit: unum de reditu meo, scriptum incaute: nihil enim restituitur, præter ciuitatem, & ordinem: quod mihi pro meo casu satis est: sed quæ cauenda fuerint, & quo modo, te non fugit. alterum caput est tralaticium de impunitate, si quid contra alias leges

eius legis ergo factum ſit. tertium caput, mi Pomponi, quo conſilio, & à quo ſit inculcatum, uide. ſcis enim Clodium ſanxiſſe, ut uix, aut omnino non poſſet nec per ſenatum, nec per populum infirmari ſua lex: ſed uides, nunquam eſſe obſeruatas ſanctiones earum legum, quæ abrogarentur. nam ſi id eſſet, nulla fere abrogari poſſet: (neque enim ulla eſt, quæ non ipſa ſe ſepiat difficultate abrogationis) ſed cum lex abrogatur, illud ipſum abrogatur, quomodo eam abrogari oporteat. hoc cum re uera ita ſit; cum ſemper ita habitum, obſeruatumq́; ſit: octo noſtri tribuni pl. caput poſuerunt hoc: SI QVID IN HAC ROGATIONE SCRIPTVM EST, QVOD PER LEGES, PLEBISVE SCITA, HOC EST, QVOD PER LEGEM CLODIAM PROMVLGARE, ABROGARE, DEROGARE, OBROGARE SINE FRAVDE SVA NON LICEAT, NON LICVERIT; QVOD NON QVI PROMVLGAVIT, DEROGAVIT, OB EAM REM POENAE, MVLTAEVE SIT E.H. L.N.R. *atque hoc in illis tribunis pl. non lædebat: lege enim collegij ſui non tenebantur: quo maior eſt ſuſpicio malitiæ alicuius, cum id, quod ad ipſos nihil pertinebat, erat autem contra me, ſcripſerunt, ut noui tribuni pl. ſi eſſent timidiores, multo magis ſibi eo capite utendum putarent. neque id à Clodio prætermiſſum eſt: dixit enim in concione ad* III. *non. hoc capite deſignatis tribunis pl. præſcriptum eſſe, quid liceret. tamen, in lege nulla eſſe eiuſmodi caput, te non fallit. quod ſi opus eſ-*

ſet, omnesq́; in abrogando uterentur. Numium, ac cæteros fugerit. inueſtiges, uelim, & quis attulerit; & quare octo tribuni pl. ad ſenatum de me referre nō dubitarint: ſiue quòd obſeruandum illud caput non putabant; ij dein in abrogando tam cauti fuerint, ut id metuerent, ſoluti cum eſſent, quod ne ijs quidē, qui lege tenentur, eſt curandum. id caput ſane nolim nouos tribunos pl. ferre: ſed perferant modo quidlibet: uno capite, quo reuocabor, (modo res conficiatur) ero contentus. iādudum pudet tam multa ſcribere: uereor enim, ne re iam deſperata legas; ut hæc mea diligentia miſerabilis tibi, alijs irridenda uideatur. ſed ſi eſt aliquid in ſpe, uide legem, quam T. Fadio ſcripſit . *Viſellius. ea mihi perplacet. nam Sextij noſtri, quam tu tibi probari ſcribis, mihi non placet. Tertia eſt epiſtola prid. id. Nou. data: in qua exponis prudenter, & diligenter, quæ ſint, quæ rem diſtinere uideantur, de Craſſo, de Pompeio, de cæteris. quare oro te, ut, ſi qua ſpes erit, poſſe ſtudijs bonorum, auctoritate, multitudine comparata rem conficit; des operam, ut uno impetu perfringatur, in eam rem incumbas, cæterosq́; tu excites. ſin, ut ego perſpicio cum tua coniectura, tum etiam mea, ſpei nihil eſt; oro, obteſtorq́; te, ut Quintum fratrem ames, quē ego miſerum miſere perdidi: ne'ue quid eum patiare grauius conſulere de ſe, quàm expediat ſororis tuæ filio; meum Ciceronem, cui nihil miſello relinquo præter inuidiam, & ignominiam nominis mei, tueare, quoad poteris; Terentiam, unam omnium ærumnoſiſſimam, ſuſtentes tuis officijs. Ego in Epeirum proficiſcar, cum primorum dierum nuncios exce-*

pero. Tu ad me, uelim, proximis literis, ut ſe initia dederint, perſcribas. Vale. prid. cal. Dec.

CICERO ATTICO S.

ANTEA, *cum ad me ſcripſiſſetis, ueſtro conſenſu cõſulares prouincias ornatas eſſe, etſi uerebar quorſum id caſurum eſſet, tamen ſperabam uos aliquid aliquando uidiſſe prudentius. poſtquam mihi et dictum eſt, & ſcriptum, uehementer conſiliũ ueſtrũ reprehẽdi: grauiter ſum cõmotus; quòd illa ipſa ſpes exigua, quæ erat, uidetur eſſe ſublata. nam ſi tribuni pl. nobis ſuccenſent, quæ poteſt ſpes eſſe? ac uidentur iure ſuccenſere: cũ & expertes conſilij fuerint, qui cauſam noſtrã ſuſceperãt; & noſtra conceſſione omnem uim ſui iuris amiſerint: præſertim cũ ita dicant, ſe noſtra cauſa uoluiſſe ſuam poteſtatem eſſe de conſulibus ornandis, non ut eos impedirent, ſed ut ad noſtram cauſam adiungerent: nunc ſi conſules à nobis alieniores eſſe uelint, poſſe id libere facere; ſin uellent noſtra cauſa, nihil poſſe ſe inuitis. nam quod ſcribis, ni ita nobis placuiſſet, illos hoc idem per populum aſſecuturos fuiſſe: inuitis tribunis pl. fieri nullo modo potuit: ita uereor, ne & ſtudia tribunorum amiſerimus, &, ſi ſtudia maneant, uinculum illud adiungendorum conſulũ amiſſum ſit. accedit aliud nõ paruũ incommodum, quòd grauis illa opinio, ut quidem ad nos perferebatur, ſenatum nihil decernere ante, quàm de nobis actum eſſet, amiſſa eſt; præſertim in ea cauſa, quæ non modo neceſſaria non fuit, ſed etiã inuſitata, ac noua: neque enim unquam arbitror ornatas eſſe prouincias deſignatorum: ut, cum in hoc illa conſtantia, quæ*

erat mea causa suscepta, immutata sit, nihil iam possit non decerni. iam ijs, ad quos relatum est, amicis placuisse non mirum sit: erat enim difficile reperire, qui contra tanta commoda duorum consulum palam sententiam diceret. & fuit omnino difficile non obsequi uel amicissimo homini Lentulo, *uel* Metello, *qui simultatem humanissime deponeret. sed uereor, ne, hos cum tenere potuerimus, tribunos pl. amiserimus. hæc res quemadmodum ceciderit, & tota res quo loco sit, uelim ad me scribas, & ita, ut instituisti: nam ista ueritas, etiam si iucunda non est, mihi tamen grata est.* Vale. D. IIII. *id.* Dec.

CICERO ATTICO S.

POST *tuum à me discessum literæ mihi* Roma *allatæ sunt: ex quibus prospicio nobis in hac calamitate tabescendum esse. neque enim, (sed bonam in partem accipies) si ulla spes salutis nostræ subesset, tu pro tuo amore in me hoc tempore discessisses. sed ne ingrati, aut ne omnia uelle nobiscum una interire uideamur, hoc omitto: illud abs te peto, des operam, id quod mihi affirmasti, ut te ante cal.* Ian. *ubicunque erimus, sistas.* Vale.

CICERO ATTICO S.

LITERAE *mihi à* Quinto *fratre cum* S.C. *quod de me est factum, allatæ sunt. mihi in animo est, legum lationem expectare. si obtrectabitur, utar auctoritate senatus, & potius uita, quàm patria, carebo.* Tu, *quæso, festina ad nos uenire.* Vale. VI. *cal.* Ian.

CICERO ATTICO S.

EX TVIS *literis, et ex re ipsa nos funditus perisse uideo.* Te oro, ut, quibus in rebus mei tui indigebunt, nostris miserijs ne desis. ego te, ut scribis, cito uidebo. plura non scribo. Cura, ut ualeas.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER IIII.

CICERO ATTICO S.

s. pridie Non. Sep.

VM primum Romam ueni, fuitq; cui recte ad te literas darem, nil prius faciendum mihi putaui, quàm ut tibi absenti de reditu nostro gratularer: cognoram enim, (ut uere scribam) te in consilijs mihi dandis nec fortiorem, nec prudentiorẽ, quàm me ipsum, nec etiam propter meam in te obseruantiam nimium in custodia salutis meæ diligentem; eundemq; te, qui primis temporibus erroris nostri, aut potius furoris particeps, & falsi timoris socius fuisses, acerbissime dissidium nostrum tulisse, plurimumq; operæ, studij, diligentiæ, laboris ad conficiendum reditum meum contulisse. itaque hoc tibi uere affirmo, in maxima lætitia, & exoptatissima gratulatione unum ad cumulandum gaudium conspectum, aut potius complexum mihi tuum defuisse. quem semel nactus, nunquam dimisero; ac nisi etiam prætermissos fructus tuæ suauitatis præteriti temporis omne exegero, profecto

hac restitutione fortunæ me ipse non satis dignum iudicabo. Nos adhuc in nostro statu, quod difficillime recuperari posse arbitrati sumus, splendorem nostrum illum forensem, & in senatu auctoritatem, & apud uiros bonos gratiam magis, quàm optaramus, consecuti sumus. in re autem familiari, quæ quemadmodum fracta, dissipata, direpta sit, nõ ignoras, ualde laboramus, tuarumq; nõ tam facultatum, quas ego nostras esse iudico, quàm consiliorum ad colligẽdas, & constituendas reliquias nostras indigemus. nũc, etsi omnia aut scripta esse à tuis arbitror, aut etiam nuncijs, ac rumore perlata; tamen ea inscribam breui, quæ te puto potissimum ex meis literis uelle cognoscere. Prid. non. Sext. *Dyrrhachio sum profectus, ipso illo die, quo lex est lata de nobis.* Brundisium *ueni non.* Sext.. *ibi mihi* Tulliola *mea fuit præsto natali suo ipso die, qui casu idem natalis erat &* Brũdisinæ *coloniæ, & tuæ uicinæ* Salutis. *quæ res animaduersa, multitudine summa,* Brundisinorum *gratulatione celebrata est. ante diem* VI. *id.* Sext. *cognoui literis* Quinti *fratris, mirifico studio omnium ætatum, atque ordinũ, incredibili cõcursu* Italiæ, *legem comitijs centuriatis esse perlatam. inde à* Brundisinis *honestissimis ornatus, iter ita feci, ut undique ad me cum gratulatione legati conuenerint. ad urbem ita ueni, ut nemo ullius ordinis homo nomenclatori notus fuerit, qui mihi obuiã non uenerit, præter eos inimicos, quibus id ipsum non liceret aut dissimulare, aut negare. cũ uenissem ad portam* Capenam, *gradus templorũ ab infima plebe completi erant. à qua plausu maximo cũ esset mihi gratulatio significata, similis et fre*

l. v. gratiam eg etiam

i

i

sa à i

cũ Brundisij essem

me

quentia, & plausus me usque ad Capitoliũ celebrauit. in foro, & in ipso Capitolio miranda multitudo fuit. postridie in senatu, qui fuit dies non. Sept. senatui gratias egimus. eo biduo cum esset annonæ summa caritas, & homines ad theatrum primo, deinde ad senatum concurrissent, impulsu Clodij, mea opera frumenti inopiã esse clamarent; cum per eos dies senatus de annona haberetur; et ad eius procurationem, sermone non solum plebis, uerum etiam bonorum Pompeius uocaretur; idq; ipse cuperet; multitudoq; à me nominatim, ut id decernere, postularet: feci, & accurate sententiam dixi, cum abessent consulares, quod tuto se negarent posse sententiam dicere, præter Messallam, & Afranium. factum est S. C. in meã sententiam, ut cum Pompeio ageretur, ut eam rem susciperet, lexq; ferretur. quo S. C. recitato, cum concio, more hoc insulso et nouo, plausum, meo nomine recitando, dedisset: habui concionem: omnes magistratus præsentes, præter unum prætorem, & duos tribunos pl. dederunt. postridie senatus frequens, & omnes consulares nihil Pompeio postulãti negarunt. ille legatos quindecim cum postularet, me principem nominauit, & ad omnia me alterum se fore dixit. legem consules cõscripserunt, qua Pompeio per quinquennium omnis potestas rei frumentariæ toto orbe terrarum daretur: alteram Messius, qui omnis dat pecuniæ potestatem, & adiungit classem, & exercitum, et maius imperium in prouincijs, quàm sit eorum, qui eas obtineant. illa nostra lex consularis nunc modesta uidetur, hæc Messij non ferenda. Pompeius illam uelle se dicit, familiares hanc. cõsulares duce Fauonio fremunt. nos tace-

mus, et eo magis, quòd de domo nostra nihil adhuc pontifices responderant. qui si sustulerint religionem, areã præclaram habebimus, superficiem consules ex S.C. æstimabunt: sin aliter, demolientur, suo nomine locabũt, rem totam æstimabunt. ita sunt res nostræ; ut in secundis, fluxæ; ut in aduersis, bonæ. in re familiari ualde sumus, ut scis, perturbati. præterea sunt quædã domestica, quæ literis non committo. Quintum fratrem, insigni pietate, uirtute, fide præditum, sic amo, ut debeo. Te expecto; et oro, ut matures uenire. eoq; animo uenias, ut me tuo cõsilio egere nõ sinas. alterius uitæ quoddam initium ordimur. iam quidã, qui nos absentes defenderunt, incipiunt præsentibus occulte irasci, aperte inuidere. uehementer te requirimus. Vale.

CICERO ATTICO S.

SI FORTE rarius tibi à me, quàm à cæteris, literæ reddũtur; peto à te, ut id nõ modo negligentiæ meæ, sed ne occupationi quidẽ tribuas. quæ etsi summa est, tamen nulla esse potest tanta, ut interrumpat iter amoris nostri, & officij mei. nam ut ueni Romã, iterum nũc sum certior factus, esse cui darẽ literas: itaque has alteras dedi. prioribus tibi declaraui, aduentus noster qualis fuisset, & quis esset status, atque omnes res nostræ quemadmodum essent; ut in secundis, fluxæ; ut in aduersis, bonæ. post illas datas, secuta est summa contentio de domo. diximus apud pontifices prid. cal. Oct. acta res est accurate à nobis. & si unquam in dicendo fuimus aliquid, aut etiã si nunquã alias fuimus, tũ profecto doloris magnitudo uim quandam nobis dicẽdi dedit.

De uxore in religione.

Vt in secundis, fluxæ: ut in aduersis, bonæ.

itaque oratio iuuentuti noſtræ deberi non poteſt: quam tibi, etiam ſi non deſideras, tamen mittam cito. cũ pontifices decreſſent, ita, ſi neque populi iuſſu, neque plebiſcito, qui ſe dedicaſſe diceret, nominatim ei rei præfectus eſſet: neque populi iuſſu, aut plebiſcito id facere iuſſus eſſet; uideri, poſſe ſine religione iam partem areæ mihi reſtitui: mihi facta ſtatim eſt gratulatio: nemo enim dubitat, quin domus nobis eſſet adiudicata: tum ſubito ille in concionem aſcendit, quam Appius ei dedit. nũciat iam populo, pontifices ſecundum ſe decreuiſſe, me autem ui conari in poſſeſſionem uenire. hortatur, ut ſe, et Appium ſequantur, & ſuam Libertatem ut defendant. hic cum etiam illi infimi partim admirarentur, pattim irriderent hominis amentiam; ego ſtatueram illuc non accedere, niſi cũ conſules ex S. C. porticum Catuli reſtituendam locaſſent.. cal. Oct. habetur ſenatus frequens. adhibẽtur omnes pontifices, qui erãt ſenatores. à quibus Marcellinus, qui erat cupidiſſimus mei, ſententiã primus rogatus, quæſiuit, quid eſſent in decernendo ſecuti. tum Lucullus de omnium collegarũ ſententia reſpondit, religionis iudices pontifices fuiſſe, legis ſenatum: ſe, & collegas ſuos de religione ſtatuiſſe, in ſenatu de lege ſtatuturos. quiſque horũ, loco ſententiã rogatus, multa ſecundum cauſam noſtram diſputauit. cum ad Clodiũ uentum eſt, cupijt diem conſumere; neque ei finis eſt factus; ſed tamen, cum horas treis fere dixiſſet, odio, & ſtrepitu ſenatus coactus eſt aliquãdo, perorare. cum fieret S. C. in ſententiam Marcellini, omnibus præter unum aſſentiẽtibus, Seranus interceſſit. de interceſſione ſtatim ambo conſules referre cœpe-

runt

rũt. cum sententiæ grauissimæ dicerentur, senatui pla cere mihi domum restitui, porticũ Catuli locari, auctoritaté ordinis ab omnibus magistratibus defendi; si quæ uis esset facta, senatum existimaturum eius, opera factum esse, qui S.C. intercessisset: Serranus pertimuit, & Cornicinus ad suam ueterem fabulã rediit, abiecta toga se ad generi pedes abiecit. ille noctem sibi postulauit: non concedebant: reminiscebantur enim cal. Ian. uix tamen sibi de mea uoluntate concessum est. postridie S.C. factum est id, quod ad te misi. deinde consules porticum Catuli restituendam locarunt. illam porticũ redemptores statim sunt demoliti libentissimis omnibus. nobis superficiem ædium consules de consilii sententia æstimarunt HS uicies, cætera ualde illiberaliter, Tusculanam uillam quingentis millibus, Formianum HS ducentis quinquaginta millibus. quæ æstimatio non modo uehementer ab optimo quoque, sed etiam à plebe reprehenditur. dices, quid igitur causæ fuit? dicunt illi quidem, pudorem meum, quòd neque negarim, neque uehementius postularim: sed non est id: nam hoc quidẽ etiam profuisset: uerum iidem mi T. Pomponi, iidem inquam illi, quos ne tu quidem ignoras, qui mihi pinnas inciderant, nolunt easdem renasci: sed, ut spero, iam renascuntur: tu modo ad nos ueni: quod uereor ne tardius interuentu Varronis tui, nostrique facias. quoniam, acta quæ sint, habes, de reliqua nostra cogitatione cognosce. Ego me à Pompeio legari ita sum passus, ut nulla re impedirer, quin, si uellem, mihi esset integrum, aut, si comitia censorum proximi consules haberent, petere posse, aut uotiuam legationem suscipere prope

omnium fanorum, ac facrorum locorum: ſic enim no ſtræ rationes poſtulabant: ſed uolui meam poteſtatem eſſe uel petendi, uel ineunte æſtate exeundi. & interea me eſſe in oculis ciuium de me optime meritorum, non alienum putaui. ac forenſium quidem rerum hæc noſtra conſilia ſunt, domeſticarum autem ualde impedita. Domus ædificatur: ſcis, quo ſumptu, qua moleſtia. reficitur Formianum; quod ego nec relinquere poſſum, nec uidere. Tuſculanum proſcripſi. ſuburbano non facile careo. amicorum benignitas exhauſta eſt in ea re, quæ nihil habuit præter dedecus: quod ſenſiſti tu abſens, præſentes, quorum ſtudijs ego, & copijs, ſi eſſet per meos defenſores licitum, facile eſſem omnia cõſecutus. quo in genere nunc uehementer laboratur. cætera, quæ me ſolicitant, μυστικώτερα ſunt. amamur à fratre, & à filia. te expectamus. Vale.

CICERO ATTICO S.

AVERE te certo ſcio, cum ſcire, quid hic agatur, tum à me ſcire; non quo certiora ſint ea, quæ in oculis omnium geruntur, ſi à me ſcribantur, quàm cum ab alijs aut ſcribuntur tibi, aut nunciantur; uerum ut perſpicias ex meis literis, quo modo ea feram, quæ geruntur, & qui ſit hoc tempore aut mentis meæ ſenſus, aut omnino uitæ ſtatus. Armatis hominibus ante diem tertium non. Nou. expulſi ſunt fabri de area noſtra, diſturbata porticus Catuli, quæ ex S.C. conſulum locatione reficiebatur, & ad tectum pene peruenerat. Quinti fratris domus primo fracta coniectu lapidum ex area noſtra, deinde inflammata, iuſſu Clodij, inſpe=

ctante urbe, coniectis ignibus, magna querela, & gemitu, non dicam bonorum, qui, nescio, an ulli sint, sed plane hominum omnium. ille uehemens furere. post hunc uero furorem nil nisi cædem inimicorum cogitare, uicatim ambire, seruis aperte spem libertatis ostendere. etenim antea, cum iudicium nolebat, habebat ille quidem difficilem, manifestamq; causam, sed tamen causam: poterat inficiari, poterat in alios deriuare, poterat etiam aliquid iure factũ defendere. post has ruinas, incendia, rapinas, desertus à suis, uix iam Decimum designatorem, uix Gellium retinet: seruorũ consilijs utitur: uidet, si omnes, quos uult, palam occiderit, nihilo suam causam difficiliorem, quàm adhuc sit, in iudicio futuram: itaque ante diem tertium id. Nou. cum Sacra uia discederem, insecutus est me cum suis. clamor, lapides, fustes, gladij, hæc improuisa omnia. discessimus in uestibulum M. Tetij Damionis. qui erant mecum, facile operas aditu prohibuerunt. ipse occidi potuit. sed ego diæta curari incipio: chirurgiæ tædet. ille omnium uocibus cum se non ad iudicium, sed ad supplicium præsens trudi uideret, omnes Catilinas, Acidinos postea reddidit: nam Milonis domum, eamq; in Ceramio prid. id. Nou. expugnare, & incendere ita conatus est, ut palam hora V. cum scutis homines, eductis gladijs, alios cum accensis facibus adduxerit. ipse domum P. Sullæ pro castris sibi ad eam impugnationem sumpserat. tum ex Anniana Milonis domo Q. Flaccus eduxit uiros acres, occidit homines ex omni latrocinio Clodiano notissimos: ipsum cupiuit; sed ille se in interiorem ædium

H ij

l. v. de cuius constantia tute verissima litterae. / Sullae

Sulla se in senatu postridie idus (domi Clodius), egregius Marcellinus, omnes acres. Metellus calumnia dicendi tempus exemit, adiuuante Oppio, etiam hercule familiari tuo, de cuius constantia, uirtute uerissimæ literæ. Sextius furere, ille postea, si comitia sua non fierent, urbi minari. proposita Marcellini sentẽtia, quam ille de scripto ita dixerat, ut totam nostrã causam areæ, incendiorum, periculi mei, iudicio complecteretur, eaq; omnia comitijs anteferret, proscripsit, se per omneis dies comitiales de cœlo seruaturum. conciones turbulentæ Metelli, temerariæ Appij, furiosissimæ Publij. hæc tamen summa, nisi Milo in campum obnunciasset, comitia futura. ante diem XII. cal. Dec. Milo media nocte cum magna manu in campum uenit. Clodius, cũ haberet fugitiuorum delectas copias, in campum ire nõ est ausus. Milo permansit ad meridiem, mirifica hominum lætitia, summa cum gloria. contentio fratrum trium turpis, fracta uis, contemptus furor. Metellus tamen postulat, ut sibi postero die in foro obnuncietur: nihil esse, quod in campum nocte ueniretur: se hora prima in Comitio fore. itaque ante diem XI. cal. Dec. In Comitium Milo de nocte uenit. Metellus cum prima luce furtim in campum itineribus prope deuijs currebat. assequitur inter lucos hominem Milo, obnunciat. ille se recipit, magno, & turpi Q. Flacci conuicio. ante diem X. cal. nundinæ. concio biduo nulla. ante diem VIII. cal. hæc ego scribebam, hora noctis nona. Milo campum iam tenebat. Marcellus candidatus ita stertebat, ut ego uicinus audirem. Clodij uestibulum uacuum sane mihi nunciabatur, pauci pannosi sine la-

terna. meo consilio omnia illi fieri quærebantur, ignari quantum in illo heroe esset animi, quantū etiam consilij. miranda uirtus est. noua quædam diuina mitto. sed hæc summa est. comitia fore non arbitror. Publium reum, nisi ante occisus erit, à Milone fore puto. si se inter uiam obtulerit, occisum iri ab ipso Milone uideo. non dubitat facere: præ se fert: casum illum nostrum non extimescit: nunquam enim cuiusquam inuidi, & perfidi consilio est usus: nec inerti nobili crediturus. Nos animo duntaxat uigemus, etiam magis, quàm cum florebamus: re familiari comminuti sumus. Quinti fratris tamen liberalitati pro facultatibus nostris, ne omnino exhaustus esset, illo recusante, subsidijs amicorum respondemus. quid consilij de omni nostro statu capiamus, te absente nescimus. quare appropera.

CICERO ATTICO S.

PERIVCVNDVS mihi Cincius fuit ante diem tertium cal. Feb. ante lucem: dixit enim mihi, te esse in Italia, seseq; ad te pueros mittere: quos sine meis literis ire nolui: non quo haberē, quod tibi, præsertim iam prope præsenti, scriberem: sed ut hoc ipsum significarem, mihi aduentum tuum suauissimum, expectatissimumq; esse. quare aduola ad nos, eo animo, ut nos ames, & te amari scias: cætera coram agemus. hæc properātes scripsimus. quo die uenies, utique cum tuis apud me sis. perbelle feceris, si ad nos ueneris. offendes designationem Tyrannionis mirificam librorū meorum bibliothecam, quorum reliquiæ multo meliores

ſunt, quàm putaram. etiam uelim mihi mittas de tuis librariolis duos aliquos, quibus Tyrannio utatur glutinatoribus, ad cętera adminiſtris; iiſq; imperes, ut ſumant membranulã, ex qua indices fiant, quos uos Græci, ut opinor, συλλάβους appellatis. ſed hæc, ſi tibi erit commodum: ipſe uero utique fac uenias, ſi potes in his locis adhæreſcere, & Piliam adducere: ita enim & æquum eſt, & cupit Tullia. Mediusfidius ne tu emiſti locum præclarum. gladiatores audio pugnare mirifice. ſi locare uoluiſſes, duobus his muneribus liberaſſes. ſed hæc poſterius. tu fac uenias. & de librarijs, ſi me amas, diligenter. Vale.

CICERO ATTICO S.

AIN TV? exiſtimas ab ullo malle mea legi, probariq;, quàm à te? cur igitur cuiquã miſi prius? urgebar ab eo, ad quẽ miſi, & non habebã exemplar. quid? etiam: (dudũ enim circumrodo, quod deuorandũ eſt) ſubturpicula mihi uidebatur eſſe παλινῳδία. ſed ualeant recta, uera, honeſta conſilia. non eſt credibile, quæ ſit perfidia in iſtis principibus, ut uolũt eſſe, et ut eſſent, ſi quidquam haberent fidei. ſenſeram, noram, inductus, relictus, proiectus ab iis: tamen hoc erat in animo, ut cum iis in rep. conſentirem. iidem erant, qui fuerant. uix aliquando te auctore reſipiui. dices, ea te monuiſſe, ſuaſiſſe, quæ facerem: non etiam ut ſcriberem. ego mehercule mihi neceſſitatẽ uolui imponere huius nouæ coniunctionis, ne quã mihi liceret labi ad illos, qui etiam tum, cum miſereri mei debent, non deſinunt inuidere. ſed tamen modici fuimus ἀποθέωσει, ut ſcripſi:

erimus uberiores, si & ille libenter acciplet, & ij subringentur, qui uillam me moleste ferunt habere, quæ Catuli fuerat, aut etiam emisse non cogitant; qui domum negant oportuisse me ædificare, uendere aiunt oportuisse. sed quid ad hoc? si, quibus sententijs dixi quod & ipsi probarent, lætati sunt tamen me contra Pompeij uoluntatem dixisse. sed quoniam, qui nihil possunt, ij me nolunt amare: demus operam, ut ab ijs, qui possunt, diligamur. dices: uellem, iampridem. scio te uoluisse, & me asinum nugigerulum manum fuisse. iam tempus est me ipsum à me amari, quando ab illis nullo modo possum. Domum meam quòd crebro inuisis, est mihi ualde gratum. Viaticum Crassipes præripit. Tu de uia recta in hortos. uidetur commodius. ad te postridie scilicet: quid enim tua? sed uiderimus. bibliothecam mihi tui pinxerunt constructione, & sittybis. eos uelim laudes. Vale.

CICERO ATTICO S.

DE LENTVLO scilicet sic fero, ut debeo. uirum bonum, & magnũ hominem, et in summa magnitudine animi multa humanitate temperatum perdidimus; nosq; malo solatio, sed non multo, tamen consolamur, quòd ipsius uicem minime dolemus, non ut Saufeius, et uestri, mehercule quia sic amabat patriam, ut mihi aliquo deorum beneficio uideatur ex eius incendio esse ereptus. nam quid fœdius nostra uita? præcipue mea? nam tu quidem, etsi es natura πολιτικός, tamen nullam habes propriam seruitutem: communi fueris homine. ego uero, qui, si loquor de rep. quod oportet,

si taceo, oppressus, & captus; quo dolore esse debeo? quo sum scilicet, hoc etiam acriore, quòd ne dolere quidem possum, ut non ingratus uidear. quid, si cessare libet, et in otij portum confugere? nequidquam. immo etiam in bellum, & in castra. ergo erimus ὀπαδοὶ, qui ταγοὶ esse noluimus? sic faciundum est: tibi enim ipsi, cui utinam semper paruissem, sic uideo placere. reliqui est, σπάρταν ἔλαχες, ταύταν κόσμει. non mehercule possum, & Philoxeno ignosco, qui reduci in carcerem maluit. ueruntamen id ipsum mecum in his locis cōmentor, ut ista improbem: idq; tu, cum unà erimus, confirmabis.

A te literas crebro ad me scribi uideo, sed omnes uno tẽpore accepi. quæ res etiam auxit dolorem meum: casu enim trinas ante legeram, quibus meliuscule Lentulo esse scriptum erat. ecce quartæ, fulmen. sed ille, ut scripsi, non miser, nos uero serui. Quod me admones, ut scribam illa Hortensiana: in alia incidi, non immemor istius mandati tui, sed mehercule incipiendo refugi, ne, quod uideor stulte illius amici non intemperiem tulisse, rursus stulte iniuriam illius faciam illustrem; si quid scripsero; & simul ne βαθύτης mea, quæ in agendo apparuit, in scribendo sit occultior, & aliquid satisfactio leuitatis habere uideatur. sed uiderimus, tu modo quamsæpissime ad me aliquid. Epistolam, Lucceio quam misi, qua, res meas ut scribat, rogo, fac, ut ab eo sumas: ualde bella est: eumq;, ut approperet, adhorteris; &, quòd mihi se ita facturum rescripsit, agas gratias. Domum nostram, quoad poteris, inuisas. Vestorio aliquid significes. ualde enim est in me liberalis. nihil εὐχαριστότερον.

CICERO ATTICO S.

EPISTOLA tua me solicitũ de Quinto nostro, puero optimo, ualde leuauit. uenerat horis duabus ante Cherippus: mera monstra nunciarat. De Apollonio quod scribis, qui illi dij irati, homini græco, qui conturba re quidem putat sibi licere, quod equitibus R. nam Terentius suo iure. De Metello, οὐχ ὁσίη φθιμένοισιν: sed tamen multis annis ciuis nemo erat mortuus, qui quidem tibi ∫ nummi meo periculo sint: quid enim uereris, quemcunque hæredem fecit? nisi Publium fecit. uerum fecit nõ improbe, quanquam fuit ipse. quare in hoc thecam nummariam non retexeris: in alijs eris cautior. Mea mandata de domo curabis: præsidia locabis: Milonem admonebis. Arpinatum fremitus est incredibilis de Laterio. quid quæris? equidem dolui. ὁ δὲ οὐκ ἐμπάζετο μύθων. Quid superest? etiam puerum Ciceronem curabis, & amabis, ut facis. Vale.

CICERO ATTICO S.

MVLTA me in epistola tua delectarũt, sed nihil magis, quàm patina tyrotarichi. nam de randusculo quod scribis, μήπω μέγ' εἴπῃς πρὶν πλουτήσαντ' ἴδῃς. ædificati tibi in agris nihil reperio. in oppido est quiddã, de quo est dubium, sit'ne uenale; ac proximum quidẽ nostris ædibus. hoc scito, Antium Buthrotum esse Romæ, ut Corcyræ illum tuum. nihil quietius, nihil alsius, nihil amœnius. ΕΙΜΗΙΧΗΤΩΦΙΛΟΣ ΚΟΣ. postea uero quàm Tyrannio mihi libros disposuit, mẽs addita uidetur meis ædibus. qua quidem in re mirifica

opera Dionysij, & Menophili tui fuit. nihil uenustius, quàm illa tua pegmata. postquã misisti, libros illustrarunt, ualde et scribas ad me uelim de gladiatoribus, sed ita, bene si rem gerunt: non quæro male, si gesserint. A-penas uix discesserat, quũ epistola. quid ais? putas'ne fore, ut legẽ non ferat? dic, oro te, clarius: uix enim mihi exaudisse uideor. uerum statim fac ut sciam, si modo est cõmodum. ludis quidem quoniã dies est additus, eo etiã melius hic eum diem cum Dionysio conteremus. de Trebonio prorsus tibi assentior. De Domitio,

Σύκῳ μὰ τὴν δήμητρα σύκον οὐδὲ ἓν
Οὕτως ὅμοιον γέγονεν,

quàm est ista περίστασις nostræ: uel quòd ab ijsdẽ, uel quòd præter opinionẽ, uel quòd uiri boni nusquã: unũ dissimile, quòd huic merito. nam de ipso casu nescio, an illud melius: quid enim hoc miserius, quàm eũ, qui tot annos, quot habet, designatus cõsul fuerit, fieri consulẽ nõ posse? præsertim cum aut solus, aut certe non plus, quàm cũ altero petat? si uero id est, quod nescio an sit, ut nõ minus longas iam in codicillorũ fastis futurorum consulũ paginulas habeat, quàm factorum: quid illo miserius? nisi rep. in qua ne speratur quidem melius quidquam. De Natta ex tuis primũ sciui literis. oderam hominem. De poemate quod quæris, quid si cupiat effugere? quid sinat? De Fabio Lusco quod eram exorsus, homo peramans semper nostri fuit, nec mihi unquã odio: satis enim acutus, & permodestus, ac bene frugi. eum quia non uidebam, abesse putabam. audiui ex Gauio hoc Firmano, Romæ esse hominem, & fuisse assiduum: percussit animum. dices, tantulá'ne causa?

permulta ad me detulerat non dubia de Firmanis fratribus. quid sit, quòd se à me remouit, si modo remouit, ignoro. De eo, quod me mones, ut & me geram πολιτικῶς, & in eo γραμμὴν teneam, ita faciam: sed opus est maiore prudentia; quam à te, ut soleo, petam.

Tu uelim & Fabium, si quem habes aditum, odorere; & istum conuiuam tuum degustes; & ad me de istis rebus, & de omnibus quotidie scribas. ubi nihil erit, quod scribas; id ipsum scribito. Cura, ut ualeas.

CICERO ATTICO S.

SANE *uelim scire, num censum impendát tribuni diebus uitiandis, (est enim hic rumor) totáq; de censura quid agát, quid cogitent. Nos hic cum Põpeio fuimus. multa mecũ de rep. sane sibi displicẽs, ut loquebatur: (sic est enim in hoc homine dicendũ) Syriam spernens, Hispaniam iactãs: hic quoque, ut loquebatur: & opinor usquequaque, de hoc cũ dicemus, sit hoc quasi καὶ τόδε Φωκυλίδου. tibi etiam gratias agebat, quòd signa componenda suscepisses. in nos uero suauissime hercule est effusus. uenit etiã ad me in Cumanũ; ac se nihil minus uelle mihi uisus est, quàm Messallam consulatũ petere. de quo ipso si quid scis, uelim scire. Quòd Lucceio scribis te nostram gloriã commendaturum, & ædificiũ nostrum quòd crebro inuisis, gratum. Quintus frater ad me scripsit, se, quoniã Ciceronem suauissimum secum haberet, ad te nonis Mai. uenturum. Ego me de Cumano moui ante diem V. cal. Mai. eo die Neapoli apud Vetum. ante diem IIII. cal. Mai. iens in Pompeianum bene mane hæc scripsi. Puteolis magnus est rumor,*

Ptolemæum esse in regno. si quid habes certius, uelim scire. Ego hic pascor bibliotheca Fausti: fortasse tu putabas, his rebus Puteolanis, et Lucrinensibus: ne ista quidem desunt: sed mehercule à cæteris oblectationibus deseror, & uoluptatibus propter remp. sic literis sustentor, & recreor, maloq; in illa tua sedecula, quam habes sub imagine Aristotelis, sedere, quàm in istorum sella curuli; tecumq; apud te ambulare, quàm cum eo, quocum uideo esse ambulandum. sed de illa ambulatione fors uiderit, aut si quis est, qui curet, deus. Nostram ambulationem, & Laconicum, eaq;, quæ Cyrea sint, uelim, cum poteris, inuisas, & urgeas Philotimũ, ut properet, ut possim tibi aliquid in eo genere respondere. Pompeius in Cumanum Parilibus uenit. misit ad me statim, qui salutem nunciaret. ad eum postridie mane uadebam, cum hæc scripsi. Vale.

CICERO ATTICO S.

DELECTARVNT me epistolæ tuæ, quas accepi uno tempore duas ante diẽ [illegible] cal. perge reliqua. gestio scire ista omnia. etiam illud cuiusmodi sit, uelim perspicias: potes à Demetrio. dixit Pompeius, Crassum à se in albano expectari ante diem quartum cal. is cum uenisset, Romam esse statim uenturos, ut rationes cum publicanis putarent. quæsiui, gladiatoribus ne? respõdit, ante, quàm inducerẽtur. id cuiusmodi sit, aut nunc, si scias, aut cum is Romam uenerit, ad me mittas uelim.

Nos hic uoramus literas cũ homine mirifico (ita mehercule sentio) Dionysio, qui te, omnesq; uos salutat. οὐδὲν γλυκύτερον ἢ πάντ' ἐιδέναι. quare, ut homini curioso

riosso, ita perscribe ad me, quid primus dies, quid secundus, quid censores, quid Appius, quid illa populi Appuleia. denique etiā quid à te fiat, ad me uelim scribas: nō enim (ut uere loquamur) tam rebus nouis, quàm tuis literis delector. Ego mecum, præter Dionysium, duxi neminem, nec metuo tamen, ne mihi sermo desit abs te, quo magnopere delector. Tu Lucceio nostrum librū dabis: Demetrij Magnetis tibi mitto, statim ut sit, qui à te mihi epistolam referat. Vale.

CICERO ATTICO S.

EGNATIVS Romæ est. sed ego cum eo de re Halimeti uehementer ante egi. grauiter se acturum cum Aquilio confirmauit. uidebis ergo hominem, si uoles. Macroni uix uideor præsto esse; Idibus enim auctionem Larini uideo, & biduum præterea. id tu, quoniam Macronem tanti facis, ignoscas mihi, uelim. Sed, si me diligis, postridie cal. cœna apud me cum Pilia. prorsus id facies. cal. cogito in hortis Crassipedis, quasi in diuersorio, cœnare. facio fraudem S.C. Inde domum cœnatus, ut sim mane præsto Miloni. ibi te igitur uidebo, & promouebo. Domus nostra te tota salutat. Vale.

CICERO ATTICO S.

NOS in Tusculanum uenisse ad XVII. cal. Dec. uideo te scire. ibi Dionysius nobis præsto fuit. Romæ ad XIIII. cal. uolumus esse: quid dico, uolumus? immo uero cogimur. Milonis nuptiæ, comitiorum non nulla opinio est. ergo ut sit rata, affuisse me in altercationibus,

quas in senatu factas audio, fero non moleste: nam aut defendissem, quod non placeret; aut defuissem, cui non oporteret. sed mehercule uelim, res istas, & praesertim statum reip. et quo animo consules ferant hunc σκυλμὸν rescribas ad me, quantum potes, [illegible]. sum ὀξύπεινος; &, si quaeris, omnia mihi sunt suspecta. Crassum quidem nostrum minore dignitate aiunt profectum paludatum, quàm olim aequalem eius L. Paulum, item Tiberiũ, iterum consules. ò hominem nequam. De libris oratorijs factum est à me diligenter. diu, multumq; in manibus fuerunt. describas licet. illud etiam te rogo, τὴν παροῦσαν κατάστασιν τυπωδῶς. ne istuc hospes ueniam. Vale.

CICERO ATTICO S.

VESTORIVS noster me per literas facit certiorem, te Roma ad VI. id. Mai. putare profectum esse, tardius, quàm dixerat, quòd minus ualuisses. si iá melius uales, uehementer gaudeo. Velim, domum ad tuos scribas, ut mihi tui libri pateát, non secus, ac si ipse adesses, cum caeteri, tum Varronis: est enim mihi utendum quibusdam rebus ex ijs libris ad eos, quos in manibus habeo, quos, ut spero, tibi ualde probabo. uelim, si quid forte noui habes, maxime à Quinto fratre, deinde à C. Caesare, & si quid forte de comitijs, de rep. (soles enim tu haec festine odorari) conscribas ad me. si nihil habebis, tamen scribas aliquid: nunquam enim mihi tua epistola aut intempestiua, aut loquax uisa est. maxime autem rogo, rebus tuis, totoq; itinere ex sententia

confecto, nos quamprimum reuisas. Dionysium iube saluere. Cura, ut ualeas.

CICERO ATTICO S.

DE Eutichyde, gratum; qui uetere prænomine, nouo nomine T. erit Cæcilius, ut est ex me, & ex te iunctus Dionysius M. Pomponius. ualde mehercule mihi gratũ, si Eutychides tuam erga me beneuolentiam cognoscet, suam illam in meo dolore συμπάθειαν neque tum mihi obscuram, neque post ingratam fuisse. Iter Asiaticũ tuum puto tibi suscipiendum fuisse: nunquã enim tu sine iustissima causa tam longe à tot tuis et hominibus, & rebus carissimis, & suauissimis abesse uoluisses. sed humanitatem tuam, amoremq; in tuos reditus celeritas declarabit. sed uereor, ne lepore suo detineat diutius prætor Clodius, et homo pereruditus, ut aiunt, & nunc quidem deditus græcis literis Pituanios. sed, si uis homo esse, recipe te ad nos ad quod tẽpus confirmasti. cum illis tũ, cũ salui uenerint, Romæ uiuere licebit. Auere te scribis, accipere aliquid à me literarum. dedi, ac multis quidẽ de rebus ἡμερολεγδὸν perscripta omnia. sed, ut conijcio, quoniam mihi non uideris in Epeiro diu fuisse, redditas tibi non arbitror. genus autem mearum ad te literarum eiusmodi fere est, ut non libeat cuiquam dare, nisi de quo exploratum sit, tibi eum redditurum. Nunc Romanas res accipe. [redacted] non. Quint. Suffenas, & Cato absoluti: Porcilius condemnatus. ex quo intellectum est, tres ἀρεοπαγίτας ambitum, comitia, interregnum, maiestatem, totam denique remp flocci non facere. debemus patremfamilias domi suæ

occidere nolle, neque tamen ad ipsum abunde: nam absoluerũt XXII. cõdennauerunt XXVIII. Publius sane diserto epilogo criminans, mentes iudicum mouerat. Otalus in ea causa fuit, cuiusmodi solet. nos uerbum nullum: uerita est enim pusilla, quæ nunc laborat, ne animum Publio offenderet. his rebus actis, Reatini me ad sua τέμπη duxerunt, ut agerem causam contra Interamnates apud consulem, & decem legatos, quòd lacus Velinus a M. Curio emissus interciso mõte in Narem defluit. ex quo est illa siccata, & humida tamẽ modice Rosia. uixi cum Axio: qui etiam me ad Septem Aquas duxit. Redij Romam Fonteij causa: ad VII. id. Quint. ueni ad spectaculum primum, magno & æquabili plausu: sed hoc ne curaris; ego ineptus, qui scripserim: deinde Antiphonti operam: is erat ante manumissus, quàm productus. ne diutius pendeas, palmam tulit. sed nihil tam pusillum, nihil tam sine uoce, nihil tam uerũ, hæc tu tecum habeto. in Andromacha tamen maior fuit, quàm Astyanacte. nam in cæteris parem habuit neminem. quæris nunc de Arbuscula: ualde placuit. Ludi magnifici & grati. Venatio in aliud tempus dilata. Sequere nunc me in campum. ardet ambitus. σῆμα δέ τοι ἐρέω. fœnus ex triente idibus Quint. factum erat bessibus. dices, istud quidem non moleste fero. ò uirum, ò ciuem. Memmium Cæsaris omnes opes confirmant. cum eo Domitium cons. iunxerunt; qua pactione, epistolæ cõmittere non audeo. Põpeius fremit, queritur, Scauro studet: sed utrũ fronte, an mente, dubitatur. ἐξοχὴ nulla est. pecunia omnium dignitatem exæquat. Messalla languet, non quo aut animus desit, aut

aut amici. sed coitio consulum, & Pompeius obsunt. ea comitia, puto fore, ut ducantur. Tribunicij candidati iurarunt se arbitrio Catonis petituros. apud eum HS quingenta deposuerunt; ut, qui à Catone damnatus esset, id perderet, & competitoribus tribueretur. hæc ego pridie scribebam, quàm comitia fore putabantur. sed ad te V. cal. Sext. si facta erunt, et tabellarius non erit profectus, tota comitia perscribam. quæ si, ut putàtur, gratuita fuerint; plus unus Cato potuerit, quàm omnes quidem iudices. Messius defendebatur à nobis, è legatione reuocatus: nam eum Cæsari legarat Appius. Seruilius edixit, ut adesset. tribus habet Pontinam, Velinam, Metiam: pugnatur acriter, agitur tamen satis. deinde me expedio ad Drusum, inde ad Scaurum. parantur orationibus indices gloriosi: fortasse accedent etiam consules, in quibus si Scaurus non fuerit, in hoc iudicio ualde laborabit. Ex Quinti fratris literis suspicor iam eum esse in Britannia. suspenso animo expecto, quid agat. illud quidem sumus adepti, quod multis & magnis indicijs possumus iudicare, nos Cæsari & carissimos, & iucundissimos esse. Dionysium uelim saluere iubeas, & eum roges, & hortere, ut quamprimum ueniat, ut possit Ciceronem meum, atque etiam me ipsum erudire. Vale.

CICERO ATTICO S.

OCCVPATIONVM mearum uel hoc signũ erit, quòd epistola librarij manu est. De epistolarum frequentia te nihil accuso: sed pleræque tantummodo mihi nunciabant, ubi esses, quod erat abs te, uel etiam si=

gnificabant recte esse. quo in genere maxime delectarunt duæ fere eodem tempore abs te primo datæ: scire enim uolebam, te commode nauigasse. sed hæc epistolarum frequentia non tam ubertate sua, quàm celeritate delectauit, illa fuit grauis, & plena rerum; quam mihi M. Paccius, hospes tuus, reddidit. ad eam rescribã igitur, & hoc primum, Paccio te, & uerbis ostendi, quid tua commendatio ponderis haberet. itaque in intimis est meis, cũ antea notus non fuisset. nunc pergam ad cætera. Varro, de quo ad me scribis, includetur in aliquem locum, si modo erit locus. sed nosti genus dialogorum meorum; ut in oratorijs, quos tu in cœlum fers, non mentio potuit fieri cuiusquam ab ijs, qui disputant, nisi eius, qui illis notus, aut auditus esset. hanc ego de rep. quam institui, disputationem in Africani personam, & Phili, & Lælij, & Manlij contuli. adiunxi adolescenteis Q. Tuberonem; P. Rutilium, duos Lælij generos, Sceuolam, & Fannium. itaque cogitabam, quoniam in singulis libris utor procemijs, ut Aristoteles in ijs, quos ἐξωτερικοὺς uocat, aliquid efficere, ut non sine causa istum appellarem: id quod intelligo tibi placere. utinam modo conata efficere possim: rem enim, quod te non fugit, magnam complexus sum, & grauem, & plurimi otij, quo ego maxime egeo. Quod in ijs libris, quos laudas, personam desideras Scæuolæ: non eam temere dimoui: sed feci idem, quod in πολιτείᾳ deus ille noster Plato. cum in Piræeum Socrates uenisset ad Cephalum, locupletem, & festiuum senem, quoad primus ille sermo haberetur, adest in disputando senex: deinde, cum ipse quoque commodissime locutus esset, ad

rem diuinam dicit se uelle discedere, neque postea reuertitur. credo Platonem uix putasse, satis consonum fore, si hominem id ætatis in tam longo sermone diutius retinuisset. multo ego satius hoc mihi cauendum putaui in Scæuola, qui & ætate, & ualetudine erat ea, qua meministi, & ijs honoribus, ut uix satis decorum uideretur, eum plures dies esse in Crassi Tusculano. & erat primi libri sermo non alienus à Scæuolæ studijs: reliqui libri τεχνολογίαν habent, ut scis. huic ioculatorio disputationi senem illum, ut noras, interesse sane nolui. De re filiæ quod scribis, erit mihi curæ: etenim est luculenta Aureliani, ut scribis, indicijs: & in eo me etiam Tulliæ meæ uenditabo. Vestorio non desum: gratũ enim tibi id esse intelligo, &, ut ille intelligat, curo: sed scis qui? cum habeat duos faciles, nihil difficilius. Nunc ad ea, quæ quæris de C. Catone. lege Iunia, & Licinia scis absolutum: Fufia ego tibi nuncio absolutum iri, neque patronis suis tam libentibus, quàm accusatoribus. is tamen & mecum, et cum Milone in gratiam rediit. Drusus reus est factus à Lucretio, iudicibus reijciendis a. d. V. nonas Quint. de proelio rumores non boni: sed iudicia nosti. Hirrus cum Domitio in gratia est. S. C. quod hic consules de prouincijs fecerunt, Quicunque posthac, non mihi ut quod. iam intelligebamus enunciationem illam Memmij ualde Cæsari displicere. Messalla noster, & eius competitor Domitius liberalis in populo ualde fuit. nihil gratius. certi erant consules. at senatus decreuit, ut tacitum iudicium ante comitia fieret ab ijs consilijs, quæ erant omnibus sortita in sin-

magnus timor candidatorum. sed quidam iudices, in his Opimius prætor Antius tribunos pl. appellarunt, ne iniussu populi iudicarēt. rescidit. comitia dilata ex S.C. dum lex de tacito iudicio ferretur. uenit legi dies. Terentius intercessit. consules, qui illud leui brachio egissent, rem ad senatum detulerunt. hic Abdera non tacente me. dices, tamen tu non quiescis? ignosce, uix possum. ueruntamen quid tam ridiculum? senatus decreuerat, ne prius comitia haberentur, quàm lex lata esset: si quis intercessisset, res integra referretur. cœpta ferri leuiter. intercessum non inuitis. res ad senatum. de ea re ita censuerunt: comitia primo quoque tempore haberi con=fere. Scaurus, qui erat paucis diebus illis absolutus, cum ego partem eius ornatissime defendissem, obnunciationibus per Scæuolam interpositis, singulis diebus usque ad prid. cal. Oct. quo ego hæc die scripsi, sublatis, populo tributim domi suæ satisfecerat. sed tamen, etsi uberior liberalitas huius, gratior esse uidebatur eorum, qui occuparant. cuperem uultum uidere tuum, cum hæc leges fers: nam profecto tum non habes nullam, hæc negotia multarum nundinarum fore. sed senatus hodie fuerat futurus, id est cal. Oct. iam enim luciscit. ibi loquetur, præter Antium, & Fauonium, liber nemo. nam Cato ægrotat. de me nihil timueris: sed tamen promitto nihil. quid quæris aliud? iudicia, credo. Drusus, Scaurus non fecisse uidentur. tres candidati fore rei putabantur, Domitius, à Memmio, Messalla, à Q. Pompeio Rufo, Scaurus à Triario, aut à L. Cæsare. quid poteris, inquies, pro ijs dicere? ne uiuam, si scio. in illis quidem tribus libris, quos tu dilaudas, nihil reperio.

Nunc ut opinionem habeas rerum, ferendum est. quæris, ego me ut gesserim? constanter, & libere. quid ille, inquies, ut ferebat? humaniter, meæq; dignitatis, quoad mihi satisfactum esset, habendam sibi rationem putabat. quo modo ergo absolutus? omnino ΠΟΡΠΑΠΥΜΝΑ accusatorum incredibilis infantia, id est L. Lentuli, L. F. quem fremunt omnes præuaricatum: deinde Pompeij mira contentio, iudicum sordes. attamen XXIII condemnarunt, XXVIII absoluerunt. iudicia reliqua impendent. nondum est plane expeditus. dices, tu ergo hæc quo modo fers? belle mehercule, & in eo me ualde amo. amisimus mi Pomponi non omnem modo succum, ac sanguinem, sed etiam colorem, & speciem pristinam ciuitatis. nulla est resp. quæ delectet, in qua acquiescam. id ne igitur, inquies, facile fers? id ipsum: recordor enim, quàm bella paulisper nobis gubernantibus ciuitas fuerit. quæ mihi gratia relata sit, nullus dolor me angit. unum omnia posse, dirumpuntur ij, qui me aliquid posse doluerunt. multa mihi dant solatia. nec tamen ego de meo statu demigro: quæq; uita maxime est ad naturam, ad eam me refero, & literas, & studia nostra: dicendi laborē delectatione oratoria consolor. domus me, & rura nostra delectant. non recordor, unde ceciderim, sed unde surrexerim. fratrem mecum, & te si habebo, per me ista pedibus trahantur. uobis ἐμφιλοσοφῆσαι possum. locus ille animi nostri, stomachus ubi habitabat olim, concaluit. priuata modo, & domestica nos delectant. miram securitatem uidebis: cuius plurimæ mehercule partes sunt in tuo reditu: nemo enim in terris est mihi

tam consentientibus sensibus. sed accipe alia. Res fluit ad interregnum, & est nonnullus odor dictaturæ, sermo quidem multus, qui etiam Gabinium apud timidos iudices adiuuit. Candidati consulares omnes rei ambitus. accedit etiam Gabinius: quem P. Sulla, non dubitans, quin foris esset, postularat, contradicente, & nihil obtinente Torquato. sed omnes absoluentur, nec posthac quisquã damnabitur, nisi qui hominẽ occiderit. Hoc tamen agitur seuerius: itaque indicia calent. M. Fuluius Nobilior condemnatus est. multi alij urbani ne respondẽt quidem. quid aliud noui? [illegible] tamen, absoluto Gabinio, stomachantes alij iudices, hora post, Antiochum Gabinium nescio quem, solidis pectoribus, libertum, accensum Gabinij, lege Papia cõdemnarunt. itaque dixit statim reus [illegible] maiestatis [illegible]. Pontinus uult ad IIII. non. Nou. triumphare. huic obuiam Cato, & Seruilius prætor aperte, & Q. Mucius trib. negat enim latum de imperio: & est latum hercule insulse. sed erit cum Pontino Appius cons. Cato tamen affirmat, se uiuo illum non triumphare. id ego puto, ut multa eiusdem, ad nihil recasurum. Appius sine lege suo sumptu in Ciliciam cogitat. Ab Quinto fratre, & à Cæsare accepi ad IX. cal. Nou. literas, confecta Britannia, obsidibus acceptis, nulla præda, imperata tamen pecunia, datas à litoribus Britanniæ, proximo: ad VI. cal. Oct. exercitum Britannia reportabant. Q. Pilius erat iam ad Cæsarem profectus. Tu, si aut amor in te est nostri, ac tuorum; aut ulla ueritas: aut si etiam sapis, ac frui tuis commodis cogitas; aduentare, & pro-

pe adesse iam debes. non mehercule æquo animo te careo: te autem, quid mirum, qui Dionysium tantopere desiderem? quem quidem abs te, cum dies uenerit, & ego, & Cicero meus flagitabit. abs te proximas literas habebam, Epheso, ad V. id. Sext. datas. Vale.

CICERO ATTICO S.

O' EXPECTATAS *mihi tuas literas. ò gratum aduentũ. ò constantiã promissi, & fidem miram. ò nauigationem amandam; quam mehercule ego ualde timebam, recordãs superioris tuæ transmissionis. sed, nisi fallor, citius te, quàm scribis, uidebo. credo enim te putasse, tuas mulieres in Apulia esse: quod cum secus erit, quid te Apulia moretur? nã Vestorio dandi sunt dies, & ille latinus ἀττικισμὸς ex interuallo regustandus. quin tu huc aduolas, & inuisis illius nostræ reip. germanã. putaui de nummis ante comitia tributim uno loco diuisis, palamq; uide absolutum Gabinium: detur esse ualiturum. De Messalla quod quæris: quid scribam, nescio: nunquam uidi tam pares candidatos. Messallæ copias nosti. Scaurum Triarius reum fecit. si quæris, nulla est magnopere commota συμπάθεια. sed tamen habet ædilitas eius memoriam non ingratam, & est pondus apud rusticos in patris memoria. reliqui duo plebeij sic exæquantur, ut Domitius ualeat amicis. adiuuetur tamen non gratissimo munere, Memmius Cæsaris commendetur militibus. Pompeij Gallia nitatur. quibus si non ualuerit, putant fore aliquem, qui comitia in aduentum Cæsaris de-*

trudat, Catone præsertim absoluto. Paccianæ epistolæ respondi. cognosce cætera. Ex fratris literis incredibilia quædam de Cæsaris in me amore cognoui eaq; sunt ipsius Cæsaris uberrimis literis confirmata. Britannici belli exitus expectatur: constat enim, aditus insulæ esse munitos mirificis molibus. etiam illud iam cognitum est, neque argenti scrupulum esse ullum in illa insula, neque ullam spem prædæ, nisi ex mancipijs: ex quibus nullos puto te literis, aut musicis eruditos expectare. Paullus in medio foro basilicam iam pene texuit ijsdem antiquis columnis: illam autem, quam locauit, facit magnificentissimam. quid quæris? nihil gratius illo monimento, nihil gloriosius. itaque Cæsaris amici, (me dico, & Oppium) disrumparis licet, monumentum illud, quod tu tollere laudibus solebas, ut forū laxaremus, et usque ad atrium Libertatis explicaremus, contempsimus. sexcenties HS cum priuatis non poterat transigi, minore pecunia efficiemus rem gloriosissimam: nam in campo Martio septa tribunicijs comitijs marmorea sumus & tecta facturi, eaq; cingemus excelsa porticu, ut mille passuum conficiatur. simul adiungetur huic operi Villa etiam Publica. dices, quid mihi hoc monumentum proderit? ad quid laboramus res Romanas? non enim te puto de lustro, quod iam desperatum est, aut de iudicijs, quæ lege Plotia fiant, quærere. Nunc te obiurgari patere, si iure. scribis enim in ea epistola, quam C. Pomitius mihi reddidit Buthroto datam, in Asiam tibi eundum esse, te arbitrari. mihi mehercule nihil uidebatur esse, in quo tantulum interesset, utrum per procuratores ageres, an per te ipsum, ne toties, &

[Handwritten marginal notes: "in Versus Phalencius"; "quorum domus diruendae"; "comitia quibus singulae tribus distinguebantur in comitijs"; "Villae Publicae meminit Varro libro 3° de re rustica"; "Decimius"]

tam longe abesses. sed hæc mallem integra re tecū egisse: profecto enim aliquid egissem. nunc reprimam susceptam obiurgationem: utinam ualeat ad celeritatem reditus tui. Ego *ad te propterea minus sæpe scribo, quòd certum non habeo, ubi sis, aut ubi futurus sis. huic tamen nescio cui, quòd uidebatur is te uisurus esse, putaui dandas esse literas. tu quoniam iturum te in Asiam esse putas, ad quæ tempora te expectem, facias me certiorem uelim, & de Euthychide quid egeris.* Vale.

CICERO ATTICO S.

PVTO *te existimare, me, non oblitum consuetudinis, & instituti mei, rarius ad te scribere, quàm solebam: sed cum loca, & itinera tua nihil habere certi uideo, neque in* Epeirum, *neque* Athenas, *neque in* Asiā, *neque cuiquam, nisi ad te ipsum proficiscenti, dedi literas: neque enim sunt epistolæ nostræ, quæ si perlatæ non sint, nihil ea res nos offensura sit; quæ tantum habent mysteriorum, ut eas ne librarijs quidem fere committamus.* Lepidum *quo excidat.* Consules *flagrāt infamia, quòd* C. Memmius *candidatus pactionem in senatu recitauit, quam ipse suus competitor* Domitius *cum consulibus fecisset, ut ambo* HS *quadringena consulibus darent, si essent ipsi consules facti, nisi tres augures dedissent, qui se affuisse dicerent, cum lex curiata ferretur, quæ lata non esset; & duos cōsulares, qui se dicerent in ornandis prouincijs consularibus scribendo affuisse, cum omnino ne senatus quidem affuisset. hæc*

hæc pactio non uerbis, sed nominibus, & perscriptionibus, multorum tabulis cum esse facta diceretur; prolata à Memmio est, nominibus inductis auctore Pompeio. hic Appius erat idem: nihil sane iacturæ. corruerat alter, & plane, inquam, iacebat. Memmius autem, dirempta coitione inuito Caluino, plane refrixerat, & eo magis nunc cogitare dictaturam, fauere iustitio, & omnium rerum licentiæ. Perspice æquitatẽ animi mei, & ludum, & contemptionem Seleucianæ prouinciæ, & meam hercule cum Cæsare suauissimam coniunctionem: hæc enim me una ex hoc naufragio tabula delectat. qui quidem Quintum meum tuumq́; dij boni, quemadmodum tractat honore, dignitate, gratia; non secus, ac si ego essem imperator. hibernam legionem eligendi optio delata commodum, ut ad me scribit. hunc tu non ames? quem igitur istorum? sed heus tu, scripseram'ne tibi, me esse legatum Pompeio? & extra urbem quidem fore ex idib. Ian.? uisum est hoc mihi ad multa quadrare. sed quid plura? coram, opinor, reliqua; ut tu tamen aliquid expectes. Dionysio plurimam salutem: cui quidem ego non modo seruaui, sed etiam ædificaui locum. quid quæris? ad summam lætitiam meam, quam ex tuo reditu capio, magnus est illius aduentu cumulus accedit. quo die ad me uenies, si me amas, apud me cum tuis maneas. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER V.

CICERO ATTICO S.

EGO uero & tuum in discessu uidi animum, & meo sum ipse testis, quo magis erit tibi uidendum, ne quid noui decernatur, ut hoc nostrum desiderium ne plus sit annuum. De Annio Saturnino curasti probe. de satisdando uero te rogo, quoad eris Romæ, tu ut satisdes. & sunt aliquot satisdationes secundum mancipiũ, in his & Memmianorum prædiorum, uel Atilianorum. De Oppio factum est, ut uolui, & maxime quòd DCCC aperuisti: quæ quidem ego utique uel uersura facta solui uolo; ne extrema exactio nostrorum nominum expectetur. Nunc uenio ad trãsuersum illum extremæ epistolæ tuæ uersiculũ, in quo me admones de sorore. quæ res se sic habet. Vt ueni in Arpinum, cum ad me frater uenisset, in primis nobis sermo, isq; multus de te fuit. ex quo ego ueni ad ea, quæ fueramus ego, & tu inter nos de sorore in Tusculano locuti. nihil tam uidi mite, nihil tam placatum, quàm tum meus frater erat in sororem tuam; ut etiam si qua fuerat ex ratione sumpta offensio, non appareret. illo sic die. postridie ex Arpinati profecti sumus. ut in Arcano Quintus maneret, dies fecit: ego Aquini: sed prandimus in Arcano. nosti hunc fundum. quò, ut uenimus, humanissime Quintus, Pomponia, inquit,

tu inuita mulieres, ego acciuero pueros. nihil potuit, mihi quidem ut uisum est, dulcius, idq; cum uerbis, tũ etiam animo, & uultu. at illa, audientibus nobis, ego sum, inquit, hic hospita. id autem ex eo, ut opinor, quòd antecesserat Statius, ut prandium nobis uideret. tum Quintus, en, inquit mihi, hæc ego patior quotidie. dices, quid, quæso, istuc erat? magnum: itaque me ipsum commouerat: sic absurde, & aspere uerbis, uultuq; responderat. dissimulaui dolens. discubuimus omnes præter illam: cui tamen Quintus de mensa misit; illa reiecit. quid multa? nihil meo fratre lenius, nihil asperius tua sorore mihi uisum est: et multa prætereo, quæ tũ mihi maiore stomacho, quàm ipsi Quinto, fuerunt. ego inde Aquinum, Quintus in Arcano remansit, & Aquinũ ad me postridie mane uenit, mihiq; narrauit, nec secum illam dormire uoluisse, &, cum discessura esset, fuisse eiusmodi, qualem ego uidissem. quid quæris? uel ipsi hoc dicas licet, humanitatẽ ei, meo iudicio, illo die defuisse. hæc ad te scripsi fortasse pluribus, quàm necesse fuit, ut uideres, tuas quoque esse partes instituendi, & monendi. Reliquum est, ut ante, quàm proficiscare, mandata nostra exhaurias, scribas ad me omnia, Pontinium extrudas. cũ profectus eris, cures, ut sciam. sic habeas, nihil mehercule te mihi nec carius esse, nec suauius. A. Torquatum amantissime dimisi Minturnis, optimum uirum: cui, me ad te scripsisse aliquid, in sermone significes uelim. Vale.

i. perficias
t. legatum meum

CICERO ATTICO S.

A.D. VI. id. Mai cum has dabam literas, ex Pompeiano proficiſcebar, ut eo die manerem in Trebulano apud Pontium. deinde cogitabam ſine ulla mora iuſta itinera facere. in Cumano cũ eſſem, uenit ad me, quod mihi pergratum fuit, noſter Hortenſius: cui depoſcenti mea mandata, cætera uniuerſe mandaui, illud propriè, ne pateretur, quantum eſſet in ipſo, prorogari nobis prouincias. in quo eum tu uelim confirmes, gratumq; mihi feciſſe dicas, quòd & uenerit ad me, et hoc mihi, prætereaq; ſi quid opus eſſet, promiſerit. confirmaui ad eam cauſam etiam Furniũ noſtrum; quem ad annum tribunum plebis uidebam fore. Habuimus in Cumano quaſi puſillam Romam: tanta erat in his locis multitudo: cum interim Rufio noſter, quòd ſe à Veſtorio obſeruari uidebat, ſtratagemate hominẽ percuſſit: nam ad me non acceſſit. ita'ne? cum Hortenſius ueniret, & infirmus, & tam longe, Hortenſius, cum maxima præterea multitudo, ille non uenit? non, inquam. non uidiſti igitur hominem? inquies. qui potui non uidere, cum per emporium Puteolanorum iter facerem? in quo illum, agentem aliquid, credo, ſalutaui: poſt etiam iuſſi ualere, cum me è ſua uilla, nunquid uellem, rogaſſet. hunc hominem parum gratum quiſquam putet? aut non in eo ipſo laudandum, quòd audiri nõ laborarit? ſed redeo ad illud. noli putare, mihi aliam conſolationem eſſe huius ingentis moleſtiæ, niſi quòd ſpero non longiorem annua fore. hoc me ita uelle

multi non credunt, ex consuetudine aliorum. tu, qui scis, omnem diligentiam adhibebis, tum scilicet, cum id agi debebit. cum ex Epeiro redieris, de rep. scribas ad me uelim, si quid erit, quod operiare: nondum enim satis huc erat allatum, quo modo Cæsar ferret de au-ctoritate perscripta: eratq́; rumor de transpadanis, eos iussos, IIII uiros creare. quod si ita est, magnos mo tus timeo: sed aliquid ex Pompeio sciam. Vale.

CICERO ATTICO S.

A.D. VI. id. Mai. ueni in Trebulanum ad Pontium. ibi mihi tuæ literæ binæ redditæ sunt tertio abs te die. eodē autem ex Pompeiano Philotimo dederam ad te li-teras. nec uero nunc erat sane, quid scriberem. qui de rep. rumores, scribe quæso: in oppidis enim summum uideo timorem. sed multa inania. quid de ijs cogites, et quando, scire uelim. Ad quas literas tibi rescribi ue-lis, nescio: nullas enim adhuc acceperam, præter quæ mihi binæ simul in Trebulano redditæ sunt. quarum al teræ edictum P. Licinij habebant, (erant autem non. Mai. datæ) alteræ rescriptæ ad meas Minturnenses. quàm uereor, ne quid fuerit σπουδαιότερον in ijs, quas non accepi, quibus rescribi uis. Apud Lentulum ponam te in gratiam. Dionysius nobis cordi est. Ni-canor tuus operam mihi dat egregiam. iam deest, quid scribam; & lucet. Beneuenti cogitabam hodie. no-stra continentia, & diligentia faciemus satis. A' Pon-tio, ex Trebulano, ad V. id. Mai.

CICERO ATTICO S.

BENEVENTVM ueni ad V. id. Mai. ibi accepi eas literas, quas tu superioribus literis significaueras te dedisse. ad quas ego ipso eo die dederam ex Trebulano à Pontio. ac binas quidem tuas Beneuenti accepi. quarum alteras Fesulanus multo mane mihi dedit, alteras scriba Tullius. Gratissima est mihi tua cura de illo meo primo, & maximo mandato: sed tua profectio spem meam debilitat. ac ne illud quidem labat, non quo. sed inopia cogimur eo contenti esse. De illo altero, qué scribis tibi uisum esse non alienum, uereor adduci, ut nostrum possit & tuis δυσδιάγνωστον πρὸς νοῦν συνεσσε, & quidem summe facilis. sed tu haberis, et me absente rei habebis rationem meæ. nam posset aliquid, si uteruis nostrum adesset, agente Seruio fieri probabile. nunc, si iam res placeat, agendi tamen uiam non uideo. Nunc uenio ad illam epistolam, quam accepi à Tullio. De Marcello, fecisti diligenter. igitur S.C. si erit factum, scribes ad me: sin minus, rem tamen conficies: mihi enim attribui oportebit, item Bibulo. sed non dubito, quin S.C. expeditum sit, in quo præsertim sit compendiũ populi. De Torquato, probe. De Massone, et Ligure, cum uenerint. De illo, quod Cherippus: (quoniã hic quoque πρόσνευσιν sustulisti:) o prouincia: etiãne hic mihi curandus est? curandus autem? hactenus, ne quid ad senatum, consule, aut numera. nam DC ceperis. sed tamen commode, quòd cum Scrofa. De Pontino, recte scribis: est enim ita, ut, si ante cal. Iun. Brundusij futurus sit, minus urgendi fuerint M. Annius

& Tullius. Quæ de Sicinio audisti, ea mihi probātur, modo ne illa exceptio in aliquem incurrat bene de nobis meritum. sed considerabimus: rem enim probo. De nostro itinere, quid statuero; de quinque præfectis, quid Pompeius facturus sit; cum ex ipso cognoro, faciã, ut scias. De Oppio bene curasti, quòd ei DCCC exposuisti: idq́;, quoniam Philotimum habes, perfice, & cognosce rationem: & si agam amplius, si me amas, priusquam proficiscaris, effice. magna me cura leuaris. habes ad omnia. etsi pene præterij. chartam tibi deesse, mea cautio est: siquidem eius inopia minus multa ad me scribis. tu uero aufer ducentos. etsi meam in eo parsimoniam huius paginæ contractio significat, dum acta, & rumores uelles. iam si qua certa habes de Cæsare, expecto literas: & alias Pontino de omnibus rebus diligentes dabis. Vale.

CICERO ATTICO S.

PLANE deest, quod scribam. nam nec, quid mandem habeo; nihil enim prætermissum est: nec quid narrem; noui enim nihil: nec iocandi locus est; ita me multa solicitant. tantum tamen scito, idib. Mai. nos Venusia mane proficiscentes, has dedisse. eo autem die credo aliquid actum in senatu. sequantur igitur nos tuæ literæ, quibus non modo res omnes, sed etiam rumores cognoscamus. eas accipiemus Brundisij: ibi enim Pontinum ad eam diem, quam tu scripsisti, expectare consilium est. Nos Tarenti quos cum Pompeio διαλόγους de rep. habuerimus, ad te perscribemus. etsi id ipsum scire cupio, quod ad tempus recte

ad te

ad te ſcribere poſſim, id eſt, quandiu Romæ futurus ſis, ut, aut quò dem poſthac literas, ſciã, aut ne dem fruſtra. ſed ante, quàm proficiſcare, utique explicatum ſit illud HS XX & DCCC. hoc, uelim, in maximis rebus, et maximè neceſſarijs habeas, ut, quod auctore te uelle cœpi, adiutore aſſequar. Vale.

CICERO ATTICO S.

TARENTVM ueni ad XV. cal. Iun. quòd Pontinum ſtatueram expectare, commodiſſimum duxi, dies eos, quoad ille ueniret, cum Pompeio conſumere, eóq; magis, quòd ei gratum eſſe id uidebam, qui etiam à me petierit, ut ſecum, & apud ſe eſſem quotidie: quod conceſſi libenter: multos enim eius præclaros de rep. ſermones accipiam: inſtruar etiam conſilijs idoneis ad hoc noſtrum negotium. ſed ad te breuior iam in ſcribendo incipio fieri, dubitans, Romæ ne ſis, an iam profectus. quod tamen quoad ignorabo, ſcribam aliquid potius, quàm committam, ut tibi cum poſſint reddi à me literæ, non reddantur: nec tamen iam habeo, quid aut mandem tibi, aut narrem. mandaui omnia; quæ quidem tu, ut polliceris, exhauries: narrabo, cũ aliquid habebo noui. illud tamen non deſinam, dum adeſſe putabo, de Cæſaris nomine rogare, ut confectum relinquas. auide expecto tuas literas, & maximè, ut norim tempus profectionis tuæ. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVOTIDIE, uel potius in dies ſingulos breuiores literas ad te mitto: quotidie enim magis, ac magis

suspicor te in Epeirũ iam profectum. sed tamen, ut mã datum scias me curasse; quot ante, ait se Põpeius quinos praefectos delaturum nouos, uacationes, iudiciariã causam. Ego cum triduum cum Pompeio, & apud Pompeium fuissem, proficiscebar Brũdisium ad XIII cal. Iun. ciuem illum egregium relinquebam, & ad haec, quae timentur, propulsanda paratissimum. tuas literas expectabo, cum ut, quid agas, tum ut, ubi sis, sciam. Vale.

CICERO ATTICO S.

MEET incommoda ualetudo, qua iam emerserã, utpote cum sine febri laborassem, et Pontini expectatio, de quo adhuc ne rumor quidem uenerat, tenebat duodecimũ iam diẽ Brundusij: sed cursum expectabamus. tu, si modo es Romae, (uix enim puto) sin es, hoc uehemẽter animaduertas uelim. Romae acceperam literas, Milonem meum queri per literas iniuriam meam, quòd Philotimus socius esset in bonis suis. id ego ita fieri uolui de C. Duronij sententia, quem & amicissimum Miloni perspexeram, & talem uirum, qualem tu iudicas, cognoram. eius autem consilium, meumq; hoc fuerat; primum, ut in potestate nostra esset res, ne illum malus emptor alienis mancipijs, quae permulta secũ habet, spoliaret: deinde, ut Faustae, cui cautum ille esse uoluisset, ratum esset: erat etiam illud, ut ipsi nos, si quid seruari posset, quamfacillime seruaremus. nunc rem totam perspicias uelim: nobis enim scribuntur saepe maiora. sed si ille queritur, si scribit ad inimicos, si idem Fausta uult: Philotimus (ut ego ei coram dixeram, mihiq; ille

receperat) ne sit inuito Milone in bonis: nihil nobis fuerat tanti. sin hæc leuiora sunt, tu iudicabis. loquere cum Duronio. scripsi etiam ad Camillum, ad Lamiam, eoq; magis, quòd non confidebam, Romæ te esse. summa erit hæc: statues, ut ex fide, fama, reque mea uidebitur. Vale.

CICERO ATTICO S.

ACTIVM uenimus ad XVII. cal. Quint. cum quidem & Corcyræ, & Sybotis muneribus tuis, quæ et Areus, & meus amicus Eutychides opipare, & φιλοπροσφιλέστατα nobis concesserant, epulati essemus saliarem in modum. Actio maluimus iter facere pedibus, qui incommodissime nauigassemus: & Leucaten flectere, molestum uidebatur: actuarijs autem minutis Patras accedere sine his impedimentis, non satis uisum est decorum. Ego, ut sæpe tu me currentem hortatus es, quotidie meditor: præcipio meis: faciam denique, ut summa modestia, & summa abstinentia munus hoc extraordinarium traducamus. Parthus, uelim quiescat, & fortuna nos iuuet: nostra præstabimus. Tu, quæso, quid agas, ubi quoque hoc tempore futurus sis, quales res nostras Romæ reliqueris, maxime de CXX, & de DCCC, cura, ut sciamus. id unis diligenter literis datis, quæ ad me utique perferantur, consequere. illud tamen (quoniam nunc abes, cum id non agitur: aderis autem ad tempus, ut mihi scripsisti) memento curare per te, & per omnes nostros, in primis per Hortensium, ut annus noster maneat suo statu, ne quid noui decernatur. hoc tibi ita mando: ut dubitē, an etiam

te rogem, ut pugnes, ne intercaletur. sed non audeo tibi omnia onera imponere. annum quidem utique teneto. Cicero meus, modestissimus, & suauissimus puer, tibi salutem dicit. Dionysium semper equidem, ut scis, dilexi, sed quotidie pluris facio, & mehercule in primis, quòd te amat, nec tui mentionem intermitti sinit. Vale.

CICERO ATTICO S.

VT Athenas ad XV. cal. Quint. ueneram, expectabam ibi iam quartum diem Pontinum, neque de eius aduentu certi quidquã habebã: erã autẽ totus, crede mihi, tecũ: & quanquã sine ijs per me ipse, tamẽ acrius, uestigijs tuis monitus, de te cogitabam. quid quæris? nõ mehercule alius ullus sermo, nisi de te. sed tu aliquid de me ipso scire fortasse mauis. hæc sunt. Adhuc sumptus nec in me aut publice, aut priuatim, nec in quenquã comitum. nihil accipitur lege Iulia, nihil ab hospite. persuasum est omnibus meis, seruiendum esse famæ meæ. belle adhuc. hoc animaduersum, Græcorũ laude, et multo sermone celebratur. quod superest, elaboratur in hoc à me, sicut tibi sensi placere. sed hæc tũ laudemus, cum erunt perorata. reliqua sunt eiusmodi, ut meũ consiliũ sæpe reprehendã, quòd non aliqua ratione ex hoc negotio emerserim. ò rem minime aptam meis moribus. ò illum uerum, ἔρδοι τις. dices, quid adhuc? nondum enim in negotio uersaris. nescio, & puto molestiora restare. sed hæc ipsa fero equidem fronte, ut puto, et uultu bellissime, sed angor intimis sensibus: ita multa uel iracunde, uel insolẽter, uel in omni genere stultitiæ in-

ſulſe, arroganter & dicuntur, & tacentur quotidie. quæ, non quo te cælem, non perſcribo, ſed quia δυσδυ-κοίλητα ſunt. itaque admirabere meam βαθύτητα, cum ſalui redierimus: tanta mihi μελέτη huius uirtutis datur. ergo hæc quoque hactenus: etſi mihi nihil erat propoſitum ad ſcribendum; quia, quid ageres, ubi terrarum eſſes, ne ſuſpicabar quidem: nec hercule unquam tandiu ignarus rerũ mearum fui; quid de Cæſaris, quid de Milonis nominibus actum ſit. hac non modo nemo, ſed ne rumor quidem quiſquã; ut ſciremus, in rep. quid ageretur. quare ſi quid erit, quod ſcias de de ijs rebus, quas putabis ſcire me uelle, per mihi gratũ erit, ſi id curaris ad me perferendum. quid eſt prætereaʔ nihil ſane, niſi illud: ualde me Athenæ delectarunt: turbæ duntaxat? & urbis ornamentum, et hominum amores in te, in nos quadam beneuolentia, ſed multum ea philoſophia, ἄνω, καὶ κάτω: ſi quidem eſt in Ariſto apud quem eram: nam Xenonem tuũ, uel noſtrum potius Quinto conceſſeram: et tamen propter uicinitatem totos dies ſimul eramus inuicem. Cum primum poteris, tua cõſilia ad me ſcribas, ut ſciam, quid agas, ubi quoque, et maxime quando Romæ futurus ſis. Vale.

CICERO ATTICO S.

HVI, toties'ne me literas dediſſe Romam, cũ ad te nullas darẽ? at uero poſthac fruſtra potius dabo, quàm, ſi recte dari potuerint, committam, ut non dem. Ne prouincia nobis prorogetur, per fortunas, dũ ades, quid quid prouideri poteſt, prouide. non dici poteſt, quàm flagrem deſiderio urbis, quàm uix harum rerum in=

ſulſitatem feram. Marcellus ſedendi comes, etſi ille magiſtratum non geſſerit, erit tamen tranſpadanus. ita mihi uidetur non minus ſtomachi noſtro Cæſari feciſſe. ſed hoc ipſe uiderit. Pompeius mihi quoque uidebatur, quod ſcribis Varronem dicere, in Hiſpaniam certe iturus. id ego minime probabam; qui quidem Theophani facile perſuaſi, nihil eſſe melius, quàm illud, nuſquam illum diſcedere. ergo Græcus incumbet. ualet autem auctoritas eius apud illum plurimum. ego has prid. non. Quint. proficiſcens Athenis dedi, cum ibi decem ipſos fuiſſem dies. uenerat Pontinus. nam Cn. Voluſius aderat quæſtor. tuus unus Tullius aberat. ἄφρακτα Rhodiorum, & dicrota Mitylenæorum habebam, et aliquid ἐπίκωπον. De Parthis erat ſilentium. Quod ſupereſt, dij iuuent. nos adhuc iter per Græciam ſumma cum admiratione fecimus. nec mehercule habeo, quod adhuc quem accuſem meorum. uidentur mihi noſſe nos, noſtram cauſam, & conditionem profectionis ſuæ: plane ſeruiunt exiſtimationi meæ. quod supereſt, ſi uerũ illud eſt, οἵα τ' ἂν δέσποινα, certe permanebunt: nihil enim à me fieri ita uidebunt, ut ſibi ſit delinquendi locus: ſin id parum profuerit, fiet aliquid à nobis ſeuerius: nam adhuc lenitate dulces ſumus, &, ut ſpero, proficimus aliquantum. ſed ego hanc, ut ſinguli dicunt, ἀνεξίαν in unum annum meditatus ſum. proinde pugna; ne, ſi quid prorogatum ſit, turpis inueniar. Nunc redeo ad quæ mihi mandas. In præfectis excuſatio. ijs, quos uoles, deferto: non ero tam μετέωρος, quàm in Appuleio fui. Xenonem tam diligo, quàm tu: quod ipſum ſentire certo ſcio. apud Patro

nem, & reliquos Barones te in maxima gratia posui: & hercule merito tuo feci: nam mihi is ter dixit, te scripsisse ad se, mihi ex illius literis rem illam curæ fuisse. quod ei pergratum erat. sed cum Patro mecum egisset, ut peteré à uestro Ariopago, ὑπομνηματισμὸν tolleret, quem Polycharmo prætore fecerant: commodius uisum est & Xenoni, & post ipsi Patroni, me ad Memmium scribere, qui pridie, quàm ego Athenas ueni, Mitylenas profectus erat, ut is ad suos scriberet, posse id sua uolũtate fieri. nõ enim dubitabat Xeno, quin ab Ariopagitis inuito Memmio impetrari non posset. Memmius autem ædificandi cõsilium abiecerat, sed erat Patroni iratus. itaque scripsi ad eum accurate: cuius epistolæ misi ad te exemplum. Tu, uelim, Piliam meis uerbis consolere. indicabo enim tibi: tu illi nihil dixeris. accepi fasciculum, in quo erat epistola Piliæ: abstuli, aperui, legi: ualde scripta est συμπαθῶς. Brundusio quæ tibi epistolæ redditæ sunt sine mea, tum uidelicet datæ, cum ego me non belle haberem. nam illam νομανδρίαν excusationem ne acceperis. cura, ut omnia sciam, sed maxime, ut ualeas.

CICERO ATTICO S.

NEGOTIVM magnum est nauigare, atque id mense Quint. sexto die Delum Athenis uenimus. pridie non. Quint. à Piræeo ad Zostera, uẽto molesto, qui nos ibidem nonis tenuit. ad VIII. id. ad Ceo iucunde. inde Gyarum sæuo uẽto, nõ aduerso: hinc Scyrũ, inde Delũ, utroque citius, quàm uellemus, cursum confecimus. iam nosti ἄφρακτα Rhodiorum. nihil, quod minus fluctum

ferre posse. itaque erat in animo nihil festinare, Delo nec me mouere, nisi omia [illegible] iura uidissem. De Messalla ad te statim, ut audiui. de Gyaro dedi literas, & id ipsum consilium nostrum etiam ad Hortensium cui quidem ualde συνηγωνιῶν. sed tuas de eius iudicij sermonibus, & mehercule omni de reip. statu literas expecto, πολιτικώτερον quidem scriptas, (quoniam meos cum Thallumeto nostro peruolutas libros) eiusmodi inquam literas, ex quibus ego, non quid fiat, (nam id uel Helonius, uir gratissimus, potest efficere, cliens tuus) sed quid futurum sit, sciam. cum hæc leges, habebimus consules. omnia perspicere poteris, de Cæsare, de Pompeio, de ipsis iudicijs. Nostra autem negotia (quoniam Romæ commoraris) amabo te, explica; cui rei fugerat me rescribere. de strue [illegible] plane rogo. de aqua, si quid poterit fieri, eo sis animo, quo soles esse; quam ego cum mea sponte, tum tuis sermonibus æstimo plurimi: ergo quid conficies. præterea si quid Philippus rogabit, quod in tua re faceres, id uelim facias. plura scribam ad te, cum constitero: nunc eram plane in medio mari. Vale.

CICERO ATTICO S.

EPHESVM uenimus ad XI. cal. Sext. sexagesimo, & quinto post pugnam Bouilla[illegible]. nauigauimus sine timore, & sine nausea, sed tardius propter aphractorum Rhodiorum imbecillitatem . . . De concursu legationum, priuatorum, & de incredibili multitudine, quæ mihi iam Sami, sed mirabilem in modum Ephesi præsto fuit, aut audisse te puto, aut

quid ad me attinet? ueruntamen decumanis, uenissem cum imperio, Græci quasi Ephesio prætori se alacres obtulerunt. ex quo te intelligere certo scio, multorũ annorum ostentationes meas nunc in discrimen esse adductas. sed, ut spero, utemur ea palæstra, quam à te didicimus: omnibusq; satisfaciemus; et eo facilius, quòd in nostra prouincia confectæ sunt pactiones. sed hactenus; præsertim cum cœnanti mihi nunciaret Sextius, se de nocte proficisci. Tua negotia Ephesi curæ mihi fuerunt: Thermoq;, tametsi ante aduentum meum liberalissime erat pollicitus tuis omnibus, tamen Philogenem, & Seium Rhodium, & Apollonicensem Xenonem commendaui. omnino omnia se facturum recepit. ego præterea rationem Philogeni permutationis eius, quam tecum feci, edidi. ergo hæc quoque hactenus. Redeo ad urbana. Per fortunas (quoniam Romæ manes) primum illud præfulci, atque præmuni quæso, ut simus annui; ne intercaletur quidẽ: deinde exhauri mea mãdata, maximeq;, si quid potest, de illo domestico, scrupulum quem nõ ignoras; deinde de Cæsare: cuius in cupiditatem te auctore incubui, nec me piget. et, si intelligis, quàm meũ sit scire, et curare, quid in rep. fiat: fiat autẽ? immo uero etiam quid futurum sit: perscribe ad me omnia, sed diligẽtissime, in primisq; quid iudiciorũ status aut factorum, aut futurorũ etiã laboret. de aqua, si curæ est, si quid Philippus aget, animaduertes. Vale.

CICERO ATTICO S.

ANTE, quàm aliquo loco consedero, neque lõgas, a me, neque semper mea manu literas expectabis. cum

autem erit ſpatium, utrunque præſtabo. nunc iter conficiebamus æſtuoſa, & pulueruleuta uia. dederã Epheſo pridie. has dedi Trallibus. in prouincia mea fore me putabam cal. Sext. ex ea die, ſi me amas, πρᾶγμα ἐνιαύσιον commoueto. tamen interea hæc, quæ uellem, mihi afferebantur: primum otium Parthicum, deinde confectæ pactiones publicanorum, poſtremo ſeditio militum ſedata ab Appio, ſtipendiumq́; eis uſque ad idus Quint. perſolutum. nos Aſia accepit admirabiliter. aduentus noſter ne [redacted] quidem ſumptui fuit. ſpero meos omneis ſeruire laudi meæ: tamen magno timore ſum: ſed bene ſperamus. omnes iam noſtri, præter Tullium tuum, uenerũt. erat mihi in animo recta proficiſci ad exercitum, æſtiuos menſes reliquos rei militari dare, hibernos iuriſdictioni. Tu, uelim, ſi me nihilo minus noſti curioſum in rep. quàm te, ſcribas ad me omnia, quæ ſint, quæ futura ſint. nihil mihi gratius facere potes: niſi tamen id erit mihi gratiſſimum, ſi, quæ tibi mandaui, confeceris; in primis [redacted] illud ἐνδόμυχον: quo mihi ſcis nihil eſſe carius. Habes epiſtolam plenam feſtinationis, & pulueris. reliquæ ſubtiliores erunt. Vale.

CICERO ATTICO S.

LAODICEAM *ueni prid. cal. Sext. ex hoc die clauum [redacted]. nihil exoptatius aduentu meo, nihil carius. ſed eſt incredibile, quàm me negotij tædeat. nõ habet ſatis magnũ campum ille tibi non ignotus curſus animi, et induſtriæ meæ præclara opera [redacted] cessat. quippe ius Laodiceæ me dicere, cum Romæ A. Plotius dicat,*

et cum exercitum noster amicus habeat, tantum me no men habere duarum legionum exilium? denique hæc non desidero: lucem, forum, urbem, domum, uos desidero. sed feram, ut potero: sim modo annuus. si prorogatur, actum est. uerum perfacile resisti potest. tu modo Romæ sis. Quæris, quid hic agam? ita uiuam, ut maximos sumptus facio. mirifice delector hoc instituto. admirabilis abstinentia ex præceptis tuis: ut uerear, ne illud, quod tecum permutaui, uersura mihi soluendum sit. Appij uulnera non refrico: sed apparent, nec occuli possunt. iter Laodicea faciebam ad III. non. Sext. cum has literas dabam, in castra in Lycaoniam, inde ad Taurum cogitabam, ut cum Mœragene signis collatis, si possem, de seruo tuo deciderem. clitellæ boui sunt impositæ. plane non est nostrum onus: sed feremus. modo, si me amas, sim annuus. adsis tu ad tempus, ut senatum excites. mirifice solicitus sum, quod iandiu ignota sunt mihi ista omnia. quare, ut ad te ante scripsi, cum cætera, tum, resp. cura, ut mihi nota sit. plura scribam alias. tarde tibi redditurum, sed dabam familiari homini, ac domestico, C. Andronico Puteolano. tu autem sæpe dare tabellarijs publicanorum poteris, pro magistris scripturæ, & portus, [illegible] nostrarum diœcesium. Vale.

s. C. Cassius · ae · s. latronum duce · s. qui ad eum fugit · sed

CICERO ATTICO S.

ETSI *in ipso itinere, & uia discedebant publicanorum tabellarij, et eramus in cursu: tamẽ surripiendum aliquid putaui spatij, ne me immemorem mãdati*

tui putares. itaque subsedi in ipsa uia, dum hæc, quæ longiorem desiderant orationem, summatim tibi perscriberem. Maxima *expectatione in perditam, & plane euersam in perpetuum prouinciam nos uenisse scito prid. cal.* Sext. *morati triduum* Laodiceæ, *triduum* Apameæ, *totidem dies* Synnade, *audiuimus nihil aliud, nisi imperata* ἐπικεφάλια *soluere non posse: possessiones omnium uenditas: ciuitatum gemitus, ploratus, monstra quædam non hominis, sed feræ nescio cuius immanis. quid quæris? tædet omnium nos uitæ. leuantur tamen miseræ ciuitates, quòd nullus fit sumptus in nos, neque in legatos, neque in quæstorem, neque in quenquam. scito, non modo nos fœnum, aut quod lege* Iulia *dari solet, non accipere, sed ne ligna quidem. nec, præter quatuor lectos, & tectum, quenquam accipere quidquam: multis locis ne tectum quidem; & in tabernaculo manere plerunque. itaque incredibilem in modum concursus fiunt ex agris, ex uicis, ex domibus omnibus. mehercule etiam, aduentu nostro reuiuescunt iustitia, abstinentia, clementia tui* Ciceronis*: itaque opiniones omnium superauit.* Appius, *ut audiuit nos uenire, in ultimam prouinciam se coniecit Tarsum usque: ibi forum agit.* De Partho *silentium est: sed tamen concisos equites nostros à barbaris nunciabant ij, qui ueniebant.* Bibulus *ne cogitabat quidem etiam nunc in prouinciam suam accedere. id autem facere ob eam causam dicebant, quòd tardius uellet decedere.* Nos *in castra properabamus, quæ aberant bidui.* Vale.

CICERO ATTICO S.

ACCEPI Romæ sine epistola tua fasciculum literarum. in quo, si modo ualuisti, & Romæ fuisti, Philotimi duco esse culpam, non tuam. hanc epistolam dictaui sedens in rheda, cum in castra proficiscerer, ab quibus aberam bidui. paucis diebus habebam certos homines, quibus darem literas: itaque eò me seruaui. Nos tamen, etsi hoc te ex aliis audire malo, sic in prouincia nos gerimus, quod ad abstinentiam attinet, ut nullus teruncius insumatur in quenquam. id fit etiam & legatorum, & tribunorum, & præfectorum diligentia: nam omnes mirifice συμφιλοδοξοῦσιν gloriæ meæ. Lepta noster mirificus est. sed nunc propero. perscribam ad te paucis diebus omnia. Cicerones nostros Deiotarus filius, qui rex ab senatu appellatus est, secũ in regnum, dum in æstiuis nos essemus, illum pueris locum esse bellissimum duximus. Sextius ad me scripsit, quæ essent de mea domestica, & maxima cura locutus, & quid tibi esset uisum. amabo te, incumbe in eam rem, & ad me scribe, quid & possit, & tu censeas. idem scripsit, Hortensium de proroganda nostra prouincia dixisse nescio quid. mihi in Cumano, diligentissime se, ut annui essemus, defensurum, receperat. si quidquam me amas, hunc locum. dici non potest, quàm inuitus à uobis absim. & simul hanc gloriam iustitiæ, & abstinentiæ fore illustriorem spero, si cito decesserimus. id quod Sceuolæ contigit, qui solos nouem menses Asiæ præfuit. Appius noster, cum me aduentare uideret, profectus est Tarsum usque Laodi-

cea. ibi forum agit, cum ego sim in prouincia. quam eius iniuriam non insector: satis enim habeo negotij in sanandis uulneribus, quae sunt imposita prouinciae. quod, do operam, ut faciam, quamminima illius contumelia. sed hoc Bruto nostro uelim dicas, illum fecisse non belle, qui aduentu meo, quàm longissime potuerit, discesserit. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVAM *uellem, Romae esses, si forte non es, nihil enim certi habebamus, nisi accepisse nos tuas literas* XIIII. *cal. Sext. datas, in quibus scriptum esset, te in Epeirum iturum circiter cal. Sext. sed siue Romae es, siue in Epeiro, Parthi Euphratem transierunt duce Pacoro, Orodis Parthorum regis filio, cunctis* [illegible] *copijs. Bibulus nondum audiebatur esse in Syria. Cassius in oppido Antiochiae cum omni exercitu. nos in Cappadocia ad Taurum cum exercitu ad Cybistra. hostis in Cyrhestica, quae Syriae pars proxima est prouinciae meae. his de rebus scripsi ad senatum. quas literas, si Romae es, uidebis, putes'ne reddendas: & multa, immo omnia. quorum* κεφάλαιον, *ne quid inter caesa, et porrecta, ut aiunt, oneris mihi addatur, aut temporis: nobis enim, hac infirmitate exercitus, inopia sociorum, praesertim fidelium, certissimum subsidium est hiems, ea si uenerit, nec illi ante in meam prouinciam transierint. unum uereor, ne senatus propter urbanarum rerum metum Pompeium nolit dimittere. quòd si alium ad uer mittit, non laboro: nobis modo temporis ne quid prorogetur. haec igitur si Romae es. sin*

abes, aut etiam si ades, hæc negotia sic se habent. Stamus animis; &, quia consilijs, ut uidemur, bonis utimur, speramusq; quam [redacted] tuto consedimus, copioso à frumento, Ciliciam prope conspiciente, expedito ad mutandum locum, paruo exercitu, sed, ut spero, ad beneuolentiam erga nos consentiente: quem nos, Deiotari aduentu cum suis omnibus copijs, duplicaturi eramus. socijs multo fidelioribus utimur, quàm quisquam usus esset. quibus incredibilis uidetur & nostra mansuetudo, & abstinentia. delectus habetur ciuium Romanorum; frumentum ex agris in loca tuta comportatur. si fuerit occasio, manu: sin minus, locis nos defendemus. quare bono animo es: uideo enim te, &, quasi coram adsis, ita cerno συμπάθειαν amoris tui. sed te rogo, (si ullo pacto fieri poterit) si integra in senatu nostra causa ad cal. ian. manserit, ut Romæ sis mense Ianuario. profecto nihil accipiam iniuriæ, si tu aderis. amicos consules habemus, nostrum tribunum pl. Furnium. uerum tua est opus assiduitate, prudentia, gratia. tempus est necessarium: sed turpe est, me pluribus uerbis agere tecum. Cicerones nostri sunt apud Deiotarum: sed, si opus erit, deducentur Rhodum. Tu, si es Romæ; ut soles, diligentissime: si in Epeiro, mitte tamen ad nos de tuis aliquem tabellarium, ut & tu, quid nos agamus, & nos, quid tu agas, quidq; acturus sis, scire possimus. Ego tui Bruti rem sic ago, ut suam ipse non ageret. sed iam exhibeo pupillum: neque defenda: sunt enim negotia & lenta, & inania: faciam tamen satis, tibi quidem, cui difficilius est, quàm ipsi: sed certe satisfaciam utrique. Vale.

CICERO ATTICO S.

OBSIGNARAM iam epistolam, eam, quam puto te modo perlegisse, scriptam mea manu, in qua omnia cõtinentur, cum subito Appij tabellarius ad XI. cal.Oct. septimo quadragesimo die Roma celeriter (hui tam longe) mihi tuas literas reddidit: ex quibus non dubito, quin, [illegible] Pompeium expectaris, dum Arimino rediret, etiam in Epeirum profectus sis: magisq; uereor, ut scribis, ne in Epeiro solicitus sis nõ minus, quàm nos hic sumus. De Atiliano nomine scripsi ad Philotimũ, ne appellaret Messallam. Itineris nostri famam ad te peruenisse lætor, magisq; lætabor, si reliqua cognoris. Filiolam tuam tibi iam Romæ iucundam esse gaudeo; eamq;, quam nunquam uidi, tamen & amo, & amabilem esse certo scio. etiam atque etiam uale. Patrono, & tui condiscipuli, quæ de [illegible]in militia laboraui, ea tibi grata esse gaudeo. Quòd scribis libenter repulsam tulisse eum, qui cum sororis tuæ filij patruo certaret: magni amoris signũ: itaque me etiam admonuisti ut gauderem. nam mihi in mentem non uenerat. non credo, inquis. ut libet: sed plane gaudeo: quoniam τὸ νεμεσᾶν interest τοῦ φθονεῖν. Vale.

CICERO ATTICO S.

SATVRNALIBVS mane se mihi Pendenissæ dediderunt septimo, & quinquagesimo die, post quã oppugnare eos cœpimus. qui (malum) isti Pendenissæ? qui sunt? inquies: nomen audiui nunquam. quid ego faciam? num potui Ciliciam, Aetoliam, aut Macedoniam

niam

niam reddere? hoc iam ſic habeto, nec hoc exercitu hic tanta negotia geri potuiſſe: quæ cognoſce, ἐν ἐπιδρομῇ: ſic enim concedis mihi proximis literis. Epheſum ut uenerim, noſti, qui etiam mihi gratulatus es illius diei celebritate; qua nihil me unquam delectauit magis. inde oppidis, iis, quæ erant, mirabiliter accepti, Laodiceã prid. cal. Sext. uenimus. ibi morati biduum, perilluſtres fuimus, honorificisq; uerbis omneis iniurias reuellimus ſuperiores. quod Dein Apameæ quinque dies, morati, Synnadis triduum, Philomeli quinque dies, Iconij decem fecimus. nihil ea iuriſdictione æquabilius, nihil lenius, nihil grauius. inde ad caſtra ueni ad VII. cal. Sept. ad III. exercitum luſtraui apud Iconium. ex his caſtris, cum graues de Parthis nũcij uenirent, perrexi in Ciliciam per Cappadociæ partem eam, quæ Ciliciam attingit, eo conſilio, ut Armenius Artauaſdes, & ipſi Parthi Cappadocia ſe excludi putarent. cum dies quinque ad Cybiſtra Cappadociæ caſtra habuiſſem, certior ſum factus, Parthos ab illo aditu Cappadociæ longe abeſſe, Ciliciæ magis imminere: itaque confeſtim iter in Ciliciam feci per Tauripylas: Tarſum ueni ad III. non. Oct. inde ad Amanum contendi, qui Syriam à Cilicia [illegible] diuortio diuidit, qui mons erat hoſtium plenus ſempiternorum. hic ad III. id. Oct. magnum numerum hoſtium cecidimus: caſtella munitiſſima, nocturno Pontini aduentu, noſtro matutino, cepimus, incendimus: imperatores apellati ſumus: caſtra paucos post dies habuimus, ea ipſa, quæ contra Darium habuerat apud Iſſum Alexãder, imperator haud paulo melior, quàm aut tu, aut ego. ibi dies quinque

morati, direpto, & uastato Amano, inde discessimus. interim (scis enim quædam πανικὰ dici, item τὰ κενὰ τοῦ πολέμου) rumore aduentus nostri, et Cassio, qui Antiochiæ tenebatur, animus accessit, & Parthis timor iniectus est. itaque eos cedenteis ab oppido Cassius insecutus rem bene gessit. qua in fuga magna auctoritate Osaces, dux Parthorum, uulnus accepit, eoq; interijt paucis post diebus. erat in Syria nostrum nomen in gratia. uenit interim Bibulus: credo, uoluit appellatione hac inani nobis esse par. in eodem Amano cœpit laureolam in mustaceo quærere. at ille cohortem primam totam perdidit, centurionemq; primipili nobilē sui generis Asinium Dentonem, & reliquos cohortis eiusdem, & Sex. Lucilium, T. Gauij Cepionis, locupletis, & splendidi hominis, filium, tribunum militum. sane plagam odiosam acceperat cum re, tum tempore. nos Pindenissum, quod oppidum munitissimum Eleutherocilicum omnium memoria in armis fuit, (feri homines, & acres, & omnibus rebus ad defendendum parati) cinximus uallo, et fossa, aggere maximo, uineis, turre altissima, magna tormentorum copia, multis sagittarijs. magno labore, apparatu, multis saucijs nostris, incolumi exercitu negotium confecimus. hilara sane Saturnalia. militibus quoque, equis exceptis, reliquam prædam concessimus. mancipia uenibant Saturnalibus tertijs. cum hæc scribebam in tribunali, res erat ad HS CXX. hinc exercitū in hiberna agri male pacati deducendum Quinto fratri dabam. ipse me Laodiceam recipiebam. hæc adhuc. sed ad præterita reuertamur. Quòd me maxime hortaris, & quod pluris est, quàm omnia, in quo

laboras, ut etiã Lingurino μώμῳ satisfaciam: moriar si quidquam fieri potest elegantius. nec tamen ego hanc continentiam appello, quæ uirtus uoluptati resistere uidetur. ego in uita mea nulla unquam uoluptate tanta sum affectus, quanta afficior hac integritate. nec me tam fama, quæ summa est, quàm res ipsa, delectat. quid quæris? fui tanti: me ipse non noram: nec satis sciebam, quid in hoc genere facere possem: recte πεφυσίωμαι: nihil est præclarius: interim hæc λαμπρά. Ariobarzanes opera mea uiuit, regnat: ἐν παρόδῳ, consilio, & auctoritate, & quòd insidiatoribus eius ἀπρόσιτον me, non modo ἀδωροδόκητον præbui. regem, regnumq; seruaui, interea è Cappadocia ne pilum quidem. Brutum abiectum, quantum potui, excitaui: quem non minus amo, quàm tu, pene dixi quàm te. atque etiam spero toto anno imperij nostri terunciũ sumptus in prouincia nullum fore. habes omnia. nunc publice literas Romam mittere parabam. uberiores erunt, quàm si ex Amano misissem. at te Romæ non fore? sed est totum, quid cal. Martij futurum: uereor enim, ne, cum de prouincia agetur, si Cæsar resistet, nos retineamur. his tu si adesses, nihil timerem. Redeo ad urbana: quæ ego diu ignorans, ex tuis iucũdissimis literis ad V. cal. Ian. denique cognoui. eas diligentissime Philogenes, libertus tuus, curauit perlonga, & non satis tuta uia perferendas. nam quas Lenij pueris scribis datas, non acceperam. Iucunde de Cæsare, & quæ senatus decreuit, & quæ tu speras. quibus ille si cedit, salui sumus. incendio Pletoriano quòd Leius adustus est, minus moleste fero. Lucceius de Q. Cassio cur tam

uehemens fuerit, & quid actum sit, aueo scire. Ego cum Laodiceam uenero, Quinto, sororis tuæ filio, togam puram iubeor dare, cui moderabor diligentius. Deiotarus, cuius auxilijs magnis usus sum, ad me, ut scripsit, cum Ciceronibus Laodiceam uenturus erat. Tuas etiam Epeiroticas expecto literas; ut habeam rationem nō modo negotij, uerum etiam otij tui. Nicanor in officio est, & à me liberaliter tractatur. quem, ut puto, Romam cum literis publicis mittam; ut et diligentius perferantur, & idem ad me certa de te, & à te referat. Alexis quòd mihi toties salutem adscribit, est gratum: sed cur non suis literis idem facit, quod meus ad te Alexis facit? Phemio quæritur κέρας? sed hæc hactenus. Cura, ut ualeas, et ut sciam, quādo cogites Romā. etiam atque etiam uale. Tua, tuosq; Thermo & præsens Ephesi diligentissime commendaram, & nunc per literas: ipsumq; intellexi esse perstudiosum tui. Tu uelim, quod antea ad te scripsi, de domo Pammenis, des operam, ut, quod tuo, meoq; beneficio puer habet, cures, ne qua ratione conuellatur. utrique nostrum existimo, cum mihi erit pergratum.

CICERO ATTICO S.

TE IN Epeirū saluū uenisse, et, ut scribis, ex sententia nauigasse, uehemēter gaudeo. nō esse Romæ meo tempore pernecessario, submoleste fero. hoc me tamen consolor, quòd non spero te istic iucunde hiemare, et libenter requiescere. Cassius, frater Q. Cassij, familiaris tui, pudentiores illas literas miserat, de quibus tu ex me requiris, quid sibi uoluerint, quàm eas, quas postea

misit, quibus per se scribit confectum esse Parthicum bellum. recesserant illi quidem ab Antiochia ante Bibuli aduentum, sed nullo nostro εὐημερήματι. hodie uero hiemant in Cyrestica, maximumq; bellum impédet: nam & Orodis regis Parthorum filius in prouincia nostra est; nec dubitat Deiotarus, cuius filio pacta est Artauasdis filia, ex quo sciri potest, quin cum omnibus copijs ipse prima æstate Euphratem tráſiturus sit. quo autem die Caſsij literæ uictrices in senatu recitatæ sunt, id est, non. Oct. eodem meæ tumultum nunciátes. Axius noster ait, nostras auctoritatis plenas fuisse: illis negat creditum. Bibuli nondum erant allatæ: quas certo scio plenas timoris fore. ex ijs rebus hoc uereor, ne, cum Pompeius propter metum rerum nouarum nusquam dimittatur, Cæsari nullus honos à senatu habeatur; dũ hic nodus expediatur, non putet senatus, nos ante, quã successum sit, oportere decedere, nec in tanto motu rerum tantis prouincijs singulos legatos præesse. hic, ne quid mihi prorogetur, quod ne intercessor quidem sustinere possit, horreo, atque eo magis, quòd tu abes, qui consilio, gratia, studio multis rebus occurreres. sed dices me ipsum mihi solicitudinem struere. cogor: & uelim ita sit: sed omnia metuo. etsi bellum ἀνυροπλούτον habet illa tua epistola, quam dedisti nauseás Buthroto: TIBI, VT VIDEO, ET SPERO, NVLLA AD DECEDENDVM MORA. *mallem,* VT VIDEO. *nihil opus fuit,* VT SPERO. *acceperam autem satis celeriter Iconij per publicanorum tabellarios à Lentuli triumpho datas. in his γλυκύπικρον illud confirmas, moram mihi nullam fo-*

re. deinde addis, si quid secus, te ad me fore uenturum. pungunt me dubitationes tuæ. simul & uides, quas acceperim literas. nam quas Hemoni centurioni sfa= mulæ ipse scribis te dedisse, non accepi. Lenij pueris te dedisse, sæpe ad me scripseras. eas Laodiceæ denique, cum eò uenissem, III. id. Feb. Lenius mihi reddidit, datas ad X. cal. Oct. Lenio tuas commendationes & statim uerbis, & re aliquo tempore probabo. hæ literæ cætera uetera habebant, unum hoc nouum de Cibyratis pantheris. multum te amo, quòd respondisti M. Octauio, te non putare: sed posthac omnia, quæ certa non erunt, pro certo negato. nos enim & nostra sponte bene firmi, & mehercule auctoritate tua inflammati uicimus omnes (hoc tu ita reperies) cum abstinentia, tum iustitia, facilitate, clementia. caue putes quidquam homines magis unquam esse miratos, quàm nullum teruncium, me obtinente prouinciam, sumptus factum esse nec in remp. nec in quenquam meorum, præterquam in L. Tullium legatum. is, cæteroqui abstinens, (sed Iulia lege transita semel tamen in diem, non, ut alij solebant, omnibus uicis: præter eũ semel, nemo accepit) facit, ut mihi excipiendus sit, cum teruncium nego sumptus factum. præter eum accepit nemo. has à nostro Q. Titinio sordes accepimus. Ego, æstiuis confectis, Quintum fratrem hibernis, & Ciliciæ præfeci. Q. Volusium, tui Tiberij generum, certum hominem, sed mirifice abstinentem, misi in Cyprum, ut ibi pauculos dies esset, ne ciues Romani pauci, qui illic negotiantur, ius sibi dictum negarent: nam euocari ex insula Cyprios non licet. ipse in Asiam profectus sum Tarso

non. Ian. non mehercule dici potest, qua admiratione Ciliciæ ciuitatum, maximeq; Tarsensium. postea uero quàm Taurum transgressus sum, mirifica expectatio Asiæ nostrarum diœcesium, quæ sex mensibus imperij mei nullas meas acceperat literas, nunquam hospitẽ uiderat. illud autem tempus quotannis ante me fuerat in hoc quæstu. ciuitates locupletes, ne in hiberna milites reciperent, magnas pecunias dabant: Cyprij talẽta Attica CC. qua ex insula (non ὑπερβολικῶς, sed uerissime loquor) nũmus nullus me obtinente erogabatur. ob hæc beneficia, quibus illi obstupescunt, nullos honores mihi, nisi uerborum, decerni sino: statuas, eana, τέθριππα prohibeo. nec sum in ulla alia re molestus ciuitatibus, sed fortasse tibi, qui hæc prædicem de me. perfer, si me amas: tu enim me hæc facere uoluisti. Iter igitur ita per Asiam feci, ut etiam fames, qua nihil miserius est, quæ tum erat in hac mea Asia, (messis enim nulla fuerat) mihi optanda fuerit. quacunque iter feci, nulla ui, nullo iudicio, nulla contumelia, auctoritate, & cohortatione perfeci, ut & Græci, & ciues Romani, qui frumentum compresserant, magnũ numerum populis pollicerentur. idibus Feb. quo die has literas dedi, forũ institueram agere Laodiceæ Cibyraticum, & Apamense. ex idibus Mart. ibidem Synnadense, Pamphylium, cum Phemio dispiciã κέρας Aonium; Isauricum: ex idibus Mai. in Ciliciam, ut ibi Iunius consumatur. uelim tranquille à Parthis. Quintilis, si erit, ut uolumus, in itinere est, per prouinciam redeuntibus, consumendus: uenimus enim in prouinciam Laodiceam Sulpicio, & Marcello conss. pridie cal. Sext. inde nos oportet decede-

re ad IIII.*cal.* Sext. *primum contendam à* Quinto *fratre, ut se præfici patiatur: quod & illo, & me inuitissimo fiet: sed aliter honeste fieri non potest, præsertim cum uirum optimum* Pontinum *ne nunc quidem retinere possim: rapit enim hominem* Postumius Romam, *fortasse etiam* Postumia. Habes *consilia nostra: nunc cognosce de* Bruto. Familiares *habet* Brutus *tuus quosdam creditores* Salaminiorum, *ex* Cypro, M. Scaptium, & P. Matinium, *quos mihi maiorem in modum commendauit.* Matinium *non noui.* Scaptius *ad me in castra uenit. pollicitus sum curaturum me,* Bruti *causa, ut ei* Salaminij *pecuniam soluerent: egit gratias. præfecturam petiuit: negaui me cuiquam negotianti dare: quod idem tibi ostenderam:* Cn. Pompeio *petenti probaram institutum meum: quid dicam* Torquato *in* Lenio *tuo? multis alijs? si præfectus uellet esse syngraphæ causa, me curaturum, ut exigeret. gratias egit: discessit.* Appius *noster turmas aliquot equitum dederat huic* Scaptio, *per quas* Salaminios *coerceret, & eundem habuerat præfectum. uexabat* Salaminios. *ego equites ex* Cypro *decedere iussi. moleste tulit* Scaptius. *quid multa? ut ei fidem meam præstarem; cum ad me* Salaminij Tarsum *uenissent, & una* Scaptius, *imperaui, ut pecuniam soluerent. multa de syngrapha, de* Scaptij *iniurijs: negaui me audire: hortatus sum, petiui etiam pro meis in ciuitatem beneficijs, ut negotium conficerent: denique dixi me coacturum. homines non modo non recusare, sed etiam hoc dicere, se à me soluere: quod enim prætori dare consuessent, quoniam ego nõ acceperam, se à me quodam

modo dare; atque etiã minus esse aliquãto in Scaptij nomine, quàm in uectigali prætorio. collaudaui homines. recte, inquit Scaptius: sed subducamus summam. interim cum ego in edicto tralaticio centesimas me obseruaturũ haberem, cũ anatocismo anniuersario, ille ex syngrapha postulabat quaternas. quid ais? inquã. possumne cõtra meũ edictum? at ille profert S.C. Lẽtulo, Philippoq; conss. ut, qui Ciliciam obtineret, ius ex illa syngrapha diceret. cohorrui primo: etenim erat interitus ciuitatis. reperio duo S.C. ijsdem conss. de eadẽ syngrapha. Salaminij cũ Romæ uersurã facere uellent, nõ poterãt, quod lex Gabinia uetabat. tum ij Bruti familiares, freti gratia Bruti, dare uolebãt, si sibi S.C. caueretur. fit gratia Bruti S.C. ut ne'ue Salaminijs, ne'ue qui eis dedisset, fraudi esset. pecuniam numerarunt: & postea uenit in mentẽ fœneratoribus, nihil se iuuare illud S.C. quòd ex syngrapha ius dici lex Gabinia uetaret. tũ fit S.C. ut ea syngrapha esset, [redacted] cætere, [redacted] cũ hæc disseruissem, seducit me Scaptius, ait se nihil contradicere; sed illos putare talenta CC se debere, ea se uelle accipere; debere autem illos paulo minus. rogat, ut eos ad CC perducam. optime, inquam. uoco illos ad me remoto Scaptio. quid uos? quantum, inquam, debetis? respondent, CVI. refero ad Scaptium. homo clamare. quid opus est? inquam. rationes conferatis. assidunt: subducunt: ad nummum conuenit. illi se numerare uelle: urgere ut acciperet. Scaptius me rursus seducit: rogat, ut rem sic relinquam. dedi ueniam homini impudenter petenti, Græcis querentibus. ut in fano deponerent, postulantibus, non concessi. clamare omnes, qui aderant, nihil im

quaternis

eodem iure quo sed ut eodem:

pudentius Scaptio, qui centesimis cum anatocismo contentus non esset: alij, nihil stultius. mihi autem impudens magis, quàm stultus, uidebatur: nam aut, bono nomine, centesimis contentus erat; aut, non bono, quaternas centesimas sperabat. habes meam causam: quæ si Bruto non probatur, nescio, cur illum amemus: sed auunculo eius certe probabitur, præsertim cum S.C. modo factum sit, puto, postquam tu es profectus, in creditorum causa, ut centesimæ perpetuo fœnore ducerentur. hoc quid intersit, si tuos digitos noui, certe habes subductum. in quo quidem ὁδοῦ πάρεργον, Lucceius M. F. queritur apud me per literas, summum esse periculum, ne culpa senatus his decretis res ad tabulas nouas perueniat. commemorat, quid olim mali C. Iulius fecerit, cum dieculam duxerit. nunquam rei plus. sed ad rem redeo. meditare aduersus Brutũ causam meam; si hæc causa est, contra quam nihil honeste dici potest, præsertim cum integram rem, & causam reliquerim. Reliqua sunt domestica. De ἐνδομύχῳ, probo idem, quod tu, Postumiæ filio; quoniam Pontidia nugatur. sed uellem adesses. à Quinto fratre his mensibus nihil expectaris: nam Taurus propter niues ante mensem Iunium transiri non potest. Thermum, ut rogas, creberrimis literis fulcio. P. Valerium negat habere quidquam Deiotarus rex, eumq; ait à se sustentari. Cum scies, Romæ intercalatum sit, nec ne; uelim ad me scribas certum, quo die mysteria futura sint. literas tuas minus paulo expecto, quàm si Romæ esses, sed tamen expecto. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER VI.

CICERO ATTICO S.

A CCEPI *tuas literas ad quintum terminalia milia* Laodiceæ, *quas legi libentissime, plenissimas amoris, humanitatis, officij, diligentiæ. ijs igitur respondebo: sic enim postulas: nec* οἰκονομίαν *meã instituam, sed ordinem conseruabo tuum.* Recentissi*mas à* Cybistris *te meas literas habere ais, ad*.X.*cal.*Oct. *datas: & scire uis, tuas ego quas acceperim: omnes fere, quas commemoras, præter eas, quas scribis* Lentuli *pueris &* Equotutico, & Brundisio *datas. quare non* οἴχεται *tua industria, quod uereris; sed præclare ponitur; si quidem id egisti, ut ego delectarer: nam nulla re sum delectatus magis.* Quòd *meam* βαθύτητα *in* Appio *tibi, libertatem etiam in* Bruto *probo; uehementer gaudeo: ac putaram secus:* Appius *enim ad me ex itinere bis, ter'ue* μεμψιμοίρους *literas miserat, quòd quædam à se constituta rescinderem. ut si medicus, cum ægrotus alij medico traditus sit, irasci uelit ei medico, qui sibi successerit, si, quæ ipse in curãdo constituerit, mutet ille: sic* Appius *cum* ἐξ ἀφαιρέσεως *prouinciam curarit, sanguinẽ miserit, quidquid potuit detraxerit, mihi tradiderit enectam,* προσανατρεφομένην *eam à me non libenter uidet; sed modo succenset, modo gratias agit: nihil enim à me fit*

cum ulla illius contumelia. tantummodo dissimilitudo meæ rationis offendit hominem: quid enim potest esse tam dissimile, quàm illo imperante exhaustã esse sumptibus, & iacturis prouinciam; nobis eam obtinentibus, nummum nullum esse erogatum nec priuatim, nec publice? quid dicam de illius præfectis? comitibus? legatis? etiam de rapinis? de libidinibus? de contumelijs? nunc autem domus mehercule nulla tanto consilio, aut tanta disciplina gubernatur, aut tam modesta est, quàm nostra tota prouincia. hæc nonnulli amici Appij ridicule interpretantur; qui me idcirco putent bene audire uelle, ut ille male audiat; & recte facere non meæ laudis, sed illius contumeliæ causa. sin Appius, ut Bruti literæ, quas ad te misit, significabant, gratias nobis agit; non moleste fero: sed tamen eo ipso die, quo hæc ante lucem scribebam, cogitabã eius multa inique constituta, & acta tollere. Nunc uenio ad Brutum: quem ego omni studio te auctore sum complexus: quem etiam amare cœperam: sed: dico? reuocaui me, ne te offenderem. noli enim putare, me quidquam maluisse, quàm ut mandatis satisfacerem, nec ulla de re plus laborasse. mandatorum autem mihi libellum dedit: ijsdemq; de rebus tu mecum egeras. omnia sum diligentissime persecutus. primum ab Ariobarzane sic contendi, ut talenta, quæ mihi pollicebatur, illi daret. quoad mecum rex fuit, perbono loco res fuit. post à Pompeij procuratoribus sexcentis premi cœptus. Pompeius autem cum ob cæteras causas plus potest unus, quàm cæteri omnes, tum quòd putatur ad bellum Parthicum esse uenturus. ei tamen sic nunc soluitur, tricesimo quo-

que die talenta Attica XXXIII, et hoc ex tributis. nec id satis efficitur in usuram menstruã. sed Cneus noster cleměter id fert, sorte caret: usura, nec ea solida, contentus est. alij neque soluit quidquam, nec potest soluere: nullum enim ærarium, nullum uectigal habet. Appij instituto tributa imperat. ea uix, in fœnus Pópeij quod satis sit, efficiũt. amici regis duo, tres'ue perdiuites sunt: sed ij suum tam diligenter tenent, quàm ego, aut tu. equidem non desino tamen per literas rogare, suadere, accusare regem. Deiotarus etiam mihi narrauit, se ad eum legatos misisse de re Bruti: eos sibi respõsum retulisse, illũ non habere. et mehercule ego ita iudico. nihil illo regno spoliatius, nihil rege egẽtius. itaque aut tutela cogito me abdicare, aut, ut pro Glabrione Scæuola, fœnus, et impendiũ recusare. ego tamen quas per te Bruto promiserã præfecturas M. Scaptio, et L. Gauio, qui in regno rem Bruti procurabant, detuli: nec enim in prouincia mea negotiabantur. tu autem meministi, nos sic agere, ut, quot uellet, præfecturas sumeret, dum ne negotiatori. duas ei præterea dederam: sed ij, quibus petierat, de prouincia decesserant. Nunc cognosce de Salaminijs: quod uideo tibi etiam nouum accidisse, tanquã mihi: nunquam enim ex illo audiui, illam pecuniam esse suam. quin etiam libellum ipsius habeo, in quo est, Salaminij pecuniam debent M. Scaptio, & P. Matinio, familiaribus meis. eos mihi commendat: adscribit etiam, & quasi calcar admouet, intercessisse se pro ijs magnã pecuniam. confeceram, ut soluerent centesimis sexennij ductis cum renouatione singulorum annorum. at Scaptius quaternas postulabat. metui, si impetrasset,

ne tu ipse me amare desineres. nam ab edicto meo recessissem; & ciuitatem in Catonis, & in ipsius Bruti fide locatam, meisq; beneficijs ornatam, funditus perdidissem. atque hoc tempore ipso impingit mihi epistolam Scaptius Bruti, rem illam suo periculo esse: quod nec mihi unquam Brutus dixerat, nec tibi: etiam, ut præfecturam Scaptio deferrem. id uero per te exceperamus, ne negotiatori: quòd si cuiquam, huic tamen non: fuerat enim præfectus Appio: & quidem habuerat turmas equitum, quibus inclusum in curia senatum Salamine obsederat, ut fame senatores quinque morerentur. itaque ego, quo die tetigi prouinciam, cum mihi Cyprij legati Ephesum obuiam uenissent, literas misi, ut equites ex insula statim decederent. his de causis credo Scaptium iniquius de me aliquid ad Brutum scripsisse. sed tamen hoc sum animo: si Brutus putabit me quaternas centesimas oportuisse decernere, qui in tota prouincia singulas obseruarem, itaq; edixissem, idq; etiã acerbissimis fœneratoribus probaretur; si præfecturam negotiatori denegatã queretur, quod ego Torquato nostro in tuo Lenio, Pompeio ipsi in Sex. Statio negaui, et ijs probaui; si equites deductos moleste feret; accipiam equidem dolorẽ, mihi illum irasci, sed multo maiorem, nõ esse eum talem, qualem putassem. illud quidẽ fatebitur Scaptius, me ius dicente, sibi omnẽ pecuniam ex edicto meo auferendi potestatem fuisse. addo etiã illud, quod, uereor, tibi ipsi ut probem: cõsistere usura debuit, quæ erat in edicto meo: deponere uolebant: impetraui ab Salaminijs, ut silerent. ueniã illi quidem mihi dederunt. sed quid ijs fiet, si huc Paullus uenerit? sed

ne non

ad hanc prouinciam regendam

qui nunc consul erat affinis Bruti.

totum hoc Bruto dedi, qui de me ad te humanissimas literas scripsit. ad me autem, etiam cum rogat aliquid, contumaciter, arroganter, ἀκοινωνήτως solet scribere. tu autem, uelim, ad eum scribas de his rebus; ut sciam, quo modo hæc arripiat: facies enim me certiorem. atque hoc superioribus literis ad te diligenter perscripserã. sed plane te intelligere uolui, mihi non excidisse illud, quod tu ad me quibusdam literis scripsisses; si nihil aliud de hac prouincia, nisi illius beneuolentiam, deportassem, mihi id satis esse. sit sane; quoniam ita tu uis: sed tamẽ cum eo, credo, quod sine peccato meo fiat. igitur meo decreto soluta res Scaptio, statim, quam [illegible] sit, tu indicabis, ne ad Catonem quidem prouocabo. sed noli me putare ἐπικελεύσματα illa tua abiecisse, quæ mihi in uisceribus hærent. flens mihi meam famam commendasti: quæ epistola tua est, in qua mentionem non facias? itaque irascatur, qui uolet, patiar. τὸ γὰρ εὖ, μετ' ἐμοῦ. præsertim cum sex libris tanquam prædibus me ipse obstrinxerim: quos tibi tam ualde probari gaudeo: è quibus unum ἱστορικὸν requiris de Cn. Flauio Cn. F. ille uero ante decemuiros non fuit, quippe qui ædilis curulis fuerit, qui magistratus multis annis post decemuiros institutus est. quid ergo profecit, quòd protulit fastos? occultatam putant quodam tempore istam tabulam, ut dies agendi peterentur à paucis. nec uero pauci sunt auctores, Cn. Flauium scribam fastos protulisse, actionesq; composuisse: ne me hoc, uel potius Africanum (is enim loquitur) commentum putes. οὐκ ἔλαθες illud de gestu histrionis: tu scelestè suspicaris, ego ἀφελῶς scripsi.

De me imperatore scribis te ex Philotimi literis cognouisse: sed credo te, iam in Epeiro cũ esses, binas meas de omnibus rebus accepisse, unas à Pindenisso capto, alteras Laodicea, utrasque tuis pueris datas: quibus de rebus, propter casum nauigandi, per binos tabellarios misi Romam literas publice. De Tullia mea tibi assentior: scripsiq; ad eam, & ad Terentiam, mihi placere: tu enim ad me iam ante scripseras, A C uellem, te in tuum ueterem gregem retulisses. correcta uero epistola Memmiana, nihil negotij fuit: multo enim malo hũc à Pontidia, quàm illum à Seruilia. quare adiunges A fium nostrum, hominẽ semper amantem me, nunc, credo, eo magis, quòd debet etiam fratris Appij amorẽ erga me cum reliqua hæreditate creuisse; qui declarauit, quãti me faceret, cum sæpe, tum in Bursa. tu me solicitudine magna liberaris. Furnij exceptio mihi nõ placet; nec ego ullum aliud tempus timeo, nisi quod ille solum excipit. sed scriberem ad te de hoc plura, si Romæ esses. In Pompeio te spem omnem otij ponere non miror. ita res est. remouendumq; censeo illum dissimulantem. sed enim οἰκονομία si perturbatior est, tibi assignato: te enim sequor σχεδιάζοντα. Cicerones pueri amant inter se, discunt, exercentur; sed alter, uti dixit Isocrates in Ephoro, & Theopompo, frænis eget, alter calcaribus. Quinto togam puram Liberalibus cogitabam dare. mandauit enim pater. ea sic obseruabo, quasi intercalatum non sit. Dionysius mihi quidem in amoribus est: pueri autem aiunt, eum furenter irasci: sed homo nec doctior, nec sanctior fieri potest, nec tui, meiq; amantior. Thermum, Siluium uere

audis

audis laudari. ualde se honeste gerunt. adde M. Nonium, Bibulum, me, si uoles. iam Scrofa, uellem haberet, ubi posset: est enim lautum negotium. cæteri infirmant πολίτευμα Catonis. Hortēsio quòd causam meā commēdas, ualde gratum. De Amiano, spei nihil putat esse Dionysius. Terentij nullum uestigium agnoui. Meragenes certe perijt. feci iter per eius possessionem, in qua animal reliquum nullum est. hæc non noram tum, cum Democrito tuo locutus sum. Rhosij canistra mandaui. sed heus tu, quid cogitas infelicitatis? lancibus, & splendidissimis canistris, olusculis nos soles pascere: quid te in uasis fictilibus appositurum putem? κέρας Phemio mandatum est: reperietur: modo aliquid illo dignum canat. Parthicum bellum impendet. Cassius ineptas literas misit: necdum Bibuli erant allatæ: quibus recitatis, puto fore, ut aliquando commoueatur senatus. equidem sum magna animi perturbatione. si, ut opto, non prorogatur nostrum negotium; habeo Iunium, & Quintilem in metu. esto: duos quidem menses sustinebit Bibulus. quid illo fiet, quem reliquero? præsertim si fratrē? quid de me autem, si non tam cito decedo? magna turba est. mihi tamen cum Deiotaro conuenit, ut ille in meis castris esset cum suis copijs omnibus. habet autem cohortes quadragenarias, nostra armatura XXX. equitum ∞∞. erit ad sustentandum, quoad Pompeius ueniat; qui literis, quas ad me mittit, significat, suum negotium illud fore. hiemant in nostra prouincia Parthi, expectatur ipse Orodes. quid queris? aliquantum est negotij. De Bibuli edicto nihil noui præter illam exceptionem, de qua tu

ad me scripseras, nimis graui præiudicio in ordinem nostrum. ego tamen habeo ἰσοδυναμοῦσαν, sed tectiorem, ex Q. Mucij P. F. edicto Asiatico, EXTRA quàm si ita negotium gestum est, ut eo stari non oporteat, ex fide bona. multáq; sum secutus Scæuolæ, in ijs illud, in quo sibi libertatem censent Græci datam, ut Græci inter se disceptent suis legibus. breue autem edictum est propter hanc meam διαίρεσιν, quòd duobus generibus edicendum putaui: quorum unum est prouinciale, in quo est de rationibus ciuitatum, de ære alieno, de usura, de syngraphis, in eodem omnia de publicanis: alterum, quod sine edicto satis commode transigi non potest, de hæreditatum possessionibus, de bonis possidendis, magistris faciundis, uendendis: quæ ex edicto & postulari & fieri solent. tertium de reliquo iure dicundo, ἄγραφον reliqui: dixi me de eo genere mea decreta ad edicta urbana accõmodaturum. itaq; curo: & satisfacio adhuc omnibus. Græci uero exultant, quòd peregrinis iudicibus utuntur. nugatoribus quidem, inquies. quid refert? tamen se αὐτονομίαν adeptos putant. nostri enim, credo, graueis habent, Turpionem sutorium, & Vectium mancipem. De publicanis quid agam, uideris quærere. habeo in delicijs, obsequor, uerbis laudo, orno, efficio, ne cui molesti sint. τὸ παραδοξότατον, usuras eorum, quas pactionibus adscripserant, seruauit etiã Seruilius, ego sic. diem statuo satis laxam: quam ante si soluerint, dico me centesimas ducturum: si non soluerint, ex pactione. itaque & Græci soluunt tolerabili fœnore: & publicanis res est gratissima, si illa

iam habent, pleno modio uerborum honorem, inuitationem crebram. quid plura? ſunt omnes ita mihi familiares, ut ſe quiſque maxime putet. ſed tamen μηδὲν αὐτοῖς. ſcis reliqua. De ſtatua Africani (ὢ πραγμάτων ἀσυγκλώθων: ſed me ipſum delectauit in tuis literis) ain' tu? Scipio hic Metellus, proauū ſuum, neſcit cenſorem fuiſſe? atqui nihil habuit aliud inſcriptū, niſi, cenſor, eâ ſtatua, quæ ad Opis aperte poſita in excelſo eſt. in illa autē, quæ eſt ad πολυδεύκειον, inſcripum eſt, cos. quam eſſe eiuſdem, ſtatus, amictus, annulus, imago ipſa declarat. at hercule ego cū in turma inauratarum equeſtrium, quas hic Metellus in Capitolio poſuit, animaduertiſſem in Serapionis ſubſcriptione Africani imaginem, erratum fabrile putaui: nunc uideo Metelli. ὢ ἀνιστορησίαν turpem. nam illud de Flauio, & faſtis, ſi ſecus eſt, commune erratum eſt, & tu belle ὑπόρησας, & nos publicam prope opinionem ſecuti ſumus, ut multa apud Græcos: quis enim non dixit, Εὔπολιν τὸν τῆς ἀρχαίας ab Alcibiade nauigante in Siciliam deiectum eſſe in mare? redarguit Eratoſthenes: affert enim, quas ille poſt id tempus fabulas docuerit. num idcirco Duris Samius, homo in hiſtoria diligens, quòd cum multis errauit, irridetur? quis Zaleucum leges Locris ſcripſiſſe non dixit? num igitur iacet Theophraſtus, ſi id à Timæo, tuo familiari, reprehenſum eſt? ſed neſcire proauum ſuum cenſorem fuiſſe, turpe eſt, præſertim cum poſt eum conſulem nemo Cornelius illo uiuo cenſor fuerit.

Quod de Philotimo, & de ſolutione XXDC ſcribis: Philotimum circiter cal. Ian. in Cherſoneſſum au-

dio uenisse. ac mihi ab eo nihil adhuc. reliqua mea Camillus scribit se accepisse. ea quæ sint, nescio, & aueo scire. sed hæc posterius, & coram fortasse commodius. Illud me mi Attice in extrema fere parte epistolæ commouit: scribis enim sic, τί λοιπόν? deinde me obsecras amantissime, ne obliuiscar uigilare, & ut animaduertam, quæ fiant. nunquid de quo inaudisti? etsi nihil eiusmodi est: πολλοῦ γε καὶ δεῖ: nec enim me fefellisset, nec fallet. sed ista admonitio tua tam accurata nescio quid mihi significare uisa est. De M. Octauio, iterum tibi rescribo, te illi probe respondisse. paulo uellem fidentius. nam Cœlius libertum ad me misit, & literas accurate scriptas, & de pantheris, sed i ciuitatibus. rescripsi, alterum me moleste ferre, si ego in tenebris laterem, nec audiretur Romæ, nullũ in mea prouincia nummum, nisi in æs alienũ, erogari; docuiq;, nec mihi conciliare pecuniam licere, nec illi capere; monuiq; eum, quem plane diligo, ut, cũ alios accusasset, cautius uiueret: illud autem alterum alienum esse existimatione mea, Cibyratas imperio meo publice uenari. Lepta tua epistola gaudio exultat: etenim scripta belle est, meq; apud eum magna in gratia posuit. Filiola tua gratum mihi fecit, quod tibi diligẽter mãdauit, ut mihi salutem ascriberes: gratũ etiã Pilia: sed illa officiosius, quod mihi quem iampridem nunquam uidet. igitur tu quoque salutem utrique ascribito, LITERAS DATVRVM PRID. CAL. IAN. suauẽ habuit recordationẽ clarissimi iurisiurãdi: quod ego nõ erã oblitus: magnus enim prætextatus illo die fui. habes ad omnia, non, ut postulasti, χρύσεα χαλκείων; sed paria pari-

bus respondemus. Ecce autem alia pusilla epistola, quam non relinquam ἀναντιφώνητον. Bene mehercule potuit Lucceius Tusculanum: nisi forte, solet enim, cum suo tibicine. & uelim scire, quis sit status eius. Lentulum quidem nostrum, præter Tusculanum, proscripsisse audio. cupio hos expeditos uidere: cupio etiam Sextium: addeq; etiam iis Cælium. quibus omnibus est αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι. De Memmio restituendo ut Curio cogitet, te audisse puto. De Egnatij Sidicini nomine, nec nulla, nec magna spe sumus. Pinarium, quem mihi cõmendas, diligentissime Deiotarus curat grauiter ægrum. respondi etiam minori. Tu, uelim, dum ero Laodiceæ, id est ad id. Mai. quamsæpissime mecum per literas colloquare: & cum Athenas ueneris, (iã enim sciemus de rebus urbanis, de prouincijs, quæ omnia in mensem Martium sunt collata) utique ad me tabellarios mittas. Sed heus tu, Genuarios à Cæsare per Herodẽ, talenta Attica L, extorsistis; in quo, ut audio, magnũ odium Pompeij suscepistis: putat enim suos nummos uos comedisse, Cæsarem in nemore ædificando diligentiorẽ fore. hoc ego ex P. Vedio, magno nebulone, sed Pompeij tamen familiari, audiui. hic Vedius uenit mihi obuiã cum duobus essedis, et rheda equis iuncta, & lectica, & familia magna. pro qua, si Curio legem pertulerit, HS centena pendat necesse est. erat præterea cynocephalus in essedo: nec deerant onagri. nunquam uidi hominem nequiorem. sed extremum audi. diuersatus est Laodiceæ apud Pompeium Vindullum: ibi sua deposuit, cum ad me profectus est. moritur interim Vindullus: quæ res ad

Magnum Pompeium pertinere putabatur. C. Venonius domum Vindulli uenit. cum omnia obsignaret, in Vedianas res incidit. in his inuentæ sunt quinque lagunculæ matronarum, in quibus una sororis amici tui hominis Bruti, qui hoc utatur, & illius Lepidi, qui hæc tam negligenter ferat. hæc te uolui παριστορῆσαι: sumus enim ambo belle curiosi. unum etiam uelim cogites. audio Appium προπύλαιον Eleusine facere. num inepti fuerimus, si nos quoque Academiæ fecerimus? puto, inquies. ergo id ipsum scribes ad me. equidem ualde Athenas ipsas amo. uolo esse aliquod monimentum. odi falsas inscriptiones statuarum alienarum. sed ut tibi placebit: faciesq; me, in quem diem Romana incidant mysteria, certiorem, et quo modo hiemaris. Cura, ut ualeas. Post Leuctricam pugnam die septingentesimo sexagesimo quinto.

CICERO ATTICO S.

CVM Philogenes, libertus tuus, Laodiceam ad me salutandi causa uenisset, et se statim ad te nauigaturũ esse diceret, has ei literas dedi, quibus ad eas rescripsi, quas acceperam à Bruti tabellario. et respondebo primum postremæ tuæ paginæ: quæ mihi magnæ molestiæ fuit, quòd ad te scriptum est à Cincio de Statij sermone in quo hoc molestissimum est, Statiũ dicere, à me quoque id consilium probari. probari autem? de isto hactenus, dixerim, me uel plurima uincla tecum summæ cõiunctionis optare; et sũt amoris arctissima: tantũ abest, ut ego ex eo, quo astricti sumus, laxari aliquid uelim,

illum autem multa de istis rebus asperius solere loqui, sæpe sum expertus, sæpe etiam leniui iratum. id scire te arbitror. in hac auté peregrinatione, militiáue nostra sæpe incensum ira uidi, sæpe placatū. quid ad Statium scripserit, nescio. quidquid acturus de tali re fuit, scribendum tamen ad libertum non fuit. mihi autem erit maxime curæ, ne quid fiat secus, quàm uolumus, quamq; oportet. nec satis est in eiusmodi re se quenque præstare. ac maxime partes istius officij sunt pueri Ciceronis, siue iam adolescentis: quod quidem illum soleo hortari. ac mihi uidetur matrem ualde, ut debet, amare, teq; mirifice. sed est magnum illud quidem, ueruntamen multiplex pueri ingenium. quo ego regendo habeo negotij satis. quoniam respondi tuæ paginæ postremæ prima mea, nunc ad primam reuertar tuam.

Peloponnesias ciuitates omneis maritimas esse, hominis non nequam, sed etiam tuo iudicio probati, Dicæarchi tabulis credidi. is multis nominibus in Trophoniana Chæronis narratione Græcos in eo reprehendit, quòd mare tam secuti sunt: nec ullum in Peloponneso locum excipit. cùm mihi auctor placeret, (etenim erat ἱστορικώτατος, & uixerat in Peloponneso) admirabar tamen, & uix aggrediens communicaui cum Dionysio: atque is primo est commotus: deinde, quòd tum de isto Dicæarcho non minus bene existimabat, quàm tu de C. Vestorio, ego de M. Cluuio, non dubitabat, quin ei crederemus. Arcadiæ censebat esse Lepreon quoddam maritimum: Tene autem, & Aliphera, & Tritia νεόκτιστα ei uidebantur: idq; τῷ τῶν νεῶν καταλόγῳ confirma-

bat, ubi mentio non fit istorum. itaque istum ego locum totidem uerbis à Dicæarcho transtuli. Phliasios dici sciebam: & ita fac ut habeas: nos quidem sic habemus. sed primo me ἀναλογία deceperat, Φλιοῦς, ὀποῦς, σιποῦς, quòd ὀπούντιοι, σιπούντιοι. sed hoc continuo correximus. Lætari te nostra moderatione, et cõtinentia uideo. tũ id magis faceres, si adesses. atque hoc foro, quod egi ex idib. Feb. Laodiceæ ad cal. Mai. omnium diœcesiũ præter Ciliciæ, mirabilia quædã effecimus. ita multæ ciuitates omni ære alieno liberatæ, multæ ualde leuatæ sunt: omnes suis legibus, et iudicijs usæ, αὐτονομίαν adeptæ, reuixerũt. his ego duobus generibus facultatẽ ad se ære alieno liberandas, aut leuandas dedi: uno, quòd omnino nullus in imperio meo sumptus factus est, (nullum cũ dico, nõ loquor ὑπερβολικῶς) nullus, inquã, ne teruncius quidẽ. hac autem re, incredibile est, quantum ciuitates emerserint. accessit altera. mira erant in ciuitatibus ipsorum furta Græcorum, quæ magistratus sui fecerãt. quæsiui ipse de ijs, qui annis decem proximis magistratũ gesserant. aperte fatebantur: itaque sine ulla ignominia suis humeris pecunias populis retulerũt. populi autẽ nullo gemitu publicanis, quibus hoc ipso lustro nihil soluerãt, etiam superioris lustri reddiderunt. itaque publicanis in oculis sumus. gratis, inquis, uiris. sensimus. iam cætera iurisdictio nec imperita, et clemens, cum admirabili facilitate. aditus autẽ ad me minime prouinciales. nihil per cubiculariũ. ante lucẽ inambulabãdomi, ut olim cãdidatus. grata hæc, et magna, mihiq; nondũ laboriosa ex illa uetere militia. non. Mai. in Ciliciã cogitabã: ibi cum Iuniũ mẽsem cõsum-

psissem, atque utinam in pace, (magnum enim bellum impendet à Parthis) Quintilem in reditu ponere : annuæ enim mihi operæ ad III. cal. Sext. emerentur. magna autem in spe sum, mihi nihil temporis prorogatum iri. habebam acta urbana usque ad non. Mart. è quibus intelligebam, Curionis nostri constantia omnia potius actum iri, quàm de prouincijs. ergo, ut spero, propediē te uidebo. Venio ad Brutum tuum, immo nostrum: sic enim mauis. equidem omnia feci, quæ potui aut in mea prouincia perficere, aut in regno experiri. omni igitur modo egi cum rege, & ago quotidie, per literas scilicet: ipsum enim triduum, quatriduum'ue mecum habui turbulentis in rebus, quibus eum liberaui. sed & tum præsens, et postea creberrime non destiti rogare, & petere mea causa, suadere, & hortari sua. multum profeci, sed quantum, non plane, quia longe absum, scio. Salaminios autem (hos enim poteram coercere) adduxi, ut totum nomen Scaptio uellent soluere, sed centesimis ductis à proxima quidem syngrapha, nec perpetuis, sed renouatis quotannis. numerabantur nummi: noluit Scaptius. tu qui ais Brutum cupere aliquid perdere? quaternas habebat in syngrapha. fieri non poterat: nec, si posset, ego pati possem. audio omnino Scaptium pœnitere. nam quod S.C. esse dicebat, ut ius ex syngrapha diceretur: eo consilio factum est, quòd pecuniam Salaminij contra legem Gabiniā sumpserant. uetabat autem Auli lex, ius dici de ita sumpta pecunia. decreuit igitur senatus, ut ius diceretur, ista syngrapha. nunc ista habet iuris idem, quod cæteræ; nihil præcipui. hæc, à me ordine facta, puto me Bruto probaturum; tibi, ne-

scio Catoni certe probabo. sed iã ad te ipsum reuertor. Ain' tandem Attice, laudator integritatis, & elegantiæ nostræ? Ausus es hoc ex ore tuo? inquit Ennius: ut equites Scaptio ad pecuniam cogendam darem, me rogare? an tu, si mecum esses, qui scribis morderi te interdũ, quòd nõ simul sis, paterere me id facere, si uellẽ? non amplius, inquis, quinquaginta. cum Spartaco minus multi primo fuerunt. quid tandẽ isti mali in tam tenera insula nõ fecissent? non fecissent autem? immo quid ante aduentũ meũ non fecerũt? inclusum in curia senatũ habuerunt Salaminiũ ita multos dies, ut interierint nõ nulli fame: erat enim præfectus Appij Scaptius, & habebat turmas ab Appio. id me igitur tu, cuius mehercule os mihi ante oculos solet uersari, cum de aliquo officio, ac laude cogito, tu me, inquã, rogas, præfectus ut Scaptius sit? at hoc statueramus, ut negotiatorẽ neminem. idq; Bruto probaueramus. habeat is turmas? cur potius, quàm cohortes? sumptu iam nepos euadit Scaptius. uolũt, inquit, principes. scio: nam ad me Ephesum usque uenerũt, flentesq;, equitũ scelera, & miserias suas detulerunt. itaque statim dedi literas, ut ex Cypro equites ante certã diem decederẽt. ob eamq; causam, tum ob cæteras, Salaminij nos in cœlũ decretis suis sustulerũt. sed iam quid opus equitatu? soluũt enim Salaminij. nisi forte id uolumus armis efficere, ut fœnus quaternis centesimis ducant. & ego audebo legere unquam, aut attingere eos libros, quos tu dilaudas, si tale quid fecero? nimis, inquam, in isto Brutum amasti dulcissime Attice: nos, uereor, ne parum. atque hæc, scripsi ego ad Brutũ, scripsisse te ad me. cognosce nunc cætera.

Pro Appio nos hic omnia facimus, honeste tamen, sed plane libenter: nec enim ipsum odimus, & Brutũ amamus: & Põpeius à me mirifice contendit, quem mehercule plus, plusq; in dies diligo. C. Cœlium quæstorẽ huc uenire audisti, nescio, quid ~~sit: sed~~ Pammenia illa mihi nõ placent. Ego me spero Athenis fore mense Septembri. tuorum itinerum tempora scire sane uelim. Εὐήθειαν Sẽpronij Rufi cognoui ex epistola Corcyræa. quid quæris? inuideo potentiæ Vestorij. cupiebam etiã nunc plura garrire: sed lucet: urget turba: festinat Philogenes: ualebis igitur, & ualere Piliam, & Cæciliã nostram iubebis literis, & saluebis à meo Cicerone.

CICERO ATTICO S.

ETSI *nil sane habebã noui, quod post accidisset, quã dedissem ad te Philogeni liberto tuo literas: tamẽ, cum Philotimũ Romã remitterem, scribẽdum aliquid ad te fuit. ac primũ illud, quod me maxime angebat, (non quo me aliquid iuuare posses: quippe res est in manibus: tu autem abes longe gentium,* πολλὰ δ' ἐν μέσῳ χώῳ Νότος κυλίνδει κῦμα τ' εὐρέος ἁλός. *obrepsit dies, ut uides, (mihi enim ad III. cal. Sext. de prouincia decedendũ est) nec succeditur. quem relinquam, qui prouinciæ præsit? ratio quidẽ, & opinio hominũ postulat fratrem: primum quòd uidetur esse honos: nemo igitur potior: deinde quòd solum habeo prætorium: Pontinus enim ex pacto, & conuentu (nam ea lege exierat) iam à me discesserat. Quæstorem nemo dignum putat: etenim est leuis, libidinosus, fugax. de fratre autẽ primum illud est. persuaderi ei nõ posse arbitror:*

odit enim prouinciam: & hercule nihil odiosius, nihil molestius. deinde, ut mihi nolit negare; quidnam mei sit officij? cum bellum esse in Syria magnum putetur, id uideatur in hanc prouinciam erupturum; hic præsidij nihil sit; sumptus annuus decretus sit: uideatur ne aut pietatis esse meæ, fratrem; aut diligentiæ, nugarum aliquid relinquere? magna igitur, ut uides, sollicitudine afficior, magna inopia consilij. quid quæris? toto negotio nobis opus non fuit. quanto tua prouincia melior? decedes, cum uoles: nisi forte iam decessisti. quem uidebitur, præficies Thesprotiæ, & Chaoniæ. nec dum tamen ego Quintum conueneram, ut iam, si id placeret, scirem, possét ne ab eo impetrari: nec tamen, si posset, quid uellem, habebam. hoc est igitur eiusmodi. reliqua plena adhuc & laudis, & gratiæ, digna ijs libris, quos dilaudas. conseruatæ ciuitates: cumulate publicanis satisfactum: offensus contumelia nemo, decreto iusto, & seuero perpauci, nec tamen quisquam, ut queri audeat. res gestæ dignæ triumpho. de quo ipso nihil cupide agemus, sine tuo quidem consilio certe nihil. clausula est difficilis in tradenda prouincia. sed hæc deus aliquis gubernabit. De urbanis rebus scilicet plura tu scis: sæpius, & certiora audis. equidem doleo non me tuis literis certioré fieri: huc enim odiosa afferebantur de Curione, de Paullo: non quo ullum periculum uideam stante Pompeio, uel etiam sedente, ualeat modo sed mehercule Curionis, et Paulli, meorum familiarium, uicem doleo. formam igitur mihi totius reip. si iam es Romæ, aut cum eris, uelim mittas, quæ mihi obuiam ueniat, ex qua me fingere possim, & præmeditari, quo

animo accedam ad urbem: est enim quiddã, aduenientem non esse peregrinum, atque hospitem. Et, quod pene præterij, Bruti tui causa, ut sæpe ad te scripsi, feci omnia. Cyprij numerabant: sed Scaptius centesimis, renouato in singulos annos fœnore, contentus non fuit. Ariobarzanes non in Põpeium prolixior per ipsum, quàm per me in Brutum: quem tamen ego præstare non poteram: erat enim rex perpauper; aberamq; ab eo ita longe, ut nihil possem, nisi literis; quibus pugnare non destiti. summa hæc est. pro ratione pecuniæ ~~liberius~~ est Brutus tractatus, quàm Pompeius. Bruto curata hoc anno talenta circiter C. Põpeio in sex mensibus promissa CC. iam in Appij negotio quantum tribuerim Bruto, dici uix potest. quid est igitur, quod laborem? amicos habet meras nugas, ~~M. Scaptium~~, qui, quia non habuit à me turmas equitum, quibus Cyprum uexaret, ut ante me fecerat, fortasse succẽset: aut quia præfectus non est; quod ego nemini tribui negotiatori, nõ C. Vennonio, meo familiari, nõ tuo M. Lenio; & quod tibi Romæ ostenderam me seruaturum, in ~~quo~~ perseueraui. sed quid poterit queri is, qui auferre pecuniã cum posset, noluit? Scaptio, qui in Cappadocia fuit, puto esse satisfactum. is à me tribunatum cum accepisset, quem ego ex Bruti literis ei detulissem, postea scripsit ad me, se uti nolle eo ~~tribunatu~~. ~~Gauius~~ est quidam; cui cum præfecturam detulissem Bruti rogatu, multa & dixit, & fecit cum quadam mea contumelia, P. Clodij canis. is me nec proficiscentem Apameam prosecutus est: nec, cum postea in castra uenisset, atque inde discederet, nunquid uellem, rogauit: & fuit aperte mihi, nescio quare, non

[margin, handwritten: .i. per se ipsum · Liberalius · Matinium, Scaptium · eo · Gauius]

amicus. hunc ego si in præfectis habuissem, quē tu me hominem putares? qui, ut scis, potentissimorū hominū contumaciam nunquā tulerim, ferrem huius asseclæ? etsi hoc plus est, quàm ferre, tribuere etiam beneficij aliquid, & honoris. is igitur Caius, cum Apameæ me nuper uidisset Romam proficiscens, me ita appellauit, (Culleolum uix auderem) Vnde, inquit, me iubes petere cibarias præfecti? respōdi lenius, quàm putabāt oportuisse, qui aderant: me nō instituisse ijs dare cibaria, quorū opera non essem usus. abijt iratus. huius nebulonis oratione si Brutus moueri potest, licebit eum solus ames, me æmulum non habebis. sed illum eum futurum esse puto, qui esse debet. tibi tamen causam notam esse uolui: et ad ipsum hæc perscripsi diligentissime. omnino (soli enim sumus) nullas unquā ad me literas misit Brutus, ne proxime quidē de Appio, in quibus non inesset arrogans, ἀκοινώνητον aliquid. tibi autem ualde solet in ore esse, Cra[illegible]ius autem Non contemnere se, & reges odisse superbos. in quo tamē ille mihi risum magis, quàm stomachum, mouere solet. sed plane parum cogitat, quid scribat, aut ad quem. Q. Cicero puer legit, ut opinor, et certe, epistolā inscriptā patri suo: solet enim aperire, idq; de meo cōsilio; si quid forte sit, quod opus sit sciri. in ea autem epistola erat illud idem de sorore, quod ad me. mirifice conturbatum uidi puerū. lacrymans mecum est questus. quid quæris? miram in eo pietatem, suauitatem, humanitatemq; perspexi: quo maiorem spem habeo, nihil fore aliter, ac deceat. id te igitur scire uolui. ne illud quidem prætermittam. Hortensius filius fuit Laodiceæ cum gladiatoribus flagitiose, et turpiter. hunc

ego patris causa uocaui ad cœnã, quo die uenit. et eiusdem patris causa nihil amplius. is mihi dixit, se Athenis me expectaturũ, ut mecũ decederet. recte, inquam. quid enim dicerẽ? omnino puto nihil esse, quod dixit; nolo quidem, ne offendã patrem, quem mehercule ualde diligo. sin fuerit meus comes, moderabor ita, ne quid eum offendã, quem minime uolo. hæc sunt: etiã illud. Orationẽ Q. Celeris mihi uelim mittas cõtra M. Seruilium. literas mitte quamprimũ, si nihil fuerit, uel per tuum tabellarium. Piliæ, & filiæ salutem. Cura, ut ualeas.

CICERO ATTICO S.

TARSVM *uenimus non. Iun. ibi me multa mouerunt, magnũ in Syria bellũ, magna in Cilicia latrocinia. mihi difficilis ratio administrãdi, quòd paucos dies habebã reliquos annui muneris: illud autẽ difficillimũ: relinquẽdus erat ex S.C. qui præesset. nihil minus probari poterat, quàm quæstor Messinius. nã de Cœlio nihil audiebamus. rectissimũ uidebatur, fratrem cum imperio relinquere: in quo multa molesta, discessus noster, belli periculũ, militũ improbitas, sexcẽta præterea. ò rẽ totã odiosam. sed hæc fortuna uiderit: quoniam cõsilio non multũ uti licet. Tu, quãdo Romã saluus, ut spero, uenisti, uidebis, ut soles, omnia, quæ intelliges nostra interesse, in primis de Tullia mea: cuius de cõditione quid mihi placeret, scripsi ad Terentiã, cũ tu in Græcia esses: deinde de honore nostro. quod enim tu abfuisti, uereor, ut satis diligẽter actũ in senatu sit de literis meis. illud præterea μυστικώτερον ad te scribã, tu sagacius odorabere. τὸ δάμαρτός μου ὁ ἀπελεύθερος (οἶσθα ὃν λέγω).*

ἔδοξέ μοι πρώην, δὲ ὢν ἀλογευόμενος παρεφθάρθαι, πεφυρακέναι τὰς ψήφους ἐκ τῆς ὠνῆς τῶν ὑπαρχόντων τοῦ Κροτωνιάτου τυραννοκτόνου. δέδοικα δὴ μή τι νοήσῃς, ἧς δήπου ἐστὶ προυσκεψάμενος, τὰ λοιπὰ δὲ ἀσφαλίζου. non queo tantum, quantum uereor, scribere. tu autem fac, ut mihi tuæ literæ uolēt obuiæ. hæc festinans scripsi in itinere, atque agmine. Piliæ, et puellæ Cæciliæ bellissimæ salutem dices. Vale.

CICERO ATTICO S.

NVNC quidē profecto Romæ es: quò te, si ita est, saluū uenisse gaudeo: unde quidē quandiu abfuisti, magis à me abesse uidebare, quàm si domi esses: minus enim mihi meæ notæ res erāt, minus etiā publicæ. quare uelim, etsi, ut spero, te hæc legente aliquantum tamen uiæ processero, tamē obuias mihi literas quamargutissimas de omnibus rebus crebro mittas, in primis de quo scripsi ad te antea. τοῦ ἐμνάρου τῆς ἐμῆς οὐξελεύθερος, ἔδοξέ μοι θαμὰ βατταρίζων, καὶ ἀλύων τοῖς ξυλλόγοις, καὶ ταῖς λέσχαις ὑπό τι πεφυρακέναι τὰς ψήφους ἐν τοῖς ὑπάρχουσι τοῖς τοῦ Κροτωνιάτου. hoc tu indaga, ut soles, ast hoc magis. δὲ ἀστεῖος ἐπιλόφου τειχῶν προὔδωκεν [illegible] ὀφειλήματα Κάμιλλος, αὐτόν τι ὀφείλοντα μνᾶς κδ΄ ἐκ τῆς Κροτωνιατικῶν, καὶ ἐκ τῆς χερρονησιατικῶν μη΄. καὶ κληρονομήσας ξμ. κ. μ. τούτων δὲ μηδὲ ὀβολὸν διαλύσασθαι πάντων ὀφειληθέντων τῇ δευτέρου μηνὸς τῇ νουμηνίᾳ. τὸν δὲ ἀπελεύθερον αὐτοῦ, ὄντα ὁμώνυμον τῷ Κόνωνος πατρὶ μηδὲν ὅλως χρεὼς πεφροντικέναι. ταῦτα οὖν πρῶτον μὲν, ἵνα πάντα σώζηται, δεύτερον δέ, ἵνα

δὲ, ἵνα μηδὲν τὸν ξένον ὀλιγωρήσῃς τῆς ἀπὸ τοῦ προκειμένης ἡμέρας, ὅπως αὐτὸν ἑωράκαμεν, σφόδρα δέδοικα. καὶ γὰρ πρὶν πρὸς ἡμᾶς κατασκευαζόμενος, καὶ τι σχεδὸν ἐλπίσας, ἀρχαίους δὲ ἀληθῶς ἀπέστη, ἐπειπών, αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν. meq; obiurgauit uetere prouerbio, τὰ μὲν διδόμενα. reliqua uide, et, quantũ fieri poteſt, ~~perficiemus~~. etſi annuũ tem- 248: perfice
pus prope iam emeritũ habebamus; dies enim XXXIII. erant reliqui: ſolicitudine prouinciæ tamen uel maxime urgebamur: cum enim arderet Syria bello, & Bibulus in tanto mœrore ſuo maximam curam belli ſuſtineret, ad meq; legati eius; & quæſtor, & amici literas mitterent, ut ſubſidio uenirem; etſi exercitum infirmum habebam, auxilia ſane bona, ſed ea Galatarũ, Piſidarum, Lyciorum, (hæc enim ſunt noſtra robora) tamen eſſe officium meum putaui, exercitum habere quamproxime hoſtẽ, quoad mihi præeſſe prouinciæ per S.C. liceret. ſed, quo ego maxime delectabar, Bibulus moleſtus mihi non erat, de omnibus rebus ſcribebat ad me potius, & mihi deceſſionis dies λεληθότως obrepebat. qui cum aduenerit; ἄλλο πρόβλημα, quem præficiam, niſi Cœlius quæſtor uenerit; de quo adhuc nihil certi habebamus. cupiebam mehercule longiorem epiſtolam facere: ſed nec erat res, de qua ſcriberem; nec iocari præ cura poteram. ualebis igitur, & puellæ ſalutem ~~[illegible]~~ dices, noſtræq; Piliæ. Atticulae

CICERO ATTICO S.

EGO, dum in prouincia omnibus rebus Appium orno, ſubito ſum factus accuſatoris eius ſocer. id quidem, s. Dolabellae

inquis, dij approbent. ita uelim: teq; ita cupere certo scio: sed crede mihi, nihil minus putarā ego, qui de T. Nerone, qui mecum egerat, certos homines ad mulieres miseram; qui Romam uenerunt factis sponsalibus. sed hoc spero melius. mulieres quidem ualde intelligo delectari obsequio, & comitate adolescentis. cætera noli ἐξακανθίζειν. sed heus tu, πυρσοὺς ἢ δῆλον Athenis, placet hoc tibi? etsi non impediebant mei certe libri: non enim ista largitio fuit in ciues, sed in hospites liberalitas. me tamen de Academiæ περιπύλῳ iubes cogitare; quoniam Appius de Eleusine non cogitet. De Hortensio te certo scio dolere: equidem excrucior: decreueram enim cum eo ualde familiariter uiuere. Nos prouinciæ præfecimus Cœlium: puerum, inquies, & fortasse fatuum, & non grauem, & non continentem. assentior: fieri non potuit aliter. nam quas multo ante tuas acceperam literas, in quibus ἐπέχειν te scripseras, quid esset mihi faciundum de relinquendo; eæ me pungebant: uidebam enim, quæ tibi essent ἐπαρχῆς causæ, (& erant eædem mihi) puero me tradere. fratri autem, illud non utile nobis. nam præter fratrē nemo erat, quem sine contumelia quæstori, nobili præsertim, anteferrem. tamen, dum impendere Parthi uidebantur, statueram fratrem relinquere, aut etiam reip. causa contra S. C. ipse remanere. qui posteaquam incredibili felicitate discesserunt, sublata dubitatio est. uidebam sermones, hui fratrem reliquit? num est hoc nō plus annum obtinere prouinciam? quid, quòd senatus eos uoluit præesse prouincijs, qui non præfuissent? at hic triennium. ergo hæc ad populum. quid, quæ te-

cum? nunquam essem sine cura, si quid iracundius, aut contumeliosius, aut negligentius, quæ fortuita hominum? quid, si quid filius puer, & puer bene sibi fidens? qui esset dolor? quem pater non dimittebat; teq́; id censere, moleste ferebat. at nunc Cœlius, non dico equidem, quid egerit; sed tamen multo minus laboro. adde illud: Pompeius, eo robore uir, ijs radicibus, Q. Cassium sine sorte delegit, Cæsar Antonium: ego sorte datum offenderem? aut etiam inquirerem in eum, quem reliquissem? hoc melius: & huius rei plura exempla. senectuti quidem nostræ profecto aptius. at te apud eum, dij boni, quanta in gratia posui? eiq́; legi literas non tuas, sed librarij tui.

Amicorum literæ me ad triumphum uocant, rem à nobis, ut ego arbitror, propter hanc παλιγγενεσίαν nostram, non negligendam. quare tu quoque mi Attice incipe hoc cupere; quo nos minus inepti uideamur. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVINTVS FILIVS, pie sane, me quidem certe multum hortante, sed currentem animum patris sui sorori tuæ reconciliauit. eum ualde tuæ literæ excitarunt. quid quæris? confido rem, ut uolumus, esse.

Bis ad te ante scripsi de re mea familiari, si modo tibi redditæ literæ sunt, græce ἐν αἰνιγμοῖς. scilicet nihil est mouendum. sed tamen ἀφελῶς percunctando de nominibus Milonis, &, ut expediat, ut mihi recepit, hortando, aliquid ita tu proficies.

ego Laodiceæ quæstorem Messinium expectare iussi, ut cõfectas rationes lege Iulia apud duas ciuitates possim relinquere. Rhodum uolo puerorum causa. inde quamprimum Athenas: etsi Etesiæ ualde reflant: sed uolo his magistratibus, quorum uoluntatem in supplicatione sum expertus. tu tamen mitte mihi quæso obuiam literas, nunquid putes reip. nomine tardandum esse nobis. Tiro ad te dedisset literas, nisi eum grauiter ægrum ipsa reliquissem. sed nunciant, melius esse. ego tamen angor: nihil enim illo adolescente castius, nihil diligentius. Vale.

CICERO ATTICO S.

CVM *instituissem ad te scribere, calamũq; sumpsissem, Batonius è naui recta ad me uenit domũ Ephesi, & epistolam tuã reddidit prid. cal. Oct. lætatus sum felicitate nauigationis tuæ, opportunitate Piliæ, etiã mehercule sermone eiusdem de coniugio Tulliæ meæ. Batonius autem minas terrores ad me attulit Cæsarianos. cũ Lepta etiã plura locutus est; spero, falsa, sed certe horribilia; exercitum nullo modo dimissurum: cum illo prætores dess. Cassium trib. Lentulum cos. facere: Pompeio in animo esse urbem relinquere. sed heus tu, nunquid moleste fers de illo, qui se solet anteferre patruo sororis tuæ filij? at à quibus uictus? sed ad rem. Nos Etesiæ uehementissime tardarunt. detraxit XX ipsos dies etiam aphractus Rhodiorum. cal. Oct. Epheso conscendentes hanc epistolam dedimus L. Tarquinio simul è portu egredienti, sed expeditius nauiganti. nos Rho-*

diorum aphractis, cæterisq; longis nauibus tranquillitates aucupaturi eramus. ita tamen properabamus, ut nõ posset magis. De rauduſculo Puteolano, gratũ. nunc uelim, diſpicias res Romanas; uideas, quid nobis de triũpho cogitandum putes, ad quem amici me uocant. ego, niſi Bibulus, qui dũ unus hostis in Syria fuit, pedẽ porta non plus extulit, quàm domo ſua, adniteretur de triumpho, æquo animo eſſem. nunc uero αἰσχρὸν σιωπᾶν. ſed explora rem totam, ut, quo die congreſſi erimus, conſilium capere poſſimus. at multa; qui & properarem, & ei literas darem, qui aut mecum, aut paulo ante uenturus eſſet. Cicero tibi plurimam ſalutem dicit. tu dices utriuſque noſtrum uerbis & Piliæ tuæ, & filiæ. Vale.

CICERO ATTICO S.

IN PIRAEEA *cum exiſſem prid. id. Oct. accepi ab Acaſto, ſeruo meo, ſtatim tuas literas: quas quidẽ cũ expectaſſem iandiu, admiratus ſum, ut uidi obſignatã epiſtolam, breuitatem eius: ut aperui, rurſus σύγχυσιν literularũ, quæ ſolent tuæ compoſitiſſimæ, & clariſſimæ eſſe. ac ne multa, cognoui ex eo, quòd ita ſcripſeras, te Romam ueniſſe ad XII. cal. Oct. cum febri perculſus uehementer, nec magis, quàm debui, ſtatim quæro ex Acaſto. ille & tibi, & ſibi uiſum, & ita ſe domi ex tuis audiſſe, ut nihil eſſet incommode. id uidebatur approbare, quod erat in extremo, febriculam tũ te habentem ſcripſiſſe. ſed amaui tamen, admiratusq; ſum, quòd nihilo minus ad me tua manu ſcripſiſſes. quare de hoc ſatis: ſpero enim, quæ tua prudentia*

& temperantia, et hercule, ut me iubet Acastus, confido te iam, ut uolumus, ualere. A' Tusrapio te accepisse meas literas gaudeo. παραφύλαξον, si me amas, τὴν τοῦ φυρατοῦ φιλοτιμίαν αὐτὸ τοῦτο. hanc, quae mehercule mihi magno dolori est, (dilexi enim hominem) procura, quantulacunque est, Praetianam haereditatem. prorsus ille ne attingat. dices nummos mihi opus esse ad apparatum triumphi: in quo, ut praecipis, nec me κενὸν in expetendo cognosces, nec ἄτυφον in abijciendo. Intellexi ex tuis literis, te ex Tusrapio audisse, à me prouinciam fratri traditam. adeon' ego non perspexeram prudentiam literarum tuarum? ἐπέχειν te scribebas. quid erat dubitatione dignum? si esset quidquã, cur placeret fratrem, & talem fratrem relinqui? ἀθέτησις ista mihi tua, non ἐποχὴ uidebatur. monebas de Q. Cicerone puero, ut eum quidem neutiquam relinquerem: τοὐμὸν ὄνειρον ἐμοί. eadem omnia, quasi collocuti essemus, uidimus. non fuit faciendum aliter, meq; ὠδιχρονὶς ἐποχὴ tua dubitatione liberauit. sed puto te accepisse de hac re epistolam, scriptam accuratius. ego tabellarios postero die ad uos eram missurus. quos puto ante uenturos, quàm nostrum Saufeium. sed eum sine meis literis ad te uenire, uix rectum erat. Tu mihi, ut polliceris, de Tulliola mea, id est de Dolabella, perscribas: de rep. quam praeuideo in summis periculis, de censoribus, maximeq; de signis, tabulis quid fiat, referatur'ne. Idibus Oct. has dedi literas: quo die, ut scribis, Caesar Placentiam legiones quatuor. quaeso, quid nobis futurum est? In arce Athenis statio mea nunc placet. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER VII.

CICERO ATTICO S.

DEDERAM equidem L. Saufeio literas, & dederam ad te unum; quòd, cũ non esset temporis mihi ad scribendũ satis, tamen hominẽ tibi tam familiarem sine meis literis ad te uenire nolebam: sed, ut philosophi ambulant, has tibi redditum iri putabam prius. sin iam illas accepisti, scis me Athenas uenisse pridie id. Oct. è naui egressum in Piræeum tuas ab Acasto nostro literas accepisse: conturbatum, quòd cum febre Romam uenisses: bono tamen animo esse cœpisse, quòd Acastus ea, quæ uellem, de alleuato corpore tuo nunciaret: cohorruisse autem, quòd tuæ literæ de legionibus Cæsaris afferrent; & egisse tecum, ut uideres, ne quid φιλοτιμία eius, quem nosti, nobis noceret, & de quo iam pridem ad te scripseram. Turranius autẽ secus tibi Brundusij dixerat: quod ex ijs literis cognoui, quas à Xenone, optimo uiro, accepi. cur fratrem prouinciæ non præfecissem, exposui breuiter. hæc fere sunt in illa epistola. nunc audi reliqua. Per fortunas, omnem tuum amorem, quo me es amplexus, omnemq; tuã prudentiã, quam mehercule in omni genere iudico singularẽ, confer ad eam curam, ut de omni statu meo cogites. uidere enim mihi uideor tantam dimicationem, nisi idẽ deus, qui nos melius, quàm optare auderemus,

Parthico bello liberauit, respexerit remp. sed tantam, quanta nunquam fuit. age, hoc malum mihi commune est cum omnibus: nihil tibi mando, ut de eo cogites: illud meum proprium πρόβλημα quæso suscipe. uides ne, ut te auctore sim utrunque complexus? ac uellem à principio te audisse amicissime monentem: ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθον, [illegible]: sed aliquando tamen persuasisti, ut alterum complecterer, quia de me erat optime meritus; alterum, quia tantũ ualebat. feci igitur, atque effeci omni obsequio, ut neutri illorũ quisquam esset me carior: hæc enim cogitabam, nec mihi iuncto cũ Pompeio, fore necesse peccare in rep. aliquãdo; nec, cum Pompeio sentienti, pugnandũ esse cum Cæsare; tanta erat illorum coniunctio. nunc impendet, ut & tu ostendis, & ego uideo, summa inter eos contentio. me autem uterque numerat suum; nisi forte simulat alter. nam Põpeius non dubitat, (uere enim iudicat) ea, quæ de rep. nunc sentiat, mihi ualde probari. utriusque autem accepi eiusmodi literas eodẽ tempore, quo tuas, ut neuter quenquam omnium pluris facere, quàm me, uideretur. uerum quid agam? non quæro illa ultima, (si enim castris res geretur, uideo cum altero uinci satius esse, quã cum altero uincere) sed illa, quæ tum agentur, cum ueneno, ne ratio absentis habeatur, ut exercitum dimittat. dic M. Tulli. quid dicam? expecta, amabo te, dum Atticum conueniã. nõ est locus ad tergiuersandum contra Cæsarem. ubi illæ sunt densæ dexteræ? nam ut illi hoc liceret, adiuui rogatus ab ipso Rauennæ de Cœlio tribuno pl. ab ipso autem? etiam à Cneo nostro in illo diui-

no tertio consulatu. aliter sensero? αἰδέομαι non Pompeiũ modo, sed Τρῶας, καὶ Τρῳάδας. Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην καταθήσει, quis? tu ipse scilicet, laudator & factorũ, & scriptorum meorũ. hác ego plagá effugi per duos superiores Marcellorũ cõsulatus, cum est actũ de prouincia Cæsaris. nũc incido in discrimen ipsum. itaque ut stultus primus suam sententiam dicat, mihi ualde placet de triumpho nos moliri aliquid, extra urbem esse cum iustissima causa. tamen dabunt operam, ut eliciant sententiá meam. ridebis hoc loco fortasse: quàm uellem etiam nunc in prouincia morari. plane opus fuit, si hoc impendebat: etsi nil miserius: nam, ὁδοῦ πάρεργον, uolo te hoc scire, omnia illa prima, quæ etiam tu literis in cœlum ferebas, ἐπίτηκτα fuerunt. quàm non est facilis uirtus, quàm uero difficilis eius diuturna simulatio. cum enim hoc rectum, & gloriosum putarem, ex annuo sumptu, qui mihi decretus esset, me C. Cœlio quæstori relinquere annuum, referre in ærarium ad HS CIↃ: ingemuit nostra cohors, omñe illud putans distribui sibi oportere; ut ego amicior inuenirer Phrygum, & Cilicum ærarijs, quàm nostro. sed me non mouerunt: nam & mea laus apud me plurimum ualuit; nec tamen quidquam honorifice in quenquam fieri potuit, quod prætermiserim. sed hæc fuerit, ut ait Thucydides, ἐκβολὴ λόγου non inutilis. tu autem de nostro statu cogitabis: primum quo artificio tueamur beneuolentiam Cæsaris: deinde de ipso triumpho: quem uideo, nisi reip. tempora impediẽt, εὐπόριστον. iudico autem cum ex literis amicorum, tum ex supplicatione; quam qui non decreuit, plus decre-

uit, quàm si omneis decreuisset triumphos. ei porro assensus est unus familiaris meus Fauonius, alter iratus Hirrus. Cato autem & scribendo affuit, & ad me de sententia sua iucundissimas literas misit. sed tamen gratulans mihi Cæsar de supplicatione, triumphat de sententia Catonis, nec scribit, quid ille sententiæ dixerit, sed tantum supplicationem eum mihi non decreuisse. redeo ad Hirrum. cœperas eum mihi placare: perfice. habes Scrofam, habes Silium. ad eos ego etiam antea scripsi, & ad ipsum Hirrum: locutus enim erat cum iis commode, se potuisse impedire, sed noluisse; assensum tamen esse Catoni, amicissimo meo; cum is honorificentissimam in me sententiam dixisset; nec me ad se ullas literas misisse, cum ad omneis mitterem. uerum dicebat: ad eum enim solum, & ad Crassipedem non scripseram. atque hæc de rebus forensibus. Redeamus domum. diiungere me ab illo uolo. purus est φυγάτης germanus Lartidius Ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ. reliqua expediamus, hoc primum, quod accessit cura dolori meo, sed hoc tamen, quidquid est, Prætianum cum iis rationibus quas ille meas tractat, admisceri nolo. scripsi ad Terentiam, scripsi etiam ad ipsum, me, quidquid possem nummorum, ad apparatum sperati triumphi ad te redacturum. iam puto ἄμεμπτα fore. uerum ut lubebit. hanc quoque suscipe curam, quemadmodum experiamur. id & ostendisti quibusdam literis ex Epetro & Athenis datis, & in eo ego te adiuuabo. Vale.

CICERO ATTICO S.

BRVNDISIVM uenimus VII. cal. Dec. usi tua felicitate nauigandi. ita belle nobis flauit ab Epei-ro lenissimus [illegible]. hunc σπονδειάζοντα, si cui uoles τῶν νεωτέρων, pro tuo uendito. Inualetudo tua me ualde conturbat: significant enim tuæ literæ, te prorsus laborare. ego autem cum sciam, quàm sis fortis, uehementius esse quiddam suspicor, quod te co-gat cedere, & propemodum infringat: etsi alteram quartanam Pamphilus tuus mihi dixit decessisse, & alteram leuiorem accedere. Terentia uero, quæ qui-dem eodem tempore ad portam Brundisinam uenit, quo ego in portum, mihiq; obuiam in foro fuit, L. Pon-tium sibi in Trebulano dixisse narrabat, etiam eam de-cessisse. quod si ita est, quod maxime mehercule opto; id spero tua prudentia, et temperantia te consecutum. uenio ad epistolas tuas, quas ego sexcentas uno tempo-re accepi, aliam alia iucundiorem, quæ quidem erant tua manu. nam Alexidis manum amabam, quòd tam prope accedebat ad similitudinem tuæ literæ: manum non amabam, quia indicabat te non ualere. cuius quo-niam mentio iam facta est, Tironem Patris ægrum re-liqui, adolescentem, ut nosti, (& adde, si quid uis) pro-bum: nihil uidi melius: itaque careo ægre. quáquam uidebatur se nō grauiter habere: tamen sum solicitus, maximamq; spem habeo in M'. Curij diligentia, de qua ad me scripsit Tiro, & multi nunciarūt. Curius autem ipse sensit, quàm tu uelles à me diligi: & eo sum admo-dum delectatus: & mehercule est, quem facile diligas.

αὐτόχθων in homine urbanitas. eius testamentum de tortoris ~~[illegible]~~ signis obsignatum, cohortisq; prætoriæ. fecit palam te ex libella, me ex teruncia. Corcyræ Alexion me opipare muneratus est. Q. Ciceroni obsisti non potuit, quo minus Thyamim uideret. Filiola tua te delectari lætor, & probari tibi στοργὴν φυσικὴν esse τὴν πρὸς τὰ τέκνα: etenim si hæc non est, nulla potest homini esse ad hominem naturæ adiunctio: qua sublata, uitæ societas tollitur. bene eueniat, inquit Carneades, spurce, sed tamen prudentius, quã Lucius noster, & Patron: qui cũ omnia ad se referant, ~~nec~~ quidquã alterius causa fieri putent; & cũ ea re bonũ uirũ oportere esse dicant, ne malũ habeat, non quo id natura rectum sit; non intelligant se de callido homine loqui, non. de bono uiro. sed hæc opinor sunt in ijs libris, quos tu laudando, animos mihi addidisti. redeo ad rem.

~~Quo modo~~ expectabam epistolam, quam Philoxeno dedisses? scripseras enim, in ea esse de sermone Pompeij Neapolitano. eã mihi Patron Brundisij reddidit, Corcyræ, ut opinor, acceperat. nihil potuit esse iucundius: erat enim de rep. de opinione, quam is uir haberet integritatis meæ; de beneuolentia, quam ostendit eo sermone, quem habuit de triumpho. sed tamen hoc iucundissimum, quòd intellexi, te ad eum uenisse, ut eius animum erga me perspiceres. hoc mihi inquam accidit iucundissimum. de triumpho autem nulla me cupiditas unquã tenuit ante Bibuli impudẽtissimas literas, quas amplissima supplicatio consecuta est. à quo si ea gesta sunt, quæ scripsit, gauderem, & honori fauerem: nunc illum, qui pedem porta, quoad hostis cis Euphratem,

fuit, non extulerit, honore augeri; me, in cuius exercitu spem illius exercitus habuit, idem nō assequi, dedecus est nostrum, nostrum, inquam, te coniungens. itaque omnia experiar, & ut spero, assequar. quòd si tu ualeres, iam mihi quædam explorata essent, sed, ut spero, ualebis. De raudusculo Numeriano multum te amo. Hortensius quid egerit, aueo scire, Cato quid agat: qui quidem in me turpiter fuit maleuolus: dedit integritatis, iustitiæ, clementiæ, fidei mihi testimonium, quod non quærebam; quod postulabam, negauit. itaque Cæsar ijs literis, quibus mihi gratulatur, & omnia pollicetur, quo modo exultat Catonis in me ingratissimi iniuria? at hic idem Bibulo dierum XX. ignosce mihi, nō possum hæc ferre, nec feram. cupio ad omneis tuas epistolas, sed nihil necesse est: iam enim te uidebo. illud tamen de Chrysippo. nam de altero illo minus sum admiratus, operario homine: sed tamen ne illo quidem quidquam improbius. Chrysippum uero, quem ego, propter literularū nescio quid, libenter uidi, in honore habui, discedere à puero, insciēte me? mitto alia, quæ audio, multa: mitto furta: fugam nō fero, qua mihi nihil uisum est sceleratius. itaque usurpaui uetus illud Drusi, ut ferunt, prætoris in eo, qui eadem liber non iuraret: me istos liberos non addixisse, præsertim cum adesset nemo, à quo recte uindicarentur. id tu, ut uidebitur, ita accipies: ego tibi assentiar. uni tuæ disertissimæ epistolæ non rescripsi, in qua est de periculis reip. quid rescriberem? ualde eram perturbatus: sed, ut nihil magnopere metuam, Parthi faciunt, qui repente Bibulum semiuiuum reliquerunt. Vale.

s. supplicationem decreuit

s. liberto quae iurauerat antequam manumitteretur.

CICERO ATTICO S.

A D. VIII. idus Dec. in Trebulanum ueni, & ibi tuas literas legi, quas Philotimus mihi reddidit. è quibus hanc primo aspectu uoluptatem cepi, quòd erát à te ipso scriptæ: deinde earum accuratissima diligētia sum mirum in modum delectatus. Ac primum illud, in quo te Dicæarcho assentiri negas, etsi cupidissime expetitum à me sit, et approbâte te, ne diutius anno in prouincia essem, tamen non est nostra contentione perfectum. sic enim scito, uerbum in senatu factum esse nunquam de ullo nostrum, qui prouincias obtinuimus, quo in his diutius, quàm ex S. C. maneremus: ut iā ne istius quidem rei culpam sustineam, quòd minus diu fuerim in prouincia, quàm fortasse fuerit utile. sed quid, si hoc melius? opportune dici uidetur, ut in hoc ipso. siue enim ad concordiam res adduci potest, siue ad bonorum uictoriam; utriusuis rei me aut adiutorē uelim esse, aut certe nō expertem: sin uincuntur boni; ubicunque essem, unà cum ijs uictus essem. quare celeritas nostri reditus ἀμεταμέλητος debet esse. quòd si ista nobis cogitatio de triumpho iniecta nō esset, quā tu quoque approbas: ne tu haud multū requireres illū uirū, qui in VI. libro informatus est. quid enim tibi faciā, qui illos libros deuorasti? quin nunc ipsum non dubitabo rem tantam abijcere, si id erit rectius. utrunque uero simul agi non potest, & de triumpho ambitiose, & de rep. libere. sed ne dubitaris, quin, quod honestius, id mihi futurum sit antiquius. nā quod putas utilius esse, uel mihi, quòd tu-

tius sit, uel etiã ut reip. prodesse possim, me esse cum imperio. id coram considerabimus quale sit: habet enim res deliberationem: etsi ex parte magna tibi assentior.

De animo autem meo erga remp. bene facis, quòd non dubitas; & illud probe iudicas, nequaquam satis pro meis officijs, pro ipsius in alios effusione illum in me liberalem fuisse: eiusq; rei causam uere explicas; & eis, quæ de Fabio, Caninioq; acta scribis, ualde consentiunt. quæ si secus essent, totumq; se ille in me profudisset: tamen illa, quam scribis, custos urbis me præclaræ inscriptionis memorem esse cogeret; nec mihi concederet, ut imitarer Volcatium, aut Seruium, quibus tu es contentus: sed aliquid nos uellet nobis dignum & sentire, & defendere. quod quidem agerem, si liceret, alio modo, ac nunc agendum est. de sua potentia dimicant homines hoc tempore, periculo ciuitatis. nam si resp. defenditur, cur ea consule isto ipso defensa non est? cur ego, in cuius causa reip. salus consistebat, defensus postero anno non sum? cur imperium illi, aut cur illo modo prorogatum est? cur tantopere pugnatum est, ut de eius absentis ratione habenda decem tribuni pl. ferrent? his ille rebus ita conualuit, ut nunc in uno ciue resp. ad resistendum imbecilla sit. quàm mallem, tantas ei uires non dedisset, quàm nunc tam ualenti resisteret. sed quoniam res eò deducta est, non quæram, ut scribis, τὸ σκάφος τῆς Ἀτρειδῶν. mihi σκάφος unum erit, quod à Pompeio gubernabitur. illud ipsum, quod ais; quid fiet, cum erit dictum, dic M. Tulli σύνθημα. Põpeio assentior. ipsum tamẽ Pompeium separatim ad concordiam hortabor. sic enim sen-

tio; maximo in periculo rem esse. uos scilicet plura, qui in urbe estis. ueruntamen hoc uideo, cum homine auda cissimo, paratissimoq; negotium esse: omneis damnatos, omnes ignominia affectos, omneis dánatione, ignominiaq; dignos illac facere, omnem fere iuuentutem, omnem illam urbanam, ac perditam plebem, tribunos ualentes addito C. Cassio, omneis. qui aere alieno premantur, quos plures esse intelligo, quàm putaram. causam solum illa causa non habet: caeteris rebus abundat. hic omnia facere omnis debet, ne armis decernatur: quorum exitus semper incerti, nunc uero in alterám partem magis timendi. Bibulus de prouincia decessit: Veientonem praefecit. in decedendo erit, ut audio, tardior. quem cũ ornauit Cato, declarauit, ijs se solis non inuidere, quibus nihil, aut non multũ ad dignitatem posset accedere. Nunc uenio ad priuata: fere enim respondi tuis literis de rep. & ijs, quas in suburbano, et ijs, quas postea scripsisti. ad priuata uenio. unũ etiam de Coelio. tantum abest, ut meam ille sententiam moueat, ut ualde ego ipsi, quòd de sua setétia decesserit, poenitendum putem. sed quid est, quòd [illegible] Lucceijs sint addicti? hoc te praetermisisse miror. De Philotimo, faciam equidem, ut mones: sed ego mihi ab illo non rationes expectabam, quas tibi edidit, uerum id reliquum, quod ipse in Tusculano me referre in commentarium mea manu uoluit, quodq; idem in Asia mihi sua manu scriptum dedit. id si praestaret, quantum mihi aeris alieni esse tibi edidit, tantum, & plus etiam ipse mihi deberet. sed in hoc genere, si modo per remp. licebit, non accusabimur posthac: neque hercule

cule antea negligentes fuimus, sed amicorum multitu-
dine occupati. ergo utemur, ut polliceris, & opera, &
consilio tuo, nec tibi erimus, ut spero, in eo molesti. De
serperastris cohortis meæ, nihil est, quòd doleas: ipsi e-
nim se collegerunt admiratione uitæ integritatis meæ.
sed me mouerat nemo magis, quàm is, quem tu nemi-
nem putas. idem & initio fuerat, & nunc est egre-
gius: sed in ipsa decessione significauit, sperasse se ali-
quid, & id, quod animũ induxerat paulisper, nõ tenuit,
sed cito ad se rediit, meisq; honorificentissimis erga se of-
ficijs uictus, pluris ea duxit, quàm omnem pecuniam.
ego à Curio tabulas accepi, quas mecum porto. Hor-
tensij legata cognoui. nũc aueo scire, quid hominis sit,
et quarũ rerum auctionẽ instituat: nescio enim, cur, cũ
portam Flumentanam Cœlius occuparit, ego Puteolos
non faciam meos. Venio ad Piræea. in quo magis re-
prehendendus sum, quòd homo Romanus Piræea scripse-
rim, nõ Piræeũ (sic enim omnes nostri locuti sunt) quàm
quòd, in, addiderim: nõ enim hoc ut oppido præposui,
sed ut loco. et tamẽ Dionysius noster, qui est nobiscũ, et
Nicias Cous non rebatur, oppidum esse Piræea. sed de
re uidero. nostrũ quidem si est peccatum, in eo est, quòd
non ut de oppido locutus sum, sed ut de loco: secutusq;
sum, non dico Cæcilium, Mane ut ex portu in Piræeum:
(malus enim auctor latinitatis est) sed Terentium, cu-
ius fabellæ, propter elegantiam sermonis, putabantur à
C. Lælio scribi, Heri aliquot adolescentuli coimus in Pi-
ræeum. & idem, Mercator hoc addebat, captam è Su-
nio: quòd si δήμους oppida uolumus esse, tam est op-
pidum Sunium, quàm Piræeum. sed quoniam gram-

maticus es, si hoc mihi ζήτημα persolueris, magna me molestia liberaris. ille mihi literas blandas mittit. facit idem pro eo Balbus. mihi certum est, ab honestissima sententia digitum nusquã. sed scis, illi reliquum quantum sit. putas'ne igitur uerendum esse, ne aut obijciat id nobis aliquis, si languidius; aut repetat, si fortius? quid ad hæc reperis? soluamus, inquis. age, a Cœlio *mutuabimur. hoc tu tamen consideres uelim: puto enim, in senatu si quando præclare pro rep. dixero,* Tartessiũ *istum tuum mihi exeunti,* Iube *sodes nummos curari. quid superest? etiam. gener est suauis mihi,* Tulliæ, Terentiæ. *quantumuis uel ingenij, uel humanitatis satis. reliqua, quæ nosti, ferenda: scis enim, quos sperauimus. qui omnes, præter eum, de quo per te egimus, reum me facere rentur: ipsis enim expensum nemo feret. sed hæc coram: nam multi sermonis sunt.* Tironis *reficiendi spes est in [illegible]* Curio: *cui ego scripsi, tibi eum gratissimum facturum.* Vale. D. V. id. Dec. à Pontio, ex Trebulano.

CICERO ATTICO S.

DIONYSIVM, *flagrantem, desiderio tui, misi ad te, nec mehercule æquo animo, sed fuit concedendũ. quem quidem cognoui cum doctum, quod mihi iã ante erat notum, tum sanctũ, plenum officij, studiosum etiã meæ laudis, frugi hominem, ac, ne libertinum laudare uidear, plane uirum bonum.* Pompeium *uidi* IIII. id. Dec. *fui una horas duas fortasse. magna lætitia mihi uisus est affici meo aduentu. de triumpho hor=*

tari, suscipere partes suas; monere, ne ante in senatum accederem, quàm rem confecissem; ne dicendis sentẽtijs aliquem tribunum alienarem. quid quæris? in hoc iudicio, & officio sermonis nihil potuit esse prolixius. de rep. autem ita mecum locutus est, quasi non dubium bellum haberemus: nihil ad spem concordiæ: plane illum ab se alienatum cum ante intelligeret, tum uero proxime iudicasse: uenisse Hirtiũ à Cæsare, qui esset illi familiarissimus; ad se non accessisse: & cum ille ad VIII. id. Dec. uesperi uenisset, Balbus de tota re constituisset, ad VII. ad Scipionem ante lucem uenisse: multa de nocte profectum esse ad Cæsarem. hoc illi τεκμηριῶδες uidebatur esse alienationis. quid multa? nihil me aliud consolatur, nisi quòd illum, cui etiam inimici alterum consulatum, fortuna summam potentiam dederit, non arbitror fore tam amentem, ut hæc in discrimen adducat. quòd si ruere cœperit, næ ego multa timeo, quæ non audeo scribere. sed ut nunc est, ad III. non. Ian. ad urbem cogito. Vale.

CICERO ATTICO S.

MULTAS uno tẽpore accepi epistolas tuas: quæ mihi, quanquã recentiora audiebã ex ijs, qui ad me ueniebant, tamen erant iucũdæ: studiũ enim, & beneuolentiam declarabãt. Inualetudine tua moueor: et Piliã in idẽ genus morbi delapsam, curã tibi afferre maiorẽ sentio. date igitur operam, ut ualeatis. De Tirone, uideo tibi curæ esse: quẽ quidẽ ego, etsi mirabiles utilitates mihi præbet, cum ualet, in omni genere uel negotiorum, uel studiorũ meorũ, tamẽ propter humanitatẽ, et

modestiam malo saluum, quàm propter usum meum. Philogenes mecum nihil unquam de Luscenio locutus est. de cæteris rebas habes Dionysium. Sororem tuam non uenisse in Arcanũ miror. De Chrysippo, meum consilium probari tibi, non moleste fero. Ego in Tusculanum nihil sane hoc tempore. deuium est τοῖσ ἀπαντῶσιν, & habet alia δύσχρηστα. sed de Formiano Tarracinam pridie cal. Ian. inde Pontinum ~~sumam~~. inde Albanum Pompeij: ita ad urbem III. non. natali meo. De rep. quotidie magis timeo: non enim boni, ut putaui, consentiunt. quos ego equites R. quos senatores uidi, qui acerrime cum cætera, tum hoc iter Pompeij uituperarent? pace opus est. ex uictoria cum multa mala, tum certe tyrannis existet. sed hæc propediẽ coram. iam plane mihi deest, quid ad te scribam: nec enim de rep. quod uterque nostrum scit eadem, & domestica nota sunt ambobus. reliquum est iocari, si hic sinat. nam ego is sum, qui, illi concedi, putem utilius esse, quod postulat, quàm signa conferri: sero enim resistimus ei, quem per annos decem aluimus contra nos. quid sentis igitur? inquis. nihil scilicet, nisi de sententia tua, nec prius quidem, quàm nostrum negotium aut confecerimus, aut deposuerimus. Cura igitur, ut ualeas. aliquando ἀποθέσθαι quartanam istam diligentia, quæ in te summa est.

S. cogito in Cic. Natalis dies.

CICERO ATTICO S.

PLANE *deest, quid ad te scribam: nota omnia tibi sunt. nec ipse habeo, à te quid expectem. tantum igitur nostrum illud solenne seruemus, ut ne quem istuc*

eunté sine literis dimittamus. De rep. ualde timeo: nec adhuc fere inueni, qui non concedendum putaret Cæsari, quod postularet, potius, quàm depugnandum. est illa quidem impudens postulatio opinione ualētior: cur autem nunc primum ei resistamus? οὐ γὰρ αὖ τόδε μεῖζον ἐποιήσεν, quàm cum quinquennium prorogabamus, aut cum, ut absentis ratio haberetur, ferebamus. nisi forte hæc illi tum arma dedimus, ut nūc cum bene parato pugnaremus. dices, quid tu igitur sensurus es? non idem, quod dicturus: sentiam enim omnia facienda, ne armis decertetur: dicā idem, quod Pompeius, neque id faciam humili animo: sed rursus hoc permagnum reip. malum est, quodammodo mihi præter cæteros non rectum, me in tantis rebus à Pompeio dissidere. Vale.

at

CICERO ATTICO S.

DIONYSIVS, uir optimus, ut mihi quoque est perspectus, & doctissimus, tuiq; amantissimus, Romam uenit XV. cal. Ian. & literas à te mihi reddidit: tot enim uerba sunt de Dionysio in epistola tua. illud non ascribis, Et tibi gratias egit. atqui certe ille agere debuit: &, si esset factum, quæ tua est humanitas, ascripsisses. mihi autem nulla de eo παλινῳδία datur propter superioris epistolæ testimonium. sit igitur sane bonus uir: hoc enim ipsum bene fecit, quòd mihi sui cognoscendi penitus etiam istam facultatē dedit. Philogenes recte ad te scripsit; curauit enim, quod debuit. cum ego uti ea pecunia uolui, quoad liceret. itaque usus est menses XIIII. Pontinium cupio ualere:

Attici uerba

et quod scribis in urbem introisse, uereor quid sit: nam id nisi graui de causa non fecisset. Ego, quoniam IIII. non. Ian. compitalicius dies est, nolo eo die in Albanũ uenire molestus familiæ: ueniam III. non. igitur: inde ad urbem prid. non. Tua λῆψις *quem in diem incurrat, nescio: sed prorsus te commoueri incommodo ualetudinis tuæ nolo. De honore nostro, nisi quid occulte Cæsar per suos tribunos molitus erit, cætera uidentur esse tranquilla. tranquillissimus autem animus meus, qui totũ istuc æqui boni facit, et eo magis, quòd iam à multis audio constitutum esse Pompeio, & eius consilio, in Siciliã me mittere, quòd imperium habeam. id est* Ἀβδηριτικὸν*: nec enim senatus decreuit, nec populus iussit, me imperium in Sicilia habere. sin hoc resp. ad Pompeium refert: qui me magis, quam priuatum aliquẽ, mittat? itaque, si hoc imperium mihi molestum erit: utar ea porta, quam primum uidero. nam quod scribis, mirificam expectationem esse mei, neque tamen quenquam bonorum, aut satis bonorum dubitare, quid sensurus sim: ego, quos tu bonos esse dicas, non intelligo: ipse nullos noui: sed ita, si ordines bonorum quærimus: nã singulares sunt boni uiri: uerum in dissensionibus ordines bonorum, et genera quærenda sunt. senatum bonũ putas, per quẽ sine imperio prouinciæ sunt? nunquã enim Curio sustinuisset, si cũ eo agi cœptũ esset. quã sententiã senatus sequi noluit. ex quo factum est, ut Cæsari non succederetur. an publicanos? qui nunquam firmi, sed nunc Cæsari sunt amicissimi. an fœneratores? an agricolas? quibus optatissimum est otiũ: nisi eos timere putas, ne sub regno sint, qui id nũ=*

quam, dum modo otiosi essent, recusarunt. quid ergo? exercitū retinentis, cum legis dies transierit, rationē haberi placet? mihi uero ne absentis quidem. sed, cum id datum est, illud una datum est. annorum decem imperium, & ita latum, placet? placet igitur etiam me expulsum; & agrum Campanum perisse, et adoptatum patricium a plebeio, Gaditanum a Mitylenæo. & Labieni diuitiæ, & Mamurræ placent, & Balbi horti, & Tusculanum. sed horum omnium fons unus est. imbecillo resistendū fuit: & id erat facile. nunc legiones XI. equitatus tantus, quantum uolet; transpadani, plebs urbana, tot tribuni pl. tam perdita iuuentus, tanta auctoritate dux, tanta audacia. cum hoc aut depugnandum est, aut habenda è lege ratio. depugna, inquis, potius, quā seruias: ut quid? si uictus eris, proscribare: si uiceris, tamen seruias. quid ergo, inquis, acturus es? idem quod pecudes, quæ dispulsæ sui generis sequuntur greges. ut bos armēta, sic ego bonos uiros, aut eos quicunque dicentur boni, sequar, etiam si ruent. quid sit optimum male contractis rebus, plane uideo. nemini est enim exploratum, cum ad arma uentū est, quid futurū sit: at illud omnibus, si boni uicti sunt, nec in cæde principum clementiorē hunc fore, quàm Cinna fuerit, nec moderatiorem, quàm Sylla in pecunijs locupletiū. ἐμπολιτεύομαί σοι iandudum, et facerem diutius, nisi me lucerna desereret. ad summā dic M. Tulli. assentior Cn. Pompeio, idest T. Pomponio. Alexim, humanissimum puerum, nisi forte, dum ego absum, adolescens factus est, (id enim agere uidebatur) saluere iubeas uelim. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVID opus est de Dionysio tam ualde affirmare? an mihi nutus tuus non faceret fidem? suspicioné autem eo mihi maiorem tua taciturnitas attulerat, quòd et tu soles conglutinare amicitias testimonijs tuis, & illum aliter cum alijs de nobis locutum audiebam. sed prorsus ita esse, ut scribis, mihi persuades: itaque ego is in illum sum, quem tu me esse uis. Diem tuum ego quoque ex epistola quadam tua, quam incipiente febricula scripseras, mihi notaueram, & animaduerteram, posse pro re nata te non incommode ad me in Albanum uenire III.non.Ian. sed, amabo te, nihil incommodo ualetudinis feceris: quid enim est tantum in uno, aut altero die? Dolabellam uideo Liuiæ testamento cum duobus cohæredibus esse in triente, sed iuberi mutare nomen. est πολιτικὸν σκέμμα, rectum'ne sit nobili adolescenti mutare nomen mulieris testamento. sed id φιλοσοφώτερον διευκρινήσομεν, cum sciemus, quantum quasi sit in trientis triente. Quod putasti fore, ut ante, quàm istuc uenirem, Pompeium uiderẽ, factum est ita: nam V I.cal. ad Lauernium me consecutus est. una Formias uenimus, & ab hora octaua ad uesperum secreto collocuti sumus. quod quæris, ecquæ spes pacificationis sit; quantum ex Pompeij multo, & accurato sermone perspexi, ne uoluntas quidem est: sic enim existimat, si ille uel dimisso exercitu consul factus sit, σύγχυσιν τῆς πολιτείας fore. atque etiam putat eum, cum audierit, contra se diligenter parari, consulatum hoc anno neglecturum, ac potius exercitũ

prouinciamq; retenturum. ſin autem ille fureret, uehementer hominem contemnebat, & ſuis, & reip. copijs confidebat. quid quæris? etſi mihi crebro ξυνὸς ἐνυάλιος occurrebat, tamen leuabar cura, uirum fortem, & peritum, & plurimum auctoritate ualentem audiens, πολιτικῶς de pacis ſimulatæ periculis differentem. habebamus autem in manibus Antonij concionem habitam X. cal. Ian. in qua erat accuſatio Pompeij uſque à toga pura, querela de damnatis, terror armorum. in quibus ille, Quid cenſes, aiebat, facturum eſſe ipſum, ſi in poſſeſſionem reip. uenerit, cum hæc quæſtor eius infirmus, & inops audeat dicere? quid multa? non modo non expetere pacem iſtam, ſed etiam timere uiſus eſt. ex illa autem ſententia relinquendæ urbis mouet hominem, ut puto. mihi autem illud moleſtiſſimum eſt, quòd ſoluendi ſunt nummi Cæſari, & inſtrumentum triumphi eò conferendum: eſt enim ἄμορφον ἀντιπολιτευομένῳ χρεωφειλέτην eſſe. ſed hæc, & multa alia coram. † Quotidiéne, inquis, à te accipiendæ literæ ſunt? ſi habebo, cui dem, quotidie. at iam ipſe ades. tum igitur, cum uenero, deſinam. unas uideo mihi à te non eſſe redditas, quas L. Quintius, familiaris meus, cum ferret, ad Buſtum Baſilij uulneratus, & deſpoliatus eſt. uidebis igitur: nunquid fuerit in ijs, quod me ſcire opus ſit. et ſimul tu hoc διευκρινήσεις πρόβλημα ſane πολιτικόν: cum ſit neceſſe aut haberi Cæſaris rationem, illo exercitũ, uel per ſenatum, uel per tribunos pl. obtinente; aut perſuaderi Cæſari, ut tradat prouinciam, atque exercitum, & ita conſul fiat; aut, ſi id non perſuadeatur, haberi comitia ſine illius ratione,

ut sit et qui habere posset comitia

illo patiẽte, atque obtinente prouinciam; aut, si per tribunos pl. non patiatur, tamen quiescat, rem adduci ad interregnum; aut, si ob eam causam, quòd ratio eius non habeatur, exercitum adducat, armis cum eo contendere; illum autem initium facere armorum aut statim nobis minus paratis, aut tum, cum comitijs, amicis eius postulantibus ut è lege ratio habeatur, impetratum non sit: ire autem ad arma aut hanc unã ob causam, quòd ratio non habeatur; aut addita causa, si forte tribunus pl. senatum impediens, aut populum incitans notatus, aut senatuscõsulto circũscriptus, aut sublatus, aut expulsus sit, dicés'ue se expulsum, ad illũ cõfugerit: suscepto autem bello, aut tenẽda sit urbs, aut, ea relicta, ille à commeatu, & reliquis copijs intercludẽdus: quod horum malorũ, quorũ aliquod certe subeundũ est, minimũ putes. dices profecto, persuaderi illi, ut tradat exercitum, & ita consul fiat. est omnino id eiusmodi, ut, si ille eò descendat, contra dici nihil possit: idq; eum, si non obtinet, ut ratio habeatur retinentis exercitum, non facere miror. nobis autem, ut quidam putant, nihil est timendum magis, quàm ille consul. at, sic malo, inquies, quàm cũ exercitu. certe. sed istuc ipsum SIC magnum malũ, putat aliquis. neque ei remediũ est ullum. cedendum est, si id uolet. uide consulem illum iterum, quem uidisti consulatu priore. at tum imbecillus plus, ~~inquis,~~ ualuit, quàm tota resp. quid nunc putas? & eo consule, Pompeio certum est esse in Hispania. ò rem miseram: si quidem id ipsum deterrimũ est, quod recusari non potest, & quod ille si faciat, iam iã à bonis omnibus summã ineat gratiam. tollamus igi=

s. a senatu

amotus a rep.

prouinciam atq.

s. Pompeius

MALO,

e

tur hoc, quò illum posse adduci negant. de reliquis quid est deterrimum? concedere illi, quod, ut idem dicit, impudentissime postulat. nam quid impudentius? tenuisti prouinciam per decem annos, non tibi à senatu, sed à te ipso per uim, et per factionem datos. præterijt tempus legitimum, non legis, sed libidinis tuæ; fac tamen legis: ut succedatur, decernitur: impedis, & ais, habe mei rationem. habe tu nostrum. exercitum tu habeas diutius, quàm populus iussit, inuito senatu? depugnes oportet, nisi concedis: cum bona quidem spe, ut ait idem, uel uincendi, uel in libertate moriendi. iam si pugnandum est; quo tempore, in casu; quo consilio, in temporibus situm est. itaque te in ea quæstione nõ exerceo. ad ea, quæ dixi, affer, si quid habes. equidem dies, noctesq; torqueor. Vale.

Pompeius

CICERO ATTICO S.

SVBITO consilium cepi, ut ante, quàm luceret, exirē; ne qui cõspectus fieret, aut sermo, lictoribus præsertim laureatis. de reliquo, neque hercule, quid agam, nec, quid acturus sim, scio: ita sum perturbatus temeritate nostri amentissimi consilij. tibi uero quid suadeam, cuius ipse consilium expecto? Cneus noster quid consilij ceperit, capiat'ue, nescio, adhuc in oppidis coarctatus: & stupens omnes, si in Italia consistat, erimus una. sin cedet, consilij res est. adhuc certe, nisi ego insanio, stulte omnia, & incaute. tu quæso crebro ad me scribe, uel quod in buccam uenerit. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVAESO, quid hoc est? aut quid agitur? mihi enim tenebræ sunt. Cingulum, inquit, nos tenemus. Anconem amisimus. Labienus discessit ab Cæsare. utrum de imperatore populi R. an de Annibale loquuntur? ò hominem ãmentem, & miserum, qui ne umbram quidem unquam τοῦ καλοῦ uiderit. atque hæc ait omnia facere se dignitatis causa. ubi est autem dignitas, nisi ubi honestas? non honestum igitur habere exercitum nullo publico consilio? occupare urbes ciuium, quo facilior sit aditus ad patriam? χρεῶν ἀποκοπὰς, φυγάδων καθόδους, sexcenta alia scelera moliri, τὴν θεῶν μεγίστην ὥστ᾽ ἔχειν τυραννίδα? sibi habeat suam fortunam. unam mehercule tecum apricationem in illo Lucretino tuo sole malim, quàm omnia istiusmodi regna; uel potius mori millies, quàm semel istiusmodi quidquã cogitare. quid si tu uelis? inquis. age quis est, cui uelle nõ liceat? sed ego ipsum uelle, miserius esse duco, quàm in crucem tolli. una res est ea miserior, adipisci, quod ita uolueris. sed hæc hactenus: libenter enim in his molestijs ἐνσχολάζομαι. redeamus ad nostrum. Per fortunas, quale tibi cõsilium Pompeij uidetur? hoc quæro, quòd urbem reliquerit. ego enim ἀπορῶ: tum nihil absurdius. Vrbem tu relinquas? ergo idẽ, si Galli uenirent. non est, inquit, in parietibus resp. at in aris, & focis. fecit idem Themistocles. fluctum enim totius barbariæ ferre urbs una non poterat. at idem Pericles non fecit, annum fere post quinquagesimum, cum præter mœnia nihil teneret. nostri olim, urbe reliqua ca-

pta, arcē tamen retinuerunt. οὕτως που τῶν πρόσθεν ἐ=πευθόμεθα κλέα ἀνδρῶν. rursus autē ex dolore municipali, sermonibusq; eorum, quos conuenio, uidetur hoc consilium exitum habiturum. mira hominum querela est, (nescio istic : sed facies, ut sciam) sine magistratibus urbem esse, sine senatu. fugiens denique Pompeius mirabiliter homines mouet. quid quæris? alia causa facta: nihil iam concedendum putant Cæsari. hæc, tu mihi explica, qualia sint. Ego negotio præsum non turbulento, uult enim me Pompeius esse, quem tota hæc Campana, & maritima ora habeat ἐπίσκοπον, ad quem delectus, & summa negotij referatur. itaque uagus esse cogitabam. te puto iam uidere, quæ sit ὁρμὴ Cæsaris, qui populus, qui totius negotij status. ea uelim scribas ad me, & quidem, quoniam mutabilia sunt, quamsæpissime: acquiesco enim & scribens ad te, & legens tua. Vale.

CICERO ATTICO S.

VNAM adhuc à te epistolam acceperam, datam XII. cal. [redacted]. in qua significabatur, aliam te ante dedisse, quam nō acceperam. sed quæso, ut scribas quamsæpissime, nō modo si quid scies, aut audieris, sed etiā si quid suspicabere; maximeq; quid nobis faciundū, aut non faciundum putas. Nam quod rogas, curem, ut scias, quid Pompeius agat: ne ipsum quidem scire puto: nostrum quidem nemo. uidi Lentulum cons Formijs X. cal. uidi Libonē. plena timoris, et terroris omnia. ille iter Larinū. ibi enim cohortes, et Luceriæ, & Theani, reliqua in Apulia. inde utrum cōsistere uspiā uelit,

an mare transire, nescitur. si manet, uereor, ne exercitum firmum habere non possit. sin discedit, quò, aut quà, aut quid nobis agendum sit, nescio. nam istum quidem, cuius φαλαρισμὸν times, omnia teterrime facturum puto: nec enim rerum prolatio, nec senatus, magistratuumq; discessus, nec ærariũ clausum tardabit. sed hæc, ut scribis, cito sciemus. interim uelim mihi ignoscas, quòd ad te scribo tam multa toties: acquiesco enim, & tuas uolo elicere literas, maximeq; cõsilium, quid agam, aut quo me pacto geram; dimittam ne me penitus in causam; (non deterreor periculo, sed disrumpor dolore: tam'ne nullo consilio, aut tam contra meum consilium gesta esse omnia?) an cuncter, & tergiuerser, & ijs me dem, qui tenent, qui potiuntur. αἰδέομαι Τρῶας, nec solum ciuis, sed etiam amici officio reuocor. etsi frangor sæpe misericordia puerorum. ut igitur ita perturbato, etsi te eadem solicitant, scribe aliquid, & maxime, si Põpeius Italia cedit, quid nobis agendum putes. M'. quidem Lepidus (nam fuimus una) eum finem statuit, L. Torquatus eundem. me cum multa, tum etiam lictores impediunt. nihil uidi unquam, quod minus explicari posset. itaque à te nihil dum certi exquiro, sed quid uideatur. denique ipsam ἀπορίαν tuam cupio cognoscere. Labienum ab illo discessisse, propemodum constat. si ita factum esset, ut ille Romam ueniens magistratum, et senatum Romæ offenderet: magno usui causæ nostræ fuisset: damnasse enim sceleris hominem amicum reip. causa uideretur. quod nunc quoque uidetur, sed minus prodest: non enim habet, cui prosit: eumq; arbitror pœnitere: nisi

forte id ipsum est falsum, discessisse illum: nos quidem pro certo habebamus. & uelim (quanquam, ut scribis, domesticis te finibus tenes) formam mihi urbis exponas, ecquod Pompeij desiderium, ecqua Cæsaris inuidia appareat; etiam quid censeas de Terentia, & Tullia, Romæ eas esse, an mecum, an aliquo tuto loco. & hæc, & si quid aliud, ad me scribas uelim, uel potius scriptites. Vale.

CICERO ATTICO S.

DE Vennonianis rebus tibi assentior. Labienum ἥρωα iudico. facinus iandiu nullum ciuile præclarius. qui, ut aliud nihil, hoc tamē profecit; dedit illi dolorem. sed etiā ad summam profectū aliquid puto. amo etiam Pisonem: cuius iudicium de genero suspicor uisum iri graue. quanquam, genus belli quod sit, uides. ita ciuile est, ut nō ex ciuium dissensione, sed ex unius perditi ciuis audacia natum sit. is autem ualet exercitu, tenet multos spe, & promissis, omnia omnium cōcupiuit: huic tradita urbs est, nuda præsidio, referta copijs. quid est, quod ab eo non metuas, qui illa templa, et tecta non patriam, sed prædam putet? quid autem sit acturus, aut quo modo, nescio, sine senatu, sine magistratu. ne simulare quidem poterit quidquam πολιτικῶς. nos autem ubi exurgere poterimus? aut quando? quorum dux quàm ἀστρατήγητος, tu quoque animaduertis; cui ne Picena quidem nota fuerint. quæ autem sine consilio res fuit? ut enim alia omittam decem annorū peccata, quæ conditio non huic fugæ præstitit? nec uero nūnc

quid cogitet, ſcio, ac non deſino per literas ſciſcitari. nihil eſſe timidius conſtat, nihil perturbatius. itaque nec præſidium, cuius parandi cauſa ad urbem retentus eſt, nec locum, ac ſedem præſidij ullam uideo. ſpes omnis in duabus, inuidioſe retentis, pene alienis legionibus: nam delectus adhuc quidem inuitorum eſt, & à pugnando abhorrentium. conditionum autem amiſſum tempus eſt. quid futurum ſit, non uideo. commiſſum quidem à nobis certe eſt, ſiue à noſtro duce, ut è portu ſine gubernaculis egreſſi, tempeſtati nos traderemus. itaque de Ciceronibus noſtris dubito quid agam: nam mihi interdum amandandi uidentur in Græciam. de Tullia autem, & Terentia, cum mihi barbarorum aduentus ad urbem proponitur, omnia timeo: cum autem Dolabellæ uenit in mentem, paulum reſpiro. ſed uelim conſideres, quid faciendum putes: primum πρὸς τὸ ἀσφαλὲς: aliter enim mihi de illis, ac de me ipſo conſulendum eſt: deinde πρὸς τὰς δόξας, ne reprehendamur, quòd eas Romæ uelimus eſſe in communi bonorum fuga. quin etiam tibi, & Peduceo (ſcripſit enim ad me) quid faciatis, uidendum eſt; is enim ſplẽdor eſt ueſtrũ, ut eadem poſtulentur à uobis, quæ ab ampliſſimis ciuibus. ſed de hoc tu uidebis, quippe cum de ipſo, ac de meis iſta conſiderare uelim. reliquum eſt, ut, et quid agatur, quoad poteris, explores, ſcribasq; ad me, & quid ipſe cõiectura aſſequare. quod etiam à te magis expecto. nam acta, omnibus nunciantibus, à te expecto futura, μάντις δ' ἄριστος. loquacitati ignoſces, quæ et me leuat ad te quidem ſcribentem, et elicit tuas literas. ¶ Aenigma Oppiorum ex Velia plane non intellexi:

eſt

est enim numero Platonis obscurius. iam intellexi tuum ænigma: Oppios enim de Velia Saccones dicis in eo æstu, aut diu. quo aperto, reliqua patebant, & cum Terentiæ summa congruebant. L. Cæsarem uidi Minturnis ad VIII. cal. Feb. mane, cum absurdissimis mandatis, non hominem, sed scopas solutas: ut id ipsum mihi ille uideatur irridendi causa fecisse, qui tantis de rebus huic mandata dederit: nisi forte non dedit, & hic sermone aliquo arrepto pro mandatis abusus est. Labienus, uir mea sententia magnus, Theanum uenit ad IX. cal. Febr. ibi Pompeium, consulesq; conuenit. qui sermo fuerit, & quid actum sit, scribam ad te, cum certum sciam. Pompeius ab Theano Larinũ uersus profectus est ad VIII. cal. eo die mansit Venafri. aliquantum animi uidetur nobis attulisse Labienus. sed ego nondum habeo, quid ad te ex his locis scribam. ista magis expecto, quid illinc afferatur, quo pacto de Labieno ferat, quid agat Domitius in Marsis, Tignij Thermus, P. Actius Cinguli, quæ sit populi urbani uoluntas, quæ tua coniectura de rebus futuris. hæc uelim crebro, & quid tibi de mulieribus nostris placeat, & quid acturus ipse sis, scribas. si scriberem ipse, longior epistola fuisset: sed dictaui propter lippitudinem. Vale.

CICERO ATTICO S.

AD VI. *cal. Febr. Capuam Calibus proficiscens, cum leuiter lippirem, has literas dedi. L. Cæsar mandata Cæsaris detulit ad Pompeium* VIII. *cal. cum*

is esset cum consulibus Theani. probata conditio est; sed ita, ut ille de ijs oppidis, quæ extra suā prouinciam occupauisset, præsidia deduceret. id si fecisset, respōsum est, ad urbem nos redituros esse, & rem per senatum confecturos. spero etiam in præsentia pacem nos habere: nam & illum furoris, & hunc nostrum copiarum suppœnitet. me Pompeius Capuam uenire uoluit, & adiuuare delectum. in quo parum prolixe respondent Campani coloni. gladiatores Cæsaris, qui Capuæ sunt, de quibus ante ad te falsum ex Torquati literis scripseram, sane commode Pompeius distribuit, binos singulis patribus familiarum. secutorum in ludo LↃↃ *fuerunt. eruptionem facturi fuisse dicebantur. sane multum in eo reip. prouisum est. De mulieribus nostris, in quibus est tua soror, quæso uideas, ut satis honestum nobis sit, eas Romæ esse, cum cæteræ ulla dignitate discesserint. hoc scripsi ad eas, & ad te ipsum antea. uelim, eas cohortere, ut exeant; præsertim cum ea præsidia in ora maritima habeamus, cui ego præsum, ut in his pro re nata non incommode possint esse. nam si quid offendimus in genero nostro, quod quidem ego præstare non debeo; id fit maius, quòd mulieres nostræ præter cæteras Romæ remanserunt. tu ipse cum Sexto, scire uelim, quid cogites de exeundo, de totaq; re quid existimes. equidem ad pacem hortari non desino: quæ uel iniusta utilior est, quàm iustissimum bellum. sed hæc, ut fors tulerit.* Vale.

CICERO ATTICO S.

VT AB urbe discessi, nullum adhuc intermisi dié, quin aliquid ad te literarũ daré; non quo haberem magnopere quid scriberem; sed ut loquerer tecum absens; quo mihi, cum coram id non liceat, nihil est iucũdius. Capuam cum uenissem ad VI. cal pridie, quàm has literas dedi, consules conueni, multosq; nostri ordinis. omnes cupiebãt, Cæsarem, abductis præsidijs, stare conditionibus ijs, quas tulisset. uni Fauonio leges ab illo nobis imponi non placebat: sed is auditus in consilio: Cato enim ipse iam seruire, quàm pugnare, mauult: sed tamen ait, in senatu se adesse uelle, cum de conditionibus agatur, si Cæsar adductus sit, ut præsidia deducat. ita, quod maxime opus est, in Siciliã ire nõ curat: quod metuo ne obsit, in senatu esse uult. Postumus autem, de quo nominatim senatus decreuit, ut statim in Siciliam iret, Furfanoq; succederet, negat se iturum sine Catone, & suam in senatu operã, auctoritatemq; magni æstimat. ita res ad Fannium peruenit. is cum imperio in Siciliam præmittitur. In disputationibus nostris summa uarietas est. plerique negant, Cæsarem in conditione mansurum; postulataq; hæc ab eo interposita esse, quo minus, quod opus esset ad bellum, à nobis pararetur. ego autem eum puto facturum, ut præsidia deducat: uicerit enim, si consul factus erit, & minori scelere uicerit, quàm quo est ingressus. sed accipiẽda plaga est: sumus enim flagitiose imparati cum à militibus, tum à pecunia; quam quidem omnem non

modo priuatam, quæ in urbe est, sed etiam publicam, quæ in ærario, illi reliquimus. Pompeius ad legiones Appianas est profectus. Labienum secum habet. ego tuas opiniones de his rebus expecto. Formias me continuo recipere cogitabam. Vale.

CICERO ATTICO S.

OMNES *arbitror mihi tuas literas redditas esse, sed primas præpostere, reliquas ordine, quo sunt missæ, per Terentiam. De mandatis Cæsaris, aduentuq; Labieni, & responsis consulum ad Pompeium, scripsi ad te literis ijs, quas ad V. cal. Capua dedi: pluraq; præterea in eandem epistolam conieci. nūc has expectationes habemus duas; unam, quid Cæsar acturus sit, cum acceperit ea, quæ referenda ad illum data sunt L. Cæsari; alteram, quid Pompeius agat: qui quidem ad me scribit, paucis diebus se firmum exercitum habiturum; spemq; affert, si in Picenum agrum ipse uenerit, nos Romam redituros esse. Labienum secum habet, non dubitantem de imbecillitate Cæsaris copiarum: cuius aduentu Cneus noster multo animi plus habet. nos à consulibus Capuam uenire iussi sumus ad non. Febr. Capua profectus sum Formias ad III. cal. eo die cum Calibus tuas literas hora fere nona accepissem, has statim dedi. De Terentia, & Tullia tibi assentior; ad quas scripseram, ad te ut referrent. si nondum profectæ sunt, nihil est, quòd se moueant, quoad perspiciamus, quo loco sit res. Tuæ, literæ mihi gratæ, iucūdæq; sunt. De pueris in Græciam transportandis tum cogitabam,*

cum fuga ex Italia quæri uidebatur: nos enim Hispaniam peteremus: illis hoc æque commodum non erat. tu ipse cum Sexto etiam nunc mihi uideris Romæ recte esse posse: etenim minime amici Pompeio nostro esse debetis: nemo enim unquam tātum de urbanis præsidijs detraxit. uides'ne me etiam iocari? scire iam te oportet, L. Cæsar quæ responsa referat à Pompeio, quas ab eodem ad Cæsarem ferat literas: scriptæ enim, & datæ ita sunt, ut proponerentur in publico. in quo accusaui mecum ipse Pompeium, qui, cum scriptor luculentus esset, tantas res, atque eas, quæ in omniū manus uenturæ essent, Sextio nostro scribendas dederit. itaque nihil unquam legi scriptum σημειωδέστερον. perspici tamen ex literis Pompeij potest, nihil Cæsari negari, omniáq;, & cumulate, quæ postulet, dari: quæ ille, amentissimus fuerit, nisi acceperit, præsertim cum impudentissime postulauerit: quis enim tu es, qui dicas, si in Hispaniam profectus erit, si præsidia dimiserit? tamen conceditur, minus honeste nunc quidem, uiolata iam ab illo rep. illatoq; bello, quàm si olim de ratione habenda impetrasset; tamen uereor, ut his ipsis contentus sit: nam cum ista mandata dedisset L. Cæsari, debuit esse paulo quietior, dum responsa referrentur: dicitur autem nūc esse acerrimus. Trebatius quidem scribit, se ab illo IX. cal. Feb. rogatum esse, ut scriberet ad me, ut essem ad urbem: nihil ei me gratius facere posse. hæc uerbis plurimis. intellexi ex dierum ratione, ut primū de discessu nostro Cæsar audisset, laborare eum cœpisse, ne omnes abessemus: itaque non dubito, quin ad Pisonem, quin ad Seruium scripserit. illud admiror, non ipsum

ad me scripsisse, non per Dolabellam, non per Cœlium egisse. quanquam non aspernor Trebatij literas, à quo me unice diligi scio. rescripsi ad Trebatium, (nam ad ipsum Cæsarem, qui mihi nihil scripsisset, nolui) quàm illud hoc tempore esset difficile: me tamen in prædijs meis esse, neque delectum ullum, neque negotium suscepisse. in quo quidem manebo, dum spes pacis erit. sin bellum geretur, non deero officio, nec dignitati meæ, pueros ὑπεκθέμενος in Græciam: totam enim Italiam flagraturam bello intelligo: tantum mali excitatum partim ex improbis, partim ex inuidis ciuibus. sed hæc paucis diebus ex illius ad nostra responsa responsis intelligentur, quorsum euasura sint. tum ad te scribam plura, si erit bellum: sin autem etiam induciæ, te ipsum, ut spero, uidebo. Ego IIII. non. Feb. quo die has literas dedi, in Formiano, quò Capuà redieram, mulieres expectabam: quibus quidem scripseram, tuis literis admonitus, ut Romæ manerent: sed audio maiorem quendam in urbe timorem esse. Capuæ non. Feb. esse uolebam, quia consules iusserant. quidquid huc erit à Pompeio allatum, statim ad te scribam: tuasq; de istis rebus literas expectabo. Vale.

CICERO ATTICO S.

IIII. non. Feb. mulieres nostræ Formias uenerũt, tuaq; erga se officia, plena tui suauissimi studij, attulerunt. eas ego, quoad sciremus utrũ turpe pace nobis, an misere bello esset utendum, in Formiano esse uolui, & una Cicerones. ipse cũ fratre Capuam ad consules (nonis enim adesse iussi sumus) III. non. profectus sum,

cum has literas dedi. Responsa Pompeij grata populo, & probata concioni esse dicuntur. ita putaram. quae quidem si ille repudiarit, iacebit: si acceperit. utrum igitur, inquies, mauis? responderem, si, quemadmodum parati essemus, scirem. Cassium, erat hic auditum, expulsum Ancone, eamq; urbem à nobis teneri. si bellum futurum est, negotium utile. Cæsarem quidem, L. Cæsare cum mandatis de pace misso, tamen aiunt acerrime delectum habere, loca occupare, uincire præsidijs. ò perditum latronem. uix ullo otio compensandam hanc reip. turpitudinem. sed stomachari desinamus, tempori pareamus, cum Pompeio in Hispaniam eamus. hæc opto in malis; quoniam illius alterum consulatum à rep. ne data quidem occasione repulimus. sed hæc hactenus. De Dionysio, fugit me ad te antea scribere: sed ita constitui, expectare responsa Cæsaris: ut, si ad urbem rediremus, ibi nos expectaret; sin tardius id fieret, tum eum accerseremus. omnino quid ille facere debuerit in nostra illa fuga, quid docto homine, & amico dignum fuerit, cum præsertim rogatus esset: sed hæc non nimis exquiro à Græcis. tu tamen uidebis, si erit, quod nolim, accersendus, ne molesti simus inuito. Quintus frater laborat, ut tibi, quod debet, ab Egnatio soluat. nec Egnatio uoluntas deest: nec parum locuples est. sed, cum tale tempus sit, ut Q. Titinius (multum enim est nobiscum) uiaticum se neget habere; idemq; debitoribus suis denunciarit, ut eodem fœnore uterentur; atque hoc idem etiā L. Ligus fecisse dicatur; nec hoc tempore aut domi nūmos Quintus habeat, aut exigere ab Egnatio,

aut uersuram usquam facere possit: miratur, te non habuisse rationem huius publicæ difficultatis. ego autem, etsi illud ἡσιόδειον (ita enim putatur) obseruo; μηδὲ δίκην, præsertim in te, à quo nihil unquam uidi temere fieri: tamen illius querela mouebar. hoc, quidquid est, te scire uolui.

CICERO ATTICO S.

NIHIL habeo, quod ad te scribam. quin etiã eam epistolam, quam eram elucubratus, ad te non dedi. erat enim plena spei bonæ; quòd & concionis uoluntatem audieram, & illum conditionibus usurum putabam, præsertim suis. ecce tibi III. non. Feb. mane accepi literas tuas, Philotimi, Furnij, Curionis ad Furnium, quibus irrident L. Cæsaris legationem. plane oppressi uidemur: nec, quid consilij capiam, scio: nec mehercule de me laboro: de pueris quid agam, non habeo. Capuam tamen proficiscebar hæc scribens, quo facilius de Pompeij rebus cognoscerem. Vale.

CICERO ATTICO S.

BREVILOQVENTEM iam me tempus ipsum facit: pacem enim desperaui. bellum nostri nullũ administrant: caue enim putes, quidquam esse minoris his consulibus: quorum ego spe audiendi aliquid, & cognoscendi nostri apparatus, maximo imbri Capuam ueni prid. non. ut eram iussus. illi autem nondum uenerant, sed erant uenturi, inanes, imparati. Cneus autem Luceriæ dicebatur esse, & adire cohorteis legionum Aftianarum non firmissimarum.

at illum ruere nunciant, & iam iamq; adesse, non ut manum conserat, (quicum enim?) sed ut fugam intercludat. ego autem in Italia καὶ συναποθανεῖν: nec te id consulo. sin extra, quid ago? ad manendũ hiems, lictores, improuidi, & negligentes duces; ad fugam hortatur amicitia Cnei, causa bonorum, turpitudo coniungendi cum tyranno. qui quidem, incertum est, Phalarim'ne, an Pisistratum sit imitaturus. hæc uelim explices, & me iuues consilio: etsi te ipsum istic iam calere puto: sed tamen quantum poteris. ego si quid hic hodie noui cognoro, scies: iam enim aderunt consules ad suas nonas. tuas quotidie literas expectabo. ad has autem, cum poteris, rescribes. Mulieres, & Cicerones in Formiano reliqui. Vale.

qui crudelis fuit qui mitis. de Pisistrato uide Plutarchum in uita Solonis et Herodotum lib. 1.o

CICERO ATTICO S.

DE malis nostris tu prius audis, quàm nos: istinc enim emanãt. boni autem hinc quod expectes, nihil est. Veni Capuam ad non. Feb. ita ut iusserant consules. eo die Lentulus uenit sero. alter consul omnino non uenerat VII. idus; eo enim die ego Capua discessi, & mansi Calibus. inde has literas postridie ante lucem dedi. hæc, Capuæ dum fui, cognoui, nihil in consulibus, nullum usquam delectum: nec enim conquisitores φαινοπροσωπεῖν audent, cum ille adsit contra, cum noster dux nusquam sit, nihil agat: nec nomina dant: deficit enim non uoluntas, sed spes. Cneus autem noster (ò rem miseram, & incredibilem) ut totus iacet. nõ animus est, non consilium, nõ copiæ, non diligentia. mitto illam fugam ab urbe turpissimã, timidissimas in oppidis con-

a. d. A

ciones, ignoratioñe non solum aduersarij, sed etiá suarum copiarum. hoc cuiusmodi est? VII.id.Feb.Capuam C.Cassius trib.pl.uenit, attulit mandata ad consules, ut Romam uenirent, pecuniam de sanctiore ærario auferrent, statim exirent urbe relicta. redeát, quo præsidio? deinde exeant, quis sinat? consul ei rescripsit, ut prius ipse in Picenum. at illud totum erat amissum: sciebat nemo, præter me ex literis Dolabellæ. mihi dubium non erat, quin ille iam iamq; foret in Appulia, Cneus noster in naui. ego quid agam? σκέμμα magnum, neque mehercule mihi quidem ullum, nisi omnia essent acta turpissime. neque ego ullius consilij particeps: sed tamen quod me deceat. ipse me Cæsar ad pacem hortatur. sed antiquiores literæ, quàm ruere cœpit. Dolabella, Cœlius, me illi ualde satisfacere. mira me ἀπορία torquet. iuua me consilio, si potes: & tamen ista, quantum potes, prouide. nihil habeo, tanta rerum perturbatione, quod scribam. tuas literas expecto. Vale.

CICERO ATTICO S.

PEDEM in Italia uideo nullum esse, qui non in istius potestate sit. De Pompeio scio nihil, eumq;, nisi in nauim se contulerit, exceptũ iri puto. ò celeritatem incredibilem, huius autem nostri: sed non possum sine dolore accusare eum, de quo angor, & crucior. Tu cædem non sine causa times: non quo minus quidquã Cæsari expediat ad diuturnitatem uictoriæ, & dominationis: sed uideo, quorum arbitrio sit acturus. recte sit. censeo cedendũ de oppidis his. egeo consilij. quod optimum factu uidebitur, facies. cum Philotimo lo-

utinam omnia sena eueniat

quere : atque adeo Terentiam habebis idibus. ego quid agam? quà aut terra, aut mari persequar eum, qui ubi sit, nescio? etsi terra quidem qui possum? mari, quò? tradam igitur isti me? fac posse tuto: multi enim hortantur : num etiam honeste? nullo modo. ~~quidem~~ quid? à te petam consilium, ut soleo. explicari res non potest : sed tamen, si quid in mentem uenit, uelim scribas, & ipse quid sis acturus.

CICERO ATTICO S.

V. id. Febr. uesperi a Philotimo literas accepi, Domitium exercitum firmum habere, cohortes ex Piceno, Lentulo, & Thermo ducentibus, cum Domitij exercitu coniunctas esse; Cæsarem intercludi posse, eumq; id timere; bonorum animos recreatos Romæ, improbos quasi perculsos. hæc, metuo equidem, ne sint ipsomnia : sed tamen M. Lepidum, L. Torquatum, C. Cassium trib. pl. (ij enim sunt nobiscum, id est in Formiano) Philotimi literæ ad uitam reuocarunt. ego autem illa metuo ne ueriora sint, nos omnes pene iam captos esse, Pompeium Italia cedere. quem quidem (ò rem acerbam) persequi Cæsar dicitur. persequi Cæsar Pompeium? quid? ut interficiat? ò me miserum : & non omnes nostra corpora opponimus? in quo tu quoque ingemiscis. sed quid faciamus? uicti, oppressi, capti plane sumus. ego tamen, Philotimi literis lectis, mutaui consilium de mulieribus : quas, ut scripseram ad te, Romam remittebam : sed mihi uenit in mentem, multum fore sermonem, me

iudicium iam de causa publica fecisse: qua desperata, quasi hunc gradum mei reditus esse, quòd mulieres reuertissent. De me autem ipso tibi assentior, ne me dem incertæ, & periculosæ fugæ; cum reip. nihil prosim, nihil Pompeio; pro quo emori cum pie possum, tum libenter. manebo igitur: etsi uiuere. Quod quaeris, hic quid agatur: tota Capua, & omnis hic delectus iacet: desperata res est: in fuga omnes sunt, nisi quid eiusmodi fuerit, ut Pompeius istas Domitij copias cum suis coniungat. sed uidebamur omnia biduo, triduóue scituri. Cæsaris literarum exemplum tibi misi: rogaras enim. cui nos ualde satisfacere, multi ad me scripserunt. quod patior facile, dum, ut adhuc, nihil faciam turpiter. Vale.

CICERO ATTICO S.

PHILOTIMI *literæ me quidem non nimis, sed eos, qui in his locis erant, admodum delectarunt. ecce postridie Cassij literæ Capua à Lucretio, familiari eius, Nigidium à Domitio Capuam uenisse; eum dicere, Vibullium cum paucis militibus è Piceno currere ad Cneum, confestim sequi Cæsarem, Domitium non habere militum uim. idem scripsit, consules Capua discessisse. non dubito, quin Cneus in fuga sit. modo effugiat. à consilio fugiendi, ut tu censes, absum. Vale.*

CICERO ATTICO S.

CVM *dedissem ad te literas tristeis, & metuo ne ueras, de Lucretij ad Cassium literis Capua missis; Ce-*

phalio uenit à uobis, attulit etiam à te literas hilariores, nec tamen firmas, ut soles. omnia facilius credere possum, quàm quod scribitis, Pompeium exercitum habere. nemo huc ita affert; omniaq́;, quæ nolim. rem miseram. malas causas semper obtinuit, in optima concidit. quid dicam, nisi, illud eum scisse; neque enim erat difficile: hoc nescisse; erat enim ars difficilis, recte remp. regere. sed iam iamq́; omnia sciemus, & scribemus ad te statim. Vale.

CICERO ATTICO S.

NON uenit idem usu mihi, quod tu tibi scribis: Quoties exorior. ego enim nunc paulum exorior, & maxime quidem his literis, quæ Roma afferuntur, de Domitio, de Picentium cohortibus. omnia erant facta hoc biduo lætiora: itaque fuga, quæ parabatur, repressa est. Cæsaris interdicta, Si te secundo lumine hic offendero, respuuntur. bona de Domitio, præclara de Afranio fama est. Quòd me amicissime admones, ut me integrum, quoad possim, seruem; gratum est. Quod addis, ne propensior ad turpem causam uidear: certe uideri possum. ego me ducem in ciuili bello, quoad de pace ageretur, negaui esse: non quin rectum esset: sed quia, quod multo rectius fuit, id mihi fraudem tulit. plane eum, cui Cneus noster alterum consulatum deferret, & triumphū, at quibus uerbis? pro suis gestis amplissimis, inimicum habere noluerā. ego scio, & quem metuam, & quam ob rem. sin erit bellum, ut uideo fore: partes meæ non desiderabuntur. De HS XX Terentia tibi rescripsit. Dionysio, dum existimabam uagos nos fo-

Marginal manuscript notes: "die sequenti" (above "secundo lumine"); "s. moriere / locus Euripidis / ex Medaea."; "damno fuit"; "PRO SVIS GESTIS AMPLISSIMIS."

re, nolui molestus esse. tibi autem, crebro ad me scribenti de eius officio, nihil rescripsi; quòd diem ex die expectabam, ut statuerem, quid esset faciundum. nunc, ut uideo, pueri certe in Formiano uidentur hiematuri: num & ego, nescio: si enim erit bellum, cum Pompeio esse constitui. quod habebo certi, faciam, ut scis. ego bellum fœdissimum futurum puto, nisi qui, ut tu scis, Parthicus casus extiterit. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER VIII.

CICERO ATTICO S.

CVM *ad te literas dedissem, redditæ mihi literæ sunt à Pompeio. cætera de rebus in Piceno gestis, quæ ad Vibullius scripsisset, de delectu Domitij, quæ sunt nobis nota, nec tam læta erant in his literis, quàm ad me Philotimus scripserat: (ipsam tibi epistolam misissem; sed subito fratris puer proficiscebatur: cras igitur mittam) sed in ea Pompeij epistola erat in extremo, ipsius manu: Tu, censeo, Luceriam uenias: nusquam eris tutius. Id ego in eam partem accepi, hæc oppida, atque oram maritimam illum pro derelicto habere: nec sum miratus, eum, qui caput ipsum reliquisset, reliquis membris non parcere. ei statim rescripsi, hominemq; certum misi de comitibus meis, non me quærere, ubi tutissime essem: si me uellet sua,*

aut reip. causa Luceriam uenire, statim esse uenturum: hortatusq; sum, ut oram maritimam retineret, si rem frumentariam sibi ex prouincijs suppeditari uellet. haec me frustra scribere uidebam; sed uti in urbe retinenda tunc, sic nunc in Italia non relinquenda testificabar sententiam meam. sic enim parari uideo, ut Luceriam omnes copiae contrahantur: & ne is quidem locus stabilis: sed ex eo ipso, si urgeamur, paretur fuga. quo minus mirere, si inuitus in eam causam descendo, in qua neque pacis, neque uictoriae ratio quaesita sit unquam, semper flagitiosae, & calamitosae fugae. eundum; ut, quemcunque fors tulerit, casum, subeam potius cum ijs, qui dicuntur esse boni, quàm uidear à bonis dissentire. etsi propediem uideo bonorum, id est lautorum, & locupletum, urbem refertam fore; municipijs uero his relictis, refertissimam. quo ego in numero essem, si hos lictores molestissimos non haberem: nec M. Lepidi, L. Volcatij, Ser. Sulpicij comitum poeniteret: quorum nemo nec stultior est, quàm L. Domitius; nec inconstantior, quàm App. Claudius. unus Pompeius me mouet, beneficio, non auctoritate: quam enim ille habeat auctoritatem in hac causa, qui, cum omnes Caesarem metuebamus, ipse eum diligebat? postquam uero ipse metuere coepit, putat omnes hostes illi oportere esse. ibimus tamen Luceriam: nec eum fortasse delectabit noster aduentus: dissimulare enim non potero, mihi, quae adhuc acta sunt, displicere. ego, si somnum capere possem, tam longis te epistolis non obtunderem. tu, si tibi eadem causa est, me remunerere sane uelim. Vale.

CICERO ATTICO S.

MIHI *uero omnia grata; & quòd scripsisti ad me, quæ audieras; & quòd non credidisti, quæ digna diligentia mea non essent; & quòd monuisti, quod sentiebas. Ego ad Cæsarem unas Capua literas dedi, quibus ad ea rescripsi, quæ mecum ille de gladiatoribus suis egerat, breues, sed beneuolentiam significantes, non modo sine contumelia, sed etiam cum maxima laude Pompeij: id enim illa sententia postulabat, qua illum ad concordiam hortabar. eas si quò ille misit, in publico proponat uelim. alteras eodem die dedi, quo has ad te. non potui non dare, cum & ipse ad me scripsisset, & Balbus. earum exemplùm ad te misi. nihil arbitror fore, quod reprehendas. si qua erunt, doce me, quo modo ~~enim~~ effugere possum? nihil, inquies, omnino scripseris. qui magis effugias eos, qui uolent fingere? ueruntamẽ ita faciam: quoad fieri poterit. Nam quod me hortaris ad memoriam factorum, dictorum, scriptorum etiam meorum: facis amice tu quidem, mihiq; gratissimum: sed mihi uideris aliud tu honestum, meq; dignum in hac causa iudicare, atque ego existimem. mihi enim nihil ulla in gẽte unquam ab ullo auctore reip. ac duce turpius factum esse uidetur, quàm à nostro amico factum est. cuius ego uicem doleo, qui urbem reliquit, id est patriam; pro qua, & in qua mori præclarũ fuit. ignorare mihi uideris, hæc quanta sit clades: es enim etiam nunc domi tuæ: sed, inuitis perditissimis hominibus, esse diutius non potes. hoc miserius, hoc turpius quidquam? uagamur egentes cum cõiugibus, et li*

beris

beris. in unius hominis quotannis periculose ægrotantis anima positas omneis nostras spes habemus, non expulsi, sed euocati è patria, quam non seruandam ad reditum nostrum, sed diripiendam, inflammandamq; reliquimus. ita multi nobiscum sunt, non in suburbanis, non in hortis, non in ipsa. & si non sunt; non erunt. nos interea ne Capuæ quidem, sed Luceriæ. & oram quidem maritimam iam relinquemus. Afraniũ expectabimus, & Petreium. nam in Labieno parum est dignitatis. hic tu in me illud desideras. nihil de me dico: alij uiderint. hic quidem quæ est? domi uestræ estis & eritis omnes boni. quis tum se mihi non ostendit? quis nunc adest hoc bello? sic enim iam appellandum est. Vibullij res gestæ sunt adhuc maximæ. id ex Pompeij literis cognosces. in quibus animaduertito illum locum, ubi erit διπλῆ. uidebis, de Cneo nostro ipse Vibullius quid existimet. quo igitur hæc spectat oratio? ego pro Pompeio libenter emori possum. facio pluris omnium hominũ neminem. sed non ita nõ meo iudicio spem de salute reip. significas enim aliquanto secus, quàm solebas: ut etiam, Italia si ille cedat, putes cedendum: quod ego nec reip. puto esse utile, nec liberis meis: præterea neque rectum, neque honestum. sed cur? poteris ne uidere tyrannũ? quasi intersit, audiam, an uideã: aut locupletior mihi sit quærendus auctor, quàm Socrates, qui, cum triginta tyranni essent, pedẽ porta nõ extulit. est mihi præterea præcipua causa manẽdi: de qua utinam aliquando tecum loquar. Ego XIII. cal. cum eadem lucerna hanc epistolam scripsissem, qua inflammaram tuam, Formijs ad Põpeium, si de pace ageretur,

profecturus eram: si de bello, uidero. Vale.

III CICERO ATTICO S.

MAXIMIS, & *miserrimis rebus perturbatus, cum coram tecũ mihi potestas deliberandi non esset, uti tamen tuo consilio uolui. deliberatio autem omnis hæc est: si Pompeius Italia cedat, quod eum facturum esse suspicor, quid mihi agendum putes. et quo facilius consilium dare possis; quid in utranque partem mihi in mẽtem ueniat, explicabo breui. Cum merita Pompeij summa ergà salutem meam, familiaritasq́; quæ mihi cum eo est, tum ipsa reip. causa me adducit; ut mihi uel consilium meum cum illius cõsilio, uel fortuna coniungenda esse uideatur. accedit illud: si maneo, & illum comitatum optimorum & clarissimorum ciuium desero; cadendum est in unius potestatem. qui etsi multis rebus significat se nobis esse amicum; &, ut esset, à me est (tute scis) propter suspicionem huius impendentis tempestatis multo ante prouisum: tamen utrunque considerandum est, et quanta ei fides sit habenda; &, si maxime exploratum sit, eum nobis amicum fore, sitne uiri fortis, & boni ciuis esse in ea urbe, in qua cum summis honoribus, imperijsq́; usus sit, res maximas gesserit, sacerdotio sit amplissimo præditus, non futurus sit sui iuris, subeundumq́; periculum sit cum aliquo forte dedecore, si quando Pompeius remp. recuperarit. in hac parte hæc sunt. uide nunc, quæ sint in altera. Nihil actum est à Pompeio nostro sapienter, nihil fortiter; adde etiam, nihil, nisi contra consilium auctoritatemq́; meam. omitto illa uetera, quòd istum*

in remp. ille aluit, auxit, armauit: ille legibus per uim, & contra auspicia ferendis auctor: ille Galliæ ulterioris adiunctor: ille gener: ille in adoptando P. Clodio augur: ille restituendi mei, quàm retinendi studiosior: ille prouinciæ prorogator: ille absentis in omnibus adiutor: idem etiam tertio consulatu, postquam esse defensor reip. cœpit, contendit, ut decem tribuni pl. ferrent, ut absentis ratio haberetur. quod idem ipse sanxit lege quadam sua, Marcoq; Marcello consuli, finienti prouincias Gallias cal. Mart. restitit. sed ut hæc omittam, quid fœdius, quid perturbatius hoc ab urbe discessu, siue potius turpissima fuga? quæ conditio non accipienda fuit potius, quàm relinquenda patria? malæ conditiones erát, fateor: sed nũquid hoc peius? at recuperabit remp. quando? aut quid ad eam spẽ est parati? non ager Picenus amissus? nõ patefactũ iter ad urbem? non pecunia omnis & publica, & priuata aduersario tradita? denique nulla causa, nullæ uires, nulla sedes, quò concurrát qui remp. defensam uelint. Apulia delecta est, inanissima pars Italiæ, & ab impetu huius belli remotissima. fuga, & maritima opportunitas uisa quæri desperatione. inuite cepi Capuã; nõ quo munus illud defugerem; sed [struck] in qua nullus esset ordinũ, nullus apertus priuatorum dolor; bonorum autem esset aliquis, sed hebes, ut solet; &, ut ipse sensissem, multitudo, & infimus quisque propensus in alteram partẽ; multi mutationis rerum cupidi. dixi ipsi, me nihil suscepturũ sine præsidio, & sine pecunia. itaque habui nihil omnino negotij; quòd ab initio uidi, nihil quæri præter fugã. [struck] si nunc sequor, quonam? cũ illo nõ. ad quẽ cum essem pro-

fectus, cognoui in ijs locis esse Cæsarem, ut tuto Luceriam uenire non possem. infero mari nobis, incerto cursu, hieme maxima nauigandum est. age iam, cum fratre, an sine? cum filio, quo modo? in utraque enim re summa difficultas erit, summus animi dolor. qui autem impetus illius erit in nos absentes, fortunasq; nostras? acrior, quàm in cæterorũ; quòd putabit fortasse in nobis uiolandis aliquid se habere populare. age iam has compedes, fasces inquam hos laureatos efferre ex Italia, quàm molestũ est? qui autẽ locus erit nobis tutus, (ut iam placatis utamur fluctibus) ante, quàm ad illum uenerimus? qua autem, aut quò, nihil scimus. at si restitero, et fuerit nobis in hac parte locus: idem fecero, quod in Cinnæ dominatione Philippus, quod L. Flaccus, quod Q. Mucius; quoquo modo ea res huic quidẽ cecidit: qui tamen ita dicere solebat, se id fore uidere, quod factum est; sed hoc malle, quàm armatum ad patriæ mœnia accedere. aliter Thrasybulus, et fortasse melius. sed est certa quædam illa Mucij ratio, atque sententia, est illa etiam Philippi; &, cum sit necesse, seruire tempori; & non amittere tempus, cum sit datum. sed in hoc ipso habent tamen ijdem fasces molestiam. sit enim nobis amicus, quod incertum est; sed sit: deferet triumphum. nõ accipere ne periculosum sit, an accipere inuidiosum ad bonos? ò rem, inquis, difficilem, & inexplicabilem. atqui explicanda est: qui enim fieri potest? ac ne me existimaris ad manendum esse propensiorẽ, quòd plura in ea parte uerba fecerim. potest fieri, quod fit in multis quæstionibus, ut res uerbosior hæc fuerit, illa uerior. quàm ob rem, ut maxima de re æquo animo de-

liberanti, ita mihi des consilium uelim. nauis & in Caieta est parata nobis, & Brundisij. sed ecce nuncij, scribente me hæc ipsa noctu in Caleno, ecce literæ, Cæsarem ad Corfinium, Domitium Corfinij cum firmo exercitu, et pugnare cupiente. non puto etiam hoc Cneum nostrũ commissurum, ut Domitium relinquat. etsi Brundisiũ Scipionem cum cohortibus duabus præmiserat. legionem à Fausto conscriptam, in Siciliam sibi placere à consule duci, scripserat ad consules. sed turpe Domitium erit deserere implorantem eius auxilium. est quædam spes mihi quidem non magna, sed in his locis firma, Afranium in Pyreneo cum Trebonio pugnasse, pulsum Trebonium, etiam Fabium tuum transisse cum cohortibus: summam autem, Afranium cum magnis copijs aduentare. id si est, in Italia fortasse manebitur. ego autem, cum esset incertum iter Cæsaris, quod uel ad Capuam, uel ad Luceriam iturus putabatur, Leptã ad Pompeium misi, & literas; ipse, ne quò inciderem, reuerti Formias. hæc te scire uolui, scripsiq; sedatiore animo, quàm proxime scripseram, nullum meum iudicium interponens, sed exquirens tuum. Vale.

CICERO ATTICO S.

DIONYSIVS *quidem tuus potius, quàm noster, cuius ego cum satis cognossem mores, tuo tamen potius stabam iudicio, quàm meo, ne tuum quidem testimonium, quod ei sæpe apud me dederas, ueritus, superbũ se præbuit in fortuna, quam putauit nostram fore: cuius fortunæ, nos, quantũ humano cõsilio effici poterit, mo-*

tum ratione quadam gubernabimus. cui qui noster honos, quod obsequium, quæ etiam ad cæteros contempti cuiusdam hominis commendatio defuit? ut meum iudicium reprehendi à Quinto fratre, uulgoq; ab omnibus mallem, quàm illum non efferre laudibus; Ciceronesq; nostros meo potius labore subdoceri, quàm me alium ijs magistrum quærere. ad quem ego quas literas dij immortales miseram, quantum honoris significantes? quantum amoris? Dicæarchum mehercule, aut Aristoxenum diceres accersi, non unũ omnium loquacissimum, & minime aptum ad docendum. sed est memoria bona. me dicet esse meliore. quibus literis ita respondit, ut ego nemini, cuius causam non reciperem: semper enim, si potero, si ante suscepta causa non impediar. nunquam reo cuiquam tam humili, tam sordido, tam nocenti, tam alieno tam præcise negaui, quàm hic mihi: plane sine ulla exceptione præcidit. nihil cognoui ingratius. in quo uitio nihil mali non inest. sed de hoc nimis multa. Ego nauem paraui: tuas literas tamen expecto; ut sciam, quid respondeant consultationi meæ. Sulmone C. Attium Pelignum aperuisse Antonio portas, cum essent cohortes quinque; Q. Lucretium inde effugisse scis, Cneum ire Brundisium desertum. confecta res est. Vale.

CICERO ATTICO S. 5

de Dionysio CVM *ante lucem* VIII. *cal. ad te literas dedissem, uesperi ad nos eodẽ die uenit ipse Dionysius, auctoritate tua permotus, ut suspicor: quid enim putẽ aliud? etsi solet, cum aliquid furiose fecit, pœnitere. nun*tum

quam autem certior fuit, quàm in hoc negotio. nam quod ad te nõ scripseram, postea audiui, à tertio milliario tum eum isse πολλὰ μάτην ΚΑΙ ΕΡΕCCΙΝΕCΗΕ ἐρα θυμεῖν δῦνα multa inquam mala cũ dixisset, suo capiti, ut aiunt. sed meam mansuetudinem. cõiecerã in fasciculũ una cũ tua uenientẽ ad illũ epistolã: hanc ad me referri uolo: nec ullam ob aliam causam Pollicem seruum à pedibus meũ Romam misi. eo autẽ ad te scripsi, ut, si tibi forte reddita esset, mihi curares referendam; ne in illius manus perueniret. Noui si quid esset, scripsissem. pẽdeo animi expectatione Corfiniensi; in qua de salute reip. decernitur. Tu fasciculum, qui est M'. Curio inscriptus, uelim cures ad eũ perferendum: Tironemq; Curio commendes; ut ei, ut petiis, si quid opus erit in sumptum, eroget. Vale.

CICERO ATTICO S.

OBSIGNATA iam epistola, quã de nocte daturus eram, sicut dedi, (nam eam uesperi scripseram) C. Sosius prætor in Formianum uenit ad M'. Lepidum uicinum nostrũ, cuius quæstor fuit: Pompeij literarũ ad consulẽ exemplum attulit. Literæ mihi à L. Domitio a. d. VIII. cal. Mart. allatæ sunt. earum exemplum infra scripsi. nunc, ut ego non scribam, tua sponte te intelligere scio, quanti reip. intersit, omneis copias in unum locum primo quoque tempore conuenire. tu, si tibi uidebitur, dabis operam, quamprimum ad nos uenias. præsidij Capuæ, quantum constitueris esse satis, relinquas. Vale. deinde supposuit exemplum epistolæ Domitij, quod ego ad te pridie miseram. Dij

immortales, qui me horror perfudit. quàm sum solicitus, quidnam futurum sit. hoc tamen spero, magnum nomen imperatoris fore, magnum in aduentu terrorē. spero etiam, quoniam adhuc nihil nobis obfuit, nihil mutasse, nec tegentia hoc, quod cum fortiter, & diligenter, tum etiam mehercule * :modo enim audiui, quartanam à te discessisse. moriar, si magis gauderem, si id mihi accidisset. Piliæ dic, non esse æquum, eam diutius habere, nec id esse uestræ concordiæ. Tironem nostrum ab altera relictum audio. sed eum uideo in sumptum ab alijs mutuatum. ego autem Curium nostrum, si quid opus esset, rogaram. malo Tironis uerecundiam in culpa esse, quàm illiberalitatem Curij. Vale.

CICERO ATTICO S.

VNVM etiam restat amico nostro ad omne dedecus, ut Domitio non subueniat. at nemo dubitat, quin subsidio uenturus sit: ego non puto. deseret igitur talem ciuem? & eos, quos una scis esse? cum habeat præsertim & ipse cohortes XXX? nisi me omnia fallunt, deseret. incredibiliter pertimuit. nihil spectat, nisi fugam: cui tu (uideo enim, quid sentias) me comitem putas debere esse. ego uero, quem fugiam, habeo: quem sequar, non habeo. quod enim tu mecum laudas, & memorandum dicis, malle quòd dixerim me cum Pompeio uinci, quàm cum istis uincere: ego uero malo, sed cum illo Pompeio, qui tum erat, aut qui mihi esse uidebatur: cum hoc uero, qui ante fugit, quā scit, aut quem fugiat, aut quò, qui nostra tradidit, qui patriā reliquit, Italiam relinquit, si malui, contigit,

uictus sum: quod supereſt, nec iſta uidere poſſum, quæ, nunquam timui, ne uiderem; nec mehercule iſtum, propter quem mihi non modo meis, ſed memet ipſo carendum eſt. Ad Philotimum ſcripſi de uiatico, ſiue à Moneta, nemo enim ſoluit; ſiue ab Oppijs, tuis contubernalibus. cætera apposita tibi mandabo. Vale.

CICERO ATTICO S. 8

O' REM turpem, & ea re miſeram: ſic enim ſentio, id demum, aut potius id ſolum eſſe miſerum, quod turpe ſit. aluerat Cæſarem: eundem repente timere cœperat: conditionem pacis nullam probarat: nihil ad bellum pararat: urbem reliquerat: Picenum amiſerat culpa: in Apuliam ſe compegerat: ibat in Græciam: omnes nos ἀπροσφωνήτους, expertes ſui tanti, tam inuſitati conſilij relinquebat. ecce ſubito literæ Domitij ad illũ, ipſius ad conſules. fulſiſſe mihi uidebatur τὸ καλὸν ad oculos eius, et exclamaſſe ille uir, qui eſſe debuit,

Πρὸς ταῦθ' ὅ, τι χρή. καὶ παλαμάσθων,
Καὶ πάντ' ἐπ' ἐμοὶ τεκταινέσθων.
Τὸ γὰρ εὖ μετ' ἐμοῦ.

at ille tibi, πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ dicẽs, pergit Brundusium. Domitium autem aiunt, re audita, & eos, qui una eſſent, ſe tradidiſſe. ò rem lugubrem: itaque intercludor dolore, quo ad te plura non ſcribam. tuas literas expecto. Vale.

CICERO ATTICO S. 9

EPISTOLAM meã quod peruulgatam ſcribis eſſe, nõ fero moleſte: quin etiam ipſe multis dedi deſcribendã: ea enim & acciderunt iam, & impendẽt, ut te

statum esse uelim, de pace quid senserim. cum autẽ ad eam hortarer, eum præsertim hominem, nõ uidebar ullo modo facilius moturus, quã si id, ad quod eum hortarer, conuenire eius sapiẽtiæ dicerẽ. eã si admirabilẽ dixi, cũ eũ ad salutẽ patriæ hortabar, nõ sum ueritus, ne uiderer assentari, cui tali in re libenter me ad pedes abiecissẽ. quã autem est, ALIQVID IMPERTIAS TEMPORIS, non est de pace, sed de me ipso, et de meo officio ut aliquid cogitet. nam quòd testificor, me expertem belli fuisse, etsi id re perspectũ est, tamẽ eo scripsi, quo in suadendo plus auctoritatis haberẽ. eodemq; pertinet, quòd causam eius probo. sed quid hæc nunc? utinã aliquid profectum esset: næ ego istas literas in cõcione recitari uelim: siquidem ille ipse ad eundem in publico proposuit epistolã illã, in qua est, PRO TVIS REBVSGESTIS AMPLISSIMIS. amplioribus'ne, quàm suis, quàm Africani? ita tempus ferebat: siquidem etiam uos duo tales ad quintum milliarium. quid, nunc ipsum unde se recipienti, quid agenti, quid acturo? quanto autem ferocius ille causæ suæ confidet, cum uos, cum uestri similes non modo frequentes, sed læto uultu gratulanteis uiderit? num igitur peccamus? minime uos quidem: sed tamen signa conturbantur, quibus uoluntas à simulatione distingui posset. quæ uero S. C. uideo? sed apertius, quã proposueram. Ego Arpini uolo esse prid. cal. deinde circum uillulas nostras errare, quas uisurum me postea desperaui. Εὐγενῆ tua consilia, et tamen pro temporibus nõ incauta, mihi ualde probãtur. Lepido quidẽ (nã fere συνδιημερεύομεν: quod gratissimum illi est) nun-

quam placuit ex Italia exire, Tullo multo minus: crebro enim illius literæ ab alijs ad nos commeant. ſed me illorum ſententiæ minus mouebant. minus multa dederant illi reip. pignora. tua mehercule auctoritas uehementer mouet: affert enim & reliqui temporis recuperandi rationem, & præſentis tuendi. ſed, obſecro te, quid hoc miſerius, quàm alterum plauſus in fœdiſſima cauſa quærere, alterum offenſiones in optima? alterum exiſtimari conſeruatorem inimicorum, alterum deſertorem amicorum? & mehercule quamuis amemus Cneum noſtrum; ut & facimus, & debemus: tamen hoc, quod talibus uiris non ſubuenit, laudare non poſſum. nam ſiue timuit, quid ignauius? ſiue, ut quidam putant, meliorem ſuam cauſam illorum cæde fore putauit, quid iniuſtius? ſed hæc omittamus: augemus enim dolorem retractando. VI. cal. ueſperi Balbus minor ad me uenit, occulta uia currens ad Lentulum cos. miſſu Cæſaris, cum literis, cum mandatis, cum promiſſione prouinciæ, Romam ut redeat. cui perſuaderi poſſe non arbitror, niſi erit conuentus. idem aiebat, nihil malle Cæſarem, quàm ut Pompeiũ aſſequeretur. id credo: ut rediret in gratiam, id non credo: & metuo, ne omnis hæc clementia ad unam illam crudelitatem colligatur. Balbus quidem maior ad me ſcribit, nihil malle Cæſarem, quàm principe Pompeio ſine metu uiuere. tu puto hæc credis. ſed cum hæc ſcribebam V. cal. Pompeius iam Brunduſium poterat ueniſſe: expeditus enim anteceſſerat legiones Luceria. ſed hoc τέρας horribili uigilantia, celeritate, diligentià eſt. plane, quid futurum ſit, neſcio. Vale.

CICERO ATTICO S. 10

DIONYSIVS *cum ad me præter opinionem
meam ueniſſet, locutus ſum cum eo liberaliſſime : tem
pora expoſui : rogaui, ut diceret, quid haberet in ani-
mo. me nihil ab ipſo inuito contendere. reſpondit. ſe,
quod in nummis haberet, neſcire quo loci eſſet : alios nõ
ſoluere, aliorum diem nondum eſſe. dixit etiam alia
quædam de ſeruulis ſuis, quare nobiſcum eſſe non poſ-
ſet. morem geſſi : dimiſi à me, ut magiſtrum Cicero-
num, non libenter ; ut hominẽ ingratum, non inuitus.
uolui te ſcire, quid ego de eius facto iudicarem. Vale.*

CICERO ATTICO S. 11

QVOD *me magno animo motu perturbatum pu-
tas, ſum equidem, ſed non tam magno, quàm tibi for-
taſſe uideor : leuatur enim omnis cura, cum aut conſi-
ſtit conſilium, aut cogitando nihil explicatur. lamentari
autem licet: illud tamen totos dies : ſed uereor, ne, nihil
cum proficiam, etiam dedecori ſim ſtudijs, ac literis no-
ſtris. conſumo igitur omne tempus, conſiderans, quanta
uis ſit illius uiri, quem noſtris libris ſatis diligenter, ut ti-
bi quidem uidemur, expreſſimus. tenes'ne igitur, mode-
ratorem illum reip. quò referre uelimus omnia? nam ſic
quinto, ut opinor, in libro loquitur Scipio.* VT *enim gu-
bernatori curſus ſecundus, medico ſalus, imperatori ui-
ctoria, ſic huic moderatori reip. beata ciuium uita pro-
poſita eſt, ut opibus firma, copijs locuples, gloria am-
pla, uirtute honeſta ſit. huius enim operis maximi in-
ter homines, atque optimi illum eſſe effectorem uolo.*

Hoc Cneus noſter cum antea nunquam, tum in hac cauſa minime cogitauit. dominatio quæſita ab utroque eſt, non id actum, beata, & honeſta ciuitas ut eſſet. nec uero ille urbem reliquit, quòd eam tueri non poſſet; nec Italiam, quòd ea pelleretur: ſed hoc à primo cogitauit, omnes terras, omnia maria mouere, reges barbaros incitare, gentes feras armatas in Italiam adducere, exercitus conficere maximos. genus illud Sullani regni iampridem appetitur, multis, qui una ſunt, cupientibus. an cenſes, nihil inter eos conuenire? nullã pactionem fieri potuiſſe? hodie poteſt. ſed neutri σκοπὸς eſt ille, ut nos beati ſimus. uterque regnare uult. hæc, à te inuitatus, breuiter expoſui: uoluiſti enim me, quid de his malis ſentirem, oſtendere. προθεσπίζω igitur noſter Attice, non ariolans, ut illa, cui nemo credidit, ſed coniectura proſpiciens. Iamq; mari magno. nõ multo inquam ſecus poſſum uaticinari: tanta malorũ impẽdet ἰλιάς. atque hoc noſtra grauior eſt cauſa, qui domi ſumus, quàm illorum, qui una tranſierũt, quòd illi quidẽ alterum metuũt, nos utrunque. cur igitur, inquis, remanſimus? uel tibi paruimus, uel nõ occurrimus, uel hoc fuit rectius. conculcari, inquã, miſerã Italiam uidebis proxima æſtate ab utriuſque mancipijs ex omni genere collectis. nec tam proſcriptio pertimeſcenda, quæ Luceriæ multis ſermonibus denũciata eſt, quã uniuerſe interitus: tãtas in confligẽdo utriuſque uires uideo futuras. habes coniecturã meam. tu autem conſolationis fortaſſe aliquid expectaſti: nihil inuenio. nihil fieri poteſt miſerius: nihil perditius, nihil fœdius. Quod quæris, quid Cæſar ad me ſcripſerit: quod ſæpe: gratiſſimum

sibi esse, quòd quierim: oratq́;, in eo ut perseuerem. Balbus minor hæc eadem mandata. iter autem eius erat ad Lentulum cos. cum literis Cæsaris, præmiorumq́; promissis, si Romam reuertisset. uerum, cum habeo rationem dierum, ante puto transmissurum, quàm potuerit conueniri. Epistolarum Pompeij duarum, quas ad me misit, negligentiam, meamq́; in rescribendo diligentiam uolui tibi notam esse. earum exempla ad te misi. Cæsaris hic per Apuliam ad Brundusium cursus quid efficiat, expecto. utinam aliquid simile Parthicis rebus: simul aliquid audiero, scribam ad te. tu ad me uelim bonorum sermones. Romæ frequentes esse dicuntur. scio equidem te in publicum non prodire: sed tamen, audire te multa, necesse est. Memini tibi librum afferri, à Demetrio Magnete ad te missum, περὶ ὁμονοίας. eum mihi uelim mittas. uides, quam causam mediter. Vale.

Cn. Pompeius pro cos. M. Ciceroni imp. S. 12

Q. Fabius ad me uenit ad IIII. id. Febr. is nũciat L. Domitium cum suis cohortibus XI. & cohortibus XIIII. quas Vibullius adduxit, ad me iter habere: habuisse in animo proficisci Corfinio: & ad V. id. Feb. C. Hirrum cum V. cohortibus subsequi. censeo, ad nos Luceriam uenias: nam te hic tutissime puto fore. Vale.

Cicero imp. Cn. Pompeio pro cos. S. 13

AD XV. cal. Mart. Formijs accepi tuas literas: ex quibus ea, quæ in agro Piceno gesta erant, cognoui com

modiora esse multo, quàm ut erat nobis nunciatum: Vibullijq; uirtutem, industriámq; libenter agnoui. Nos adhuc in ea ora, ubi præpositi sumus, ita fuimus, ut nauem paratam haberemus: ea enim audiebamus, & ea uerebamur, ut quodcunque tu consilium præcepisses, id nobis persequendum putaremus. nunc, quoniam auctoritate, & consilio tuo in spe firmiore sumus; si teneri posse putas Tarracinam, & oram maritimam, in ea manebo. etsi præsidia in oppidis nulla sunt: nemo enim nostri ordinis in his locis est, præter M. Eppium, quem ego Minturnis esse uolui, uigilantem hominem, & industrium. L. Torquatum, uirum fortem, & cum auctoritate, Formijs non habemus: ad te profectum arbitramur. ego omnino, ut proxime tibi placuerat, Capuam ueni eo ipso die, quo tu Theano Sidicino es profectus: uolueras enim me cum M. Considio pro præt. illa negotia tueri. cum eo uenissem; uidi T. Ampium delectum habere diligentissime, ab eo accipere Libonem summa item diligentia, & in illa colonia auctoritate. fui Capuæ, quoad consules. iterum, ut erat dictum ab cos. ueni Capuam ad non. Febr. cum fuissem triduum, recepi me Formias. nunc quod tuum consilium, aut quæ ratio belli sit, ignoro. si tenendam hanc oram putas, quæ & opportunitatem, & dignitatẽ habet, & egregios ciues, &, ut arbitror, teneri potest: opus est esse, qui præsit. sin omnia in unum locum contrahenda sunt: non dubito, quin ad te statim ueniam: quo mihi nihil optatius est: idq; tecum, quo die ab urbe discessimus, locutus sũ. ego, si cui adhuc uideor segnior fuisse, dum ne tibi uidear, non laboro. & tamen, si, ut

uideo, bellum gerendum eſt, confido me omnibus facile ſatisfacturum. M. T*ullium, meum neceſſarium, ad te miſi, cui tu, ſi tibi uideretur, ad me literas dares.* V*ale.*

C*n.* P*ompeius pro cos.* M. C*iceroni imp.* S. 14

T V A S *literas libenter legi: recognoui enim tuam priſtinam uirtutem etiam in ſalute communi.* C*onſules ad eum exercitum, quem in* A*pulia habui, uenerunt. magnopere te hortor pro tuo ſingulari, perpetuoq́; ſtudio in remp. ut te ad nos conferas, ut communi conſilio reip. afflictæ opem, atque auxilium feramus. cenſeo, uia* A*ppia iter facias, & celeriter* B*runduſium uenias.* C*ura, ut ualeas.*

M. C*icero imp.* C*n.* P*ompeio pro cos.* S. 15

C V M *ad te literas miſiſſem, quæ tibi* C*anuſij redditæ ſunt, ſuſpicionem nullam habebam, te reip. cauſa mare trãſiturum, eramq́; in ſpe magna, fore, ut in* I*talia poſſemus aut concordiam conſtituere, qua mihi nihil utilius uidebatur, aut remp. ſumma cum dignitate defendere. interim, nondum meis literis ad te perlatis, ex ijs mandatis, quæ* D. L*ælio ad conſules dederas, certior tui cõſilij factus, non expectaui, dũ mihi a te literæ redderentur, confeſtimq́; cũ* Q*uinto fratre, & cum liberis noſtris iter ad te in* A*puliã facere cœpi. cum* T*heanum* S*idicinũ ueniſſem,* C. M*eſſius, familiaris tuus, mihi dixit, alijq́; cõplures,* C*æſarem iter habere* C*apuã, et eo ipſo die manſurum eſſe* E*ſerniæ. ſane ſum cõmotus; quod,*

ſi ita

ſed ita eſſet, non modo iter meũ interclуſum, ſed me ipſum plane exceptum putabã. itaque tum Cales proceſſi, ut ibi potiſſimum conſiſterẽ, dum certum nobis ab Eſernia de eo, quod audieram, referretur. at mihi, cum Calibus eſſem, affertur literarum tuarum exemplum, quas tu ad Lentulum cos. miſiſſes. hæ ſcriptæ ſic erant: literas tibi à L. Domitio ad XIII. cal. Mart. allatas eſſe: earumq; exemplum ſubſcripſeras: magniq; intereſſe reip. ſcripſeras, omneis copias primo quoque tempore in unum locum conuenire; & ut, præſidij quod ſatis eſſet, Capuæ relinqueret. his ego literis lectis, in eadem opinione fui, qua reliqui omnes, te cum omnibus copijs ad Corfinium eſſe uenturum. quò mihi, cum Cæſar ad oppidum caſtra haberet, tutum iter eſſe nõ arbitrabar. cum res in ſumma expectatione eſſet, utrunque ſimul audimus, & quæ Corfinij acta eſſent, & te iter Brundуſium facere cœpiſſe. cumq; nec mihi, nec fratri meo dubium eſſet, quin Brundуſium contenderemus, à multis, qui è Samnio, Apuliaq; ueniebant, admoniti ſumus, ut caueremus, ne exciperemur à Cæſare, quòd is in eadem loca, quæ nos petebamus, profectus, celerius etiã, quàm nos poſſemus, eò, quò intenderat, uenturus eſſet. quod cum ita eſſet, nec mihi, nec fratri meo, nec cuiquam amicorum placuit cõmittere, ut temeritas noſtra non ſolum nobis, ſed etiam reip. noceret; cum præſertim non dubitaremus, quin, ſi etiã tutum nobis iter fuiſſet, te tamẽ iam conſequi non poſſemus. interim accepimus tuas literas, Canuſio ad X. cal. Mart. datas, quibus nos hortaris, ut celerius Brundуſium ueniamus. quas cum accepiſſemus ad III. cal. Mart. non dubita-

tabamus, quin tu iam Brundusiũ peruenisses: nobisq; iter illud omnino interclusum uidebamus, neque minus nos esse captos, quàm qui Corfinium uenissent: neque enim eos solos arbitrabamur capi, qui in armatorũ manus incidissent, sed eos nihilo minus, qui regionibus exclusi, intra præsidia, atque intra arma aliena uenissent. quod cum ita sit, maxime uellem primum tecũ semper fuisse, quod quidem tibi ostenderam, cum à me Capuam reijciebam: quod feci non uitandi oneris causa, sed quòd uidebam, teneri illam urbem sine exercitu non posse: accidere autem mihi nolebam, quod doleo uiris fortissimis accidisse. quoniam autem, tecum ut essem, non contigit: utinam tui consilij certior factus essem: nam suspicione assequi non potui; quòd omnia prius arbitratus sum fore, quàm ut hæc reip. causa in Italia nõ posset duce te consistere. neque uero nunc consilium tuum reprehendo, sed fortunam reip. lugeo: nec, si ego, quid tu sis secutus, non perspicio, idcirco minus existimo, te nihil, nisi summa ratione, fecisse. mea quæ semper fuerit sententia, primum de pace uel iniqua conditione retinenda, deinde de urbe, (nam de Italia quidem nihil mihi unquam ostenderas) meminisse te arbitror. sed mihi non sumo, ut meum consilium ualere debuerit: secutus sum tuũ, neque id reip. causa, de qua desperaui, quæ & nunc afflicta est, nec excitari sine ciuili perniciosissimo bello potest: sed te quærebam: tecum esse cupiebam: neque eius rei facultatem, si qua erit, prætermittam. ego me in hac omni causa facile intelligebam pugnandi cupidis hominibus non satisfacere. primum enim præ me tuli, me nihil malle, quàm pacem: non quin eadem

timerem, quæ illi: sed ea bello ciuili leuiora ducebam. inde suscepto bello, cum pacis conditiones ad te afferri, à teq; ad ea honorifice, & large responderi uiderem: duxi meam rationem, quam tibi facile me probaturum pro tuo in me beneficio arbitrabar. memineram me esse unum, qui pro meis maximis in remp. meritis supplicia miserrima, & crudelissima pertulissem: me esse unum, qui, si offendissem eius animum, cui tum, cum iam in armis essemus, consulatus tamen alter, & triumphus amplisimus deferebatur, subijcerer eisdem prælijs: ut mea persona semper ad improborum ciuium impetus aliquid uideretur habere populare. atque hæc non ego prius sum suspicatus, quàm mihi palam denunciata sunt: neque ea tam pertimui, si subeunda essent, quàm declinanda putaui, si honeste uitare possem. quoniam breuem illius temporis, dum in spe pax fuit, rationem nostram uides, reliqui facultatem res adimit. Iis autem, quibus nõ satisfacio, facile respondeo. neque enim ego amicior C. Cæsari unquã fui, quàm illi: neque illi amicio res reip. quàm ego. hoc inter me, & illos interest, quòd, cum & illi ciues optimi sint, & ego ab ista laude non absim, ego conditionibus, quod idem te intellexeram uelle, illi armis discept ari maluerunt. quæ quoniam ratio uicit, perficiã profecto, ut neque resp. ciuis à me animum, neque tu amici desideres. Vale.

CICERO ATTICO S.

MIHI MOLESTIOR lippitudo erat etiã, quàm ante fuerat, dictare tamen hanc epistolam malui, quàm Gallo Fabio, amantissimo utriusque nostrum,

nihil ad te literarum dare: nam pridie quidem, quoquo modo potueram, scripseram ipse eas literas, quarum uaticinationem falsam esse cupio. huius autem epistolæ nō solum ea causa est, ut ne quis à me dies intermittatur, quin dem ad te literas; sed etiā hæc iustior, ut à te impetrarem, ut sumeres aliquid temporis, quo quia tibi perexiguo opus est, explicari mihi tuum consilium plane uolo, ut penitus intelligam. omnia sunt integra nobis. nihil prætermissum est, quod non habeat sapientem excusationem, non modo probabilem. nam certe neque tum peccaui, cum imperatam iam Capuam, non solum ignauiæ delectus, sed etiam perfidiæ suspicionem fugiens, accipere nolui: neque, cum, post conditiones pacis per L. Cæsarem, & Fabium allatas, caui, ne animū eius offenderem, cui Pompeius iam armatus armato cōsulatum, triumphumq́; deferret. nec uero hæc extrema quisquam potest iure reprehendere, quòd mare nō transierim: id enim, etsi erat deliberationis, tamen obire non potui: neque enim suspicari debui, præsertim cum ex ipsius Pompeij literis, idem quod uideo te existimasse, non dubitarim, quin is Domitio subuenturus esset. & plane, quid rectum, & quid faciendum mihi esset, diutius cogitare malui. primum igitur, hæc qualia tibi esse uideantur, etsi sæpius significata sunt à te, tamen accuratius mihi perscribas, uelim: deinde aliquid etiam in posterum prospicias, fingasq́;, quem me esse deceat, et ubi me plurimum prodesse reip. sentias: ecquæ pacifica persona desideretur, an in bellatore sint omnia. atque ego, qui omnia officio metior, recordor tamen tua consilia. quibus si paruissem, tristitiam illorum temporum

non subijssem. memini, quid mihi tum suaseris per Theophanem, per Culeonem: idq; sæpe ingemiscẽs sum recordatus. quare nunc saltem ad illos calculos reuertamur, quos tum abiecimus, ut non solum gloriosis consilijs utamur, sed etiã paulo salubrioribus. sed nihil præscribo. accurate uelim perscribas tuam ad me sententiam. uolo etiam exquiras, quàm diligentissime poteris, (habebis autem, per quos possis) quid Lentulus noster, quid Domitius agat, quid acturus sit, quemadmodum nunc se gerant, num quem accusent, num cui succenseant: quid dico, num cui? num Pompeio. omnino culpam omnem Pompeius in Domitium confert: quod ipsius literis cognosci potest: quarum exemplum ad te mitto. hæc igitur uidebis: & quod ad te ante scripsi, Demetrij Magnetis librum, quem ad te misit, de concordia, uelim mihi mittas. Vale.

Cn. Magnus pro cos. M. Marcello L. Lentulo coss. S. 17

EGO, quòd existimabam dispersos nos, neque reip. utiles, neque nobis præsidio esse posse, icci rco ad L. Domitium literas misi, primum uti ipse cum omni copia ad nos ueniret. si de se dubitaret, ut cohortes XIX, quæ ex Piceno ad me iter habebant, ad nos mitteret. quod ueritus sum, factum est, ut Domitius implicaretur, neque ipse satis firmus esset ad castra facienda, quòd meas XIX, & suas XII cohortes tribus in oppidis distributas haberet; (nam partim Albæ, partim Sulmone collocauit) neque, si uellet, expedire posset. nunc scitote, me esse in summa solicitudine: nam & tot, &

taleis uiros periculo obsidionis liberare cupio: neque subsidio ire possum, quod his duabus legionibus non puto esse committendum, ut illuc ducantur. ex quibus tamen non amplius XIIII. cohortes contrahere potui, quas Brundusium misi, neque Canusium sine præsidio, dum abessem, putaui esse dimittendum. D. Aelio mandaram, quod maiores copias sperabã nos habituros, ut, si uobis uideretur, alteruter uestrum ad me ueniret, alter in Ciliciam cum ea copia, quam Capuæ, & circum Capuam comparastis, & cum ijs militibus, quos Faustus legit, proficisceretur, Domitius cum XII. suis cohortibus eodem adiũgeretur, reliquæ copiæ omnes Brundusium cogerentur, & inde nauibus Dyrrhachium transportarentur. nunc, cum hoc tempore nihilo magis ego, quàm uos, subsidio Domitio ire possim, seu per monteis explicare, non est nobis committendum, ut ad has XIIII. cohorteis, quas dubio animo habeo, hostis accedere, aut in itinere me consequi possit. quam ob rem placitum est mihi, (etiam uideo C. Marcello, & cæteris nostri ordinis, qui hic sunt) ut Brundusium ducerem hanc copiam, quam mecum habeo. uos hortor, ut, quodcunque militum contrahere poteritis, contrahatis, & eodem ueniatis quamprimum. arma, quæ ad me missuri eratis, ijs, censeo, armetis milites, quos uobiscum habetis. quæ arma superabunt, ea si Brundusium iumentis deportaritis, uehementer reip. profueritis. de hac re uelim nostros certiores faciatis. ego ad P. Lupum. & C. Coponium prætores misi, ut se uobis coniungerent, &, militum quod haberent, ad uos deducerent. Vale.

Cn. Pompeius pro cos. L. Domitio pro cos. S. 18

MIROR, te ad me nihil scribere, & potius ab alijs, quàm à te de rep. certiorē me fieri. nos disiecta manu pares aduersarijs esse non possumus. contractis nostrijs copijs, spero nos & reip. & communi saluti prodesse posse. quam ob rem cum constituisses, ut Vibullius mihi scripserat, ad V. id. Feb. Corfinio proficisci cū exercitu, & ad me uenire: miror, quid causæ fuerit, quare consilium mutaris: nam illa causa, quam mihi Vibullius scribit, leuis est, te propterea moratū esse, quòd audieris, Cæsarem Firmo progressum in castrum Truentinum uenisse: quanto enim magis appropinquare aduersarius cœpit, eo tibi celerius agendū erat, ut te mecum coniungeres, prius, quàm Cæsar aut tuum iter impedire, aut me abs te excludere posset. quamobrem etiā te rogo, & hortor, id quod non destiti superioribus literis à te petere, ut primo quoque die Luceriam aduenias ante, quàm copiæ, quas instituit Cæsar contrahere, in unum locum coactæ nos à nobis distrahant. sed si erūt, qui te impediant, ut illas suas seruent: æquum est me à te impetrare, ut cohortes, quæ ex Piceno, & Camerino uenerunt, quæ fortunas suas reliquerunt, ad me missum facias. Vale.

Cn. Pompeius pro cos. L. Domitio pro cos. S. 19

LITERAS abs te M. Calenius ad me attulit ad XIII. calendarum Mart. in quibus literis scribis, tibi in animo esse, obseruare Cæsarem, &, si secundum mare ad me ire cœpisset, confestim in

Samnium ad me uenturum: ſin autem ille circũ iſtæc loca commoraretur, te ei, ſi propius acceſſiſſet, reſiſtere uelle. te animo magno, & forti iſtam rem agere exiſtimo: ſed diligentius nobis eſt uidendum, ne diſtracti pares eſſe aduerſario non poſſimus; cum ille magnas copias habeat, & maiores breui habiturus ſit: non enim pro tua prudentia debes illud ſolũ animaduertere, quot in præſentia cohorteis contra te habeat Cæſar, ſed quantas breui tempore equitum, & peditum copias contracturus ſit. cui rei teſtimonio ſunt literæ, quas Buſſenius ad me miſit, in quibus ſcribit, id quod ab alijs quoque mihi ſcribitur, præſidia Curionem, quæ in Vmbria, et Tuſcis erant, contrahere, & ad Cæſarem iter facere. quæ ſi copiæ in unum locum fuerint coactæ, ut pars exercitus ad Albam mittatur, pars ad te accedat, ut non pugnet, ſed locis ſuis repugnet: hærebis, neque ſolus cum iſta copia tantam multitudinem ſuſtinere poteris, ut frumentatum eas. quamobrem te magnopere hortor, ut quamprimum cum omni copia huc uenias. conſules conſtituerunt idem facere. ego Metuſcilio ad te mandata dedi, prouidendum eſſe, ne duæ legiones ſine Picentinis cohortibus in conſpectum Cæſaris committerentur. quamobrem nolito commoueri, ſi audieris me regredi, ſi forte Cæſar ad me ueniet: cauendum enim puto eſſe, ne implicatus hæream: nam neque caſtra propter anni tempus, & militum animos facere poſſum; neque ex omnibus oppidis contrahere copias expedit, ne receptum amittam. itaque non amplius XIIII cohortes Luceriam coegi. Conſules præſidia omnia deducturi ſunt, aut in Siciliam ituri: nam aut exercitum fir-

mum habere oportet, quo confidamus perrumpere nos posse; aut regiones eiusmodi obtinere, è quibus repugnemus; id quod neutrum nobis hoc tempore contingit, quòd & magnam partem Italiæ Cæsar occupauit, & nos non habemus exercitum tam amplum, neque tam magnum, quàm ille. itaque nobis prouidendum est, ut summam reip. rationem habeamus. etiam atque etiam te hortor, ut cum omni copia quamprimum ad me uenias. possumus etiam nunc remp. erigere, si communi consilio negotium administrabimus: sin distrahemur, infirmi erimus. mihi hoc constitutum est. His literis scriptis, Sica à te mihi literas attulit, & mandata. quod me hortare, ut istuc ueniam: id me facere non arbitror posse, quòd nõ magnopere his legionibus cõfido. Vale.

Cn. Pompeius L. Domitio S.

LITERAE mihi à te redditæ sunt ad XII. cal. Mart. in quibus scribis, Cæsarem apud Corfinium castra posuisse. quod putaui, & præmonui, fit, ut nec in præsentia committere tecum prælium uelit, & omnibus copiis conductis te implicet, ne ad me iter expeditum tibi sit, atque istas copias coniungere optimorum ciuium possis cum his legionibus, de quarum uoluntate dubitamus: quo etiam magis tuis literis sum commotus. neque enim eorum militum, quos mecum habeo, uoluntati satis confido, ut de omnibus fortunis reip. dimicem: neque etiam, qui ex delectibus conscripti sunt à consulibus, conuenerunt. quare da operam, si ulla ratione etiam nunc efficere potes, ut te explices, huc quamprimum uenias ante, quàm omnes copiæ aduer-

ſariorum conueniant: neque enim celeriter ex delecti= bus huc homines conuenire poſſunt: & , ſi conueni= rent, quantum ijs committendum ſit, quòd inter ſe ne noti ſunt, cõtra ueteranas legiones, nõ te præterit. Vale.

CICERO ATTICO S. 21

LIPPITVDINIS *meæ ſignum tibi ſit librarij manus, & eadem cauſa breuitatis. etſi nunc quidem, quòd ſcriberem, nihil erat. omnis expectatio noſtra erat in nuncijs* Brunduſinis. *ſi nactus hic eſſet* Cneum *no= ſtrum, ſpes dubia pacis: ſin ille ante tranſmiſiſſet, exi= tioſi belli metus. ſed uides'ne, in quem hominem incide- rit reſp.? quàm acutum, quàm uigilantem? quàm paratum? ſi mehercule neminem occiderit, nec cui= quam quidquam ademerit; ab ijs, qui eum maxime ti= muerãt, maxime diligetur. multum mecum municipa= les homines loquuntur, multũ ruſticani. nihil prorſus aliud curant, niſi agros, niſi uillulas, niſi nummulos ſuos. & uide, quàm conuerſa res eſt. illũ, quo antea cõfi debant, metuunt; hũc amãt, quem timebant. id quantis noſtris peccatis, uitijsq; euenerit, non poſſum ſine mole= ſtia cogitare. quæ autẽ impendere putarem, ſcripſeram ad te, & iam tuas literas expectabam.* Vale.

CICERO ATTICO S. 22

NON *dubito, quin tibi odioſæ ſint epiſtolæ quoti= dianæ, cum præſertim neque noua de re aliqua certio= rem te faciam, neque nouam denique iam reperiam ſcribendi ullam ſententiam. ſed ſi dedita opera, cum cauſa nulla eſſet, tabellarios ad te cum inanibus epiſto=*

lis mitterem, facerẽ inepte: eũtibus uero, domesticis præsertim, ut nihil ad te dem literarũ, facere nõ possum. & simul (crede mihi) requiesco paululum in his miserijs, cum quasi tecũ loquor. cũ uero tuas epistolas lego, multo etiam magis. omnino intelligo, nullũ fuisse tẽpus post has fugas, et formidines, quod magis debuerit mutũ esse à literis; propterea quòd neque Romæ quidquã auditur noui, nec in his locis, quæ à Brundusio absunt propius quàm tu biduũ aut triduũ. Brũdusij autẽ omne certamen uertitur huius primi tẽporis. qua quidẽ expectatione torqueor. sed omnia ante nos sciemus: eodem enim die uideo Cæsarẽ à Corfinio post meridiẽ profectum esse, quo Canusio mane Pompeium. eo modo autẽ ambulat Cæsar, et ijs diarijs militũ celeritatem incitat, ut timeã, ne citius ad Brundusiũ, quàm opus sit, accesserit. dices, Quid igitur proficis, qui anticipes eius rei molestiã, quam triduo sciturus sis? nihil equidẽ: sed, ut supra dixi, tecum perlibenter loquor. & simul scito, labare meũ consilium illud, quod satis iam fixum uidebatur. non mihi satis idonei sunt auctores ij, qui à te probantur: quod enim unquam eorum in rep. forte factum extitit? aut quis ab ijs ullam rem laude dignam desiderat? nec mehercule laudandos existimo, qui trans mare belli parandi caussa profecti sunt: (quanquam hæc ferenda non erant) uideo enim, quantũ id bellũ, & quàm pestiferum futurum sit, sed me mouet unus uir, cuius fugientis comes, remp. recuperantis socius uideor esse debere. totiésne igitur sententiam mutas? ego tecum, tanquam mecum, loquor. quis autem est, tãta quidem de re, quin uarie secum ipse disputet? simul & elicere cupio sen-

tentiam tuã; si manet, ut firmior sim; si mutata est, ut tibi assentiar. omnino ad id, de quo dubito, pertinet, me scire, quid Domitius acturus sit, quid noster Lentulus. de Domitio uaria audimus, modo esse in Tiburti, aut * Lepidi. quo cum Lepidus accessisset ad urbem, quod item falsum uideo esse. ait enim Lepidus, eũ nescio quò penetrasse itineribus, occultandi sui causa, an maris apiscendi, ne id quidem scit: ignorat enim de filio: addit illud sane molestum. pecuniam Domitio satis grandem, quam is Coreni habuerit, non esse redditam. de Lentulo autem nihil audimus. hæc uelim exquiras, ad meq; perscribas. Vale.

CICERO ATTICO S.

AD V. non. Mart. epistolas mihi tuas Aegypta reddidit, unã ueterem IIII cal. quã te scribis dedisse Pinario, quem non uidimus, in qua expectas, quidnã præmissus agat Vibullius: qui omnino non est uisus à Cæsare. in altera epistola, uideo, te scire ita esse: & quemadmodum redeuntem excipiam Cæsarem, quẽ omnino * uitare cogito: & aut Hemonis fugam tẽdis, cõmutatio nemq; uitæ tuæ: quod tibi puto esse faciendũ. & ignoras, Domitius cum fascibus ne sit. quod cũ scies, facies, ut sciamus. habes ad primam epistolam. secutæ sunt duæ, prid. cal. ambæ datæ, quæ me conuellerunt de pristino statu, iam tamen, ut ante ad te scripsi, labantẽ. nec me mouet, quod scribis, Ioui ipsi iniquum: nam periculum in utriusque iracundia positum est: uictoria autẽ ita incerta, ut deterior causa paratior mihi esse uideatur. nec me consules mouent, qui ipsi pluma, aut folio

facilius mouentur. officij me deliberatio cruciat, cruciauitq; adhuc. cautior certe est mansio, honestior existimatur traiectio. malo interdum, multi me non caute, quàm pauci non honeste fecisse existiment. De Lepido, et Tullo quod quæris: illi uero non dubitant, quin Cæsari præsto futuri, in senatumq; uenturi sint. Recentissima tua est epistola cal. data, in qua optas congressum, pacem non desperas: sed ego, cum hæc scribebam, nec illos congressuros, nec, si congressi essent, Pompeium ad ullam conditionem accessurum putabam. Quod uideris non dubitare, si consules transeant, quid nos facere oporteat: certe transeunt, uel, quo modo nũc est, transierunt. sed memento, præter Appium, neminem esse fere, qui non ius habeat transeundi. nam aut cum imperio sunt, ut Pompeius, ut Scipio, Setenas, Fannius, Voconius, Sextius, ipsi consules, quibus more maiorum concessum est uel omnes adire prouincias: aut legati sunt eorum. sed nihil desero. quid placeat tibi, & quid propemodum rectum sit, intelligo. plura scriberem, si ipse possem: sed, ut mihi uideor, potero biduo. Balbi Cornelij literarum exemplum, quas eodem die accepi, quo tuas, misi ad te, ut meam uicem doleres, cum me derideri uideres. Vale.

Balbus Ciceroni imp. S. 24

OBSECRO te Cicero, suscipe curam, & cogitationem dignissimam tuæ uirtutis, ut Cæsarem, et Pompeium, perfidia hominum distractos, rursus in pristinã concordiam reducas. crede mihi, Cæsarem nõ solũ in tua fore potestate, sed etiam maximum beneficium te sibi

dedisse iudicaturum, si huc te reijcis. uelim, idem Pompeius faciat, qui ut adduci tali tempore ad ullam conditionem possit, magis opto, quàm spero. sed cum constiterit, & timere desierit, tum incipiam non desperare, tuam auctoritatem plurimum ualituram. Quòd Len*tulum cos. meum uoluisti hic remanere,* Cæsari gra*tum, mihi uero gratissimum mediusfidius fecisti: nam illum tanti facio, qui non* Cæsarem *magis diligam. qui si passus esset, nos secum, ut consueueramus, loqui, & non se totum etiam & etiam ab sermone nostro auertisset: minus miser, quàm sum, essem. nam caue putes, hoc tempore plus me quenquam cruciari, quòd eum, quem ante me diligo, uideo in consulatu quiduis potius esse, quàm consulem. quòd si uoluerit tibi obtemperare, & nobis de* Cæsare *credere, & consulatum reliquum* Romæ *peragere: incipiam sperare etiam consilio senatus, auctore te, illo relatore,* Pompeium, & Cæsarem *coniungi posse. quod si factum erit, me satis uixisse putabo.* Fa*ctum* Cæsaris *de* Corfinio *totum me probaturum scito, & quo modo in huiusmodi re commodius cadere non potuit, quàm ut res sine sanguine confieret.* Balbi *mei, tuiq; aduentu delectatum te, ualde gaudeo. is quæcunque tibi de* Cæsare *dixit, quæq;* Cæsar *scripsit, scio re tibi probabit, quæcunque fortuna eius fuerit, bellissime scripsisse.* Vale.

CICERO ATTICO S. 25

OMNIA *mihi prouisa sunt præter occultum, & tum iter ad mare superum. hoc enim mari uti nō pos=*

ſumus hoc tempore anni. illuc autem, quò ſpectat animus, & quò res uocat, qua ueniam? cedendum enim eſt celeriter, ne forte qua re impediar, atque alliger. nec uero ille me ducit, qui uidetur; quem ego hominem ἀπολιτικώτατον omnium iam ante cognoram, nunc uero etiam ἀστρατηγικώτατον. non me igitur is ducit, ſed ſermo hominum, qui ad me à Philotimo ſcribitur: is enim me ab optimatibus ait conſcindi. quibus optimatibus dij boni? qui nunc quo modo occurrunt? quo modo autem ſe uenditant Cæſari? municipia uero deum: nec ſimulant, ut cum de illo ægroto uota faciebant. ſed plane, quidquid mali hic Piſiſtratus non fecerit, tam gratum eſt, quàm ſi alium facere prohibuerit. hunc propitium ſperant: illum iratum putant. quas fieri cenſes ἀπαντήσεις, ex oppidis? quos honores? metuunt, inquies. credo, ſed hercule illum magis. huius inſidioſa clementia delectantur: illius iracundiam formidant. iudices DCCCL, qui præcipue Cneo noſtro delectabantur, ex quibus quotidie aliquem uideo, neſcio quas eius Lucerias horrent. itaque quæro, qui ſint iſti optimates. qui me exturbent, cum ipſi domi maneant. ſed tamen, quicunque ſunt, αἰδέομαι Τρῳάδας. etſi, qua ſpe proficiſcar, uideo: coniungoq; me cum homine magis ad uaſtandam Italiam, quàm ad uincendum parato. domum quem expecto. & quidem, cum hæc ſcribebam IIII. non. iam expectabam aliquid à Brunduſio. quid autem aliquid? quàm inde turpior fugiſſet, & uictor hic quà ſe referret, & quò. quod ubi audiſſem, ſi ille Appia ueniret, ego Arpinum cogitabam. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER IX.

CICERO ATTICO S.

ETSI, *cum tu has literas legeres, putabã fore, ut scirẽ iam, quid Brundusij actum esset; nam Canusio VIII. cal. profectus erat Cneus; hæc autem scribebam prid. non. XIIII. die postquam ille Canusio mouerat: tamen angebar singularum horarum expectatione, mirabarq́; nihil allatum esse ne rumoris quidem: nam erat mirum silẽtium. sed hæc fortasse* κενόσπουδα *sunt: quæ tamẽ iã sciantur necesse est. illud molestum, me adhuc inuestigare non posse, ubi Lentulus noster sit, ubi Domitius. quæro autem, quo facilius scire possim, quid acturi sint, iturí ne ad Pompeium, & si sint, quà, quandóue ituri sint. urbem quidem iam refertam esse optimatium audio: Sosium, & Lupum, quos Cneus noster ante putabat Brundusium uenturos esse, quàm se, ius dicere. hinc uero uulgo uadunt. etiam M'. Lepidus, quocum diem conterere solebam, cras cogitabat: nos autem in Formiano morabamur, quo citius audiremus. deinde Arpinum uolebamus. inde iter quà maxime* ἀναπάντητον *esset, ad màre superum, remotis, siue omnino missis lictoribus: audio enim, bonis uiris, qui et nunc, & sæpe antea magno præsidio reip. fuerunt, hanc cunctationem nostram non probari, multaq́; in me, &*

me, & seuere in cõuiuijs tempestiuis quidem disputari. cedamus igitur, &, ut boni ciues simus, bellum Italiæ terra, mariq; inferamus, & odia improborum rursus in nos, quæ iam extincta erant, incendamus, & Lucceij consilia, ac Theophanis persequamur. nam Scipio uel in Syriam proficiscitur sorte, uel cum genero honeste, uel Cæsarẽ fugit iratum. Marcelli quidem, nisi gladium Cæsaris timuissent, manerent. Appius & eodem timore, & inimicitiarum recentium. & tamen, præter hunc, & C. Cassium, reliqui legati, Faustus pro quæs. ego unus, cui utrumuis liceret. frater accederet, quem socium huius fortunæ esse non erat æquum: cui magis etiam Cæsar irasceretur: sed impetrare non possum, ut maneat. dabimus hoc Pompeio, quod debemus: nam me quidem alius nemo mouet; non sermo bonorum, qui nulli sunt; non causa, quæ acta timide est, agetur improbe. uni uni hoc damus, nec id quidem roganti, nec suam causam, ut ait, agenti, sed publicam. Tu quid cogites de transeundo in Epeirũ, scire sane uelim. Vale.

CICERO ATTICO S.

ETSI non. Martijs, die tuo, ut opinor, expectabã à te epistolam longiorem, tamen ad eam ipsam breuem, quã III. non. ὑπὸ τὴν διάληψιν dedisti, rescribendum putaui. Gaudere ais te, mãsisse me; & scribis, in sententia te manere. mihi autem superioribus literis uidebare non dubitare, quin cederem, ita si & Cneus bene comitatus conscendisset, & cõsules transissent. utrum, hoc tu parũ cõmeministi, an ego non satis intellexi? an mutasti sententiam? sed aut ex epistola, quam expecto, per-

spiciam, quid sentias: aut alias abs te literas eliciam. Brundusio nihil dum erat allatum. ò rem difficilem, planeq; perditam. quàm nihil prætermittis in cõsilio dãdo: quàm nihil tamen, quod tibi ipsi placeat, explicas. nõ esse me una cum Pompeio, gaudes: ac proponis, quàm sit turpe me adesse, cum quid de illo detrahatur: nefas esse approbare. certe. contra igitur? dij, inquis, auerruncent. quid ergo fiet, si in altero scelus est, in altero supplicium? impetrabis, inquis, à Cæsare, ut tibi abesse liceat, & esse otioso. supplicãdum igitur? miserum. quid, si non impetraro? & de triumpho erit, inquis, integrũ. quid, si hoc ipso premar? accipiam? quid fœdius? negem? repudiari se totum, magis etiam, quàm olim in XX uiratu, putabit. ac solet, cum se purgat, in me conferre omnem illorum temporum culpam: ita me sibi fuisse inimicum, ut ne honorem quidẽ à se accipere uellem. quanto nunc hoc idem accipiet asperius? tanto scilicet, quanto & honor hic illo est amplior, & ipse robustior. nam quod negas te dubitare, quin magna in offensa sim apud Pompeium hoc tempore: non uideo causam, cur ita sit, hoc quidem tempore. qui enim, amisso Corfinio denique, certiorẽ me sui consilij fecit, is queretur Brũdusium me non uenisse, cũ inter me, & Brũdusium Cæsar esset? deinde etiam scit, ἀπαῤῥησίαστον esse in ea causa querelam suam. me putat de municipiorum imbecillitate, de delectibus, de pace, de urbe, de pecunia, de Piceno occupando plus uidisse, quàm se. sin, cum potuero, non uenero: tum erit inimicus: quod ego non eo uereor, ne mihi noceat: (quid enim faciet?

ὃς δ᾽ ἔστι δοῦλος, τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν;)

sed quia ingrati animi crimē horreo. cōfido igitur aduentum nostrum illi, quoquo tēpore fuerit, ut scribis, ἀσμέ νιστὸν fore. nam quod ais, si hic tēperantius egerit, cōsideratius consiliū te daturum: qui hic potest se gerere nō perdite? uita, mores, ante facta, ratio suscepti negotij, socij, uires bonorū, aut etiam cōstantia? uix dum epistolā tuam legeram, cum ad me, currens ad illum, Postumus Curtius uenit, nihil nisi classeis loquens, & exercitus. eripiebat Hispanias: tenebat Asiam, Siciliam, Africam, Sardiniam: confestim in Græciam persequebatur. eundum igitur est, nec tam ut belli, quàm ut fugæ socij simus: nec enim ferre potero sermones istorum, quicunque sunt: non sunt enim certe, ut appellantur, boni. sed tamen id ipsum scire cupio, quid loquantur: idq; ut exquiras, meq; certiorem facias, te uehementer rogo. nos adhuc, quid Brundusii actum esset, plane nesciebamus: cum sciemus, tum ex re, & ex tempore consilium capiemus, sed utemur tuo. Vale.

CICERO ATTICO S.

DOMITII *filius transijt Formias* VIII. *id currens ad matrem Neapolim; mihiq; nunciari iussit, patrem ad urbem esse. cum de eo curiose quæsisset seruus noster Dionysius. nos autem audieramus eum profectū siue ad Pompeium, siue in Hispaniam. id cuiusmodi sit, scire sanè uelim: nam ad id, quod delibero, pertinet, si ille certe nusquam discessit, intelligere Cneum, non esse faciles nobis ex Italia exitus, cum ea tota armis præsidijsq; teneatur, hieme præsertim: nam si commo-*

dius anni tempus esset: uel infero mari liceret uti. nūc nihil potest, nisi supero, transmitti, quo iter interclusum est. quæres igitur & de Domitio, *&* Lentulo. A *Brundusio nulla adhuc fama uenerat: & erat hic dies* VII. *id. quo die, suspicabamur, aut pridie Brundusium uenisse Cæsarem: nam calendis Arpis manserat. sed si Postumum audire uelles, persecuturus erat Cneum: transiisse enim iam putabat, coniectura tempestatum, ac dierum. ego nautas eum non putabam habiturum: ille confidebat, & eo magis, quod audita naviculariis hominis liberalitas esset. sed, tota res Brundusina iam quo modo habeat se, diutius nescire non possum. Ego etsi tam diu requiesco, quàm diu aut ad te scribo, aut tuas literas lego: tamen & ipse egeo argumento epistolarum, & tibi idem accidere certo scio. quæ enim soluto animo familiariter scribi solent, temporibus his excluduntur: quæ autem sunt horum temporum, ea iam contriuimus. sed tamen, ne me totum ægritudini dedam, sumpsi mihi quasdam tanquam* θέσεις, *quæ & politicæ sunt, & temporum horum, ut & abducam animum ab querelis, & in eo ipso, de quo agitur, exercear. eæ sunt huiusmodi.* Εἰ μενετέον ἐν τῇ πατρίδι τυραννουμένῃ, τυραννουμένης δὲ αὐτῆς, εἰ παντὶ τρόπῳ τυραννίδος κατάλυσιν ~~πειρατέον~~, κἂν μέλλῃ διὰ τοῦτο περὶ τῶν ὅλων ἡ πόλις κινδυνεύσειν. εἰ εὐλαβητέον τὸν καταλύοντα, μὴ αὐτὸς ~~αἴρηται~~. εἰ πειρατέον ἀρήγειν τῇ πατρίδι ~~εἰρήνῃ μᾶλλον ἢ πολέμῳ~~ εἰ πολιτικὸν τὸ ἡσυχάζειν ἀναχωρήσαντά ποι τῆς πατρίδος τυραννουμένης. ἢ διὰ παντὸς ἰτέον κινδύνου τῆς ἐλευθερίας πέρι. εἰ πόλεμον ἐπακτέον τῇ

...πειρατέον. H.
...αρθῇ
...an ...
...ia ab eo qui tyrannidem dis-solvere voluit, ne ipse non extollatur ac princeps fiat, ... occupet. H. St. praeclare.
...τυραννουμένῃ, καιρῷ λόγῳ μᾶλλον, ἢ πολέμῳ.
... emendare.

χώρα, καὶ πολιορκητέον αὐτὴν τυραννουμένην. εἰ καὶ μὴ δοκιμάζοιτο τὴν διὰ πολέμου κατάλυσιν τῆς τυραννίδος συναπογραπτέον ὅμως τοῖς ἀρίστοις. εἰ τοῖς εὐεργέταις, καὶ φίλοις συγκινδυνευτέον ἐν τοῖς πολιτικοῖς, κἂν μὴ δοκῶσιν εὖ βεβουλεῦσθαι περὶ τῶν ὅλων. εἰ ὁ μεγάλα τὴν πατρίδα εὐεργετήσας, δι' αὐτὸ δὲ τοῦτο ἀνήκεστα παθὼν, καὶ φθονηθεὶς, κινδυνεύσειεν ἂν ἐθελοντὴς ὑπὲρ τῆς πατρίδος: ἢ ἀφετέον αὐτῷ ἑαυτοῦ ποτε, καὶ τῶν οἰκειοτάτων ποιεῖσθαι πρόνοιαν ἀφεμένῳ τὰς πρὸς τοὺς ἰσχύοντας διαπολιτείας. *in his ego me consultationibus exercens, & differens in utranque partem tum græce, tum latine, & abduco parumper animum a' molestijs, &* τῶν προὔργου τι *delibero. sed uereor, ne tibi* ἄκαιρος *sim. si enim recte ambulauit is, qui hanc epistolam tulit, in ipsum tuum diem incidit.* Vale.

CICERO ATTICO S.

NATALI *die tuo scripsisti epistolam ad me plenam consilij, summæq; tum beneuolentiæ, tum etiam prudentiæ. eam mihi Philotimus postridie, quàm a' te acceperat, reddidit. Sunt ista quidem, quæ disputas, difficillima, iter ad superum, nauigatio infero, discessus Arpinum, ne hunc fugisse; mansio Formijs, ne obtulisse nos gratulationi uideamur: sed miserius nihil, quàm ea uidere, quæ tamen iam, iam inquam uidenda erunt. fuit apud me Postumus: scripsi ad te, quàm grauis. uenit ad me etiam Q. Fusius, quo uultu, quo spiritu? properans Brundusium, scelus accusans Pompeij, leuitatem, et stultitiam senatus. hæc*

qui in mea uilla non feram, cur tum in curia potero ferre? age finge me quamuis εὐθομάχως hæc ferentem: quid illa, dic M. Tulli, quem habebunt exitum? & omitto causam reip. quam ego amissam puto cum uulneribus suis, tum medicamentis his, quæ parantur. de Pompeio quid agam? cui plane (quid enim negem?) succensui: semper enim causæ euentorum magis mouent, quàm ipsa euenta. hæc igitur mala, quibus maiora esse quæ possunt? considerans, uel potius iudicans eius opera accidisse, & culpa, inimicior eram huic, quàm ipsi Cæsari. ut maiores nostri funestiorem diem esse uoluerunt Alliensis pugnæ, quàm urbis captæ; quòd hoc malum ex illo, itaque alter religiosus etiam nunc dies, alter in uulgus ignotus: sic ego decem annorum peccata recordans, in quibus inerat ille etiam annus, qui nos, hoc defendente, ne dicam grauius, afflixerat; præsentisq; temporis cognoscens temeritatem, ignauiam, negligentiam, succensebam. sed ea iam mihi exciderunt. beneficia eiusdem cogito, cogito etiam dignitatem. intelligo serius equidem, quàm uellem propter epistolas, sermonesq; Balbi: sed uideo plane nihil aliud agi, nihil actum ab initio, quàm ut hunc occideret. ego igitur. si quis apud Homerum, cum ei & mater, & dea dixisset, Αὐτίκα γάρ τοι ἔπειτα μεθ' Ἕκτορα πότμος ἑτοῖμος, *matri ipse respondit,* Αὐτίκα τεθναίην, ἐπεὶ οὐκ ἄρ' ἔμελλον ἑταίρῳ κτεινομένῳ ἐπαμῦναι. *quid, si non* ἑταίρῳ *solum, sed etiam* εὐεργέτῃ? *adde, tali uiro, talem causam agenti. et ego uero hæc officia mercanda uita puto. optimatibus uero tuis nihil confido, nihil iam ne inseruio qui-*

dem, uideo. ut se huic dent, ut daturi sint. quidquam tu illa putas fuisse de ualetudine decreta municipiorũ præ his de uictoria gratulationibus? timent, inquies. at ipsi tum se timuisse dicunt. sed uideamus, quid actũ sit Brundusij. ex eo fortasse mea consilia nascentur, aliæq; literæ. Nos adhuc Brundusio nihil. Roma scripsit Balbus, putare iam Lentulum cos. transmisisse, nec eum à minore Balbo conuentum; quòd is hoc iam Canusij audisset: inde ad se eum scripsisse: cohorteisq; sex, quæ Albæ fuissent, ad Curtium Minutia transijsse: id Cæsarẽ ad se scripsisse, & breui tempore eum ad urbẽ futurum. ego utar tuo consilio, neque me in Arpinum hoc tempore abdam. etsi, Ciceroni meo togam puram cũ dare Arpini uellem, hanc eram ipsam excusationem relicturus ad Cæsarem. sed fortasse in eo ipso offenderetur, cur non Romæ potius. sed tamen, si est conueniendus, hic potissimum. tum reliqua uidebimus, id est & quò, & quà, & quando. Domitius, ut audio, in Cosano, & quidem, ut aiunt, paratus ad nauigandum: si in Hispaniã, non probo: si ad Cneum, laudo: quouis potius certe, quàm ut Curtium uideat; quem ego patronus aspicere nõ possum. quid alios? sed, opinor, quiescamus, ne nostrã culpam coarguamus, qui, dum urbem, id est patriam, amamus, dumq; rem conuenturam putamus, ita nos gessimus, ut plane interclusi, captiq; simus. Scripta iam epistola, Capua literæ sunt allatæ hoc exemplo. Pompeius mare transijt cum omnibus militibus, quos secum habuit. hic numerus est hominũ millia XXX, & cõsules duo, et tribuni pl. & senatores, qui fuerãt cũ eo, omnes cum uxoribus, & liberis. conscendisse dicitur ad

IIII. non. Mart. ex ea die fuere septentriones uenti. naues, quibus usus non est, omnes aut præcidisse, aut incendisse dicunt. de hac re literæ L. Metello trib. pl. Capuam allatæ sunt ab Clodia socru, quæ ipsa transijt. ante solicitus eram, et angebar, sicut res scilicet ipsa cogebat, cum consilio explicare nihil possem: nunc autem postquã Põpeius, & consules ex Italia exierunt, nõ angor, sed ardeo dolore. οὐδέ μοι ἦτορ ἔμπεδον, ἀλλ' ἀλαλύκτημαι. non sum, inquam, (mihi crede) mentis compos: tantum mihi dedecoris admisisse uideor. me non primum cum Pompeio, qualicunque consilio uso, deinde cum bonis esse, quamuis causa temere instituta? præsertim cũ ij ipsi, quorum ego causa timidius me fortunæ committebam, uxor, filia, Cicerones pueri me illuc sequi mallent, hoc turpe, & me indignum putarent. nam Quintus quidem frater, quidquid mihi placeret. id rectum se putare aiebat, id animo æquissimo sequebatur. tuas nunc epistolas à primo lego. hæ me paulum recreant. primæ monent, & rogant, ne me proijciam. proximæ gaudere te ostendunt, me remansisse. eas cum lego, minus mihi turpis uideor, sed tandiu, dum lego. deinde emergit rursum dolor, & αἰσχροῦ φαντασία. quam ob rem obsecro te mi Tite, eripe mihi hunc dolorem, aut minue saltem aut consolatione, aut consilio, aut quacunque re potes. quid tu autem possis? aut quid homo quisquam? uix iam deus. equidem illud molior, quod tu mones, sperasq; fieri posse, ut mihi Cæsar concedat; ut absim, cum aliquid in senatu contra Cneum agatur. sed timeo ne non impetrem. uenit ab eo Furnius, ut quidem scias,

quos ſequamur. Q. Titinij filium cum Cæſare eſſe nun ciat; ſed illum maiores mihi gratias agere, quàm uellem. quid autem me roget, (paucis ille quidem uerbis, ſed ἐν δυνάμει) cognoſce ex ipſius epiſtola. me miſerum, quòd tu non ualuiſti. una fuiſſemus. conſilium certe nō defuiſſet. σύν τε δύ' ἐρχομένω. ſed acta ne agamus: reliqua paremus. me adhuc hæc duo fefellerunt, initio ſpes compoſitionis, qua facta uolebam, ut populari, ut ea ſolicitudine ſenectutem noſtram liberari: deinde bellum crudele, & exitioſum ſuſcipi à Pompeio intelligebam. melioris mediusfidius ciuis, et uiri putabam, quouis ſupplicio affici, quàm illi crudelitati nō ſolum præeſſe, uerum etiā intereſſe. uidetur uel mori ſatius fuiſſe, quàm eſſe cum ijs. ad hæc igitur cogita mi Attice, uel potius excogita. quemuis euentum fortius feram, quàm hunc dolorem. Vale.

Cæſar imp. S. D. Ciceroni imp.

CVM Furnium noſtrum tantum uidiſſem, neque loqui, neque audire me commode potuiſſet, cū properarem, atque eſſem in itinere, præmiſſis iā legionibus: præterire tamen non potui, quin & ſcriberem ad te, & illum mitterem, gratiasq; agerem. etſi hoc officium et feci ſæpe, & ſæpius mihi facturus uideor: ita de me mereris. in primis à te peto, quoniam confido me celeriter ad urbem uenturum, ut te ibi uideam, ut tuo conſilio, gratia, dignitate, ope omnium rerum uti poſsim. ad propoſitum reuertar: feſtinationi meæ, breuitatiq; literarum ignoſces: reliqua ex Furnio cognoſces. Vale.

CICERO ATTICO S.

SCRIPSERAM ad te epistolam, quam darem IIII. id. sed eo die is, cui dare uolueram, non est profectus. uenit autem eo ipso die ille celeripes, quem Saluius dixerat: attulit uberrimas tuas literas; quæ mihi quiddam, quo starem, instillarunt: recreatum enim me non queo dicere: sed plane ἐσωνέχευ effecisti: ego enim non iam id ago, mihi crede, ut prosperos exitus consequar: sic enim uideo, nec, duobus his uiuis, nec hoc uno, nos unquam remp. habituros. ita neque de otio nostro spero iam, nec ullam acerbitatem recuso. unum illud extimescebam, ne quid turpiter facerem, uel dicam, iam effecissem. sic ergo habeto, salutareis te mihi literas misisse, neque solum has longiores, quibus nihil potest esse explicatius, nihil perfectius, sed etiam illas breuiores, in quibus hoc mihi iucundissimum fuit, consilium, factumq; nostrum ab Sexto probari. pergratumq; mihi tu fecisti; à quo diligi me, & quid rectum sit, intelligi, scio. longior uero tua epistola non me solum, sed meos omneis ægritudine leuauit. itaque utar tuo consilio, & ero in Formiano; ne aut ad urbem ἀπάντησις mea animaduertatur, aut, si nec hic, nec illic eum uidero, deuitatum se à me putet. Quod autem suades, ut ab eo petam, ut mihi concedat, ut idem tribuam Pompeio, quod ipsi tribuerim: id me iam pridem agere intelliges ex literis Balbi, & Oppij; quarum exempla tibi misi; misi etiam Cæsaris ad eos sana mente scriptas: quo modo in tanta insania? sin mihi Cæsar hoc non concedat, uideo tibi illud placere, me πολιτεύ-

μα de pace suscipere: in quo non extimesco periculum. cum enim tot impendeant, cur non honestissimo depacisci uelim? sed uereor, ne Pōpeio quid oneris imponā,

μή μοι γοργείην κεφαλὴν δεινοῖο πελώρου

intorqueat: mirandum enim in modum Cneus noster Sullani regni similitudinē concupiuit, εἰδώς σοι λέγω. nihil inquam ille minus obscure tulit. cum hoc'ne igitur, inquies, esse uis? beneficium sequor, mihi crede, non causam, ut in Milone, ut in . sed hactenus. causa igitur non bona est? immo optima: sed agetur (memento) fœdissime. primum, consilium est, suffocare urbem, & Italiam fame: deinde, agros uastare, urere, pecunijs locupletum non abstinere. sed cum eadem metuam ab hac parte: si illinc beneficium non sit, rectius putem quiduis domi perpeti. sed ita meruisse illū de me puto, ut ἀχαριστίας crimen subire non audeā. quanquam à te eius quoque rei iusta defensio est explicita. De triumpho tibi assentior. quem quidem totum facile, & libenter abiecero. egregie probo fore, ut, dum agamus, ὁ πλοῦς ὡραῖος obrepat: si modo, inquis, satis ille erit firmus. est firmior etiam, quàm putabamus. de isto licet bene speres: promitto tibi, si ualebit, tegulam illum in Italia nullam relicturum. te'ne igitur socio? contra mehercule meum iudicium, & contra omnium antiquorum auctoritatem: nec tam ut illa adiuuem, quàm ut hæc ne uideam, cupio discedere: noli enim putare tolerabiles horum insanias, nec uniusmodi fore. etsi quid te horum fugit, legibus, iudicijs, senatu sublato, libidines, audacias, sumptus, egestates tot egentissimorum hominum nec priua-

tas posse res, nec remp. sustinere? abeamus igitur inde qualibet nauigatione: etsi id quidem, ut tibi uidebitur: sed certe abeamus: sciemus enim, id quod expectas, quid Brundusij actum sit. Bonis uiris quod ais probari, quæ * *adhuc fecerimus, sciriq; ab ijs non profectis, ualde gaudeo, si est nunc ullus gaudendi locus. De Lentulo inuestigabo diligentius: id mandaui Philotimo, homini forti, ac nimium optimati. Extremum est, ut tibi argumentum ad scribendum fortasse iam desit: nec enim alia de re nunc ulla scribi potest: & de hac quid iam amplius inueniri potest? sed quoniam & ingenium suppeditat, (dico mehercule, ut sentio) et amor, quo et meum ingenium incitatur: perge, ut facis, & scribe, quantum potes. In Epeirum quod me non inuitas, comitem non molestum: subirascor: sed uale: nam, ut tibi ambulandum, unguendum, sic mihi dormiendum: etenim literæ tuæ mihi somnum attulerunt.*

CICERO ATTICO S.

COENANTIBVS *prid. id. nobis, ac noctu quidem, Statius à te epistolam breuem attulit. De L. Torquato quid modo quæris? non modo Lucius, sed etiam Aulus profectus est, alij multi. De Reatinorum corona, quod scribis, moleste fero in agro Sabino sementem fieri proscriptionis. Senatores multos esse Romæ, nos quoque audieramus. ecquid potes dicere, cur exierint? In his locis opinio est coniectura magis, quàm nuncio, aut literis, Cæsarem Formijs ad XI. cal. Apr. fore. hic ego uellem habere Homeri illam Mineruam simulatam Mentori, cui dicerem,*

Μέντορ πῶς τ' ἄρ' ἴω, πῶς τ' ἄρ προσπτύξομαι αὐτόν? *nullam rem unquam difficiliorem cogitaui: sed cogito tamen, nec ero, ut in malis. imparatus: sed cura, ut ualeas: puto enim diem tuum heri fuisse.*

Cæsar Oppio, Cornelio S.

GAVDEO *mehercule uos significare literis, quàm ualde probetis ea, quæ apud Corfinium sunt gesta. consilio uestro utar libenter, & hoc libentius, quòd mea sponte facere constitueram, ut quamlenissimum me præberem; & Pompeium, darem operam, ut reconciliarem. tentemus, hoc modo si possumus omnium uoluntates recuperare, & diuturna uictoria uti: quoniam reliqui crudelitate odium effugere non potuerunt, neque uictoriam diutius tenere, præter unum L. Sullam, quem imitaturus non sum. hæc noua sit ratio uincendi, ut misericordia, & liberalitate nos muniamus. id quemadmodum fieri possit, non nulla mihi in mentem ueniunt, & multa reperiri possunt. de his rebus, rogo uos, ut cogitationem suscipiatis. Cn. Magium, Pompeij præfectum, deprehendi: scilicet meo instituto usus sum, & eum statim missum feci. iam duo præfecti fabrum Pompeij in meam potestatem uenerunt, & à me missi sunt. si uolent grati esse, debebunt Pompeium hortari, ut malit mihi esse amicus, quàm ijs, qui & illiu, & mihi semper fuerunt inimicissimi: quorum artificeijs effectum est, ut resp. in hunc statum perueniret.*

Iacobus Bonifidius.

S·V·B· 28. Balbus Ciceroni imp. S.

+ in veteribus. SVBITO, posteaquam literas communes cum Oppio ad te dedi, ab Cæsare epistolam accepi, cuius exemplum tibi misi; ex quibus perspicere poteris, quàm cupiat concordiam, & Pōpeium reconciliare, & quàm remotus sit ab omni crudelitate: quod eum sentire, ut debeo, ualde gaudeo. De te, & tua fide, & pietate idem mehercule mi Cicero sentio, quod tu, non posse tuam famam & officium sustinere, ut cōtra eum arma feras, à quo tantum beneficium te accepisse prædices. Cæsarem hoc idem probaturum, exploratum pro singulari eius humanitate habeo: eiq; cumulatissime satisfacturum te certo scio, cum nullā partem belli contra eum suscipias, neque socius eius aduersarijs fueris. atque hoc non solum in te, tali, & tanto uiro, satis habebit; sed etiam mihi ipse sua concessit bonitate, ne in ijs castris essem, quæ contra Lentulum, aut Pompeium futura essent; quorum beneficia maxima haberem: sibiq; satis esse dixit, si togatus urbana officia sibi præstitissem, quæ etiam illi, si uellem, præstare possem. itaque nunc Romæ omnia negotia Lentuli procuro, sustineo; meumq; officium, fidem, pietatem ijs præsto. sed mehercule rursus tam abiectam compositionis spem non desperatissimam esse puto: quoniam Cæsar est ea mente, qua optare debemus. hac re mihi placet, si tibi uidetur, te ad eum scribere, & ab eo præsidium petere, ut petisti à Pompeio, me quidem approbante, temporibus Milonianis. præstabo (si Cæsarē bene noui) eū prius tuæ dignitatis, quàm suæ utilitatis rationē habiturum.

hæc quàm prudenter tibi ſcribam, neſcio: ſed illud certe ſcio, me ab ſingulari amore, ac beneuolentia, quæcunque ſcribo, tibi ſcribere: quòd te (ita incolumi Cæſare moriar) tanti facio, ut paucos æque ac te caros habeam. de hac re cum aliquid conſtitueris, uelim mihi ſcribas: nam non mediocriter laboro, ut utrique, ut uis, tuam beneuolentiam præſtare poſſis: quam mehercule te præſtaturum confido. Fac ualeas.

Balbus, & Oppius S. D. M. Ciceroni.

NEDVM *hominum humilium, ut nos ſumus, ſed etiam ampliſſimorum uirorum conſilia ex euentu, non ex uoluntate à pleriſque probari ſolent: tamen freti tua humanitate, quod ueriſſimum nobis uidebitur, de eo, quod ad nos ſcripſiſti, tibi conſilium dabimus: quod ſi non fuerit prudens, at certe ab optima fide, & optimo animo proficiſcetur. Nos, niſi id, quod noſtro iudicio Cæſarem facere oportere exiſtimamus, ut, ſimul Romam uenerit, agat de reconciliatione gratiæ ſuæ, & Pompeij; id eum facturum, ex ipſo cognouiſſemus: te hortari deſineremus, ut uelles his rebus intereſſe, quo facilius, & maiore cũ dignitate per te, qui utrique es coniunctus, res tota confieret: aut, ſi ex contrario putaremus, Cæſarẽ id non facturum, & eum uelle cũ Pompeio bellum gerere ſciremus, nunquam tibi ſuaderemus, cõtra hominẽ optime de te meritũ arma ferres; ſicuti te ſemper orauimus, ne cõtra Cæſarẽ pugnares. ſed cum etiamnũ, quid facturus Cæſar ſit, magis opinari, quàm ſcire poſſimus, nõ poſſumus niſi hoc, non uideri eã tuã eſſe dignitatẽ, neque fidẽ omnibus cognitã, ut cõtra*

alterutrum, cum utrique sis maxime necessarius, arma feras: & hoc, non dubitamus, quin Cæsar pro sua humanitate maxime sit probaturus. nos tamen (si tibi uidebitur) ad Cæsarem scribemus, ut nos certiores faciat, quid in hac re acturus sit. à quo si erit nobis rescriptum, statim, quæ sentiemus, ad te scribemus, et tibi fidem faciemus, nos ea suadere, quæ nobis uidentur tuæ dignitati, non Cæsaris rationi, esse utilissima. & hoc Cæsarem, pro sua indulgentia in suos, probaturum putamus. Vale.

CICERO ATTICO S.

TREIS epistolas tuas accepi postridie iduũ: erant autem IIII. III. prid. id. datæ. igitur antiquissimæ cuique primum respondebo. Assentio tibi, ut in Formiano potissimum commorer. & iam de supero mari
* plaboque, ut antea ad te scripsi, & quonã modo possem uoluntate eius nullam reip. partem attingere. Quod laudas, quia obliuisci me scripsi ante facta, & dicta nostri amici; ego uero ita facio: quin ea ipsa, quæ à te commemorantur, secus ab eo in me ipsum facta esse, non memini: tanto plus apud me ualere beneficij gratiam, quàm iniuriæ dolorem uolo. faciamus igitur, ut censes, colligamusq; nos: festiuo enim simili urus decurro,
* atque cursu. Θέσεις meas commentari non desino: sed sunt quædam earum perdifficiles ad iudicandum. De optimatibus, sit sane ita, ut uis: sed nosti illud, Διόνυσος ἐν Κορίνθῳ. Titinij filius apud Cæsarem est. Quod autem quasi uereri uideris, ne mihi tua consilia displiceant: me uero nihil delectat aliud, nisi consilium, & literæ tuæ. quare fac, ut ostendis, ne destiteris

ris ad me, quidquid tibi in mentem uenerit, scribere. mihi nihil potest esse gratius. Venio ad alteram nunc epistolam. Recte non credis de numero militum: ipso dimidio plus scripsit Clodia. falsum etiam de corruptis nauibus. Quod consules laudas, ego quoque animum laudo, consilium reprehendo: discessu enim illorum, actio de pace sublata est: quam quidē ego meditabar: itaque postea Demetrij librum de concordia tibi remisi, & Philotimo dedi. nec uero dubito, quin exitiosum bellum impendeat, cuius initium ducetur à fame. & me tamen doleo non interesse huic bello, in quo tanta uis sceleris futura est, ut, cum parenteis non alere nefarium sit, nostri principes antiquissimam, & sanctissimam parentem patriam fame necandam putent. atque hoc non opinione timeo, sed interfui sermonibus. omnis hæc classis Alexandria, Colchis, Tyro, Sidone, Andro, Cypro, Pamphylia, Lycia, Rhodo, Chio, Bizantio, Lesbo, Smyrna, Mileto, Co, ad intercludendos commeatus Italiæ, & ad occupandas frumentarias prouincias cōparatur. at quàm uenit iratus, & ijs quidem maxime, qui eam maxime saluam uolebāt, quasi relictus ab ijs, quos reliquit. itaque mihi dubitanti, quid me facere par sit, permagnum pondus affert beneuolentia erga illum; qua dempta, perire melius esset in patria, quàm patriam seruando euertere. De septentrione plane ita est. metuo, ne uexetur Epeirus. sed quem tu locum Græciæ non direptum iri putas? prædicat enim palam, & militibus ostendit, se largitione ipsa superiorem, quàm hunc, fore.

Illud me præclare admones, cum illum uidero, ne nimis indulgenter, et ut cum grauitate potius loquar.

plane sic faciendum. Arpinum, cum eum conuenero, cogito; ne forte aut absim, cum ueniet; aut cursem huc illuc uia deterrima. Bibulum, ut scribis, audio uenisse, & redisse prid. id. Philotimum, ut ais epistola tertia, expectabas. at ille idibus à me profectus est. eo serius ad tuam illam epistolam, cui ego statim rescripseram, reddita sunt meæ literæ. De Domitio, ut scribis, ita opinor esse, ut & in Cossano sit, & consilium eius ignoretur. Iste omniũ turpissimus, & sordidissimus, qui consularia comitia à prætore ait haberi posse, est idem, qui semper in rep. fuit. itaque nimirum hoc illud est, quod Cæsar scribit in ea epistola, cuius exemplum ad te misi, se uelle uti CONSILIO meo: age esto hoc commune: GRATIA: ineptum id quidem, sed, puto, hoc simulat ad quasdam senatorum sẽtẽtias: DIGNITATE, fortasse sententia cõsularis. illud extremũ est, OPE OMNIVM RERVM. id ego suspicari cœpi tũ ex tuis literis, aut hoc ipsum esse, aut nõ multo secus: nã permagni eius interest, rem ad interregnũ non uenire. id assequitur, si per pretorẽ cõsules creantur. nos autẽ in libris habemus, non modo consules à prætoribus, sed ne prætores quidem creari ius esse, idq; factũ esse nũquam: consules, eo nõ esse ius, quod maius imperiũ rogari à minore non sit ius: prætores autem, cum ita rogentur, ut collegæ consulum sint, quorum est maius imperium. aberit non longe, quin hoc à me decerni uelit, neque sit contentus Galba, Scæuola, Cassio, Antonio.

τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών.

sed, quanta tẽpestas impendeat, uides. Qui transierint senatores, scribam ad te, cum certum habebo. De re fru

mentaria recte intelligis, quæ nullo modo administrari sine uectigalibus potest: nec sine causa & eos, qui circum illum sunt, omnia postulanteis, & bellum nefarium times. Trebatium nostrum, etsi, ut scribis, nihil bene sperat, tamen uidere sane uelim. quem fac horteris, ut properet: opportune enim ad me ante aduentum Cæsaris uenerit. De Lanuino, statim, ut audiui Phameam mortuum, optaui, si modo esset futura resp. ut id aliquis emeret meorum: neque tamen de te, qui maxime meus, cogitaui: sciebam enim de quoto anno, & quantum in solo, solere quærere: neque solum

* Romæ, sed etiam delitium digamma uideram. ueruntamen ego illud, quanquam est bellum, minoris æstimo, quàm æstimabatur Marcellino cos. cum ego istos hortulos propter domum, Antij quam tum habebam, iucundiores mihi fore putabã, & minore impensa, quàm si Tusculanum refecissem. uolui HS Q. egi per prædem, illi daret, Antij cum haberet uenale: noluit. sed nunc omnia ista iacere puto propter nummorum caritatem. mihi quidem erit aptissimum, uel nobis potius, si tu emeris. sed eius dementias caue contemnas: ualde est uenustum. quanquam mihi ista omnia iam addicta uastitati uidentur. respondi epistolis tribus: sed expecto tuas: nam me adhuc tuæ literæ sustentarunt. Dat. Liberalibus.

CICERO ATTICO S.

NIHIL habebã, quod scriberẽ: neque enim noui quidquã audierã, et ad tuas omneis rescripserã prid. sed cũ me ægritudo nõ solũ somno priuaret, uerũ ne uigilai

re quidem sine summo dolore pateretur: tecum ut quasi loquerer, in quo uno acquiesco, hoc nescio quid, nullo argumento proposito, scribere institui. Amens mihi fuisse uideor à principio, & me una hæc res torquet, quòd non omnibus in rebus labentem, uel potius ruentem Pōpeium tanquam unus manipularis secutus sim. uidi hominem XIIII. cal Feb. plenum formidinis. illo ipso die sensi, quid ageret. nunquam mihi postea placuit; nec unquam aliud in alio peccare destitit. nihil interim ad me scire, nihil nisi fugam cogitare. quid quæris? sicut ἐν ἔρωτι ἀηδίαις ἀμαθίαις alienantur immundæ, insulsæ, indecoræ: sic me illius fugæ, negligentiæq; deformitas auertit ab amore: nihil enim dignum faciebat, quare eius fugæ comitem me adiungerem. nunc emergit amor: nunc desiderium ferre non possum: nunc mihi nihil libri, nihil literæ, nihil doctrina prodest. itaque dies & noctes, tanquam auis illa, mare prospecto, euolare cupio. do, do pœnas temeritatis meæ. etsi quæ fuit illa temeritas? quid feci non consideratissime? si enim nihil præter fugam quæreretur, fugissem libentissime: sed genus belli crudelissimi, & maximi, quod, nondum uident homines, quale futurum sit, perhorrui. quæ minæ municipijs? quæ nominatim uiris bonis? quæ denique omnibus, qui remansissent? quàm crebro illud? Sulla potuit: ego nō potero? mihi autem hæserunt illa. Male Tarquinius, qui Porsenā, qui Octauium Mamilium contra patriam: impie Coriolanus, qui auxilium petijt à Volscis: recte Themistocles, qui mori maluit: nefarius Hippia, Pisistrati filius, qui in Marathonia pugna cecidit, arma contra patriam ferens. at Sulla, at Marius,

at Cinna recte. immo iure fortasse: sed quid eorum uictoria crudelius? quid funestius? huius belli genus fugi, & eo magis, quòd crudeliora etiam cogitari, & parari uidebam. me, quem nonnulli conseruatorem istius urbis, quem parentem esse dixerunt, Getarū, & Armeniorum, & Colchorum copias ad eam adducere? me meis ciuibus famem, uastitatē inferre Italiæ? hunc primum mortalem esse, deinde etiā multis modis posse extingui cogitabam: urbem autem, & populum nostrū seruandum ad immortalitatem, quātum in nobis esset, putabam. & tamen spes quædam me obtentabat, fore, ut aliquid conueniret potius, quàm aut hic tantum sceleris, aut ille tantum flagitij admitteret. alia res nunc tota est, alia mea. sol, ut est in tua quadā epistola, excidisse mihi è mundo uidetur. ut ægroto, dum anima est, spes esse dicitur: sic ego, quoad Pompeius in Italia fuit, sperare non destiti. hæc me fefellerunt, &, ut uerum loquar, ætas iam à diuturnis laboribus deuexa ad otium, domesticarum me rerum delectatione molliuit. nunc siue periculo experiundum erit, experiar certe, ut hinc auolem. ante oportuit fortasse, sed ea, quæ scripsisti, me tardarunt, & auctoritas maxime tua. nam cum ad hunc locum uenissem, euolui uolumen epistolarum tuarum, quod ego sub signo habeo, seruoq; diligentissime. erat igitur in ea, quàm X. cal. Feb. dederas hoc modo. SED uideamus, & Cneus quid agat, & illius rationes quorsum fluant. quòd si iste Italiam relinquet, faciet omnino male, &, ut ego existimo, ἀλόγιστως, sed tum demum consilia nostra commutanda erunt. Hoc scribis post diem quartum, quàm ab urbe

discessimus. deinde VIII. *cal. Febr.* TANTVM MODO *Cneus noster ne, ut urbem* ἀλογίστως *reliquit, sic Italiam relinquat. eodem die das alteras literas, quibus mihi consulenti planissime respondes: est enim sic.* SED *uenio ad consultationem tuã. si Cneus Italia cedit, in urbem redeundum puto: qui enim finis peregrinationis? hoc mihi plane hæsit: & nunc ita uideo, infinitum bellum iunctum miserrima fuga, quam tu peregrinationem* ὑποκορίζῃ. *sequitur* χρησμὸς VI. *cal. Febr.* EGO, *si Pompeius manet in Italia, nec res ad pactionem uenit, longius bellum puto fore: sin Italiam relinquit, ad posterum bellum* ἄσπονδον *strui existimo. huius igitur belli ego particeps, & socius, et adiutor esse cogor; quod &* ἄσπονδον, *& cum ciuibus. deinde* VI. *id. Febr. cũ iam plura audires de Pompeij consilio, concludis epistolam quandam hoc modo.* EGO *quidem tibi non sim auctor, si Pompeius Italiam relinquit, te quoque profugere: summo enim periculo facies, nec reip. proderis; cui quidem posterius poteris prodesse, si manseris. quem* φιλόπατριν, *ac* πολιτικὸν *hominis prudentis, et amici tali admonitu nõ moueret auctoritas? deinceps* III. *id. Febr. iterum mihi respondes consulenti, sic.* QVOD *quæris à me, fugam ne fidam,*
* *an moram deserendam utiliorem putem: ego uero in præsentia subitum discessum, & præcipitem profectionem cum tibi, tum ipsi Cneo inutilem, & periculosam puto: et satius esse existimo, uos dispertitos, & in speculis esse: sed mediusfidius turpe nobis puto esse de fuga cogitare. hoc turpe Cneus noster biennio ante cogitauit: ita Sullaturit animus eius, & proscripturit iam-*

diu. inde, ut opinor, cum tu ad me quædam γενικώτερον scripsisses, & ego mihi à te quædam significari putassem, ut Italia cederem: detestaris hoc diligenter X I. cal. Mart. E G O uero nulla epistola significaui, si Cneus Italia cederet, ut tu una cederes: aut, si significaui, nō dico fui inconstans, sed demens. in eadem epistola alio loco. N I H I L relinquitur, nisi fuga: cui te socium neutiquam puto esse oportere, nec unquam putaui. Totam autē hanc deliberationem euoluis accuratius in literis V I I. cal. Mart. datis. S I. M. Lepidus, & L. Volcatius remanent, manendū puto, ita, ut, si saluus sit Pompeius, & constiterit alicubi, hāc νεκυίαν relinquas, et te in certamine uinci cum illo facilius patiaris, quàm cum hoc in ea, quæ perspicitur futura, colluuie regnare. multa disputas huic sententiæ conuenientia. inde ad extremū. Q V I D S I, inquis, L E P I D V S, & Volcatius discedunt? plane ἄπορον. quod euenerit igitur, & quod egeris, id στερκτέον putabo. si tum dubitares, nunc certe non dubitas, istis manentibus. deinde in ipsa fuga V. cal. Mart. I N T E R E A non dubito, quin in Formiano mãsurus sis. cōmodissime enim τὸ μέλλον ibi καραδοκήσεις. ad cal. Mart. cum ille quintū iam diem Brundusij esset. T V M poterimus deliberare, nō scilicet integra re, sed certe minus infracta, quā si una proieceris te. deinde IIII. non. Mart. ἐπὶ τῶν λοιπῶν cum breuiter scriberes, tamē ponis hoc. C R A S scribam plura, et ad omnia: hoc tamen dicam, nō pœnitere me cōsilij de tua mansione: & quanquam magna solicitudine, tamen quia minus mali puto esse, quàm in illa profectione, maneo in sentētia, & gaudeo te mansisse. Cū uero iam an-

gerer, & timerem, ne quid à me dedecoris esset admis-
sum, III. non. Mart. TAMEN te non esse una
cum Pompeio, non fero moleste. postea si opus fuerit,
non erit difficile: & illi, quoquo tempore fiet, erit ἀ-
σμένιστον. sed hoc ita dico: si hic, qua ratione initium fe-
cit, eadem cætera aget, sincere, temperate, prudenter;
ualde uidero, & consideratius utilitati nostræ consu-
luero. VII. id. Mart. scribis, Peduceo quoque nostro
probari, quòd quierim: cuius auctoritas multum apud
me ualet. his ego tuis scriptis me consolor, ut nihil à me
adhuc delictum putem. tu modo auctoritatem tuã de-
fendito: aduersus me nihil opus esse, conscius ego alijs.
ego, si nihil peccaui, reliqua tuebor. ad ea tute hortare,
& me omnino tua cogitatione adiuua. hic nihil dum
de reditu Cæsaris audiebatur. ego his literis hoc tamen
profeci: perlegi omneis tuas, & in eo acquieui. Len-
tulum nostrum scis Puteolis esse: quod cum è uiatore
quodam esset auditum, qui se diceret, eum in Appia,
cum is paulum lecticam aperuisset, cognosse, etsi uix ue
ri simile, misi tamẽ Puteolos pueros, qui peruestigarent,
& ad eum literas. inuentus est uix, in hortis suis se oc-
cultans, literasq; mihi remisit, mirifice gratias agens Cæ
sari: de suo autem consilio C. Cæcio mandata ad me de-
disse. eum ego hodie expectabam, id est. XIIII. cal.
Apr. uenit etiam ad me Matius Quinquatribus, homo
mehercule, ut mihi uisus est, temperatus, & prudens.
existimatus quidem est semper auctor otij. quàm ille
hæc non probare mihi quidem uisus est, quàm illam
νεκυίαν, ut tu appellas, timere. huic ego in multo
sermone epistolam ad me Cæsaris ostendi, eam, cuius

exemplum ad te antea misi: rogauiq́; ut interpretaretur, quid esset, quod ille scriberet, consilio meo se uti uelle, gratia, dignitate, ope rerum omnium. respondit, se non dubitare, quin & opem, & gratiam meam ille ad pacificationem quæreret. utinam aliquod in hac miseria reip. πολιτικὸν *opus efficere, & nauare mihi liceat.* Matius *quidem & illum in ea sententia esse confidebat, & se auctorem fore pollicebatur.* Pridie *autem apud me* Crassipes *fuerat, qui se prid. non.* Mart. Brundusio *profectum, atque ibi* Pompeium *reliquisse dicebat: quod etiam, qui* VIII. *id. illinc profecti erant, nunciabant: illa uero omnes, in quibus etiam* Crassipes, *qui prudentia potuit attendere, sermones minaceis, inimicos optimatium, municipiorum hosteis, meras proscriptiones, meros* Sullas: *quæ* Lucceium *loqui, quæ totam* Græciam, *quæ uero* Theophanem. *& tamen omnis spes salutis in illis est: & ego excubo animo, nec partem ullam capio quietis: &, ut has pestes effugiam, cum dissimillimis nostri esse cupio: quid enim tu illuc* Scipionem, *quid* Faustum, *quid* Libonem *prætermissurum sceleris putas? quorum creditores conuenire dicuntur. quid eos autem, cum uicerint, in ciues effecturos? quam uero putas* μικροψυχίαν Cnei *nostri esse? nunciant,* Aegyptum, & Arabiam εὐδαίμονα *cogitare,* Hispaniam *abiecisse. monstra narrant: quæ falsa esse possunt: sed certe & hæc perdita sunt, & illa non salutaria.* Tuas *literas iam desidero. post fugam nostram, nunquam iam nostrum earum interuallum fuit.* Misi *ad te exemplum literarum mearum ad* Cæsarem, *quibus me aliquid profecturum puto.* Vale.

Cicero imp. S. D. Cæsari imp.

VT legi tuas literas, quas ab Furnio nostro acceperam, quibus mecum agebas, ut ad urbem essem; te uelle uti consilio, & dignitate mea: minus sum admiratus: de gratia, & de ope quid significares, mecum ipse quærebam: spe tamen deducebar ad eam cogitationem, ut te pro tua admirabili, ac singulari sapientia de otio, de pace, de concordia ciuium agi uelle arbitrarer: & ad eam rationem existimabam satis aptam esse & naturam, & personam meam. quod si ita est, & si qua de Pompeio nostro tuendo, & tibi, ac reip. reconciliando cura te attingit. magis idoneum, quàm ego sum, ad eam causam profecto reperies neminem: qui & illi semper, & senatui, cum primum potui, pacis auctor fui; nec sumptis armis belli ullam partem attigi; iudicauiq; te eo bello uiolari, contra cuius honorem populi R. beneficio concessum inimici, atque inuidi niterentur. sed, ut eo tempore non modo ipse auctor dignitatis tuæ fui, uerum etiam cæteris auctor ad te adiuuandum: sic me nunc Pompeij dignitas uehementer mouet: aliquot enim sunt anni, cum uos duos delegi, quos præcipue colerem, & quibus essem, sicut sum, amicissimus. quam ob rem à te peto, uel potius precibus omnibus oro, & obtestor, ut in tuis maximis curis aliquid impertias temporis huic quoque cogitationi, ut tuo beneficio bonus uir, gratus, pius denique esse in maximi beneficij memoria possim. quæ si tantum ad me ipsum pertinerent, sperarem me à te tamen impetraturum: sed, ut arbitror, & ad tuam fidem, &

ad remp. pertinet, me & pacis, & utriusque uestrum, & ad ciuium concordiam, per te, quam accommodatissimum, conseruari. Ego, cum antea tibi de Lentulo gratias egissem, cum ei saluti, qui mihi fuerat, fuisses: tamen eius literis lectis, quas ad me gratissimo animo de tua liberalitate, beneficioq; misit, eandem me salutem à te accepisse putaui, quam ille. in quem si me intelligis esse gratum, cura obsecro, ut etiam in Pompeium esse possim. Vale.

CICERO ATTICO S.

LEGEBAM *tuas literas* XIII. *cal. cum mihi epistola affertur à Lepta, circumuallatum esse Pompeiũ, ratibus etiam exitus portus teneri. non medius fidius præ lacrymis possum reliqua nec cogitare, nec scribere. misi ad te exemplum. miseros nos, cur non omnes fatum illius una executi sumus? ecce eadem à Matio, et Trebatio: quibus Minturnis obuij Cæsaris tabellarij. torqueor infelix, ut iam illum Mucianum exitũ exoptem. at quàm honesta, at quàm expedita tua consilia, quàm euigilata tuis cogitationibus, quà itineris, quà nauigationis, quà congressus, sermonisq; cum Cæsare. omnia tum honesta, tum cauta. in Epeirum uero inuitatio quàm suauis, quàm liberalis, quàm fraterna?* De Dionysio *sum admiratus: qui apud me honoratior fuit, quàm apud Scipionem Panætius: à quo impurissime hæc, hæc nostra fortuna despecta est. odi hominem, et odero: utinam ulcisci possem: sed illum ulciscentur mores sui.* Tu *quæso nunc uel ma-*

xime, quid agendum nobis sit, cogita. populi R. exercitus Cn. Pompeium circumsidet: fossa & uallo septum tenet: fuga prohibet. nos uiuimus, & stat urbs ista? prætores ius dicunt? ædiles ludos parant? uiri boni usuras perscribunt? ego ipse sedeo? coner illuc ire, ut insanus? implorare fidem municipiorum? boni non sequentur; leues irridebunt; rerum nouarum cupidi, uictores præsertim, & armati, uim, & manus afferent. * *quid censes igitur? ecquidnam est tui consilij? adfinis huius miserrimæ uitæ? nunc doleo, nunc torqueor, cum quibusdam aut sapiens uideor, quòd una non ierim; aut felix fuisse. mihi contra: nunquam enim illius uictoriæ socius esse uolui; calamitatis mallem fuisse. quid ego nunc tuas literas, quid tuam prudentiam, aut beneuolentiam implorem? actum est. nulla re iam possum iuuari, qui ne quid optem quidem iam habeo, nisi ut aliqua inimici misericordia liberetur. οὐκ ἔσ᾽ ἔτυμος λόγος, ut opinor, ille de ratibus: quid enim est, quod Dolabella ijs literis, quas III. id. Mart. à Brundusio dedit, hanc εὐημερίαν quasi Cæsaris scriberet, Pompeium in fuga esse? eumq́; primo uento nauigaturum? quod ualde discrepat ab ijs epistolis, quarum exempla antea ad te misi. hic quidem mera scelera loquuntur: sed non erat nec recentior auctor, nec huius rei quidem melior Dolabella. Vale.*

principio
palinodia.

CICERO ATTICO S.

TVAS XI. *cal. accepi literas, quibus omnia consilia differs in id tempus, cum scierimus, quid actum sit.*

& certe ita est: nec interim potest quidquam statui, ne cogitari quidem. quanquam hæ mihi literæ Dolabellæ iubent ad pristinas cogitationes reuerti: fuit enim pridie Quinquatrus egregia tempestas, qua ego illum usum puto. συναγωγὴ consiliorum tuorum non est à me collecta ad querelam, sed magis ad cõsolationem meam: nec enim me tam hæc mala angebant, quàm suspicio culpæ, ac temeritatis meæ. eam nullam puto esse; quoniam cum consilijs tuis mea & facta, & consilia consentiunt. Quod mea prædicatione factum esse scribis magis, quàm illius merito, ut tantum ei debere uiderer: est ita. ego illa extuli semper, & eo quidem magis, ne quid ille superiorum meminisse me putaret. quæ si maxime meminissem, tamen illius temporis similitudinem iam sequi deberem. nihil me adiuuit, cum posset: & postea fuit amicus, & tam ualde: & quá ob causam, plane scio. ergo ego quoque illi. quin etiam illud par in utroque nostrum, quòd ab eisdem illecti sumus. sed utinam tantum ego ei prodesse potuissem, quantum ille mihi potuit. mihi tamen, quòd fecit, est gratissimum. nec ego, eum nunc iuuare qua re possim, scio: nec, si possem, cum tam pestiferum bellum pararet, adiuuandum putarem. tantum offendere animum eius hic manens nolo. nec mehercule ista uidere, quæ iu potes iam animo prouidere, nec interesse istis malis possem: sed eo tardior ad discedendum fui, quòd difficile est de discessu uoluntario sine ulla spe reditus cogitare: nam ego hunc ita paratum uideo peditatu, equitatu, classibus, auxilijs Gallorum, quos Matius ἐσάλπιζεν, ut puto, sed certe dicebat, peditum, equitum se polliceri

sumptu suo annos decem. sed sit hoc λάπισμα. magnas habet certe copias, & habebit non ille uectigal, sed ciuium bona. adde confidentiam hominis, adde imbecillitatem bonorum uirorum; qui quidem, quòd illum sibi
* merito iratum putant, oderunt. ut tu scribis ludum. ac uellem, scribis, quisnam hic significasset: sed & iste, quia plus ostenderat, quàm fecit, & uulgo illum, qui amarunt, non amant. municipia uero, & rustici Romani illum metuunt, hunc adhuc diligunt. quare ita paratus est, ut, etiam si uincere non possit, quo modo tamen ipse uinci possit, non uideam. ego autem non tam γοητείαν huius timeo, quàm πειθανάγκην: αἱ γὰρ τῶν τυράννων δεήσεις, inquit Πλάτων, οἶσθ' ὅτι μεμιγμέναι ἀνάγκαις. Illa ἀλίμενα uideo tibi non probari: quæ ne mihi quidem placebant: sed habebã in illis & occultationẽ, & ὑπηρεσίαν fidelem. quæ si mihi Brundusij suppetant, mallem: sed ibi occultatio nulla est. uerum, ut scribis, cum scimus. Viris bonis me non nimis excuso: quas eos enim cœnas, & facere, & obire scripsit ad me Sextus? quàm lautas, quàm tempestiuas? sed sint quamuis boni: nõ sunt meliores, quàm nos: mouerent me, si essent fortiores. De Lanuino Phameæ erraui: Troianũ somniaueram. id ego uolui Q. sed pluris est. istuc tamen cuperem emeres, si ullã spem fruendi uiderem. Nos quæ monstra quotidie intelligamus, ex illo libello, qui in epistolam coniectus est. Lentulus noster Puteolis est, ἀδημονῶν, ut Cæcius narrat, quid agat? διὰ τὴν Corfiniensem reformidat: Pom-
* peio nunc putat satisfactum: beneficio Cæsaris mouetur, sed tamen mouetur magis prospecta re, nec

hæc posse ferre. omnia misera: sed hoc nihil miserius. Pompeius Cn. Magium de pace misit, & tamen oppugnatur: quod ego non credebam: sed habeo à Balbo literas, quarum ad te exemplum misi. lege, quæso, & illud infimum caput ipsius Balbi optimi, cui Cneus noster locum, ubi hortos ædificaret, dedit: quem cui nostrũ non sæpe prætulit? itaque miser torquetur. sed, ne bis eadem legas, ad ipsam te epistolam reijcio. spem autem pacis habeo nullam. Dolabella suis literis id. Mart. datis merum bellum loquitur. maneamus ergo in illa eadem sententia misera, & desperata: quando hoc miserius esse nihil potest.

Balbus Ciceroni imp. S.

CAESAR *nobis literas perbreues misit, quarum exemplum subscripsi. breuitate epistolæ scire poteris eũ ualde esse distentum, qui tanta de re tam breuiter scripserit. si quid præterea noui fuerit, statim tibi scribam. Cæsar Oppio, Cornelio S. Ad VII. id. Mart. Brundusium ueni: ad murum castra posui. Pompeius est Brundusij: misit ad me Cn. Magium de pace. quæ uisa sunt, respondi. hoc uos statim scire uolui. cum in spem uenero, de compositione aliquid me conficere, statim uos certiores faciam. Valete. Quo modo me nunc putas mi Cicero torqueri, postquã rursus in spem pacis ueni, ne qua res compositionem eorum impediat? namque, quod absens facere possum, opto. quòd si unà essem, aliquid fortasse proficere possem. nunc expectatione crucior. Vale.*

CICERO ATTICO S.

MISERAM ad te VIII. cal. exemplum epistolæ Balbi ad me, & Cæsaris ad eum. ecce tibi eodem die Capua literas accepi ab Q. Pedio, Cæsarem ad se prid. id. Mart. misisse literas hoc exemplo. Pompeius se oppido tenet: nos ad portas castra habemus: conamur opus magnum, & multorum dierum, propter altitudinem maris: sed tamen nihil est, quod potius faciamus. ab utroque portus cornu moles iacimus, ut aut illum quamprimum traijcere quod habet Brũdusij copiarum cogamus, aut exitu prohibeamus. Vbi illa pax, de qua Balbus scripserat torqueri se? ecquid acerbius? ecquid crudelius? atque eum loqui quidam αὐθεντικῶς narrant: Cn. Carbonis, M. Bruti se pœnas persequi, omniumq́; eorum, in quos Sulla crudelis hoc socio fuisset: nihil Curionem se duce facere, quod non hic Sulla duce fecisset: ad ambitionem, quibus exilij pœna superioribus legibus non fuisset, ab illo patriæ proditores de exilio reductos esse: queri de Milone per uim expulso: neminem tamen se uiolaturum, nisi qui arma hæc contra. Bebius quidam à Curione III. id profectus, homo non infans, sed quis ulli non dicat? plane nescio, quid agam. illinc quidem Cneum profectum puto. quidquid est, biduo sciemus. A te nihil: ne ante prorsus quidem quid literarum. nec mirum: quid enim est, quod scribamus? ego tamen nullum diem prætermitto. Scripta epistola, literæ mihi ante lucẽ à Lepta Capua redditæ sunt idib. Mart. Pompeium à Brundusio conscendisse, at Cæsarem ad VII. cal. Apr. Capuæ fore. Vale.

CICERO

CICERO ATTICO S.

CVM dedissem ad te literas, ut scires Cæsarẽ Capuæ VII. cal. fore, allatæ mihi sunt literæ, eum in Albano apud Curionem V. cal. fore. eum cum uidero, Arpinum pergam. si mihi ueniam, quam peto, dederit, utar conditione: sin minus, impetrabo aliquid à me ipso. ille, ut ad me scripsit, legiones singulas posuit Brundusij, Tarenti, Siponti. claudere mihi uidetur maritimos exitus, & tamen ipse Græciam spectare potius, quàm Hispanias. sed hæc longius absunt. me nunc & congressus huius stimulat; (is uero adest) et primas eius actiones horreo: uolet enim, credo, senatusconsultum facere: uolet augurum decretum: rapiemur, aut absentes uexabimur. uel ut consules roget prætor, uel dictatorẽ dicat: quorum neutrum ius est. at si Sulla potuit efficere, ab interrege ut dictator diceretur, & magister equitũ: cur hic non possit? nihil expedio, nisi ut aut ab hoc, tanquam Q. Mucius, aut ab illo, tanquam L. Scipio. cum tu hæc leges, ego illum fortasse conuenero. πέπλα. καὶ τόδον. ne illud quidem nostrum proprium: erat enim spes propinqui reditus, erat hominum querela. nunc exire cupimus; qua spe reditus, mihi quidem nunquam in mentem uenit; non modo autem nulla querela est municipalium hominum, ac rusticorum, sed contra metuunt ut crudelem iratum: nec tamen mihi quidquam est miserius, quàm remansisse, nec optatius, quàm euolare, non tam ad belli, quàm ad fugæ societatem. sed tu omnia cõsilia differebas in id tempus, cum sciremus,

V

quæ Brundusij acta essent. scimus nempe: hæremus nihilo minus: uix enim spero mihi hunc ueniam datu=rum: etsi multa affero iusta ad impetrandum. sed ti=bi omnem illius, meumq; sermonem omnibus uerbis ex=pressum statim mittam: tu nunc omni amore enitere, ut nos cura tua, & prudentia iuues: ita subito accur=rit, ut ne Trebatium quidem, ut constitueram, possim uidere. omnia nobis imparatis agenda: sed tamen

ἄλλα μὲν αὐτὸς, ut ait ille,

Ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται.

quidquid egero, continuo scies. Mandata Cæsaris ad consules, & ad Pompeium, quæ rogas, nulla habeo: quæ descripta attulit, illa è uia misi ad te: è quibus mandata puto intelligi posse. Philippus Neapoli est, Len=tulus Puteolis. de Domitio, ut facis, sciscitare, ubi sit, quid cogitet. Quod scribis asperius me, quàm mei pa=tiantur mores, de Dionysio scripsisse: uide, quàm sim antiquorum hominu m: te mediusfidius hanc rem gra=uius putaui laturum esse, quàm me: nam præterquã quòd te moueri arbitror oportere iniuria, quæ mihi à quoquam facta sit, præterea te ipsum quonam modo hic uiolauit, cum in me tam improbus fuit? sed tu id quanti æstimes, tuum iudicium est: nec tamen in hoc tibi quidquam oneris impono: ego autem illum male sa=num semper putaui, nunc etiam impurum, & scele=ratum puto, nec tamen mihi inimiciorem, quàm sibi. Philargyro bene: causam certe habuisti, & ueram, et bonam: relictum esse me potius, quàm reliquisse. Cum dedissem iam literas ad VIII. cal. quos cum Matio pueros, & Trebatio miseram, epistolam mihi attulerũt,

hoc exemplo. Matius, et Trebatius Ciceroni imperatori S. Cum Capua exissemus, in itinere audiuimus Pompeium Brundusio ad XVI. cal. Apr. cum omnibus copijs, quas habuerat, profectum esse: Cæsarem postero die in oppidum introisse, concionatum esse, inde Romã contendisse: uelle ante cal. esse ad urbem, et paucos dies ibi commorari, deinde in Hispanias proficisci. nobis non alienum uisum est, quoniam de aduentu Cæsaris pro certo habebamus, pueros tuos ad te remittere, ut id tu quamprimum scires. Mandata tua nobis curæ sunt, eaq; ut tempus postularit, agemus. Trebatius Scæuola facit, ut antecedat. Epistola conscripta nunciatum est nobis, Cæsarem ad VIII. cal. Capuæ, ad VII. Sinuessæ. hoc pro certo putamus. Vale.

CICERO ATTICO S.

CVM, quid scriberem ad te, nihil haberem, tamen, ne quem diem intermitterem, has dedi literas. Ad VII. cal. Cæsarem Sinuessæ mansurum nunciabant. ab eo mihi literæ redditæ sunt ad VII. cal. quibus iam opes meas, non, ut in superioribus literis, opem expectat. cũ eius clementiã Corfiniensem illam per literas collaudauissem, rescripsit hoc exẽplo. Cæsar imp. Ciceroni imp. S. Recte auguraris de me, (bene enim tibi cognitus sum) nihil à me abesse longius crudelitate. atque ego cum ex ipsa re magnã capio uoluptatem: tum meũ factum probari abs te, triũpho, et gaudeo. neque illud me mouet, quòd ij, qui à me dimissi sunt, discessisse dicuntur, ut mihi rursus bellum inferrent: nihil enim malo, quàm & me mei similem esse, et illos sui. Tu uelim

mihi ad urbem præsto sis, ut tuis consilijs, atque opibus, ut consueui, in omnibus rebus utar. Dolabella tuo nihil scito mihi esse iucundius. hanc adeo habebo gratiam illi: neque enim aliter facere poterit: tanta eius humanitas, is sensus, ea in me est beneuolẽtia. Vale.

CICERO ATTICO S.

TREBATIVM VI. cal. quo die has literas dedi, expectabã. ex eius nuncio, Matijq; literis meditabor, quo modo cum illo loquar. ò tempus miserum. nec dubito, quin à me contendat, ad urbem ueniam: senatum enim cal. uelle se frequentem adesse, etiam Formijs proscribi iussit. ergo ei negandum est? sed quid præripi? statim ad te perscribam omnia. ex illius sermone statuam, Arpinum'ne mihi eundum sit, an quò aliò. Volo Ciceroni meo togam puram dare, istic puto. tu quæso cogita, quid deinde: nam me hebetem molestiæ reddiderunt. A' Curio, uelim scire, ecquid ad te scriptum sit de Tirone: ad me enim ipse Tiro ita scripsit, ut uerear, quid agat. qui autem ueniunt inde, id modo nunciant. sane in magnis curis etiam hæc me solicitant. in hac enim fortuna perutilis eius & opera, & fidelitas esset.

CICERO ATTICO S.

VTRVNQVE ex tuo consilio: nàm & oratio fuit ea nostra, ut bene potius ille de nobis existimaret, quàm gratias ageret; & in eo mãsimus, ne ad urbẽ. illa

fefellerunt, facilem quòd putaramus. nihil uidi minus. damnari se nostro iudicio: tardiores fore reliquos, si in his non ueniremus, dicere. ego, dissimilem illorum esse causam. cum multa: ueni igitur, & age de pace. meo ne inquam, arbitratu? an tibi, inquit, ego præscribam? sic, inquam, agam, senatui non placere in Hispanias iri, nec exercitus in Græciam trāsportari: multaq; inquam de Cneo deplorabo. tum ille, ego uero ista dici nolo. ita putabam, inquam. sed ego eo nolo adesse, quòd aut sic mihi dicendum est, multaq;, quæ nullo modo possem silere, si adessem: aut non ueniendum. summa fuit, ut ille quasi exitum quærens, ut deliberarem. non fuit negandum. ita discessimus. credo igitur hunc me non amare. at ego me amaui; quod mihi iam pridem usu non uenit: reliqua ò dij, qui comitatus, quæ, ut tu soles dicere, νεκυία. in qua erat Eros Celeri. ò rem perditam, ò copias desperatas. quid? Seruij filius. quot in his castris fuerunt, quibus Pompeius circunsideretur? sex legiones. multum uigilat, audet. nullum uideo finem mali. nunc certe promenda tibi sunt consilia. hoc fuerat extremū. illa tamen κατακλεὶς illius est odiosa, quàm pene præterij: si sibi consilijs nostris uti nō ceret, usurum, quorum posset, ad omniaq; esse descensurum. uidisti igitur uirum, ut scripseras? ingemuisti? certe. cedo reliqua. quid? continuo ipse in Puteolanum, ego Arpinum. inde expecto quidem A A A T E C A N *illam tuam. tu (malum) inquies, actum ne agas. etiam illum ipsum, quem sequimur, multa fefellerunt. sed ego tuas literas expecto: nibil est enim iam, ut antea,* VIDEAMVS HOC QVORSVM

EVADAT. extremũ fuit de congressu nostro. quo quidem non dubito quin istum offenderim. eo maturius agendum est. amabo te epistolam, & πολιτικήν: ualde tuas literas nunc expecto. Vale.

CICERO ATTICO S.

EGO meo Ciceroni, quoniam Roma caremus, Arpini potissimum togam puram dedi: idq; municipibus nostris fuit gratum. etsi omneis, & illos, & quà iter feci, mœstos, afflictosq; uidi: tam tristis, & tam atrox est ἀναθεώρησις huius ingentis mali. delectus habetur. in hiberna deducuntur. ea, quæ, etiam cum à bonis uiris, cum iusto in bello, cum modeste fiunt, tamen ipsa per se molesta sunt; quàm censes acerba nunc esse, cum à perditis, in ciuili nefario bello, petulantissime fiant? caue autem putes quenquam hominem in Italia turpẽ esse, qui hinc absit. uidi ipse Formijs uniuersos: neque mehercule unquam homines putaui, & noram omneis, sed nunquam uno loco uideram. pergamus igitur quò placet, & nostra omnia relinquamus. proficiscamur ad eum, cui gratior noster aduentus erit, quàm si una fuissemus: tum enim eramus in maxima spe; nunc, ego quidem, in nulla. nec præter me quisquam Italia cessit, nisi qui hunc inimicum sibi putaret. nec mehercule hoc facio reip. causa, quam funditus deletam puto; sed ne quis me putet ingratum in eum, qui me leuauit ijs incommodis, quibus idem affecerat: & simul quòd ea, quæ fiunt, aut quæ certe futura sunt, uidere non potero. etiam equidem S. C. facta quædam iam pu

to, utinam in Volcatij sententiam. sed quid refert? est enim una sententia omnium. sed erit immitissimus Seruius, qui filium misit ad affligendum Cn. Pompeium, aut certe capiendum, cum Pontio Titiniano. etsi hic quidem timoris causa, ille uero? sed stomachari desinamus, & aliquando sententiam terminemus, ut nihil noui, nisi id, quod minimum uellem, spiritum reliquum esse. Nos, quoniam superum mare obsidetur, infero nauigabimus: et, si Puteolis erit difficile, Crotonem petemus, aut Thurios; & boni ciues, amantes patriæ, mare infestum habebimus. aliam rationem huius belli gerendi nullam uideo. in Aegyptum nos abdimus. exercitu pares esse non possumus. pacis fides nulla est. sed hæc satis deplorata sunt. Tu uelim literas Cephalioni des de omnibus rebus actis, denique etiam sermonibus hominum; nisi plane obmutuerunt. ego tuis consilijs usus sum, maxime quod & grauitatem in congressu nostro tenui, quam debui, &, ad urbem ut non accederem, perseueraui. quod superest, scribe quæso quam accuratissime, (iam enim extrema sunt) quid placeat, quid censeas: etsi iam nulla dubitatio est. tamen, si quid, uel potius quidquid ueniet in mentem, scribas uelim. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER X.

CICERO ATTICO S.

TERTIO *non. cum in* Laterium *fratris uenissem, accepi literas, & paulum respiraui: quod post has ruinas mihi nõ acciderat: per enim magni æstimo, tibi firmitudinem animi nostri, & factũ nostrum probari:* Sexto *enim nostro quod scribis probari, ita lætor, ut me quasi patris eius, cui semper uni tribui plurimum, iudicio comprobari putem: qui mihi, quod sæpe soleo recordari, dixit olim, nonis illis* Decembribus, *cum ego,* Sexte, *quidnam ergo?*

Μὴ μὰν, *inquit ille,* ἀσπουδεῖ γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην,
Ἀλλὰ μέγα ῥέξασ τι καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι.

eius igitur mihi uiuit auctoritas, & simillimus eius filius eodem est apud me pondere, quo fuit ille: quem salvere uelim iubeas plurimum. tu tuum consilium etsi non in longum tempus differs, (iam enim illum emptũ pacificatorem perorasse puto, iam actum aliquid esse in consensu senatorum) tamen suspensum me detines, sed eò minus, quòd non dubito, quid nobis agendũ putes: quid enim Flauio *legionem, &* Siciliam *dari scribis, & id iam fieri? quæ tu scelera partim parari, & iam cogitari, partim ex tempore futura censes? ego uero* Solonis, *popularis tui, &, ut puto, etiam mei, legem negligam, qui capite sanxit, si qui in seditione nõ alterutrius*

partis fuisset. nisi tu aliter censes: & hinc abero, et filij: sed alterum mihi est certius: nec praeripiam tamen, expectabo tuum consilium, & eas literas, nisi alias iam dedisti, quas, scripsi, ut Cephaleoni dares. Quod scribis, non quo alicunde audieris, sed te ipsum putare, me attractum iri, si de pace agatur: mihi omnino non uenit in mentem, quae possit actio esse de pace, cum illi certissimum sit, si possit, expoliare exercitu, & prouincia * Pompeium: nisi forte iste summarius ei potest persuadere, ut, dum oratores eant, & redeant, quiescat. nihil uideo, quod sperem, aut quod iam putem fieri posse. sed tamen hominis hoc ipsum probi est, & magnum τῶν πολιτικωτάτων σκεμμάτων, ueniendum ne sit in consilium tyranni, si is aliqua de re bona deliberaturus sit. quare, si quid eiusmodi euenerit, ut accersamur: quod equidem non curo: quid enim essem de pace dicturus, dixi; ipse ualde repudiauit: sed tamen si quid acciderit, quid censeas mihi faciendum, utique scribito: nihil enim mihi adhuc accidit, quod maioris consilij esset. Trebatij, boni uiri, & ciuis, uerbis te gaudeo delectatum: tuaq; ista crebra ἐκφώνησις ~~ΗΗΕΡΕΙ~~, me sola adhuc delectauit. Literas tuas uehemẽter expecto, quas quidẽ credo iam datas esse. Tu cum Sexto seruasti grauitatem eandem, quam mihi praecipis. Celer tuus disertus magis est, quàm sapiens. De iuuenibus, quae ex Tullia audisti, uera sunt. M. Antonij istud, quod scribis, non mihi uidetur tam re esse triste, quàm uerbo. haec est ἄλη, in qua nunc sumus, mortis instar: aut enim mihi libere inter malos πολιτεύεσθαι fuit, aut uel periculose cum bonis: aut nos temeritatem bonorum se-

ὑπέρευ H. St.

quamur, aut audaciam improborum insectemur: utrunque periculosum est. at hoc, quod agimus, & turpe, nec tamen tutum. istum, qui filium Brundusium de pace misit, (de pace idem sentio, quod tu; simulationem esse apertam, parari autem bellum accerrime) legatum iri non arbitror, cuius adhuc, ut optaui, mentio facta nulla sit. eo minus habeo necesse scribere, aut etiam cogitare, quid sim facturus, si acciderit, ut legarer. Vale.

CICERO ATTICO S.

EGO cũ accepissem tuas literas non. Apr. quas Cephalio attulerat, essemq; Minturnis postridie mãsurus, et inde protinus: sustinui me in Arcano fratris, ut, dũ aliquid certius afferretur, occultiore in loco essemus, agerenturq; nihilo minus, quæ sine nobis agi possunt. MMTEYCA iam adest, & animus ardet: nec est quidquam, quò, & quà. sed hæc nostra erit cura, & peritorum. tu tamen, quod poteris, ut adhuc fecisti, nos consilijs iuuabis. res sunt inexplicabiles. fortunæ sunt committenda omnia. sine spe conamur ulla. melius si quid acciperit, mirabimur. Dionysium nolim ad me profectum: de quo ad me Tullia mea scripsit: sed & tempus alienum est, & homini nõ amico nostra incommoda, tanta præsertim, spectaculo esse nollem: cui te meo nomine inimicum esse nolo. Vale.

CICERO ATTICO S.

CVM, quid scriberem, plane nihil haberẽ; hæc autẽ reliqua essent, quæ scire cuperẽ, profectus'ne esset, quo in

statu urbem reliquisset, in ipsa Italia qué cuique regio= ni, aut negotio præfecisset, & qui essent ad Pompeium, & ad consules ex S.C. de pace legati: ut igitur hæc scirem, dedita opera has ad te literas misi. feceris igitur commode, mihiq; gratum, si me de his rebus, & si quid erit aliud quod scire opus sit, feceris certiorem. ego in Ariano operior, dum ista cognosco. Ad VII. id. Alteram tibi eodem die hanc epistolam dictaui, & pri= die dederam mea manu longiorem. Visum te aiunt in Regia: nec reprehendo: quippe cum ipse istam repré= hensionem non fugerim. sed expecto tuas literas: ne= que iam sane uideo, quid expectem: sed tamen, etiam si nihil erit, id ipsum ad me uelim scribas. Cæsar mihi ignoscit per literas, quòd non uenerim, seseq; in opti= mam partem id accipere dicit. facile patior, quod scri= bit, secum Tullium, & Seruium questos esse, quia non idem sibi, quod mihi, remisisset. homines ridiculos, qui cum filios misissent ad Cn. Pompeium circumsidendum, ipsi in senatum uenire dubitarent. sed tamen exemplũ misi ad te Cæsaris literarum. Vale.

CICERO ATTICO S.

MVLTAS *à te accepi epistolas eodem die, omnes diligenter scriptas, eam uero, quæ uoluminis instar erat, sæpe legendá, sicuti facio: in qua non frustra laboré su= scepisti: mihi quidem pergratum fecisti. quare, ut id quoad licebit, id est quoad scies ubi sumus, quam sæpissi= me facias, te uehementer rogo. at deplorandi qui= dem, quod quotidie facimus, sit iam nobis aut finis o= mnino, si potest, aut moderatio quædam, quod profecto*

potest: non enim, quam dignitatẽ, ques honores, quem uitæ statum amiserim, cogito, sed quid consecutus sim, quid præstiterim, qua in laude uixerim, his denique in malis quid intersit inter me, & istos, quos propter omnia amisimus. hi sunt, qui, nisi me ciuitate expulissent, obtinere se non posse putarunt licentiam cupiditatum suarum: quorum societas, & sceleratæ consensionis fides quò eruperit, uides. alter ardet furore, & scelere, nec remittit aliquid, sed in dies ingrauescit: modo Italia expulit: nunc alia ex parte persequi, ex alia prouincia spoliare conatur: nec iam recusat, sed quodam modo postulat, ut, quemadmodum est, sic etiam appelletur tyrannus. alter, is, qui nos sibi quondam ad pedes stratos ne subleuabat quidem, qui se nihil contra huius uoluntatem aiebat facere posse, elapsus è soceri manibus, ac ferro, bellum terra, & mari comparat, non iniustum ille quidem, sed tum pium, tum etiam necessarium, suis tamen ciuibus exitiabile, nisi uicerit; calamitosum etiam, si uicerit. horum ego summorum imperatorum non modo res gestas non antepono meis, sed ne fortunã quidem ipsam, qua illi florentissima, nos duriore conflictati uidemur: quis enim potest aut deserta per se patria, aut oppressa beatus esse? & si, ut nos à te admonemur, recte in illis libris diximus, nihil esse bonum, nisi quod honestum; nihil malum, nisi quod turpe sit: certe uterque istorum est miserrimus, quorum utrique semper patriæ salus, & dignitas posterior sua dominatione, & domesticis commodis fuit. præclara igitur conscientia sustentor, cum cogito me de rep. aut meruisse optime, cum potuerim, aut certe nunquam, nisi diuine,

cogitasse, eáq; ipsa tempestate euersam esse remp. quam ego XIIII. annis ante prospexerim. hac igitur conscientia comite proficiscar, magno equidem cum dolore, nec tam id propter me, aut propter fratrem meũ, quorum iam acta ætas; quàm propter pueros, quibus interdum uidemur præstare etiam remp. debuisse: quorum quidem alter non tam, quia maiore pietate est, me mirabiliter excruciat, alter (ò rem miseram, nihil enim mihi accidit in omni uita acerbius) indulgẽtia uidelicet nostra deprauatus, eò progressus est, quò non audeo dicere: & expecto tuas literas. scripsisti enim, te scripturum esse plurima, cum ipsum uidisses. omne meum obsequium in illum fuit cum multa seueritate: neque unum eius, nec paruum, sed multa magna delicta compressi. patris autem lenitas amãda potius ab illo, quàm tam crudeliter negligẽda. nam literas eius ad Cæsarem missas ita grauiter tulimus, ut te quidẽ celaremus: sed ipsius uidemus uitam insuauem reddidisse. hoc uero eius iter, simulatióq; pietatis qualis fuerit, non audeo dicere. tantum scio, post Hirtium conuentum, accersitum ab Cæsare: cum eo de meo animo ab suis rationibus alienissimo, & consilio relinquendi Italiam. & hæc ipsa timide. sed nulla nostra culpa est: natura metuenda est. hæc Curionem, hæc Hortensiij filium, non patrũ culpa, corrupit. iacet in mœrore meus frater, neque tam de sua uita, quàm de mea metuit. huic tu, huic tu malo affer consolationes, si ullas potes. maxime quidem illam uelim, ea, quæ ad nos delata sint; aut falsa esse, aut minora: quæ si uera sint, quid futurum sit in hac fuga, nescio: nam si haberemus remp. consilium mihi

non deesset nec ad seueritatem, nec ad indulgentiam, hæc, siue iracundia, siue dolore, siue metu permotus, grauius scripsi, quàm aut tuus in illũ amor, aut meus postulabat. si uera sunt, ignosces: si falsa, me libente eripies mihi hunc errorem. quoquo modo uero se res habeat, nihil assignabis nec patruo, nec patri. Cum hæc scripsissem, à Curione mihi nunciatum est, eum ad me uenire: uenerat enim is in Cumanum uesperi pridie, id est idibus. si quid eius igitur sermo eiusmodi attulerit, quod ad te scribendum sit, id in literis adiungã.

Præterijt uillam meam Curio, iussitq; mihi nunciari, mox se uenturum: curritq; Puteolos, ut ibi concionaretur. concionatus est: redijt: fuit ad me sane diu. o rem fœdam. nosti hominem: nihil occultauit, in primis nihil esse certius, quàm ut omnes, qui lege Pompeia condemnati essent, restituerentur; itaque se in Sicilia eorum opera usurum. de Hispanijs, non dubitabat, quin Cæsaris essent: inde ipsum cum exercitu, ubicunque Pompeius esset: eius interitu finem belli fore: propius factum esse nihil; eum plane iracundia elatum, uoluisse occidi Metellum tribunum pl. quod si esset factum, cædem magnam futuram esse: permultos hortatores esse cædis: ipsum autem non uoluntate, aut natura non esse crudelem, sed quòd putaret, popularem esse clementiam: quòd si populi studium amisisset, crudelem fore: eumq; perturbatum, quòd intelligeret, se apud ipsam plebem offendisse de ærario: itaque ei cum certissimum fuisset, ante, quàm proficisceretur, cõcionem habere, ausum non esse, uehementerq; animo perturbato profectum. cum autem ex eo quærerem, quid uideret, quod

exemplum, quàm remp. planè fatebatur nullam spem reliquam: Pompeij classem timebat: quæ si esset, se de Sicilia abiturum. quid isti, inquam, sex tui fasces? si ab senatu, cur laureati? si ab ipso, cur sex? cupiui, inquit, ex S. C. surrepto: nam aliter non poterat. at ille impendio nunc magis odit senatum. à me, inquit, omnia proficiscentur. sex autem, quia duodecim noslui: nam licebat. tum ego, quàm uellem, inquam, petiisse ab eo, quod audio Philippum impetrasse: sed ueritus sum, quia ille à me nihil impetrabat. libenter, inquit, tibi concessisset. uerum puta te impetrasse: ego enim ad eum scribam, ut tu ipse uoles, de ea re nos inter nos locutos. quid autem illius interest, quoniam in senatum non uenis, ubi sis? quin nunc ipsum minime offendisses, eius causa si in Italia non fuisses. atque ego, me recessum, & solitudinem quærere, maxime quòd lictores haberem. laudabat consilium. quid ergo, inquam? nam mihi cursus in Græciam per tuam prouinciam est, quoniam ad mare superum milites sunt. quid mihi, inquit, optatius? hoc loco multa perliberaliter. ergo hoc quidem est uerum profecto, ut non modo tuto, uerùm etiam palam nauigaremus. reliqua in posterum diem distulit, ex quibus scribam ad te, si quid erit epistola dignum. sunt autem, quæ præterij, interregnum'ne esset expectaturus, an, quomodo dixerim? ad se ille quidem deferri consulatum, sed se nolle in proximum annum. & alia sunt, quæ exquiram. iurabat ad summam, quod nullo negotio faceret, amicissimum mihi Cæsarem. esse debet. quid enim, inquam, scripsit ad me Dolabella? dico,

ei stomachosius, cum ioco tamen familiari. nunc quoniam agit liberaliter, nihil accuso hominem; scripsiq; ad eum, me à te certiorem esse factum. Tu de tuo itinere quid, & quando cogites, uelim me certiorem facias. ad XV. cal. Mai. Vale.

CICERO ATTICO S.

ME ADHVC *nihil præter tempestatem moratur. astute nihil sum acturus. fiat in Hispania quidlibet: & tamen reticeo. meas cogitationes omnes explicaui tibi superioribus literis. quocirca hæ sunt breues: & tamen, quia festinabam, eramq; occupatior de Quinto fratre: ita me quidem sedulo; sed nosti reliqua. Quod deinde mones, & amice, & prudenter mones: sed erunt omnia facilia, si ab uno illo cauero. magnum opus est. mirabilia multa. nihil simplex, nihil sincerum. uellem, suscepisses iuuenem regendum: pater enim nimis indulgens, quidquid ego astrinxi, relaxat. si sine illo possem, regerem; quod tu potes: sed ignosco. magnum inquam opus est. Pompeium pro certo habemus per Illyricum proficisci in Galliam. ego nunc, quà, & quò, uidebo. ego uero Apuliam, & Sipontinum, & tergiuersationem istam probo, nec tuam rationem eandem esse duco, quam meam: non quin in rep. rectum idem sit utrique nostrum: sed ea non agitur: regnandi contentio est, in qua pulsus est modestior rex, & probior, & integrior, & is, qui nisi uincit, nomen populi R. deleatur necesse est: sin autem uincit, Sullano more, exemploq; uincet. ergo hac in contentione neutrum tibi pa-*

lam sentiendum, & tempori seruiendum est. mea causa autem alia est, quòd beneficio uinctus, ingratus esse non possum: nec tamen in acie, sed Melitæ, aut alio in loco, siue in oppidulo futurum puto. nihil, inquies, iuuas eum, in quem ingratus esse non uis? immo minus fortasse uoluisset. sed de hoc uidebimus. exeamus modo: quod ut meliore tempore possimus, facit Adriatico mari Dolabella, freto Siciliensi Curio. iniecta autem mihi spes quædam est, uelle mecum Ser. Sulpicium colloqui. ad eum misi Philotimum cum literis. si uir esse uolet, præclara συνοδία. sin autem, erimus nos, qui solemus. Curio mecum uixit, iacere Cæsarem putans offensione populari, Siciliæq; diffidens, si Pompeius nauigare cœpisset. Quintum puerum accepi uehementer. auaritiam uideo fuisse, & spem magni congiarij. magnum hoc malum est: sed scelus illud, quod timueramus, spero nullum fuisse. hoc autem uitium puto te existimare non nostra indulgentia, sed à natura profectum. quem tamen nos disciplina regimus. De Oppijs Veliensibus quid placeat, cum Philotimo uidebis. Epeirum nostram putabimus. sed alios cursus uidebamur habituri. Vale.

CICERO ATTICO S.

ET RES ipsa monebat, & tu ostenderas, & ego uidebam, de ijs rebus, quas intercipi periculosum esset, finem inter nos scribendi fieri tempus esse: sed cum ad me sæpe mea Tullia scribat, orans, ut, quid in Hispania geratur, expectem, & semper ascribat idem uideri

tibi, idq́; ipse etiam ex tuis literis intellexerim: non puto esse alienum, me ad te, quid de ea re sentiam, scribere. Consilium istud tunc esset prudens; ut mihi uidetur, si nostras rationes ad Hispaniensem casum accommodaturi essemus: quod fieri dicitis oportere: necesse est enim aut, id quod maxime uelim, pelli istum ab Hispania, aut trahi ad bellum, aut istum, ut confidere uidetur, apprehēdere Hispanias. si pelletur: quàm gratus, aut quàm honestus tum erit ad Pompeium noster aduentus: cum ipsum Curionem ad eum transiturum putem? si trahitur bellum: quid expectem, aut quandiu? relinquitur, ut, si uincimur in Hispania, quiescamus. id ego contra puto: istum enim uictorem magis relinquendum puto, quàm uictum, & dubitantem magis, quàm fidentem suis rebus: nam cædem uideo, si uicerit, & impetum in priuatorum pecunias, & exulum reditum, & tabulas nouas, & turpissimorum honores, & regnum non modo Romano homini, sed ne Persæ quidem cuiquam tolerabile. tacita esse poterit in id dignitas nostra? pati poterunt oculi, me cum Gabinio sententiam dicere? & quidem illum rogari
* prius? præsto esse clientem tuum Chlœlium, Catuli Plaguleium, cæteros? sed cur inimicos colligo? qui meos necessarios, à me defensos, nec uidere in curia sine dolore, nec uersari inter eos sine dedecore potero. quòd si ne id quidem est exploratum, fore, ut mihi liceat, (scribūt enim ad me amici eius, me illi nullo modo satisfecisse, quòd in senatum non uenerim) tamen ne dubitemus, an ei nos etiam cum periculo uenditemus, quicum coniuncti ne cum præmio quidem noluimus esse? de-

inde hoc uide, non esse iudicium de tota contentione in Hispanijs: nisi forte, his amissis, arma Pompeium abiecturum putas: cuius omne consilium Themistocleum est: existimat enim, qui mare teneat, eum necesse rerum potiri. itaque qui nunquam egit, ut Hispaniæ per se tenerentur, naualis apparatus ei semper antiquissima cura fuit. nauigabit igitur, cum erit tempus, maximis classibus, & ad Italiam accedet: in qua nos sedentes quid erimus? nam medios esse iam non licebit. classibus aduersabimur igitur? quod malum maius scilicet tantum? denique quid turpius? Annibal hic in absentis solus tuli scelus: eiusdem cum Pompeio, & cum reliquis principibus non feram? quòd si iam, misso officio, periculi ratio habenda est: ab illis est periculum, si peccaro; ab hoc, si rectè fecero: nec ullum in his malis consilium periculo uacuum inueniri potest: ut non sit dubium, quin cum periculo fugiamus, quod fugeremus etiam cum salute. non simul cum Pompeio mare transierimus: omnino non potuimus: extat ratio dierum: sed tamen (fateamur enim, quod est: ne condamus quidem, ut possumus) fefellit ea res, quæ fortasse non debuit, sed fefellit: pacem putaui fore: quæ si esset, iratũ mihi Cæsarem esse, cum idem amicus esset Pompeio, nolui: senseram enim, quàm ijdem essent. hoc ueritus in hanc tarditatem incidi: sed assequar omnia, si propero; si cunctor, amitto. & tamen mi Attice auguria quoque me incitant quadam spe non dubia, non hæc collegij nostri ab Appio, sed illa Platonis de tyrannis: nullo enim modo posse uideo stare istum diutius, quin ipse per se, etiam languentibus nobis, concidat, quippe qui

Annis ab Sine* IX Fact.

* florentis, ac nouos, ut uti diebus ipsi illi egenti, ac perditæ multitudini in odium acerbissimum uenerit, qui duarum rerum simulationem tam cito amiserit, mansuetudinis in Metello, diuitiarum in ærario. iam quibus utatur uel socijs, uel ministris, si ij prouincias, si remp. regent, quorum nemo duo menses potuit patrimonium suum gubernare? non sunt omnia colligenda: quæ tu acutissime perspicis. sed tamen ea pone ante oculos: iam intelliges id regnum uix semestre esse posse. quod si me fefellerit, feram, sicut multi præclarissimi homines in rep. excellẽtes tulerunt: nisi forte me Sardanapali uice in suo lectulo mori malle cẽsueris, quàm exilio Themistocleo: qui cum fuisset, ut ait Thucydides, τῶν τε παραχρῆμα δι᾽ ἐλαχίστης βουλῆς κράτιστος γνώμων, καὶ τῶν μελλόντων ἐπὶ πλεῖστον τοῦ γενησομένου ἄριστος εἰκαστής, tamen incidit in eos casus, quos uitasset, si eum nihil fefellisset. etsi is erat (ut ait idem) qui τό, τε ἄμεινον ἢ χεῖρον ἐν τῷ ἀφανεῖ ἔτι προεώρα μάλιστα: tamen non uidit, nec quo modo Lacedæmoniorum, nec quo modo suorum ciuium inuidiã effugeret, nec quid Artaxerxi polliceretur. non fuisset & illa nox tam acerba Africano, sapientissimo uiro, non tam dirus ille dies Sullanus callidissimo uiro C. Mario, si nihil utrunque eorũ fefellisset. nos tamen hoc cõfirmamus illo augurio, quo diximus: nec nos fallit, nec aliter accidet. corruat iste, necesse est, aut per aduersarios, aut ipse per se, qui quidem sibi est aduersarius unus acerrimus. id spero uiuis nobis fore. quanquam tempus est nos de illa perpetua iam, non de hac exigua uita cogitare. sin quid acciderit maturius, haud sane mea multum in-

terfuerit, utrum factum uideam, an futurum esse multo ante uiderim. quæ cum ita sint, non est committendum, ut ijs paream, quos contra, me senatus, ne quid resp. detrimenti acciperet, armauit. Tibi *sunt omnia commendata: quæ commendationis meæ pro tuo in nos amore non indigent. ne hercule quidem reperio, quid scribam: sedeo enim* πλουδοκῶν*: etsi nihil unquam tam fuit scribendum, quàm nihil mihi unquã ex plurimis tuis iucunditatibus gratius accidisse, quàm quòd meam* Tulliam *suauissime, diligentissimeq́; coluisti. ualde eo ipsa delectata est, ego autem non minus. cuius quidem uirtus mirifica. quo modo illa fert publicam cladem? quo modo domesticas tricas? quantus autem animus in discessu nostro?* στοργῆς *sit summa* συμπάθεια*: tamen nos recte facere, & bene audire uult. sed hac super re nimis, ne meam ipse* συμπάθειαν *euocem. tu, si quid de* Hispanijs *certius, etsi quid aliud, dum absumus, scribes: & ego fortasse discedens dabo ad te aliquid, eo etiam magis, quòd* Tullia *te non putabat ex* Italia *hoc tempore. cum* Antonio *item est agendum, ut cum* Curione Melitæ *me uelit esse: huic bello nolle interesse. eo uelim tam facili uti possem, & tam bono in me, quam* Curio*. is ad* Missenum VI. non. *uenturus dicebatur, id est hodie. sed præmisit mihi odiosas literas hoc exemplo.*

Antonius trib. pl. pro præt. Ciceroni *imp.* S.

NISI *te ualde amarem, & multo quidem plus, quàm putas, non extimuissem rumorem, qui de te prolatus est, cum præsertim falsum esse existimarem: sed*

quia te nimio plus diligo, non possum dissimulare, mihi famam quoque, quamuis sit falsa, magni esse. te iturũ trans mare, credere non possum, cum tanti facias Dolabellam, et Tulliam tuam, fœminam lectissimam, tantiq; ab omnibus nobis fias, quibus mehercule dignitas, amplitudoq; tua pene carior est, quàm tibi ipsi. sed tamen non sum arbitratus esse amici, non commoueri etiam improborum sermone. eo feci studiosius, quòd iudicabam duriores parteis mihi impositas esse ab offensione nostra, quæ magis à ζηλοτυπίᾳ mea, quàm ab iniuria tua nata est: sic enim uolo te tibi persuadere, mihi neminem esse cariorem te, excepto Cæsare; meq; illud una iudicare, Cæsarem maxime in suis M. Ciceronem reponere. quare mi Cicero te rogo, ut tibi omnia integra serues, eius fidem improbes, qui tibi, ut beneficium daret, prius iniuriam fecit: contra, eum ne profugias, qui te, etsi non amabit (quod accidere non potest) tamen saluum, amplissimumq; esse cupiet. dedita opera ad te Calpurnium, familiarissimum meum, misi, ut mihi magnæ curæ tuam uitam, ac dignitatem esse scires. Eodem die à Cæsare Philotimus literas attulit hoc exemplo.

Cæsar imp. M. Ciceroni imp. S.

ETSI te nihil temere, nihil imprudenter facturũ iudicarẽ: tamẽ permotus hominum fama, scribendũ ad te existimaui, et pro nostra beneuolẽtia petendum, ne quò progredereris inclinata iam re, qua integra etiã progrediẽdũ tibi nõ existimasses. nãq; et amicitiæ grauiorẽ iniuriam feceris, et tibi minus cõmode consulueris, si nõ for

terdum molliunt, precantium, ut de Hispanijs expectemus. M. Cœlij quidem epistolam scriptam miserabiliter, quæ hoc idem obsecraret, ut expectarem, ne fortunas meas, ne unicam filiam, ne meos omneis tã temere proderem, non sine magno fletu legerunt pueri nostri. etsi meus quidem est fortior, eoq; ipso uehementius commouet, nec quidquam nisi de dignatione laborat. Melitam igitur, deinde quod uidebitur. tu tamen etiam nunc mi hi aliquid literarum, & maxime si quid ab Afranio. ego, si cum Antonio locutus ero, scribam ad te, quid actum sit: ero tamen in credendo, ut mones, cautus. nam occu'tandi ratio tum difficilis, tum etiam periculosa est. Seruium expecto ad nonas, & adijcit à Postumia & Seruij filij. Quartanam leuiorem esse gaudeo. misi ad te Cœlij etiam literarum exemplum. Vale.

Cœlius M. Ciceroni imp. S.

EXANIMATVS tuis literis, quibus te nihil, nisi triste, cogitare ostendisti; neque, id quod esset, perscrĩpsisti; neque non tamen, quale esset, quod cogitares, aperuisti; has ad te illico literas scripsi. Per fortunas tuas Cicero, per liberos te oro, & obsecro, ne quid grauius de salute, & incolumitate tua consulas: nam deos, hominesq;, amicitiamq; nostram testificor, me tibi prædixisse, neque temere monuisse; sed, postquam Cæsarem conuenerim, sententiamq; eius, qualis futura esset parta uictoria, cognorim, te certiorem fecisse. si existimas eandem rationem fore Cæsaris in dimittendis ad uersarijs, & cõditionibus ferendis, erras. nihil nisi atrox

& sæuum cogitat, atque etiam loquitur. iratus senatui exijt. his intercessionibus plane incitatus est. non meher cule erit deprecationi locus. quare si tibi tu, si filius unicus, si domus, si spes tuæ reliquæ tibi caræ sunt; si aliquid apud te nos, si uir optimus gener tuus ualet: eorum fortunam non debes uelle conturbare, ut eam causam, in cuius uictoria salus nostra est, odisse, aut relinquere cogamur, aut impiam cupiditatem contra salutem tuam habeamus. denique illud cogita, quod offensæ fuerit, in ista cunctatione te subijsse. nunc te contra uictorem facere, quem dubijs rebus lædere noluisti, & ad eos fugatos accedere, quos resistenteis sequi nolueris, summæ stultitiæ est. uide, ne, dum pudet te parum optimatem esse, parum diligenter, quod optimum sit, eligas. quod si totum tibi persuadere non possum, saltem, dum, quid de Hispanijs agamus, scitur, expecta; quas tibi nuncio aduentu Cæsaris fore nostras. quam isti spem habeant amissis Hispanijs, nescio. quod porrò tuum consilium sit ad desperatos accedere, non mediusfidius reperio. hoc, quod tu non dicendo mihi significasti, Cæsar audierat: ac simul atque, eue, mihi dixit, statim, quid de te audisset, exposuit. negaui me scire: tamen ab eo petiui, ut ad te literas mitteret, quibus maxime ad remanendum commoueri posses. me secum in Hispaniam ducit: nam, nisi ita faceret, ego prius, quàm ad urbem accederem, ubicunque esses, ad te percurrissem, & hoc à te præsens contendissem, atque omni ui te retinuissem. etiam atque etiam Cicero cogita, ne te, tuosq; omneis funditus euertas, nec sciens, prudensq; eo demittas, unde exitum uides nullum esse.

quòd si te aut uoces optimatium commouent, aut non nullorum hominum insolentiam, & iactationem ferre non potes: eligas, censeo, aliquod oppidum uacuum a bello, dum hæc decernuntur, quæ iam erunt confecta. id si feceris, & ego te sapienter fecisse iudicabo, & Cæsarem non offendes. Vale.

CICERO ATTICO S.

ME CAECVM, *qui hæc ante non uiderim. misi ad te epistolam Antonij. et cum ego sæpissime scripsissem, nihil me contra Cæsaris rationes cogitare, meminisse me generi mei, meminisse amicitiæ: potuisse, si aliter sentirem, esse cum Pompeio: me autem, quia cum lictoribus inuitus cursarem, abesse uelle, nec idipsum certum etiam nunc habere: uide, quàm ad hæc* τυραννικῶς.

Tuum consilium quàm uerum est? nam qui se medium esse uult, in patria manet: qui proficiscitur, aliquid de alterautra parte iudicare uidetur. sed ego is nō sum, qui statuere debeā, iure quis proficiscatur, nec ne. parteis mihi Cæsar has imposuit, ne quem omnino discedere ex Italia paterer. quare parui refert me probare cogitationem tuā, si nihil tamen tibi remittere possum. ad Cæsarem mittas, censeo, & ab eo hoc petas. non dubito, quin impetraturus sis, cum præsertim te amicitiæ nostræ rationem habiturum esse pollicearis.

Habes σκυτάλην Λακωνικήν. *omnino excipiam hominem. erat autem V. non. uenturus uesperi, id est hodie. cras igitur ad me fortasse ueniet. tentabo audeam nihil properare. missurum ad Cæsarem clamabā. cum*

paucissimis alicubi occultabor. certe hinc istis inuitissimis euolabo, atque utinam ad Curioné. σὺν θεῷ τι λέγω. magnus dolor accessit. efficietur aliquid dignum nobis. Δυσουργία tua mihi ualde molesta. medere amabo, dum est ἀρχή. De Massiliensibus gratæ tuæ mihi literæ. quæso, ut sciam, quidquid audieris. Siciliam cuperem, si possem palam: quod à Curione effeceram. Hic ego Seruium expecto: rogor enim ab ejus uxore, & filio: & puto opus esse. Hic tamen Cyteridem secum lectica aperta portat, altera uxorem. septem præterea cōiunctæ lecticæ amicarum. hæ sunt amicorum. uide, quàm turpi leto pereamus. & dubita, si potes, quin ille, seu uictus, seu uictor redierit, cædem facturus sit. ego uero uel lintriculo, si nauis non erit, eripiam me ex istorum parricidio. sed plura scribam, cum illum conuenero. Iuuenem nostrum non possum non amare: sed ab eo nos non amari plane intelligo. nihil ego uidi tam ἀνηθοποίητον, tam auersum à suis, tam nescio quid cogitās. uim incredibilem molestiarum. sed erit curæ, & est, ut regatur: mirū est enim ingeniū: ἠθοὺς ἐπιμελητέον.

CICERO ATTICO S.

OBSIGNATA iam epistola superiore, non placuit ei dare, cui constitueram, quòd erat alienus: itaque eo die data non est. interim uenit Philotimus, & mihi à te literas reddidit: quibus quæ de fratre meo scribis, sunt ea quidem parū firma, sed habent nihil ὕπουλον, nihil fallax, nihil non flexibile ad bonitatem, nihil, quod non, quò uelis, uno sermone possis perducere.

ne multa, omneis suos, etiam quibus irascitur crebrius, tamen caros habet, me quidem se ipso cariorem. quod de puero aliter ad te scripsit, & ad matrem de filio, non reprehendo. de itinere, & de sorore, quæ scribis, molesta sunt, eoq; magis, quod ea tempora nostra sunt, ut ego his mederi non possim: nam certe mederer. sed quibus in malis, & qua in desperatione rerum simus, uides. illa de ratione nummaria nō sunt eiusmodi, (sæpe enim audio ex ipso) ut non cupiat tibi præstare, & in eo laboret. sed si mihi Q. Axius *in hac mea fuga* HS XIII. *non reddit, quæ dedi eius filio mutua, & utitur excusatione temporis; si* Lepta, *si cæteri: soleo mirari, de nescio queis* HS XX *cum audio ex illo se urgeri: uides enim profecto angustias: curari tamen ea tibi utique iubet. an existimas illum in isto genere lentulum, aut restrictum? nemo est minus. de fratre satis. de eius filio, indulsit illi quidem suus pater semper; sed non facit indulgentia mendacem, aut auarum, aut non amantem suorum; ferocem fortasse, & arrogantem, & infestū facit. itaque habet hæc quoque, quæ nascuntur ex indulgentia: sed ea sunt tolerabilia: (quid enim dicā, hac iuuentute?) ea uero, quæ mihi quidē, qui illum amo, sunt his ipsis malis, in queis sumus, miseriora, non sunt ab obsequio nostro, non; suas radices habent: quas tamen euellerem profecto, si liceret. sed ea omnia mihi sunt patiēda. ego meum facile teneo: nihil est enim eo tractabilius. cuius quidem misericordia languidiora adhuc consilia cepi: & quo ille me fortiorem uult esse, eo magis timeo, ne in eum existam crudelior. sed Antonius uenit heri uesperi. iam fortasse ad me ueniet,*

aut ne id quidem, quoniam scripsit, quid fieri uellet. sed scies continuo, quid actum sit. nos iam nihil nisi occulte. de pueris quid agam? paruo'ne nauigio committam? quid mihi animi in nauigando censes fore? recordor enim, æstate cum illo Rhodiorum ἀφράκτῳ nauigans, quàm fuerim solicitus. quid, duro tempore anni, actuariolo fore censes? ò rem undique miseram, Trebatius erat mecum, uir plane, & ciuis bonus. quæ ille monstra, dij immortales. etiam'ne Balbus in senatum uenire cogitet? sed ei ipsi cras ad te literas dabo. Vectenum mihi amicum, ut scribis, ita puto esse. cum eo, quod ἀποτόμως ad me scripserat de nummis curandis, θυμικώτερον. erat. id tu, si ille aliter acceperit, ac debuit, lenies. Monetali autem ascripsi, quòd ille ad me, pro cos. sed quoniam est homo, & nos diligit, ipse quoque à nobis diligatur. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVIDNAM *mihi futurū est? aut quis me non solum infelicior, sed iam etiam turpior? nominatim de me sibi imperatum dicit* Antonius: *nec me tamen ipse adhuc uiderat, sed hoc* Trebatio *narrauit: quid agam nunc, cui nihil procedit, caduntq; ea, quæ diligentissime sunt cogitata, teterrime? ego enim* Curionem *nactus, omnia me consecutum putaui. is de me ad* Hortensium *scripserat.* Reginus *erat totus noster. huic nihil suspicabamur cum hoc mari negotij fore. quò me nunc uertam? undique custodior. sed satis lacrymis. παραπλουτίον igitur, & occulte in aliquam onera-*

riam corrependum: non cōmittendum, ut etiam compacto prohibiti uideamur. Sicilia petenda: quam si erimus nacti, maiora quaedam consequemur. sit modo recte in Hispanijs. quanquam de ipsa Sicilia utinam sit uerum, sed adhuc nihil secundi. concursus Siculorum ad Catonem dicitur factus; orasse, ut resisteret; omnia pollicitus: commotum illum, delectum habere coepisse. non credo, ut est luculentus auctor. potuisse certe tenere illam prouinciam scio. ab Hispanijs autem iam audietur. Hic nos C. Marcellum habemus eadem de re cogitantem, aut bene simulantem. quanquam ipsum non uideram, sed ex familiarissimo eius audiebam. tu, quaeso, si quid habebis noui. ego, si quid moliti erimus, ad te statim scribam. Quintum filium seuerius adhibebo. utinam proficere possem. tu tamen eas epistolas, quibus asperius de eo scripsi, aliquando concerpito, ne quando quid emanet: ego item tuas. Seruium expecto, nec ab eo quidquam ὑγιές. scies, quid erit. sine dubio errasse nos, confitendum est. at semel? at una in re? immo omnia, quò diligentius cogitata, eo facta sunt imprudentius. ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ: in reliquis modo ne ruamus. iubes enim profectionem meam prouidere. quid prouideam? ita patent omnia, quae accidere possunt, ut, ea si uitem, sedendum sit cum dedecore, & dolore; si negligam, periculum est, ne in manus incidam perditorum. sed uide, quantis in miserijs simus. optandum interdum uidetur, ut aliquam accipiamus ab istis quamuis acerbam iniuriam, ut tyranno in odio fuisse uideamur. quòd si nobis is cursus, quem sperarам, pateret, effecissem aliquid profe-

cto, ut tu optas, & hortaris, dignũ nostra mora; sed mirificæ sunt custodiæ: & quidẽ ille ipse Curio suspectus. quare ui, aut clam agendum est: & si ui, forte ne cum tempestate: clam autem, istis. in quo si quod σφάλμα, uides quàm turpe est. trahimur: nec fugiendum, si quid uiolentius. De Cœlio sæpe mecum agito, nec, si quid habuero tale, dimittam. Hispanias spero firmas esse. Massiliensium factum cum ipsum per se luculẽtum est, tum mihi argumento est, recte esse in Hispanijs: minus enim auderent, si aliter esset: & scirent: nam & iuncti, & diligentes sunt. Odium autem recte animaduertis significatum theatro. Legiones autem has, quas in Italia assumpsit, alienissimas esse uideo: sed tamen nihil inimicius, quàm sibi ipse. illud recte times, ne ruat. si desperarit, certe ruet. quo magis efficiendum aliquid est, fortuna uelim meliore, animo Cœliano. sed primum quidque: quod, qualecunque erit, continuo scies. Nos iuueni, ut rogas, suppeditabimus, & Peloponnesum ipsam sustinebimus: est enim indoles, modo aliquid hoc sit. ἦθος AKIMOΔON: quod si adhuc nullum est, esse tamen potest: aut ἀρετὴ non est διδακτόν: quod mihi persuaderi non potest. Vale.

CICERO ATTICO S.

EPISTOLA *tua gratissima fuit meæ Tulliæ. & mehercule mihi semper secum aliquid afferunt tuæ literæ. scribes igitur: ac si quid ad spẽ poteris, ne dimiseris. Tu Antonij leones pertimescas caue. nihil est illo homine iucundius. attende πρᾶξιν πολιτικοῦ. euocauit literis è*

municipijs

*municipijs denos: & IIII. uiri uenerunt ad uillā eius
mane. primū dormijt ad horas treis: deinde, cū esset nun
ciatum, uenisse Neapolitanos, & Cumanos, (his enim
est Cæsar iratus) postridie redire iussit. lauari se uelle, et
περὶ κοιλιολυσίαν γίνεσθαι. hoc heri effecit. hodie au
tem in Aenariam transire constituit. exulibus reditum
pollicetur. sed hæc omittamus, de nobis aliquid aga-
mus. Ab Axio accepi literas. de Tirone gratum. Ve-
ctenū diligo. Vestorio reddidi. Seruius prid. non. Mai.
Minturnis mansisse dicitur, hodie in Liternino mansu-
rus apud C. Marcellū. cras igitur nos mature uidebit,
mihiq; dabit argumentum ad te epistolæ: iam enim
non reperio, quid tibi scribam. illud admiror, quòd An-
tonius ad me ne nunciū quidem, cum præsertim me ual
de obseruarit. uidelicet (aut aliquid atrocius de me im
peratum est) coram negare mihi non uult. quod ego
nec rogaturus eram, nec, si impetrassem, crediturus.
nos tamen aliquid excogitabimus. tu, quæso, si quid in
Hispanijs: iam enim poterit audiri: & omnes ita ex-
pectant, ut, si recte fuerit, nihil negotij futurum pu-
tent. ego autem nec, retentis his, confectam rem puto;
neque, amissis, desperatam. Siluium, & Ocellam, &
cæteros credo retardatos. te quoque à Curtio impediri ui
★ deo. etsi, ut opinor, habes Scythā ὄνον. uitam miseram,
maiusq; malum, tandiu timere, quàm est illud ipsum,
quod timetur. Seruius, ut antea scripsi, cum uenisset
non. Mai. postridie ad me uenit. ne diutius te teneam,
nullius consilij exitum inuenimus. nunquam uidi ho-
minem perturbatiorem metu. neque hercule quidquam
timebat, quod non esset timendum: illum sibi iratum,*

hunc non amicum: horribilem utriusque uictoriam, cum propter alterius crudelitatem, alterius audaciam, tum propter utriusque difficultatem pecuniariam, quæ frui nusquam, nisi ex priuatorum bonis, posset. atque hæc ita multis cum lacrymis loquebatur, ut ego mirarer eas tam diuturna miseria non exaruisse. mihi quidem etiam lippitudo hæc, propter quam non ipse ad te scribo, sine ulla lacryma est, sed sæpius odiosa est propter uigilias. quamobrem quidquid habes ad consolandum, collige, & illa scribe, non ex doctrina, neque ex libris: nam id quidem domi est, sed nescio quo modo imbecillior est medicina, quàm morbus: hæc potius conquire, de Hispanijs, de Massilia: quæ quidem satis bella Seruius affert: qui etiam de duabus legionibus luculentos auctores esse dicebat. hæc igitur si habebis, & talia. & quidem paucis diebus aliquid audiri necesse est. sed redeo ad Seruium. distulimus omnino sermonem in posterum, sed tardus ad exeundum: multo se in suo lectulo malle, quidquid foret. odiosus scrupulus de filij militia Brundusina. unum illud fortissime asseuerabat, si damnati restituerentur, in exilium se iturum. nos autem ad hæc, & ipsum certo fore, &, quæ iam fiebant, non esse leuiora: multaq; colligebamus. uerum ea non animum eius augebant, sed timorem; ut iam celandus magis de nostro consilio, quàm ad idem uideretur. quare in hoc non multum est. Nos à te admoniti de Cœlio cogitabimus. Vale.

CICERO ATTICO S.

SERVIVS *cum esset apud me, Cephalio cum tuis literis VI. id. uenit, quæ nobis magnam spem attulerunt meliorum rerum de octo cohortibus: etenim hæ quoque, quæ in his locis sunt, labare dicuntur. eodem die Funisulanus à te attulit literas, in quibus erat confirmatius idem illud. ei de suo negotio respondi cumulate, cum omni tua gratia. adhuc non satisfaciebat: debet autem mihi multos nummos, nec habetur locuples. nunc ait se daturum: cui expensum tulerit, morari. tabellarijs, si apud te esset, qua satisfecisses, dares: quantum sit, Eros Philotimi tibi dicet. sed ad maiora redeamus. Quod optas, Cœlianum illud maturescit. itaque torqueor, utrum uentum expectem. uexillo opus est: conuolabunt. Quod suades, ut palam: prorsus assentior. itaque me profecturum puto. tuas tamen interim literas expecto. Seruij consilio nihil expeditur. omnes captiones in omni sententia occurrũt. unum C. Marcello cognoui timidiorem, quem consulem fuisse pœnitet.* ὢ πολλῆς ἀγεννείας: *qui etiam Antonium confirmasse dicitur, ut me impediret, quo ipse credo honestius. Antonius autem VI. id. Capuam profectus est. ad me misit, se, pudore deterritum, ad me non uenisse, quòd me sibi succensere putaret. ibitur igitur, & ita quidem, ut censes; nisi cuius grauioris personæ suscipiendæ spes erit ante oblata. sed uix erit tam cito. Halienus autem prætor putabat aliquem, si ego non, ex collegijs suis. quiuis licet, dummodo aliquis: De sorore, laudo. De Quinto puero, datur opera: spe-*

ro esse meliora. De Quinto fratre, scito eum non mediocriter laborare de usura: sed adhuc nihil à L. Egnatio expressit. Axius de XII. millibus pudens: sæpe enim ascripsit, ut Gallio, quantum is uellet, daré. quod si non scripsisset, possem'ne aliter? & quidem sæpe sum pollicitus. sed tantum uoluit cito. me uero adiuuarent his in angustijs. sed tu istos. uerum alias. Te à quartana liberatum gaudeo, itemq; Piliam. Ego, dum panes, & cætera in nauem parantur, excurro in Pompeianum. Vecteno uelim gratias, quòd studiosius. si quenquam nactus fueris, qui perferat, literas des ante, quàm discedimus. Vale.

CICERO ATTICO S.

COMMODVM ad te dederam literas de pluribus rebus, cum ad me bene mane Dionysius fuit. cui quidem ego non modo placabilem me præbuissem, sed totum remisissem, si uenisset qua mente tu ad me scripseras: erat enim sic in tuis literis, quas Arpini acceperam, eum uenturum, facturumq;, quod ego uellem. ego uolebam autem, uel cupiebam potius, esse eum nobiscum. quod quia plane, cum in Formianum uenisset, præciderat, asperius ad te de eo scribere solebam. at ille perpauca locutus, hanc summam habuit orationis; ut sibi ignoscerem; se rebus suis impeditum nobiscum ire non posse. pauca respondi: magnum accepi dolorem: intellexi fortunam ab eo nostram despectam esse. quid quæris? fortasse miraberis: in maximis horum temporum doloribus hunc mihi scito esse. uelim, ut tibi ami-

cus sit. hoc cum tibi opto, opto ut beatus sis: erit enim tandiu. Consilium nostrum spero uacuum periculo fore: nam & dissimulabimus, &, ut opinor, acerrime obseruabimus. nauigatio modo sit, qualem opto. cætera, quæ quidem consilio prouideri poterunt, cauebuntur. tu, dum adsumus, non modo quæ scieris, audieris'ue, sed etiam quæ futura prouidebis, scribas uelim. Cato, qui Siciliam tenere nullo negotio potuit, &, si tenuisset, omnes boni ad eum se contulissent; Syracusis profectus est ante diem VIII. cal. Mai. ut ad me Curio scripsit. utinam, quod aiunt, Cotta Sardiniam teneat. est enim rumor. ò, si id fuerit, turpem Catonem. Ego, ut minuerem suspicionem profectionis, aut cogitationis meæ, profectus sum in Pompeianum ad III. id. ut ibi essem, dum, quæ ad nauigandum opus essent, pararentur. cum ad uillam uenissem, uentum est ad me: centuriones trium cohortium, quæ Pompeijs sunt, me uelle postridie, (hæc mecum Ninnius noster) uelle eos mihi se, & oppidum tradere. at ego tibi postridie à uilla ante lucem, ut me omnino illi ne uiderent: quid enim erat in tribus cohortibus? quid si plures, quo apparatu? cogitaui eadem illa Cœliana, quæ legi in epistola tua; quam accepi, simul in Cumanũ ueni, eodem die. & simul fieri poterat, ut tentaremur. omnem igitur suspicionem sustuli. sed cum redeo, Hortensius uenerat, ad Terentiam salutatum diuerterat, sermone erat usus honorifico erga me. tamen eum, ut puto, uidebo: misit enim puerum, se ad me uenire. hoc quidem melius, quàm collega noster Antonius: cuius inter lictores lectica mima portatur. tu, quoniam

quartana cares, & non modo morbum remouisti, sed etiam grauedinem, te uegetum nobis in Græcia siste, & literarum aliquid interea.

CICERO ATTICO S.

PRID. id. Hortensius ad me uenit scripta epistola. uellem cætera eius. quàm in me incredibilem ἐκτένειαν, qua quidem cogito uti. deinde Serapion cum epistola tua. quàm prius quàm aperuissem, dixi ei, te ad me de eo scripsisse antea, ut feceras. deinde epistola lecta, cumulatissime cætera. & hercule hominem probo: nam & doctum, & probum existimo. quin etiam naui eius me & ipso conuectore usurum puto. Crebro refricat lippitudo, non illa quidem perodiosa, sed tamen quæ impediat scriptionem meam. Valetudinem tuàm iam confirmatam esse & à uetere morbo, & à nouis tentationibus, gaudeo. Ocellam uellem haberemus: uidentur enim esse hæc paulo faciliora. nunc quidem æquinoctium nos moratur, quod ualde perturbatum erat. id s. cras erit. utinam idem maneat Hortensius: siquidem adhuc erat. liberalius esse nihil potest. De diplomate admiraris, quasi nescio cuius te flagitij insimularem: negas enim te reperire, qui mihi id in mentem uenerit. ego autèm, quia scripseras te proficisci cogitare, (etenim audieram, nemini aliter licere) eo te habere censebam, & quia pueris diploma sumpseras. habes causam opinionis meæ. & tamen uelim scire, quid cogites, in primisq; si quid etiam nunc noui est. ~~XVII. cal. Iun.~~

quomodo cras æquinoctium, si hæc epistola scripta est XVII cal. Iun.?

CICERO ATTICO S.

XIIII CAL. IVN. TVLLIA *mea peperit* ~~XIIII. cal. Iun.~~ *puerum* ἑπταμηνιαῖον. *quòd* ἦν γέννησεν, *gaudebam. quòd quidem est natum, perimbecillum est. Me mirificæ tranquillitates adhuc tenuerunt, atque maiore impedimento fuerunt, quàm custodiæ, quibus asseruor: nam illa Hortensiana omnia fuere infantia. ita fiet homo nequissimus: à Saluio liberto deprauatus est. itaque posthac non scribam ad te, quid facturus sim, sed quid fecerim: omnes enim* κωρυκαῖοι *uidetur subauscultare, quæ loquor. tu tamen, si quid de Hispanijs, siue quid aliud, perge quæso scribere, nec meas literas expectaris, nisi cum, quò opto, peruenerimus, aut si quis ex cursu. sed hoc quoque timide scribo. ita omnia adhuc tarda, & spissa. ut male posuimus initia, sic cætera sequuntur. furias nunc sequimur. eædem nos fortasse furiæ persequentur. ex Balbi autem sermone, quem tecum habuit, non probamus de Melita. dubitas igitur, quin nos in hostium numero habeat? scripsi equidem Balbo, te ad me de beneuolentia scripsisse, & de suspicione. de altero egi gratias: de altero ei me purgaui. ecquem tu hominem infeliciorem? non loquor plura, ne te quoque excruciem. ipse conficior, uenisse tempus, cum iam nec fortiter, nec prudenter quidquam facere possim. Vale.*

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER XI.

CICERO ATTICO S.

A CCEPI à te signatum libellum, quem Anteros attulerat; ex quo scire nihil potui de nostris domesticis rebus: de quibus acerbissime afflictor, quòd qui eas dispensauit, neque adest istic, neque, ubi terrarum sit, scio. omnem autem spem habeo existimationis, priuatarumq; rerum in tua erga me mihi perspectissima beneuolentia: quam si his temporibus miseris, & extremis præstiteris, hæc pericula, quæ mihi communia sunt cum cæteris, fortius feram. idq; ut facias, te obtestor, atque obsecro. ego in cistophoro in Asia habeo ad HS bis & uicies. huius pecuniæ permutatione fidem nostram facile tuebere. quam quidem ego nisi expeditam relinquere putassem, credens ei, cui tu scis iam pridem minime credere: commoratus essem paulisper, nec domesticas res impeditas reliquissem: ob eamq; causam serius ad te scribo, quòd sero intellexi, quid timendum esset. te etiam atque etiam oro, ut me totum tuendum suscipias; ut, si ij salui erunt, quibus cum sum, una cum ijs possim incolumis esse, salutemq; meam beneuolentiæ tuæ acceptam referre. Vale.

CICERO ATTICO S.

LITERAS tuas accepi prid. non. Febr. eoq; ipso die ex testamento creui hæreditatem. ex multis meis, et miserrimis curis est una enata, si, ut scribis, ista hæreditas fidem, et famam meã tueri potest: quã quidem te intelligo etiã sine hæreditate tuis opibus defensurum fuisse.

De dote quod scribis, per omnes deos te obtestor, ut totam rem suscipias, & illam miseram mea culpa, & ngligentia, tueare meis opibus, si quæ sunt, tuis, quibus tibi molestum non erit, facultatibus. cui quidem deesse omnia, quòd scribis, obsecro te noli pati: in quos enim sumptus abeunt, fructus prædiorum? iam illa HS LX, quæ scribis, nemo mihi unquam dixit ex dote esse detracta: nunquam enim essem passus. sed hæc minima est ex ijs iniurijs, quas accepi; de quibus ad te dolore, & lacrymis scribere prohibeor. ex ea pecunia, quæ fuit in Asia, partem dimidiam fere exegi. tutius uidebatur fore ibi, ubi est, quàm apud publicanos. Quod me hortaris, ut firmo sim animo: uellem posses aliquid afferre, quam ob rem id facere possem. sed si ad cæteras miserias accessit etiam id, quod mihi Chrysippus dixit parari, (tu nihil significasti) de domo; quis me miserior uno iam fuit? oro, obsecro, ignõsce: nõ possum plura scribere, quanto mœrore urgear, profecto uides. quod si mihi commune cum cæteris esset, qui uidentur in eadẽ causa esse; minor mea culpa uideretur, & eo tolerabilior esset: nunc nihil est, quod consoletur; nisi quid tu efficis, si modo etiam nunc effici potest, ut ne qua singulari afficiar calamitate, &

iniuria. Tardius ad te remisi tabellarium, quòd potestas mittendi non fuit. A tuis & nummorum accepi HS L X X, & uestimentorum quod opus fuit. Quibus tibi uidebitur, uelim des literas nomine meo. nosti meos familiares. signum requirent, aut manum: dices ijs, me propter custodias ea uitasse. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVID hic agatur, scire poteris ex eo, qui literas attulit: quem diutius tenui, quia quotidie aliquid noui expectabamus. neque nunc mittendi tamen ulla causa fuit, præter eam, de qua tibi rescribi uoluisti. Quod ad cal. Quint. pertinet, quid uellem, utrunque graue est, et tam graui tempore periculum tantæ pecuniæ, & dubio rerum exitu ista, quam scribis, abruptio. quare ut alia, sic hoc uel maxime tuæ fidei, beneuolentiæq; permitto, & illius consilio, & uoluntati: cui miseræ consuluissem melius, si tecum olim coram potius, quàm per literas, de salute nostra, fortunisq; deliberauissem. Quod negas præcipuum mihi ullum incommodum impendere, etsi ista res nihil habet consolationis, tamẽ etiam præcipua multa sunt, quæ tu profecto uides grauissima esse, & me facillime uitare potuisse. ea tamen erunt minora, si, ut adhuc factum est, administratione, diligentiaq; tua leuabuntur. Pecunia apud Egnatium est. sit à me, ut est: neque enim hoc, quod agitur, uidetur diuturnum esse posse, ut scire iã possim, quid maxime opus sit. etsi egeo rebus omnibus, quòd is quoque in angustijs est, qui cum sumus; cui magnam dedimus pecuniam mutuam,

versus.

opinantes, nobis, constitutis rebus, eam rem etiam honori fore. Tu, ut antea fecisti, uelim si qui erunt, ad quos aliquid scribendum à me existimes, ipse conficias. Tuis salutem dic. Cura, ut ualeas. in primis id, quod scribis, omnibus rebus cura, & prouide, ne quid ei desit, de qua scis me miserrimum esse. idibus Iun. ex castris.

CICERO ATTICO S.

ACCEPI ab Isidoro literas, & postea datas binas: ex proximis cognoui prædia non uenisse. uidebis ergo, ut sustẽtetur per te. dẽ Frusinati, si modo futuri sumus, eri mihi res opportuna. Meas literas quod requiris, impedior inopia rerum, quas nullas habeo literis dignas, quippe cui nec, quæ accidunt, nec, quæ aguntur, ullo modo probentur. utinam coràm tecum olim potius, quàm per epistolas. Hic tua, ut possum, tueor apud hos. cætera Celer. ipse fugi adhuc omne munus, eo magis, quòd ita nihil poterat agi, ut mihi, & meis rebus aptum esset. Quid sit gestum noui, quæris: ex Isidoro scire poteris: reliqua non uidentur esse difficiliora. tu id uelim, quod scis mè maxime uelle, cures, ut scribis, ut facis. Me conficit solicitudo, ex qua etiam summa infirmitas corporis. qua leuata, ero una cum eo, qui negotium gerit, estq; in spe magna. Brutus amicus in causa uersatur acriter. hactenus fuit, quod caute à me scribi posset. de pensione altera, oro te, omni cura considera, quid sit faciendum, ut scripsi ijs literis, quas Pollex tulit. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVAE me causæ mouerint, quàm acerbæ, quàm graues, quàm nouæ, coegerintq; impetu magis quodam animi uti, quã cogitatione, non possum ad te sine maximo dolore scribere: fuerunt quidem tãtæ, ut id, quod uides, effecerint. itaque nec quid ad te scribã de meis rebus, nec quid à te petam, reperio. rem, & summam negotij uides. equidem ex tuis literis intellexi, & ijs, quas cõmuniter cũ alijs scripsisti, & ijs quas tuo nomine, quod etiã mea sponte uidebam, te subdebilitatum nouas rationes tuendi mei quærere. Quod scribis placere. ut propius accedam, iterq; per oppida noctu faciam: non sane uideo, quemadmodum id fieri possit: neque enim ita apta habeo diuersoria, ut tota tempora diurna in his possim consumere: neque ad id, quod quæris, multum interest, utrum me homines in oppido uideant, an in uia. sed tamen hoc ipsum, sicut alia, considerabo quemadmodum commodissime fieri posse uideatur. ego propter incredibilem & animi, & corporis molestiam conficere plureis literas non potui: ijs tantum rescripsi, à quibus acceperam: tu, uelim, & Basilio, et quibus præterea uidebitur, etiam Seruilio conscribas, ut tibi uidebitur, meo nomine. Quòd tanto interuallo nihil omnino ad uos: profecto intelligis, rem mihi deesse, de qua scribam, non uoluntatem. Quod de Vatinio quæris: neque illius, neque cuiusquam mihi præterea officium deest, si reperire possent, qua in re me iuuarent. Quintus auersissimo à me animo Patris fuit: eodem Corcyra filius uenit: inde profectos eos una cum cæteris arbitror. Vale.

CICERO ATTICO S.

SOLICITVM *esse te cum de tuis, cōmunibusq́; fortunis, tum maxime de me, ac de dolore meo, sentio. qui quidem dolor meus non modo non minuitur, cum socium sibi adiungit dolorem tuum, sed etiam augetur. omnino pro tua prudentia sentis, qua consolatione leuari maxime possim: probas enim meum consilium, negasq́; mihi quidquam tali tempore potius faciendū fuisse. addis etiam (quod etsi mihi leuius est, quàm tuum iudicium, tamen non est leue) cæteris quoque, id est qui pondus habeant, factum nostrum probari. id si ita putarem, leuius dolerem. crede, inquis, mihi. credo equidem: sed scio, quàm cupias minui dolorem meum.* Me *discessisse ab armis, nunquam pœnituit. tanta erat in illis crudelitas, tanta cum barbaris gentibus coniunctio, ut non nominatim, sed generatim proscriptio esset informata; ut iam omnium iudicio constitutum esset, omnium uestrum bona prædam esse illius uictoriæ: uestrū plane dico: nunquam enim de te ipso, nisi crudelissime, cogitatum est. quare uoluntatis me meæ nunquam pœnitebit: consilij pœnitet. in oppido mallem resedisse, quoad accerserer: minus sermonis subijssem: minus accepissem doloris: ipsum hoc me non angeret.* Brundu*sij iacere, in omnes partes est molestum. propius accedere, ut suades, quo modo sine lictoribus, quos populus dedit, possum? qui mihi incolumi adimi non possunt: quos ego modo paulisper cum bacillis in turbam conieci ad oppidum accedens, ne quis impetus militum fieret.* ✱ *recipio tempore me domo. te nunc ad Oppium, quoniā*

ijs placeret modo propius accedere, ut hac de re conside=rarent. credo fore auctores: sic enim recipiunt, Cæsari nō modo de conseruanda, sed etiā de augēda mea digni=tate curæ fore: meq; hortantur, ut magno animo sim, ut omnia summa sperē: ea spōdent, confirmāt. quæ qui=dem mihi exploratiora essent, si remāsissem. sed ingero præterita. uide quæso igitur ea, quæ restāt: & explo=ra cū istis: & si putabis opus esse, et si istis placebit, quo magis factū nostrū Cæsar probet, quasi de suorū senten-tia factum; adhibeantur Trebonius, Pansa, si qui alij, scribantq; ad Cæsarē, me, quidquid fecerim, de sua sen tentia fecisse. Tulliæ meæ morbus, & imbecillitas cor=poris me exanimat: quā tibi intelligo magnæ curæ es=se, quod est mihi gratissimū. De Pompeij exitu mihi du bium nunquā fuit: tanta enim desperatio rerū eius, o=mnium regū, & populorū animos occuparat, ut, quo=cunque uenisset, hoc putarē futurū. nō possum eius ca=sum nō dolere: hominē enim integrū, et castū, et grauē cognoui. De Fannio cōsoler te? perniciosa loquebatur de mansione tua. L. uero Lentulus Hortensij domū si=bi, et Cæsaris hortos, et Baias desponderat. omnino hæc eodē modo ex hac parte fiunt: nisi illud erat infinitū: omnes enim, qui in Italia remanserāt, hostiū numero ha bebātur. sed uelim hæc aliquādo solutiore animo. Quin tum fratrem audio profectū in Asiam, ut deprecaretur. de filio nihil audiui. sed quære ex Diochare, Cæsaris liber to, quem ego nō uidi, qui istas Alexādrinas literas attu lit. is dicitur uidisse an euntem, an iam in Asia? Tuas literas, prout res postulat, expecto, quas uelim cures quamprimū ad me perferendas. Vale. IIII. cal. Dec.

CICERO ATTICO S.

GRATAE *mihi tuæ literæ sunt, quibus accurate perscripsisti omnia, quæ ad me pertinere arbitratus es. factum igitur, ut scribis, istis placere, iisdem istis lictoribus me uti, quod concessum Sextio sit: cui non puto suos esse concessos, sed ab ipso datos: audio enim eum ea* S. C. *improbare: quæ post discessum tribunorum facta sunt. quare poterit, si uolet sibi constare, nostros lictores comprobare. quanquam quid ego de lictoribus, qui pene ex* Italia *decedere sim iussus? nam ad me misit* Antonius *exemplum* Cæsaris *ad se literarum, in quibus erat, se audiuisse,* Catonem, *et* L. Metellum *in* Italiam *uenisse,* Romæ *ut essent palàm: id sibi non placere, ne qui motus ex eo fierent: prohiberiq; omnes* Italia, *nisi quorum ipse causam cognouisset. deq; eo uehementius erat scriptum. itaque* Antonius *petebat à me per literas, ut sibi ignoscerem: facere se non posse, quin iis literis pareret. tum ad eum misi* L. Lamiam, *qui demonstraret, illum* Dolabellæ *dixisse, ut ad me scriberet, ut in* Italiam *quamprimum uenirem: eius me literis uenisse. tum ille edixit ita, ut me exciperet, et* Lælium *nominatim. quod sane nollem: poterat enim sine nomine re ipsa excipi. ò multas, et graues offensiones: quas quidem, tu das operam, ut lenias: nec tamen nihil proficis: quin hoc ipso minuis dolorem meum, quòd, ut minuas, tam ualde laboras: idq; uelim ne grauere quamsæpissime facere. maxime autem assequere quod uis, si me adduxeris, ut existimem, me bonorum iudicium non fundi-*

tus perdidiße. quanquam quid tu in eo potes? nihil scilicet. sed si quid res dabit tibi facultatis, id me maxime consolari poterit. quod nunc quidem uideo non esse. sed si quid ex euentis: ut hoc nunc accidit. dicebar debuisse cum Pompeio proficisci. exitus illius minuit eius officij prætermissi reprehensionem. sed ex omnibus nihil magis tamen desideratur, quàm quòd in Africam non ierim. iudicio hoc sum usus, non esse barbaris auxilijs fallacißimæ gentis remp. defendendam, præsertim contra exercitum sæpe uictorem. non probant fortaße: multos enim uiros bonos in Africam uenisse audio, & scio fuisse antea. ualde hoc loco urgeor. hic quoque opus est casu aliqui sint ex eis, aut, si potest, omnes, qui salutem anteponant: nam si perseuerant, & obtinent; quid nobis futurum sit, uides. dices, quid illis, si uicti erunt? honestior est plaga. hæc me excruciant. Sulpicij autem consilium, non scripsisti, cur meo non anteponeres: quod etsi non tam gloriosum est, quàm Catonis, tamen & periculo uacuum est, & dolore. extremum est eorũ, qui in Achaia sunt. ij tamen ipsi se hoc melius habent, quàm nos, quod & multi sunt uno in loco, &, cum in Italiam uenerint, domum statim uenerint. hæc tu perge, ut facis, mitigare, et probare quamplurimis. Quod te excusas: ego uero et tuas causas nosco; & mea interesse puto, te istic esse, uel ut cum ijs, quibus oportebit, agas, quæ erunt agenda de nobis, ut ea, quæ egisti. in primisq; hoc uelim animaduertas. multos esse arbitror, qui ad Cæsarẽ detulerint, delaturiue sint, me aut pœnitere consilij mei, aut non probare, quæ fiant. quorũ etsi utrunque uerum est; tamen ab illis dicitur animo à me

alienato,

alienato, non quo ita perspexerint. sed totum ut hoc Balbus sustineat, & Oppius, & eorum crebris literis illius uoluntas erga me confirmetur, & hoc plane ut fiat, diligentiam adhibebis. Alterum est, cur te nolim discedere, quod scribis Terentiam flagitare. ò rem miseram. quid scribam? aut quid uelim? breue faciam: lacrymæ enim se subito profuderunt: tibi permitto: tu consule. tantũ uide, ne hoc temporis Terẽtiæ obesse aliquid possit. ignosce, obsecro te: nõ possum præ fletu, & dolore diutius in hoc loco commorari. tantum dicam, nihil mihi gratius esse, quàm quòd eam diligis. Quod literas, quibus putas opus esse, curas dandas, facis commode. Quintũ filium, uidi, qui Sami uidisset, patrem Sicyone: quorum deprecatio est facilis. utinam illi, qui prius illum uiderunt, me apud eum uelint adiutũ tantum, quantum ego illos uellem, si quid possem. Quod rogas, ut in bonam partẽ accipiam, si qua sint in tuis literis, quæ me mordeãt: ego uero in optimã, teq; rogo, ut aperte, quemadmodum facis, scribas ad me omnia, idq; facias quamsæpissime. Vale. XIIII. cal. Ian.

CICERO ATTICO S.

QVANTIS *curis afficiar, etsi profecto uides, tamen cognosces ex Lepta, & Trebatio. maximas pœnas pendo temeritatis meæ, quam tu prudentiam mihi uideri uis; neque te deterreo, quo minus id disputes, scribasq; ad me quamsæpissime: non nihil enim me leuant tuæ literæ hoc tempore. per eos, qui nostra causa uolunt, ualentq; apud illum, diligentissime contendas opus est, per Balbum, & Oppium maxime, ut de me*

ſcribant quamdiligentiſſime; oppugnamur enim, ut audio, & à præſentibus quibuſdá, et per literas: ijs ita occurrendū, ut rei magnitudo poſtulat. Furnius eſt illic mihi inimiciſſimus. Quintus, miſit filiū non ſolum ſui deprecatorem, ſed etiam accuſatorem mei. dictitat, ſe à me apud Cæſarem oppugnari. quod refellit Cæſar ipſe: omneſq; eius amici. neque uero deſiſtit, ubicunque eſt, omnia in me maledicta conferre. nihil mihi unquā tam incredibile accidit, nihil in his malis tam acerbum. qui ex ipſo audiſſent, cum Sicyone palam multis audientibus loqueretur, nefaria quædá ad me pertulerūt. noſti genus; etiá expertus es fortaſſe: in me id eſt omne cōuerſum. ſed augeo cōmemorando dolorē, et facio etiá tibi. quare ad illud redeo. cura, ut huius rei cauſa, dedita opera, mittat aliquem Balbus. ad quos uidebitur, uelim, cures literas meo nomine. Vale. X V. cal. Ian.

CICERO ATTICO S.

EGO uero & incaute, ut ſcribis, & celerius, quàm oportuit, feci, nec in ulla ſum ſpe, quippe qui exceptionibus edictorum retinear. quæ ſi non eſſent ſedulitate effectæ, & beneuolētia tua, liceret mihi abire in ſolitudines aliquas. nunc ne id quidem licet. quid autē me iuuat, quòd ante initum tribunatū ueni, ſi ipſum, quòd ueni, nihil iuuat? iam quid ſperē ab eo, qui mihi amicus nunquam fuit, cum iam lege etiá ſim confectus, & oppreſſus? quotidie Balbi ad me literæ languidiores, multæq; multorum ad illum, fortaſſe cōtra me. meo uitio pereo. nihil mihi mali cauſa attulit: omnia culpa contracta ſunt: ego enim, cum genus belli uiderem,

imparata, & infirma omnia contra paratiſſimos, iuerам, (quid facerem ?) ceperamq; conſilium nō tam forte, quàm mihi præter cæteros concedendum. ceſſimus, uel potius parui. ex quibus unus qua mente fuerit, is, quem tu mihi commendas, cognoſces ex ipſius literis, quas ad te, & ad alios miſit. quas ego nunquam aperuiſſem, niſi res acta ſic eſſet. delatus eſt ad me faſciculus: ſolui, ſi quid eſſet ad me literarum: nihil erat. epiſtola Vatinio: et Ligurio altera: iuſſi ad eos deferri. illi ad me ſtatim ardentes dolore uenerunt, ſcelus hominis clamantes. epiſtolas mihi legerunt plenas omnium in me probrorum. hic Ligurius furere: ſe enim ſcire, ſummo illum in odio fuiſſe Cæſari; illum tamen non modo fouiſſe, ſed & tantam pecuniam illi dediſſe honoris mei cauſa. hoc ego dolore accepto, uolui ſcire, quid ſcripſiſſet ad cæteros: ipſi enim illi putaui perniciosum fore, ſi eius hoc tantum ſcelus percrebuiſſet. cognoui. eiuſdem generis literas ad te miſi. quas ſi putabis illi ipſi utile eſſe reddi, reddes: nil me lædet. nam quòd reſignatæ ſunt, habet, opinor, eius ſignum Pomponia. hac ille acerbitate initio nauigationis cum uſus eſſet, tanto me dolore affecit, ut poſtea iacuerim. neque nunc tam pro ſe, quàm contra me, laborare dicitur. ita omnibus rebus urgeor, quas ſuſtinere uix poſſum, uel plane nullo modo poſſum: quibus in miſerijs una eſt pro omnibus, quòd iſtam miſeram, patrimonio, fortuna omni ſpoliatam, relinquam. quare te, ut polliceris, uidere plane uelim: alium enim, cui illam commendem, habeo neminem; quoniam matri quoque eadem intellexi eſſe parata, quæ mihi. ſed ſi me non

offendes, satis tamē habeto cōmendatam. patruūq; in ea, quantū poteris, mitigato. hæc ad te die natali meo scripsi: quo utinā susceptus nō essem, aut ne quid ex eadem matre postea natū esset. plura scribere fletu prohibeor.

CICERO ATTICO S.

A D *meas incredibiles ægritudines aliquid noui accedit ex ijs, quæ de* Q. Q. *ad me afferuntur.* P. Terentius, *meus necessarius, operas in portu, et scriptura Asiæ pro magistro dedit. is Quintū filium Ephesi uidit* VI. id. Dec. *eumq; studiose propter amicitiam nostram inuitauit. cumq; ex eo de me contaretur, eum sibi ita dixisse narrabat, se mihi esse inimicissimum, uolumenq; sibi ostendisse orationis, quam apud Cæsarem contra me esset habiturus: multaq; à se dicta contra eius amentiam: multa postea Patris consimili scelere secum Quintū patrem locutum: cuius furorem ex ijs epistolis, quas ad te misi, perspicere potuisti. hæc tibi dolori esse certo scio. me quidem excruciant, & eo magis, quòd mihi cum illis ne querendi quidem locum futurum puto. De Africanis rebus lōge alia nobis, ac tu scripseras, nunciantur. nihil enim firmius esse dicunt, nihil paratius. accedit Hispania, et alienata Gallia, legionum nec uis eadem, nec uoluntas, urbanæ res perditæ. quid est, ubi acquiescam? nisi quandiu tuas literas lego. quæ essent profecto crebriores, si quid haberes, quo putares meam molestiam minui posse. sed tamen te rogo, ne intermittas scribere ad me, quidquid erit; eosq;, qui mihi tam crudeliter inimici sunt: si odisse non potes, accuses tamen; non ut aliquid proficias, sed ut tibi me carum esse sentiant. plu*

ra ad te scribam, si mihi ad eas literas, quas proxime ad te dedi, rescripseris. Vale. XII. cal. Febr.

CICERO ATTICO S.

CONFECTVS *iam cruciatu maximorum dolorum, ne si sit quidem, quod ad te debeam scribere, facile id exequi possem, hoc minus, quòd res nulla est, quæ scribenda sit; cum præsertim ne spes quidé ulla ostendatur, fore melius. ita iam ne tuas quidem literas expecto. quanquam semper aliquid afferunt, quod uelim. quare tu quidem scribito, cum erit, cui des. ego tuis proximis, quas tamen iam pridé accepi, nihil habeo, quod rescribam: longo enim interuallo uideo immutata esse omnia, illa esse firma, quæ debeant, nos stultitiæ nostræ grauissimas pœnas pendere.* P. *Sallustio curanda sunt* HS XXX, *quæ accepi à* Cn. *Sallustio. uelim uideas, ut sine mora curentur. de ea re scripsi ad* Terentiam. *atque hoc ipsum iam prope consumptum est. quare id quoque uelim, cum illa uideas, ut sit, qui utamur. hic fortasse potero sumere, si sciam istic paratum fore: sed prius, quàm id scirem, nihil sum ausus sumere. qui sit omnium rerum status noster, uides. nihil est mali, quod non & sustineam, & expectem. quarum rerũ eo grauior est dolor, quo culpa maior. ille in* Achaia *non cessat de nobis detrahere. nihil uidelicet tuæ literæ profecerunt.* Vale. VIII. *id.* Martij.

CICERO ATTICO S.

CEPHALIO *mihi à te literas reddidit ad* VIII. *Id. Mart. uespere. eo autem die mane tabellarios mi*

ſeram, quibus ad te dederam literas. tuis tamen lectis literis, putaui aliquid reſcribendum eſſe, maxime, quòd oſtendis te pendere animi, quamnam rationem ſim Cæſari allaturus profectionis meæ tum, cũ ex Italia diſceſſerim. nihil opus eſt mihi noua ratione: ſæpe enim ad eũ ſcripſi, multisq; mandaui, non potuiſſe, cum cupiſſem, ſermones hominũ ſuſtinere: multaq; in eam ſententiã: nihil enim erat, quod minus eum uellem exiſtimare, quàm me tãta de re non meo cõſilio uſum eſſe. poſteaq; quàm mihi literæ à Balbo Cornelio minore miſſæ eſſent, illum exiſtimare, Quintum fratrem lituum meæ profectionis fuiſſe, (ita enim ſcripſit) qui nondũ cognoſſet quæ de me Quintus ſcripſiſſet ad multos: etſi multa præſens in præſentem acerbe dixerat, & fecerat, tamen
* L. in eo his uerbis ad Cæſarem ſcripſi: de Quinto fratre meo non minus laboro, quàm de me ipſo. ſed eum tibi cõmendare hoc meo tẽpore non audeo. illud dũtaxat tamẽ audebo petere abs te, quod te oro, ne quid exiſtimes ab illo factum eſſe, quo minus mea in te officia conſtarent, minusue te diligerem, potiusq; illum ſemper auctorem noſtræ coniunctionis fuiſſe, meiq; itineris comitem, non ducem. quare cæteris in rebus tantũ ei tribues, quantũ humanitas tua, amicitiaq; ueſtra poſtulat: ego ei ne quid apud te obſim, id te uehementer etiam atque etiã rogo. Quare, ſi quis congreſſus fuerit mihi cum Cæſare, (etſi non dubito quin is lenis in illum futurus ſit, idq; iam declarauerit) ego tamen is ero, qui ſemper fui. ſed, ut uideo, multo magis eſt nobis laborandum de Africa. quam quidem tu ſcribis confirmari quotidie magis ad conditionis ſpem, quàm uictoriæ. quod utinam ita

esset. sed longe aliter esse intelligo, teq; ipsum ita existimare arbitror, aliter autem scribere non fallendi, sed cõfirmandi mei causa, præsertim cum adiũgatur ad Africam etiã Hispania. Quod me admones, ut scribã ad Antoniũ, & ad cæteros: si quid uidebitur tibi opus esse, uelim facias id, quod sæpe fecisti: nihil enim uenit mihi in mentẽ, quod scribendum putẽ. Quod me audis fractiorem esse animo: quid putas, cum uideas accessisse ad superiores ægritudines præclaras generi actiones? tu tamẽ uelim ne intermittas, quoad eius facere poteris, scribere ad me, etiã si rem, de qua scribas, nõ habebis: semper enim afferũt aliquid mihi literæ tuæ. Galeonis hæreditatem creui: puto enim cretionem simplicẽ fuisse, quoniam ad me nulla missa est. Vale. VIII. id. Mart.

CICERO ATTICO S.

A MVRENAE liberto nihil adhuc acceperam literarũ. P. Sifer reddiderat eas, quibus rescribo. De Seruij patris literis quod scribis, item, Quintum in Syriã uenisse, quod ais esse qui nuncient: ne id quidem uerũ est. Quod certiorẽ te uis fieri, quo quisque in me animo sit, aut fuerit eorũ, qui huc uenerunt: neminem alieno intellexi; sed, quantũ id mea intersit, existimare te posse certo scio. mihi cũ omnia sunt intolerabilia ad dolorem, tum maxime, quòd in eam causam uenisse me uideo, ut sola utilia mihi esse uideãtur, quæ semper nolui. P. Lentulum patrẽ Rhodi esse aiunt, Alexãdriæ filium: Rhodoq; Alexãdriã C. Cassiũ profectum esse cõstat. Quintus mihi per literas satisfacit. multo asperioribus uerbis, quàm cum grauissime accusabat: ait enim se ex literis

tuis intelligere, tibi non placere, quòd ad multos de me asperius scripsit: itaque se pœnitere, quòd animū tuum offenderit: sed se iure fecisse. deinde perscribit spurcisme, quas ob causas fecerit. sed neque hoc tēpore, nec antea patefecisset odiū suum in me, nisi omnibus rebus me esse oppressum uideret. atque utinā uel nocturnis, quēadmodū tu scripseras, itineribus propius te accessissem. nūc nec ubi, nec quādo te sim uisurus. possum suspicari. De cohæredibus Fufidianis nihil fuit, quod ad me scriberes: nam et æquū postulāt, et, quidquid egisses, recte esse actū putarem. De fundo Frusinati redimendo iam pridē intellexisti uoluntatē meam. etsi tum meliore loco res erāt nostræ, neque tam mihi desperaturi uidebamur. tamen in eadem sum uoluntate. id quemadmodum fiat, tu uidebis. & uelim, quoad poteris, consideres, ut sit, unde nobis suppeditentur sumptus necessarij. si quas habuimus facultates, eas Pōpeio tum, cum id uidebamur sapienter facere, detulimus. itaque tum & à tuo uillico sumpsimus, et aliunde mutuati sumus, cum Quintus quereretur per literas, sibi nos nihil dedisse, qui neque ab illo rogati sumus, neque ipsi eam pecuniā aspeximus. sed uelim uideas, quid sit, quod confici possit, quidq́; mihi de omnibus des cōsilij: et causā nosti. plura ne scribā, dolore impedior. si quid erit, quod ad quos scribēdū meo nomine putes, uelim, ut soles, facias: quotiesq́; habebis, cui des ad me literas, nolim prætermittas. Vale.

CICERO ATTICO S.

NON me offendit ueritas literarum tuarum, quòd me tum communibus, tum præcipuis malis oppressum

ne incipis quidem, ut solebas, consolari, faterisq́; id fieri iam non posse: nec enim ea sunt, quæ erant antea, cum ut nihil aliud, comites me, & socios habere putabam: omnes enim Achaici deprecatores, item qui in Asia, quibus non erat ignotum, etiam quibus erat, in Africam dicuntur nauigaturi. ita, præter Lælium, neminem habeo culpæ socium: qui tamen hoc meliore in causa est, quòd iam est receptus. de me autem, non dubito, quin ad Balbum, & ad Oppium scripserit: à quibus, si quid esset lætius, certior factus essem, tecum etiam essent locuti: quibus cum tu de hoc ipso colloquare uelim, & ad me, quid tibi responderint, scribas: non quòd ab isto salus data quidquam habitura sit firmitudinis: sed tamen aliquid consuli, & prospici poterit. etsi omniũ conspectum horreo, præsertim hoc genero: tamen, in tantis malis quid aliud uelim, non reperio. Quintus pergit, ut ad me & Pansa scripsit, & Hirtius: isq́; item Africam petere cum cæteris dicitur. Ad Minucium parentem scribam, & tuas literas mittam. ad te scribam, num quid egerit. HS XXX potuisse mirarer, nisi multa de Fufidianis prædijs. & id uideo tamen. te expecto: quem uidere, si ullo modo potes uenire, peruellem. iam extremum concluditur. ibi facile est, quod quale sit, grauius existimare. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVONIAM *iustas causas affers, quòd te hoc tempore uidere non possim: quæso, quid sit mihi faciendum: ille enim ita uidetur Alexandriam tenere, ut eum scribere etiam pudeat de illis rebus. ij autem ex Africa*

am affuturi uidentur. Achæi item ex Asia redituri ad eos, aut libero aliquo loco cōmoraturi. quid mihi igitur putas agendum? uideo difficile esse consilium: sum enim solus, aut cum altero, cui neque ad illos reditus sit, neque ab his ipsis quidquam ad spem ostendatur. sed tamen scire uelim, quid censeas: idq; erat cum alijs, cur te, si fieri posset, cuperem uidere. Minucium XII. sola curasse, scripsi ad te antea. quod superest, uelim uideas, ut curetur. Quintus non modo non cum magna prece ad me, sed acerbissime scripsit. filius uero mirifico odio. nihil fingi potest mali, quo non urgear. omnia tamen sunt faciliora, quàm peccati dolor, qui et maximus est, & æternus. cuius peccati si socios essem habiturus ego, quos putaui, tamē esset ea consolatio tenuis: sed habet aliorum omnium ratio exitum, mea nullum. alij capti, alij interclusi non ueniunt in dubium de uoluntate, eo minus scilicet, cum se expedierint, & una esse cœperint. ij autem ipsi, qui sua uoluntate ad Fusium uenerunt, nihil possunt, nisi timidi existimari. multi autem sunt, qui, quicunque sunt, modo ad illos se recipere uolent, recipientur. quo minus debes mirari, non posse me tanto dolori resistere: solius enim meum peccatum corrigi non potest, & fortasse Lælij: sed quid me id leuat? Caium quidem Cassium aiunt consilium Alexandriam eundi mutauisse. hæc ad te scribo, non ut queas tu demere solicitudinem, sed ut cognoscam, ecquid tu ad ea afferas, quæ me conficiunt. ad quæ gener accedit, et cætera, quæ, fletu reprimor, ne scribam, quin etiam Aesopi F. me excruciat. prorsus nihil abest, quin sim miserrimus. sed ad primum reuertor: quid putes facien-

dum, occulte'ne aliquò propius ueniendum, an mare transeundum: nam hic maneri diutius non potest. De Fufidianis quare nihil potuit confici? *genus enim conditionis eiusmodi fuit, in quo non solet esse controuersia, cum ea pars, quæ uidetur esse minor, licitatione expleri posset. hæc ego non sine causa quæro: suspicor enim, cohæredes dubiam nostram causam putare, & eo rem in integro esse.* Vale. prid. id. Mai.

CICERO ATTICO S.

NON *meo uitio fit, hoc quidem tempore, (ante enim est peccatum) ut me ista epistola nihil consoletur: nam & exigue scripta est, et suspiciones magnas habet, non esse ab illo; quas animaduertisse te existimo.* De *obuiam itione ita faciam, ut suades: neque enim ualde aduentus eius opinio est: neque, si qui ex* Asia *ueniũt, quidquam auditũ esse dicunt de pace: cuius ego spe in hãc fraudem incidi. nihil uideo, quod sperandũ putem, nũc præsertim, cum ea plaga in* Asia *sit accepta, in* Illy*rico, in* Cassiano *negotio, in ipsa* Alexandria, *in urbe, in* Italia. *ego uero, etiam si rediturus ille est, qui adhuc bellum gerere dicitur, tamen ante reditũ eius negotiũ confectum iri puto.* Quod *autem scribis, quandam lætitiã bonorũ esse cõmotam, ut sit auditum de literis: tu quidem nihil prætermittis, in quo putes aliquid solatij esse, sed ego non adducor, quenquã bonum ullã salutem putare mihi tanti fuisse, ut eam peterem ab illo, & eo minus, quòd huius consilij iam ne socium quidem habeo quẽquam. qui in* Asia *sunt, rerum exitum expectant.* Achaici etiã Fusio *spem deprecationis afferunt. horum*

& timor idem fuit primo, qui meus, & constitutum. mora Alexandrina causam illorum correxit, meã euertit. quam ob rem idem à te nunc peto, quod superioribus literis, ut, si quid in perditis rebus dispiceres, quod mihi putares faciendũ, me moneres. si recipior ab his, quod uides non fieri; tamen, quoad bellum erit, quid agam, aut ubi sim, non reperio. sin iactor, eo minus. itaque tuas literas expecto; easq; ut ad me sine dubitatione scribas, rogo. Quod suades, ut ad Quintum scribã de his literis: facerem, si me quidquam istæ literæ delectarent. etsi quidam scripsit ad me his uerbis: Ego, ut in his malis, Patris sum nõ inuitus: essem libẽtius, si frater tuus ea de te loqueretur, quæ ego audire uellem. Quod ais illum ad te scribere, me sibi nullas literas remittere: semel ab ipso accepi: ad eas Cephalioni dedi, qui multos menses tempestatibus retẽtus est. Quintũ filium ad me acerbissime scripsisse, iam ante ad te scripsi. Extremũ est, quod te orem, si putas rectum esse, & à te suscipi posse, cum Camillo communices, ut Terentiam moneatis de testamento. tempora monent, ut uideat, ut satisfaciat, quibus debeat. auditũ ex Philotimo est, eam scelerate quædam facere. credibile uix est. sed certe, si quid est, quod fieri possit, prouidendum est. de omnibus * *rebus uelim ad me scribas, & maxime quid scribas de ea: in quo tuo consilio egeo, etiam si nihil excogitas: id enim mihi erit pro desperato.* Vale. III. non. Iun.

CICERO ATTICO S.

PROPERANTIBUS *tabellarijs alienis hanc epistolam dedi, eo breuiorem, quòd eram missurus meos.*

Tullia mea uenit ad me prid. id. Iun. deq; tua erga se obseruantia, beneuolẽtiaq; mihi plurima exposuit, literasq; reddidit trinas. ego autem ex ipsius uirtute, humanitate, pietate non modo eam uoluptatem non cepi, quam capere ex singulari filia debui, sed etiam incredibili sum dolore affectus, tale ingenium in tam misera fortuna uersari, idq; accidere nullo ipsius delicto, summa culpa mea. itaque à te neque consolationem iam, qua cupere te uti uideo, neque consilium, quod capi nullum potest, expecto; teq; omnia cum superioribus sæpe literis, tum proximis tentasse intelligo. Ego cum Sallustio Ciceronem ad Cæsarem mittere cogitabam. Tulliam autem, non uidebam esse causam, cur diutius mecum tanto in communi mœrore retinerem. itaque eram tibi eam, cum primũ per ipsam liceret, re- * *missurus. pro ea, quemadmodum consolandis scripsisti, P. tanta eo me scripsisse, quæ tu ipse intelligis respondere potuisse. Quod Oppium tecum scribis locutũ, non abhorret à mea suspicione eius oratio: sed non dubito, quin istis persuaderi nullo modo possit, ea, quæ faciãt, mihi probari posse: quoquo modo loquar. ego tamen utar moderatione, qua potero. quanquam, quid mea intersit, ut eorum odium subeam, non intelligo. Te iusta causa impediri, quo minus ad nos uenias, uideo, idq; mihi ualde molestum est. Illum ab Alexandria discessisse nemo nunciat, constatq; ne profectum quidem illò quenquam post id. Mart. nec post id. Dec. ab illo datas ullas literas. ex quo illud intelligis, illud de literis ad V. id. Febr. datis (quod inane esset, etiam si uerum esset) non uerum esse. L. Terentium discessisse ex*

Africa scimus, Pæstumq; uenisse. quid is afferat, aut quo modo exierit, aut quid in Africa fiat, scire uelim: dicitur enim per Nasidium emissus esse. id quale sit, uelim, si inueneris, ad me scribas. De HS X, ut scribis, faciam. Vale. XVIII. cal. Quint.

CICERO ATTICO S.

DE illius ab Alexandria discessu, nihil adhuc rumoris, contraq; opinio, ualde esse impeditum: itaque nec mitto, ut constitueram, Ciceronem; & te rogo, ut me hinc expedias: quoduis enim supplicium leuius est hac permansione. hac de re & ad Antonium scripsi, & ad Balbum, & ad Oppium: siue enim bellum in Italia futurum est, siue classibus utetur, hic esse me minime conuenit: quorum fortasse utrunque erit: alterum certe intellexi omnino ex Oppij sermone, quem tu mihi scripsisti, quæ istorum uia esset. sed, ut eam flectas, te rogo. nihil omnino iam expecto, nisi miserum. sed hoc perditius, in quo nunc sum, fieri nihil potest. quare, cum Antonio loquare, uelim, & cum istis, & rem, ut poteris, expedias, & mihi quamprimum de omnibus rebus rescribas. Vale. XII. cal. Quint.

CICERO ATTICO S.

CVM tuis dare possem literas, non prætermisi: etsi, quid scriberem, non habebam. tu ad nos & rarius scribis, quàm solebas, & breuius. credo, quia nihil habes, quod me putes libenter legere, aut audire posse. ueruntamen uelim, quid erit, qualecunque erit, scribas. est autem unum, quod mihi sit optandum, si quid agi

de pace possit : quod nulla equidem habeo in spe : sed quia tu leuiter interdum significas, cogis me sperare, quod optandum uix est. Philotimus dicitur idibus Sext. nihil habeo de illo amplius. tu, uelim, ad ea mihi rescribas, quæ ad te antea scripsi. mihi tantum temporis satis est, dum, ut in pessimis rebus, aliquid caueam, qui nihil unquam caui. Vale. XI. cal. Sext.

CICERO ATTICO S.

XVII. *cal.* Sept. *uenerat die* XXVIII. *Seleucea* Peria C. Trebonij, *is, qui se* Antiochiæ *diceret apud* Cæsarem *uidisse* Quintum *filium cum* Hirtio *: eos de* Quinto, *quæ uoluissent, impetrasse nullo quidem negotio. quod ego magis gauderem, si ista nobis impetrata quidquam ad spem explorati haberent. sed & alia timenda sunt, ab alijsq;, & ab hoc ipso quæ dantur ut à domino, rursus in eiusdem sunt potestate. etiam* Salustio *ignouit. omnino dicitur nemini negare. quod ipsum est suspectum, notionem eius differri.* M. Gallius Q. F. *mancipia* Sallustio *reddidit. is uenit, ut legiones in* Siciliam *traduceret, & protinus iturum* Cæsarem Patris *. quod si faciet, ego, quod ante mallem, aliquò propius accedam. tuas literas ad eas quibus à te proxime consilium petiui, uehementer expecto.* Vale. XVI. *cal.* Sep.

CICERO ATTICO S.

ACCEPI VI. *cal.* Sept. *literas à te, datas* XII. *cal. doloremq;, quem ex* Quinti *scelere iampridem*

acceptum iam abieceram, lecta eius epistola grauissimum cepi. tu etsi non potuisti ullo modo facere, ut mihi illam epistolam non mitteres, tamen mallem non esse missam. Ad ea autem, quæ scribis de testamento, uidebis, quid, & quo modo. De nummis, & illa sic scripsit, ut ego ad te antea; & nos, si quid opus erit, utemur ex eo, de quo scribis. Ille ad cal. Sept. Athenis non uidetur fore. multa eum in Asia dicuntur morari, maxime Pharnaces. Legio XII. ad quam primum Sulla uenit, lapidibus egisse hominem dicitur. nullam putant se commoturam. illum arbitrantur protinus Patris in Siciliam. sed, si hoc ita est, huc ueniat necesse est. ac mallem illum: aliquo enim modo hinc euasissem. nunc metuo, ne sit expectandum: & cum reliquis etiam loci grauitas hic miserrime perferenda. Quod me mones, ut ea uideam, quæ ad tempus accommodem: facerem, si res pateretur, & si ullo modo fieri posset: sed in tantis nostris peccatis, tantisq; nostrorum iniurijs, nihil est, quod aut facere dignum nobis, aut simulare possim. Sullana confers: in quibus omnia genere ipso præclarissima fuerunt, moderatione paulo minus temperata: hæc autem eiusmodi sunt, ut obliuiscar, multoq; malim quod omnibus sit melius, quorum utilitati meam iunxi. tu ad me tamen uelim quamsæpissime scribas, eoq; magis, quòd præterea nemo scribit: ac si omnes, tuas tamen maxime expectarem. Quod scribis, illum per me Quinto fore placatiorem: scripsi ad te antea, eum statim Quinto filio omnia tribuisse, nostri nullam mentionem. Vale.

CICERO ATTICO S.

DILIGENTER mihi fasciculũ reddidit Balbi tabellarius: accepi enim à te literas, quibus uideris ue=reri, ut epistolas illas acceperim: quas quidem uellẽ mihi nunquã redditas: auxerũt enim mihi dolorẽ: nec, si in aliquẽ incidissent, quidquã noui attulissent: quid enim tã peruulgatũ, quàm illius in me odiũ, et genus hoc lite rarũ? quod ne Cæsar quidẽ ad istos uidetur misisse, quasi quo illius improbitate offenderetur, sed, credo, uti notio=ra nostra mala essent. nam quod te uereri scribis, ne illi obsint, eiq; rei mederi: ne rogari quidẽ se passus est de il lo. quod quidẽ mihi molestũ nõ est: illud molestius, istas impetrationes nostras nihil ualere. Sulla, ut opinor, cras erit hic cũ Messalla. currũt ad illũ pulsi à militibus, qui se negant usquam, nisi acceperint. ergo ille huc ueniet: quod non putabant: tarde quidẽ: itinera enim ita facit, ut multos dies in oppidũ ponat. Pharnaces autẽ, quo mo do agit, afferet morã. quid mihi igitur censes? iam enim corpore uix sustineo grauitatẽ huius cœli, qui mihi labo rẽ affert in dolore. an his illuc euntibus mandẽ, ut me excusent? ipse accedã propius? quæso attende, & me, quod adhuc sæpe rogatus nõ fecisti, consilio iuua. scio rẽ difficilem esse: sed, ut in malis. etiã illud mea magni in=terest, te ut uideam. profecto aliquid profecero, si id acci derit. De testamento, ut scribis, animaduertes. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVOD ad te scripserã, ut cum Camillo cõmuni=cares, de eo Camillus mihi scripsit, te cũ eo locutum. tuas

literas expectabam: nisi illud quidem mutari, si aliter est ut oportet, non uideo posse: sed cum à nullo accepissem literas, desideraui tuas, (etsi putabam te fortiorem factum non esse) modo ualeres: scripseras enim, te quodã ualetudinis genere tentari. Augustus quidam Rhodo uenerat VIII. Id. Quint. is nunciabat, Quintum F. ad Cæsarem profectum IIII. cal. Iun. Philotimum Rhodum pridie eius diei uenisse, habere ad me literas. ipsum Augustum audies: sed tardius iter faciebat. eo feci, ut celeriter eunti darem. quid sit in ijs literis, nescio: sed mihi ualde Quintus frater gratulatur. equidem in meo tanto peccato nihil ne cogitatione quidem assequi possum, quod mihi tolerabile possit esse. te oro, ut de hac misera cogites, & illud, de quo ad te proxime scripsi, ut aliquid cõficiatur ad inopiam propulsandam, et etiam de ipso testamento. illud quoque uellem antea: sed omnia timuimus. melius quidem in pessimis nihil fuit dissidio. aliquid fecissemus, ut uiri uel tabularum * nouarum nomine, uel nocturnarum expugnationum, uel Metellæ, uel omnium maiorum. nec res perijsset, & uideremur aliquid doloris uirilis habuisse. memini omnino tuas literas; sed & tempus illud: etsi quid uis præstitit: nunc quidem ipsa uidetur denunciare: audimus enim de statu reip. ò dij, generum'ne nostrum potissimum, ut hoc uel tabulas nouas? placet mihi igitur, & idem tibi, nuncium remitti. petet fortasse tertiam pen- * sionem. considera igitur tum, ne uim abuso nascetur, an prius. ego, si ullo modo potuero, uel nocturnis itineribus experiar, ut te uideam. tu & hæc, & si quid erit, quod intersit me scire, scribas uelim.

CICERO ATTICO S.

QVAE dudum ad me, et quæ etiã ad meã Tulliã de me scripsisti, ea sentio esse uera. eo sum miserior, (etsi nihil uidebatur addi posse) quòd mihi non modo irasci grauissima iniuria accepta, sed nẽ dolere quidem impune liceat. quare istud feramus: quod cum tulerimus, tamen eadẽ erunt perpetienda, quæ tu, ne accidãt, ut caueamus, mones. ea enim est à nobis cõtracta culpa, ut omni statu, omniq; populo eundẽ exitũ habitura uideatur. sed ad meã manũ rediero: etenim hæc occultius agenda. uide quæso etiã nunc de testamento, quod tũ factũ, cum * illa quærere cœperat. nõ credo, & cõmoti neque eum rogari, ne me quidẽ. sed quasi ita sit, quoniã in sermonem iam uenisti, poteris eam monere, ut alicui cõmittat, cuius extra periculũ huius belli fortuna sit. equidẽ tibi potissimũ uelim, si idẽ illa uellet: quã quidem celo miserã, me hoc timere. de illo altero, scio equidẽ uenire nunc nil posse: sed seponi, & occultari possunt, ut extra ruinã sint eam, quæ impendet. nã quod scribis, nobis nostra, & tua Terentiæ fore parata: tua credo: nostra quæ poterunt esse? de Terentia autem (mitto cætera, quæ sunt innumerabilia) quid ad hoc addi potest? scripseras, ut HS XII. permutaret, tantũ esse reliquum de argento. misit illa CCLↃↃ mihi, & ascripsit, tantum esse reliquum. cũ hoc tam paruũ de paruo detraxerit, perspicis quid in maxima re fecerit? Philotimus non modo nullus uenit, sed ne per literas quidẽ, aut per nũcium, certiorẽ facit me, quid egerit. Epheso qui ueniunt, ibi se eũ de suis cõtrouersijs in ius adeũtem uidisse nunciãt: quæ quidẽ

(ita enim uerisimile est) in aduentũ Cæsaris fortasse reÿciuntur. ita aut nihil puto eũ habere, quod putet ad me celerius perferendũ, et eo me magis esse despectum: aut, etiam si quid habet, id, nisi omnibus suis negotiÿs cõfectis, ad me referre non curet. ex quo magnũ equidẽ capio dolorem, sed non tantũ, quantũ uideor debere: nihil enim mea minus interesse puto, quàm quid illinc afferatur. id quam ob rem, te intelligere certo scio. Quod me mones de uultu, et oratione ad tẽpus accõmodanda, etsi difficile est, tamen imperarẽ mihi, si mea quidquã interesse putarẽ. Quod scribis, literis, putare, Africanũ negotiũ confici posse: uelim scriberes, cur ita putares. mihi quidẽ nihil in mentẽ uenit, quare id putẽ fieri posse. tu tamen, uelim, si quid erit, quod cõsolationis aliquid habeat, scribas ad me: sin, ut perspicio, nihil erit, scribas id ipsum. ego ad te, si quid audiero citius, scribã. Vale. VIII. id. Sext.

CICERO ATTICO S.

FACILE assentior tuis literis, quibus exponis pluribus uerbis, nullũ te habere cõsilium, quo à te possim iuuari. consolatio certe nulla est, quæ leuare possit dolorẽ meũ: nihil est enim contractum casu: nã id esset ferendum: sed omnia fecimus ÿs erroribus et miseriÿs et animi, et corporis, quibus proximi utinã mederi maluissent, quàm obesse. quoniã neque cõsiliÿ tui, neque cõsolationis cuiusquã spes ulla mihi ostenditur, non quærã hæc à te posthac. tantũ uelim, ne pristinũ hoc officium intermittas: scribas ad me, quidquid ueniet tibi in mentẽ, cum habebis, cui des, et dum erit ad quẽ des, quod longũ non erit. Illum discessisse Alexandria, rumor est non firmus,

ortus ex Sulpicij literis. quas cuncti postea nuncij confirmarunt. quod uerũ, an falsum sit, quoniam mea nihil interest, utrũ malim, nescio. Quod ad te iam pridẽ de testamento scripsi apud epistolas, uelim ut possim aduersas ego huius miserum ea facultate confectus cõflictor. nihil unquam simile natum puto. cui si qua re cõsulere aliquid possum, cupio à te admoneri. uideo eandem esse difficultatem, quàm in consilio dato: attamen hoc me magis solicitat, quàm omnia. In pensione secunda cæci fuimus. aliũ mallem. sed præterijt. te oro, ut in perditis rebus, si quid cogi, conficiq; potest, quod sit in tuto, ex argento, neque satis multa ex supellectile, des operã: iam enim mihi uidetur adesse extremũ, nec ulla fore conditio pacis, eáq;, quæ sunt, etiã sine aduersario peritura. hæc etiam, si uidebitur, cũ Terentia loquere opportune. non queo omnia scribere. Vale. III. non. Quint.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER XII.

CICERO ATTICO S.

VNDECIMO die postquam à te discesseram, hoc literularũ exaraui, egrediens è uilla ante lucem: atque eo die cogitabam in Anagnino, postero autem in Tusculano, ibi unum diem. V. cal. Igitur ad constitutũ: atque utinam continuo ad cõplexum meæ Tulliæ, ad osculum Atticæ possim currere.

quod quidem ipsum scribe quæso ad me, ut, dum consisto in Tusculano, sciã, quid garriat: sin rusticatur, quid scribat. eiq; interea aut scribes salutem, aut nunciabis, itemq; Piliæ: et tamẽ, etsi continuo congressuri sumus, scribes ad me, si quid habebis. Cum complicarem hanc epistolam, noctuabundus ad me uenit cum epistola tua tabellarius. qua lecta, de Atticæ febricula scilicet ualde dolui. reliqua, quæ expectabam, ex tuis literis cognoui omnia. sed quod scribis, igniculum matutinum, γεροντικώτερον est memoriola uacillare: ego enim IIII. cal. Axio dederã, tibi III. Quinto quo die uenissem, id est V. cal. hoc igitur habebis, noui nihil. quid ergo opus erat epistola? quid, cum coram sumus, & garrimus quidquid in buccam? est profecto quædam λέσχη, quæ habet, etiam si nihil subest, collocutione ipsa suauitatẽ.

Hic rumor est, T. Murcum periisse naufragio, Asinium delatum uiuum in manus militum, L. naueis delatas Vticam reflatu hoc, Pompeium non cõparere, nec in Balearibus omnino fuisse, ut Patietus affirmat. sed auctor nullius rei quisquam. habes, quæ, dum tu abes, locuti sunt. ludi interea Præneste. ibi Hirtius, & isti omnes. & quidem ludi dies octo. quæ cœnæ? quæ deliciæ? res interea fortasse transacta est. ò miros homines. at Balbus ædificat: τί γὰρ αὐτῷ μέλει? uerum, si quæris, homini non recta, sed uoluptaria quærenti nonne βεβίωται? tu interea dormis. iam explicandũ est πρόβλημα, si quid acturus es. si quæris quid putem, ego fructum puto. sed quid multa? iam te uidebo, & quidẽ, ut spero, de uia recta ad me: simul enim & diem Tyrannioni constituemus, & si quid aliud. Vale.

CICERO ATTICO S.

VNVM te puto minus blādū esse, quàm me: aut, si uterque nostrū est aliquādo aduersus aliquē, inter nos certe nūquā sumus. audi igitur me hoc ἀγοητεύτως dicentē. ne uiuā mi Attice, si mihi non modo Tusculanū, ubi cæteroqui sum libēter, sed μακάρων νῆσοι tāti sūt, ut sine te sim totos dies. quare obduretur hoc triduū: ut te quoque ponā in eodē πάθει: quod ita est profectò. sed uelim scire, hodiéne statim de auctione, aut quo die uenias. ego me interea cū libellis. ac molestè fero Vennonij historiam nō habere. sed tamē, ne nihil de re, nomē illud, quod à Cæsare, tres habet conditiones, aut emptionē ab hasta, (perdere malo: etsi, præter ipsam turpitudinē, hoc ipsū puto esse perdere) aut delegationē à mācipe annua die, (quis erit, cui credam? aut quādo iste Metonis annus ueniet?) aut Vecteni cōditione, semisse. σκέψαι igitur. ac uereor, ne iste iam auctionē nullā faciat, sed ludis factis clypo subsidio currat, ne talis uir ἀλογηθῇ. sed μελήσει.

CICERO ATTICO S.

O GRATAS tuas mihi, iucundasq; literas. quid quæris? restitutus est mihi dies festus: angebar enim, quòd Tiro εὐδρουθεστερον te sibi esse uisum dixerat. addā igitur, ut censes, unū diē. Sed de Catone πρόβλημα ἀρχιμήδειον est. nō assequor, ut scribā, quod tui conuiuæ nō modo libēter, sed etiā æquo animo legere possint. quin etiā, si à sentētijs eius dictis, si ab omni uolūtate, cōsilijsq; quæ de rep. habuit, recedā, ψιλῶςq; uelim grauitatē, cōstantiamq; eius laudare: hoc ipsum tamen ijs

odiosum ἄκουσμα sit. sed uere laudari ille uir nō potest, nisi hæc ornata sint; quòd ille ea, quæ nunc sunt, et futura uiderit, &, ne fierent, cōtenderit, et, facta ne uideret, uitā reliquerit. horū quid est, quod Atedio probare possimus? sed cura obsecro, ut ualeas, eāq;, quam ad omnes res adhibes, in primis ad cōualescendū adhibe prudétiā.

CICERO ATTICO S.

QVINTVS *pater quartū, uel potius millesimū nihil sapit, qui lætetur* Luperco *filio, et* Statio, *ut cernat duplici dedecore cumulatam domū. addo etiam* Philotimū *tertiū. ò stultitiam, nisi mea maior esset, singularē. quòd autē osim hanc rem, ἔρανον à te. fac, non ad διψώσων κρήνην sed ad πειρήνην eū uenisse: ἄμπνευμα σεμνὸν ἀλφειοῦ πειρήνην (ut scribis) haurire, in tātis suis præsertim angustijs? ποῖ ταῦτ' ἄρ' ἀποσκήψει? sed ipse uiderit.* Cato *me quidem delectat, sed etiam* Bassum Luciliū *sua.* De Cœlio, *tu quæres, ut scribis. ego nihil noui. noscēda est natura, nō facultas modo. de* Hortēsio, & Virginio *tu, si quid dubitabis. etsi, quod magis placeat, ego quantū aspicio, non facile inueneris. cū* Mustela, *quēadmodum scribis, cū uenerit* Crispus. Ad Aulū *scripsi, ut ea, quæ bene nossem de auro,* Pisoni *demonstrarē: tibi enim sane assentior, et istud nimium duci, et omnia nūc undique contrahenda. te quidē nihil agere, nihil cogitare aliud, nisi quod ad me pertineat, facile perspicio, meisq; negotijs impediri cupiditatē tuā ad me ueniēdi. sed mecū esse te puto, non solū quòd meā rē agis, uerū etiā quòd uidere uideor, quo modo agas: neque.n. ulla hora tui mihi est operis ignota.* Tubulū *prætorē ui*

Sy quo haec ips tandem erupt- ra sunt? H. St.

deo L.Metello, Q. Maximo cõſulibus. nũc uelim, P.Scæuola pontifex maximus, quibus coss. tribunus pl. equidẽ puto Cæpione, et Põpeio: prætor enim P.Furio Sex.Atilio. dabis igitur tribunatũ, et, ſi poteris, Tubulus quo crimine. et uide quæſo, L.Libo, ille, qui de Ser.Galba, Cenſorino, et Manilio, an Quintio, Manlio coss. tribunus pl. fuerit: cõturbor enim. in Bruti epitoma Fãnianorum, ſcripſi, quod erat in extremo: idq́; ego ſecutus, hũc Fãnium, qui ſcripſit hiſtoriã, generũm eſſe ſcripſerã Lælij. ſed tu me γεωμετρικῶς refelleras: te autẽ nunc Brutus, et Fãnius. ego tamẽ de bono auctore Hortẽſio ſic acceperã, ut apud Brutũ eſt. hũc igitur locũ expedies. Ego miſi Tironẽ Dolabellæ obuiã. is ad me idibus reuertetur. te expectabo poſtridie. De Tullia mea tibi antiquiſſimũ eſſe uideo: idq́; ita ut ſit, te uehementer rogo. Ergo et in integro omnia: ſic enim ſcribis. mihi etſi calẽdæ uitãdæ fuerunt, Inceſſionũq́; ἀρχέτυπα fugiẽda, cõficiẽdaq́; tabulæ: nihil tamẽ tãti, ut à te abeſſem, fuit. cũ Romæ eſſem, et te iam iamq́; uiſurũ me putarem quotidie; tamen horæ, quibus expectabam, longæ uidebantur. ſcis me minime eſſe blandum, itaque minus aliquãto dico, quàm ſentio.

CICERO ATTICO S.

DE COELIO uide quæſo, ne qua lacuna ſit in auro. ego iſta nõ noui. ſed certe in collybo eſt detrimenti ſatis. huc aurũ ſi accedit: ſed quid loquor? tu uidebis. Habes Hegeſiæ genus, quod Varro laudat. uenio ad Tyrãnionẽ. Ain tu? uerũ hoc fuit, ſine me? at ego quoties, cũ eſſem otioſus, ſine te tamen nolui? quo modo hoc ergo lues? uno ſcilicet, ſi mihi librum miſeris: quod ut facias,

etiam, atque etiam rogo. etsi me non magis liber ipse delectabit, quàm tua admiratio delectauit: amo enim πάντα φιλόδημον: teq; istã tã tenuem θεωρίαν tã ualde admiratũ esse gaudeo. etsi tua quidẽ sunt eiusmodi omnia: scire enim uis: quo uno animus alitur. sed quæso quid ex ista acuta, et graui refertur ad τέλος? sed lõga oratio est, & tu occupatus in meo fortasse aliquo negotio: & pro isto asso sole, quo tu abusus es in nostro pratulo, à te nitidum solẽ, unctumq; repetemus. sed ad prima redeo. librum, si me amas, mitte: tuus est enim profecto, quoniam quidem est missus ad te. Vale.

CICERO ATTICO S.

TANTVM'ne ab re tua est otii tibi, ut etiã oratorẽ legas? macte uirtute: mihi quidẽ gratũ: & erit gratius, si nõ modo in libris tuis, sed etiã in aliorũ per librarios tuos Aristophanẽ reposueris pro Eupoli. Cæsar autẽ mihi irridere uisus est QVAESO illud tuũ, quod erat εὐπινὲς, et urbanũ. ita porro te sine cura esse iussit, ut mihi quidem dubitationẽ omnẽ tolleret. Atticã doleo tã diu: sed quoniã iam sine horrore est, spero esse, ut uolumus.

CICERO ATTICO S.

QVAE desideras, omnia scripsi in codicillis, eosq; Eroti dedi: breuiter, sed etiã plura, quã quæris: in ijs de Cicerone, cuius quidem cogitationis initiũ tu mihi attulisti. locutus sum cũ eo liberalissime: quod ex ipso, uelim, si modo tibi erit cõmodum, sciscitere. sed quid differo? exposui, te ex me detulisse, ecquid uellet, ecquid requireret: uelle Hispaniam, requirere liberalitatem. de libera-

litate, dixi, quantum Publius, quantum flamen Lentulus filio. de Hispania duo attuli, primum idẽ, quod tibi, me uereri uituperationẽ: nõ satis esse, si haec arma reliquissemus? etiã cõtraria? deinde fore, ut angeretur, cũ a fratre familiaritate & omni gratia uinceretur: uelim magis liberalitate uti mea, quàm sua libertate: sed tamẽ permisi: tibi enim intellexerã nõ nimis displicere. ego etiã atque etiã cogitabo: teq;, ut idem facias, rogo. magna res: simplex est manere: illud anceps. uerum uidebimus. De Balbo, *& in codicillis scripseram, & ita cogito, simul ac redierit. sin ille tardius, ego tamẽ triduũ. &, quod præterii,* Dolabella *etiam mecum.* Vale.

CICERO ATTICO S.

DE Cicerone, *multis res placet. comes est idoneus. sed de prima pensione ante uideamus: adest enim dies, & ille currit. scribe quæso, quid referat* Celer *egisse* Cæsarem *cum candidatis, utrum ipse in fœnicularium, an in campum Martium cogitet. & sane scire uelim, nunquid necesse sit comitijs esse* Romæ: *nam &* Piliæ *satisfaciendum est, & utique* Atticæ. Vale.

CICERO ATTICO S.

NAE *ego essem hic libẽter, atque id quotidie magis, ni esset ea causa, quã tibi superioribus literis scripsi. nihil hac solitudine iucundius, nisi paulum interpellasset* Amyntæ *filius, ὦ ἀπεράντου ἀδολεσχίας* (?) *cætera noli putare amabiliora fieri posse ulla litore, prospectũ maris, tũ his rebus omnibus. sed neque hæc digna longioribus literis, nec erat, quod scriberem, & somnus urgebat.*

CICERO ATTICO S.

MALE mehercule de Athamante. tuus autẽ dolor humanus is quidẽ, sed magnopere moderãdus. cõsolationum autẽ multæ uiæ, sed illa rectissima. impetret ratio, quod dies impetratura est. Alexim uero curemus, imaginẽ Tironis. quẽ ægrũ Romã remisi, et, si quid habet collis ἐπιδήμιον, ad me cũ testamẽto trãsferamus. tota domus supior uacat, ut scis. hoc puto ualde ad rẽ ptinere.

CICERO ATTICO S.

MALE de Seio. sed omnia humana tolerabilia ducẽda: Ipsi enim quid sumus? aut quãdiu hæc curaturi sumus? ea uideamus, quæ ad nos magis pertinẽt, nec tamẽ multo, quid agamus de senatu. Et, ut ne quid prætermittam, Cesonius ad me literas misit, Postumiã Sulpicij domum ad se uenisse. de Põpeij Magni filia, tibi rescripsi, nihil me hoc tẽpore cogitare. alteram uero illã, quam tu scribis, puto nosti: nihil enim uidi fœdius. sed adsum. corã igitur. Obsignata epistola accepi tuas. Atticæ hilaritatem libenter audio: commotiunculis συμπάσχω.

CICERO ATTICO S.

DE dote, tãto magis perpurga. Balbi regia conditio est delegãdi. quoquo modo confice. turpe est rem impeditã iacere. Insula Arpinas habere potest germanam ἀποθέωσιν. habere uideatur: ἐκγόνιμος est: igitur animus in hortis: quod tamen inspiciam, cum uenero. De Epicuro, ut uoles: etsi μεθαρμόζομαι in posterum genus hoc personarũ. incredibile est, quàm ea quidã requirant.

ad antiquos igitur: ἀνεμέσητον γὰρ. nihil habeo, ad te quod perscribam: sed tamen institui quotidie mittere, ut eliciam tuas literas, non quo aliquid ex his expectẽ, sed nescio quo modo tamen expecto. quare siue habes quid, siue nihil habes, scribe tamen aliquid, teq; cura. cõmouet me Attica. etsi assentior Cratero. Bruti literæ scriptæ & prudenter & amice, multas mihi tamen lacrymas attulerunt. me hæc solitudo minus stimulat, quàm ista celebritas. te unũ desidero; sed literis nõ difficilius utor, quàm si domi essem. ardor tamen ille urget, et manet, nõ mehercule indulgente me, sed tamen nõ repugnãte. Quod scribis de Appuleio, nihil puto opus esse tua contentione, nec Balbo, & Oppio; quibus quidẽ ille receperat, mihiq; etiã iusserat nunciari, se molestum omnino non futurũ. sed cura, ut excuser morbi causa in dies singulos. Lænas hoc receperat. prẽde C. Septimium, L. Statiliũ. denique nemo negabit se iuraturum, quem rogaris. quod si erit durius, ueniã, & ipse perpetuũ morbum iurabo: cum enim mihi carendum sit cõuiciis, malo id lege uideri facere, quàm dolore. Cocceium uelim appelles: quod enim dixerat, non facit. ego autem uolo aliquod emere latibulum, perfugium doloris mei. Vale.

CICERO ATTICO S.

DE me excusando apud Appuleiũ dederã ad te pridie literas. nihil esse negotij arbitror. quẽcũque appellaris, nemo negabit. sed Septimiũ uide, et Lænatẽ, et Statiliũ: tribus enim opus est. sed mihi Lænas totũ receperat. Quod scribis, à Iunio te appellatum: omnino Cornificius locuples est: sed tamen scire uelim, quando dicar spopõdisse;

& pro patre, an'ne pro filio: neque eo minus, ut scribis, procuratores Cornificij, & Appuleium prædiatorem uidebis. Quod me ab hoc mœrore recreari uis, facis, ut omnia: sed me mihi non defuisse tu testis es: nihil enim de mœrore minuendo scriptum ab ullo est, quod ego nõ domi tuæ legerim. sed omnem consolationem uincit dolor. quin etiam feci, quod profecto ante me nemo, ut ipse me per literas consolarer. quem librum ad te mittam, si descripserint librarij. affirmo tibi, nullam consolationem esse talem. totos dies scribo, non quo proficiam quid, sed tantisper impedior, non equidem satis, (uis enim urget) sed relaxor tamen, ad omniaq; nitor, non ad animum, sed ad uultum ipsum, si queam, reficiendum: idq; faciens, interdum mihi peccare uideor, interdum peccaturus esse, nisi faciam. solitudo aliquid adiuuat: sed multo plus proficeret, si tu tamen interesses. quæ mihi una causa est hinc discedendi. nã pro malis recte habebat. quanquam ipsum doleo: non enim iam in me idem esse poteris. perierunt illa, quæ amabas. De Bruti ad me literis scripsi ad te antea. prudenter scriptæ: sed nihil, quod me adiuuarent. quod ad te scripsit, id uellem, ut ipse adesset: certe aliquid, quoniã me tam ualde amat, adiuuaret. quòd si quid scies, scribas ad me uelim, maxime autẽ, Pansa quãdo. De Attica doleo. credo tamen Cratero. Piliam angi uetabat. Vale.

CICERO ATTICO S.

PRO omnibus apud Appuleium, quoniam in perpetuum non placet, in dies ut excuser, uidebis. in hac solitudine careo omnium colloquio: cumq; mane me in

siluam abstrusi densam, & asperam, non exeo inde ante uesperum. secundum te, nihil est mihi amicius solitudine. in hac mihi omnis sermo est cum literis. eum tamen interpellat fletus: cui repugno, quoad possum: sed adhuc pares non sumus. Bruto, *ut suades, rescribã. eas literas cras habebis. cum erit cui des, dabis.* Vale.

CICERO ATTICO S.

TE, TVIS *negotijs relictis, nolo ad me uenire: ego enim potius accedam, si diutius impediere: etsi ne decessissem quidem è conspectu tuo, nisi me plane nihil ulla res adiuuaret. quòd si esset aliquod leuamen, id esset in te uno: & cum primum ab aliquo poterit esse, à te erit. nunc tamen ipsum sine te esse non possum, sed nec tuæ domi probatur, nec meæ poteram: nec, si propius essem uspiam, tecum tamen essem: idem enim te impediret, quo minus mecum esses, quod nunc etiam impedit. mihi adhuc nihil aptius fuit hac solitudine: quã uereor ne* Philippus *tollat: heri enim uesperi uenerat. me scriptio, & literæ non leniunt, sed obturbant.* Vale.

CICERO ATTICO S.

MARTIANVS *ad me scripsit, me excusatum esse apud* Appuleiũ *à* Laterẽsi, Nasone, Lænate, Torquato, Strabone. *his uelim meo nomine reddendas literas cures, gratum mihi eos fecisse.* Quod pro Cornificio *me ab hinc amplius annis* XXV. *spopondisse dicit* Flauius: *etsi reus locuples est, &* Appuleius *prædiator libe-*

ſolitudinem: quam,quod eram ueritus,non obturbauit Philippus: nam, ut heri me ſalutauit, ſtatim Romam profectus eſt. Epiſtolam,quam ad Brutum,ut tibi placue rat, ſcripſi, miſi ad te. curabis cum tua perferendam. eius tamen miſi ad te exemplum,ut, ſi minus placeret, ne mitteres. Domeſtica quod ais ordine adminiſtrari, ſcribes, quæ ſunt ea: quædam enim expecto. Cocceius uide ne fruſtretur. nã Libo quod pollicetur, ut Eros ſcri bit, non incertum puto. de ſorte mea Sulpicio confido, & Egnatio ſcilicet. de Appuleio, quid eſt,quod labores? cum ſit excuſatio facilis. Tibi ad me uenire, ut oſten dis, uide,ne non ſit facile: eſt enim longum iter, diſce dentemq; te,quod celeriter tibi erit fortaſſe faciundum, non ſine magno dolore dimittam. ſed omnia,ut uoles: ego enim,quidquid feceris, id cum recte, tum etiã mea cauſa factum putabo. Heri, cum ex aliorum literis co gnouiſſem de Antonij aduentu, admiratus ſum,nihil eſ ſe in tuis: ſed erant pridie fortaſſe ſcriptæ,quàm datæ. neque iſta quidem curo. ſed tamen opinor propter præ des ſuos accurriſſe. Quod ſcribis, Terentiam de obſigna toribus mei teſtamenti loqui: primum tibi perſuade,me iſtæc non curare, neque eſſe quidquam aut paruæ cu ræ, aut nouæ loci: ſed tamen quid ſimile? illa eos non adhibuit,quos exiſtimauit quæſituros, niſi ſciſſent,quid eſſet: num id etiam mihi periculi fuit? ſed tamen fa ciat illa, quod ego. dabo meum teſtamentum legendum cui uoluerit. intelliget, non potuiſſe honorificentius à me fieri de Nepote, quàm fecerim. nam quod non ad uocaui ad obſignandum: primum mihi non uenit in mentẽ: deinde ea re non uenit,quia nihil attinuit. tute

ſcis, (ſi modo meminiſti) me tibi, tum dixiſſe, ut de tuis aliquos adduceres: quid enim opus erat multis? equidem domeſticos iuſſeram. tum tibi placuit, ut mitterem ad Silium *: inde eſt natum, ut ad* Publium. *ſed neceſſe neutrum fuit. hoc tu tractabis, ut tibi uidebitur.* Vale.

CICERO ATTICO S.

EST *hic quidem locus amœnus, & in mari ipſo, qui &* Antio, *&* Circæis *aſpici poſſit: ſed ineunda nobis ratio eſt, quemadmodum in omni mutatione dominorum, qui innumerabiles fieri poſſunt in infinita poſteritate, (ſi modo hæc ſtabunt) illud, quaſi conſecratũ, remanere poſſit. equidem iam nihil egeo uectigalibus, et paruo contentus eſſe poſſum. cogito interdum trans* Tiberim *hortos aliquos parare, et quidem ob hanc cauſam maxime: nihil enim uideo, quod tam celebre eſſe poſſit: ſed quos, coram uidebimus; ita tamen, ut hac æſtate fanum abſolutum ſit. tu tamen cum* Apella Chio *confice de columnis.* De Coccelo, *&* Libone *quæ ſcribis, approbo, maxime, quod de iudicatu meo reſponſum ſit. ſi quid perſpexeris, & tamen quid procuratores* Cornificij *dicant, uelim ſcire, ita, ut in ea re te, cum tam occupatus ſis, non multum operæ uelim ponere.* De Antonio *quoque* Balbus *ad me cum* Oppio *conſcripſit, idq́; tibi placuiſſe, ne perturbarer. illis egi gratias. te tamen, ut iam ante ad te ſcripſi, ſcire uolo, me neque iſto nuncio eſſe perturbatum, nec iam ullo perturbatum iri.* Panſa *ſi hodie, ut putabas, profectus eſt, poſthac iam incipito ſcribere ad me, de* Bruti *aduentu quid expectes, id eſt, quos ad dies. id, ſi ſcies ubi iam ſit, facile coniectu-*

ra assequere. Quod ad Tironem de Terentia scribis, obsecro te mi Attice, suscipe totum negotium. uides & officium agi meum quoddam, cui tu es conscius, &, ut non nulli putant, Ciceronis rem. me quidem id multo magis mouet, quod mihi est & sanctius, & antiquius; præsertim cum hoc alterum neque sincerum, neque firmum putem fore. Vale.

CICERO ATTICO S.

NONDVM uideris pspicere, quàm me nec Antonius cõmouerit, nec quidquã iam eiusmodi possit cõmouere. De Terentia autem scripsi ad te ijs literis, quas dederam pridie. Quod me hortaris, idq; à cæteris desiderari scribis, ut dissimulem me tã grauiter dolere: possum ne magis, quòd totos dies consumo in literis? quod etsi non dissimulationis, sed potius leniendi, & sanandi animi causa facio: tamen, si mihi minus proficio, simulationi certe facio satis. minus multa ad te scripsi, quòd expectabam tuas literas ad eas, quas ad te pridie dederam. expectabam autem maxime de fano, nonnihil etiã de Terentia. uelim me facias certiorem proximis literis, Cn. Cœpio Seruiliæ Claudij pater uiuóne patre suo naufragio perierit, an mortuo; item Rutilia uiuóne C. Cotta filio suo mortua sit, an mortuo. pertinet ad eum librum, quem de luctu minuendo scripsimus. Vale.

CICERO ATTICO S.

LEGI Bruti epistolam, eamq; tibi remisi, sane nõ prudenter rescriptam ad ea, quæ requisieras. sed ipse uiderit. quanquam illud turpiter ignorat. Catonem pri

mum sententiam putat de animaduersione dixisse, quam omnes ante dixerant, præter Cæsarem. & cum ipsius Cæsaris tam seuera fuerit, qui tum prætorio loco dixerit; consularium putat leniores fuisse, Catuli, Seruilij, Lucullorum, Curionis, Torquati, Lepidi, Gellij, Volcatij, Figuli, Cottæ, L. Cæsaris, C. Pisonis etiam, M. Atilij Glabrionis; Silani, Murenæ, designatorum consulum. cur ergo in sententiam Catonis? quia uerbis luculentioribus, & pluribus rem eandem comprehenderat. me autẽ hic laudat, quòd retulerim, non quòd patefecerim, quòd cohortatus sim, quòd denique ante, quàm consulerem, ipse iudicauerim. quæ omnia quia Cato laudibus extulerat in cœlum, perscribendaq́; censuerat, iccirco in eius sententiam est facta discessio. hic autem se etiam tribuere multum mihi putat, quòd scripserit, optimum consulem: quis enim ieiunius dixit inimicus? ad cætera uero tibi quemadmodum rescripsit? tantum rogat de S. C. ut corigas. hoc quidem fecisset, etiam si Ranio admonitus esset. sed hæc iterum ipse uiderit. De hortis; quoniam probas, effice aliquid. rationes meas nosti. si uero etiam à Faberio recedit, nihil negotij est. sed etiam sine eo posse uideor contendere. uenales certe sunt Drusi, fortasse & Lamani, & Cassiani. sed coram. de Terentia non possum commodius scribere, quàm tu scribis. officium sit nobis antiquissimum. si quid nos fefellerit, illius malo me, quàm mei pœnitere. Ouiæ C. Lolij curanda sunt HS C. negat Eros posse sine me; credo, quod accipienda aliqua sit, & danda æstimatio. uellem tibi dixisset: si enim res est, ut mihi scribit, parata, nec in eo ipso mentitur, per te confici potuit. cognoscas, & cõ

ficias, uelim. Quod me in forum uocas, eò uocas, unde etiam bonis meis rebus fugiebam: quid enim mihi cum foro sine curia? in oculos incurrentibus ijs, quos æquo animo uidere non possum? Quod autem homines à me postulare scribis, ut Romæ sim, neque mihi, ut absim, concedere, aut quatenus eos mihi concedere: iampridem scito esse, cum unum te pluris, quàm omnes illos putem. ne me quidem contemno, meóq; iudicio multo stare malo, quàm omnium reliquorum: neque tamen progredior longius, quàm mihi doctissimi homines concedunt: quorum scripta omnia, quæcunque sunt in eam sententiam, non legi solum, quod ipsum erat fortis ægroti, accipere medicinam; sed in mea etiã scripta transtuli, quod certe afflicti, & fracti animi nõ fuit. ab his me remedijs noli in istam turbam uocare, ne recidam. De Terentia, quod mihi omne onus imponis, non cognosco tuam in me indulgentiam: ista enim sunt ipsa uulnera, quæ non possum tractare sine maximo gemitu. moderare igitur quæso, ut potes: neque enim à te plus, quàm potes, postulo. potes autem, quid ueri sit, perspicere tu unus. De Rutilia, quoniam uideris dubitare, scribes ad me, cum scies; sed quamprimum, num Clodia D. Bruto consulari filio suo mortuo uixerit. id de Marcello, aut certe de Postumia sciri potest; illud autem de M. Cotta, aut de Syro, aut de Satyro. De hortis etiam atque etiam rogo. omnibus meis, eorũq; quos scio mihi non defuturos, facultatibus, sed potero meis, enitendum mihi est. sunt etiam, quæ uendere facile possim: sed, ut non uendam, eiq; usuram pendam, à quo emero, non plus annum, possum assequi, quod uo

lo, si tu me adiuuas, paratissimi Drusi: cupit enim uendere. proximos puto Lamiæ: sed abest. tu tamen, si quid potes, odorare. ne Silius quidem quidquam utitur, & ijs usuris facillime sustentabitur. habe tuum negotium, nec, quid res mea familiaris postulet, quam ego non curo, sed quid uelim, existima. Vale.

CICERO ATTICO S.

PVTARAM *te aliquid noui; quòd eiusmodi fuerat initium literarũ, Quamuis nõ curarem, quid in Hispania fieret, tamen te scripturum: sed uidelicet meis literis respondisti, ut de foro, & de curia. sed domus est, ut ais, forum. quid ipsa domo mihi opus est carenti foro? occidimus, occidimus Attice iam pridem nos quidẽ, sed nunc fatemur, posteaquam unum, quo tenebamur, amisimus. itaque solitudinem sequor. et tamen, si qua me res istò abduxerit, enitar, si quo modo potero, (potero autem) ut præter me nemo dolorem meum sentiat; si ullo modo poterit, ne tu quidem. atque etiam illa causa est non ueniendi. meministi, quid ex te Atedius quæsierit. quin etiam nunc molesti sunt. quid existimas, si uenero?* De Terentia *ita cura, ut scribis, meq́; hac ad maximas ægritudines accessione non maxima libera. et, ut scias me ita dolere, ut non iaceam; quibus consulibus* Carneades, *& ea legatio Romam uenerit, scriptum est in tuo annali: hæc nunc quæro, quæ causa fuerit. de Oropo opinor, sed certum nescio: &, si ita est, quæ controuersiæ: prætera, qui eo tẽpore nobilis Epicureus fuerit Athenis, qui præfuerit hortis: qui etiam Athenis* πολιτικοὶ *fuerint illustres: quæ etiam ex Apollodori pu-*

to posse inueniri. De Attica, molestum: sed quoniam leuiter, recte esse confido. De Magala dubium mihi non erat: unde enim tam felix Ligus pater? ná quid de me dicam? cui ut omnia contingant, quæ uolo; leuari non possum. De Drusi hortis, quanti licuisse tu scribis, id ego quoque audieram, & ut opinor, heri ad te scripseram: sed quanti quanti, bene emitur, quod necesse est. mihi, quoquo modo tu existimas, (scio enim, ego ipse quid de me existimem) leuatio quædam est, si minus doloris, at officij debiti. Ad Sicam scripsi, quòd utitur L. Cotta. si nihil conficeretur de Transtiberinis, habet in Ostiensi Cotta celeberrimo loco, sed pusillum loci, ad hác rem tamen plus etiam satis. id uelim cogites. nec tamen ista pretia hortorum pertimueris. nec mihi argento iam, nec ueste opus est, nec quibusdam amœnis locis: hoc opus est. uideo etiam, à quibus adiuuari possim. sed loquere cum Silio: nihil enim est melius. mandaui etiam Sicæ. rescripsit, constitutum se cum eo habere. scribat igitur ad me, quid egerit, & tu uidebis.

CICERO ATTICO S.

BENE *fecit A. Silius, qui trásegerit: neque enim ei deesse uolebam, &, quid possem, timebam. De Ouia, confice, ut scribis. De Cicerone, tépus esse iam uidetur: sed quæro, quòd illi opus erit Athenis, permutarí ne possit, an ipsi ferendum sit: de totaq; re, quemadmodú, & quando placeat, uelim consideres. Publius iturus ne sit in Africam, et quando, ex Atedio scire poteris. quæras, & ad me scribas, uelim. &, ut ad meas ineptias redeam, uelim me certiorem facias, P. Crassus Vinu-*

liæ filius, uiuo'ne P. Crasso consulari patre suo mortuus sit, ut ego meminisse uideor, an post. item quæro de Regillo Lepidi filio, recte'ne meminerim patre uiuo mortuum. Cuspiana explicabis, itemq; Prætiana. De Attica, optime: & ei salutem dices, & Piliæ.

CICERO ATTICO S.

SCRIPSIT ad me diligenter Sica de Silio, seq; ad te rem detulisse, quod tu idem scribis. mihi & res, & conditio placet, sed ita, ut numerato malim, quàm æstimatione: uoluptarias enim possessiones nolet Silius: uectigalibus autem ut hîs possum esse contentus, quæ habeo, sic uix minoribus. unde ergo numerato? HS DC exprimes ab Hermogene, cum præsertim necesse erit. & domi uideo esse HS DC. reliquæ pecuniæ uel usuram Silio pendemus, dum à Faberio, uel ab aliquo, qui Faberio debet, repræsentabimus. erit etiam aliquid alicunde. sed totam rem tu gubernabis. Drusianis uero hortis multo antepono: neque sunt unquam comparati, mihi crede. una me causa mouet, in qua scio me τετυφῶσθαι, sed, ut facis, obsequere huic errori meo. nam quod scribis ἐπίγραμμα: actum iam de isto est; alia magis quæro. Vale.

CICERO ATTICO S.

SICA, ut scribit, etiam si nihil confecerit cum A. Silio, tamen se scribit X. cal. esse uenturum. cuius occupationibus ignosco: eæq; mihi sunt notæ. De uoluntate tua, ut simul simus, uel studio potius, & cupiditate, non dubito. De Nicia quod scribis: si ita me

haberem, ut eius humanitate frui possem, in primis uellem illum mecum habere: sed mihi solitudo & recessus prouincia est: quod quia facile ferebat Sica, eo magis illum desidero. præterea nosti Niciæ nostri imbecillitatem, mollitiem, consuetudinem uictus. cur ego illi molestus uelim, cum mihi ille iucundus esse non possit? uoluntas tamen eius mihi grata est. Vnam rem ad me scripsisti, de qua decreui nihil tibi rescribere: spero enim me à te impetrasse, ut priuares me ista molestia. Piliæ, & Atticæ salutem. Vale.

CECERO ATTICO S.

DE SILIANO *negotio, etsi mihi nõ est ignota conditio, tamen hodie me ex Sica arbitror omnia cogniturum. Cottæ quidem negas te nosse: sed ultra Silianã uillam est, quam puto tibi notam esse, uillula sordida, & ualde pusilla: nihil agri: ad aliam rem loci satis, nihil ad eam, quam quæro. sequor celebritatem. sed, si perficitur de hortis Silij, hoc est, si perficis; (est enim totũ positum in te) nihil est scilicet, quod de Cotta cogitemus. De Cicerone, ut scribis, ita faciam. ipsi permittam de tempore. nummorũ quantum opus erit, ut permutetur, tu uidebis. Ex Aledio, quod scribis, si quid inueneris, scribes. & ego ex tuis animaduerto literis, et profecto tu ex meis, nihil habere nos, quod scribamus. eadem quotidie. quæ iam, iamq; ipsa contrita sunt. tamen facere nõ possum, quin quotidie ad te mittam, ut tuas accipiam. De Bruto tamẽ, si quid habebis: scire enim iam puto, ubi Pansam expectet: si, ut cõsuetudo est, in prima prouincia, circiter calendas affuturus uidetur. uellem, tardius*

ualde enim urbem fugio multas ob causas. itaque idipsum dubito, an excusationem aliquam ad illum praé: quod quidem uideo facile esse. sed habemus satis temporis ad cogitandum. Piliae, Atticae salutem. Vale.

CICERO ATTICO S.

DE SILIO *nihilo plura cognoui ex praesente Sica, quàm ex literis tuis. scripseras enim diligéter. si igitur tu illũ côueneris, scribes ad me, si quid uidebitur. de quo putas ad me missum esse; sit missum, nec'ne, nescio: dictũ quidem mihi certe nihil est. tu igitur, ut cœpisti: et si quid ita conficies, (quod equidem non arbitror fieri posse) ut illi probetur; Ciceroné, si tibi placebit, adhibebis. eius aliquid interest, uideri illius causa uoluisse: mea quidem nihil, nisi id quod tu scis, quod ego aestimo. Quod me ad consuetudinem reuocas, fuit meũ quidem iápridem remp. regere, quod faciebam: sed interea erat, ubi acquiescerẽ. nunc plane nec ego uictum, nec uitam illam colere possum: nec in ea re, quid alijs uideatur, mihi puto curandum. mea mihi conscientia pluris est, quàm omniũ sermo. quod me ipse per literas consolatus sum, non pœnitet me, quantum profecerim. mœrorem minui: dolorem nec potui, nec, si possem, uellem. De Triario, bene interpretaris uoluntatem meam. tu uero nihil, nisi ut illi uolent. amo illũ mortuum: tutor sum liberis: totá domum diligo. De Castriciano negotio, si Castricius pro mácipijs pecuniá accipere uolet, eamq; ei solui, ut nunc soluitur; certe nihil est cõmodius. sin autẽ ita actum est, ut ipsa mancipia abduceret; non mihi uidetur esse aequum: rogas enim me, ut tibi scribam, quid*

mihi uideatur : nolo enim negotij Quintum fratrem quidquam habere : quòd uideor mihi intellexisse, tibi uideri idem. Publius, si æquinoctium expectat, ut scribis Atedium dicere, nauigaturus uidetur. mihi autem dixerat, per Siciliam. utrum, & quando, uelim scire. & uelim aliquando, cum erit tuum commodum, Lentulum puerum uisas, eiq; de mancipijs, quæ tibi uidebitur, attribuas. Piliæ, Atticæ salutem. Vale.

CICERO ATTICO S.

SILIVS, *ut scribis, hodie. cras igitur, uel potius cum poteris, scribes, si quid erit, cũ uideris. Nec ego Brutum uito, nec tamen ab eo leuationẽ ullam expecto: sed erant causæ, cur hoc tẽpore istic esse nollem : quæ si manebunt, quærẽda erit excusatio ad Brutum: et, ut nunc est, mansuræ uidentur. De hortis, quæso explica. caput illud est, quod scis. sequitur, ut etiam mihi ipsi quiddã opus sit : nec enim esse in turba possum, nec à uobis abesse. huic meo consilio nihil reperio isto loco aptius. & de hac re quid tui consilij sit, mihi persuasum est, & eo magis, quòd idem intellexi tibi uideri, me ab Oppio, & Balbo ualde diligi. cum ijs cõmunices quantopere, & quare uelim hortos; sed ita posse, si expediatur illud Fa-*
* *berianum. sin igitur auctores futuri, si qua etiam iactura facienda sit in repræsentando, (quod possum) adducito : tum enim illud desperatum denique intelliges, & quid inclinent ad hoc meum consilium adiuuandum. si quid erit, magnum est adiumentum : sin minus, quacunque ratione contendamus. uetus illud* ἐλύραμα *queadmodum scripsisti, uel* ἐντάφιον *pu-*

tato. De illo Ostiensi nihil est cogitandum, si hoc non assequimur. à Lamia non puto posse. Damasippi experiendum est. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVAERO, quid ad te scribam: sed nihil est: eadem quotidie. Quòd Lentulum inuisis, ualde gratum. pueros attribue ei quot, & quos uidebitur. De Silij uoluntate uendendi, & de eo, quanti; tu uereri uideris, primum ne nolit, deinde ne tanti. Sica aliter. sed tibi assentior. quare, ut ei placuit, scripsi ad Egnatium. quod Silius te cum Clodio loqui uult, potes id mea uoluntate facere, commodiusq; id est, quàm, quod ille à me petit, me ipsum scribere ad Clodium. De mancipijs Castricianis, commodissimum esse credo, transigere Egnatium: quod scribis te ita futurum putare. Cum Ouia quæso quidem ut conficiatur. Quoniam, ut scribis, nox erat, in hodierna epistola plura expecto. Vale.

CICERO ATTICO S.

SILIVM mutasse sententiam, Sica mirabatur. equidem magis miror, quòd, cum in filium causam conferret, quæ mihi non iniusta uidetur: (habet enim qualem uult) ais te putare, si addiderimus aliud, à quo refugiat, cum ab ipso id fuerit, destinatum uẽditurũ. Quæris à me, quod summum pretium constituam; & quantum anteire istos hortos, Drusi: accessi nunquam: Coponianam uillam, & ueterem, & non magnam, noui; siluam nobilem, fructum autem neutrius: quod tamen puto nos scire oportere. sed mihi, utrius istorum, tempo-

re magis meo, quàm ratione æstimandi sunt. possim autem assequi, nec ne, tu uelim cogites. si enim Faberianum uenderem, explicare uel repræsentatione non dubitarem, de Silianis, si modo adduceretur, ut uenderet: si uendales non haberet, transirem ad Drusum, uel tanti, quanti Egnatius illum uelle tibi dixit. magno etiam adiumento nobis Hermogenes potest esse in repræsentando. at concede mihi quæso, ut eo animo sim, quo is debeat esse, qui emere cupiat. & tamen seruio ita cupiditati, & dolori meo, ut à te regi uelim. Egnatius mihi scripsit. is si quid tecum locutus erit, (commodissime enim per eum agi potest) ad me scribes: & id agendum puto: nam cum Silio non uideo confici posse. Piliæ, & Atticæ salutem. hæc ad te mea manu. uide quæso, quid agendum sit. Vale.

CICERO ATTICO S.

PVBLILIA *ad me scripsit, matrem suam cum Publilio loqui, eam ad me cum illo uenturam, & se una, si ego paterer. orat multis, & supplicibus uerbis, ut liceat, & ut sibi rescribam. res quàm molesta sit, uides. rescripsi me, etiam grauius esse affectum, quàm tum, cũ illi dixissem, me solum esse uelle: quare nolle me hoc tempore eam ad me uenire. putabam, si nihil rescripsissem, illam cum matre uenturam: nunc non puto: apparebat enim illas literas non illius esse. illud autem, quod fore uideo, ipsum uolo uitare, ne illæ ad me ueniant. & una est uitatio: & ego nollem: sed necesse est. te hoc nunc rogo, ut explores, ad quam diem hic ita possim esse, ut ne opprimar. ages, ut scri-*

bis, temperate. Ciceroni *uelim hoc proponas, (ita tamen, si tibi non iniquum uidebitur) ut sumptus huius peregrinationis (quibus, si* Romae *esset, domumq; conduceret, quod facere cogitabat, facile contentus futurus erat) accommodet ad mercedes* Argileti, & Auen*tini. & cum ei proposueris, ipse uelim reliqua moderere, quemadmodum ex his mercedibus suppeditemus ei quod opus sit. praestabo, nec* Bibulum, *nec* Accidinum, *nec* Messallá, *quos* Athenis *futuros audio, maiores sumptus facturos, quàm quod ex eis mercedibus recipietur. itaque uelim uideas, primum conductores qui sint, & quanti: deinde ut sit, qui ad dié soluat: et quid uiatici, quid instrumenti satis sit. iumento certe* Athenis *nihil opus sit. quibus auté in uia utatur, domi sunt plura, quàm opus erat: quod etiam tu animaduertis.* Vale.

CICERO ATTICO S.

EGO, *ut heri ad te scripsi, si &* Silius *is fuerit, quem tu putas, nec* Drusus *facilem se praebuerit,* Damasippum *uelim aggrediare. is, opinor, ita parteis fecit in ripa nescio quotenorum iugerum, ut certa pretia constitueret; quae mihi nota nó sunt. scribes ad me igitur, quidquid egeris.* Vehementer *me solicitat* Atticae *nostrae ualetudo; ut uerear etiam, ne qua culpa sit. sed & pædagogi probitas, & medici assiduitas, & tota domus in omni genere diligens me rursus id suspicari uetat. cura igitur: plura enim non possum.* Vale.

CICERO ATTICO S.

EGO *hic uel sine* Sica (Ttironi *enim melius est) fa-*

cillime possem esse, ut in malis: sed, cum scribas uidendum mihi esse, ne opprimar; ex quo intelligam, te certum illius profectionis diem non habere; putaui esse cõmodius, me istuc uenire; quod idem uideo tibi placere. cras igitur in Sicæ suburbano: inde, quemadmodũ suades, puto me in Ficulensi fore. quibus de rebus ad me scripsisti, quoniam ipse uenit, coram uidebimus. tuam quidem & in agendis nostris rebus, et in consilijs ineundis, mihiq; dandis, in ipsis literis, quas mittis, beneuolentiam, diligentiam, prudentiam, mirifice diligo.

CICERO ATTICO S.

TV tamen, si quid cum Silio, uel illo ipso die, quo ad Sicam uenturus ero, certiorem me uelim facias, & maxime cuius loci detractionem fieri uelit. quod enim scribis, extremi; uide, ne is ipse locus sit, cuius causa de tota re, ut scis, est à nobis cogitatum. Hirtij epistolam tibi misi, & recentẽ, & beneuole scriptam. ante, quàm proxime discessi, nunquam mihi uenit in mentem, quo plus insumptum in monimentũ esset, quàm nescio quid quod lege conceditur, tantundem populo dandum esse: quod non magnopere moueret, nisi nescio quo modo (ἀλόγως fortasse) nollẽ illud ullo nomine, nisi fani, appellari. quod si uolumus; uereor, ne assequi non possimus, nisi mutato loco. hoc quale sit, quæso considera: nam etsi minus urgeor, meq; ipse propemodum collegi, tamen indigeo tui consilij. itaque te uehementer etiam atque etiam rogo, magis quàm à me uis, aut pateris te rogari, ut hanc cogitationem toto pectore amplectare. Vale.

CICERO ATTICO S.

FANVM *fieri uolo, neque hoc mihi erui potest. sepulcri similitudinẽ effugere, non tam propter pœnam legis studeo, quàm ut maxime assequar ἀποθέωσιν: quod poteram, si in ipsa uilla facerem: sed, ut sæpe locuti sumus, commutationes dominorum reformido. in agro ubicunque fecero, mihi uideor assequi posse, ut posteritas habeat religionem. hæ meæ tibi ineptiæ (fatebor enim) ferendæ sunt. non habeo, ne me quidem ipsum, qui cum tam audacter communicem, quàm te. si tibi res, si locus, si institutum placet, lege quæso legem, mihiq; eam mitte. si quid in mentem ueniet, quomodo eam effugere possimus; utemur.* Ad Brutum *si quid scribes, nisi alienum putabis, obiurgato eum, quòd in* Cumano *esse noluerit propter eam causam, quam tibi dixi: cogitanti enim mihi, nihil tam uidetur potuisse facere rustice. & si tibi placebit sic agere de fano, ut cœpimus; uelim cohortere, & exacuas* Cluatium*: nam etiam si alio loco placebit; illius nobis opera, consilioq; utendum puto. tu ad uillam fortasse cras.* Vale.

CICERO ATTICO S.

A TE *heri duas epistolas accepi, alteram pridie datam* Hilaro*, alteram eodẽ die tabellario. accepiq; ab* Aegypta *literas eodem die,* Piliam*, &* Atticam *plane belle se habere. tuæ literæ mihi redditæ sunt tertiodecimo die.* Quòd *mihi* Bruti *literas, gratum. ad me quoque misit. eam ipsam ad te epistolam misi, & ad eam exemplum mearũ literarum.* De *fano, si nihil mihi hortorũ*

inuenis

inuenis, qui quidem tibi inueniendi sunt, si me tanti facis, quanti certe facis: ualde probo rationem tuam de Tusculano. quamuis prudens ad cogitandum sis, sicut es: tamē, nisi magnæ curæ tibi esset, ut ego consequerer id, quod magnopere uellem, nūquam ea res tibitā belle in mentem uenire potuisset. sed nescio quo pacto celebritatē requiro. itaque hortos mihi conficias, necesse est. maxima est in Scapulæ celebritas, propinquitas præterea ubi sis, ne totū diē in uilla. quare ante, quàm discedit, Othonem, si Romæ est, conuenias peruelim. si nihil erit, etsi tu meā stultitiam consuesti ferre, eò tamen progrediar, ut mihi stomachere. Drusus enim certe uendere uult. si ergo aliud erit, non mea erit culpa, nisi emero? qua in re ne labar, quæso prouide. prouidendi autē una ratio est, si quid de Scapulanis possumus. & uelim me certiorem facias, quandiu in suburbano sis futurus. Apud Terentiam gratia opus est nobis, tuaq; auctoritate. sed facies, ut uidebitur: scio enim, si quid mea intersit, tibi maiori curæ solere esse, quàm mihi. Hirtius ad me scripsit, Sex. Pompeiū Corduba exisse, & fugisse in Hispaniam citeriorem, Cneum fugisse nescio quo, neque enim curo: nihil præterea noui. literas Narbone dedit XIIII. cal. Mai. Tu mihi de Caninij naufragio quasi dubia re misisti. scribas igitur, si quid erit certius. Quod me à mœstitia auocas, multū proficies, si locū fano dederis. multa mihi εἰς ἀποθέωσιν in mentē ueniunt: sed loco ualde opus est. quare etiam Othonem uide. Vale.

CICERO ATTICO S.

NON dubito, quin occupatissimus fueris, qui ad

me nihil literarum. sed homo nequam, qui tuũ cõmodum non expectarit, cum ob eam unam causam missus esset. nũc quidẽ, nisi quid te tenuit, suspicor esse in suburbano. at ego hic scribendo dies totos nihil equidem leuor, sed tamen aberro. Asinius Polio ad me scripsit de impuro nostro cognato. quod Balbus minor nuper satis plane, Dolabella obscure, hic apertissime. ferrem grauiter, si nouæ ægrimoniæ locus esset. sed tamen quid impurius? ô hominem cauendum: quanquã mihi quidẽ. sed tenendus dolor est. tu, quoniam necesse nihil est, sic scribes aliquid, si uacabis. Quod putas oportere prouideri iam animi mei firmitatem, grauiusq; quosdam scribis de me loqui, quàm aut te scribere, aut Brutum: si, qui me fractum animo, & debilitatum putant, sciant, quid literarum, & cuius generis conficiã; credo, si modo homines sint, existiment me, siue ita leuatus sim, ut animum uacuũ ad res difficiles scribendas afferam, reprehendendũ non esse; siue hanc aberrationem à dolore delegerim, quæ maxime liberalissima, doctoq; homine dignissima, laudari etiam oportere. sed cum ego faciam omnia, quæ facere possim ad me adiuuandum; tu effice id, quod uideo te non minus, quàm me, laborare. hoc mihi debere uideor, neque leuari posse nisi soluero, aut uidero me posse soluere, id est locũ, qualẽ uolo, inuenero. hæredes Scapulæ si istos hortos, ut scribis tibi Othonẽ dixisse, partibus quatuor factis, liceri cogitãt: nihil est scilicet emptori loci. sin uenibunt: quid fieri possit, uidebimus. nam ille locus publicatus, qui est Trebonij, & Cusinij, erat ad me allatus. sed scis aream esse. nullo pacto probo. Clodiæ sane placent, sed non puto esse uena-

leis. de Drusi hortis, quamuis ab ijs abhorreas, ut scribis; tamen eo confugiam, nisi quid inueneris. ædificatio me nō mouet: nihil enim aliud ædificabo, nisi id, quod etiā si illos non habuero. Κύρος mihi sic placuit, ut cætera Antisthenis, hominis acuti magis, quàm eruditi. Vale.

CICERO ATTICO S.

TABELLARIVS cum ad me sine literis tuis uenisset, existimaui, tibi eā causam non scribendi fuisse, quòd pridie scripsisses, ea ipsa, ad quæ rescripsi hac epistola. expectarā tamen aliquid de literis Asinij Polionis. sed nimium ex meo otio tuum specto. quanquā tibi remitto, nisi quid necesse erit, necesse ne habeas scribere, nisi eris ualde otiosus. De tabellarijs facerē, quod suades, si essent ullæ necessariæ literæ, ut erant olim, cū breuioribus diebus tamen quotidie respondebant tēpori tabellarij. et erat aliquid, Silius, Drusus, alia quædam. nunc, nisi Otho extitisset, quid scriberemus, nō erat. id ipsum dilatum est: tamen alleuor, cum loquor tecum absens, multo etiā magis, cum tuas literas lego. sed quoniam & abes, (sic enim arbitror) & scribendi necessitas nulla est, conquiescent literæ, nisi quid noui extiterit. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVALIS futura sit Cæsaris uituperatio contra laudationē meā, perspexi ex eo libro, quā Hirtius ad me misit, in quo colligit uitia Catonis, sed cū maximis laudibus meis. itaque misi librum ad Muscam, ut tuis librarijs daret. uolo enim eum diuulgari: quod quo facilius fiat, imperabis tuis. συμβουλευτικὸν sæpe conor: ni-

hil reperio: & quidem mecum habeo & Ἀριστοτέλους & Θεοπόμπου πρὸς Ἀλέξανδρον: sed quid simile? illi, quæ & ipsis honesta essent, scribebant, et grata Alexandro. ecquid tu eiusmodi reperis? mihi quidem nihil in mentem uenit. Quod scribis te uereri, ne, & gratia, & auctoritas nostra hoc meo mœrore minuatur: ego, quid homines aut reprehendant, aut postulent, nescio: ne doleam? qui potest? ne iaceam? quis unquã minus? dum tua me domus leuabat, quis à me exclusus? quis uenit, qui offenderetur? Asturam sum à te profectus. legere isti læti, qui me reprehendunt, tam multa non possunt, quàm ego scripsi: quàm bene, nihil ad rem: sed genus scribendi id fuit, quod nemo abiecto animo facere posset. XXX dies in hortis fui. quis aut cõgressum meum, aut facilitatem sermonis desiderauit? nunc ipsum, ea lego, ea scribo, ut ij, qui mecũ sunt, difficilius otium ferant, quàm ego laborem. si quis requirit, cur Romæ nõ sim: quia discessus est: cur nõ sim in his meis prædiolis, quæ sunt huius temporis; quia frequentiam illam non facile ferrem. ibi sum igitur, ubi is, qui optimas Baias habebat, quotannis hoc tempus consumere solebat. cum Romam uenero, nec uultu, nec oratione reprehendar. hilaritatem illam, qua hanc tristitiam temporũ condiebamus, in perpetuum amisi. constantia, & firmitas nec animi, nec orationis requiretur. De hortis Scapulanis hoc uidetur effici posse, aliud tua gratia, aliud nostra, ut præconi subijciantur. id nisi fit, excludemur. sin ad tabulã uenimus, uincemus facultates Othonis nostra cupiditate. nam quod ad me de Lentulo scribis, non est in eo. Faberiana modo res certa sit, tuq; enitare, quod

facis: quod uolumus, consequemur. Quod quæris, quã diu hic: paucos dies: sed certũ nõ habeo: simul ac cõstituero, ad te scribã: et tu ad me, quãdiu in suburbano sis futurus. quo die ego ad te hæc misi, de Pilia, et Attica mihi quoque eadẽ, quæ scribis, et scribũtur, et nũciãtur.

CICERO ATTICO S.

NIHIL *erat, quod scriberem: scire tamẽ uolebã, ubi esses; si abes, aut absuturus es, quando rediturus esses. facias igitur me certiorẽ. & quod tu scire uolebas, ego quando ex hoc loco: postridie iduum Lanuuij constitui manere, inde postridie in Tusculano, aut Romæ. utrum sim facturus, eo ipso die scies. Scis, quàm sit φιλαίτιον συμφορά, minime in te quidem: sed tamẽ aui de sum affectus de fano; quòd nisi, non dico, effectum erit, sed fieri uidero, audebo hoc dicere, et tu, ut soles, accipies, incursabit in te dolor meus, non iure ille quidẽ, sed tamen feres hoc ipsum, quod scribo, ut omnia mea fers, ac tulisti. omnes tuas consolationes unam hanc in rem uelim conferas. si quæris, quid optem: primum Scapulæ, deinde Clodiæ, postea, si Silius nolet, Drusus aget iniuste, Cusinij, & Trebonij. puto Terentium esse dominum, Rebilum fuisse certo sciò. sin autem tibi Tusculanum placet, ut significasti quibusdam literis: tibi assentiar. hoc quidem utique perficies, si me leuari uis, quem iam etiam grauius accusas, quàm patitur tua consuetudo: sed facis summo amore, & uictus fortasse uitio meo: sed tamen, si me leuari uis, hæc summa leuatio, uel, si uerum scire uis, una. Hirtij epistolam si legeris, quæ mihi quasi πρόπλασμα uidetur eius uituperatio-*

nis, quam Cæsar scripsit de Catone, facias me, quid tibi uisum sit, si tibi erit cõmodum, certiorem. Redeo ad fanum. nisi hac æstate absolutum erit, quam uides integram restare; scelere me liberatum non putabo. Vale.

CICERO ATTICO S.

NVLLVM à te desideraui diem literarũ. uidebã enim quæ scribis: et tamẽ suspicabar, uel potius intelligebam, nihil fuisse, quod scriberes. ad VI. id. uero & abesse te putabã; & plane uidebam, nihil te habere. ego tamen ad te fere quotidie mittam: malo enim frustra, quàm te non habere, cui des; si quid forte sit, quod putes me scire oportere. itaque accepi VI. id. literas tuas inanes: quid enim habebas, quod scriberes? mihi tamen illud, quidquid erat, nõ molestũ fuit, nihil aliud, scire me, noui t e nihil habere. scripsisti tamen nescio quid de Clodia. ubi ergo ea est, aut quãdo uẽtura? placet mihi res sic, ut secundũ Othonẽ nihil magis. sed neque hanc uenditurã puto; delectatur enim, et copiosa est: & illud alterũ quàm sit difficile, te nõ fugit. sed obsecro enitamur, ut aliquid ad id, quod cupio, excogitemus. ego me hinc postridie exiturũ puto, sed aut in Tusculanum, aut domum, inde fortasse Arpinũ. cum certum sciero, scribam ad te. Venerat mihi in mentem monere te, ut id ipsum, quod facis, faceres: putabã enim cõmodius te idẽ istud domi agere posse, interpellatione sublata. Vale.

CICERO ATTICO S.

EGO postridie iduũ, ut scripsi ad te ante, Lanuuij manere cõstitui, inde aut Romæ, aut in Tusculano. scies

a ante utrunque. Quod scies recte illã rem fore leuamento; bene facis, cum id esset, mihi crede, perinde, ut existimare tu non posses. res indicat, quantopere id cupiam, cũ tibi audeam confiteri, quem id non ita ualde probare arbitrer. sed ferendus tibi in hoc meus error. ferendus? immo uero etiã adiuuandus. De Othone, diffido, fortasse quia cupio: sed tamen maior etiam res est, quàm facultates nostræ, præsertim aduersario & cupido, & locuplete, & hærede. proximum est, ut uelim Clodiæ. si ista minus confici possunt, effice quiduis. ego me maiore religione, quàm quisquam fuit ullius uoti, obstrictum puto. uidebis etiam Trebonianos: etsi absunt domini. sed, ut ad te heri scripsi, considerabis etiam de Tusculano; ne æstas effluat: quod certe non est committendum. Vale.

CICERO ATTICO S.

ET *Hirtiũ aliquid ad te* συμπαθῶς *de me scripsisse, facile patior; (fecit enim humane) et te eius epistolã ad me nõ misisse, multo facilius: tu enim etiam humanius. illius librum, quem ad me misit de Catone, propterea uolo diuulgari ab tuis, ut ex istorũ uituperatione sit illius maior laudatio. Quod per Mustelam agis, habes hominẽ ualde idoneũ, meiq; sane studiosum iam inde à Pontiano. perfice igitur aliquid: quid autem aliud, nisi ut aditus sit emptori? quod per quemuis hæredem potest effici: sed Mustelam id perfecturum, si rogaris, puto. mihi uero & locum, quem opto, ad id, quod uolumus, dederis, & præterea* ἐπίγραμμα. *nam illa Silij, & Drusi non satis* οἰκοδεσποτικὰ *mihi uidentur: quid*

enim ſedere totos dies in uilla iſta? igitur malim primũ Othonis, deinde Clodiæ. ſi nihil fiet, aut Druſo ludus eſt ſuggerendus, aut utendum Tuſculano. Quòd domi te incluſiſti, ratione feciſti: ſed quæſo confice, & te uacuũ redde nobis. ego hinc, ut ſcripſi antea, poſtridie idus Lanuuium, deinde poſtridie in Tuſculano: contudi enim animum, & fortaſſe uici, ſi modo permanſero. ſcies igitur fortaſſe cras, ſummum perendie. ſed quid eſt quæſo? Philotimus nec Cartini Pompeium teneri: qua de re literarum ad Clodium Patauinum miſſarum exẽplum mihi Oppius, & Balbus miſerant, ſe id factum arbitrari: bellumq; narrat reliquũ ſatis magnum. ſolet omnino eſſe Fuluiaſter: ſed tamen, ſi quid habes. uolo etiam ſcire de naufragio Caniniano, quid ſit. Vale.

CICERO ATTICO S.

EGO hic duo magna συντάγματα abſolui: nullo enim alio modo à miſeria quaſi aberrare poſſum. tu mihi, etiã ſi nihil erit, quód ſcribas, quod fore ita uideo; tamẽ id ipſum ſcribas uelim, te nihil habuiſſe, quod ſcriberes, dũ modo ne his uerbis. De Attica, optime. ἀκηδία tua me mouet. etſi ſcribis nihil eſſe. In Tuſculano eo cõmodius ero, quòd & crebrius tuas literas accipiam, et te ipſum non nunquam uidebo: nam cæteroqui ἀνεκτότερα erant Aſturæ: nec hæc, quæ refricant, hic me magis angunt. etſi tamen, ubicunque ſum, illa ſunt mecũ. De Cæſare uicino ſcripſeram ad te, quia cognoram ex tuis literis. eum σύνναον Quirini malo, quàm Salutis. Tu uero peruulga Hirtium: id enim ipſum putaram, quod ſcribis; ut, cum ingeniũ amici noſtri probaretur,

ὑπόθεσις *uituperandi Catonis irrideretur. Vale.*

CICERO ATTICO. S.

VINCAM, *opinor, animum: Lanuuio pergã in Tusculanum: aut enim mihi in perpetuum fundo illo carendum est,(nam dolor idem manebit,tantum mediocrius)aut nescio quid intersit, utrum illuc nunc ueniam, an ad decem annos: neque enim ista maior admonitio, quàm quibus assidue conficior & dies,& noctes. quid ergo, inquies, nihil literæ? in hac quidẽ re, uereor,ne etiã contrà:nã essem fortasse durior: exculto enim animo nihil agreste,nihil inhumanum est. Vale.*

CICERO ATTICO S.

TV *igitur, ut scripsisti,nec id incõmodo tuo:uel binæ enim poterũt literæ.occurrã etiã,si necesse erit. ergo id quidẽ,ut poteris.De Mustela,ut scribis. etsi magnum opus est. eo magis delabor ad Clodiam. quanquam in utroque Faberianũ nomen explorandũ est. de quo,nihil nocuerit, si aliquid cum Balbo eris locutus, & quidem, ut res est, emere nos uelle, nec posse sine isto nomine, nec audere incerto. sed quando Clodia Romæ futura est, et quia tanti rem æstimas, eò prorsus specto, non quin illud malim: sed & magna res est, et difficile certamen cum cupido, cum locuplete, cum hærede. etsi de cupiditate nemini concedam: cæteris rebus infirmiores sumus. sed hæc coram. Hirtij librum, ut facis, diuulga. De Philotimo, idem & ego arbitrabar. Domum tuam pluris uideo futuram uicino Cæsare. Tabellarium meũ hodie expectamus: nos de Pilia,& Attica certiores faciet.*

CICERO ATTICO S.

DOMI te libenter esse, facile credo. sed uelim scire, quid tibi restet, aut iam'ne cõfeceris. ego te in Tusculano expecto, eoq; magis, quòd Tironi statim te uenturũ scripsisti, & addidisti, te putare opus esse. sentiebã omnino, quantũ mihi præsens prodesses, sed multo magis post discessum tuum sentio. quamobrẽ, ut ante ad te scripsi, aut ego ad te totus, aut tu ad me, quod licebit.

CICERO ATTICO S.

HERI nõ multo post, quàm tu à me discessisti, puto, quidã urbani, ut uidebãtur, ad me mãdata, et literas attulerũt à C. Mario C. F. cũ multis uerbis agere mecũ, per cognationẽ, quæ mihi secũ esset; per eũ Mariũ, quẽ scripsissem; per eloquẽtiã L. Crassi aui sui, ut se defenderẽ: causamq; suã mihi perscripsit. rescripsi, patrono illi nihil opus esse, quoniã Cæsaris, propinqui eius, omnis potestas esset, uiri optimi, & hominis liberalissimi: me tamẽ ei fauturũ. O tẽpora: fore, cũ dubitet Curtius cõsulatũ petere? sed hæc hactenus. De Tirone mihi curæ est: sed iam sciã, quid agat: heri enim misi, qui uideret: cui etiã ad te literas dedi. Epistolã ad Cæsarẽ tibi misi. Horti quam in diẽ proscripti sint, uelim ad me scribas.

CICERO ATTICO S.

VT me leuarat tuus aduentus, sic discessus afflixit. quare, cũ poteris, id est cum Sexti auctioni operam dederis, reuises nos. uel unus dies mihi erit utilis, quid dicam gratus? ipse Romam uenirẽ, ut una essemus, si

satis consilium quadam de re haberem. Vale.

CICERO ATTICO S.

TIRONEM *habeo citius, quàm uerebar. uenit etiã* Nicias: *&* Valeriũ *hodie audiebã esse uẽturũ. quãuis multi sint, magis tamẽ ero solus, quàm si unus esses. sed expecto te à* Peduceo *utique. tu autẽ significas aliquid, etiã ante. uerũ id quidẽ, ut poteris.* De Virgilio, *ut scribis. hoc tamẽ uelim scire, quãdo auctio. Epistolã ad* Cæsarẽ *mitti, uideo tibi placere. quid quæris? mihi quoque idẽ maxime placuit, et eo magis, quòd nihil est in ea nisi optimi ciuis, sed ita optimi, ut tẽpora, quibus parere omnes* πολιτικοὶ *præcipiunt. sed scis nobis esse uisum, ut isti ante legerent. tu igitur id curabis. sed, nisi plane ijs intelliges placere, mittenda non est. id autẽ utrum illi sentiant, an uero simulent, tu intelliges. sed mihi simulatio pro repudiatione fuerit.* τοῦτο δὲ μηλώσῃ. De Cerelia *quid tibi placeret,* Tiro *mihi narrauit: debere, non esse dignitatis meæ: perscriptionem tibi placere: hoc metuere, alterum in metu non ponere. sed & hæc, & multa alia coram. sustinenda tamen, si tibi uidebitur, solutio est nominis* Cereliani, *dum & de* Metone, *& de* Faberio *sciam.* Vale.

CICERO ATTICO S.

L. TVLLIVM Montanũ *nosti, qui cũ* Cicerone *profectus est. ab eius sororis uiro literas accepi,* Montanũ Plãco *debere, quòd præs pro* Flaminio *sit,* HS XX. *de ea re nescio quid te à* Montano *rogatum. sane uelim, siue* Plancus *est rogandus, siue qua re potes illum iuuare;*

iuues. pertinet ad nostrum officiũ. si res tibi forte notior est, quàm mihi, aut si Plancum rogádum putas, scribas ad me uelim, ut, quid rei sit, & quid rogádum, sciam. De epistola ad Cæsarem quid egeris, expecto. De Silio non ita sane laboro. tu mihi aut Scapulanos, aut Clodianos efficias, necesse est. sed nescio quid uideris dubitare de Clodia, utrum, quando ueniat, an sint'ne uenales? Sed quid est, quod audio, Spintherem fecisse diuortium? De lingua Latina securi es animi, dices, qui talia conscribis. ἀπόγραφα sunt: minore labore fiunt. uerba tantum affero, quibus abundo. Vale.

CICERO ATTICO S.

EGO, etsi nihil habeo, quod ad te scribã, scribo tamen, quia tecũ loqui uideor. hic nobiscũ sunt Nicias & Valerius. hodie tuas literas expectabamus matutinas. erunt fortasse alteræ pomeridianæ, nisi te Epiroticæ literæ impedient, quas ego non interpello. misi ad te epistolas ad Martianum, & ad Montanum. eas in eundẽ fasciculum uelim addas, nisi forte iam dedisti. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER XIII.

CICERO ATTICO S.

A D Ciceronem ita scripsisti, ut neque seuerius, neque temperatius scribi potuerit, nec magis, quam quẽadmodũ ego maxime uellẽ: prudẽtissime etiam ad Tullios. quare aut ista proficient, aut

aliud agamus. De pecunia uero, uideo à te omnem dili gentiam adhiberi, uel potius iam adhibitã: & si efficis, à te hortos habebo. nec uero ullũ genus possessionis est, quod malim, maxime scilicet ob eã causam, quæ suscepta est, cuius festinationẽ mihi tollis, quoniam de æstate polliceris, uel potius recipis. deinde etiã ad καταβίωσιν, mœstitiamq; minuẽdã nihil mihi reperiri potest aptius. cuius rei cupiditas impellit me interdum, ut te hortari uelim. sed me ipse reuoco: nõ enim dubito, quin, quod me ualde uelle putes, in eo tu me ipsum cupiditate uincas. itaque istuc iã pro facto habeo. Expecto, quid istis placeat de epistola ad Cæsarẽ. Nicias te, ut debet, amat, uehementerq; tua sui memoria delectatur. Ego uero Peduceum nostrũ uehementer dil go: nã & quãsi patrem feci, totum in hunc: ipsum per se æque amo, atque illum amaui; te uero plurimũ, qui hoc ab utroque nostrũ fieri uelis. Si hortos inspexeris, etsi de epistola certiorẽ me feceris, dederis mihi quod ad te scribam: sin minus, scribam tamen aliquid: nunquam enim deerit. Vale.

CICERO ATTICO S.

GRATIOR *mihi celeritas tua, quàm ipsa res: quid enim indignius? sed iã ad ista obduruimus, & humanitatẽ omnẽ exuimus. Tuas literas hodie expectabã, nihil equidẽ ut ex iis noui: quid enim? uerũtamẽ. Oppio, & Balbo epistolas deferri iubebis, et tamen Pisonem sicubi de auro. Faberius si uenerit, uidebis, ut tantũ attribuatur, si modo attribuetur, quantũ debetur. accipies ab Erote. Ariarathes Ariobarzanis filius Romam uenit. uult, opinor, regnum aliquod emere à Cæsare: nam, quo*

modo nunc est, pedē ubi ponat in suo, nō habet. omnino eum Sextius noster parochijs publicis occupauit: quod quidem facile patior. uerùtamen, quòd mihi summo beneficio meo magna cū fratribus illius necessitudo est, inuito eum per literas, ut apud me diuersetur. ad eam rem cum mitterē Alexandrum, has ei dedi literas. Cras igitur auctio Peducei: cum poteris ergo: etsi impediet fortasse Faberius: sed tamen, cum licebit. Dionysius noster grauiter queritur, & tamen iure, à discipulis abesse tandiu. multis uerbis scripsit ad me, credo item ad te. mihi quidem uidetur etiam diutius absuturus. ac nollem: ualde enim hominem desidero. Vale.

parocSub publicand l.v.

se

CICERO ATTICO S.

A TE literas expectabam, nondum scilicet, nā hās mane rescribebā. Ego uero ista nomina sic probo, ut nihil aliud me moueat, nisi quòd tu uideris dubitare. illud enim non accipio in bonam partem, quòd ad me refers. quid? ipse negotium meum gererem, nisi consilio tuo? sed tamen intelligo, magis te id facere diligentia, qua semper uteris, quàm quòd dubites de nominibus istis. etenim Cœlium nō probas: plura non uis. utrunque laudo: his igitur utendum est. præs aliquando factus esset, in his quidem tabulis. à me igitur omnia. quòd dies longiores: teneamus modo, quod uolumus: puto fore istam etiam à præcone diem, certe ab hæredibus. De Crispo, & Mustela uidebis: & uelim scire, quæ sit pars duorū. De Bruti aduentu eram factus certior. attulerat enim ab eo Aegypta libertus literas. misi ad te epistolam, quia commode scripta erat. Vale.

esses Man.

* quam dies longior est Man.

CICERO ATTICO S.

HABEO *munus à te elaboratũ decem legatorũ. & quidem puto: nã filius anno post quæstor fuit, quàm consul Mumius. sed quoniã sæpius de nominibus quæris quid placeat: ego quoque tibi sæpius respondeo, placere. Si quid poteris cum Pisone, conficies: Aulus enim uidetur in officio futurus. Velim ante possis: si minus, utique simul, cum Brutus ueniet in Tusculanũ. magni interest mea, una nos esse. scies autẽ, qui dies is futurus sit, si puero negotiũ dederis, ut quærat. Spurium Mummium putaram in decem legatis fuisse, & uidelicet: etenim* εὔλογον, *fratri fuisse. fuit enim ad Corinthum.*

Auius l. v.

CICERO ATTICO S.

MISI *tibi Torquatũ. colloquere tu quidẽ cũ Silio, ut scribis, et urge. illã diẽ negabat esse mẽse Maio, istã nõ negabat. sed tu, ut omnia, istuc quoque ages diligenter. De Crispo, et Mustela scilicet, cũ quid egeris. Quoniã ad Bruti aduẽtũ fore te nobiscum polliceris, satis est, præsertim cũ hi tibi dies in magno nostro negotio cõsumãtur.*

CICERO ATTICO S.

DE *aquaductu probe fecisti. columnarium, uide, ne nullum debeamus. quanquam mihi uideor audisse à Camillo, cõmutatam esse legem. Pisoni, quid est, quod honestius respondere possimus, quàm solitudinẽ Catonis? nec cohæredibus solum Herennianis, sed etiã, ut scis, (tu enim mecum egisti) de puero Lucullo: quam pecuniam tutor (nã hoc quoque ad rẽ pertinet) in Achaia sumpse-*

rat. sed agit liberaliter, quoniam negat se quidquam facturum contra nostram uoluntatem. coram igitur, ut scribis, constituemus, quemadmodum rem explicemus. quòd reliquos cohæredes conuenisti, plane bene. Quod epistolam meam ad Brutum poscis, nō habeo eius exemplum, sed tamē saluum est, & ait Tiro te habere oportere, &, ut recordor, una cum illius obiurgatoria tibi meam quoque, quam ad eum rescripseram, misi. Iudiciali molestia ut caream, uidebis. Tuditanum istum, proauum Hortensij, plane non noram; & filium, qui tum non potuerat esse legatus, fuisse putaram. Mumiū fuisse ad Corinthū, pro certo habeo: sæpe enim hic Spurius, qui nuper est * epistolas mihi pronunciabat uersiculis facetis ad familiareis missas à Corintho. sed non dubito, quin fratri fuerit legatus, non in decem. atque hoc etiam accepi, nō solitos maiores nostros legare in decem, qui essent imperatorum necessarij, ut nos, ignari pulcherrimorum institutorum, aut negligentes potius, M. Lucullum, & L. Murænam, & cæteros ad L. Lucullū misimus. illudq; εὐλογώτατον, illum fratri in primis eius legatis fuisse. Vale.

CICERO ATTICO S.

OPERAM tuam multā, qui & hæc cures, & mea expedias, & sis in tuis multo minus diligēs, quàm in meis. Sextius apud me fuit, & Theopompus pridie: uenisse à Cæsare narrabat literas. hoc scribere, sibi certū esse Romæ manere, causamq; eā ascribere, quæ erat in epistola nostra, ne se absente leges suæ negligerentur, sicut esset neglecta sumptuaria. est εὔλογον: idq; eram suspicatus

suspicatus. sed istis mos gerendus est, nisi placet hanc ipsam sententiā nos persequi. et Lentulū cum Metella fecisse diuortium. hæc omnia tu melius. rescribes igitur quidquid uoles, dum modo quid. iam enim non reperio, quid te rescripturum putem, nisi forte de Mustela, aut si Silium uideris. Brutus heri uenit in Tusculanum post horam decimam. hodie igitur me uidebit: ac uellē, cum tu adesses. misi equidem ei nunciari, te, quoad potuisses, expectasse eius aduentū, uenturūq;, si audisses, meq;, ut facio, continuo te certiorē esse facturū. Vale.

CICERO ATTICO S.

PLANE *nihil erat, quod ad te scriberem: modo enim discesseras, et paulo post triplices remiseras. uelim cures fasciculum ad Vestoriū deferendū: & alicui des negotium, qui quærat, Q. Faberij fundus num quis in Pompeiano, Nolano uendalis sit. Epitomen Bruti Cœlianorum uelim mihi mittas, & à Philoxeno* Παναιτίου περὶ προνοίας. *te idibus uidebo cum tuis. Vale.*

CICERO ATTICO S.

COMMODVM *discesseras heri, cum Trebatius uenit, paulo post Curtius, hic salutandi causa, sed mansit inuitatus. Trebatium nobiscum habemus. hodie mane Dolabella. multus sermo ad multū diem. nihil possum dicere* ἐκτενέστερον, *nihil* φιλοστοργότερον. *uentum est tamen ad Quintum. multa* ἄφατα, ἀδιήγητα, *sed unum eiusmodi, quod, nisi exercitus sciret, non modo Tironi dictare, sed ne ipse quidem auderem scribere. sed hactenus.* εὐκαίρως *ad me uenit, cum haberem Do*

labellam, Torquatus: humanissimeq; Dolabella, quibus uerbis secum egissem, exposuit: commodum enim egeram diligentissime. quæ diligentia grata est uisa Torquato. A' te expecto, si quid de Bruto. quanquã Nicias confectum putabat, sed diuortium non probari: quo etiam magis laboro idem, quod tu: si quid est enim offensionis, hæc res mederi potest. mihi Arpinum eundum est: nam & opus est constitui à nobis illa prædiola; & uereor, ne exeundi potestas non sit, cum Cæsar uenerit: de cuius aduentu eam opinionem Dolabella habet, quam tu cõiecturam faciebas ex literis Messallæ. cum illuc uenero, intellexeroq; quid negotij sit, tum, ad quos dies rediturus sim, scribam ad te. Vale.

CICERO ATTICO S.

MINIME *miror, te et grauiter ferre de Marcello, & plura uereri periculi genera: quis enim hoc timeret, quod neque acciderat antea, nec uidebatur natura ferre, ut accidere posset? omnia igitur metuenda. sed illud* παρὰ τὴν ἱστορίαν *tu, præsertim me reliquum consularem. quid tibi Seruius, quid uidetur? quanquam hoc nullam ad partem ualet scilicet, mihi præsertim, qui non minus bene actum cum illis putem. quid enim sumus? aut quid esse possumus? domi'ne, an foris? quòd nisi hoc mihi uenisset in mentem, scribere ista nescio quæ, quò uerterem me, non haberem. ad Dolabellam, ut scribis, ita puto faciendum,* κοινότερα *quædam, &* πολιτικώτερα. *faciendum certe aliquid est: ualde enim desiderat. Brutus si quid, curabis ut sciam. cui quidem quamprimum agendum puto, præsertim*

si statuit: sermunculum enim omnem aut restinxerit, aut sedarit: sunt enim, qui loquantur etiam mecum. sed hæc ipse optime, præsertim si etiam tecum loquetur. Mihi est in animo proficisci X I. cal. hic enim nihil habeo quod agam, ne hercule illic quidem, nec usquam, sed tamen illic. hodie Spintherem expecto: misit enim Brutus ad me: per literas purgat Cæsarem de interitu Marcelli: in quem, ne si insidijs quidem ille interfectus esset, caderet ulla suspicio. nunc uero, cum de Magio constet, non'ne furor eius omnem causam sustinet? plane, quid sit, non intelligo. explanabis igitur. quanquam nihil habeo, quod dubitem, nisi, ipso Magio quæ fuerit causa amentiæ: pro quo quidem etiam sponsor factus est. nimirum id fuit: soluendo enim non erat: credo enim petijsse à Marcello aliquid, & illum, ut erat, constantius respondisse, οὐ γὰρ ὄνειδος. Vale.

CICERO ATTICO S.

CREDEBAM *esse facile: totum est aliud, postea quàm sum à te diiunctior. sed fuit faciendum, ut & constituerem mercedulas prædiorum, & ne magnũ onus obseruantiæ Bruto nostro imponerem: posthac enim poterimus commodius colere inter nos in Tusculano: hoc autem tempore, cum ille me quotidie uidere uellet, ego ad illum ire non possem, priuabatur omni delectatione Tusculani. tu igitur, si Seruilia uenerit, si Brutus quid egerit, etiam si constituerit quando obuiã, quidquid denique erit, quod scire me oporteat, scribes. Pisonem, si poteris, conuenies. uides, quàm maturum sit. sed tamen, quod commodo tuo fiat. Vale.*

CICERO ATTICO S.

VALDE me momorderunt epiſtolæ tuæ de Attica noſtra: eædẽ tamen ſanauerunt: quòd enim te ipſe cõſolabare eiſdem literis, id mihi erat ſatis firmũ ad leniendam ægritudinẽ. Ligarianã præclare uendidiſti. poſthac quidquid ſcripſero, tibi præconium deferã. Quod ad me de Varrone ſcribis, ſcis, me antea orationes, aut aliquid id genus ſolitũ ſcribere, ut Varronẽ nuſquam poſſem intexere. poſtea autẽ quàm hæc cœpi φιλολογώτερα, iam Varro mihi denũciauerat magnã ſane, & grauem προσφώνησιν. bienniũ præteriјt, cũ ille καλλιππίδης aſſiduo curſu cubitũ nullum proceſſerit. ego autem me parabam ad id, quod ille mihi miſiſſet, ut αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώϊον, ſi modo potuiſſem: nam hoc etiã Heſiodus aſcribit, αἴ κε δύνηαι. nunc illam περὶ τελῶν σύνταξιν, ſane mihi probatam, Bruto, ut tibi placuit, deſpondimus. idq; eum non nolle mihi ſcripſiſti. ergo illam ἀκαδημικὴν, in qua homines, nobiles illi quidem, ſed nullo modo philologi, nimis acute loquũtur, ad Varronem transferamus: etenim ſunt Ἀντιόχεια, quæ iſte ualde probat. Catulo, et Lucullo alibi reponemus, ita tamen, ſi tu hoc probas: deq; eo mihi reſcribas, uelim. De Brinniana auctione accepi à Veſtorio literas. ait, ſine ulla controuerſia rem ad me eſſe collatam (Romæ uidelicet, aut in Tuſculano me fore putauerũt) ad VIII. cal. Quint. dices igitur uel amico tuo, uel Othoni cohæredi meo, uel Labeoni noſtro, paulũ proferant auctionẽ; me circiter nonas in Tuſculano fore. cũ Piſone Erotẽ habes. De Scapulanis hortis toto pectore cogitemus. dies adeſt.

LIBRI DE FINIB.

CICERO ATTICO S.

COMMOTVS *tuis literis, quòd ad me de* Var*rone ſcripſeras, totam* Academiam *ab hominibus nobiliſſimis abſtuli, tranſtuliq; ad noſtrum ſodalem, & ex duobus libris contuli in quatuor. grandiores ſunt omnino, quàm erant illi, ſed tamen multa detracta. tu autem mihi peruelim ſcribas, qui intellexeris illum uelle. illud utique ſcire cupio, quem intellexeris ab eo* ζηλοτυπεῖσθαι, *niſi forte* Brutum. *Id hercle reſtabat. ſed tamen ſcire peruelim. libri quidem ita exierunt, (niſi forte me communis,* φιλαυτία *decipit) ut in tali genere ne apud* Græcos *quidem ſimile quidquam. tu illam iacturam feres æquo animo, quòd illa, quæ habes de* Acade*micis, fruſtra deſcripta ſunt. multo tamen hæc erunt ſplendidiora, breuiora, meliora. nunc autem* ἀπορῶ, *quò me uertam: uolo* Dolabellæ *ualde deſideranti. non reperio, quid: & ſimul* αἰδέομαι Τρῶας*: neque, ſi aliquid, potero* μέμψιν *effugere. aut ceſſandum igitur, aut aliquid excogitandum. ſed quid hæc leuia curamus?* Attica *mea, obſecro te, quid agit? quæ me ualde angit. ſed crebro reguſto tuas literas. in his acquieſco: tamen expecto nouas.* Vale.

CICERO ATTICO S.

BRINNII *libertus, cohæres noſter, ſcripſit ad me, uelle, ſi mihi placet, cohæredes, &* Sabinum Albium *ad me uenire. id ego plane nolo. hæreditas tanti nõ eſt. & tamen obire auctionis diem facile poterunt, (eſt enim* III. *idus) ſi me in* Tuſculano *poſtridie nonas*

mane conuenerint. quod si laxius uolēt proferre diem, poterunt uel biduum, uel triduum, uel ut uidebitur: nihil enim interest. quare, nisi iam profecti sunt, retinebis homines. De Bruto si quid erit, de Cæsare si quid scies præterea, scribes. Illud etiã atque etiã consideres uelim, placeat'ne tibi mitti ad Varronem, quod scripsimus: etsi etiã ad te aliquid pertinet: nã scito, te ei dialogo adiunctũ esse tertiũ. opinor igitur consideremus. etsi nomina iã facta sunt: sed uel induci, uel mutari possunt. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVID *agit, obsecro te, Attica nostra? nam triduo abs te nullas acceperam: nec mirum: nemo enim uenerat: nec fortasse causa fuerat. itaque, ipse quid scriberem, non habebã. quo autẽ die has Valerio dabam, expectabam aliquem meorũ: qui si uenisset, et à te quid attulisset, uidebã non defuturũ, quid scriberem. Vale.*

CICERO ATTICO S.

NOS, *cum flumina, & solitudinem sequeremur, quo facilius sustentare nos possemus, pedem è uilla adhuc egressi non sumus: ita magnos, & assiduos imbres habebamus. illã Academicen σύνταξιν totam ad Varronem traduximus: modo fuit Catuli, Luculli, Hortensij: deinde, quia παρὰ τὸ πρέπον uidebatur, quòd erat hominibus non ignota, nõ illa quidem ἀπαιδευσία, sed in ijs rebus ἀτριψία; simul ac ueni ad uillam, eosdem illos sermones ad Catonem, Brutumq; transtuli. ecce tuæ literæ de Varrone. nemini uisa est aptior Ἀντιόχεια ratio. sed tamen uelim scribas ad me, primum*

placeat'ne tibi aliquid ad illum: deinde, si placebit, hoc ne potissimũ. Quid Seruilia, iam'ne uenit? Brutus ecquid agit, ecquando? de Cæsare quid auditur? ego ad nonas, quemadmodũ dixi. tu cũ Pisone, si quid poteris.

CICERO ATTICO S.

DE VI. expectabam Roma aliquid. non imperassem igitur aliquid tuis. nunc eadẽ illa, quid Brutus cogitet, aut si aliquid egit, et quid à Cæsare. sed quid ista, quæ minus curo? Attica nostra quid agat, scire cupio. etsi tuæ literæ (sed iam nimis ueteres sunt) recte sperare iubent. tamen expecto recens aliquid. Vale.

CICERO ATTICO S.

VIDES, propinquitas quid habet. nos uero cõficiamus hortos. colloqui uidebamur, in Tusculano cum essem: tãta erat crebritas literarũ: sed id quidẽ iam erit. ego interea admonitu tuo perfeci sane argutulos libros ad Varronẽ: sed tamẽ expecto, quid ad ea, quæ scripsi ad te: primum, qui intellexeris eũ desiderare à me, cum ipse homo πολυγραφώτατος nunquã me lacessisset: deinde, quẽ ζηλοτυπεῖν: multo Hortensiũ minus, aut eos, qui de rep. loquũtur. plane hoc mihi explices uelim: in primis, maneas'ne in sententia, ut mittam ad eum, quæ scripsi; an nihil necesse putes. sed hæc coram.

CICERO ATTICO S.

COMMODVM discesserat Hilarus librarius IIII. cal. cui dederã literas ad te, cum uenit tabellarius cum tuis literis pridie datis, in quibus illud mihi gratis-

ſimum fuit, quòd Attica noſtra rogat te, ne triſtis ſis, quodq; tu ἀκίνδυνα eſſe ſcribis. Ligarianam, ut uideo, præclare auctoritas tua commendauit: ſcripſit enim ad me Balbus, ac Oppius, mirifice ſe probare, ob eamq; cau- (+ l. v.) ſam ad Cæſarem meam ſe oratiunculam miſiſſe. hoc igitur idem tu mihi antea ſcripſeras. In Varrone iſta cauſa me non moueret, ne uiderer φιλένδοξος: ſic enim conſtituebam, neminem includere in dialogos eorum, qui uiuerent: ſed quia ſcribis & deſiderari à Varrone, & magni illum æſtimare, eos confeci, & abſolui, neſcio quàm bene, ſed ita accurate, ut nihil poſſet ſupra. Academicam omnem quæſtionem libris quatuor. in eis, quæ erant contra ἀκαταληψίαν præclare collecta ab Antiocho, Varroni dedi: ad ea ipſe reſpondeo: tu es tertius in ſermone noſtro. ſi Cottam, & Varronem feciſſem inter ſe diſputanteis, ut à te proximis literis admoneor, meum κωφὸν πρόσωπον eſſet. hoc in antiquis perſonis ſuauiter fit, ut & Heraclides in multis, et nos ſex de rep. libris fecimus. ſunt etiam de oratore noſtri (Libri de oratore.) tres, mihi uehementer probati. in eis quoque eæ perſonæ ſunt, ut mihi tacendum fuerit: Craſſus enim loquitur, Antonius, Catulus ſenex, C. Iulius frater Catuli, Cotta, Sulpicius. puero me hic ſermo inducitur, ut nullæ eſſe poſſent partes meæ. quæ autem his temporibus (Aristotelia dialogi.) ſcripſi, Ἀριστοτέλειον morem habent, in quo ſermo ita inducitur cæterorum, ut penes ipſum ſit principatus. ita confeci quinque libros περὶ τελῶν, ut Epicurea L. Torquato, Stoica M. Catoni, περιπατητικὰ M. Piſoni daremus. ἀζηλότυπον id fore putaram, quòd omnes illi deceſſerant. hæc Academica, ut ſcis, cum

Catulo, Lucullo, Hortensio contuleram. sane in perso-nas non cadebant: erant enim λογικώτερα, quàm ut illi de iis somniasse unquam uiderentur. itaque, ut le-gi tuas de Varrone, tanquam ἕρμαιον arripui. aptius esse nihil potuit ad id philosophiæ genus, quo ille maxi-me mihi delectari uidetur, measq; parteis, ut non sim consecutus, ut superior mea causa uideatur: sunt enim uehementer πιθανὰ Antiochia: quæ diligenter à me expressa, acumen habent Antiochi, nitorem orationis nostrum: si modo is est aliquis in nobis. sed tu, dandos ne putes hos libros Varroni, etiam atque etiam uidebis. mihi quædam occurrunt, sed ea coram. Vale.

CICERO ATTICO S.

A' CAESARE *literas accepi consolatorias, datas prid. cal. Mai. Hispali. De urbe augenda quid sit pro-mulgatum, non intellexi. id sane scire uelim. Tor-quato nostra officia grata esse facile patior: eaq; augere non desinam. De uxore Tuberonis, & priuigna, ne-que possum iam abdere, (est enim res peruulgata) ne-que Tuberonē uolo defendere: mirifice est enim φιλαί-τιος. Theatrum quidem sane bellum habuisti. ego, etsi hoc loco facillime sustentor, tamen te uidere cupio: ita-que, ut constitui, adero. Fratrem credo à te esse conuen-tum. scire igitur studeo, quid egeris. De fama nihil sa-ne laboro. etsi scripseram ad te tunc stulte. nihil me-lius: curandum enim non est: atque hoc, in omni uita sua quenque à recta conscientia transuersum unguem non oportere discedere. uiden', quàm φιλοσόφως? an tu nos frustra existimas hæc in manibus habere? δεδη-*

χρῆσαι te nollē, quod nihil erat: redeo enim rursus eodē, quidquā ne me putas curare in toto, nisi ut ei r.e desim? id ago scilicet, ut iudicia uidear tenere: μὴ γὰρ αὐτοῖς. uellē tā domestica ferre possem, quàm ista contēnere. putas autē me uoluisse aliquid, quod perfectū non sit? nō licet scilicet sententiam suam: sed tamen, quæ tum acta sunt, non possum non probare: et tamē non curare pulchre possum, sicuti facio. sed nimium multa de nugis.

CICERO ATTICO S.

AD Hirtium dederam epistolam sane grandē, quā scripseram proxime in Tusculano. huic, quam tu mihi misisti, rescribā alias: nunc aliis malo. Quid possum de Torquato, nisi aliquid à Dolabella? quod simul ac, continuo scietis: expectabam hodie aut summum cras ab eo tabellarios: qui simul ac uenerint, mittentur ad te. à Quinto expecto: proficiscens enim è Tusculano VIII. cal. ut scis, misi ad eum tabellarios. nunc, ad rem ut redeam, INHIBERE illud tuum, quod ualde mihi arriserat, uehementer displicet: est enim uerbum totum nauticum. quanquā id quidem sciebam: sed arbitrabar sustineri remos, cum inhiberi essent remiges iussi. id nō esse eiusmodi didici heri, cum ad uillam nostram nauis appelleretur: non enim sustinēt, sed alio modo remigāt. id ab ἐποχῆς remotissimū est. quare facies, ut ita sit in libro, quemadmodum fuit. dices hoc idem Varroni, si forte mutauit. nec est melius quidquam, quàm ut Lucilius Sustinet currū, ut bonu' sæpe agitator, equosq;. semperq; Carneades προβολὴν pugilis, & retentionē aurigæ similem facit ἐποχῇ. inhibitio autem remigum

motum habet, & uehementiorem quidem, remigationis nauem conuertentis ad puppim. uides, quanto hoc diligentius curem, quàm aut de rumore, aut de Pollione. De Pansa etiam, si quid certius: credo enim palam factum esse. De Critonio, si quid esset. Certé ne de Metello, & Balbino? dic mihi, placet ne tibi primum edere iniussu meo? hoc ne Hermodorus quidem faciebat, is, qui Platonis libros solitus est diuulgare, ex quo λόγοισιν Ἑρμόδωρος. quid illud? rectum ne existimas cuiquam quidquam ante, quàm Bruto? cui te auctore προσφωνῶ. scripsit enim Balbus ad me, se à te quintum de finibus librum descripsisse: in quo non sane multa mutaui, sed tamen quædam. tu autem commode feceris, si reliquos continueris, ne & ἀδιόρθωτα habeat Balbus, & ἕωλα Brutus. sed hæc hactenus, ne uidear περὶ μικρὰ σπουδάζειν. etsi nunc quidem maxima mihi sunt hæc: quid est enim aliud? Varroni quidem quæ scripsi te auctore, ita propero mittere, ut iam Romam miserim describenda. ea si uoles, statim habebis: scripsi enim ad librarios, ut fieret tuis, si uelles, describendi potestas. ea uero continebis, quoad ipse te uideam. quod diligentissime facere soles, cum à me tibi dictum sit. quo modo autem fugit me tibi dicere, mirifice Cerelia, studio uidelicet philosophiæ flagrans, describit à tuis. istos ipsos de finibus habet. ego autem tibi confirmo, (possum falli, ut humanus) à me non habere: nunquam enim ab oculis meis abfuerunt. tantum porro aberat, ut binos scriberent: uix singulos confecerunt. tuorum tamen eo nullum delictum arbitror, idemq; te uolo existimare: à me enim prætere

Certéne. Hermodorus est. l.v. quum l.v. homo) a meis ea l.v. spurius.

missum est, ut dicerem eos exire nondum uelle. hui quandiu de nugis: de re enim nihil habeo, quod loquar. De Dolabella tibi assentior. cohæredes, ut scribis, in Tusculano. De Cæsaris aduentu, scripsit ad me Balbus, non ante cal. Sext. De Attica optime, quòd leuius, ac lenius, & quòd fert εὐκόλως. Quod autem de illa nostra cogitatione scribis, in qua nihil tibi cedo: ea, quæ noui, ualde probo, hominem, domum, facultates. quod caput est, ipsum non noui, sed audio laudabilia de Scrofa: etiam proxime accedit, si quid hoc ad rem, εὐγενέστερος est etiam, quàm pater. coram igitur, & quidem propenso animo ad probandum: accedit enim, quòd patrem (ut scire te puto) plus etiam, quàm non modo tu, sed quàm ipse scit, amo, idq́; & merito, & iamdiu. Vale.

CICERO ATTICO S.

DE VARRONE, *non sine causa, quid tibi placeat, tam diligenter exquiro. occurrunt mihi quædam: sed ea coram. te autem ἀσμενέστατα intexui, faciamq́; id crebrius: proximis enim tuis literis primum, te id nō nolle, cognoui. De Marcello scripserat ad me Cassius antea, τὸ κατὰ μέρος Seruius. rem acerbam. ad prima redeo. scripta nostra nusquam malo esse, quàm apud te, sed ea tum foras dari, cum utrique nostrum uidebitur. ego & librarios tuos culpa libero, neque te accuso, & tamen aliud quiddam ad te scripseram, Cereliam quædam habere, quæ nisi à te non potuerit. Balbo quidem intelligebam satisfaciendum fuisse: tantum uolebam, aut obsoletum Bruto, aut Balbo incohatum dari. Varroni, simul ac te uidero, si tibi uidebitur, mittam.*

quid autem dubitarim, cum uidero te, scies. Attributos *quòd appellas, ualde probe.* Te *de prædio auiæ exerceri, moleste fero.* De Bruto *nostro, perodiosum: sed uita fert. mulieres autẽ uix satis humane, quæ inimico animo ferant, cum utraque officio pareat.* Tullium *scribam, nihil fuit, quòd appellares: nam tibi mandassem, si fuisset: nihil enim est apud eũ positum nomine uoti. sed est quiddã apud illũ meũ. id ego in hãc rem statui conferre. itaque & ego recte tibi dixi, ubi esset: et tibi ille recte negauit. hoc quoque ipsum continuo adoriamur. locum hominibus nõ sane probo, quòd est desertior: sed habet* εὐλογίαν. *uerũ hoc quoque, ut cẽsueris; quippe qui omnia. ego, ut cõstitui, adero, atque utinã tu quoque eodem die. sin quid, multa enim; utique postridie: etenim cohæredes: à queis sine te opprimi, malitia est.* Alteris *iam literis nihil ad me de* Attica: *sed id quidem mihi in optima spe pono. illud accuso, nõ te, sed illam, ne salutẽ quidẽ. at tu & illi, et* Piliæ *plurimã. nec me tamẽ irasci indicaris.* Epistolã Cæsaris *misi, si minus legisses.* Vale.

CICERO ATTICO S.

ANTEMERIDIANIS *tuis literis heri statim rescripsi: nunc respondebo uespertinis.* Brutus, *mallẽ, me accerseret: nam & æquius erat, cum illi iter instaret et subitum, & longum, et mehercule nunc, cum ita simus affecti, ut non possimus plane simul uiuere, (intelligis enim profecto, quo maxime posita sit* συμβίωσις) *facile patiebar, nos potius* Romæ *una esse, quàm in* Tusculano *libri ad* Varronem *non morabantur: sunt enim defecti, ut uidisti: tantum librariorum menda tolluntur.*

de quibus libris ſcis me dubitaſſe: ſed tu uideris. item, quos Bruto mittimus, in manibus habent librarij. Mea mandata, ut ſcribis; explica. quanquam iſta retentione omnes ait uti Trebatius: quid tu iſtos putas? noſti domum, quam confice εὐλόγως. *incredibile eſt, quàm ego iſta nõ curem. omni tibi aſſeueratione affirmo, quod mihi credas uelim, mihi maiori offenſioni eſſe, quàm delectationi, poſſeſſiunculas meas: magis enim doleo, me non habere cui tradam, quàm habere, qui utar. atque illud Trebatius ſe tibi dixiſſe narrabat: tu autẽ ueritus es fortaſſe, ne ego inuitus audirem. fuit id quidẽ humanitatis: ſed, mihi crede, iam iſta nõ curo. quare da te in ſermonẽ, et perſeca, et confice, excita, compella, loquere, ut te cũ illo Scæua loqui putes. ne exiſtimes eos, qui non debita conſectari ſoleant, quod debeatur, remiſſuros. de die tantum uideto, & idipſum bono modo. Vale.*

CICERO ATTICO S.

QVID *eſt, quod Hermogenes mihi Clodius Andromenẽ ſibi dixiſſe, ſe Ciceronẽ uidiſſe Corcyræ? ego enim audita tibi putarã. nil igitur ne ei quidẽ literarum? an nõ uidit? facies ergo, ut ſciam. Quid tibi ego de Varrone reſcribam? quatuor* διφθέραι *ſunt in tua poteſtate. quod egeris, id probabo. nec tamen* αἰδέομαι Τρῶας: *quid enim? ſed, ipſi quàm res illa probaretur, magis uerebar. ſed quoniam tu ſuſcipis, in alterã aurem. Vale.*

CICERO ATTICO S.

DE RETENTIONE, *reſcripſi ad tuas accurate literas ſcriptas. conficies igitur, & quidem ſine ul-*

la dubitatione, aut retractatione. hoc fieri & oportet, & opus est. De Andromene, ut scribis, ita putarã: sciſses enim, mihiq; dixiſſes. Tu tamẽ ita mihi de Bruto scribis, ut de te nihil. quando autem illum putas? nam ego Romam pridie idus. ~~ita uolui Bruto~~ scribere: sed quoniã tu te legiſſe scribis, fui fortaſſe ἀπαφέστερος, me ex tuis literis intellexiſſe, nolle eum me quaſi proſequẽdi ſui cauſa Romã nũc uenire. ſed quoniã iam adeſt meus aduentus, fac quæſo, ne quid eum idus impediant, quo minus ſuo cõmodo in Tuſculano ſit: nec enim ad tabulam eum deſideraturus erã. in tali enim negotio cur tu unus non ſatis es? ſed ad teſtamentũ uolebã: quod iam malo alio die, ne ob eam cauſam Romã ueniſſe uidear. ſcripſi igitur ad Brutũ, iam illud, quod putaſſem, idibus, nihil opus eſſe. uelim ergo totum hoc ita gubernes, ut ne minima quidem re ulla Bruti commodũ impediamus. Sed quid eſt tandem, quod perhorreſcas, quia tuo periculo iubeam libros dari Varroni? etiam nunc, ſi dubitas, fac, ut ſciamus: nihil eſt enim illis elegantius. uolo Varronem, præſertim cum ille deſideret: ſed eſt, ut ſcis, δεινὸς ἀνὴρ, τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόῳτο. ita mihi ſæpe occurrit uultus eius, querentis fortaſſe uel hoc, meas parteis in ijs libris copioſius defenſas eſſe, quàm ſuas: quod mehercule intelliges non eſſe, ſi quando in Epeirum ueneris: nam nunc Alexionis epiſtolis cedimus: ſed tamen ego non deſpero probatum iri Varroni: & id, quoniam impenſam fecimus in macrocola, facile patior teneri. ſed etiam atque etiam dico, tuo periculo fiet. quare, ſi addubitas, ad Brutum tranſeamus: eſt enim is quoque Antiochius. ò Acade-

miam uolaticam, et sui similem, modo huc, modo illuc. sed, quæso, epistola mea ad Varronem ualde'ne tibi placuit? male mihi sit, si unquam quidquam tam enitar. at ego ne Tironi quidem dictaui, qui totas περιοχὰς persequi solet, sed Spintheri syllabatim. Vale.

CICERO ATTICO S.

DE Virgilij parte ualde probo. sic ages igitur. et quidem id erit primum, proximũ Clodiæ. quod si neutrũ; metuo, ne turbem, et irruã in Drusum. intẽperans sum in eius rei cupiditate, quam nosti. itaque reuoluor identidem in Tusculanũ: quiduis enim potius, quàm ut nõ hac æstate absoluatur. Ego, ut tempus est nostrum, locum habeo nullum, ubi facilius esse possim, quàm Asturæ. sed quia qui mecum sunt, credo, quòd mœstitiã meam non ferunt, domum properant: etsi poteram remanere, tamen, ut scripsi tibi, proficiscar hinc, ne relictus uidear. quò autem Lanuuio? conor equidẽ in Tusculanũ: sed faciam te statim certiorem. tu literas conficies. equidem, credibile non est, quantum scribam die: quin etiam noctibus: nihil est enim somni. heri etiam effeci epistolam ad Cæsarem: tibi enim placebat. quam non fuit malum scribi, si forte opus esse putares. ut quidem nunc est, nihil sane est necesse mittere. sed id quidem, ut tibi uidebitur. mittam tamen ad te exemplum fortasse Lanuuio, nisi forte Romã: sed cras scies.

CICERO ATTICO S.

EPISTOLAM ad Cæsarem, nobis uero semper rectissime placuit, ut isti ante legerẽt: aliter enim fuissemus,

ſemus & in hos inofficioſi, & in noſmet ipſos, ſi illum offenſuri fuimus, pene periculoſi. iſti autem ingenue. mihiq; gratum, quòd, quid ſentirent, non reticuerunt: illud uero uel optime, quòd ita multa mutari uolũt, ut mihi de integro ſcribẽdi cauſa nõ ſit. quãquã de Parthico bello quid ſpectare debui, niſi quod illũ uelle arbitrabar? quod enim aliud argumentũ epiſtolæ noſtræ, niſi κολακεία, fuit? an, ſi ea, quæ optima putarã, ſuadere uoluiſſem, oratio mihi defuiſſet? totis igitur literis nihil opus eſt: ubi enim ἐπίτευγμα magnum nullum fieri poſſit, ἀπότευγμα uel non magnum moleſtum futurum ſit; quid opus eſt παρακινδυνεύειν? præſertim cũ illud occurrat, illum, cũ antea nihil ſcripſerim, exiſtimaturũ, me, niſi toto bello confecto, nihil ſcripturũ fuiſſe. atque etiã uereor, ne putet, me hoc quaſi Catonis μείλιγμα eſſe uoluiſſe. quid quæris? ualde me pœnitebat: nec in hac quidẽ re quidquã magis ut uellẽ accidere potuit, quàm quòd σπουδὴ noſtra nõ eſt probata. incidiſſemus etiam in illos, in eis in cognatũ tuum. ſed redeo ad hortos. Plane illuc te ire, niſi tuo magno cõmodo, nolo: nihil enim urget. quidquid erit, operã Faberio ponamus. de die tamen auctionis, ſi quid ſcies. Eum, qui è Cumano uenerat, quòd & plane ualere Atticã nunciabat, et literas ſe habere aiebat, ſtatim ad te miſi. Vale.

CICERO ATTICO S.

HORTOS *quoniã hodie eras inſpecturus, quid uiſum tibi ſit, cras ſcilicet.* De Faberio *autẽ, cum uenerit.* De *epiſtola ad* Cæſarẽ: *iurato mihi crede, nõ poſſum: nec me turpitudo deterret, etſi maxime debeat: quàm*

EE

enim turpis est assentatio, cũ uiuere ipsum turpe sit nobis? sed, ut cœpi, nõ me hoc turpe deterret: (ac uellem quidem: essem enim, qui esse debebam) sed in mentem nihil uenit. nam, quæ sunt ad Alexandrum hominum eloquentium, & doctorum suasiones, uides quibus in rebus uersentur. adolescentẽ incensum cupiditate uerissimæ gloriæ, cupientẽ sibi aliquid consilij dari, quod ad laudem sempiternã ualeret, cohortantur ad decus. non deest oratio. ego quid possum? tamẽ nescio quid ẽ quercu exculpseram, quod uideretur simile simulacri. in eo quòd non nulla erant paulo meliora, quàm ea, quæ fiunt, et facta sunt, reprehenduntur: quod me minime pœnitet. si enim peruenissent istæ literæ; mihi crede, nos pœniteret. quid? tu nõ uides, ipsum illum, Aristotelis discipulum, summo ingenio, summa modestia, posteaquã rex appellatus sit, superbum, crudelem, immoderatum fuisse? quid, tu hunc de pompa, Quirini cõtubernalem, his nostris moderatis epistolis lætaturũ putas? ille uero potius non scripta desiderat, quàm scripta non probet. postremo, ut uolet. abijt illud, quod tũ me stimulabat, quod tibi dabam πρόβλημα ἀρχιμήδειον. multo mehercule magis nunc opto casum illum, quàm tũ timebam, uel quemlibet. Nisi quid te aliud impediet, mihi optato ueneris. Nicias à Dolabella magno opere arcessitus (legi enim literas) etsi inuito me, tamen eodem me auctore profectus est. hoc manu mea. Vale.

CICERO ATTICO S.

CVM quasi alias res quærerẽ de philologis ẽ Nicia, incidimus in Talnã. ille de ingenio nihil nimis: mode-

ſtum, & frugi. ſed hoc mihi non placuit. ſe ſcire aie=bat ab eo nuper petitam Cornificiam, Quinti filiam, ue tulam ſane, & multarũ nuptiarum : non eſſe proba=tam mulieribus, quòd ita reperirent, rem non maiorem DCCC. hoc putaui te ſcire oportere. De hortis ex tuis literis cognoui, & Chryſippo. in uilla, cuius inſul ſitatem bene noram, uideo nihil, aut pauca mutata. bal nearia tamen laudat maiora. de minoribus ait hibernæ effici poſſe. tecta igitur ambulatiuncula addenda eſt: quam ut tantam faciamus, quantam in Tuſculano fe=cimus, prope dimidio minoris conſtabit iſto loco. ad id autem, quod uolumus, ἀφίδρυμα, nihil aptius uidetur, quàm lucus. quem ego noram : ſed celebritatem nullam tum habebat: nunc audio maximam. nihil eſt, quod ego malim. in hoc τὸν τύφον μου πρὸς θεῶν τροποφόρησον. reliquum eſt: ſi Faberius nobis nomẽ illud explicat: noli quærere, quanti : Othonem uincas uolo. nec tamen inſa niturum illum puto : noſſe enim mihi hominem uideor. ita male autem audio ipſum eſſe tractatũ, ut mihi ille emptor non eſſe uideatur : quid enim pateretur? ſed quid argumentor? ſi Faberianum explicas, emamus uel magno: ſin minus, ne paruo quidem poſſumus. Clodiam igitur : à qua ipſa ob eam cauſam ſperare uideor, quòd & multo minoris ſunt, & Dolabellæ nomen iam expe ditum uidetur; ut etiam repræſentatione concludam. de hortis ſatis. Cras aut te, aut cauſam : quam quidem futuram Faberianam : ſed ſi poteris. Vale.

CICERO ATTICO S.

CICERONIS *epiſtolã tibi remiſi. ò te ferreũ, qui*

illius periculis nō moueris. me quoque accusat. eam epistolam tibi misissem. nam illam alteram de rebus gestis eodem exemplo puto. In Cumanum hodie misi tabellarium, ei dedi tuas ad Vestoriū, quas Pharnaci dederas. cōmodum ad te miseram Demeam, cum Eros ad me uenit. sed in eius epistola nihil erat noui, nisi auctionē biduum. ab ea igitur, ut scribis: & uelim, confecto negotio Faberiano: quem quidem negat Eros hodie: cras mane putat. à te colendus est. istæ autē κολακίαι non longe absunt à scelere. te, ut spero, perendie. sicunde potes, erues, qui decem legati Mummio fuerunt. Polybius non nominat. ego memini, Albinū consularem, & Sp. Mummium: uideor audisse ex Hortensio, Tuditanum: sed in Libonis annali, XIIII. annis post prætor est factus Tuditanus, quàm consul Mummius. non sane quadrat. uolo aliquē Olympiæ, aut ubi uisum πολιτικὸν σύλλογον, more Dicæarchi, familiaris tui. Vale.

CICERO ATTICO S.

V. CAL. mane accepi à Demea literas pridie datas, ex quibus aut hodie, aut cras te expectare deberem. sed, ut opinor, idem ego, qui expecto tuū aduentū, morabor te: non enim puto tam expeditū Faberianum negotium futurū, etiam si est futurū, ut non habeat aliquid moræ. cū poteris igitur: quoniam etiamdum abes. Dicæarchi quos scribis libros, sane uelim mihi mittas: addas etiam καταβάσεως. De epistola ad Cæsarem, κέκριται. atque id ipsum, quod isti aiunt illū scribere, se, nisi constitutis rebus, non iturū in Parthos; idem ego suadebam in illa epistola; utrū liberet, facere posse, au-

ctore me: hoc enim ille expectat uidelicet, neque est facturus quidquã, nisi de meo consilio. obsecro, abijciamus ista, & semiliberi saltem simus, quod assequemur et tacendo, & latendo. Sed aggredere Othonem, *ut scribis. confice mi* Attice *istã rem: nihil enim aliud reperio, ubi & in foro non sim, & tecũ esse possim. quanti autem, hoc mihi uenit in mentem.* C. Albanius *proximus est uicinus. is* ∞ *iugerum de* M. Pilio *emit; ut mea memoria est,* HS CXV. *omnia scilicet nunc minoris: sed accedit cupiditas. in qua, præter* Othonem, *non puto nos ullum aduersarium habituros: sed eum ipsum tu poteris mouere, facilius etiam, si* Canum *haberes. ò gulam insulsam. pudet me patris. rescribes, si quid uoles.*

CICERO ATTICO S.

ALTERAM *à te epistolã cum hodie accepissem, noluit e una mea contentum.* Tu *uero age, quod scribis, de* Faberio: *in eo enim totũ est positum id, quod cogitamus. quæ cogitatio si non incidisset, (mihi crede istuc, ut cætera) non laborarẽ. quam ob rem, ut facis, (istuc enim addi nihil potest) urge, insta, perfice.* Dicæarchi περὶ ψυχῆς *utrosque uelim mittas, &* καταβάσεως. τριπολιτικὸν *non inuenio, & epistolam eius, quam ad* Aristoxenum *misit. treis eos libros maxime nunc uellem: apti essent ad id, quod cogito.* Torquatus Romæ *est: iussi, ut tibi daretur.* Catulum, & Lucullum, *ut opinor, antea. his libris noua proœmia sunt addita, quibus eorum uterque laudatur. eas literas uolo habeas. & sunt quædam alia. et quod ad te de decẽ legatis scripsi, parũ intellexti, credo, quia* διὰ σημείων *scripserã: de* C. Tuditano

enim quærebam, quem ex Hortensio audieram fuisse in decem. cum uideo in Libonis prætorem L. Popillio P. Rupilio consulibus. annis XIIII ante, quàm prætor factus est, legatus esse potuisset; nisi admodũ sero quæstor est factus: quod non arbitror: uideo enim curules magistratus eum legitimis annis perfacile cepisse. Postumium autẽ, cuius statuam in Isthmo meminisse te dicis, sciebam fuisse. is autem est, qui cum Lucullo fuit; quẽ tu mihi addidisti, sane ad illum σύλλογον personã idoneam. uidebis igitur, si poteris, cæteros; ut possimus πομπεῦσαι καὶ τοῖς προσώποις. Vale.

CICERO ATTICO S.

NEGLIGENTIAM miram. semel'ne putas mihi dixisse Balbum, & Faberium, professionẽ relatam? quin etiam eorum iussu miseram, qui profiteretur: ita enim oportere dicebant. professus est Philotimus libertus. nosti credo librarium: sed scribis, & quidem confectum. Ad Faberium, ut tibi placet, literas misi. cum Balbo autem puto te aliquid fecisse H. in Capitolio. In Virgilio mihi nulla est δυσωπία: nec enim eius causa sane debeo: et, si emero, quid erit, quod postulet? sed uidebis, ne is cũ sit in Africa, ut Cœlius. De nomine tu uidebis cum Cuspio: sed, si Plancus destinat, tũ haberes difficultatem. te ad me uenire uterque nostrũ cupit: sed ista res nullo modo relinquenda est. Othonẽ quòd speras posse uinci, sane bene narras. de æstimatione, ut scribis, cum agere cœperimus: etsi nihil scripsit nisi de modo agri. Cum Pisone, si quid poteris. Dicæarchi librum accepi: καραδοκῶ expecto. negotium dederis. reperies ex eo

libro, in quo sunt S. C. Cn. Cornelio, & L. consulibus. de Tuditano autem, quod putas, εὔλογον est, tũ illum, quoniã fuit ad Corinthum: non enim temere dixit Hortensius, aut quæstorem, aut tribunum mil. idq; potius fuisse credo. sed tu de Antiocho scire poteris. uide etiã, quo anno quæstor, aut tribunus mil. fuerit: si neutrũ, eodem in præfectis aut cõtubernalibus fuerit, modo fuerit in eo bello. De Varrone loquebamur: lupus in fabula: uenit enim ad me, & quidem id temporis, ut retinendus esset: sed ego ita egi, ut non scinderem penulam: memini enim tui: et multi erant, nosq; imparati. quid refert? paulo post C. Capito cum T. Carrinate. horum ego uix attigi penulam: tamen remanserunt. cecidit belle. sed casu sermo à Capitone de urbe augenda, à ponte Muluio Tiberim duci secundum montes Vaticanos, campum Martium tũ ædificari, illum autẽ campum Vaticanum fieri, quasi Martium campum. quid ais? inquam. at ego ad tabulam, ut, si recte possem, Scapulanos hortos. caue facias, inquit: nam ista lex perferetur: uult enim Cæsar. audire me, facile passus sum: fieri autem, moleste fero. sed tu quid ais? quanquam quid quæro? nosti diligentiam Capitonis in rebus nouis perquirendis. non concedit Camillo. facies igitur me certiorem de idibus: ista enim me res adducebat: eò adiunxeram cæteras: quas consequi tamen biduo, aut triduo post facile potero. te tamen in uia confici minime uolo. quin etiam Dionysio ignosco. de Bruto quod scribis, feci ut ei liberum esset, quod ad me attineret: scripsi enim ad eum heri, idibus Mai. eius opera mihi nihil opus esse. Vale.

CICERO ATTICO S.

ASTVRAM ueni VIII. cal. Iul. uitandi enim caloris causa, Lanuuij treis horas acquieueram. tu uelim, si graue non erit, efficias, ne ante nonas mihi illuc ueniendū sit. id potes per Egnatium Maximum. Illud In primis cū Publilio me pene absente cōficies. de quo quæ fama sit, scribes. id populus curat scilicet. non mehercule arbitror: etenim hæc decantata erat fabula: sed complere paginam uolui. quid plura? ipse enim adsum, nisi quid tu prorogas: scripsi enim ad te de hortis.

CICERO ATTICO S.

O REM indignā. gentilis tuus urbem auget: quā hoc biennio primū uidit: & ei parum magna uisa est, quæ etiam ipsum capere potuerit. hac de re igitur expecto literas tuas. Varroni scribis, te, simul ac uenerit. dati igitur iam sunt, nec tibi integrum est: (hui, si scias quanto periculo tuo) aut fortasse literæ meæ te retardarunt: sed eas nondum legeras, cum has proximas scripsisti. scire igitur aueo, quo modo res se habeat. Vale.

CICERO ATTICO S.

DE Bruti amore, uestraq; ambulatione; etsi mihi nihil noui affers, sed idem, quod sæpe; tamen hoc audio libentius, quo sæpius; eoq; mihi iucundius est, quòd tu eo lætaris; certiusq; eo est, quòd à te dicitur. Vale.

CICERO ATTICO S.

HAS alteras hodie literas. De Xenonis nomine, et de

Epeiroticis XL, nihil potest fieri nec commodius, nec aptius, quàm ut scribis: id erat locutus mecum eodem modo Balbus minor. Noui nihil sane, nisi Hirtium cum Quinto acerrime pro me litigasse: omnibus eũ locis facere, maximeq; in conuiuijs: cum multa de me, tum redire ad patrẽ: nihil autẽ ab eo tã ἀξιοπίστως dici, quàm alienissimos nos esse à Cæsare: fidem nobis habẽdam nõ esse, me uero etiam cauẽdũ. φοβερὸν ἦν, nisi uiderem scire regẽ, me animi nihil habere. Ciceronẽ uero meum uexari, sed id quidẽ arbitratu suo. Laudationem Porciæ gaudeo me ante dedisse Leptæ tabellario, quàm tuas acceperim literas. eam tu igitur, si me amas, curabis, si modo mittetur, isto modo mittendã Domitio, & Bruto. De gladiatoribus, de cæteris, quæ scribis ἀνεμοφόρητα, facies me quotidie certiorem. uelim, si tibi uidetur, appelles Balbum, & Offiliũ de auctione proscribenda. equidem locutus sum cum Balbo. placebat. puto conscripta habere Offilium omnia: habet & Balbus: sed Balbo placebat, propinquum diem, et Romæ: si Cæsar moraretur, posse in diem differri. sed is quidem adesse uidetur. totũ igitur considera: placet enim Vestorio. Vale.

CICERO ATTICO. S.

ANTE lucem cum scriberem contra Epicureos, de eodem oleo, & opera exaraui nescio quid ad te, & ante lucẽ dedi. deinde cũ somno repetito simul cum sole experrectus essem, datur mihi epistola à sororis tuæ filio, quam ipsam tibi misi, cuius est principiũ non sine maxima contumelia, sed fortasse οὐκ ἐπίσκεψιν. est autẽ sic. EGO enim nõ probo, quidquid non belle in te dici po-

test. posse uult in me multa dici non belle, sed ea se negat approbare. hoc quidquã pote esse impurius? iam cætera leges, (misi enim ad te) iudicabisq;. Bruti nostri quotidianis, assiduisq; laudibus, quas ab eo de nobis haberi, permulti mihi renunciauerunt, commotum istum, aliquando scripsisti aliquid ad me; credo, & ad te: idq; ut sciã, facies. nã, ad patrem de me quid scripserit, nescio: de matre quàm pie? VOLVERAM, inquit, ut quàm plurimum tecum essem, conduci mihi domum; & id ad te scripserã: neglexisti. ita minus multum una erimus: nam ego istã domum uidere non possum: qua de causa, scis. Hãc autẽ causam pater odium matris esse dicebat. nunc me iuua mi Attice consilio, πότερον δίκας τείχοσ ὕψιον, id est utrum aperte hominẽ asperner, ac respuam, ἢ σκολιᾶς ἀπάτας: ut enim Pindaro, sic δίχα μοι νόοσ, ἀτρέκειαν εἰπεῖν. omnino moribus meis illud aptius, sed hoc fortasse tẽporibus. tu autem, quod ipse tibi suaseris, idẽ mihi persuasum putato. equidẽ uereor maxime, ne in Tusculano opprimar. in turba hæc essent faciliora. utrum igitur Asturæ? quid? Cæsar subito. iuua me, quæso, consilio: utar eo, quod tu decreueris. Vale.

CICERO ATTICO S.

O INCREDIBILEM *uanitatem: ad patrem, domo sibi carendum propter matrẽ, plenam pietatis. hic autem iam languescit, & ait tibi illũ iure iratum: sed utar tuo consilio: σκολιὰ enim tibi uideo placere. Romã, ut censes, ueniam, sed inuitus. ualde enim in scribendo hæreo. Brutũ inquis eadem. scilicet: sed nisi hoc esset, res me ista non cogeret: nec enim inde uenit, unde mal=*

lem: neque diu absfuit: neque ullā literā ad me. sed tamen scire aueo, qualis ei totius itineris summa fuerit. Libros mihi, de quibus ad te antea scripsi, uelim mittas, et maxime φαίδρου περὶ θεῶν et Π Π Λ Λ Δ Ο C. itáne nunciat Brutus, illū ad bonos uiros εὐαγγέλια? sed ubi eos? nisi forte se suspendit. hic autē, ut fultum est? ubi igitur φιλοτέχνημα illud tuū, quod uidi in Parthenone? Ahalā, et Brutū. sed quid faciāt? illud optime, quòd ne is quidē, qui omnium flagitiorū auctor, bene de nostro. at ego uerebar, ne etiam Brutus eum diligeret: ita enim significarat ijs literis, quas ad maes. at uellē aliquid degustasse de fabulis. sed coram, ut scribis. etsi quid mihi auctor es, aduolóne, an maneo? equidem & in libris hæreo, & illū hic excipere nolo: ad quē, ut audio, pater hodie ad Saxa Acrimonia. mirum, quàm inimicus ibat, ut ego obiurgarē. sed ego ipse κέπφωμα. itaque posthac. tu tamen uide, quid de aduentu meo censeas; & τὰ ὅλα cras si perspici potuerint, mane statim ut sciam. Vale.

CICERO ATTICO S.

EGO uero Quinto epistolā ad sororem misi. cū ille quereretur filio cum matre bellum, et se ob eam causam domo cessurum filio diceret: dixi, illum cōmodas ad matrem literas, ad te nullas. ille alterum mirabatur: de te autem suā culpam, quòd sæpe grauiter ad filium scripsisset de tua in illum iniuria. quod autē relanguisse se dicit; ego ei, tuis literis lectis, σκολιῶς ἀπάτως significaui me non fore: tum enim mentio Canai. omnino, si id consilium placeret, esset necesse. sed, ut scribis, ratio est habenda grauitatis, & utriusque nostrum

idē consilium esse debet: etsi in me grauiores iniuriæ, & certe notiores. si uero etiam Brutus aliquid afferet, nulla dubitatio est. sed coram: magna enim res, & multæ cautionis. cras igitur, nisi quid à te cōmotus. Vale.

CICERO ATTICO S.

VENIT ille ad me, καὶ μάλα κατηφής. et ego, σὺ δὲ τί σκυθρωπός? rogas? inquit. quòd iter instet, & iter ad bellum, idq; tum periculosum, tum etiā turpe. quæ uis igitur? inquam. æs, inquit, alienum, & tamē ne uiaticum quidem. hoc loco ego sumpsi quiddam de tua eloquētia: nam tacui. at ille, Sed me maxime angit auunculus. quidnam? inquam. quòd mihi, inquit, iratus est. cur pateris? inquam. malo enim ita dicere, quàm, cur committis? nō patiar, inquit: causam enim tollam. & ego, rectissime quidem: sed, si graue nō est, uelim scire, quid sit causæ. quia, dum dubitabā, quam ducerem, non satisfaciebam matri, ita ne illi quidem. nunc nihil mihi tanti est. faciam, quod uolunt. feliciter uelim, inquā, teq; laudo. sed quando? nihil ad me, inquit, de tēpore, quoniam rem probo. at ego, inquā, censeo, prius, quàm proficiscaris. ita patri quoque morem gesseris. faciam, inquit, ut censes. hic dialogus sic cōclusus est. Sed heus tu, diem meum scis esse III. non. Ian. aderis igitur. scripseram iam: ecce tibi, orat Lepidus, ut ueniam, (opinor augures nihil habere) ad templū effandum Saturni ἀπόσπονδον. uidebimus te igitur. Vale.

CICERO ATTICO S.

EGO uero utar prorogatione diei: tuq; humanis=

ſime feciſti, qui me certiorem feceris, atque ita, ut eo tempore acciperem literas, quo non expectarem, tuq́; ut ab ludis ſcriberes. ſunt omnino mihi quædam agenda Romę: ſed conſequemur biduo poſt. Vale.

CICERO ATTICO S.

SVAVES *tuas literas: etſi acerba pompa: ueruntamen ſcire omnia non acerbum eſt, uel de Cotta. populum uero præclarũ, quòd propter malum uicinum ne Victoriæ quidem plauditur. Brutus apud me fuit: cui quidem ualde placebat, me aliquid ad Cæſarem. annueram, ſed pompam uideret. Tu autem auſus es Varroni dare. expecto, quid iudicet. quando autem perleget? De Attica probo. eſt quiddam, etiam animũ leuari tum ſpectatione, tum etiam religionis opinione, & fama. Cottam mihi uelim mittas. Libonem mecum habeo, & habueram ante Caſcam. Brutus mihi T. Ligarij uerbis nunciauit, quòd appelletur L. Curfidius in oratione Ligariana, erratum eſſe meum, ſed, ut aiunt, μνημονικὸν ἁμάρτημα. ſciebam, Curfidium perneceſſarium Ligariorum: ſed eum uideo ante eſſe mortuum. da igitur quæſo negotium Pharnaci, Antæo, Saluio, ut id nomen ex omnibus libris tollatur. Vale.*

CICERO ATTICO S.

FVIT *apud me Lamia poſt diſceſſum tuum, epiſtolamq́; ad me attulit miſſam ſibi à Cæſare: quæ quãquã ante data erat, quàm ille Diocharinæ, tamen plane declarabat, illum ante ludos Romanos eſſe uẽturum. in qua extrema ſcriptum erat, ut ad ludos omnia pararet,*

ne'ue cõmitteret, ut frustra ipse properasset. prorsus ex his literis non uidebatur esse dubium, quin ante eam diẽ uenturus esset. idemq́; Balbo, cum eam epistolã legisset, uideri Lamia dicebat. Dies feriarũ mihi additos uideo; sed quàm multos, fac, si me amas, sciam. de Babio poteris, et de altero uicino Egnatio. Quod me hortaris, ut eos dies consumam in philosophia explicanda: currentẽ tu quidem: sed cum Dolabella uiuendum esse istis diebus uides. quòd nisi me Torquati causa teneret; satis erat dierum, ut Puteolos excurrere possem, & ad tẽpus redire. Lamia quidem à Balbo, ut uidebatur, audiuerat, multos nũmos domi esse numeratos, quos oporteret quamprimum diuidi: magnũ pondus argenti: auctionem, præter prædia, primo quoque tẽpore fieri oportere. scribas ad me uelim, quid tibi placeat. equidẽ, si ex omnibus esset eligendum, nec diligentiorẽ, nec officiosiorem facile delegissem Vestorio: ad quem accuratissimas literas dedi: quod idem te fecisse arbitror. mihi quidem hoc satis uidetur. tu quid dicis? unum enim pungit, ne negligentiores esse uideamur. expectabo igitur tuas literas. Vale.

CICERO ATTICO S.

POLLEX *quidem, ut dixerat, ad idus Sext. ita mihi Lanuuij pridie iduũ præsto fuit, sed plane pollex, non index. cognosces igitur ex ipso. Balbum cõueni: (Lepta enim de sua ui in curatione laborans, me ad eum perduxerat) in eo autẽ Lanuino, quod Lepido tradidit. ex eo hoc primũ. paulo ante acceperã eas literas, in quibus magnopere confirmat, ante ludos Romanos. legi epistolam. multa de meo Catone: quem sæpissime legendo,*

se dicit copiosiorem factum; Bruti Catone lecto, se sibi ut sum disertum. ex eo cognoui cretionem Cluuij, (ò Vestoriũ negligentem) liberam, testibus præsentibus sexaginta duobus. metuebam, ne ille arcessendus esset. nunc mittendum est, ut meo iussu cernat. idem igitur Pollex. etiam de hortis Cluuianis egi cum Balbo. liberalius: se enim statim ad Cæsarem scripturum. Cluuiũ autem à T. Hordeonio legare & Terentiæ HS L ↄↄↄ, & sepulcro, multisq; rebus, nihil à nobis. subaccusa quæso Vestorium. quid minus probandum, quàm Plotium unguentarium per suos pueros omnia tanto ante Balbo, illum mihi ne per meos quidem? De Cosinio doleo. dilexi hominem. Quinto delegabo, si quid æri meo alieno superabit, & emptionibus; ex quibus mihi etiam æs alienum faciendum puto. De domo Arpini nihil scio. Vestoriũ, nil est, quod accuses: iam enim obsignata hac epistola, noctu tabellarius noster uenit, & ab eo literas diligenter scriptas attulit, & exemplum testamenti. Vale.

CICERO ATTICO S.

POSTEAQVAM abs te Agamemno, non ut uenirem, (nã id quoque fecissem, nisi Torquatus esset) sed ut scriberem, tetigit; omisi ea, quæ in manibus habebam, abieci, quod iusseras edolaui. Tu uelim è Pollice cognoscas rationes nostras sumptuarias: turpe est enim nobis, illũ, qualiscunque est, hoc primo anno egere: post moderabimur diligentius. Idem Pollex remittẽdus est, ut ille cernat. Plane Puteolos non fuit eũdum, cum ob ea, quæ ad te scripsi, tum quòd Cæsar adest. Dolabella scribit, se ad me postridie iduum. ò magistrum mole-

ſtum. Lepidus ad me heri ueſperi literas miſit Antio: nã ibi erat: habet enim domum, quã nos uendidimus. rogat magnopere, ut ſim calendis in ſenatu; me & ſibi & Cæſari uehementer gratum eſſe facturum. puto equidẽ nihil eſſe: dixiſſet enim tibi fortaſſe aliquid Oppius, quoniã Balbus eſt æger. ſed tamẽ malim uenire fruſtra, quàm deſiderari, ſi opus eſſet: moleſte ferrẽ poſtea: itaque hodie Antij, cras ante meridiẽ domi. tu uelim, niſi te impediuiſti, apud nos pridie cal. cum Pilia. Te ſpero cum Publilio confeciſſe. equidẽ calendis in Tuſculanum recurrã: me enim abſente omnia cum illis trãſigi malo. Quinti fratris epiſtolam ad te miſi, non ſatis humane illam quidem reſpondentẽ meis literis, ſed tamen quod tibi ſatis ſit, ut equidẽ exiſtimo. tu uidebis. Heri neſcio quid in ſtrepitu uideor exaudiſſe, cum diceres te in Tuſculanum uenturum: quod utinam, iterum utinam, tuo tamen cõmodo. Lepta me rogat, ut, ſi quid ſibi opus ſit, accurram: mortuus enim Babulius. Cæſar opinor ex uncia: etſi nihil adhuc: ſed Lepta ex triente. ueretur autẽ, ne non liceat tenere hæreditatem, ἀλόγως omnino, ſed ueretur tamen. is igitur ſi acciderit, accurram: ſin minus, haud ante, quàm neceſſe erit. Tu Pollicẽ, cũ poteris.

CICERO ATTICO S.

LAVDATIONEM Porciæ tibi miſi correctã: ac eo properaui, ut, ſi forte aut Domitio filio, aut Bruto mitteretur, hæc mitteretur. id, ſi tibi erit cõmodum magnopere cures uelim. & uelim M. Varronis, & Lollij mittas laudationem, Lollij utique: nã illam legi: uolo tamen reguſtare: quædam enim uix mihi credo legiſſe.

Atticæ

Atticæ primum salutē, quam quidem ruri esse arbitror. multam igitur salutem & Piliæ. De Tigellio, si quid noui. qui quidem, ut mihi Gallus Fabius scripsit, μέμψιν ἀναφέρει mihi quandam iniquissimā, me Phameæ defuisse, cum eius causam recepissem: quam quidem receperam contra pueros Octauios Cn. F. non libenter: sed Phameæ causa uolebam: erat enim, si meministi, in consulatus petitione per te mihi pollicitus, si quid opus esset: quod ego perinde tuebar, ac si usus essem. is ad me uenit, dixitq; iudicē operam dare sibi constituisse eo die ipso, quo de Sextio nostro lege Pompeia in consilium iri necesse erat: scis enim dies illorum iudiciorum præstitutos fuisse. respondi, nō ignorare eum, quid ego deberem Sextio: quē uellet aliū diem si sumpsisset, me ei non defuturum. ita tum ille discessit iratus. puto me tibi narrasse. non laboraui scilicet, nec hominis alieni iniustissimam iracundiam mihi curandam putaui. Gallo autem narraui, cū proxime Romæ fui, quid audissem, neque nominaui Balbum minorem. habuit suum negotium Gallus, ut scribis. ait illum, me animi conscientia, quòd Phameam destituissem, de se suspicari. quare tibi hactenus mando, de illo nostro, si quid poteris, exquiras: de me ne quid labores. est bellum, aliquē libenter odisse, et quemadmodū non omnibus seruire. etsi mehercule, ut tu intelligis, magis mihi isti seruiunt, si obseruare seruire est.

CICERO ATTICO S.

ADMONITVS quibusdā tuis literis, ut ad Cæsarem uberiores literas mitterem, instituerā, cū mihi Balbus nuper in Lanuino dixisset, se, & Oppium scripsisse

ad Cæsarem, me legisse libros contra Catonem, & uehementer probasse: conscrisi de his ipsis libris epistolam Cæsari, quæ deferretur ad Dolabellam: sed eius exemplum misi ad Oppium, & Balbũ; scripsiq; ad eos, ut tum deferri Dolabellam iuberent meas literas, si ipsi exemplũ probassent. ita mihi rescripserũt, nihil unquã se legisse melius: epistolamq; meam iusserunt dari Dolabellæ. Vestorius ad me scripsit, ut iuberẽ mancipio dari seruo suo pro mea parte Heterejo cuidã fundum Brinnianum, ut ipse ei Puteolis recte mancipio dare posset. eum seruum, si tibi uidebitur, ad me mittes: opinor enim ad te etiam scripsisse Vestorium. De aduẽtu Cæsaris idem, quod à te, mihi scriptũ est ab Oppio, & Balbo. Miror te nihil dũ cum Tigellio, uel ut hoc ipsum quantũ acceperit. prorsus aueo scire, nec tamen flocci facio. Quæris, quid cogitẽ de obuiam itione: quid censes, nisi Alsium? & quidẽ ad Murænam de hospitio scripserã: sed opinor cum Matio profectũ. Sallustius igitur urgebitur. Scripto iam superiore uersiculo, Eros mihi dixit, sibi Murænam liberalissime respondisse. eo igitur utamur. nam Silius culcitras nõ habet. Dida autẽ, opinor, hospitibus totam uillam concessit.

CICERO ATTICO S.

AD Cæsarẽ quam misi epistolam, eius exẽplum fugit me tũ tibi mittere. nec id fuit, quod suspicaris, ut me puderet tui, ne ridicule Micillus. nec mehercule scripsi aliter, ac si πρὸς ἴσον ὁμοίονq; scriberẽ: bene enim existimo de illis libris, ut tibi corã. itaque scripsi & ἀκολακεύτως, et tamẽ sic, ut nihil eum existimẽ lecturũ libentius. De Attica, nunc demum mihi est exploratũ. itaque

ei deintegro gratulare. Tigellium totũ mihi, et quidem quamprimũ: nam pendeo animi. Narrabo tibi: Quintus cras; sed ad me, an ad te, nescio. mihi scripsit, Romã VIII. cal. sed misi, qui inuitaret. etsi hercle iam Romam ueniendum est, ne ille ante aduolet. Vale.

CICERO ATTICO S.

HOSPITEM mihi tã graue ἀμεταμέλητον: fuit enim periucũde. sed cũ secũdis Saturnalibus ad Philippũ uesperi uenisset, uilla ita cõpleta militibus est, ut uix triclinium, ubi cœnaturus ipse Cæsar esset, uacaret: quippe hominũ ∞ ∞. sane sum cõmotus, quid futurũ esset postridie. ac mihi Barba Cassius subuenit: custodes dedit: castra in agro: uilla defensa est. ille tertijs Saturnalibus apud Philippum ad horã VII. nec quenquã admisit. rationes opinor cũ Balbo. inde ambulauit in litore. post horã VIII. in balneũ. tũ audiuit: de Mamurra nõ mutauit. unctus est, accubuit, ἐμετικὴν agebat: itaque et edit, et bibit ἀδεῶς, et iucũde: opipare sane, et apparate: nec id solũ, sed bene, cocto, cõdito, sermone bono, et, si quæris, libẽter. præterea tribus triclinijs accepti οἱ περὶ αὐτὸν ualde copiose. libertis minus lautis, seruisq; nihil defuit: nã lautiores elegãter accepti. quid multa? homines uisi sumus: hospes tamẽ nõ is, cui diceres: amabo te, eodẽ ad me cũ reuerteres. semel satis est. σπουδαῖον οὐδὲν in sermone, φιλόλογα multa. quid quæris? delectatus est, et libẽter fuit. Puteolis se aiebat unũ diẽ fore, alterũ ad Baias. habes hospitiũ, siue ἐπισταθμείαν: odiosam mihi duxi, nõ molestã. ego paulisper hic, deinde in Tusculanũ. Dolabellæ uillã cũ præteriret, omnis armatorũ copia dextra sinistrã ad equũ, nec usquam alibi. hoc ex Nicia. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER XIIII.

CICERO ATTICO S.

DIVERTI ad illum, de quo tecũ mane. nihil perditius: explicari rẽnon posse: etenim, si ille tali ingenio exitũ non reperiebat, quis nunc reperiet? quid quæris? periisse omnia aiebat. quod haud scio an ita sit. uerũ ille gaudens; affirmatq;, minus diebus XX tumultum Gallicum: in sermonem se post idus Mart. præterquam Lepidi, uenisse nemini; ad summam, non posse istæc sic abire. ò prudentem Oppiũ, qui nihilo minus illũ desiderat, sed loquitur nihil, quod quenquã bonũ offendat. sed hæc hactenus. Tu quæso, quidquid noui, (multa autem expecto) scribere ne pigrere; in his, de Sexto, satis'ne certũ, maxime autẽ de Bruto nostro: de quo quidem ille, ad quem diuerti, Cæsarem solitum dicere: Magni refert, hic quid uelit; sed quidquid uult, ualde uult: idq; eum animaduertisse, cum pro Deiotaro Niceæ dixerit: ualde uehementer eum uisum, et libere dicere. atque etiam (ut enim quidque succurrit, libet scribere) proxime, cum Sextij rogatu apud eum fuissem, expectaremq; sedens, quoad uocarer, dixisse eum, Ego dubitem, quin summo in odio sim, cum M. Cicero sedeat, nec suo commodo me conuenire possit? atqui, si quisquam est facilis, hic est: tamen non dubito, quin me male oderit. Hæc, & eiusmodi multa. sed

ad propositum. quidquid erit, non modo magnum, sed etiã paruum, scribes. equidem nihil intermittam. Vale.

CICERO ATTICO S.

DVAS *à te accepi epistolas heri. ex priore theatrum, Publiumq; cognoui, bona signa consentientis multitudinis. plausus uero L. Cassio datus, etiã facetus mihi quidẽ uisus est. altera epistola de Madaro scripta. apud quem nullum* σαλάκωμα, *ut putas: processi enim, sed minus diu: eius sermone enim sum retentus. quod autem ad te scripseram, obscure fortasse, id eiusmodi est. aiebat, Cæsarẽ secum, quo tempore, Sextij rogatu, ueni ad eum, cum expectarem sedens, dixisse. Ego nunc tam sim stultus, ut hunc ipsum, facilem hominem, putẽ mihi esse amicũ, cum tam diu sedens meum cõmodum expectet? habes igitur* φαλάκρωμα, *inimicissimum ocij, id est Bruti. In Tusculanũ hodie, Lanuuij cras, inde Asturæ cogitabam. Piliæ paratũ est hospitium: sed uellẽ Atticam. uerum tibi ignosco. quarũ utrique salutẽ. Vale.*

Satiri bon
signa colom

CICERO ATTICO S.

TRANQVILLAE *quidem tuæ literæ: quod utinam diutius: nam Matius posse negabat. ecce autẽ structores nostri ad frumentum profecti, cum inanes redissent, rumorem afferunt magnum, Romæ domum ad Antonium frumentum omne portari:* πανικὸν *certe: scripsisses enim. Corrumbus Balbi nullus adhuc: & mihi notum nomẽ: bellus enim esse dicitur architectus. Ad obsignandũ tu adhibitus non sine causa uideris: uolũt enim nos ita putare: nescio, cur nõ animo quoque*

sentiant. sed quid hæc ad nos? odorare tamen Antonij διάθεσιν. *quem quidem ego epularum magis arbitror rationem habere, quàm quidquam mali cogitare. tu, si quid* πραγματικὸν *habes, scribe: sin minus, populi* ἐπισημασίαν, *& mimorum dicta perscribito. Piliæ, & Atticæ salutem. Vale.*

CICERO ATTICO S.

NVNC *quid putas me Lanuuij? at ego te istic quotidie aliquid noui suspicor. tumēt negotia: nā cum Matius, quid censes cæteros? equidē doleo, quod nunquā in ulla ciuitate accidit, non una cum libertate remp. recuperatam. horribile est, quæ loquantur, quæ minitentur. ac uereor Gallica etiam bella, ipse Sextus quò euadat. sed omnia licet concurrant, idus Martiæ consolantur. nostri autē* ἥρωες, *quod per se ipsos confici potuit, gloriosissime, & magnificentissime confecerūt. reliquæ res opes, et copias desiderant: quas nullas habemus. hæc ego ad te, ut, si quid noui, (nā quotidie aliquid expecto) confestim ad me: &, si noui nihil, nostro more tamē ne patiamur intermitti literulas: equidē nō cōmittā. Vale.*

CICERO ATTICO S.

SPERO *tibi iā esse, ut uolumus; quoniā quidem* ἀσιτήσας, *quàm leuiter cōmotus esses: sed tamē uelim scire, quid agas. Signa bella, quòd Caluena moleste fert, se suspectū esse Bruto. illa signa non bona, si cum signis legiones ueniunt è Gallia. quid tu illas putas, quæ fuerunt in Hispania? non'ne idem postulaturas? quid eas, quas Annius transportauit? Caninium uolui, sed* μνη-

μονικὸν ἁμάρτημα, ab aleatore φυρμὸς πολλοῦ. nam ista quidem Cæsaris libertorum coniuratio facile opprimeretur, si recta saperet Antonius. meam stultam uerecũdiam, qui legari noluerim ante res prolatas, ne deserere uiderer hunc rerum tumorem: cui certe si possem mederi, deesse non deberẽ: sed uides magistratus: si quidem illi magistratus: uides tamen tyranni satellites in imperijs: uides eiusdem exercitus: uides in latere ueteranos: quæ sunt εὐρίπιστα omnia: eos autem, qui orbis terræ custodijs non modo septi, uerum etiam magni esse debebant, tantummodo laudari, atque amari, sed parietibus contineri. atque illi quoquo modo beati, ciuitas misera. sed uelim scire, quid aduentus Octauij, num qui concursus ad eum, num quæ νεωτερισμοῦ suspicio. nõ puto equidem: sed tamen, quidquid est, scire cupio. hæc scripsi ad te proficiscens Astura. III. id. Vale.

CICERO ATTICO S.

PRID. id. Fundis accepi tuas literas cœnans. primum igitur, melius esse: deinde, meliora te nunciare. odiosa illa enim fuerant, legiones uenire. nam de Octauio susq; deq;. expecto, quid de Mario: quem quidem ego sublatũ rebar à Cæsare. Antonij colloquium cum heroibus nostris pro re nata non incõmodum: sed tamen adhuc me nihil delectat præter idus Mart. nam quoniam Fundis sum cum Ligure nostro, discrucior, Sextilij fundum à uerberone Curtilio possideri. quod cum dico, de toto genere dico: quid enim miserius, quàm ea nos tueri, propter quæ illum oderamus? etiam ne consules, & tribunos pl. in biennium, quos ille uoluit? nul-

lo modo reperio, quemadmodum possim πολιτεύεσθαι: nihil enim tam σόλοικον, quàm τυραννοκτόνους in cœlo esse, tyranni facta defendi. sed uides consules: uides reliquos magistratus, si isti magistratus: uides languorem bonorum. exultant lætitia in municipijs: dici enim non potest, quantopere gaudeant, ut ad me concurrant, ut audire cupiant uerba mea de re: nec ulla interea decreta: sic enim πεπολιτεύμεθα, ut uictos metueremus. hæc ad te scripsi apposita secunda mensa. plura, & πολιτικώτερα postea: & tu, quid agas, quidq; agatur.

CICERO ATTICO S.

POSTRIDIE id. Paullum Caietæ uidi. is mihi de Mario, & de rep. alia quædam sane pessima. à te scilicet nihil: nemo enim meorum. sed Brutum nostrum audio uisum sub Lanuuio. ubi tandem est futurus? nam cum reliqua, tum de hoc scire aueo omnia. ergo è Formiano exiens XVII. cal. ut inde altero die in Puteolanum, scripsi hæc. À Cicerone mihi literæ sane πεπινωμέναι, & bene longæ. cætera autem uel fingi possunt: πῖνος literarũ significat doctiorẽ. nunc magnopere à te peto, de quo sum nuper tecum locutus, ut uideas, ne quid ei desit. id cum ad officium nostrum pertinet, tum ad existimationem, & dignitatem, & quòd idem intellexi tibi uideri omnino. si ergo est, uolo mense Quintili in Græciam. sunt omnia faciliora. sed cum sint ea tempora, ut certi nihil esse possit, quid honestum mihi sit, quid liceat, quid expediat: quæso da operã, ut illum quamhonestissime copiosissimeq; tueamur. hæc, & cætera, quæ ad nos pertinebunt, ut soles,

πῖνος

cogitabis, ad meq́; aut quod ad rem pertineat, aut, si nihil erit, quod in buccam uenerit, scribes. Vale.

CICERO ATTICO S.

TV ME *iam rebare, cum scriberebas, in agris esse nostris: at ego accepi* XVII. *cal. in diuersoriolo* Si*nuessano tuas literas.* De Mario *probe. etsi doleo* L. Cras*si nepotem.* Optime, *tam etiam* Bruto *nostro probari* Antonium. *nam quod* Iuniā *scribis moderate, & amice scriptas literas attulisse: mihi* Paullus *dedit ad se à fratre missas, quibus in extremis erat, sibi insidias fieri, se id certis auctoribus comperisse. hoc nec mihi placebat, & multo illi minus.* Reginæ *fuga mihi non molesta: sed* Clodia *quid egerit, scribas ad me uelim.* De Bizantijs *curabis, ut cætera: &* Pelopem *ad te arcesse. ego, ut postulas,* Baiana *negotia, chorumq́; illum, de quo scire uis, cum perspexero, tum scribam, ne quid ignores. quid* Galli, *quid* Hispani, *quid* Sextus *agat, uehementer expecto. ea scilicet tu declarabis, qui cætera.* Nauseolam *tibi tum causam otij dedisse facile patiebar: uidebare enim mihi legenti tuas requiesse paulisper.* De Bruto *semper ad me omnia perscribito, ubi sit, quid cogitet: quem quidem ego spero iam tuto uel solum tota urbe uagari posse: ueruntamen.* Vale.

CICERO ATTICO S.

DE *rep. multa cognoui ex tuis literis: quas quidē multiiuges accepi uno tempore à* Vestorij *liberto. ad ea autem, quæ requiris, breui respondebo. primum uehementer me* Cluuiana *delectant: sed quod queris, quid*

arcessierim Chrysippum: tabernæ mihi duæ corruerũt, reliquæ rimas agunt: itaque non solum inquilini, sed mures etiam migrauerunt. hanc cæteri calamitatẽ uocant, ego ne incõmodum quidem. o Socrates, o Socratici uiri, nunquã uobis gratiam referam. dij immortales, quàm mihi ista pro nihilo. sed tamen ea ratio ædificandi initur, consiliario quidem, & auctore Vestorio, ut hoc damnũ quæstuosum sit. hic turba magna est, eritq;, ut audio, maior: duo quidẽ quasi designati consules. o dij boni, uiuit tyrannis, tyrannus occidit? eius interfecti morte lætamur, cuius facta defendimus? itaque quàm seuere nos M. Curtius accusat: ut pudeat uiuere: neque iniuria: nã mori millies præstitit, quàm hæc pati, quæ mihi uidentur habitura etiam uetustatẽ. & Balbus hic est, multumq; mecum: ad quem à Vetere literæ datæ pridie cal. Ian. cum à se Cæcilius circunsideretur, & iam teneretur, uenisse cum maximis copijs Pacorum Parthum: ita sibi esse eum ereptũ, multis suis amissis: in qua re accusat Volcatium. ita mihi uidetur bellum illud instare. sed Dolabella, & Nicias uiderint. idem Balbus meliora de Gallia. XXI. die literas habebat: Germanos, illasq; nationes, re audita de Cæsare, legatos misisse ad Aurelium, qui est propositus ab Hirtio, se, quod imperatum esset, esse facturos. quid quæris? omnia plena pacis, aliter ac mihi Caluena dixerat.

CICERO ATTICO S.

ITANE uero? hoc meus, & tuus Brutus egit, ut Lanuuij esset? ut Trebonius itineribus deuijs proficisceretur in prouinciã? ut omnia facta, scripta, dicta, pro=

missa, cogitata Cæsaris plus ualerent, quàm si ipse uiueret? meministi'ne clamare, illo ipso primo Capitolino die senatũ in Capitolium à prætoribus uocari? dij immortales, quæ tum opera effici potuerunt, lætantibus omnibus bonis, etiã sat bonis, fractis latronibus. Liberalia tu accusas. quid fieri tum potuit? iam pridem perieramus. meministi'ne te clamare, causam perisse, si funere elatus esset? at ille etiã in foro combustus, laudatusq; miserabiliter: seruiq;, & egentes in tecta nostra cũ facibus immissi. quæ deinde? ut audeãt dicere, tu'ne contra Cæsaris nutum? hæc, & alia ferre non possum. itaque γῆν πρὸ γῆς cogito. tua tamẽ ὑπηνέμιος nausea iam'ne plane abijt? mihi quidem ex tuis literis cõiectanti ita uidebatur. redeo ad Thebassos, Scæuas, Frãgones. hos tu existimas confidere, se illa habituros, stãtibus nobis? in quibus plus uirtutis putarunt, quàm experti sunt. pacis isti scilicet amatores, & non latrocinij auctores. at ego cum tibi de Curtilio scripsi, Sextilianoq; fundo, scripsi de Censorino, de Messalla, de Planco, de Postumio, de genere toto. melius fuit perisse illo interfecto, quod nunquam accidisset, quàm hæc uidere. Octauius Neapolim uenit XIIII. cal. ibi eum Balbus mane postridie: eodemq; die mecum in Cumano: illum hæreditatem aditurũ. sed, ut scribis, ῥιξόθεμιν magnã cum Antonio. Buthrotia mihi tua res est, ut debes, eritq; curæ. Quod quæris, iam'ne ad centena Cluuianum: aduentare uidetur: sed primo anno LXXX. detersimus. Quintus pater ad me grauia de filio, maxime quòd matri nunc indulgeat, cui antea bene merenti fuerit inimicus. ardenteis in eum literas ad me misit.

ille autem quid agat, si scis, neque dum Roma es profectus, scribas ad me uelim, & hercule si quid aliud: uehementer delector tuis literis. Vale.

CICERO ATTICO S.

NVDIVS *tertius dedi ad te epistolam longiorē: nunc ad ea, quæ proxime. Velim mehercule, Asturæ Brutus. ἀνθολογίαν istorum scribis. an censebas aliter? equidem etiam maiora expecto: cum equidem concionē lego de tanto uiro, de clarissimo ciue, ferre non queo: etsi ista iam ad risum. sed memento: sic alitur consuetudo perditarum concionum: ut nostri illi non heroes, sed dij futuri quidem in gloria sempiterna sint, sed non sine periculo quidem. uerum illis magna consolatio, conscientia maximi, & clarissimi facti: nobis quæ? qui interfecto rege liberi non sumus. sed hæc fortuna uiderit, quoniam ratio non gubernat. De Cicerone, quæ scribis, iucunda mihi sunt: uelim sint prospera. quod uero curæ tibi est, ut ei suppeditetur ad usum, et cultum copiose, per mihi gratum est: idq; ut facias, te etiam rogo. De Buthrotijs, & tu recte cogitas, & ego non dimitto istam curam. suscipiam omnem etiam actionem, quam uideo quotidie faciliorem. De Cluuiano, quoniam in re mea me ipsum diligentia uincis, res ad centena perducitur. ruina rem non fecit deteriorem, haud scio an iam fructuosiorem. Hic mecum Balbus, Hirtius, Pansa. modo uenit Octauius, & quidem in proximam uillam Philippi, mihi totus deditus. Lentulus Spinther hodie apud me: cras mane uadit. Vale.*

CICERO ATTICO S.

O MI Attice, uereor, ne nobis idus Martiæ nihil dederint præter lætitiam, & odij pœnã, ac doloris. quæ mihi istinc afferũtur? quæ hic uideo? ὢ πράξεως καλῆς μὲν, ἀτελοῦς δέ. scis, quàm diligã Siculos, & quàm illam clientelã honestam iudicẽ. multa illis Cæsar, neque me inuito. etsi latinitas erat non ferenda: uerunta men. ecce autẽ Antonius accepta grandi pecunia, fixit legẽ, à dictatore comitijs latã, qua Siculi ciues Romani: cuius rei uiuo illo mentio nulla. quid? Deiotari nostri causa non similis? dignus ille quidẽ omni regno, sed non per Fuluiã. sexcenta similia. uerum illuc refero. tam clarã, tamq; testatam rem, tamq; iustam Buthrotiam non tenebimus aliqua ex parte? et eo quidem magis, quo ista plura. Nobiscum hic perhonorifice, et amice Octauius: quem quidem sui Cæsarem salutabant, Philippus non; itaque ne nos quidem. quẽ nego posse bonum ciuẽ: ita multi circunstant, qui quidẽ nostris mortem minitantur. negat hæc ferri posse. quid censes, cũ Romam puer uenerit, ubi nostri liberatores tuto esse nõ possunt? qui quidẽ semper erunt clari, conscientia uero facti sui etiã beati: sed nos (nisi me fallit) iacebimus. itaque exire aueo, ubi nec Pelopidarum inquit. haud amo uel hos designatos, qui etiã declamare me coegerũt, ut ne apud aquas quidẽ acquiescere liceret. sed hoc meæ nimiæ facilitatis: nam id erat quondam quasi necesse: nunc, quoquo modo se res habet, non est itẽ, quàm dudum. nihil habeo, quod ad te scribam: scribo tamen, non ut delecter meis literis, sed ut eliciã tuas. tu, si quid erit

de cæteris, de Bruto ubique quidquid erit. hæc conscripsi X. cal. accubans apud Vestorium, hominē remotum à dialecticis, in arithmeticis satis exercitatū. Septimo denique die literæ mihi redditæ sunt, quæ erāt à te XIII. cal. datæ: quibus quæris, atque etiā me ipsum nescire arbitraris, utrū magis tumulis, prospectuq;, an ambulatione ἀλιτενεῖ delecter. est mehercule, ut dicis, utriusque loci tāta amœnitas, ut dubitē, utra anteponēda sit.

ἀλλ' οὐ δαιτὸς ἐπηράτου ἔργα μέμηλεν,
Ἀλλὰ λίην μέγα πῆμα διοτρεφὲς εἰσορόωντες
Δείδιμεν. ἐν δοιῇ δὲ σαόσεμεν, ἢ ἀπολέσθαι.

quamuis enim tu magna, & mihi iucunda scripseris de D. Bruti aduentu ad suas legiones, in quo spem maximam uideo: tamen, si est bellum ciuile futurū, quod certe erit, si Sextus in armis permanebit, quem permansurum esse certo scio; quid nobis faciendum est, ignoro: neque enim iam licebit, quod Cæsaris bello licuit, neque huc, neque illuc: quencunque enim hæc pars perditorū lætatum morte Cæsaris putabit, (lætitiam autem apertissime tulimus omnes) hunc in hostiū numero habebit. quæ res ad cædem maximā spectat. restat, ut in castra Sexti, aut, si forte, Bruti nos conferamus. res odiosa, et aliena nostris ætatibus, & incerto exitu belli: & nescio quo pacto tibi ego possim, mihi tu dicere,

Τέκνον ἐμὸν οὔ τοι δέδοται πολεμήια ἔργα,
Ἀλλὰ σύγ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα λόγοιο.

sed hæc fors uiderit, ea, quæ talibus in rebus plus, quàm ratio potest. nos autē id uideamus, quod in nobis ipsis esse debet, ut, quidquid acciderit, fortiter, & sapienter feramus, & accidisse hominibus meminerimus, nosq; cum

multum literæ, tum non minimũ idus quoque Martiæ consolentur. Súscipe nunc meàm deliberationem, qua solicitor. ita multa ueniunt in mentem in utrâque parté. proficiscor, ut constitueram, legatus in Græciam: cædis impendentis periculum non nihil uitare uideor, sed casurus in aliquam uituperationem, quòd reip. defuerim tam graui tempore. sin autem mansero, equidẽ uideo in discrimine; sed accidere posse suspicor, ut prodesse possim reip. iam illa cõsilia priuata sunt, quòd sentio ualde esse utile ad confirmationẽ Ciceronis, me illuc uenire. nec alia causa profectionis mihi ulla fuit, cum consilium cepi legari ab Cæsare. tota igitur hac de re, ut soles, si quid ad me pertinere putas, cogitabis. Redeo nunc ad epistolam tuam: scribis enim esse rumores, me, ad lacum quod habeo, uenditurum, minusculam uero uillam utique Quinto traditurũ, uel impenso pretio, quò introducatur, ut tibi Quintus F. dixerit, dotata Aquilia. ego uero de uenditione nihil cogito, nisi quid, quod magis me delectet, inuenero. Quintus autẽ de emendo nihil curat hoc tẽpore: satis enim torquetur debitione dotis, in qua mirificas Q. Egnatio gratias agit. à ducenda autem uxore sic abhorret, ut quidquã libero lectulo neget esse iucundius. sed hæc quoque hactenus: redeo enim ad miserã, seu nullam potius rẽp. M. Antonius ad me scripsit de restitutione Sex. Clodij: quàm honorifice, quod ad me attinet, ex ipsius literis cognosces: misi enim tibi exemplum: quàm dissolute, quàm turpiter, quamq; perniciose, ut non nunquã Cæsar desiderandus esse uideatur, facile existimabis. quæ enim Cæsar nunquam neque fecisset, neque passus esset,

quam

ea nunc ex falsis eius commentarijs proferuntur. ego autem Antonio facillimum me præbui: etenim ille, quoniam semel induxit animum, sibi licere quod uellet, fecisset nihilo minus me inuito. itaque mearum quoque literarum misi tibi exemplum. Vale.

Antonius consul S. D. Ciceroni.

OCCVPATIONIBVS *est factum meis, & subita tua profectione, ne tecum coram de hac re agerem. quam ob causam uereor, ne absentia mea leuior sit apud te. quòd si bonitas tua respõderit iudicio meo, quod semper habui de te; gaudebo. A Cæsare petij, ut* Sex. *Clodium restitueret. impetraui. erat mihi in animo etiã tum sic uti beneficio eius, si tu concessisses. quo magis laboro, ut tua uoluntate id per me facere nunc liceat. quòd si duriorem te eius miseræ, & afflictæ fortunæ præbes, non contendam ego aduersus te. quanquam uideor debere tueri commentarium Cæsaris. sed mehercule si humaniter, & sapienter, & amabiliter in me cogitare uis, facilem te profecto præbebis, & uoles* P. *Clodium, in optima spe puerum repositum, existimare, non te insectatum esse, cum potueris, amicos paternos. patere, obsecro te, pro rep. uideri gessisse simultatem cum patre eius: non cõtempseris hanc familiam: honestius enim, & libẽtius deponimus inimicitias reip. nomine susceptas, quàm contumaciæ. me deinde sine ad hanc opinionem iam nunc dirigere puerum, & tenero animo eius persuadere, non esse tradendas posteris inimicitias. quanquam tuam fortunam Cicero ab omni periculo abesse certum habeo, tamen arbitror*

malle

malle te quietam senectutem, & honorificã potius agere, quàm solicitã: postremo, meo iure te hoc beneficiũ rogo: nihil enim nõ tua causa feci. quòd si nõ impetro, per me Clodio daturus nõ sum: ut intelligas, quãti apud me auctoritas tua sit; atq; eo te placabiliorẽ præbeas. Vale.

Cicero Antonio cos. S.

QVOD *mecum per literas agis, unam ob causam mallẽ coram egisses: non enim solũ ex oratione, sed etiã ex uultu, & oculis, & fronte (ut aiunt) meum erga te amorem perspicere potuisses: nam cum te semper amaui, primum tuo studio, post etiam beneficio prouocatus, tum his temporibus resp. te mihi ita commendauit, ut cariorem habeã neminem. literæ uero tuæ tum amantissime, tum honorificẽtissime scriptæ sic me affecerunt, ut non dare tibi beneficiũ uiderer, sed accipere à te, ita petente, ut inimicũ meum, necessarium tuum, me inuito seruare nolles, cum id nullo negotio facere posses. ego uero tibi istuc mi* Antoni *remitto, atque ita, ut me à te, cũ his uerbis scripseris, liberalissime, atque honorificẽtissime tractatũ existimem. idq; cum totum, quoquo modo se res haberet, tibi dandum putarem, tum do etiã humanitati, & naturæ meæ: nihil enim unquam non modo acerbum in me fuit, sed ne paulo quidẽ tristius, aut seuerius, quàm necessitas reip. postulauit. accedit, ut ne in ipsum quidẽ* Clodium *meũ insigne odium fuerit unquam: semperq; ita statui, non esse insectandos inimicorum amicos, præsertim humiliores, nec his præsidijs nosmet ipsos esse spoliandos. nam de puero* Clodio *tuas partes esse arbitror, ut eius animũ tenerum, quemad-*

modũ ſcribis, his opinionibus imbuas, ut ne quas inimicitias reſidere in familijs noſtris arbitretur. cõtendi cum P. Clodio, cum ego publicã cauſam ille ſuã defenderet. noſtras cõtentiones reſp. dijudicauit. ſi uiueret, mihi cũ illo nulla contentio iam maneret. quare, quoniam hoc à me ſic petis, ut, quæ tua poteſtas eſt, ea neges te me inuito uſurũ, puero quoque hoc à me dabis, ſi tibi uidebitur: nõ quo aut ætas noſtra ab illius ætate quidquã debeat periculi ſuſpicari, aut dignitas mea ullã contentionẽ extimeſcat; ſed ut noſmet ipſi inter nos cõiunctiores ſimus, quàm adhuc fuimus: interpellãtibus enim his inimicitijs, animus tuus mihi magis patuit, quàm domus. ſed hæc hactenus. illud extremũ. ego, quæ te uelle, quæq; ad te pertinere arbitrabor, ſemper ſine ulla dubitatione ſummo ſtudio faciã. hoc uelim tibi penitus perſuadeas.

CICERO ATTICO S.

ITERA dum eadem iſta mihi. coronatus Quintus noſter Parilibus? Parilibus ſolus'ne? etſi addis Lamiam: quod demiror equidem: ſed ſcire cupio, qui fuerint alij: quanquã ſatis ſcio, niſi improbũ nẽminẽ. explanabis igitur hoc diligentius. ego autẽ caſu cum dediſſem ad te literas VI. cal. ſatis multis uerbis, tribus fere horis poſt accepi tuas, & magni quidem ponderis. itaque ioca tua plena facetiarum. de hæreſi Veſtoriana, & de Phearionum more Puteolano. riſiſſe me ſatis, nihil eſt neceſſe reſcribere. πολιτικώτερα illa uideamus. Ita Brutos, Caſſiumq; defendis, quaſi eos ego reprehendã: quos ſatis laudare non poſſum. rerũ ego uitia collegi, non hominum: ſublato enim tyranno, tyrannida manere uideo:

nam quæ ille facturus non fuit, ea fiũt, ut de Clodio: de quo mihi exploratũ est, illum non modo non facturum, sed etiam ne passurũ quidem fuisse. sequetur Rufio Vestorianus, Victor nunquam scriptus, cæteri, quis non? cui seruire ipsi nõ potuimus, eius libellis paremus. Nam Liberalibus quis potuit in senatũ non uenire? fac id potuisse aliquo modo: num, etiam cum uenissemus, libere potuimus sententiam dicere? non ne omni ratione ueterani, qui armati aderant, cum præsidij nos nihil haberemus, defendendi fuerunt? illam sessionem Capitolinam mihi non placuisse, tu testis es. quid ergo? culpa ista Brutorum? minime illorum quidem, sed aliorum Brutorum, qui se cautos, ac sapienteis putant: quibus satis fuit lætari, non nullis etiã gratulari, nullis permanere. sed præterita omittamus: istos omni cura, præsidioq; tueamur; & , quemadmodum tu præcipis, contenti idibus Mart. simus: quæ quidem nostris amicis, diuinis uiris, aditum ad cœlum dederunt, libertatem populo R. non dederunt. recordare tua. non ne meministi clamare te, omnia perijsse, si ille funere elatus esset? sapienter id quidem: itaque ex eo quæ manarint, uides. Quæ scribis calendis Iunij Antonium de prouincijs relaturum, ut & ipse Gallias habeat, et utrisque dies prorogetur: licebit'ne decerni libere? si licuerit, libertatem esse recuperatam lætabor: si non licuerit, quid mihi attulerit ista domini mutatio præter lætitiam, quam oculis cepi iusto interitu tyranni? Rapinas scribis ad Opis fieri: quas nos quoque tum uidebamus. ne nos & liberati ab egregijs uiris, nec liberi sumus. ita laus illorum est, culpa nostra. & hortaris me, ut historias scribam: ut col-

ligam tanta eorum scelera, à quibus etiã nunc obsidemur? poterô'ne eos ipsos nõ laudare, qui te obsignatorem adhibuerunt? nec mehercule me raudusculum mouet: sed homines beneuolos, qualescũque sunt, graue est insequi cõtumelia. sed de omnibus meis consilijs, ut scribis, existimo exploratius nos ad cal. Iun. statuere posse: ad quas adero, & omni ope, atque opera enitar, adiuuante me scilicet auctoritate tua, & gratia, et summa æquitate causæ, ut de Buthrotijs S.C. quale scribis, fiat. Quod me cogitare iubes, cogitabo equidem. etsi tibi dederam superiore epistola cogitandum. tu autem, quasi iam recuperata rep. uicinis tuis Massiliensibus sua reddis. hæc armis, quæ quàm firma habeamus, ignoro, resti tui fortasse possunt, auctoritate non possunt. Vale.

CICERO ATTICO S.

EPISTOLA *breuis, quæ postea à te scripta est, sane mihi fuit iucunda, de Bruti ad Antonium, & de eiusdẽ ad te literis. posse uidentur esse meliora, quã adhuc fuerint: sed nobis, ubi simus, & quò iam nos cõferamus, prouidẽdum est. ò mirificum Dolabellã meum: iam enim dico meũ, antea (crede mihi) subdubitabam. magnã* αἰαθεώρησιν *res habet: de saxo, in crucem, columnã tollere, locum illum sternendũ locare. quid quæris? heroica. sustulisse mihi uidetur simulationem desiderij, adhuc quæ serpebat in dies, & inueterata, uerebar, ne periculosa nostris tyrannoctonis esset. nunc prorsus assentior tuis literis, speroq; meliora. quanquã istos ferre non possum: qui, dum se pacem uelle simulant, acta nefaria defendunt. sed non possunt omnia simul.*

incipit res melius ire, quàm putarã. nec uero discedam, nisi cũ tu id me honeste putabis facere posse. Bruto certe meo nullo loco deero: idq;, etiam si mihi cũ illo nihil fuisset, facerẽ propter eius singularẽ, incredibilemq; uirtutem. Piliæ nostræ uillam totã, quæq; in uilla sunt, trado, in Pompeianum ipse proficiscens cal. Mai. quàm uelim Bruto persuadeas, ut Asturæ sit. Vale.

CICERO ATTICO S.

V. NON. conscendens ab hortis Cluuianis in phaselum epicopum has dedi literas, cum Piliæ nostræ uillã ad Lucrinũ, uillicosq; procuratores tradidissem. ipse autem eo die in Pæti nostri tyrotarichum imminebam, perpaucis diebus in Pompeianũ, post in hæc Puteolana, & Cumana regna renauigare. ô loca cæteroqui ualde expetenda, interpellantium autem multitudine pene fugienda. Sed ad rem ut ueniam, ô Dolabellæ nostri magnam ἀϱιστίαν. quanta est ἀναθεώρησις. equidem laudare eum, et hortari non desisto. recte tu omnibus epistolis significas, quid de re, quid de uiro sentias. mihi quidem uidetur Brutus noster iam uel coronã auream per forum ferre posse: quis enim audeat uiolare, proposita cruce, uel saxo? præsertim tantis plausibus, tanta approbatione infirmorum? nunc mi Attice me fac ut expedias. cupio, cum Bruto nostro affatim satisfecerim, excurrere in Græciã. magni interest Ciceronis, uel mea potius, uel mehercule utriusque, me interuenire discenti. nam epistola Leonidæ, quam ad me misisti, quid habet quæso, in quo magnopere lætemur? nunquam ille mihi satis laudari uidebitur, cũ ita laudabitur, QVOMO-

DO NVNC EST. *non est fidentis hoc testimonium, sed potius timentis.* Herodi *autem mandaram, ut mihi* ὑπόμνημα *scriberet: à quo adhuc nulla litera est. uereor ne nihil habuerit, quod mihi, cum cognossem, iucundum putaret fore.* Quòd ad Xenonem *scripsisti, ualde mihi gratum est. nihil enim deesse* Ciceroni*; tum ad officium, tum ad existimationē meam pertinet.*

Flammam Flaminium *audio* Romæ *esse. ad eum scripsi, me tibi mandasse per literas, ut de* Montani *negotio cum eo loquerere. & uelim cures epistolam, quam ad eum misi, reddendam, & ipse, quod commodo tuo fiat, cum eo colloquare. puto, si quid in homine pudoris est, præstaturum eum, ne pro se quodam modo depēdatur.* De Attica *pergratum mihi fecisti, quòd curasti, ante scirem recte esse, quàm non belle fuisse.* Vale.

CICERO ATTICO S.

IN Pompeianum *ueni* V. *cal.* Mai. *cum pridie, ut antea ad te scripsi,* Piliam *in* Cumano *collocauissem. ibi mihi cœnanti literæ tuæ sunt redditæ, quas dederas* Demetrio *liberto prid. cal. in quibus multa sapienter, sed tamen talia, quemadmodum tute scribebas, ut omne consiliū in fortuna positū uideretur. itaque his de rebus ex tempore, & coram.* De Buthrotio *negotio, utinam quidem* Antonium *conueniam: multum profecto proficiam. sed non arbitrantur eum à* Capua *declinaturū: quò quidem metuo ne magno reip. malo uenerit: quod idem* L. Cæsari *uidebatur; quem pridie* Neapoli *affectū grauiter uideram. quam ob rem ista nobis ad cal.* Iun. *tractanda, & perficienda sunt. sed hactenus.* Quin-

tus filius ad patrē acerbiſſimas literas miſit: quæ ſunt ei redditæ, cum ueniſſemus in Pompeianum: quarum tamen erat caput, Aquiliam nouercam non eſſe latu=rum. ſed hoc tolerabile fortaſſe, illud uero? ſe ab Cæſare habuiſſe omnia, nihil à patre, reliqua ſperare ab Anto=nio. ò perditum hominē. ſed μελήσει. Ad Brutum no=ſtrum, & Caſſium, & ad Dolabellam epiſtolas ſcripſi. earū exempla tibi miſi, nō ut deliberarem reddendæ ne eſſent, (plane enim iudico eſſe reddendas) ſed quòd non dubito, quin tu idem exiſtimaturus ſis. Ciceroni meo mi Attice ſuppeditabis quantum uidebitur; meq; tibi hoc onus imponere patiere. quæ adhuc feciſti, mihi ſunt gra tiſſima. Librū meum illū ἀνέκδοτον non dū, ut uolui, perpoliui. iſta uero, quæ tu contexi uis, aliud quoddam ſeparatū uolumen expectant. ego autem (credas mihi uelim) minore periculo exiſtimo contra illas nefarias parteis uiuo tyranno dici potuiſſe, quàm mortuo. ille enim neſcio quo pacto ferebat me quidem mirabiliter: nunc, quacunque nos commouimus, ad Cæſaris non mo do acta, uerum etiam cogitata reuocamur. De Monta=no, quoniam Flamma uenit, uidebis. puto rem meliore loco eſſe debere. Vale.

Cicero Dolabellæ Cos. ſuo S.

ETSI contentus eram mi Dolabella tua gloria, ſa tisq; ex ea magnā lætitiam, uoluptatēq; cupiebam: ta=men nō poſſum non cōfiteri, cumulari me maximo gau dio, quòd uulgo hominum opinio ſociū me aſcribat tuis laudibus. neminē conueni (conuenio autē quotidie plu=rimos: ſunt enim permulti optimi uiri, qui ualetudinis

causa in hæc loca ueniant, præterea ex municipijs frequentes necessarij mei) quin omnes, cum te summis laudibus ad cœlũ extulerunt, mihi continuo maximas gratias agant: negant enim se dubitare, quin tu meis præceptis, & consilijs obtemperans, præstantissimum te ciuem, et singularẽ consulem præbeas. quibus ego quanquam uerissime possim respondere, te, quæ facias, tuo iudicio, & tua sponte facere, nec cuiusquam egere consilio: tamen neque plane assentior, ne imminuam tuam laudem, si omnis à meis consilijs profecta uideatur: neque ualde nego: sum enim auidior, etiam quã satis est, gloriæ. et tamen non alienũ est dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni, regi regum, fuit honestum, habere aliquẽ in consilijs capiendis Nestorem; mihi uero gloriosum te iuuenem consulem florere laudibus, quasi alumnum disciplinæ meæ. L. quidem Cæsar, cum ad eum ægrotum Neapolim uenissem, quanquã erat oppressus totius corporis doloribus, tamen ante, quàm me plane salutauit, ò mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cum tantũ uales apud Dolabellam, quantum si ego apud sororis filium ualerem, iam salui esse possemus. Dolabellæ uero tuo et gratulor, & gratias ago: quem quidem, post te consulem, solum possum uere consulem dicere. deinde multa de facto, ac de re gesta: tum nihil magnificentius, nihil præclarius actum unquam, nihil reip. salutarius. atque hæc una uox omnium est. à te autem peto, ut me hanc quasi falsam hæreditatem alienæ gloriæ sinas cernere, meq; aliqua ex parte in societatem tuarũ laudum uenire patiare. quanquam mi Dolabella (hæc enim iocatus sum) libẽtius omnes meas, si modo sunt aliquæ meæ

laudes, ad te transfuderim, quàm aliquam partem exhauserim ex tuis: nam cum te semper tantũ dilexerim, quantum tu intelligere potuisti, tum his tuis factis sic incensus sum, ut nihil unquam in amore fuerit ardentius. nihil est enim, mihi crede, uirtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. semper amaui, ut scis, M. Brutum propter eius summũ ingenium, suauissimos mores, singularem probitatem, atque constantiã: tamẽ idibus Mart. tantũ accessit ad amorem, ut mirarer locũ fuisse augendi in eo, quod mihi iam pridem cumulatum etiã uidebatur. quis erat, qui putaret ad eum amorẽ, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? tantum accessit, ut mihi nunc denique amare uidear, antea dilexisse. quare quid est, quod ego te horter, ut dignitati, et gloriæ seruias? proponã tibi claros uiros, quod facere solent, qui hortantur? neminem habeo clariorem, quàm te ipsum. te imitere oportet, tecum ipse certes. nec licet quidem tibi iam, tantis rebus gestis, non tui similem esse. quod cum ita sit, hortatio non est necessaria, gratulatione magis utendum est: contigit enim tibi, quod haud scio an nemini, ut summa seueritas animaduersionis non modo non inuidiosa, sed etiam popularis esset, & cum bonis omnibus, tum infimo cuique gratissima. hoc si tibi fortuna quadam contigisset, gratularer felicitati tuæ: sed contingit magnitudine tum animi, tum etiam ingenij, atque consilij: legi enim concionem tuam: nihil illa sapientius: ita pedetentim tum accessus à te ad causam facti, tum recessus, ut res ipsa maturitatem tibi animaduertendi omnium concessu daret. liberasti igitur & urbem periculo, & ciuitatem metu.

neque ſolum ad tempus maximam utilitatem attuliſti, ſed etiam ad exemplum. quo facto intelligere debes, in te poſitam eſſe remp. tibiq́; non modo tuendos, ſed etiam ornandos illos uiros, à quibus initium libertatis profectum eſt. ſed his de rebus coram plura propediem, ut ſpero. tu, quoniam remp. noſq́; conſeruas, fac, ut diligentiſſime te ipſum mi Dolabella cuſtodias. Vale.

CICERO ATTICO S.

SAEPIVS me iã agitas, quòd rem geſtam Dolabellæ nimis in cœlum uidear efferre. ego autem, quanquã ſane probo factum, tamen, ut tantopere laudarem, adductus ſum tuis & unis, & alteris literis. ſed totum ſe à te abalienauit Dolabella, ea de cauſa, qua me quoque ſibi inimiciſſimum reddidit. ò hominem pudentem. cal. Ian. debuit: adhuc non ſoluit, præſertim cum ſe maximo ære alieno Faberij manu liberarit, & Opem ab eo petierit. licet enim iocari; ne me ualde conturbatum putes. atque ego ad eum VIII. id. literas dederam bene mane. eodem autem die tuas literas ueſperi acceperam in Pompeiano, ſane celeriter, tertio abs te die. ſed, ut ad te eo ipſo die ſcripſeram, ſatis aculeatas ad Dolabellam literas dedi: quæ ſi nihil profecerint, puto fore, ut me præſentem non ſuſtineat. Albianum te confeciſſe arbitror. De Petulciano nomine, quòd mihi ſuppeditatus es, gratiſſimum eſt, & ſimile tuorum omnium. ſed ego Erotem ad iſta expedienda factum mihi uidebar reliquiſſe: cuius non ſine magna culpa uacillarunt. ſed cum ipſo uidero. De Montano, ut ſæpe ad te ſcripſi, erit tibi tota res curæ. Seruius proficiſcẽs quòd

desperanter tecum locutus est, minime miror, neque ei quidquam in desperatione concedo. Brutus noster, singularis uir, si in senatum non est cal. Iun. uenturus; quid facturus sit in foro, nescio. sed hoc ipse melius. ego ex his, quæ parari uideo, nõ multum idibus Martijs profectum iudico: itaque de Græcia quotidie magis et magis cogito: nec enim Bruto meo exilium, ut scribis ipse, meditanti uideo quid prodesse possim. Leonidæ me literæ non satis delectarunt. De Herode tibi assentior. Saufeium legisse uellem. Ego ex Pompeiano VI. idus Mai. cogitabam. Vale.

CICERO ATTICO S.

NONIS *Mai. cũ essem in Pompeiano, accepi binas à te literas, alteras sexto die, alteras quarto. ad superiores igitur prius. Quàm mihi iucundum, opportune tibi Barnachum literas reddidisse. tu uero cum Cassio, ut cætera. quàm cõmode autem, quòd id ipsum, quod me mones, quatriduo ante ad eum scripserã, exẽplumq; mearũ literarum ad te miserã. sed cum Dolabellæ auaritia, sic enim tu ad me scripseras, magna desperatione affectus essem; ecce tibi & Bruti, & tuæ literæ. ille exilium meditari. nos autẽ alium portũ propiorem huic ætati uidebamus: in quem mallẽ equidem peruehi florente Bruto nostro, constitutaq; rep. sed nunc quidem, ut scribis, non utrum uis: assentiris enim mihi, nostram ætatem præsertim à castris ciuilibus abhorrere. M. Antonius ad me tantum de Clodio rescripsit, meam lenitatem, & clementiam & sibi esse gratam, & mihi uoluptati magnæ fore. sed Pansa furere*

uidetur de Clodio, itemq; de Deiotaro; & loquitur seuere, si uelis credere. illud tamen non belle, ut mihi quidem uidetur, quod factum Dolabellæ uehementer improbat. De coronatis, cum sororis tuæ filius à patre accusatus esset, rescripsit, se coronam habuisse honoris Cæsaris causa, posuisse luctus gratia: postremo se libenter uituperationem subire, quod amaret etiam mortuum Cæsarem. Ad Dolabellam, quemadmodum tibi dicis placere, scripsi diligenter: ego etiam ad Sicam. tibi hoc oneris non impono. nolo te illum iratum habere. Seruij orationem cognosco: in qua plus timoris uideo, quam consilij. sed quoniam perterriti omnes sumus, assentior Seruio. Publilius tecum tricatus est: huc enim Cerelia missa ab istis est legata ad me: cui facile persuasi, mihi id, quod rogaret, ne licere quidem, non modo non libere. Antonium si uidero, accurate agam de Buthroto. Venio ad recentiores literas. quanquam de Seruio iam rescripsi me facere magnam πρᾶξιν Dolabellæ. mihi mehercule ita uidetur, non potuisse maior tali re, taliq; tempore. sed tamen quidquid ei tribuo, tribuo ex tuis literis. tibi uero assentior maiorem πρᾶξιν eius fore, si mihi, quod debuit, dissoluerit. Brutus, uelim sit Asturæ. Quod autem laudas me, quod nihil ante de profectione constituam, quam, ista quo euasura sint, uidero: muto sententiam, neque quidquam tamen ante, quam te uidero. Atticam meam gratias mihi agere de matre gaudeo. cui quidem ego totam uillam, cellamq; tradidi, eamq; cogitabam V. id. uidere. tu Atticæ salutem dices. nos Piliam diligenter tuebimur. Vale.

CICERO ATTICO S.

E' POMPEIANO naui aduectus sum in Luculli nostri hospitiũ VI. id. hora fere tertia. egressus autẽ è naui, accepi tuas literas, quas tuus tabellarius in Cumanum attulisse dicebatur, nonis Mai. datas: à Lucullo postridie eadẽ fere hora, qua ueni, VII. id. Lanuuio datas. audi igitur ad omnes. Primũ quæ de re mea gesta & in solutione, et in Albiano negotio, grata. de tuo autẽ, cum in Pompeiano essem, Misenum uenit Antonius: inde ante discessit, quàm illũ uenisse audissem: à quo in Samniũ. uide, quid speres. Romæ igitur de Buthroto. L. Antonij horribilis cõcio, Dolabellæ præclara. iam uel sibi habeat nũmos, modo numeret idibus. Tertullæ nollẽ abortum: tam enim Cassij sunt iam, quàm Bruti serendi. De regina uelim, atque etiam de Cæsare illo. persolui primæ epistolæ. uenio ad secundam. De Quintis, Buthroto, cum uenero, ut scribis. Quòd Ciceroni suppeditas, gratum. Quòd errare me putas, qui remp. putẽ pendere è Bruto: sic se res habet: aut nulla erit, aut ab isto, istis'ue seruabitur. Quod me hortaris, ut scriptam concionem mittam: accipe à me mi Attice καθολικὸν θεώρημα earũ rerũ, in quibus satis exercitati sumus. nemo unquam neque poeta, neque orator fuit, qui quẽquã meliorẽ, quàm se, arbitraretur. hoc etiã malis contigit: quid tu Bruto putas et ingenioso, et erudito? de quo etiam experti sumus nuper in edicto. scripserã rogatu tuo. meũ mihi placebat, illi suũ. quin etiã cũ ipsius precibus pene adductus, scripsissẽ ad eũ de optimo genere dicendi, non modo mihi, sed etiã tibi scripsit,

sibi illud, quòd mihi placeret, non probari. quare sine quæso sibi quenque scribere: suam cuique spōsam, mihi meam; suum cuique amorem, mihi meum. non scite: hoc enim Attilius, poeta durissimus. atque utinā liceat isti cōcionari: cui si esse in urbe tuto licebit, uicimus: ducem enim noui belli ciuilis aut nemo sequetur, aut ij sequentur, qui facile uincantur. uenio ad tertiam. Gratas fuisse meas literas Bruto, & Cassio, gaudeo. itaque ijs rescripsi. Quod Hirtius per me meliorem fieri uolūt, do equidem operam, & ille optime loquitur: sed uiuit, habitatq; cum Balbo: qui item bene loquitur. quid credas, uideris. Dolabellam ualde placere tibi uideo. mihi quidem egregie. Cum Pansa uixi in Pompeiano. is plane mihi probabat se bene sentire, & cupere pacem. Causam armorum quæri plane uideo. Edictum Bruti, & Cassij probo. Quæris, ut suscipiam cogitationem, quidnā istis agendum putem; cōsilia temporum sunt. quæ in horas commutari uides. Dolabellæ & prima illa actio, & hæc contra Antonium concio mihi profecisse permultum uidetur. prorsus ibat res. nunc autem uidemur habituri ducem: quod unum municipia, boniq; desiderant. Epicuri mentionem facis, & audes dicere, μὴ πολιτεύεσθαι. nō te Bruti nostri uulticulus ab ista oratione deterret? Quintus filius, ut scribis, est dextella: per eum igitur, quod uolemus, facile auferemus. Expecto, si, ut putas, L. Antonius produxit Octauium, qualis concio fuerit. Hæc scripsi. statim enim Cassij tabellarius. erat continuo Piliam salutaturus: deinde ad epulas Vestorij, nauicula. Atticæ plurimam salutem. Vale.

CICERO ATTICO S.

CVM *paulo ante dedissem ad te Cassij tabellario literas,* V. *id. uenit noster tabellarius, & quidem portenti simile, sine tuis literis. sed cito conieci,* Lanuuij *te fuisse.* Eros *autem festinauit, ut ad me literæ* Dolabellæ *perferrentur, non de re mea (non dum enim meas acceperat) sed rescripsit ad eas, quarũ exẽplũ tibi miseram, sane luculente. ad me autem, cum* Cassij *tabellarium dimisissem, statim* Balbus. *ô dij boni, quàm facile perspiceres timere otium. & nosti uirum, quàm tectus: sed tamen* Antonij *consilia narrabat; illũ circuire ueteranos, ut acta* Cæsaris *sancirent, idq; se facturos esse iurarent: ut rata omnes haberẽt, eaq; duumuiri omnibus mensibus inspicerent. questus est etiam de sua inuidia. eaq; omnis eius oratio fuit, ut amare uideretur* Antonium. *quid quæris? nihil sinceri. mihi autem nõ est dubium, quin res spectet ad castra: acta enim illa res est animo uirili, consilio puerili: quis enim hoc non uidit, regni hæredem relictum? quid autẽ absurdius, hoc metuere, alterũ in metu non ponere? quin etiam hoc ipso tempore multa* ὑποσόλοικα, Pontij Neapolitanum *à matre tyrannoctoni possideri. legendus mihi sæpius est* Cato *maior ad te missus: amariorem enim me senectus facit: stomachor omnia. sed mihi quidem* βεβίωται: *uiderint iuuenes. tu mea curabis, ut curas. hæc scripsi, seu dictaui, apposita secunda mensa, apud* Vestorium. *postridie apud* Hirtium *cogitabam. & quidem* πεντέλοιπον. *sic hominem traducere ad optimates paro.* λῆρος πολύς. *nemo est istorum, qui otium non ti=*

meat. quare talaria uideamus: quiduis enim potius, quàm castra. Atticæ salutem plurimam uelim dicas.

Expecto Octauij concionem, & si quid aliud, maxime autem ecquid Dolabella tinniat, an in meo nomine tabulas nouas fecerit. Vale.

CICERO ATTICO S.

CERTIOR *à Pilia factus, mitti ad te idibus tabellarios; statim hoc nescio quid exaraui. primũ igitur scire te uolui, me hinc Arpinũ XVI. cal. Iun. eò igitur mittes, si quid erit posthac: (quanquã ipse iã iamq; adero) cupio enim ante, quàm Romã uenio, odorari diligentius, quid futurum sit: quanquam uereor, ne nihil coniectura aberrẽ: minime enim obscurum est, quid isti moliantur. meus uero discipulus, qui hodie apud me cœnat, ualde amat illum, quẽ Brutus noster sauciauit: et, si quæris, (perspexi enim plane) timẽt otium. ὑπόθεσιν autẽ hanc habent, eamq; præ se ferunt, uirum clarissimum interfectũ, totam remp. illius interitu perturbatam: irrita fore, quæ ille egisset, simul ac desistemus timere: clementiam illi malo fuisse: qua si usus non fuisset, nihil ei tale accidere potuisse. mihi autẽ uenit in mẽtem, si Pompeius cum exercitu firmo ueniat, quod est εὔλογον, certe fore bellũ. hæc me species, cogitatioq; perturbat: neque enim iã, quod tibi tum licuit, nobis nunc licebit: nam aperte lætati sumus. deinde habent in ore, nos ingratos. nullo modo licebit; quod tum et tibi licuit, et multis. φαινοπροσωπητέον ergo, & ἰτέον in castra? millies mori melius, huic præsertim ætati. itaque me idus Martiæ non tã consolantur, quàm antea: magnũ enim*

enim mendum continent. etsi illi iuuenes
ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς τὸν δ' ἀφεθουῦται λόγον.
sed si tu melius quidpiam speras, quòd & plura audis, & interes consilijs, scribas ad me uelim, simulq́; cogites, quid agẽdum nobis sit super legatione uotiua. equidem in his locis moneor à multis, ne in senatu calendis: dicuntur enim occulte milites ad eam diem comparati, & quidem in istos, qui mihi uidentur ubiuis tutius, quàm in senatu, fore. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER XV.

CICERO ATTICO S.

FACTVM *male de Alexione. incredibile est, quãta me molestia affecerit; nec mehercule ex ea parte maxime, quòd plerique mecum: ad quẽ igitur medicum te conferes? quid mihi iam medico? aut, si opus est, tãta inopia est? amorem erga me, humanitatẽ, suauitatemq́; desidero. etiam illud, quid est, quod non pertimescendum sit, cum hominem temperantem, summum medicum, tantus improuiso morbus oppresserit? sed ad hæc omnia una consolatio est, quòd ea conditione nati sumus, ut nihil, quod homini accidere possit, recusare debeamus.* De Antonio, *iam antea tibi scripsi, non esse eum à me conuentum: uenit enim* Missenum, *cum ego essem in* Pompeiano: *inde ante profectus est, quàm ego eum uenisse cognoui. sed casu, cum legerem tuas*

legi, & egi primũ, quod attinet. nihil mihi concedebat. deinde ad summum, arbitrum me statuebat non modo huius rei, sed totius consulatus sui. cum Antonio autem sic agemus, ut perspiciat, si in eo negotio nobis satisfecerit, totum me futurum suum. Dolabellam spero domi esse. Redeamus ad nostros: de quibus tu bonam spem te significas habere propter edictorum humanitatem. ego autem perspexi, cum à me XVII. cal. de Puteolano Neapolim Pansæ cõueniendi causa proficisceretur Hirtius, omnem eius sensum: seduxi enim, & ad pacẽ sum cohortatus. nõ poterat scilicet negare, se uelle pacẽ, sed non minus se nostrorũ arma timere, quàm Antonij, & tamẽ utrosque non sine causa præsidiũ habere, se autem utraque arma metuere. quid quæris? οὐδὲν ὑγιές. De Quinto F. tibi assentior, patri quidem gratissimæ, et bellæ tuæ literæ fuerunt. Cereliæ uero facile satisfeci. nec ualde laborare mihi uisa est: & si illa, ego certe non laborarem. istam uero, quam tibi molestã scribis esse, auditam à te esse omnino demiror. nã quòd eã collaudaui apud amicos, audiẽtibus tribus filijs eius, et filia: τί ἐστιν οὖν λόγον. quid est hoc? quid est autẽ, cur ego personatus ambulem? parum'ne fœda persona est ipsius senectutis? Quod Brutus rogat, ut ante calẽdas: ad me quoque scripsit: & fortasse faciam: sed planè, quid uelit, nescio: quid enim illi afferre consilij possum, cum ipse egeam consilio? & cum ille suæ immortalitati melius, quàm nostro otio, cõsuluerit? De Regina rumor extinguetur. De Flamma, obsecro te, si quid potes. Heri dederam ad te literas exiens è Puteolano, diuerteramq; in Cumanum. ibi penè ualentem uideram Piliam. quin

* etiam paulo clàm ijs eam uidi: uenerat enim in funus: cui funeri ego quoque operam dedi. Cn. Lucullus, familiaris noster, matrem efferebat. mansi igitur eo die in Sinuessano, atque inde mane postridie Arpinum proficiscens, hanc epistolam exaraui. erat autem nihil noui, quod aut scriberem, aut ex te quærerem: nisi forte hoc ad te putas pertinere. Brutus misit ad me orationem suã habitam in concione Capitolina, petiuitq; à me, ut eam ne ambitiose corrigerem ante, quàm ederet. est autem oratio scripta elegantissime sententijs, uerbis, ut nihil possit ultra. ego tamen, si illam causam habuissem, scripsissem ardentius. ὑπόθεσισ, uides, quæ sit, persona dicentis. itaque eam corrigere non potui: quo enim in genere Brutus noster esse uult, & quod iudicium habet de optimo genere dicendi, ita consecutus est ea oratione, ut elegantius nihil esse possit. sed ego solus alius sum, siue hoc recte, siue non recte. tu tamen uelim orationẽ legas, nisi forte iam legisti, certioremq; me facias, quid iudices ipse. quanquam uereor, ne cognomine tuo lapsus ὑπεραττικὸσ sis in iudicãdo. sed si recordabere Δημοσθένους fulmina, tum intelliges posse et ἀττικώτατα grauissime dici. sed hæc coram. nũc nec sine epistola, nec cum inani epistola uolui ad te Metrodorũ uenire. Vale.

CICERO ATTICO S.

XV. cal. è Sinuessano proficiscẽs, cũ dedissem ad te literas, diuertissemq; à Cumis in Vestiano, accepi à tabellario tuas literas: in quibus nimis multa de Buthroto: nõ enim tibi ea res maiori curæ aut est, aut erit, quàm mihi: sic enim decet, te mea curare, tua me. quamobrẽ id qui-

dem sic susceptum est mihi, ut nihil sim habiturus antiquius. L. Antonium concionatum esse, cognoui tuis literis & aliis, sordide: sed id quale fuerit, nescio: nihil enim scripsisti. De Menedemo, probe. Quintus certe ea dictitat, quæ scribis. Consilium meum à te probari, quòd ea non scribã, quæ tu à me postularis, facile patior: multoq; magis id probabis, si orationẽ eam, de qua hodie ad te scripsi, legeris. Quæ de legionibus scribis, ea uera sunt. sed non satis hoc mihi uideris tibi persuasisse, quid de Buthrotiis nostris per senatũ speres confici posse. quod puto (tantũ enim uideo) non uidemur esse uicturi. sed, si etiam nos hoc fallat, de Buthroto te nõ fallet. De Octauii concione idẽ sentio, quod tu: ludorumq; eius apparatus, & Matius, ac Postumus mihi procuratores non placẽt. Saserna collega dignus. sed isti omnes, quemadmodum sentis, non minus ociũ timent, quàm nos arma. Balbum leuari inuidia per nos uelim: sed ne ipse quidem id fieri posse confidit: itaque alia cogitat. Quòd prima disputatio Tusculana te cõfirmat, sane gaudeo: neque enim ullum est perfugium aut melius, aut paratius. Flamma quòd bene loquitur, nõ moleste fero. Tyndaritanorum causa, de qua laboras, quæ sit, ignoro. hos tamen πιντί λοιπῶν mouere ista uidẽtur, in primis erogatio pecuniæ. De Alexione doleo; sed quoniam inciderat in tam graue morbũ, bene actũ cum illo arbitror. quos tamen secundos hæredes, scire uellem, & diem testamenti. Vale.

CICERO ATTICO S.

XI. cal. accepi duas epistolas tuas, quibus duabus meis respondisti. una erat XV. cal. altera XII. data. ad

superiorem igitur. Prius accurres in Tusculanum, ut scribis: quò me VI. cal. uenturũ arbitrabar. Quod scribis parendũ uictoribus: non mihi quidem, cui sunt multa potiora. nam illa, quæ recordaris Lentulo, & Marcello coss. acta in æde Apollinis; nec causa eadem est, nec simile tempus; præsertim cùm Marcellũ scribas, aliosq; discedere. erit igitur nobis coram odorandum, & constituendum, tuto'ne Romæ esse possimus. noui conuentus habitatores sane mouent: in magnis enim uersamur angustijs. sed sint ista parui: quin & maiora contemnimus. Caluæ testamentum cognoui, hominis turpis, ac sordidi. Tabula Demonici quòd tibi curæ est, gratum. De Mario scripsi iampridem ad Dolabellam accuratissime, modo literæ redditæ sint. eius causa & cupio, & debeo. Venio ad propiorem. Cognoui de Alexione, quæ desiderabam. Hirtius est tuus. Antonio, quàm est, uolo peius esse. De Quinto filio, ut scribis, ἄλλως. de patre coram agemus. Brutum omni re, qua possum, cupio iuuare. cuius de oratiuncula idem te, quod me, sentire uideo: sed parum intelligo, quid me uelis scribere, quasi à Bruto habita oratione, cum ille ediderit. qui tandẽ conuenit? an sicut in tyrannum iure optimo cæsum multa dicentur, multa scribentur à nobis? sed alio modo, & tempore. De sella Cæsaris, bene tribuni. præclaros etiam XIIII. ordines. Brutum apud me fuisse gaudeo, modò & libenter fuerit, & sat diu.

CICERO ATTICO S.

X. cal. VIII. fere à Q. Fusio uenit tabellarius, nescio quid ab eo literularum, ut me sibi restituerem, sane

insulse, ut solet: nisi forte, quem non ames, omnia ui= dentur insulse fieri. scripsi ita, ut te probaturum existi= mem. mihi duas à te epistolas reddidit, unam XI. alte= ram X. cal. ad recentiorem prius. & leuiorem laudo: si uero etiam Calfulenus, ἄνω ποταμῶν. Antonij con= silia narras turbulenta: atque utinam potius per po= pulum agat, quàm per senatum: quod quidem ita cre do. sed mihi totum eius cõsilium ad bellum spectare ui= detur, si quidem D. Bruto prouincia eripitur. quo modo ego de illius neruis existimo, non uidetur fieri posse sine bello. sed non cupio, quoniam cauetur Buthrotijs. rides? ast condoleo non mea potius assiduitate, diligentia, gra= tia perfici. Quòd scribis te nescire, quid nostris faciun dum sit: iam pridem me illa ἀπορία solicitat: itaque stulta iam iduum Martiarum est consolatio. animis e= nim usi sumus uirilibus, consilijs, mihi crede, puerili= bus: excisa enim est arbor, non euulsa: itaque, quàm fruticetur, uides. redeamus igitur, quoniam sæpe usur= pas, ad Tusculanas disputationes. Saufeium pete= celemus: ego nunquam indicabo. Quod te à Bruto scribis, ut certior fieret, quo die in Tusculanum essem futurus: ut ad te ante scripsi, VI. cal. & quidem ibi te quamprimum peruidere uelim: puto enim no= bis Lanuuium eundum, & quidem non sine multo sermone. sed μελήσει. Redeo ad superiorem: ex qua prætereo illa prima de Buthrotijs: quæ mihi sunt inclusa medullis: sit modo, ut scribis, locus agendi. De oratione Bruti, prorsus contendis committere, tam multis uerbis agis. egóne ut eam causam, quam is scri psit? ego scribam non rogatus ab eo? nulla παρεγχεί=

ρησις fieri potest contumeliosior. at, inquis, ἡρακλείδιον aliquod. non recuso id quidem, sed & componendum argumentum est, & scribendi expectandum tempus maturius. licet enim de me, ut libet, existimes: uelim quidem quamoptime: si hæc ita manant, ut uidentur, (feres quod dicam) me Idus Martiæ non delectant: ille enim nunquam reuertisset: nos timor cõfirmare eius acta non coegisset: aut (ut in Saufeianam, reliquasq; Tusculanas disputationes, ad quas tu etiam Vestorium hortaris) ita gratiosi eramus apud illum, quem dij mortuum perdant, ut nostræ ætati, quoniam interfecto domino liberi non sumus, non fuerit dominus ille fugiendus. rubeo, mihi crede: sed iam scripseram, delere nolui. De Menedemo, uellem uerum fuisset. De Regina, uelim uerum sit. cætera coràm, & maxime quid nostris faciendum sit, quid etiam nobis, si Antonius militibus obsessurus est senatum. hanc epistolam si illius tabellario dedissem, ueritus sum, ne solueret: itaque misi dedita opera: erat enim rescribendum tuis. Quàm uellem, Bruto studium tuum nauare potuisses. ego igitur ad eum literas. Ad Dolabellam Tironem misi cum mandatis, & literis. eum ad te uocabis, &, si quid habebis, quod placeat, scribes. ecce autem de transuerso L. Cæsar, ut ueniam ad se, rogat, in nemus; aut scribam, quò se uenire uelim: Bruto enim placere, se à me conueniri. ò rem odiosam, & inexplicabilem. puto me ergo iturum, & inde Romam, nisi quid mutaro. Summatim adhuc ad te: nihildum enim à Balbo. tuas igitur expecto, nec actorum solum, sed etiam futurorum. Vale.

CICERO ATTICO S.

A' BRVTO tabellarius rediit: attulit & ab eo, & Cassio. consilium meum magnopere exquirũt, Brutus quidem, utrum de duobus. ò rem miseram. plane non habeo, quid scribam: itaque silentio puto me usurum, nisi quid aliud tibi uidetur. sin tibi quid uenit in mentem, scribe quæso. Cassius uero uehementer orat, ac petit, ut Hirtium quamoptimum faciam. sanum putas? ὁ θησαυρὸς ἄνθρακες. epistolam tibi misi: ut tu de prouincia Bruti, & Casij per S.C. ita scribit & Balbus, & Hirtius quidem se acturum: etenim iam in Tusculano est: mihiq; ut absim, uehemẽter auctor est. ille quidem, periculi causa; quod sibi etiam fuisse dicit: ego autem, etiam ut nullum periculum sit; tantum abest, ut Antonij suspicionem fugere nõ curem, ne uidear eius secundis rebus non delectari, ut mihi causa sit, cur Romam uenire nolim, ne illum uideam. Varro autem noster ad me epistolam misit, sibi à nescio quo missam, (nomen enim delerat) in qua scriptum erat, ueteranos eos, qui reijciũtur, (nam partem esse dimissam) improbissime loqui; ut magno periculo Romæ sint futuri, qui ab eorũ partibus dissentire uideantur. quis porro noster itus, reditus, uultus, incessus inter istos? quòd si, ut scribis, L. Antonius in Decimũ, reliqui in nostros: ego quid faciam? aut quo me pacto geram? mihi uero deliberatum est, ut nunc quidem est, abesse ex ea urbe, in qua non modo florui cum summa, uerum etiam seruiui cum aliqua dignitate: nec tam statui ex Italia exire, de quo tecum deliberabo, quàm istuc non uenire.

CICERO ATTICO S.

CVM ad me Brutus noster scripsisset, & Cassius, ut Hirtium, quem adhuc bonum fuisse sciebant, neque confidebant fore, mea auctoritate meliorem facerem, (Antonio est enim fortasse iratior, causæ uero amicissimus) tamen ad eum scripsi, eiq; dignitatem Bruti, et Cassij commendaui. ille quid mihi rescripsisset, scire te uolui, si forte idem tu, quod ego, existimares, istos etiam nunc uereri, ne forte ipsi nostri plus animi habeant, quàm habent.

Hirtius Ciceroni suo S.

RVRE an redierim, quæris. an ego, cum omnes caleant, ignauiter aliquid faciam? etiam ex urbe sum profectus: utilius enim statui abesse. has tibi literas exiens in Tusculanū scripsi. noli autem me tam strenuū putare, ut ad nonas recurram: nihil enim iam uideo opus esse nostra cura: quoniam præsidia sunt in tot annos prouisa. Brutus, & Cassius utinam, quàm facile à te de me impetrare possunt, ita per te exorētur, ne quod callidius ineant consiliū: cedenteis enim hæc ais scripsisse: quò? aut quare? retine, obsecro te, Cicero illos: noli sinere hæc omnia perire, quæ funditus mediusfidius rapinis, incendijs, cædibus peruertuntur. tantū, si quid timent, caueant, nihil præterea moliantur. nō mediusfidius acerrimis consilijs plus, quàm etiam inertissimis, dum modo diligentibus, consequentur. hæc enim, quæ fluunt, per se diuturna non sunt, in contentione præsenteis ad nocendum habent uireis. quid speres de illis; in

me scribe. Habes Hirtij *epistolam: cui rescripsi, nil illos callidius cogitare, idq́; confirmaui. hoc qualecunque esset, te scire uolui.* Obsignata *iam epistola,* Balbus *ad me,* Seruiliam *rediisse, confirmare non discessuros. nunc expecto à te literas.*

CICERO ATTICO S.

GRATVM, *quòd mihi epistolas: quæ quidem me delectarunt, in primis* Sexti *nostri. dices, quia te laudat. puto mehercule id quoque esse causæ: sed tamen etiā ante, quàm ad eū locū ueni, ualde mihi placebat cū sensus eius de rep. tū scribēdi cura.* Seruius *uero pacificator cū librariolo suo uidetur obiisse legationem, & omneis captiunculas pertimescere. debuerat autem* Non ex iure *manu consertum, sed quæ sequūtur. tu quoque scribes.*

CICERO ATTICO S.

POST *tuum discessum binas à* Balbo; *nihil noui: itemq́; ab* Hirtio, *qui se scribit uehementer offensum esse ueteranis. expectat animus, quidnā agant de cal.* Martijs *misi igitur* Tironem, *&* *cum* Tirone *pluresis, quibus singulis, ut quid accidisset, dares literas. atque etiam scripsi ad* Antonium *de legatione, ne, si ad* Dolabellam *solum scripsissem, iracundus homo commoueretur. quod autem aditus ad eum difficilior esse dicitur, scripsi ad* Eutrapelum, *ut is ei meas literas redderet, legatione mihi opus esse. honestior est uotiua: sed licet uti utraque. de te quæso etiam atque etiam uide. uelim possis coram: si minus, literis idem consequemur.* Græceius *ad me scripsit,* C. Cassium *sibi scri-*

psisse, homines comparari, qui armati in Tusculanum mitterentur. id quidem mihi non uidebatur, sed cauendum tamen, (ut ille) quæ plures uident. debet aliquid crastinus dies ad cogitandum nobis dare. Vale.

CICERO ATTICO S.

III. non. uesperi à Balbo redditæ mihi literæ, fore nonis senatum, ut Brutus in Asia, Cassius in Sicilia frumentum emendum, & ad urbem mittendum curarét. ò rem miseram, primum ullam ab istis, dein, si aliquam, hanc legatariam prouinciam: atque haud scio, an melius sit, quam ad Eurotam sedere. sed hæc casus gubernabit. ait autem, eodem tempore decretum iri, ut & ijs & reliquis prætorijs prouinciæ decernantur. hoc certe melius, quàm illa Persice porticus: nolo enim Lacedæmonem longinquam Lanuuium existimari. rides, inquies, in talibus rebus? quid faciam? plorando fessus sum. Dij immortales, quàm me conturbatum tenuit epistolæ tuæ prior pagina. quid autem iste in domo tua casus armorum? sed hunc quidem nimbum cito transijsse lætor. tu quid egeris tua cum tristi, tum etiam difficili ad consiliandum legatione, uehementer expecto: est enim inexplicabilis: ita circunsidemur copijs omnibus. me quidem Bruti literæ, quas ostendis à te lectas, ita perturbarunt, ut, quanquam ante egebam consilio, tamen animi dolore sim tardior. sed plura, cum ista cognoro, hoc autem tempore, quod scriberem, nihil erat, eoq; minus, quod dubitabam, tu has ipsas literas esses'ne accepturus: erat enim incertũ, uisurus'ne te esset tabellarius. ego tuas literas uehementer expecto.

CICERO ATTICO S.

O Bruti amanter ſcriptas. o iniquum tuũ tempus, qui ad eum ire non poſſis. ego autem quid ſcribam? ut beneficio iſtorum utantur? quid turpius? ut moliãtur aliquid? nec audent, nec iam poſſunt. age, quieſcant auctoribus nobis? quis incolumitatem præſtat? ſi uero aliquid de Decimo gratius: quæ noſtris uita, etiam ſi nemo moleſtus ſit? ludos uero non facere, quid fœdius? frumentum imponere, quæ eſt alia Dionis legatio? aut quod munus in rep. ſordidius? prorſus quidem conſilia tali in re ne ijs quidem tuta ſunt, qui dant: ſed poſſim id negligere proficiens: fruſtra uero quid ingrediar? matris conſilio cum utatur, uel etiam precibus, quid me interponam? ſed tamen cogitabo, quo genere utar literarum: nam ſilere non poſſum. ſtatim igitur mittam uel Antium, uel Circæos. Vale.

CICERO ATTICO S.

ANTIVM ueni ante VI. cal. Bruto iucundus noſter aduentus. deinde, multis audientibus, Seruilia, Tertulla, Porcia, quærere, quid placeret. aderat etiã Fauonius. ego, quod eram meditatus in uia, ſuadere, ut uteretur Aſiatica curatione frumenti; nihil eſſe iam reliqui, quod ageremus, niſi ut ſaluos eſſe; in eo etiam ipſi reip. eſſe præſidium. quam orationem cum ingreſſus eſſem, Caſſius interuenit. ego eadem illa repetiui. hoc loco fortibus ſane oculis Caſſius, (Martem ſpirare diceres) ſe in Siciliam non iturum. egóne ut beneficium accepiſſe in contumelia? quid ergo agis? inquam. at il-

le, in Achaiā se iturum . quid tu, inquam, Brute? Romam, inquit, si tibi uidetur. Mihi uero minime: tuto enim non eris . quid, si possem esse? placeret'ne? atque ut omnino neque nūc, neque ex prætura in prouinciam ires: sed auctor nō sum, ut te urbi cōmittas. dicebam ea, quæ tibi profecto in mentem ueniunt, cur non esset tuto futurus. multo inde sermone querebātur; atque id quidem Cassius maxime, amissas occasiones; Decimūq; grauiter accusabat. ea negabam oportere præterita: assentiebar tamen . cumq́; ingressus essem dicere, quid oportuisset; nec uero quidquam noui, sed ea, quæ quotidie omnes; nec tamē illum locū attingere, quenquam præterea oportuisse tangi, sed senatum uocari, populum ardentem studio uehementius incitari, totam suscipere remp. exclamat tua familiaris. Hoc uero neminem unquam audiui. ego repressi. sed & Cassius mihi uidebatur iturus, (etenim Seruilia pollicebatur se curaturā, ut illa frumenti curatio de S.C. tolleretur) & noster cito deiectus est de illo inani sermone: uelle enim se dixerat. constituit igitur, ut ludi absente se fierent suo nomine. proficisci autē mihi in Asiam uidebatur ab Antio uelle. ne multa, nihil me in illo itinere præter conscientiā delectauit: nō enim fuit cōmittendū, ut ille ex Italia prius, quàm à me conuentus esset, discederet. hoc dempto munere amoris, atque officij, sequebātur, ut mecum ipse,

ἢ δεῦρ' ὁδὸς σοὶ τὶ δύναται νῦν θεοπρόπε?

prorsus dissolutum offendi nauigium, uel potius dissipatum . nihil consilio, nihil ratione, nihil ordine. itaque etsi ne antea quidem dubitaui, tamen nunc eo minus, euolare hinc, idq́; quamprimum, ubi

Nec Pelopidarum facta, neque famam audiam.
sed heus tu, ne forte sis nescius, Dolabella me sibi legauit ad IIII. non. Apr. id mihi heri uesperi nunciatũ est. uotiua ne tibi quidem placebat: etenim erat absurdũ, quæ, si stetisset resp. uouissem, ea me euersa illa, ucta dissoluere. & habent, opinor, liberæ legationes definitum tempus lege Iulia, nec facile addi potest: idq; adeo genus legationis, ut, cũ uelis, introire, exire liceat. quod nũc mihi additũ est. bella est aũt huius iuris quinquennij licentia. quanquã quid de quinquennio cogitem? cõtrahi mihi negotium uidetur. sed βλάσφημα mittamus. Vale.

CICERO ATTICO S.

BENE mehercule de Buthroto. at ego Tironem ad Dolabellã cum literis, quia iusseras, miserã. quid nocet? De nostris autẽ Antiatibus satis uidebar plane scripsisse, ut nõ dubitares, essent quin otiosi futuri, usuriq; beneficio Antonij contumelioso. Cassius frumentariã rem aspernabatur. eam Seruilia sublaturam ex S. C. se esse dicebat. noster uero, καὶ μάλα σεμνῶς, in Asiam; postea quàm mihi est assensus, tuto se Romæ esse nõ posse: ludos enim absens facere malebat: statim autem se iturum, simul ac ludorum apparatum ijs, qui curaturi essent, tradidisset. nauigia colligebat. erat animus in cursu. interea in eisdem locis erant futuri. Brutus quidem se diebat Asturæ. L. quidẽ Antonius liberaliter literis sine cura me esse iubet. habeo unum beneficium, alterum forte, si in Tusculanũ uenerit. ò negotia non ferenda, quæ ferũtur tamen. τῶν δ' αἴτιον τῶν βρούτων τίς ἐστιν? Octauiano, ut perspexi, satis ingenij, satis animi:

uidebaturq; erga nostros ἥρωας ita fore, ut nos uellemus, animatus. sed quid ætati credendũ sit, quid nomini, quid hæreditati, quid κατηχήσει, magni cõsilij est: uitricus quidẽ nihil censebat: quem Asturæ uidimus. sed tamen alendus est, & ut nihil aliud, ab Antonio seiungendus. Marcellus præclare, si præcipit nostro nostri: cui quidem ille deditus mihi uidebatur. Pansæ autem, & Hirtio non nimis credebat. bona indoles, ἐὰν διαμένῃ.

CICERO ATTICO S.

VIII. cal. duas à te accepi epistolas. respondebo igitur priori prius. Assentior tibi, ut nec duces simus, nec agmẽ cogamus, faueamus tamẽ. Orationẽ tibi misi. eius custodiẽdæ, et proferẽdæ arbitriũ tuũ. sed quãdo illum diẽ, cũ tu edẽdã putes? Inducias, quas scribis, nõ intelligo fieri posse. melior est ἀναντιφωνησία: qua me usurũ arbitror. Quod scribis legiones duas Brũdusiũ uenisse: uos omnia prius: scribes igitur, quidquid audieris. Varronis διάλογον expecto. Iam probo ἡρακλείδιον, presertim cũ tu tãtopere delectere. sed quale uelis, uelim scire. Quod ad te antea, atq; adeo prius scripsi, (sic. n. mauis ad scribẽdũ tibi uere dicere) fecisti me acriorẽ. ad tuũ iudiciũ, qđ mihi erat notũ, addidisti Peducei auctoritatẽ, magnã quidẽ apud me, & in primis grauẽ. enitar igitur, ne desides aut industriã meã, aut diligentiam. Vectenũ, ut scribis, & Faberiũ foueo. Clodium nihil arbitror malitiose: quanquã, si quid egerit de libertate retinenda, qua certe nihil est dulcius, tibi assentior. ita'ne Gallo? ò hominem nequam. quid. n. dicam aliud? cautũ Marcellum, me sic, sed non tamen cautissimũ. Longiori epistolæ, su-

perioriq; respondi. nunc breuiori, propioriq; quid respondeam, nisi eam fuisse dulcissimam? Res Hispanienses ualde bonæ. modo Balbilium incolumem uideam, subsidium nostræ senectutis. De Anniano item, quòd me ualde obseruat Visellia. sed hæc quidem humana.

De Bruto te nihil scire dicis: sed Selicia, uenisse M. Scaptium, eumq; non qua pompa, ad se tamen clàm uenturum, sciturumq; me omnia: quæ ego statim. interea narrat eadem, Bassi seruum uenisse, qui nunciaret, legiones Alexandrinas in armis esse, Bassum arcessi, Cassium expectari. quid quæris? uidetur resp. ius suum recuperatura. sed ne quid ante. nosti horũ exercitationem in latrocinio, & amentiam. Dolabella, uir optimus, etsi, cum scribebam, secunda mensa apposita, uenisse eum ad Baias audiebam; tamen ad me ex Formiano scripsit, quas literas, cum è balineo exijssem, accepi, sese de attributione omnia summa fecisse. Vectenum accusat. tricatur scilicet, ut homo talis: sed ait totum negotium Sextium nostrum suscepisse, optimum quidem illum uirum, nostriq; amãtissimum: quæro autem, quid tandem Sextius in hac re facere possit, quod nõ quiuis nostrum? sed, si quid præter spem erit, facies, ut sciam. sin est, ut arbitror, negotium perditum, scribes tamen, neque ista res commouebit. Nos hic φιλοσοφοῦμεθα, (quid enim aliud?) et τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος magnifice explicamus, προσφωνοῦμένq; Ciceroni: qua de re enim potius pater filio? deinde alia. quid quæris? extabit opera peregrinationis huius. Varronẽ hodie, aut cras uenturum putabant. ego autem in Pompeianum properabam, non quo hoc loco quidquam pulchrius,

De officiis.

sed

ſed interpellatores illic minus moleſti. ſed perſcribe quæſo, quæ cauſa ſit Myrtillo. pœnas quidē illum pependiſſe audiui. & ſatis'ne patet, unde corruptus. hæc cum ſcriberem, tantum quod exiſtimabam ad te orationem eſſe perlatā. hui, quàm timeo, quid exiſtimes. etſi quid ad me? quæ non ſit foras proditurā, niſi rep. recuperata. de quo quid ſperem, non audeo ſcribere. Vale.

CICERO ATTICO S.

VI. cal. accepi à Dolabella literas, quarū exēplum tibi miſi: in quibus erat, omnia ſe feciſſe, quæ tu uelles. ſtatim ei reſcripſi, & multis uerbis gratias egi: ſed tamen, ne miraretur, cur idem iterum facerē, hoc cauſæ ſumpſi, quòd ex te ipſo coram antea nihil potuiſſem cognoſcere. ſed quid multa? literas hoc exemplo dedi.

Cicero Dolabellæ cos. ſuo S.

ANTEA cū per literas Attici noſtri de tua ſumma liberalitate, ſūmoq; erga ſe beneficio certior factus eſſem, cùmq; tu ipſe etiā ad me ſcripſiſſes, te feciſſe ea, quæ nos uoluiſſemus: egi tibi gratias per literas ijs uerbis, ut intelligeres, nihil te mihi gratius facere potuiſſe. poſtea uero, quàm ipſe Atticus ad me uenit in Tuſculanum huius unius rei cauſa, tibi ut apud me gratias ageret, cuius eximiā quandā, et admirabilē in cauſa Buthrotia uoluntatē, et ſingularē erga ſe amorem perſpexiſſet: teneri non potui, quin tibi apertius illud idē his literis declararē. ex omnibus enim mi Dolabella ſtudijs in me, et officijs, quæ ſumma ſunt, hoc ſcito mihi et ampliſſimū uideri, et gratiſſimū eſſe, quòd perfeceris, ut Atticus in-

telligeret, quantum ego te, quàm tu me amares. quod reliquum est, Buthrotiam & causam, & ciuitatem, quanquam à te constituta est, (beneficia autem nostra tueri solemus) tamē uelim, receptam in fidem tuam, à meq; etiam tibi commendatam, auctoritate, & auxilio tuo tectam uelis esse. satis erit in perpetuum Buthrotijs præsidij, magnáq; cura, & solicitudine Atticum, & me liberaris, si hoc honoris mei causa susceperis, ut eos semper à te defensos uelis. quod ut facias, te uehementer etiam atque etiam rogo.

His literis scriptis, me ad συντάξεις *dedi: quæ quidē, uereor, ne miniata cærula tua pluribus locis notādæ sint: ita sum* μετέωρος, *et magnis cogitationibus impeditus.*

CICERO ATTICO S.

L. ANTONIO *male sit, si quidem Buthrotijs molestus est. Ego testimoniū cōposui: quod, cum uoles, obsignabo. tu nummos Arpinatū, si L. Fadius ædilis petet, uel omnes reddito. ego ad te aliā epistola scripsi de HS CX quæ Statio curarētur. si ergo petet Fadius, ei uolo reddi: præter Fadiū, nemini. apud me itē puto depositū. id scripsi ad Erotē, ut redderet. Reginā odi. me iure facere scit sponsor promissorum eius Ammonius: quæ quidē erant* φιλόλογα, *et dignitatis meæ, ut uel in concione dicere auderē. Sarā autē præterquam quòd nefariū hominē cognoui, præterea in me cōtumacē. semel eū omnino domi meæ uidi. cū* φιλοφρόνως *ex eo quærerē, quid opus esset: Atticū se dixit quærere. superbiā autē ipsius reginæ, cū esset trans Tiberim in hortis, cōmemorare sine magno dolore nō possum. nihil igitur cū istis;*

nec tam animũ me, quàm stomachũ non habere arbitrãtur. Profectionẽ meã, ut uideo, Erotis dispensatio impedit. nam cum ex reliquis, quæ nonis Apr. fecit, abũdare debeã; cogor mutuari; quodq; ex istis fructuosis rebus receptũ est, id ego ad illud fanũ sepositũ putabã. sed hæc Tironi mandaui, quẽ ob eam causam Romã misi. te nolui impeditũ impedire. Cicero noster quo modestior est, eo me magis cõmouet: ad me enim de hac re nihil scripsit, ad quem nimirũ potissimum debuit: scripsit hoc autem ad Tironem, sibi post cal. Apr. (sic enim annuum tempus confici) nihil datũ esse; tibi pro tua natura semper placuisse, teq; existimasse id etiam ad dignitatẽ meam pertinere, eum non modo liberaliter à nobis, sed etiã ornate, cumulateq; tractari. quare uelim cures, (nec tibi essem molestus, si per alium hoc agere possem) ut permutetur Athenas, quod sit in annuũ sumptũ. & scilicet Eros numerabit: eius rei causa Tironẽ misi. curabis igitur, et ad me, si quid tibi de eo uidebitur, scribes.

CICERO ATTICO S.

TANDEM à Cicerone tabellarius: et mehercule literæ πεπινωμένως scriptæ, quod ipsum προκοπὴν aliquã significaret. itemq; cæteri præclara scribunt. Leonides tamen retinet suum illud ADHVC. summis uero laudibus Herodes. quid quæris? uel uerba mihi dari facile patior in hoc, meq; libenter præbeo credulũ. tu uelim, si quid tibi est à tuis scriptũ, quod pertineat ad me, certiorẽ me facias. Narro tibi: hæc loca uenusta sunt; abdita certe, et, si quid scribere uelis, ab arbitris libera: sed nescio quo modo οἶκος φίλος: itaque me referunt

pedes in Tusculanum : & tamen haec ῥωπογραφία *ripulae uidetur habitura celerem satietatem. equidem etiã pluuias metuo, si prognostica nostra uera sunt : ranae enim* ῥητορεύουσιν. *tu, quaeso, fac sciam, ubi* Brutum *nostrum, & quo die uidere possim.* Vale.

CICERO ATTICO S.

DVAS *accepi postridie idus, alteram eo die datã, alteram idibus: prius igitur superiori.* De Bruto, *cum scies.* De *consulum ficto timore cognouerã :* Sica *enim* φιλοστόργως *ille quidem, sed tumultuosius ad me etiam illam suspicionem pertulit. quid tu autem?* [τὰ μὲν διδόμενα.] *nullũ enim uerbũ à* Siregio. *non placet.* De Pletorio *uicino tuo, permoleste tuli, quenquã prius audisse, quàm me.* De Syro *prudenter.* L. Antoniũ *per* Marcum *fratrem, ut arbitror, facillime deterrebis auctoritate, uel ui : sed nondum acceperas literas : nec cuiquã, nisi* L. Fadio *aedili : aliter enim nec ante, nec iure fieri potest.* Quod *scribis tibi deesse* HS C, *quae* Ciceroni *curata sint : uelim ab* Erote *quaeras, ubi merces insularũ.* Arabioni *de* Sitio *nihil irascor. ego de itinere, nisi explicato* A, *nihil cogito. quod idem tibi uideri puto : habes ad superiorem : nunc audi ad alteram.* Tu *uero facis, ut omnia, quòd* Seruiliae *non dees, id est* Bruto. De *regina gaudeo te non laborare, certe etiã tibi probari.* Erotis *rationes & ex* Tirone *cognoui, & uocaui ipsum :* Gratissimum, *quòd polliceris,* Ciceroni *nihil defuturum. de quo mirabilia* Messallà, *qui* Lanuuio *rediens ab illis uenit ad me. et mehercule ipsius literae sic et* φιλοστόργως, *&* ~~πυκνῶς~~ *scriptae, ut eás uel in acroasi audeam legere:*

quae dantur accipienda esse. Plato in Gorgia. κατὰ τὸν παλαιὸν λόγον τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν, καὶ τοῦτο δέχεσθαι τὸ διδόμενον παρὰ σοῦ. Sic lib. 1 famil. Quod dat accipimus. 95. ... 5. 9.

εὐπινῶς

quo magis illi indulgendum puto. De Buciliano Sextium puto non moleste ferre. Ego, si Tiro ad me, cogito in Tusculanum. tu uero, quidquid erit, quod me scire par sit, statim. Vale.

CICERO ATTICO S.

XVII. cal. etsi satis uidebar scripsisse ad te, quid mihi opus sit; & quid te facere uellem, si tibi cōmodum esset: tamen cum profectus essem, & in lacu nauigarē, Tironem statui ad te esse mittendū, ut ijs negotijs, quæ agerentur, interesset. atque etiam scripsi ad Dolabellā, me, si ei uideretur, uelle proficisci: petijq; ab eo de mulis uecturæ itineris. ut in eis, cum intelligo te distentissimum esse quà de Buthrotijs, quà de Bruto, cuius etiā ludorum suorum curam, etiam administrationē suspicor ex magna parte ad te pertinere: ut ergo in eiusmodi re, tribues nobis paulū operæ: nec enim multū opus est. mihi res ad cædē, & eam quidem propinquam spectare uidetur. uides homines. uides arma. prorsus non mihi uideor esse tutus. sin tu aliter sentis, uelim ad me scribas: domi enim manere, si recte posśū, multo malo. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVIDNAM est, quod audendū amplius de Buthrotijs? stetisse enim te frustra scribis. quid autē se refert Brutus? doleo mehercule te tam esse detentū. quod decem hominibus referendum est acceptū, est illud quidem ὀχλῶδες, sed αὐτικτὸν, mihiq; gratissimum. De armis, nihil uidi apertius. fugiamus igitur: &, ut ais, coram. Theophanes quid uelit, nescio: scripserat enim

ad me. cui rescripsi, ut potui. mihi autem scripsit, uenire ad me se uelle, ut & de suis rebus, & quædam, quæ ad me pertinerēt. tuas literas expecto. uide quæso, ne quid temere fiat. Statius scripsit ad me, locutum secum esse Q. Ciceronem ualde asseueranter, se hæc ferre non posse, certum sibi esse ad Brutum, & Cassium transire. hoc enimuero nunc discere aueo. hoc, ego, quid sit, interpretari non possum. potest aliquid iratus Antonio: potest gloriam nouam quærere: potest totum esse σχέδιασμα: & nimirum ita est. sed tamen & ego uereor, et pater conturbatus est: scit enim, quæ ille de hoc. mecum quidem ἄφατα. nolim. plane, quid uelit, nescio. A Dolabella mādata habebo, quæ mihi uidebuntur, id est nihil. Dic mihi, C. Antonius uoluit'ne fieri septemuir? fuit certe dignus. De Menedemo est, ut scribis. facies omnia mihi nota. Vale.

CICERO ATTICO S.

EGI gratias Vecteno: nihil enim potuit humanius. Dolabellæ mandata sint quælibet, modo aliquid, uel quod Niciæ nunciem: quis enim hæc, ut scribis ante? ne nunc dubitare quenquā prudentē, quin meus discessus desperationis sit, nō legationis? Quod ais, extrema quædam iam homines de rep. loqui, & eos quidem uiros bonos: ego, quo die audiui illum tyrannū in concione clarissimū uirum appellari, subdiffidere cœpi: postea uero quàm tecū Lanuuij uidi nostros tantum spei habere ad uiuendum, quantum accepissent ab Antonio, desperaui. itaque mi Attice fortiter hoc uelim accipias, ut ego scribo. genus illud interitus, quo casurus es, fœdū du-

ces, et quasi denunciatum nobis ab Antonio. ex hac nassa exire constitui, nō ad fugam, sed ad spem mortis melioris. hæc omnis culpa Bruti. Pompeium Cartheiæ receptum scribis. iam igitur contra hunc exercitum. utra ergo castra? media enim tollit Antonius. illa infirma, hæc nefaria: properemus igitur. sed iuua me consilio, Brundusio ne, an Puteolis. Brutus quidem subito: sed sapienter. πάθωτι: quando enim illum? sed humana ferenda. tu ipse eum uidere non potes. dij illi mortuo, qui unquam Buthrotum. sed acta missa. uideamus, quæ agenda sint. rationes Erotis, & si ipsum nondum uidi, tamen & ex literis eius, & ex eo, quod Tiro cognouit, propemodum cognitas habeo. uersuram scribis esse faciendam mensium quinque, id est ad cal. Nou. HS CC: in eam diem cadere nummos, qui à Quinto debentur. uelim igitur, quoniam Tiro negat tibi placere, me eius rei causa Romam uenire; si te ea res nihil offendet, uideas, unde nummi sint, mihi feras expensum. hoc uideo in præsentia opus esse. reliqua diligentius ex hoc ipso exquiram, in his, de mercedibus dotaliū prædiorum: quæ si fideliter Ciceroni curabuntur, quanquam uolo laxius, tamen ei propemodum nihil deerit. equidem uideo mihi quoque opus esse uiaticum: sed id ex prædijs, ut cadet, ita soluetur: mihi autem opus est uniuerso quidem. etsi mihi uidetur iste, qui umbras timet, ad cædem spectare: tamen, nisi explicata solutione, non sum discessurus. sit'ne autem excitata, nec ne, tecum cognoscam. hanc putaui manu scribendā: itaque feci. De Fadio, ut scribis: utique alij nemini. rescribas uelim hodie. Vale.

CICERO ATTICO S.

NARRO tibi: Quintus pater exultat lætitia: ſcripſit enim filius, ſe idcirco profugere ad Brutum uoluiſſe, quòd, cum ſibi negotiū daret Antonius, ut eum dictatorē efficeret, præſidium occuparet, id recuſaſſet: recuſaſſe autem ſe, ne patris animum offenderet: ex eo ſibi illum hoſtē. tum me, inquit, collegi, uerens, ne quid mihi ille iratus tibi noceret: itaque eum placaui. et quidem CCCC certa, reliqua in ſpe. ſcribit autem Statius, illum cum patre habitare uelle. hoc uero mirum: & id gaudet. quem tu illo certiorem nebulonem? ἐποχὴν ueſtram de re Canij deliberationis probo. nihil eram ſuſpicatus de tabulis: ἀκεραίως reſtitutā arbitrabar. Quæ differs, ut mecum coram: expectabo. tabellarios, quoad uoles, tenebis: es enim occupatus. Quòd Xenonem, probe. Quod ſcribo, cum abſoluero. Quinto ſcripſiſti, te ad eum literas. nemo attulerat. Tiro negat iam tibi placere Brunduſium, & quidem dicere aliquid de militibus. at ego iam deſtinaram Hydruntem quidem. mouebāt me tuæ quinque horæ. hic autē quātus πλοῦς? ſed uidebimus. Nullas à te XI. cal. quippe: quid enim iam noui? cum primum igitur poteris, uenies. ego propero, ne ante Sextus: quem aduentare aiunt. Vale.

CICERO ATTICO S.

GRATVLOR nobis Quintū filiū exiſſe: moleſtus non erit. Panſam bene loqui credo; ſemper enim coniunctum eſſe cum Hirtio ſcio: amiciſſimum Bruto, & Caſſio puto, ſi expediet: ſed quando illos uidebit?

inimicum Antonio: quando, aut cur? quousque ludemur? Ego autem scripsi Sextum aduentare, non quo iam adesset, sed quia certe id ageret, ab armisq; nullus discederet. certe, si pergit, bellum paratum est. hic autem noster Cytherius, nisi uictorem, neminem uicturum. quid ad hæc Pansa? utro erit, si bellũ erit; quod uidetur fore? sed & hæc, & alia coram, hodie quidem, ut scribis, aut cras. Vale.

CICERO ATTICO S.

MIRIFICE *torqueor, sine dolore tamẽ: sed permulta mihi de nostro itinere in utrãque partẽ occurrũt. quousque? inquies. quoad erit integrum erit autẽ usque dum ad nauem. Pansa si rescripserit, & meã tibi, & illius epistolã mittã. Silium expectabã: cui ὑπόμνημα compositum, si quid noui. ego literas misi ad Brutũ: cuius de itinere etiã ex te uelim, si quid scies, cognoscere.*

CICERO ATTICO S.

TABELLARIVS, *quem ad Brutum miserã, ex itinere rediit VII. cal. ei Seruilia dixit, eo die Brutum Puteolis profectum. sane doluì meas redditas non esse. Silius ad me non uenerat. causam composui. eum libellum tibi misi. te quo die expectem, uelim scire.*

CICERO ATTICO S.

DE MEO *itinere uariæ sentẽtiæ: multi enim ad me. sed tu incumbe quæso in eam curã. magna res est. an probas, si ad cal. Ian. cogitamus? meus animus est æquus, sic tamen, ut si nihil offensionis sit, & tu etiam*

scribe, quo die Olympia, cum mysteria scilicet, ut tu scires. casus consilium nostri itineris iudicabit. dubitemus igitur. hyberna enim nauigatio odiosa, eóq; ex te quæsieram mysteriorum diem. Brutum, ut scribis, uisum iri à me puto. ego hinc uolo prid. cal. Vale.

CICERO ATTICO S.

DE Quinti negotio uideo à te omnia facta. ille tamen dolet, dubitans, utrũ morem gerat Leptæ, an fidem infirmet Silio Mandibili. L. Pisonem uellem exire legatum. ψευδεπιγράφῳ S.C. uelim scire, quid sit. Tabellarius ille, quem tibi dixerã à me ad Brutũ esse missum in Anagninum, ad me uenit ea nocte, quæ proxima ante cal. fuit, literasq; ad me attulit, in quibus unum alienum summa sua prudentia, ut spectem ludos suos. rescripsi scilicet, primum me iam profectum, ut non integrum sit: dein ἀτοπώτατον esse, me, qui Romam omnino post hæc arma non accesserim, neque id tã periculi mei causa fecerim, quàm dignitatis, subito ad ludos uenire. tali enim tẽpore ludos facere illi honestũ est, cui nõ necesse est spectare: mihi ut nõ est necesse, sic nec honestum est. equidẽ illos celebrari, & esse quamgratissimos mirabiliter cupio: idq; ita futurum esse confido: & tecũ ago, ut iam ab ipsa commissione ad me, quemadmodum accipiantur, deinde omnino reliquorum dies singulos persequare. sed de ludis hactenus. Reliqua pars epistolæ: illa nanque in utranque. sed tamen non nullos interdũ iacit igniculos uirileis. quod, quale uideretur, ut posses interpretari, misi ad te exemplum epistolæ. quanquã mihi tabellarius noster dixerat, tibi quoque se attulisse

literas à Bruto, easq; à Tusculano esse delatas. Ego itinera sic cōposueram, ut non. Quint. Puteolis essem: ualde enim festino, ita tamen, ut, quantum homo possit, quamcautissime nauigem. M. Aelium cura libera. ei sine paucos specus in extremo fundo, & eos quidem subterrañeos, seruitutis apud Talnæ quid habituros: id me iam iam nolle, neque mihi quidquam esse tanti. sed, ut mihi dicebas, quamlenissime, potius ut cura liberetur, quàm ut me succensere aliquid suspicetur. Item de illo Tulliano, cupide libero: cum Caselio loquare. parua res est: sed tu bene attendisti. nimis callide agebatur. ego autem, si mihi imposuisset aliquid, quod pene fecit, nisi tua malitia affuisset; animo iniquo tulissem. itaque, ut erit, rem impediri malo. octauam partem * *Tullij luminarium in ædium ad strane memineris. cui Cerelia uideris mancipio dare ad eam summā, quæ sub præcone fuit maxima. id opinor esse CCCLXXX: noui si quid erit, atque etiam si quid prospicies, quod futurum putes, scribas ad me quamsæpissime uelim. Varroni, quemadmodum tibi mandaui, memineris excusare tarditatem literarum mearum. Mundus istum. M. Ennius quid egerit de testamento (curiosus enim) facias me uelim certiorem. Ex Arpinati, VI. non. Vale.*

CICERO ATTICO S.

GAVDEO *id te mihi suadere, quod ego mea spōte pridie fecerā: nam cum ad te VI. non. darem, eidē tabellario dedi etiā ad Sextiū scriptas πάνυ φιλοστόργως. Ille autem, quòd Puteolos prosequitur, humane: quòd queritur, iniuste: non enim ego tam illum expecta-*

re, cum de Cossano rediret, debui, quàm ille aut non ire ante, quàm me uidisset, aut citius reuerti: sciebat etiã me celeriter uelle proficisci, seseq; ad me in Tusculanũ scripserat esse uenturum. Te, ut à me discesseris, lacrymasse, moleste ferebam. quod si me præsente fecisses, consiliũ totius itineris fortasse mutassem. sed illud præclare, quòd te consolata est spes breui tẽpore congrediendi: quæ quidem expectatio me maxime sustentat. meæ tibi literæ non deerunt. De Bruto scribam ad te omnia. Librum tibi celeriter mittam de gloria. excudam aliquid ἡρακλείδιον, quod lateat in thesauris tuis. De Planco, memini. Attica iure queritur. Quòd me de Bacchi, de statuarũ coronis certiorem fecisti, ualde gratum: nec quidquam posthac non modo tantum, sed ne tantulum quidem prætereris. Et de Herode, & Metio meminero, & de omnibus, quæ te uelle suspicor. modo turpem sororis tuæ filium, cum hæc scriberem. aduentabat autem βουλύσει cœnantibus nobis. Vale.

CICERO ATTICO S.

EGO, ut ad te pridie scripserã, nonis constituerã uenire in Tusculanũ. ibi igitur quotidie tuas literas expectabo, & maxime de ludis: de quibus etiã ad Brutũ tibi scribendũ est: cuius epistolæ, quam interpretari ipse uix poterã, exẽplũ pridie tibi miserã. Atticæ meæ uelim me ita excuses, ut omnẽ culpã in te trãsferas, et ei tamẽ confirmes, me minime totum amorẽ eò mecũ abstulisse.

CICERO ATTICO S.

BRVTI ad te epistolam misi. dij boni, quanta

ἀμηχανία: cognosces, cum legeris. De celebratione ludorum, tibi assentior. Ad M. Aelium nullus tu quidē domum; sed sicubi inciderit. De Tulliano semisse, M. Axianum adhibebis, ut scribis. Quod cum Cosiano egisti, optime. Quòd non solum mea, uerum etiā tua expedis, gratum. Legationem probari meam, gaudeo. Quod promittis, dij faxint: quid enim mihi, meis iucundius? sed istam, quam tu excipis, metuo. Brutum cum conuenero, perscribam omnia. De Planco, & Decimo, sane uelim Sextum scutum abijcere. De Mundo, si quid scies. rescripsi ad omnia: nunc nostra accipe. Quintus filius usque Puteolos: mirus ciuis, ut tu Fauonium, Asinium dicas: & quidem duas ob causas, & ut mecum, & συνεῖναι uult cum Bruto, & Cassio. sed tu quid ais? scio enim te familiarem esse Othonum. ait hic sibi Iuliam ferre: constitutum enim esse dissidium. quæsiuit ex me pater, qualis esset fama. dixi, nihil sane me audisse, (nesciebam enim cur quæreret) nisi de ore, & patre. sed cur tu, inquam? at ille, filium uelle. tum ego, etsi ἐβδελυττόμην, tamen negaui. putaui illa esse uera: σκοπὸς hoc est enim huic nostro, nihil præbere. illa autem οὐ παρὰ τοῦτο. ego tamen suspicor hunc, ut solet, hallucinari. sed uelim quæras, (facile autem potes) & me certiorem. Obsecro te, quid est hoc? signata iam epistola, Formiani, qui apud me cœnabant, Plancum se aiebant, hunc Buthrotium, pridie, quàm hoc scribebam, id est III. nonarum, uidisse demissum, sine phaleris; seruulos autem dicere, eum, & agripetas eiectos à Buthrotijs. macte. sed, amabo te, perscribe mihi totum negotium. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM. LIBER XVI.

CICERO ATTICO S.

NONIS Quint. ueni in Puteolanum, postridie iens ad Brutum: in Neside hæc scripsi. sed eo die, quo ueneram, cœnanti Eros tuas literas. Ita'ne? nonis Iulijs? mea hercule istis. sed stomachari totũ diem liceat: quidquã ne turpius, quàm Bruto Iulijs? redeo
* ad meũ, igitur ἐλθὼν. nihil uidi. sed quid est quæso, quod agripetas Buthroti concisos audio? quid autẽ Plancus tã cursim? ita enim meditabar diem, & noctem. sane cupio scire, quid sit. Meam profectioné laudari gau-
ſt deo, Dymæeos agro pulsos, mare infectum habere, nil mirum. uidẽdum est, ut mãsio laudetur. ἐν ὁ παράπλοια Bruti uidetur aliquid præsidij esse: sed opinor minuta nauigia. sed iam sciã, & ad te cras. De Ventidio, πανικὸν puto. De Sexto pro certo habebatur, ad arma. quod si uerũ est, sine bello ciuili uideo seruiẽdum. quid ergo? calendis Ianuarij in Pansa spes. λῆρος πολὺς, in uino & in somno istorum. De CCX, optime. Ciceronis ra-
* tiones explicentur. Obuius enim recessis multa, quæ uellẽ: in his, ne hoc quidẽ malũ, in mandatis sat abunde: HS. LXXII satis esse, affatim prorsus, sed Xenonẽ perexigue, & γλίσχρως præbere, id est minutatim. quo plus permutasti, quàm ad fructum insularum, id ille annus habeat, in quẽ itineris sumptus accessit: hinc ex cal. Apr. ad HS LXXX accomodetur. nunc enim

insulæ tantum : uidendum enim est, quid, cum Romæ erit: non enim puto socrum illam ferendam. Pindaro decumano negaram. Nunc, cuius rei causa tabellariū miserim, accipe. Quintus filius mihi pollicetur se Catonem. egit autem & pater, & filius, ut tibi sponderem, sed ita, ut tum crederes, cum ipse cognosses. huic ego literas ipsius arbitratu dabo: eæ te ne mouerint. has scripsi in eam partem, ne me mutatum putares. dij faxint, ut faciat ea, quæ promittit: commune enim gaudiū: sed ego nihil dico amplius. is hinc VII. idus: ait enim attributionem in idus, se autem urgeri acriter. tu ex meis literis, quomodo respondeas, meditabere. Plura, cum & Brutum uidero, & Erotem remittam. Atticæ meæ excusationem accipio, eamq; amo plurimum: cui, & Piliæ salutem. Vale.

CICERO ATTICO S.

VI. idus duas epistolas accepi, unā à meo tabellario, alteram Bruti. De Buthrotijs longe alia fama in his locis fuerat: sed cum alijs multis hoc ferendum. Erotē remisi citius, quàm constituerā, ut esset cum Hortēsio, & quia equitibus quidē ait se idibus constituisse. Hortensius uero impudenter: nihil enim debetur ei, nisi ex tertia pensione quæ est cal. Sext. ex qua pensione ipsa maior pars est ei soluta aliquāto ante diē. sed hæc Eros uidebit. De Publilio autē, quòd perscribi oportet, morā non puto esse faciendā: sed cum uideas, quantum de iure nostro decesserimus, qui de residuis CCCC HS, CC præsentia soluerimus, reliqua perscribamus: loqui cum eo, si tibi uidebitur, poteris, eum commodum no-

strum expectare debere, cum tanta sit a nobis iactura facta iuris. sed amabo te mi Attice, (uides'ne quàm blāde?) omnia nostra, quoad eris Romæ, ita gerito, regito, gubernato, ut nihil a me expectes: quāquam enim reliqua satis apta sint ad soluendum; tamen fit sæpe, ut ij, qui debent, non respōdeant ad tempus. si quid eiusmodi acciderit, ne quid tibi sit fama mea potius. nō modo uersura, uerum etiā uenditione, si ita res coget, nos uindicabis. Bruto tuæ literæ gratæ erāt: fui enim apud illum multas horas in Neside, cum paulo ante tuas literas accepissem. delectari mihi Tereo uidebatur, & habere maiorem Accio, quàm Antonio, gratiā. mihi autē quo lætiora sunt, eo plus stomachi, & molestiæ est, populum R. manus suas non in defendenda rep. sed in plaudendo consumere. mihi quidē uidentur istorum animi incendi etiā ad repræsentandā improbitatem suā. sed tamen, dum modo doleant aliquid, doleant quidlibet. Consilium meum quòd ais quotidie magis laudari, non moleste fero, expectabamq; , si quid de eo ad me scriberes: ego enim in uarios sermones incidebā: quin etiam iccirco trahebā, ut quamdiutissime integrum esset. sed quoniā euro uilla extrudimur, Brūdusiū cogito: facilior enim & exploratior deuitatio legionum fore uidetur, quàm piratarū, qui apparere dicuntur. Sextius VI. id. expectabatur, sed non uenerat, quod sciam. Cassius cum classicula sua uenerat. ego, cum eum uidissem V. calendas, in Pōpeianum cogitabā, inde Aculanū. nosti reliqua. De Tutia ita putaram. De C. Metio non credo, nec tamen curo plus, quàm tu. Planco, & Oppio scripsi equidem, quoniam rogaras: sed, si tibi uidebitur, ne necesse habueris

aut Aquilanū
aut Asculanū

habueris reddere: cum enim tua causa fecerint omnia, uereor, ne meas literas superuacaneas arbitrentur. Oppio quidem utique: quem tibi amicissimum cognoui: uerum, ut uoles tu. Quoniam scribis hiematurum te in Epeiro, feceris mihi gratum, si ante eò ueneris, quàm mihi in Italiam te auctore ueniendum est. literas ad me quamsæpissime, sed de rebus minus necessarijs aliquē nactus: sin autem erit quid maius, domo mittito. Ἡρακλείδιον, si Brundusium salui, adoriemur. de gloria misi tibi: custodies igitur, ut soles: sed notentur eclogarij: quos Saluius, bonos auditores nactus, in conuiuio duntaxat legat. mihi ualde placent: mallem tibi. Etiam atque etiam uale.

Eclogarij.

CICERO ATTICO S.

TV VERO *sapienter: nunc demum enim rescribo ijs literis, quas mihi misisti, conuento Antonio Tiburi: sapienter igitur, quòd manus dedisti, quodq́; etiā ultro gratias egisti: certe enim, ut scribis, deseremur ocyus à rep. quàm à re familiari. quod uero scribis te magis delectari* O' TITE, SI QVID EGO: *addis mihi scribendi alacritatem. Quòd Erotem non sine munusculo expectare dicis, gaudeo non fefellisse eam rem opinionem tuam. sed tamen idem* σύνταγμα *misi ad te retractatius, & quidem* ἀρχέτυπον *ipsum, crebris locis inculcatū, & refectum. hunc tu tralatum in macrocolum lege arcano conuiuis tuis, sed, si me amas, hilaris, et bene acceptis, ut in me stomachum erūpant, cum sint tibi irati. De Cicerone, uelim ita sit, ut audiuimus. De Xenone, coram cognoscam: quanquam nihil ab eo*

ne p.

arbitro neque indiligenter, neque illiberaliter. De Herode, faciam, ut mandas, & ea, quæ ſcribis, ex Sauſeio, et è Xenone cognoſcam. De Quinto filio, gaudeo tibi meas literas prius à tabellario meo, quàm ab ipſo redditas. quanquam te nihil fefelliſſet. ueruntamen. ſed expecto, quid ille tecum, quid tu uiciſſim: nec dubito, quin ſuo more uterque. ſed eas literas Curiũ mihi ſpero redditurũ: qui quidem etſi per ſe eſt amabilis, à meq; diligitur, tamen accedet magnus cumulus commendationis tuæ. Literis tuis ſatis reſponſum eſt. nunc audi, quod, etſi intelligo ſcribi neceſſe non eſſe, ſcribo tamen.

Multa me mouent in diſceſſu, in primis mehercule, quòd diſiungor à te. mouet etiam nauigationis labor, alienus non ab ætate ſolum noſtra, uerũ etiam à dignitate; tempusq; diſceſſus ſubabſurdum: relinquimus enim pacem, ut ad bellum reuertamur; quodq; temporis in prædiolis noſtris & belle ædificatis, & ſatis amœnis conſumi potuit, in peregrinatione conſumimus. conſolantur hæc. aut proderimus aliquid Ciceroni: aut, quantum profici poſſit, iudicabimus. deinde tu iam, ut ſpero, et ut promittis, aderis. quod quidẽ ſi acciderit, omnia nobis erũt meliora. maxime autem me angit ratio reliquorum meorũ. quæ quanquam explicata ſunt, tamen, quòd & Dolabellæ nomen in ijs eſt, & attributio eſt mihi nominũ ignota, conturbor; nec ulla res magis angit ex omnibus. itaque non mihi uideor erraſſe, quòd ad Balbum ſcripſi apertius, ut, ſi quid tale accidiſſet, ut non concurrerent nomina, ſubueniret: meq; tibi etiam mandaſſe, ut, ſi quid eiuſmodi accidiſſet, cum eo cõmunicares. quod facies, ſi tibi uidebitur, eoq; magis, ſi pro-

ficisceris in Epeirum. Hæc ego conscendens è Pompeiano tribus actuariolis decemscalmis. Brutus erat in Neside etiam nunc, Neapoli Cassius. Ecquid amas Deiotarum? & non amas Eram? qui, ut Blesamius uenit ad me, cũ ei præscriptum esset, ne quid sine Sextij nostri sententia ageret, neque ad illum, neque ad quenquam nostrum retulit. Atticam nostram cupio suauiari: ita mihi dulcis salus uisa est per te missa ab illa. referes igitur ei plurimam, itemq; Piliæ dicas uelim. Vale.

CICERO ATTICO S.

ITA ut heri tibi narraui, uel fortasse hodie. Quintus enim altero die se aiebat. in Nesida VIII. idus. ibi Brutus. quàm ille doluit de nonis Iulijs. mirifice est conturbatus. itaque sese scripturum aiebat, ut uenationem etiã, quæ postridie ludos Apollinares futura est, proscriberent. III. idus Quint. Libo interuenit. is Philonem Pompeij libertum, et Hilarum suum uenisse à Sexto cũ literis ad consules, siue quo alio nomine sunt. earũ exemplum nobis legit, si quid uideretur. pauca παρὰ λέξιν: cæteroqui et satis grauiter, & non contumaciter. tantũ addi placuit, quod erat, COS S. solũ, ut esset. PRAETT. TRIBB. PL. SENATVI; ne illi non proferrent eas, quæ ad ipsos missæ essent. Sextum autem nũciauit cum una solum legione fuisse Carthagine, eiq; eo ipso die, quo oppidum Boream cepisset, nunciatum esse de Cæsare: capto oppido, miram lætitiam, commutationemq; animorum, concursumq; undique, sed illum ad sex legiones, quas in ulteriore reliquisset, reuertisse. ad ipsum autem Libonem scripsit, nihil esse, nisi ad

larem suũ liceret. summa postulatorum, ut omnes exercitus dimittantur, qui ubique sint. hæc fere de Sexto.

De Buthrotijs undique quærens nihil reperiebã. alij, concisos agripetas: alij, Plancum, acceptis nummis, relictis illis, aufugisse. itaque nõ uideo sciturum me, quid eius sit, ni statim aliquid literarum. Iter illud Brundusium, de quo dubitabam, sublatum uidetur: legiones enim aduentare dicuntur, hæc autem nauigatio habet quasdam suspiciones periculi: itaque constituebam uti ὁμοπλοίᾳ. paratiorem offendi Brutum, quàm audiebam: nam & ipse Domitius bona plane habet dicrota, suntq; nauigia præterea luculenta Sextij, Buciliani, cæterorum: nam Cassij classem, quæ plane bella est, non numero, ultra fretum. illud est mihi submolestum, quòd parum Brutus properare uidetur. primum confectorũ ludorum nuncios expectat: deinde, quantum intelligo, tarde est nauigaturus, consistens in locis pluribus. tamen arbitror esse commodius tarde nauigare, quàm omnino non nauigare. etsi, cum processerimus, exploratiora uidebuntur, & tectis utemur. Tuas iam literas Brutus expectabat: cui quidem ego non nouum attuleram de Tereo Accij. ille Brutum putabat. sed tamen rumoris nescio quid afflauerat, commissione Græcorum, frequentiam non fuisse: quæ quidem me minime fefellit: scis enim, quid ego de Græcis ludis existimem. nunc audi quod pluris est, quàm omnia. Quintus fuit mecum dies cõplures: &, si ego cuperem, ille uel plures fuisset: sed, quantum fuit, incredibile est, quàm me in omni genere delectarit, in eoq; maxime, in quo minime satisfaciebat: sic enim cõmutatus est totus, et scriptis meis qui-

busdam, quæ in manibus habebã, & assiduitate orationis, & præceptis, ut tali animo in remp. quali nos uolumus, futurus sit. hoc cum mihi non modo confirmasset, sed etiam persuasisset; egit mecum accurate multis uerbis, tibi ut sponderem, se dignum et te, & nobis futurum; neque se postulare, ut statim crederes, sed, cũ ipse perspexisses, tum ut se amares. quòd nisi fidem mihi fecisset, iudicassemq; hoc, quod dico, firmũ fore, non fecissem id, quod dicturus sum. duxi enim mecum adolescentem ad Brutũ. *sic ei probatum est, quod ad te scribo, ut ipse crediderit, me sponsorẽ accipere noluerit, eumq; laudans amicissime mentionẽ tui fecerit, cõplexus, osculatusq; dimiserit. quam ob rem etsi magis est, quod gratuler tibi, quàm quod te rogem, tamen etiam rogo, ut, si quæ minus antea propter infirmitatem ætatis constanter ab eo fieri uidebantur, ea iudices illũ abiecisse, mihiq; credas, multum allaturã, uel plurimum potius ad illius iudicium confirmandum, auctoritatem tuam.*

Bruto *cum sæpe iniecissem, de* ὁμοπλοία, *non perinde, atque ego putaram, arripere uisus est. existimabam* μετεωρότερον *esse: & hercule erat, & maxime de ludis. at mihi, cum ad uillam redissem,* Cn. Lucceius, *qui multũ utitur* Bruto, *narrauit, illum ualde morari, non tergiuersantem, sed expectantẽ, si qui forte casus. itaque dubito, an* Venusiã *tendam, & ibi expectem de legionibus: si aberũt, (ut quidam arbitrantur)* Hydruntem: *si neutrũ erit* ἀσφαλὲς, *eodem reuertar. iocari me putas? moriar, si quisquam me tenet præter te: etenim circunspice: sed ante erubesco. ò dies in auspicijs* Lepidi *descriptos, & aptos ad consilium reditus nostri. ma-*

gnia ῥοπὴ ad proficiſcendum tuis literis. atque utinam te illic. ſed ut conducere putabis. Nepotis epiſtolam expecto. cupidus ille meorum? qui ea, quibus maxime γαυριᾷ, legenda non putet. & ais μετ' ἀμύμονα. tu uero ἀμύμων. ille quidem ἄμβροτος. Mearum epiſtolarum nulla eſt συναγωγή. ſed habet Tiro inſtar ſeptuaginta. & quidem ſunt à te quædam ſumendæ. eas ego, oportet, perſpiciam, corrigam. tum denique edentur.

CICERO ATTICO S.

EGO adhuc (perueni enim Vibonem ad Sicã) magis commode, quàm ſtrenue nauigaui: remis enim magnam partẽ. prodromi nulli. illud ſatis opportune. duo ſinus fuerunt, quos tramitti oportet, Pæſtanus, & Vibonenſis: utrunque pedibus equis tranſmiſimus. ueni igitur ad Sicam octauo die è Pompeiano, cum unum diem Veliæ conſtitiſſem, ubi quidem fui ſane libenter apud Talnam noſtrũ, nec potui accipi, illo abſente præſertim, liberalius. IX. cal. igitur ad Sicam. ibi, tanquam domi meæ ſcilicet, itaque obduxi poſterum diem. ſed putabam, cũ Regium ueniſſem, fore, ut illic, δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντες, cogitaremus, corbita'ne Patras, an actuariolis ad Leucopetram Tarentinorum, aſt inde Corcyram: & ſi oneraria, ſtatim'ne freto, an Syracuſis. hac ſuper re ſcribam ad te Regio: mehercule mi Attice ſæpe mecum, ἡ δεῦρ' ὁδὸς σοι τί δύναται; cur ego tecum non ſum cur, ocellos Italiæ, uillulas meas nõ uideo? ſed id ſatis, ſuperq́; tecum me non eſſe, fugientem periculum. nec id nunc quidem (niſi fallor) ullum eſt: ad

ipſum enim reuocat me auctoritas tua: ſcribis enim in cœlum ferri profectionem meam: ſed ita, ſi ante cal. Ian. redeam: quod quidem certe enitar: malo enim uel cum timore domi eſſe, quàm ſine timore Athenis tuis. ſed tamen proſpice, quò iſta uergant, mihiq; aut ſcribe, aut, quod multo malim, affer ipſe. hæc hactenus. illud uelim in bonam partem accipias, me agere tecum, quod tibi maiori curæ ſciam eſſe, quàm ipſi mihi. nomina mea per deos expedi, exolue bella reliqui. ſed opus eſt diligentia, cohæredibus pro Cluuiano cal. Sext. perſolutum ut ſit. cum Publilio quo modo agendum ſit, uidebis. non debet urgere, quoniam iure non utimur: ſed tamen ei quoque ſatisfieri plane uolo. Terentiæ uero quid ego dicam? etiam ante diem, ſi potes. quin, ſi, ut ſpero, celeriter in Epeirum; hoc, quod ſatiſdato debeo, peto à te, ut ante prouideas, planéq; expedias, & ſolutum relinquas. ſed de his ſatis, meo tuóq;, ne tu nimium putes. nunc negligentiam meam cognoſce. De gloria librum ad te miſi: & in eo procemium id eſt, quod in Academico tertio. id euenit ob eam rem, quod habeo uolumen procemiorum: ex eo eligere ſoleo, cum aliquid σύγγραμμα inſtitui. itaque iam in Tuſculano, qui non meminiſſem me abuſum iſto procemio, conieci id in eum librum, quem tibi miſi. cum autem in naui legerem Academicos, agnoui erratum meum: itaque ſtatim nouum procemium exaraui, & tibi miſi. tu illud deſecabis, & hoc agglutinabis. Piliæ ſalutem dices, & Atticæ, delicijs, atque amoribus meis. Vale.

Volumen procemiorum.

CICERO ATTICO S.

VIII. id. Sext. cũ à Leucopetra profectus, (inde enim tramittebã) stadia circiter CCC processissem, reiectus sum Austro uehementi ad eandem Leucopetrã. ibi cum uentũ expectarem, (erat enim uilla Valerij nostri, ut familiariter essem, et libenter) Regini quidã illustres homines eò uenerunt, Roma sane recentes, in ijs Bruti nostri hospes, qui Brutum Neapoli reliquisset. hæc afferebant, edictum Bruti, & Cassij, & fore frequentẽ senatum calendis: à Bruto, et Cassio literas missas ad cõsulares, & prætorios; ut adessent, rogare. summam spem nunciabant, fore, ut Antonius cederet, res conueniret, nostri Romam redirent. Addebant etiam, me desiderari, subaccusari. quæ cũ audissem, sine ulla dubitatione abieci consilium profectionis, quo mehercule ne antea quidẽ delectabar. lectis uero tuis literis admiratus equidem sum, te tam uehementer sententiam commutasse, sed non sine causa, arbitrabar. etsi, quamuis non fueris suasor, et impulsor profectionis meæ, approbator certe fuisti, dummodo cal. Ian. Romæ essem. ita fiebat, ut, dum minus periculi uideretur, abessem, in flammam ipsam uenirem. sed hæc etiam si non prudenter, tamen ἀνεμέσητα sunt; primum, quòd de mea sententia acta sunt: deinde etiam si te auctore, quid debet, qui consilium dat, præstare præter fidem? illud admirari satis non potui, quod scripsisti his uerbis. BENE igitur tu, qui εὐθανασίαν, bene relinquis patriam? An ego relinquebam? aut tibi tum relinquere uidebar, tu id non modo non prohibebas, uerũ etiam approbabas?

grauiora, quæ restant. VELIM σχόλιον aliquod elimes ad me, oportuisse te istuc facere. ita'ne mi Attice defensione eget meum factum, præsertim apud te, qui id mirabiliter approbasti? ego uero istum ἀπολογισμὸν συντάξομαι, sed ad eorum aliquem, quibus inuitis, et dissuadentibus profectus sum. etsi quid iam opus est σχολίῳ? si perseuerassem, opus fuisset. at hoc ipsum nõ constanter. nemo doctus unquam (multa autem de hoc genere scripta sunt) mutationem consilij, inconstantiã dixit esse. deinceps igitur hæc. NAM si à Phædro nostro, expedita excusatio esset. nunc quid respõdemus? ergo id erat meum factum. quod Catoni probare non possim, flagitij scilicet plenum, & dedecoris. utinam à primo ita tibi esset uisum. tu mihi, sicut esse soles, fuisses Cato. Extremum illud uel molestissimum. NAM Brutus noster silet: hoc est, non audet hominem id ætatis monere. aliud nihil habeo, quod ex ijs à te uerbis significari putem. & hercule ita est. Nam XVI. cal. Sept. cum uenissem Veliam, Brutus audiuit: erat enim cum suis nauibus apud Heletem fluuium citra Veliam millia passuum III. pedibus ad me statim. dij immortales, quàm ualde ille reditu, uel potius reuersione mea lætatus? effudit illa omnia, quæ tacuerat: ut recordarer illud tuum. NAM Brutus noster silet. maxime autem dolebat, me cal. Sext. in senatu nõ fuisse: Pisonem ferebat in cœlum: se autẽ lætari, quòd effugissem duas maximas uituperationes, unam, quàm itinere faciendo me intelligebam suscipere, desperationis, ac relictionis reip. (flentes mecum uulgo querebantur, quibus de meo celeri reditu nõ probabam) alteram, de qua Bru-

tus, & qui una erant, (multi autem erant) lætabátur, quòd eam uituperationem effugissem, me existimari ad Olympia. hoc uero nihil turpius quouis reip. tempore: sed hoc ἀναπολόγητον. ego uero Austro gratias miras, qui me à tanta infamia auerterit. reuersionis has speciosas causas habes, iustas illas quidem, & magnas, sed nulla iustior, quàm quòd tu idē alijs literis. PROVIDE, SI CVI QVOD DEBETVR, VT SIT VNDE PAR PARI RESPONDEATVR: MIRIFICA ENIM ΔΥΣΧΡΗΣΤΊΑ EST PROPTER METVM ARMORVM. in freto medio hanc epistolā legi, ut, quid possem prouidere, in mentē nō ueniret mihi, nisi quòd præsens me ipse defenderē. sed hæc hactenus. reliqua corā. Antonij edictū legi à Bruto, & horū contra, scriptum præclare. sed quid ista edicta ualeant, aut quò spectēt, plane non uideo. nec ego nunc, ut Brutus censebat, istuc ad rēp. capessendam uenio: quid enim fieri potest? nū quis Pisoni est assensus? nū rediit ipse postridie? sed abesse hanc ætatē longe à sepulcro negant oportere. sed, obsecro te, quid est quod audiui de Bruto? Piliā πειράζεσθαι παραλύσει, te scripsisse aiebat. ualde sum cōmotus. etsi idem, te scribere, sperare melius. ita plane uelim: ei dicas plurimā salutē, & suauissimæ Atticæ. hæc scripsi nauigans, cum Pompeianum accederem, XIIII. cal.

CICERO ATTICO S.

CVM sciā, quo die uenturus sim, faciā, ut scias. impedimēta expectanda sunt, quæ Anagnia ueniūt: et familia ægra est. cal. uesperi literæ mihi ab Octauiano

redditæ sunt. magna molitur. ueteranos, quiqui Cassilini, & Calatiæ sunt, perduxit ad suã sententiã: nec mirum: quingenos denarios dat: cogitat reliquas colonias obire. plane hoc spectat, ut se duce bellum geratur cum Antonio. itaque uideo paucis diebus nos in armis fore. quẽ autem sequamur, uide nomen: uide ætatẽ. atque à me postulat, primũ ut clã colloquatur, uel Capuæ: puerile hoc quidẽ, si id putat clã fieri posse. docui literis, id nec opus esse, nec fieri posse. misit ad me Cæcinã quendã Volaterranũ, familiarẽ suũ, qui hoc pertulit, Antoniũ cũ legione Alaudarũ ad urbẽ pergere, pecunias municipijs imperare, legionẽ sub signis ducere. cõsultabat, utrum Romam cũ ∞∞∞ ueteranorum proficisceretur, an Capuam teneret, et Antoniũ uenientem excluderet, an iret ad tres legiones Macedonicas, quæ iter secundũ mare superũ faciunt, quas sperat suas esse. hæ congiarium ab Antonio accipere noluerunt, ut hic quidẽ narrat, & ei conuiciũ grande fecerũt cõcionãtemq; reliquerunt. quid quæris? ducẽ se profitetur, nec nos sibi putat deesse oportere equidẽ suasi, ut Romã pergeret: uidetur enim mihi & plebeculã urbanã, et, si fidẽ fecerit, etiã bonos uiros secũ habiturus. ô Brute ubi es? quantã εὐκαιρίαν amittis. non equidẽ hoc diuinaui, sed aliquid tale putaui fore. nũc tuum consiliũ exquiro. Romam ne uenio, an hic maneo, an Arpinũ? ἀσφάλειαν habet is locus. fugiam Romã, ne desideremur, si quid actum uidebitur. hoc igitur explica. nunquam in maiore ἀπορίᾳ fui. Vale.

CICERO ATTICO S.

BINAE *mihi uno die literæ ab Octauio. nũc quidẽ, ut Romã statim ueniã; uelle se rẽ agere per senatũ.*

cui ego, non posse senatum ante cal. Ian. quod quidem ita credo. ille autem addit, consilio tuo. quid multa? ille urget: ego autem σκήπτομαι. non confido ætati: ignoro, quo animo: nil sine Pansa tuo uolo: uereor, ne ualeat Antonius; nec à mari discedere libet: & metuo, ne quæ ἀριστεία me absente. Varroni quidem displicet consiliũ pueri; mihi non. firmas copias habet: Brutum habere potest, & rem gerit palam, centuriat Capuæ, dinumerat. iam, iamq; uideo bellum. ad hæc rescribe. tabellarium meum calendis Romæ profectum sine tuis literis miror. VI. Arpinum ueni, ad IIII. in Sinuessanum. eodem die uulgo loquebantur, Antonium mansurum esse Casilini: itaque mutaui cõsilium: statueram enim recta Appia Romam. facile me ille esset assecutus: aiũt enim eum Cæsariana uti celeritate, uerti igitur me à Minturnis Arpinum uersus. constitueram, ut pridie idus aut Aquini manerem, aut in Arcano. nunc mi Attice tota mente incumbe in hanc curam: magna enim res est. tria sunt autem, maneam'ne Arpini, an propius accedam, an ueniam Romam. quod censueris, faciam: sed quamprimum auide expecto tuas literas. VI. idus mane, in Sinuessano. Vale.

CICERO ATTICO S.

NONIS *accepi à te duas epistolas: quarum alteram cal. dederas, alteram pridie. igitur prius ad superiorem. Nostrum opus tibi probari lætor. ex quo ante ipse posuisti, quæ mihi florentiora sunt uisa tuo iudicio: cerulas enim tuas miniatulas illas extimescebã. De Sica ita est, ut scribis. ast ægre me tenui: itaque perstringã-*

sine ulla contumelia Sicæ, & Septimiæ: tantum, ut sciant παῖδας παίδων sine uallo Luciliano, eum ex C. Fadij filia liberos habuisse. atque utinam eum diem ui deam, cum ista oratio ita libere uagetur, ut etiam in Sicæ domũ introeat. sed illo tempore opus est, quod fuit illis triumuiris. moriar, nisi facete. tu uero leges Sexto, eiusq; iudicium mihi perscribes. εἶσ' ἐμοὶ μύριοι. Caleni interuentũ, & Caluenæ cauebis. quod uereris, ne ἀδόλεσχος: mihi tu? quis minus? cui, ut Aristophani Archilochi iãbus. sic epistola longissima quæque optima uidetur. Quod me admones, tu uero etiam si reprehẽderes, nõ modo facile paterer, sed ætiam lætarer, quippe cum in reprehensione est prudentia cũ εὐμενείᾳ. ita libenter ea corrigam, quæ à te animaduersa sunt, eodem iure, quo Rubriana potius, quàm quo Scipionis: & de laudibus Dolabellæ deruam cumulum. attamen est isto loco bella, ut mihi uidetur, εἰρωνεία, quòd eum contra ciueis in acie. illud etiam malo, indignius esse hunc uiuere, quàm, quid indignius. πεπλογραφίαν Varronis tibi probari non moleste fero: à quo adhuc ἡρακλείδιον illud nõ abstuli. Quod me hortaris ad scribendũ, amice tu quidẽ, sed me scito agere nihil aliud. Grauedo tua mihi molesta est. quæso adhibe, quam soles, diligentiam. O' TITE, tibi prodesse lætor. Anagnini sunt Mustela ταξιάρχης, et Laco, qui plurimum bibit. Librum, quem rogas, perpoliam, et mittam. Hæc ad posteriorem. τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος, quatenus Panætius, absolui duobus: illius tres sunt. sed cum initio diuisisset ita, tria genera exquirendi officij esse; unum, cum deliberamus, honestum, an turpe sit; alterum,

utile, an inutile; tertium, cum hæc inter se pugnare uideantur; quo modo iudicandum sit: qualis causa Reguli; redire honestũ, manere utile: de duobus primis præclare disseruit: de tertio pollicetur se deinceps scripturũ, sed nihil scripsit. eum locum Posidonius persecutus. ego autem & eius librum accersiui, & ad Athenodorum Caluum scripsi, ut ad me τὰ κεφάλαια mitteret: quẽ expecto: quem uelim cohortere, & roges, ut quamprimum: in eo est περὶ τοῦ κατὰ περίστασιν καθήκοντος. quod de inscriptione quæris: non dubito, quin τὸ καθῆκον officium sit, nisi quid tu aliud: sed inscriptio plenior, de officijs. προσφωνῶ autem Ciceroni filio. uisum est non ἀνοικεῖον. De Myrtilo dilucide. ò qualis tu semper istos. ita'ne in D. Brutum de istis? ego me, ut scripseram, in Pompeianum non abdidi, primo tempestatibus, quibus nihil tetrius: deinde ab Octauio quotidie literæ, ut negotium susciperem, Capuam uenirem, iterum remp. seruarem, Romam utique statim: αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι. is tamen egit sane strenue, & agit. Romam ueniet cũ manu magna. sed est plane puer. putat senatũ statim. quis uenit? si uenerit, quis incertis rebus offendet Antonium? cal. Ian. erit fortasse præsidio, aut quidem ante depugnabitur. puero municipia mire fauent: iter enim faciens in Samnium uenit Cales, mansit Theani. mirifica ἀπάντησις, & cohortatio. hoc tu putares? ob hoc ego citius Romam, quàm constituerã. simul ac constituero, scribã. etsi nondum stipulationes legerã: nec enim Eros uenerat: tamẽ rem pridie idus uelim conficias. Epistolas Catinam, Tauromenium, Syracusas cõmodius mittere

potero, si Valerius interpres ad me nomina gratiosorum scripserit: alij enim sunt alias, nostriq; familiares fere demortui. publice tamẽ scripsi, si uti uellet eis Valerius; aut mihi nomina mitteret. De Lepidianis feris Balbus ad me. Vsque ad III. cal. expectabo tuas literas: deq; Torquati negociolo sciturum puto. Quinti literas ad te misi, ut scires, quàm ualde eum amaret, quem dolet à te minus amari. Atticæ, quoniam, quod optimum in pueris est, hilarula est, meis uerbis suauiũ des. Vale. ut

CICERO ATTICO S.

OPPII *epistolæ, quia perhumana erat, tibi misi exemplum. De Ocella, dum tu muginaris, nec mihi quidquam rescribis, cepi consilium domesticum: itaque me prid. idus arbitror Romæ futurum. commodius est uisum, frustra me istic esse, cum id non necesse esset, quàm, si opus esset, non adesse. & simul, ne intercluderer, metuebam: ille enim iam aduentare potest: etsi uarij rumores, multiq;, quos cuperem ueros: nihil tamen certi. ego uero, quidquid est, tecum potius, quàm animi pendeam, cum à te absim, & de te, & de me. sed quid dicam? bonum animum. De ἡρακλειδείῳ Varronis, negotia salsa: me quidem nihil unquam sic delectauit. sed hæc, & alia maiora coram. Vale.*

CICERO ATTICO S.

O CASVM *mirificũ. V. idus cũ ante lucẽ de Sinuessano surrexissẽ, uenissẽq; diluculo ad Põtẽ Tiretiũ, qui est Minturnis, in quo flexus est ad iter Arpinas, obuiã mihi fit tabellarius, qui me offendit δολιχὸν πλόον*

ὁρμώμενοντα. ego statim, cedo, inquam, si quid ab Attico. nondum legere poteramus: nam & lumina dimiseramus, nec satis lucebat. cum autem luceret, ante scripta epistola ex duabus tuis prior mihi legi cœpta est. illa omnium quidem elegantissima. ne sim saluus, si aliter scribo, ac sentio. nihil legi humanius. itaque ueniam, quò uocas, modo adiutore te. sed nihil tam ἀπροσδιόνυσον mihi primo uidebatur, quàm ad eas literas, quibus ego à te consilium petieram, te mihi ista rescribere. ecce tibi altera, qua hortaris παρ' ἠνεμόεντα μίμαντα, Νήσου ἐπὶ ψυρίης, Appiam ἐν ἀριστερ' ἔχοντα: itaque eo die mansi Aquini. longulum sane iter, & uia inepta. inde postridie mane proficiscens, has literas dedi. et quidẽ, ut à me dimitterem inuitissimus, fecerunt Erotis literæ. rem tibi Tiro narrabit. tu, quid faciendum sit, uidebis: præterea, possim'ne propius accedere, (malo enim esse in Tusculano, aut uspiam in suburbano) an etiã longius discedendum putas. crebro ad me uelim scribas. erit autem quotidie, cui des. Quod præterea consulis, quid tibi censeam faciundũ, difficile est, cũ absim: uerũtamen, si pares æque inter se, quiescẽdũ: sin; latius manabit, & quidem ad nos, deinde communiter. auide tuum cõsiliũ expecto. timeo, ne absim, cũ adesse me sit honestius: uenire non audeo. de Antonij itineribus nescio quid aliter audio, atque ut ad te scribebã. omnia igitur uelim explices, et ad me certa mittas. De reliquo quid ego tibi dicã? ardeo studio historiæ. incredibiliter enim me commouet tua cohortatio. quæ quidem nec institui, nec effici pòtest sine tua ope. coram igitur hoc quidem conferemus. in præsentia mihi uelim

scribas,

ſcribas, quibus coss. C. Fannius M. F. tribunus pl. fuerit : uideor mihi audiſſe, P. Africano, L. Mummio. id igitur quæro. tu mihi de iјs rebus, quæ nouãtur, omnia certa, clara. III. id. ex Arpinati. Vale.

CICERO ATTICO S.

NIHIL *erat plane, quod ſcriberẽ. nã, cũ Puteolis eſſem, quotidie aliquid noui de Octauiano, multa etiã falſa de Antonio. ad ea autẽ, quæ ſcripſiſti (tres enim acceperã. III. id. à te epiſtolas) ualde tibi aſſentior, ſi multum poſſit Octauianus, multo firmius acta tyrãni cõprobatũ iri, quàm in Telluris, atque id contra Brutũ fore. ſin autẽ uincitur, uides intolerabilem Antoniũ: ut, quẽ uelis, neſcias. O' Sextij tabellariũ hominẽ nequã. poſtridie Puteolis Romæ ſe dixit fore. Quòd me mones, ut pedetentim: aſſentior, etſi aliter cogitabã. nec me Philippus, aut Marcellus mouet: alia enim eorũ ratio: & ſi nõ eſt, tamẽ uidetur. ſed in iſto iuuene, quanquã animi ſatis; auctoritatis parũ eſt. tamẽ uide, ſi forte in Tuſculano recte eſſe poſſim, ne id melius ſit: ero libẽtius: nihil enim ignorabo: an hoc, cũ Antonius uenerit. Sed, ut aliud ex alio, mihi nõ eſt dubiũ, quin, quod Græci καθῆκον, nos officiũ. id autẽ, quid dubitas, quin etiã in rẽp. præclare caderet? nõne dicimus, cõſulũ officiũ, ſenatus officiũ? præclare cõuenit, aut da melius. Male narras de Nepotis filio. ualde mehercule moueor, et moleſte fero. neſcieram omnino eſſe iſtũ puerũ. Caniniũ perdidi, hominẽ, quod ad me attinet, non ingratũ. Athenodorũ, nihil eſt, quod horetere: miſit enim ſatis bellũ ὑπόμνημα. Grauedini quæſo omni ratione ſubueni. Quintus, tui patris nepos, ſcri-*

bit ad patris mei nepotem, se ex nonis ijs, quibus nõ magna gessimus, ædem Opis explicaturũ, idq; ad populũ. uidebis igitur, et scribes. Sexti iudicium expecto. Vale.

CICERO ATTICO S.

NOLI *putare, pigritia facere me, quòd non mea manu scribam: sed, mehercule pigritia: nihil enim habeo aliud, quod dicam. et tamen in tuis quoque epistolis Alexim uideor agnoscere. sed ad rem uenio. Ego, si me non improbissime Dolabella tractasset, dubitassem fortasse, utrum remissior essem, an summo iure contenderem: nunc uero etiam gaudeo mihi causam oblatam, in qua et ipsi sentiant, & reliqui omnes, me ab illo alienatum: idq; præ me feram, & quidem me mea facere, & reip. causa, cur illum oderim, quòd, cum eam me auctore defendere cœpisset, non modo deseruit emptus pecunia, sed etiam, quantum in ipso fuerit, euerterit. Quod autem quæris, quo modo agi placeat, cũ dies uenerit: primum uelim eiusmodi sit, ut non alienum sit, me Romæ esse; de quo, ut de cæteris, faciam, ut tu censueris: de summa autem agi prorsus uehementer, & seuere uolo. etsi sponsores appellare, uidetur habere quandam δυσωπίαν. tamen, hoc quale sit, consideres uelim. possumus enim, ut sponsores appellentur, pro-*
res in ius *curatorem introducere: neque enim illi litem contestabuntur: quo facto, non sum nescius sponsores liberari. sed & illi turpe arbitror, eo nomine, quod satisdato debeat, procuratores eius non dissoluere: & nostræ grauitatis, ius nostrum sine summa illius ignominia persequi. de hoc quid placeat, rescribas uelim: non du-*

bito, quin hoc totum lenius administraturus sis. Redeo ad remp. multa mehercule à te sæpe ἐν πολιτικῷ genere prudenter: sed his literis nihil prudentius: QVANQVAM ENIM POSSET IN PRAESENTIA BELLE ISTE PVER RETVNDERE ANTONIVM, TAMEN EXITVM EXPECTARE DEBEMVS. at, quæ concio? nam est missa mihi. iurat, ita sibi parentis honores consequi liceat: & simul dextram intendit ad statuam. μὴ δὲ σωθείην, εἴπερ τι τοιοῦτο. sed, ut scribis, certissimum esse uideo discrimen Cascæ nostri tribunatum: de quo quidem ipso dixi Oppio, cum me hortaretur, ut adolescentem, totamq; causam, manumq; ueteranorum complecterer, me nullo modo facere posse, ni mihi exploratum esset, eum non modo non inimicum tyrannoctonis, uerum etiam amicum fore. cum ille diceret, ita futurum: quid igitur festinamus? inquam. illi enim mea opera ante cal. Ian. nihil opus opus est: nos autem eius uoluntatem ante idus Dec. perspiciemus in Casca. mihi ualde assensus est. quamobrem hæc quidem hactenus. Quod reliquum est, quotidie tabellarios habebis, &, ut ego arbitror, etiam, quid scribas, quotidie. Leptæ literarum exemplum tibi misi: ex quo mihi uidetur στρατηλάξ ille deiectus de gradu. sed tu, cum legeris, existimabis. Obsignata iam epistola, literas à te, & à Sexto accepi. nihil iucundius literis Sexti, nihil amabilius. nam tuæ breues, priores erant uberrimæ. tu quidem & prudenter, & amice suades, ut in his locis potissimum sim; quoad audiamus, hæc, quæ commota sunt, quorsum euadant. sed

λάλης H. St.

me, mi Attice, non sane hoc quidem tempore mouet resp. non quo ea sit mihi quidquam carius, aut esse debeat, sed desperatis etiam Hippocrates uetat adhibere medicinam. quare ista ualeant. me res familiaris mouet: rem dico? immo uero existimatio: cum enim tanta reliqua sint, ne Terentiæ quidem adhuc quod soluã, expeditum est: Terentiam dico? scis nos pridem iam constituisse Montani nomine HS XXI dissoluere. pudentissime hoc Cicero petierat, uti de suo. liberalissime, ut tibi quoque placuerat, promiseram; Erotiq; dixeram, ut sepositum haberet. non modo, sed iniquissimo fœnere uersuram facere Aurelius coactus est. nam de Terentiæ nomine Tiro ad me scripsit, te dicere, nũmos à Dolabella fore. male eum credo intellexisse, si quisquam male intelligit; potius nihil intellexisse: tu enim ad me scripsisti Cocceij responsum, & ijsdem pene uerbis Eros. ueniendum est igitur uel in ipsam flammam: turpius est enim priuatim cadere, quàm publice. itaque cæteris de rebus, quas ad me suauissime scripsisti, perturbato animo, non potui, ut consueueram, rescribere. consenti in hac cura, ubi sum, ut me expediam: quibus autem rebus, uenit quidem mihi in mentem: sed certo constituere nihil possum, prius quàm te uidero. qui minus autem ego istic recte esse possim, quàm est Marcellus? sed non id agitur: neque id maxime curo: quid curem, uides. adsum igitur. Vale.

CICERO ATTICO S.

IVCVNDISSIMAS *tuas legi literas. ad Plancum scripsi. habes exemplum. cum Tirone quid*

sit locutus, cognoscam ex ipso. Cum sorore ages attentius, si te occupatione ista relaxaris. Vale.

M. Cicero L. Planco *præt. des.* S.

ATTICI *nostri te ualde studiosum esse cognoui, mei uero ita cupidum, ut mehercule paucos æque obseruanteis, atque amanteis me habere existimem: ad paternas enim magnas, & ueteres, & iustas necessitudines magnam attulit accessionem tua uoluntas erga me, meaq́; erga te par, atque mutua. Buthrotia tibi causa ignota non est: egi enim sæpe, tibiq́; totá rem demonstraui: quæ est acta hoc modo. ut primum Buthrotium agrum proscriptum uidimus, commotus Atticus libellum composuit, eum mihi dedit, ut darem Cæsari: eram enim cœnaturus apud eum illo die. cum libellum Cæsari dedi, probauit causam, rescripsit Attico, æqua eum postulare: admonuit tamen, ut pecuniam reliquam Buthrotij ad diem soluerent. Atticus, qui ciuitatem conseruatam cuperet, pecuniam numerauit de suo. quod cum esset factum, adiuimus ad Cæsarem, uerba fecimus pro Buthrotijs, liberalissimum decretum abstulimus: quod est obsignatum ab amplissimis uiris. quæ cum essent acta, mirari quidem solebam, pati Cæsarem, conuenire eos, qui agrum Buthrotium concupissent, neque solum pati, sed etiam ei negotio te præficere. itaque & ego cum illo locutus sum, & sæpius quidem; ut etiam accusarer ab eo, quòd parum constantiæ suæ confiderem. & M. Messallæ, & ipsi Attico dixit, ut sine cura essent: aperteq́; ostendebat, se præsentium animos (erat enim popularis, ut noras) offendere nol-*

le: cum mare transissent, curaturum se, ut in alium agrum deducerentur. hæc illo uiuo. post interitum uero Cæsaris, ut primum ex S. C. causas consules cognoscere instituerunt, hæc, quæ scripsi, ad eos delata sunt. probauerunt causas sine ulla dubitatione, seq; ad te literas daturos esse dixerunt. ego autem mi Plance, etsi non dubitabam, quin & S. C. & lex, & consulum decretum, ac literæ apud te plurimum auctoritatis haberent, teq; ipsius Attici causa uelle intellexeram: tamen hoc pro coniunctione, & beneuolentia nostra mihi sumpsi, ut id à te peterem, quod tua singularis humanitas, suauissimiq; mores à te essent impetraturi. id autem est, ut hoc, quod te tua sponte facturum esse certo scio, honoris nostri causa, libenter, prolixe, celeriter facias. mihi nemo est amicior, nec iucundior, nec carior Attico: cuius antea res solum familiaris agebatur, eáq; magna; nunc accessit etiam existimatio, ut, quod consecutus est magna & industria, & gratia, & uiuo Cæsare, & mortuo, id te adiuuante obtineat. quod si à te erit impetratum, sic uelim existimes, me de tua liberalitate ita interpretaturum, ut tuo summo beneficio me affectum iudicem. ego, quæ te uelle, quæq; ad te pertinere arbitrabor, studiose, diligenterq; curabo. da operam, ut ualeas. Vale.

Cicero Planco præt. des. S.

IAM *antea petiui abs te per literas, ut, cum causa Buthrotiorum probata à consulibus esset, quibus & lege, & S.C. permissum erat, ut de Cæsaris actis cognoscerent, statuerent, iudicarent, eam rem tu adiuuares,*

Atticumq; nostrum, cuius te studiosum cognoui, et me, qui non minus laboro, molestia liberares: omnibus enim rebus magna cura, multa opera, & labore confectis, in te positum est, ut nostræ solicitudinis finem quamprimum facere possimus. quanquam intelligimus; ea te esse prudentia, ut uideas, si ea decreta consulum, quæ de Cæsaris actis interposita sunt, non seruentur, magnam perturbationem rerum fore. equidem, cum multa, quod necesse erat in tanta occupatione, non probentur; quæ Cæsar statuerit; tamen otij, pacisq; causa acerrime illa soleo defendere: quod tibi idem magnopere faciendum censeo: quanquam hæc epistola non suasoris est, sed rogatoris. igitur mi Plance rogo te, & etiam oro, sic me diusfidius, ut maiore studio, magisq; ex animo agere non possim, ut totum hoc negotium ita agas, ita tractes, ita conficias, ut, quod sine ulla dubitatione apud consules obtinuimus propter summam bonitatem, & æquitatem causæ, id tu nos obtinuisse non modo facile patiare, sed etiam gaudeas. qua quidem uoluntate esse erga Atticum, sæpe præsens & illi ostendisti, & uero etiã mihi. quod si feceris, me, quem uoluntate, & paterna necessitudine coniunctum semper habuisti, maximo beneficio deuinctum habebis. idq; ut facias, te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

Cicero Capitoni suo S.

NVNQVAM putaui fore, ut supplex ad te uenirem: sed hercule facile patior datum tempus, in quo amorem experirer tuum. Atticum quanti faciam, scis. amabo te, da mihi & hoc: obliuiscere mea causa illum

aliquando suo familiari, aduersario tuo, noluisse consultum, cum illius existimatio ageretur. hoc primũ ignoscere, est humanitatis tuæ: suos enim quisque debet tueri. deinde, si me amas, omitte Atticum Ciceroni tuo: quem quanti facias, præ te soles ferre. totum hoc, ut, quod semper existimaui, nunc plane intelligam, me à te multum amari. Buthrotios cum Cæsar decreto suo, quod ego obsignaui cum multis amplissimis uiris, liberauisset, ostendissetq́; nobis, se, cũ agrarij mare transissent, literas missurum, quem in agrum deducerentur: accidit, ut subito ille interiret. deinde, quẽadmodum tu scis, (interfuisti enim, cum cõsules oporteret ex S. C. de actis Cæsaris cognoscere) res ab ijs in cal. Iun. dilata. accessit ad S. C. lex, quæ lata est ad IIII. non. Iun. quæ lex earum rerum, quas Cæsar statuisset, decreuisset, egisset, cõsulibus cognitionem dedit. causa Buthrotiorum delata est ad consules. decretum Cæsaris recitatum est, & multi præterea libelli Cæsaris prolati. Consules de consilij sententia decreuerunt secundum Buthrotios; Plancum dederunt. nunc mi Capito (scio enim quantũ semper apud eos, quibuscum sis, posse soleas, eo plus apud hominem facillimum, atque humanissimum Plancum) enitere, elabora, uel potius eblandire, effice, ut Plancus, quem spero optimum esse, sit etiam melior opera tua. omnino res huiusmodi uidetur esse, ut sine cuiusquam gratia Plancus ipse pro ingenio, et prudentia sua non sit dubitaturus, quin decretum consulum, quorum & lege, & S. C. cognitio, & iudicium fuit, conseruet, præsertim cum, hoc genere cognitionum labefactato, acta Cæsaris in dubium uentura uideantur: quæ non

modo ij, quorum interest, sed etiam ij, qui illa non probant, otij causa confirmare uelint. quod cum ita sit, tamen interest nostra, Plancum hoc, animo libenti, prolixoq; facere. quod certe faciet, si tu neruulos tuos mihi sæpe cognitos, suauitatemq;, qua nemo tibi par est, adhibueris. quod ut facias, te uehementer rogo. Vale.

Cicero Cupiennio S.

PATREM tuum plurimi feci, meq; ille mirifice & coluit, et amauit. nec mehercule unquam mihi dubium fuit quin à te diligerer. ego quidem id facere non destiti. quam ob rem peto à te in maiorem modum, ut ciuitatem Buthrotiam subleues, decretumq; consulum, quod ij secundum Buthrotios fecerunt, cum & lege, et S. C. statuendi potestatẽ haberent, des operam, ut Plãcus noster quamprimum confirmet, & probet. hoc te uehementer mi Cupienni etiam atque etiam rogo. Vale.

Cicero Planco præt. des. S.

IGNOSCE mihi, quòd, cũ antea accuratissime de Buthrotijs ad te scripserim, eadẽ de re sæpius scribã. non mehercule mi Plance facio, quòd parum confidam aut liberalitati tuæ, aut nostræ amicitiæ: sed cum tãta res agatur Attici nostri, nũc uero etiam existimatio, ut id, quod probauit Cæsar, nobis testibus, & obsignatoribus, qui & decretis et responsis Cæsaris interfueramus, uideatur obtinere potuisse, præsertim cum tota potestas eius rei tua sit, ut ea, quæ consules decreuerunt secun=

dum Cæsaris decreta, & responsa non dicam comprobes, sed studiose, libenterq; comprobes. id mihi sic erit gratum, ut nulla res gratior esse possit. etsi iam sperabam, cum has literas accepisses, fore, ut ea, quæ superioribus literis à te petijssemus, impetrata essent: tamẽ non faciam finem rogandi, quoad nobis nũciatum erit, te id fecisse, quod magna cum spe expectamus: deinde enim confido fore, ut alio genere literarum utamur, tibiq; pro tuo summo beneficio gratias agamus. quod si acciderit, uelim sic existimes, non tibi tam Atticum, cuius permagna res agitur, quàm me, qui non minus laboro, quàm ille, obligatum fore. Vale.

Cicero Capitoni S.

NON dubito, quin mirere, atque etiam stomachere, quòd tecum de eadem re agam sæpius. hominis familiarissimi, & mihi omnibus rebus coniunctissimi permagna res agitur Attici. cognoui ego tua studia in amicos, etiam in te amicorum. multum potes nos apud Plãcum iuuare. noui humanitatem tuam: scio, quàm sis amicis iucundus. nemo nos in hac causa plus iuuare potest, quàm tu. & res ista est firma; ut debet esse, quam consules de consilij sententia decreuerunt, cum et lege, & S. C. cognoscerent. tamen omnia posita putamus in Planci tui liberalitate: quem quidem arbitramur cum officij tui & reip. causa decretum consulum comprobaturum, tum libenter nostra causa esse facturum. adiuuabis igitur mi Capito: quod ut facias, uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

T. POMPONII ATTICI VITA PER CORNELIVM NEPOTEM.

POMPONIVS *Atticus ab origine ultima stirpis Romanæ, generatus, perpetuo à maioribus acceptam equestrem obtinuit dignitatem. patre usus est diligente, indulgente, & , ut tum erant tempora, diti, in primisq; studioso literarum. hic, prout ipse amabat literas, omnibus doctrinis, quibus puerilis ætas impertiri debet, filium erudiuit. erat autem in puero, præter docilitatē ingenij, summa suauitas oris, & uocis, ut non solūceleriter acciperet, quæ tradebantur, sed etiā excellēter pronunciaret. qua ex re à pueritia nobilis inter æquales ferebatur, clariusq; exsplēdescebat, quàm generosi condiscipuli animo æquo ferre possent. itaque incitabat omneis studio suo. quo in numero fuerunt L. Torquatus, C. Marij filius, [illegible] Cicero: quos consuetudine sua sic sibi deuinxit, ut nemo ijs perpetuo fuerit carior. pater mature decessit. ipse adolescentulus propter affinitatē P. Sulpicij, qui tribunus pl. interfectus est, non expers fuit illius periculi, nanque Anitia Pomponij consobrina nupserat M. Seruio fratri Sulpicij. itaque interfecto Sulpicio, posteaquā uidit Cinnano tumultu ciuitatem esse perturbatā, neque sibi dari facultatem pro dignitate uiuendi, quin alterutram partem offenderet, dissociatis animis ciuium, cum alij Sullanis, alij Cinnanis fauerent partibus, idoneum tempus ratus studijs obsequendi suis, Athenas se contulit:*

neque eo secius adolescentem Marium hostem iudicatū iuuit opibus suis: cuius fugam pecunia subleuauit. ac, ne illa peregrinatio detrimentum aliquod afferret rei familiari, eodem magnam partem fortunarum traiecit suarum. hic ita uixit, ut uniuersis Atheniensibus merito esset carissimus: nam præter gratiam, quæ iam in adolescentulo magna erat, sæpe suis opibus inopiam publicam leuauit: cum enim usuram facere publice necesse esset, neque eius conditionem æquam haberent, semper se interposuit, atque ita, ut neque usuram unquā ab ijs acceperit, neque longius, quàm dictum esset, debere passus sit. quod utrunque erat ijs salutare: nam neque indulgendo inueterascere eorum æs alienum patiebatur, neque multiplicandis usuris crescere. auxit hoc officium alia quoque liberalitate: nam uniuersos frumento donauit, ita, ut singulis VI Γ. modij tritici darentur, qui modius mensuræ medimnus Athenis appellatur. hic autem sic se gerebat, ut cōmunis infimis, par principibus uideretur. quo factum est, ut huic omnes honores, quos possent, publice haberent, ciuemq́; facere studerent. quo beneficio ille uti noluit. quòd nonnulli ita interpretantur, amitti ciuitatem Romanā alia ascitā. quādiu affuit, ne qua sibi statua poneretur, restitit: absens prohibere non potuit. itaque aliquot ipsi, & Phidiæ locis sanctissimis posuerunt: hunc enim in omni procuratione reip. actorē, auctoremq́; habebant. igitur primum illud munus fortunæ, quòd in ea potissimum urbe natus est, in qua domicilium orbis terrarum esset imperij, ut eandem et patriam haberet, & domū: hoc specimen prudentiæ, quòd, cum in eam se ciuitatē

contulisset, quae antiquitate, humanitate, doctrinaq; praestaret omneis, ei unus ante alios fuerit carissimus. huc ex Asia Sulla decedens cum uenisset; quandiu ibi fuit, secum habuit Pōponium, captus adolescentis et humanitate, & doctrina: sic enim Graece loquebatur, ut Athenis natus uideretur: tanta autē erat suauitas sermonis Latini, ut appareret in eo natiuum quendam leporem esse, non ascitum. idem poemata pronunciabat & Graece & Latine sic, ut supra nihil posset. quibus rebus factum est, ut Sulla nunquam à se dimitteret, cuperetq; secum deducere. qui cum persuadere tētaret, Noli, oro te, inquit Pōponius, aduersum eos me uelle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui. at Sulla adolescētis officio collaudato, omnia munera ei, quae Athenis acceperat, proficiscens iussit deferri. hic complures annos moratus, cum & rei familiari tantum operae daret, quantum non indiligens deberet paterfamilias, & omnia reliqua tempora aut literis, aut Atheniēsium reip. tribueret, nihilo minus amicis urbana officia praestitit: nam & ad comitia eorum uentitauit, & si qua res maior acta est, non defuit: sicut Ciceroni in omnibus eius periculis singularem fidem praebuit, cui ex patria fugienti HS CC & quinquaginta millia donauit. tranquillatis autem rebus Romanis, remigrauit Romam: ut opinor, L. Cotta, & L. Torquato consulibus. quē diem sic uniuersa ciuitas Atheniēsium prosecuta est, ut lacrymis desiderij futuri dolorem indicaret. habebat auunculum Q. Caecilium, equitem Romanum, familiarē L. Luculli, diuitem, difficillima natura: cuius sic asperitatē ueritus est, ut, quē nemo fer

lacrimis, vt
p.

re posset, huius sine offensione ad summam senectutem retinuerit beneuolentiam. quo facto, tulit pietatis fructum: Cæcilius enim moriēs testamento adoptauit eum, hæredemq; fecit ex dodrante. ex qua hæreditate accepit circiter centies HS. Erat nupta soror Attici Q. Tullio Ciceroni, easq; nuptias M. Cicero conciliarat, cū quo à condiscipulatu uiuebat coniunctissime, multo etiam familiarius, quàm cū Quinto: ut iudicari possit, plus in amicitia ualere similitudinem morum, quàm affinitatem. utebatur autem intime Q. Hortensio, qui ijs temporibus principatum eloquentiæ tenebat, ut intelligi non posset, uter eum plus diligeret, Cicero, an Hortensius: & id, quod erat difficillimum, efficiebat, ut inter quos tantæ laudis esset æmulatio, nulla intercederet obtrectatio, essetq; talium uirorum copula. In rep. ita est uersatus, ut semper optimarum partium & esset, & existimaretur, neque tamen se ciuilibus fluctibus cōmitteret; quòd non magis eos in sua potestate existimabat esse, qui se his dedissent, quàm qui maritimis iactarentur. honores non petijt, cum ei paterent propter uel gratiam, uel dignitatem; quòd neque peti more maiorū, neque capi possent cōseruatis legibus, in tam effusis ambitus largitionibus, neque reip. sine periculo corruptis ciuitatis moribus. ad hastam publicam nunquam accessit. nullius rei neque præs, neque manceps factus est. neminem suo nomine, neque subscribens accusauit. in ius de sua re nunquam ijt. iudicium nullum habuit. multorum consulum, prætorumq; præfecturas delatas sic accepit, ut neminem in prouinciam sit secutus, honore fuerit contentus, rei familiaris despexerit fructū, qui

geri p. mur.

ne cum Q. quidem Cicerone uoluerit ire in Asiam, cum apud eum legati locum obtinere posset: non enim decere se arbitrabatur, cum præturam gerere noluisset, assectam esse prætoris. qua in re non solum dignitati seruiebat, sed etiam tranquillitati, cum suspiciones quoque uitaret criminum. quo fiebat, ut eius obseruantia omnibus esset carior, cum eam officio, non timori, neque spei tribui uiderent. Incidit Cæsarianum ciuile bellum, cum haberet annos circiter sexaginta. usus est ætatis uacatione, neque quoquam se mouit ex urbe. quæ amicis suis opus fuerant ad Pompeium proficiscentibus, omnia ex sua re familiari dedit. ipsum Pompeium coniunctum non offendit. nullum ab eo habebat ornamentum, ut cæteri, qui per eum aut honores, aut diuitias ceperant: quorum partim inuitissimi castra sunt secuti, partim summa cum eius offensione domi remanserunt. Attici autem quies tantopere Cæsari fuit grata, ut uictor cum priuatis pecunias per epistolas imperaret, huic non solum molestus non fuerit, sed etiam sororis filium Q. Ciceronem ex Pompeij castris concesserit. sic uetere instituto uitæ effugit noua pericula. secutum est illud occiso Cæsare, cum resp. penes Brutos uideretur esse, et Cassium, ac tota ciuitas se ad eum conuertisse uideretur. sic M. Bruto usus est, ut nullo ille adolescens æquali familiarius, quàm hoc sene, neque solum eum principem consilij haberet, sed etiam in conuictu. excogitatum est à quibusdam, ut priuatum ærarium Cæsaris interfectoribus ab equitibus Romanis constitueretur. id facile effici posse arbitrati sunt, si & princeps

illius ordinis pecunias contulissent. itaque appellatus est à C. Flauio Bruti familiari Atticus, ut eius rei princeps esse uellet. at ille, qui officia amicis præstanda sine factione existimaret, semperq; à talibus se cõsilijs remouisset, respondit, si quid Brutus de suis facultatibus uti uoluisset, usurum, quantum eæ paterentur; sed neque cum quoquã de ea re collocuturum, neque coiturum. sic ille consensionis globus huius unius dissensione disiectus est. neque multo post superior esse cœpit Antonius, ita, ut Brutus & Cassius prouinciarum, quæ ijs necis causa datæ erant à consulibus, desperatis rebus, in exilium proficiscerentur. Atticus, qui pecuniam simul cum cæteris conferre noluerat florenti illi parti, abiecto Bruto, Italiaq; cedenti HS C M muneri misit: eidem in Epeiro absens C C C iussit dari: neque eo magis potenti adulatus est Antonio, neque desperatos reliquit. secutum est bellum gestum apud Mutinam, in quo si tantum eum prudentem dicã, minus, quàm debeam, prædicem, cum ille potius diuinus fuerit, si diuinatio appellãda est perpetua naturalis bonitas, quæ nullis casibus agitur, neque minuitur. hostis Antonius iudicatus Italia cesserat. spes restituendi nulla erat. non solum inimici, qui tamen erant potentissimi, & plurimi, sed etiã qui aduersarijs eius se dabant, & in eo lædendo aliquam consecuturos sperabant cõmoditatẽ, Antonij familiareis sequebantur, uxorem Fuluiam omnibus rebus spoliare cupiebant, liberos etiam extinguere parabant. Atticus, cum Ciceronis intima familiaritate uteretur, amicissimus esset Bruto, non modo nihil ijs indulsit ad Antoniũ uiolandum, sed è cõtrario familiareis eius ex urbe profugientes

gienteis, quantum potuit, texit; quibus rebus indiguerunt, adiuuit: P. uero Volumnio ea tribuit, ut plura à parente proficisci nō potuerint: ipsi autem Fuluiæ, cum litibus distineretur, magnisq; terroribus uexaretur, tanta diligentia officium suum præstitit, ut nullū illa præstiterit uadimonium sine Attico, sponsor omnium rerum fuerit. quin etiam, cum illa fundum secunda fortuna emisset in diem, neque post calamitatem uersuram facere potuisset, ille se interposuit, pecuniamq; sine fœnore, sineq; ulla stipulatione credidit, maximum existimans quæstum, memorem, gratumq; cognosci, simulq; aperire, se non fortunæ, sed hominibus solere esse amicum. quæ cum faciebat, nemo eum temporis causa facere poterat existimare: nemini enim in opinionem ueniebat, Antonium rerum potiturum. sed sensus eius à nonnullis optimatibus reprehendebatur, quòd parum odisse malos ciues uideretur. ille autem sui iudicij, potius, quid se facere par esset, intuebatur, quàm quid alij laudaturi forent. conuersa fortuna est. ut Antonius rediјt in Italiam, nemo non magno in periculo Atticum putarat, propter intimam familiaritatem Ciceronis, & Bruti. itaque ad aduentum imperatorum de foro decesserat, timens proscriptionem: latebatq; apud P. Volumnium, cui, ut ostendimus paulo ante, opem tulerat, (tanta uarietas his temporibus fuit fortunæ, ut modo hi, modo illi in summo essent aut fastigio, aut periculo) habebatq; secum Q. Gellium Caniū, æqualem, simillimumq; sui. hoc quoque sit Attici bonitatis exemplum, quòd cū eo, quem puerum in ludo cognorat, adeo coniunctè uixit, ut ad extremam ætatem amicitia eorum creuerit.

Antonius autem, etsi tanto odio ferebatur in Ciceronem, ut non solum ei, sed etiam omnibus suis amicis esset inimicus, eosq; uellet proscribere, multis hortantibus: tamẽ Attici memor fuit officij, & ei, cum requisisset, ubinam esset, sua manu scripsit, ne timeret, statimq; ad se ueniret, se eum, & Gellium Canium de proscriptorum numero exemisse: ac, ne quod periculum incideret, quod noctu fiebat, præsidium ei misit. sic Atticus in summo timore non solum sibi, sed etiam ei, quem carissimum habebat, præsidio fuit: neque enim suæ solum à quoquam auxilium petijt salutis, sed coniunctim, ut appareret nullã seiunctam sibi ab eo uelle fortunam. quòd si gubernator præcipua laude fertur, qui nauem ex hieme, mariq; scopuloso seruat: cur non singularis eius existimetur prudentia, qui ex tot, tantisq; grauibus procellis ciuilibus ad incolumitatem peruenit? quibus ex malis ut se emerserat, nihil aliud egit, quàm ut plurimis, quibus rebus posset, esset auxilio. cum proscriptos præmijs imperatorũ uulgus conquireret, nemo in Epeirũ uenit, cui res ulla defuerit: nemini nõ ibi perpetuo manendi potestas facta est. quin etiam post præliũ Philippense, interitumq; C. Cassij, et M. Bruti, L. Iulium Mocillam prætorium, & filium eius, Aulumq; Torquatum, cæterosq; pari fortuna perculsos institerit tueri, atque ex Epeiro ijs omnia Samothraciam supportari iusserit. difficile enim est omnia persequi, & non necessaria. illud unum intelligi uolumus, illius liberalitatem neque temporariam, neque callidam fuisse. id ex ipsis rebus, ac temporibus iudicari potest, quòd non florentibus se uenditauit, sed afflictis semper succurrit, qui

tamq; al. Motacillã um

quidem Seruiliam Bruti matrem non minus post mortē eius, quàm florentem, coluerit. sic liberalitate utēs, nullas inimicitias gessit, quòd neque lædebat quenquā, neque, si quam iniuriam acceperat, non malebat obliuisci, quàm ulcisci. idem immortali memoria percepta retinebat beneficia: quæ autem ipse tribuerat, tandiu meminerat, quoad ille gratus erat, qui acceperat. itaque hic fecit, ut uere dictum uideatur: sui cuique mores fingunt fortunam. neque tamē prius ille fortunam, quàm se ipse finxit, qui cauit, nequa in re plecteretur. his igitur rebus effecit, ut M. Vipsanius Agrippa, intima familiaritate coniunctus adolescenti Cæsari, cùm propter suam gratiam, & Cæsaris potentiam nullius conditionis non haberet potestatem, potissimū eius deligeret affinitatem, præoptaretq; equitis Romani filiam generosarum nuptijs. atque harum nuptiarū conciliator fuit (nō enim est celandū) M. Antonius, triū muir rēip. cuius gratia cùm augere possessiones posset suas, tantū abfuit à cupiditate pecuniæ, ut nulla in re usus sit ea, nisi in deprecandis amicorū aut periculis, aut incommodis. quod quidem sub ipsa proscriptione perillustre fuit: nam cum L. Saufeij, equitis Romani, æqualis sui, qui cum eo complures annos studio ductus philosophiæ habitabat, habebatq; in Italia pretiosas possessiones, triumuiri bona uendidissent consuetudine ea, qua tum res gerebantur; Attici labore, atque industria factum est, ut eodem nuncio Saufeius fieret certior, se patrimonium amisisse, & recuperasse. idem L. Iulium Calidium, quem post Lucretij, Catulliq; mortem multo elegantissimum poetam nostram tulisse ætatē, uere uideor posse contendere, neque

minus uirum bonum, optimisq; artibus eruditum, post proscriptionem equitum, propter magnas eius Africanas possessiones, in proscriptorum numerum à P. Volumnio præfecto fabrum Antonij absentem relatum expediuit. quod in præsenti utrum ei laboriosius, an gloriosius fuerit, difficile fuit iudicare; quòd, in eorum periculis non secus absentes, quàm præsentes amicos Attico esse curæ, cognitum est. neque uero minus ille uir, bonus paterfamilias habitus est, quàm ciuis: nam cum esset pecuniosus, nemo illo minus fuit emax, minus ædificator: neque tamen non in primis bene habitauit, omnibusq; optimis rebus usus est: nam domũ habuit in colle Quirinali Cæcilianam, ab auunculo hæreditate relictam, cuius amœnitas non ædificio, sed silua constabat: ipsum enim tectũ antiquitus constitutũ, plus salis, quàm sumptus habebat: in quo nihil cõmutauit, nisi si quid uetustate coactus est. usus est familia, si utilitate iudicandum est, optima; si forma, uix mediocri: nanque in ea erant pueri literatissimi, anagnostæ optimi, et plurimi librarij, ut ne pedisequus quidẽ quisquã esset, qui non utrunque horum pulchre facere posset: pari modo artifices cæteri, quos cultus domesticus desiderat, apprime boni: neque tamen horum quenquam, nisi domi natum, domiq; factum, habuit: quod est signum non solũ continentiæ, sed etiam diligentiæ: nam & non intemperanter concupiscere, quod à pluribus uideas, continentis debet duci; et potius diligentia, quàm pretio parare, non mediocris est industriæ. elegans, non magnificus: splendidus, non sumptuosus, omni diligentia munditiã non affluentẽ affectabat. supellex modica, non multa,

ut in neutrā partem conspici posset. nec præteribo, quanquam nonnullis leue uisum iri putem. cum in primis lautus esset eques Romanus, & non parum liberaliter in domum suam omnium ordinum homines inuitaret; scimus, non amplius, quàm terna millia æris, peræque in singulos menses ex ephemeride eum expensum sumptui ferre solitum: atque hoc non auditum, sed cognitum prædicamus: sæpe enim, propter familiaritatem, domesticis rebus interfuimus. nemo in conuiuio eius aliud ἀκρόαμα audiuit, quàm anagnosten: quod nos quidem iucundissimum arbitramur. neque unquā sine aliqua lectione apud eum cœnatum est; ut non minus animo, quàm uentre, conuiuæ delectarentur. nanque eos uocabat, quorum mores à suis nō abhorrerent. cum tanta pecuniæ facta esset accessio, nihil de quotidiano cultu mutauit, nihil de uitæ consuetudine, tantáq; usus est moderatione, ut neque in HS uicies, quod à patre acceperat, parum se splendide gesserit, neque in HS centies affluentius uixerit, quàm instituerat, pariq; fastigio steterit in utraque fortuna, nullos habuerit hortos, nullam suburbanam, aut maritimam sumptuosam uillam, neque in Italia, præter Ardeatinum, & Nomentanum, rusticū prædium. omnisq; eius pecuniæ reditus constabat in Epeiroticis, et urbanis possessionibus. ex quo cognosci potest, eum usum pecuniæ non magnitudine, sed ratione metiri solitum. mendaciū neque dicebat, neque pati poterat. itaque eius comitas non sine seueritate erat, neque grauitas sine facilitate: ut difficile esset intellectu, utrū eum amici magis uererentur, an amarent. quidquid rogabatur, religiose promittebat, quòd non liberalis, sed

leuis arbitrabatur, polliceri quod præstare non posset. idem in nitendo quod semel admisisset, tanta erat cura, ut non mandatá, sed suam rem uideretur agere. nusquã suscepti negotij eum pertesum est: suam enim existimationem in ea re agi putabat: qua nihil habebat carius. quo fiebat, ut omnia Ciceronum, Catonis, Marij, Q. Hortensij, A. Torquati, multorum præterea equitũ Romanorum negotia procuraret. ex quo iudicari poterat, non inertia, sed iudicio fugisse reip. procurationem. humanitatis uero nullum afferre maius testimonium possum, quàm quòd adolescens idem seni Sullæ fuerit iucundissimus, senex adolescenti M. Bruto; cum æqualibus autem suis Q. Hortensio, & M. Cicerone sic uixerit, ut iudicare difficile sit, cui ætati fuerit aptissimus. quanquam eum præcipue dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Quintus carior fuerit, aut familiarior. ei rei sunt indicio, præter eos libros, in quibus de eo facit mentionem, qui in uulgus sunt editi, sexdecim uolumina epistolarum ab consulatu eius usque ad extremum tempus ad Atticum missarum: quæ qui legat, non multum desideret historiam contextam eorum temporum: sic enim omnia de studijs principum, uitijs ducum, æmulationibus reip. perscripta sunt, ut nihil in his non appareat; & facile existimari possit, prudentiam quodammodo esse diuinationem: non enim Cicero ea solum, quæ uiuo se acciderunt, futura prædixit, sed etiam, quæ nunc usu ueniunt, cecinit, ut uates. De pietate autem Attici quid plura commemorem? cum hoc ipsum uere gloriantem audierim in funere matris suæ, quam extulit annorum nonaginta, cum esset septem, & sexaginta,

se nunquam cum matre in gratiam rediisse, nunquam cum sorore fuisse in simultate, quam prope ætate æqualem habebat. quod est signum, aut nullam unquam inter eos querimoniam intercessisse, aut hunc ea fuisse in suos indulgentia, ut, quos amare deberet, irasci cis, nefas duceret. neque id fecit natura solum (quanquam omnes ei paremus) sed etiam doctrina. nam & principum philosophorum ita percepta habuerat præcepta, ut his ad uitam agendam, non ad ostentationem, uteretur. moris etiam maiorũ summus imitator fuit, antiquitatisq; amator: quam adeo diligenter habuit cognitam, ut eam totam in eo uolumine exposuerit, quo magistratus ornauit. nulla enim lex, neque pax, neque bellum, neque res illustris est populo R. quæ non in eo suo tempore sit notata. &, quod difficillimum fuit, sic familiarum originẽ subtexuit, ut ex eo clarorum uirorum propagines possimus cognoscere. fecit hoc idem separatim in aliis libris, ut M. Bruti rogatu Iuniam familiam à stirpe ad hãc ætatem ordine enumerauerit, notans, qui à quoque ortus, quos honores, quibusq; temporibus cepisset. pari modo, Marcelli Claudii, de Marcellorum; Scipionis Cornelii, & Fabii Maximi Fabiorum, & Aemiliorum: quibus libris nihil potest esse dulcius iis, qui aliquam cupiditatem habent notitiæ clarorum uirorum. attigit quoque poeticen, credimus, ne eius expers esset suauitatis. namque uersibus, qui honore, rerumq; gestarum amplitudine cæteros Rom. populi præstiterunt, exposuit, ita, ut sub singulorum imaginibus facta, magistratusq; eorum non amplius quaternis, quinisq; uersibus descripserit: quod uix credendum sit, tantas res tam bre-

uiter potuisse declarari. est etiam unus liber graece confectus de consulatu Ciceronis. hactenus Attico uiuo edita à nobis sunt. Nunc, quoniam fortuna nos superstites ei esse uoluit, reliqua persequemur, &, quantum potuerimus, rerum exemplis lectores docebimus, sicut supra significauimus, suos cuique mores plerunque cōciliare fortunam. nanque hic contentus ordine equestri, quo erat ortus, in affinitatem peruenit imperatoris diui Iulij filij, cum iam ante familiaritatem eius esset consecutus nulla alia re, quàm elegantia uitæ, qua cæteros ceperat principes ciuitatis, dignitate pari, fortuna humiliores: tanta enim prosperitas Cæsarem est consecuta, ut nihil ei non tribuerit fortuna, quod cuiquam ante detulerit, & conciliarit, quod ciuis Romanus quiuit consequi. nata autem est Attico neptis ex Agrippa, cui uirginem filiam collocauit. hanc Cæsar uix anniculam Ti. Claudio Neroni, Drusilla nato, priuigno suo, despondit. quæ coniunctio necessitudinem eorum sanxit, familiaritatem reddidit frequentiorē. quamuis ante hæc sponsalia, non solum cum ab urbe abesset, nunquā ad suorum quenquam literas misit, quin Attico mitteret, quid ageret in primis, quid legeret, quibusq; in locis, & quamdiu esset moraturus: sed & cum esset in urbe, et propter suas infinitas occupationes minus sæpe, quàm uellet, Attico frueretur, nullus dies temere intercessit, quo non ad eum scriberet, quo aliquid de antiquitate ab eo requireret, modo aliquam quæstionem poeticam ei proponeret, interdum iocans eius uerbosiores eliceret epistolas. ex quo accidit, cum ædes Iouis Feretrij in Capitolio ab Romulo constituta, uetustate, atque incuria de=

tecta prolaberetur, ut Attici *admonitu* Cæsar *eam reficiendam curaret. neque uero à* M. Antonio *minus absens literis colebatur, adeo ut accurate ille ex ultimis terris, quid ageret, quid curæ sibi haberet, certiorem faceret* Atticum. *hoc quale sit, facilius existimabit is, qui iudicare poterit, quantæ sit sapiētiæ eorum retinere usum, beneuolentiamq́; , inter quos maximarum rerum non solum æmulatio, sed obtrectatio tanta intercedebat, quantam fuit intercedere necesse inter* Cæsarem, *atque* Antonium, *cum se uterque principem non solum urbis* Romæ, *sed orbis terrarum esse cuperet. tali modo cum septem, & septuaginta annos complesset, atque ad extremam senectutem non minus dignitate, quàm gratia fortunáq́;, creuisset, (multas enim hæreditates nulla alia re, quàm bonitate consecutus) tantáq́; prosperitate usus esset ualetudinis, ut annis* XXX *medicina nō indiguisset: nactus est morbum, quem initio & ipse, & medici contempserunt: nam putarunt esse tenasmon, cui remedia celeria, faciliáq́; proponebantur. in hoc cum tres menses sine ullis doloribus, præterquam quos ex curatione capiebat, consumpsisset, subito tanta uis morbi in unum intestinum prorupit, ut extremo tempore per lumbos fistula putris eruperit. atque antea quidem morbi diuturnitatem moleste ferebat, prius quàm hoc ei accideret: postquam uero in dies dolores accrescere, febresq́; accessisse sensit; Agrippam generum ad se accersiri iussit, & cum eo* L. Cornelium Balbum, Sextumq́; Peduceum. *hos ut uenisse uidit, in cubitum nixus,* Quantam, *inquit, curam diligentiamq́; in ualetudine mea tuenda hoc tempore adhibuerim, cum uos testes habeā,*

nihil opus est pluribus uerbis cõmemorare. quibus quoniam, ut spero, satisfeci, me nihil reliqui fecisse, quod ad sanandum me pertineret: reliquum est, ut egomet mihi consulam. id uos ignorare nolui: nam mihi stat, alere morbum desinere. nanque his diebus quidquid cibi sumpsi, ita produxi uitam, ut auxerim dolores sine spe salutis. quare à uobis peto, primum ut consilium probetis meum, deinde ne frustra dehortando conemini. hac oratione habita, tanta constantia uocis, atque uultus, ut nõ ex uita, sed ex domo in domum, uideretur migrare; cum quidem Agrippa eum flens, atque osculans oraret, atque obsecraret, ne ad id, quod natura cogeret, ipse quoque sibi acceleraret, & quoniam tum quoque posset temporibus superesse, se sibi, suisq; reseruaret; preces eius taciturna sua obstinatione depressit. sic cum biduũ cibo se abstinuisset, subito febris decessit, leuiorq; morbus esse cœpit: tamen propositum nihilo secius peregit. itaque die quinto postquam id consilium inierat, prid. cal. Apr. Cn. Domitio, C. Sosio cos. decessit. elatus est in lecticula, ut ipse præscripserat, sine ulla pompa funeris, comitantibus omnibus bonis, maxima uulgi frequentia. sepultus est iuxta uiam Appiam ad quintum lapidem in monimento Q. Cæcilij, auunculi sui.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD BRVTVM LIBER.

CICERO BRVTO S.

CLODIVS, trib. pl. designatus, ualde me diligit, uel, ut ἐμφατικώτερον dicam, ualde me amat. quod cum mihi ita persuasum sit, non dubito, (bene enim me nosti) quin illum quoque iudices à me amari. nihil enim mihi minus hominis uidetur, quàm non respondere in amore ijs, à quibus prouocere. is mihi uisus est suspicari, nec sine magno quidem dolore, aliquid à suis, uel per suos potius inimicos ad te esse delatum, quo tuus animus à se esset alienior. non soleo mi Brute, quod tibi notum esse arbitror, temere affirmare de altero. est enim periculosum, propter occultas hominum uoluntates, multiplicesq; naturas. Clodij animum perspectum habeo, cognitum, iudicatum. multa eius indicia, sed ad scribendum non necessaria: uolo enim hoc testimonium tibi uideri potius, quàm epistolam. auctus Antonij beneficio est: eius ipsius beneficij magna pars à te est. itaque eum saluis nobis uellet saluum. In eum autem locum rem adductam intelligit, (est enim, ut scis, minime stultus) ut utrique salui esse non possint: itaque nos mauult. de te uero amicissime & loquitur, & sentit. quare, si quis secus ad te de eo scripsit, aut si corã locutus est, peto à te etiã atq; etiã, mihi ut potius credas, qui & facilius iudicare possũ

quàm ille nescio quis, & te plus diligo. Clodium tibi amicissimum existima, ciuemq; talem, qualis & prudentissimus, & fortuna optima esse debet. Vale.

SCRIPTA, & obsignata iam epistola, literæ mihi redditæ sunt à te, plenæ rerum nouarum, maximeq; mirabiles, Dolabellam quinque cohortes misisse in Cherrhonesum. adeóne copijs abundat, ut is, qui ex Asia fugere dicebatur, Europam appetere conetur? quinque autem cohortibus quidnam se facturum arbitratus est, cum tu eò quinque legiones, optimum equitatum, maxima auxilia haberes? quas quidem cohortes spero iam tuas esse; quoniam latro ille tam fuit demens. & tuũ consilium uehementer laudo, quòd non prius exercitum Apollonia, Dyrrhachioq; mouisti, quàm de Antonij fuga audisti, Bruti eruptione, populi R. uictoria. Itaque quod scribis, postea statuisse te ducere exercitum in Cherrhonesum, nec pati sceleratissimo hosti ludibrio esse imperium populi R. facis ex tua dignitate, & è rep. Quod scribis de seditione, quæ facta est in legione quarta de Antonijs: quod d cam, in bonam partem accipias: magis mihi probatur militum seueritas, quàm tua. Te beneuolentiam exercitus, equitumq; expertum esse, uehementer gaudeo. De Dolabella, ut scribis, si quid habes noui, facies me certiorem: in quo ualde delector, me ante prouidisse, ut tuum iudicium liberum esset cum Dolabella belli gerendi: & id ualde pertinuit, ut ego tum intelligebam, ad remp. ut nunc iudico, ad dignitatem tuam. Quod scribis, me maximo ocio egisse, ut insectarer Antonios, idq; laudas:

credo ita uideri tibi: sed illam distinctionem tuam nullo pacto probo: scribis enim, acrius prohibenda bella ciuilia esse, quàm in superatos iracundiam exercendam. uehementer à te Brute dissentio: neque clementiæ tuæ concedo: sed salutaris seueritas uincit inanem speciem clementiæ. quòd si clementes esse uoluerimus, nunquã deerunt bella ciuilia. sed de hoc tu uideris. de me possum idem, quod Plautinus pater in Trinummo: Mihi quidem ætas acta ferme est; tua istuc refert maxime. opprimemini, mihi crede, Brute, nisi prouideritis: neque enim populum semper eundem habebitis, neque senatum, neque senatus ducem. hæc ex oraculo Apollinis Pythij edita tibi puta. nihil potest esse uerius. XIIII. cal. Mai.

CICERO BRVTO S.

NOSTRAE res meliori loco uidebãtur: scripta enim ad te certo scio, quæ gesta sunt. quales tibi sæpe scripsi, consules tales extiterũt. Cæsaris uero pueri mirifica indoles uirtutis. utinam tam facile eum florentẽ et honoribus, et gratia regere, ac tenere possimus, quàm facile adhuc tenuimus. est omnino illud difficilius: sed tamen non diffidimus: persuasum est enim adolescẽti, & maxime per me, eius opera nos esse saluos. & certe nisi is Antonium ab urbe auertisset, periissent omnia. triduo uero, aut quatriduo ante hanc rẽ pulcherrimã, timore quodam perculsa ciuitas tota ad te se cum coniugibus, & liberis effundebat: eadẽ recreata ad XII. cal. Mai. te huc uenire, quàm se ad te ire, malebat. quo quidem die magnorum meorum laborum, multarũq;

uigiliarum fructum cepi maximum; si modo est aliquis fructus ex solida, ueráq; gloria: nam tantæ multitudinis, quantam cæpit urbs nostra, concursus est ad me factus. ea cum usque in Capitolium deductus, maximo clamore, atque plausu in Rostris collocatus sum. nihil est in me inane; neque enim debet: sed tamen omnium ordinum consensus, gratiarum actio, gratulatióq; me commouet: propterea quòd, popularem me esse in populi salute, præclarum est. sed hæc te malo ab alijs audire. Me uelim de tuis rebus, consilijsq; facias diligentissime certiorem: illudq; consideres, ne tua liberalitas dissolutior uideatur. sic sentit senatus, sic populus R. nullos unquã hosteis digniores omni supplicio fuisse, quàm eos ciueis, qui hoc bello contra patriam arma ceperunt. quos quidem ego omnibus sententijs ulciscor, & persequor, omnibus bonis approbantibus. tu quid de hac re sentias, tui iudicij est. ego sic sentio, trium fratrum unam, & eandem esse causam. consules duos, bonos quidem, sed duntaxat bonos, amisimus. Hirtius quidem in ipsa uictoria occidit, cùm paucis diebus magno prælio ante uicisset. nam Pansa fugerat, uulneribus acceptis, quæ ferre non potuit. reliquias hostium Brutus persequitur, & Cæsar. hostes autem omnes iudicati, qui M. Antonij sectam secuti sunt. itaque id S. C. plerique interpretantur etiam ad tuos siue captiuos, siue dediticios pertinere. equidem nihil disserui durius, cum nominatim de C. Antonio decernerem; quòd ita statueram, à te cognoscere causam eius senatum oportere. X. cal. Mai.

M. BRVTVS M. CICERONI S.

QVANTA sim lætitia affectus cognitis rebus Bruti nostri, & consulum, facilius est tibi existimare, quàm mihi scribere. cum alia laudo, & gaudeo accidisse, tum quòd Bruti eruptio non solum ipsi salutaris fuit, sed etiam maximo ad uictoriam adiumento. Quòd scribis, trium Antoniorum unam atque eandem causam esse; quid ego sentiam, mei iudicij esse: statuo nihil, nisi hoc, senatus aut populi R. iudicium esse de ijs ciuibus, qui pugnantes non interierunt. at hoc ipsum, inquies, inique facis, qui hostilis animi in remp. homines ciues appelles. immo iustissime. quod enim nondum senatus censuit, nec populus R. iussit, id arroganter non præiudico, neque reuoco ad arbitrium meum. illud quidem non muto, quòd ei, quem me occidere res non coegit, neque crudeliter quidquam eripui, neque dissolute quidquam remisi; habuiq; in mea potestate, quoad bellum fuit. multo quidem honestius iudico, magisq; quod concedere possit resp. miserorum fortunam non insectari, quàm infinita tribuere potentibus, quæ cupiditatem, & arrogantiam incendere possint. qua in re Cicero, uir optime, ac fortissime, mihiq; merito & meo nomine, & reip. carissime, nimis credere uideris spei tuæ, statimq;, ut quisque aliquid recte fecerit, omnia dare, ac permittere; quasi non liceat traduci ad mala consilia corruptum largitionibus animum. quæ tua est humanitas, æquo animo te moneri patieris, præsertim de communi salute: facies tamen, quod tibi uisum fuerit: etiam ego, cum me docueris. nunc Cicero, nunc agendum est, ne

ita dictum, vt, haud muto factum. Ter.

frustra oppressum esse Antoniū gauisi simus, neu semper primi cuiusque mali excidēdi causa sit, ut aliud renascatur illo peius. nihil iam neque opinantibus, aut patientibus nobis aduersi euenire potest, in quo non cum omnium culpa, tum præcipue tua futura sit, cuius tantam auctoritatem senatus, ac populus R. non solum esse patitur, sed etiam cupit, quanta maxima in libera ciuitate unius esse potest: quam tu nō solum bene sentiendo, sed etiam prudenter tueri debes. prudentia porro, quæ tibi superest, nulla abs te desideratur, nisi modus in tribuendis honoribus: alia omnia sic adsunt, ut cum quolibet antiquorum comparari possint. tua uirtutes. unum hoc, grato animo, liberaliq; profectum, cautiorem, ac moderationem liberalitatē desiderat: nihil enim senatus cuiquam dare debet, quod male cogitantibus exemplo, aut præsidio sit. itaque timeo, de consulatu, ne Cæsar tuus altius se ascendisse putet decretis tuis, quàm inde, si consul factus sit, descensurum. quòd si Antonius ab alio relictum regni instrumentum occasionem regnādi habuit: quonam animo fore putas, si quis auctore non tyranno interfecto, sed ipso senatu putat se imperia quælibet concupiscere posse? quare cum & facilitatem, & prouidentiam laudabo tuam, tum exploratum habere cœpero, Cæsarem honoribus, quos acceperit, extraordinarijs fore contentum. alienæ igitur, inquies, culpæ me reum facies? prorsus alienæ; si prouideri potuit, ne existeret. quòd utinam inspectare possis timorem de illo meum. His literis scriptis, te consulem factum audiuimus. tum uero incipiam proponere mihi remp. iustam, & iam suis nitentem uiribus, si istud

si istuc uidero. Filius ualet, & in Macedoniam cum equitatu præmissus est. Idibus Mai. ex castris.

CICERO BRVTO S.

AD V. *cal. Mai. cum de ijs, qui hostes iudicati sunt, bello persequendis sententiæ dicerentur, dixit Seruilius etiã de Ventidio, et ut Cassius persequeretur Dolabellam. cui cũ essem assensus, decreui hoc amplius, ut tu, si arbitrarere utile exq; rep. esse, persequerere Dolabellam bello: si minus id cõmodo reip. facere posses, siue nõ existimares è rep. esse, ut in ijsdẽ locis exercitũ contineres. nihil honorificẽtius potuit facere senatus, quàm ut tuum esset iudicium, quid tibi maxime conducere reip. uideretur. equidem sic sentio: si manũ habet, si castra, si ubi consistat uspiam Dolabella; ad fidem, et ad dignitatem tuã pertinere, eũ persequi. De Cassij nostri copijs nihil sciebamus: neque enim ab ipso ullæ literæ: neque nunciabatur quidquã, quod pro certo haberemus. quãtopere autem intersit, opprimi Dolabellam, profecto intelligis; tum ut sceleris pœnas persoluat; tũ ne sit, quò se latronum duces ex Mutinensi fuga conferant. atque hoc mihi iam ante placuisse, potes ex superioribus meis literis recordari. quanquam tum & fugæ portus erat in tuis castris, & subsidium salutis in tuo exercitu. quo magis nunc liberati, ut spero, periculis, in Dolabella opprimendo occupati esse debemus. sed hæc cogitabis diligentius, statues sapienter: facies nos, quid constitueris, & quid agas, si tibi uidebitur, certiores. Ciceronem nostrum in uestrũ collegium cooptari uolo. existimo omnino absentium rationem sacerdotum comitijs posse habe-*

ri: nam etiam factum est antea: Caius enim Marius, cũ in Cappadocia esset, lege Domitia factus est augur: nec, quo minus id postea liceret, ulla lex sanxit. est etiã in lege Iulia, quæ lex est de sacerdotijs proxima, his uerbis: QVI PETIT, CVIVS'VE RATIO HABEBITVR. aperte indicat, posse rationẽ haberi etiam non præsentis. hac de re scripsi ad eũ, ut tuo iudicio uteretur, sicut in rebus omnibus. tibi autẽ statuendũ est de Domitio, & de Catone nostro. sed quamuis liceat absentis rationem haberi, tamen omnia sunt præsentibus faciliora. quòd si statueris in Asiam tibi eundũ, nulla erit ad comitia nostros accersendi facultas. omnino Pãsa uiuo celeriora omnia putabamus: statim enim collegã sibi surrogasset: deinde ante prætoria, sacerdotum comitia fuissent. nunc per auspicia longã morã uideo: dũ enim unus erit patricius magistratus, auspicia ad patres redire non possunt. magna sane perturbatio. tu tota de re quid sentias, uelim me facias certiorẽ. III. non. Mai.

BRVTVS CICERONI S.

NOLI expectare, dũ tibi gratias agam. iampridẽ hoc ex nostra necessitudine, quæ ad summã beneuolentiã peruenit, sublatũ esse debet. Filius tuus à me abest: in Macedonia congrediemur: iussus est enim Ambraciam ducere equites per Thessaliam: & scripsi ad eum, ut mihi Heracleam occurreret. cum eum uidero, (quoniam nobis permittis) cõmuniter constituemus de reditu eius ad petitionẽ, aut ad commendationem honoris. Tibi Glycona medicum Pansæ, qui sororem Achilleos nostri in matrimonio habet, diligentissime commendo.

audimus, eum uenisse in suspicionem Torquato de morte Pansæ, custodiriq; ut parricidam. nihil minus credendum est: quis enim maiorem calamitatem morte Pansæ accepit? præterea est modestus homo, et frugi, quem ne utilitas quidé uideatur impulsura fuisse ad facinus. rogo te, & quidem ualde rogo, (nam Achilleus noster non minus, quàm æquum est, laborat) eripias eũ ex custodia, conseruesq;. hoc ego ad meum officium priuatarum rerum æque, atque ullam aliam rem, pertinere arbitror. Cum has ad te scriberem literas, ab Satrio, legato C. Trebonij, reddita est mihi epistola, à Tullio, & Deiotaro Dolabellam cæsum, fugatumq; esse. græcam epistolam tibi misi Cycherei cuiusdam ad Satrium missam. Flauius noster de controuersia, quam habet cum Dyrrhachinis hæreditariam, sumpsit te iudicem. rogo te Cicero, & Flauius rogat, rem conficias. quin ei, qui Flauium fecit hæredem, pecuniam debuerit ciuitas, non est dubium: neque Dyrrhachini inficiantur: sed sibi donatum æs alienum à Cæsare dicunt. noli pati, à necessarijs tuis necessario meo iniuriam fieri. XVII. *cal. Iun. ex castris, ad imam Candauiam.*

BRVTVS CICERONI S.

L. BIBVLVS *quàm carus mihi esse debeat, nemo melius iudicare potest, quàm tu, cuius tátæ pro rep. cótétiones, solicitudinesq; sunt, fuerũt. itaque uel ipsius uirtus, uel nostra necessitudo debet conciliare te illi: quo minus multa mihi scribéda esse arbitror: uoluntas enim te mouere debet nostra; si modo iusta est, aut pro officio necessario suscipitur. in Pansæ locum petere con-*

Nominatio pontifici

stituit. eam nominationem à te petimus. neque coniunctiori dare beneficium, quàm nos tibi sumus, neque digniorem nominare potes, quàm Bibulum. De Domitio, et Appuleio quid attinet me scribere, cum ipsi per se tibi commendatissimi sint? Appuleium uero tu tua auctoritate sustinere debes. sed Appuleius in sua epistola celebrabitur. Bibulum noli dimittere ex sinu tuo, tantũ iam uirum, ex quanto, crede mihi, potest euadere, qui uestris paucorum respondeat laudibus.

CICERO BRVTO S.

MVLTOS tibi commendo, & commendem necesse est: optimus enim quisque uir, & ciuis sequitur iudicium tuum; tibiq; omnes fortes uiri nauare operã, et studiũ uolunt; nec quisquã est, quin ita existimet, meã apud te & gratiam, & auctoritatem ualere plurimũ: sed C. Nesennium, municipem Suessanum, tibi ita commendo, ut neminem diligentius. Cretensi bello, Metello imperatore, octauum principem duxit. postea in re familiari occupatus fuit. hoc tempore, cum reip. partibus, tum tua excellenti dignitate commotus, uellet per te aliquid auctoritatis assumere. fortem uirum Brute tibi cõmendo, frugi hominem, et, si quid ad rem pertinet, etiã locupletem. pergratum mihi erit, si eum ita tractaris, ut merito tuo mihi gratias agere possit.

CICERO BRVTO S.

FVNGERER officio, quo tu functus es in meo luctu, teq; per literas consolarer, nisi scirẽ, ijs remedijs, quibus meũ dolorem tu leuasses, te in tuo non egere. ac

uelim, facilius, quàm tunc mihi, nunc tibi tute medeare: est enim alienũ tanto uiro, ut es tu, quod alteri praeceperit, id ipsum facere non posse. me quidẽ cũ rationes, quas collegeras, tũ auctoritas tua à nimio mœrore deterruit: cum enim mollius tibi ferre uiderer, quàm deceret uirũ, præsertim eũ, qui alios consolari soleret, accusasti me per literas grauioribus uerbis, quàm tua cõsuetudo ferebat. itaque iudicium tuum magni æstimans, idq; ueritus, me ipse collegi, & ea, quæ didiceram, legeram, acceperam, grauiora duxi tua auctoritate addita. ac mihi tum Brute officio solum erat & naturæ, tibi nunc populo et scænæ, ut dicitur, seruiendum est. nam cum in te non solũ exercitus tui, sed omnium ciuium, ac pene gentium coniecti oculi sint, minime decet, propter quem fortiores cæteri sumus, eum ipsum animo debilitatũ uideri. quã ob rem accepisti tu quidem dolorẽ, (id enim amisisti, cui simile in terris nihil fuit) & est dolẽdum in tam graui uulnere: ne id ipsum, carere omni sensu doloris, sit miserius, quàm dolere: sed, ut modice, cæteris utile est, tibi necesse est. scriberẽ plura, nisi ad te hæc ipsa nimis multa essent. Nos te, tuumq; exercitum expectamus: sine quo, ut reliqua ex sententia succedant, uix satis liberi uidemur fore. De tota rep. plura scribam, & fortasse iam certiora ijs literis, quas Veteri nostro cogitabã dare.

CICERO BRVTO S.

NVLLAS adhuc à te literas habebamus, ne famam quidem, quæ declararet, te, cognita senatus auctoritate, in Italiã adducere exercitum: quod ut faceres, idq; maturares, magnopere desiderabat resp. ingrauescit

enim in dies intestinũ malum, nec externis hostibus magis, quàm domesticis, laboramus: qui erant omnino ab initio belli, sed facilius frangebantur. erectior senatus erat, non sententijs solũ nostris, sed etiã cohortationibus excitatus. erat in senatu satis uehemens, et acer Pansa, cũ in cæteros huius generis, tum maxime in socerũ: cui consuli nõ animus ab initio, non fides ab extremum defuit. bellum ad Mutinã gerebatur, nihil ut in Cæsare reprehenderes, nõnulla in Hirtio. huius belli fortuna, ut
54 *in secũdis, fluxa; ut in aduersis, bona. erat uictrix resp. cæsis Antonij copijs, ipso expulso. Bruti deinde ita multa peccata, ut quodã modo uictoria excideret è manibus. perterritos, inermos, saucios non sunt nostri duces persecuti: datumq; Lepido tempus est, in quo leuitatẽ eius, sæpe perspectam, maioribus in malis experiremur. sunt exercitus boni, sed rudes, Bruti, & Planci. sunt fidelissima, & maxima auxilia Gallorũ. sed Cæsarem meis cõsilijs adhuc gubernatũ, præclara ipsum indole, admirabiliq; cõstantia, improbissimis literis quidam, fallacibusq; interpretibus, ac nũcijs impulerunt in spem certissimam consulatus. quod simul atque sensi, neque ego illum absentẽ literis monere destiti, nec accusare præsentes eius necessarios, qui eius cupiditati suffragari uidebantur: nec in senatu sceleratissimorũ consiliorũ fontes aperire dubitaui. nec uero ulla in re memini aut senatum meliorẽ, aut magistratus: nunquã enim in honore extraordinario potentis hominis, uel potentissimi potius (quando quidem potentia iam in ui posita est, et armis) accidit, ut nemo tribunus pl. nemo alio magistratu, nemo priuatus auctor existeret. sed in hac cõstantia, atque*

uirtute, erat tamē solicita ciuitas: illudimur enim Bru te cum militū delicijs, tum imperatoris insolentia. tantū quisque in rep. posse postulat, quantū habet uiriū. non ratio, non modus, non lex, non mos, non officium ualet; non iudicium, non existimatio ciuium, non posteritatis uerecundia. hæc ego multo ante prospiciens, fugiebā ex Italia, tum, cum me uestrorum edictorū fama reuocauit. incitasti uero tu me Brute Veliæ. quanquam enim dolebā in eam me urbem ire, quam tu fugeres, qui eam liberauisses, quod mihi quoque quondam acciderat, periculo simili, casu tristiore: perrexi tamen, Romāq; perueni; nulloq; præsidio quatefeci Antoniū; cōtraq; eius arma nefanda, præsidia, quæ oblata sunt, Cæsaris consilio, & auctoritate firmaui. qui si steterit idē, mihiq; paruerit, satis uidemur habituri præsidij. sin autē impiorum consilia plus ualuerint, quàm nostra; aut imbecillitas ætatis non potuerit grauitatē rerum sustinere: spes omnis est in te. quamobrem aduola obsecro, atque eam remp. quam uirtute, atque animi magnitudine magis, quàm euentis rerū, liberasti, exitu libera. omnis omniū concursus ad te futurus est. hortare idē per literas Cassium. spes libertatis nusquam, nisi in uestrorum castrorum præsidijs, est. firmos omnino & duces habemus ab occidente, et exercitus. hoc adolescentis præsidium equidem adhuc firmum esse confido, sed ita multi labefactant, ut, ne moueatur, interdū extimescam. habes totū reip. statum, qui quidem tum erat, cū has literas dabam. uelim deinceps meliora: sin aliter fuerit, (quod dij omen auertant) reip. uicem dolebo, quæ immortalis esse debeat. mihi quidem quantulum reliqui est?

BRVTVS CICERONI S.

VETERIS *Antistij talis animus est in remp. ut non dubitem, quin & in Cæsare, & Antonio se præstiturus fuerit acerrimum propugnatorem communis libertatis, si occasioni potuisset occurrere: nam qui in Achaia congressus, P. Dolabella milites, atque equites habente, quoduis adire periculum ex insidijs paratissimi ad omnia latronis maluerit, quàm uideri aut coactus esse pecuniam dare, aut libenter dedisse homini nequissimo, atque improbissimo, is nobis ultro & pollicitus est, & dedit* X X HS *ex sua pecunia, &, quod multo carius est, se ipsum obtulit, & coniunxit. huic persuadere cœpimus, ut imperator in castris remaneret, remq; publicam defenderet. statuit eundum sibi, quoniã exercitum dimisisset: statim uero rediturum ad nos confirmauit, legatione suscepta, nisi prætorum comitia habituri essent consules: nam illi ita sentienti de rep. magnopere auctor fui, ne differret tempus petitionis suæ. cuius factum omnibus gratum esse debet, qui modo iudicarint hunc exercitũ esse reip. tibi tanto gratius, quanto maiore animo, gloriaq; libertatem nostram defendis. & dignitatem, si contigerit nostris consilijs exitus, quem optamus, perfuncturus es. ego etiam mi Cicero proprie, familiariterq; te rogo, ut Veterem ames, uelisq; esse quamamplissimum. qui, etsi nulla re deterreri à proposito potest, tamen excitari tuis laudibus, indulgentiaq; poterit, quo magis amplexetur, ac tueatur iudicium suum: & mihi gratissimum erit.*

pro nactus, in pandectis Florent. l. Argentarius Dig. de edend.

CICERO BRVTO S.

ETSI *daturus erã Messallæ Coruino continuo literas, tamen Veterẽ nostrũ ad te sine literis meis uenire nolui. Maximo in discrimine resp. Brute uersatur, uictoresq; rursus decertare cogimur. id accidit M. Lepidi scelere, & amentia. quo tempore cũ multa propter eam curam, quam pro rep. suscepi, grauiter ferrem, tum nihil tuli grauius, quàm me nõ posse matris tuæ precibus cedere, nõ sororis. nam tibi, quod mihi plurimi est, facile me satisfacturũ arbitrabar. nullo enim modo poterat causa Lepidi distingui ab Antonio, omniumq; iudicio etiã durior erat; quòd, cum honoribus amplissimis à senatu esset Lepidus ornatus, tum etiã paucis ante diebus præclaras literas ad senatum misisset, repente nõ solum recepit reliquias hostiũ, sed bellum acerrimũ terra, mariq; gerit: cuius exitus qui futurus sit, incertum est. ita, cum rogamur, ut misericordiã liberis eius impertiamus, nihil affertur, quo minus summa supplicia, si (quod Iupiter omen auertat) pater puerorũ uicerit, subeunda nobis sint. nec uero me fugit, quàm sit acerbum, parentum scelera filiorum pœnis lui: sed hoc præclare legibus cõparatum est, ut caritas liberorum amiciores parentes reip. redderet. itaque Lepidus crudelis in liberis, non is, qui Lepidum hostem iudicat. atque ille si, armis positis, de ui damnatus esset; quo in iudicio certe defensionẽ non haberet: eandem calamitatem subirent liberi bonis publicatis. quanquam, quod tua mater, & soror deprecatur pro pueris, id ipsum, & multa alia crudeliora nobis omnibus Lepidus, Antonius, et reliqui hostes denun-*

ciant. itaque maximã ſpem hoc tempore habemus in te, atque exercitu tuo. cum ad reip. ſummã, tum ad gloriam, & dignitatem tuã uehementer pertinet, te in Italiam, ut ante ſcripſi, uenire quamprimum: eget enim uehementer tum uiribus tuis, tum etiam conſilio reſp. Veterem pro eius erga te beneuolentia, ſingulariq; officio libẽter ex tuis literis cõplexus ſum; eumq; cum tui, tum reip. ſtudioſiſſimum, amantiſſimumq; cognoui. Ciceronem meum propediem, ut ſpero, uidebo. tecũ enim illum, & te in Italiam celeriter eſſe uenturum confido.

BRVTVS CICERONI S.

DE M. Lepido uereri me cogit reliquorum timor. qui ſi eripuerit ſe nobis; quod, uelim, temere, atque iniurioſe de illo ſuſpicati ſint homines: oro, atque obſecro te Cicero, neceſſitudinẽ noſtram, tuamq; in me beneuolentiã obteſtans, ſororis meæ liberos obliuiſcaris eſſe Lepidi filios, meq; his in patris locum ſucceſſiſſe exiſtimes. hoc ſi à te impetro, nihil profecto dubitabis pro his ſuſcipere. aliter alij cum ſuis uiuunt: nihil ego poſſum in ſororis meæ liberis facere, quo poſſit expleri uoluntas mea, aut officium. quid uero aut mihi tribuere boni poſſunt; (ſi modo digni ſumus, quibus aliquid tribuatur) aut ego matri, ac ſorori, puerisq; illis præſtaturus ſum, ſi nihil ualuerit apud te, reliquumq; ſenatum contra patrem Lepidum Brutus auunculus? ſcribere multa ad te neque poſſum præ ſolicitudine, ac ſtomacho, neque debeo. nã ſi in tanta re, tamq; neceſſaria uerbis mihi opus eſt ad te excitandum, & confirmãdum; nulla ſpes eſt, facturum te, quod uolo, & quod oportet. quare noli

expectare longas preces: intuere me ipsum, qui hoc à te uel à Cicerone, coniunctissimo homine, priuatim, uel à consulari, tali uiro, remota necessitudine priuata, debeo impetrare. quid sis facturus, uelim mihi quàm primum rescribas. cal. Quint. ex castris.

CICERO BRVTO S.

BREVES tuæ literæ: breues, dico? immo nullæ. tribus'ne uersiculis his temporibus Brutus ad me? nihil scripsissem potius. & requiris meas. quis unquam ad te tuorum sine meis uenit? quæ autem epistola non pondus habuit? quæ si ad te perlatæ non sunt, ne domesticas quidem tuas perlatas arbitror. Ciceroni scribis te lõgiorem daturum epistolam. recte id quidem: sed hæc quoque debuit esse plenior. ego autem, cum ad me de Ciceronis abs te discessu scripsisses, statim extrusi tabellarios, literasq; ad Ciceronẽ, ut, etiam si in Italiam uenisset, ad te rediret: nihil enim mihi iucundius, nihil illi honestius. quanquam aliquoties ei scripseram, sacerdotum comitia mea summa contentione in alterum annum esse reiecta; quod ego cũ Ciceronis causa elaboraui, tum Domitij, Catonis, Lentuli, Bibulorum: quod ad te etiam scripseram. sed uidelicet, cum illam pusillam epistolam tuam ad me dabas, nondum erat tibi id notum. quare omni studio à te mi Brute contendo, ut Ciceronem meum ne dimittas, tecumq; adducas. quod ipsum, si rẽp. cui susceptus es, respicis, tibi iam iamq; faciendum est: renatum enim bellum est, idq; non paruo scelere Lepidi. exercitus autẽ Cæsaris, qui erat optimus, non modo nihil prodest, sed etiam cogit exercitum tuum

flagitari: qui si Italiam attigerit; erit ciuis nemo, (quē quidem ciuem appellari fas sit) qui se non in tua castra conferat. etsi Brutum præclare cum Planco coniunctū habemus. sed non ignoras, quàm sint incerti animi hominum, & infecti partibus, & exitus præliorū. quin etiam, si, ut spero, uicerimus, tamen magnam gubernationē tui consilij, tuæq; auctoritatis res desiderabit. subueni igitur per deos, idq; quamprimum: tibiq; persuade, non te idibus Martijs, quibus seruitutem à tuis ciuibus repulisti, plus profuisse patriæ, quàm, si mature ueneris, profuturum. II. id. Quint.

CICERO BRVTO S.

MESSALLAM habes. quibus igitur literis tam accurate scriptis assequi possum, subtilius ut explicem, quæ gerantur, quæq; sint in rep. quàm tibi is exponet, qui & optime omnia nouit, & elegantissime expedire, et deferre ad te potest? caue enim existimes Brute, (quāquam nō necesse est ea me ad te, quæ tibi nota sunt, scribere: sed tamen tantā omnium laudum excellentiā non queo silentio præterire) caue putes, probitate, constantia, cura, studio reip. quidquam illi esse simile: ut eloquentia, qua mirabiliter excellit, uix in eo locū ad laudandum habere uideatur: quāquam in hac ipsa sapientia plus apparet: ita graui iudicio, multaq; arte se exercuit in uerissimo genere dicendi. tanta autem industria est, tantumq; euigilat in studio, ut non maxima ingenio, quod in eo summum est, gratia habenda uideatur. sed prouehor amore: nō enim id propositum est huic epistolæ, Messallā ut laudem, præsertim ad Brutum; cui

& uirtus illius non minus, quàm mihi, nota est, & hæc ipsa studia, quæ laudo, notiora. quem cum à me dimittés grauiter ferrem, hoc leuabar uno, quòd ad te, tanquā ad alterum me, proficiscens, & officio fungebatur, et laudem maximā sequebatur. sed hæc hactenus. Venio nunc, longo sane interuallo, ad quandam epistolā, qua, mihi multa tribuens unum reprehēdebas, quòd in honoribus decernendis essem nimius, & tanquā prodigus. tu hoc: alius fortasse, quòd in animaduersione, pœnaq; durior: nisi fortasse utrūque tu. quod si ita est, utriusque rei meum iudicium tibi cupio esse notissimum: neque solum ut Solonis dictum usurpem, qui & sapientissimus fuit ex septem, & legum scriptor solus ex septem. is rēp. contineri duabus rebus dixit, præmio, & pœna. est scilicet utriusque rei modus, sicut reliquarum, & quædam in utroque genere mediocritas. sed non tanta de re propositum est hoc loco disputare. quid ego autem secutus hoc bello sim in sententijs dicendis, aperire non alienum puto. Post interitum Cæsaris, & uestras memorabiles idus Martias Brute quid ego prætermissum à nobis, quantamq; impendere reip. tempestatem dixerim, non es oblitus. magna pestis erat depulsa per uos, magna populi R. macula deleta, uobis uero parta diuina gloria; sed instrumentum regni delatum ad Lepidum, & Antonium: quorum alter inconstantior, alter impurior, uterque pacem metuens, inimicus otio. his ardentibus perturbandæ reip. cupiditate quod opponi posset præsidium, nō habebamus: erexerat enim se ciuitas in retinenda libertate consentiens. nos tum nimis acres. uos, fortasse sapientius, excessi-

ſtis urbe ea, quam liberaratis: Italiæ, ſua uobis ſtudia profitenti, remiſiſtis. itaque cum teneri urbem à parricidis uiderem, nec te in ea, nec Caſſium tuto eſſe poſſe, eamq́; armis oppreſſam ab Antonio: mihi quoque ipſi eſſe excedendum putaui. tetrum enim ſpectaculum, oppreſſa ab impijs ciuitas, opitulandi poteſtate præciſa. ſed animus idem, qui ſemper, infixus in patriæ caritate, diſceſſum ab eius periculis ferre non potuit. itaque in medio Achaico curſu, cum Eteſiarum diebus Auſter me in Italiam, quaſi diſſuaſor mei conſilij, retuliſſet, te uidi Veliæ, doluiq́; uehementer: cedebas enim Brute, cedebas: quoniam Stoici ueſtri negant fugere ſapientis. Romam ut ueni, ſtatim me obtuli Antonij ſceleri, atque dementiæ. quem cum in me incitauiſſem, conſilia inire cœpi, Brutina plane, (ueſtri enim hæc ſunt propria ſanguinis) reip. liberandæ. longa ſunt, quæ reſtant, prætereunda: ſunt enim de me. tantum dico, Cæſarem hunc adoleſcentem, per quem adhuc ſumus, ſi uerum fateri uolumus, fluxiſſe ex fonte conſiliorum meorum. huic habiti à me honores, nulli quidem Brute; niſi debiti, nulli, niſi neceſſarij. ut enim primum libertatem reuocare cœpimus, cum ſe nondum ne Decimi quidem Bruti diuina uirtus ita commouiſſet, ut iam id ſcire poſſemus; atque omne præſidium eſſet in puero, qui à ceruicibus noſtris auertiſſet Antonium; quis honos ei non fuit decernendus? quanquam ego illi tum uerborum laudem tribui, eamq́; modicam: decreui etiam imperium: quod quanquam uidebatur illi ætati honorificum, tamen erat exercitum habēti neceſſarium: quid enim eſt ſine imperio exercitus? ſtatuam

Philippus decreuit; celeritatem petitionis primo Seruius, post maiorem etiam Seruilius. nihil tum nimium uidebatur. sed nescioquo modo facilius in timore benigni, quàm in uictoria grati reperimur. ego enim, D. Bruto liberato, cum lætissimus ille ciuitati dies illuxisset, idéq; casu Bruti natalis esset, decreui, ut in fastis ad eum diē Bruti nomē ascriberetur: in eoq; sum maiorum exēplum secutus, qui hunc honorem mulieri Larentiæ tribuerunt, cui uos pontifices ad aram in Velabro facere soletis. quod ego cum dabam Bruto, notam esse in fastis gratissimæ uictoriæ sempiternā uolebam. atque illo die cognoui haud paulo plures in senatu maleuolos esse, quàm gratos. eos per ipsos dies effudi (si ita uis) honores in mortuos Hirtium, & Pansam, Aquilā etiam: quod quis reprehendit, nisi qui, deposito metu, præteriti periculi fuerit oblitus? accedebat ad beneficij memoriā grata ratio illa, quæ etiā posteris posset esse salutaris: extare enim uolebam in crudelissimos hostes monimenta odij publici sempiterna. Suspicor illud minus tibi probari, quod à tuis familiaribus, optimis illis quidem uiris, sed in rep. rudibus, non probabatur, quòd, ut ouanti introire Cæsari liceret, decreuerim. ego autem (sed erro fortasse: nec tamen is sum, ut mea me maxime delectent) nihil mihi uideor hoc bello sensisse prudētius. cur autem ita sit, aperiendum non est; ne magis uidear prouidus fuisse, quàm gratus. hoc ipsum nimium: quare alia uideamus. D. Bruto decreui honores, decreui L. Planco. præclara illa quidem ingenia, quæ gloria inuitātur: sed senatus etiam sapiens, qui, quaquenque re putat, modo honesta, ad remp. iuuandum posse ad-

duci, hac utitur. At in Lepido reprehendimur: cui cũ statuam in Rostris statuissemus, ijdem illã euertimus. nos illum honore studuimus à furore reuocare: uicit amentia leuissimi hominis nostrã prudentiam. nec tamẽ tantum in statuenda Lepidi statua factum est mali, quantum in euertenda boni. satis multa de honoribus. Nunc de pœna pauca sunt dicenda. intellexi enim ex tuis sæpe literis, te in ijs, quos bello deuicisti, clementiã tuam uelle laudari. existimo equidem, nil à te nisi sapienter: sed, sceleris pœnã prætermittere, (id enim est, quod uocatur ignoscere) etiam si in cæteris rebus tolerabile est, in hoc bello perniciosum puto. nullum enim bellum ciuile fuit in nostra rep. omnium, quæ memoria mea fuerunt, in quo bello nõ, utracunque pars uicisset, tamen aliqua forma esset futura reip. hoc bello uictores quam remp. simus habituri, non facile affirmarim: uictis certe nulla unquam erit. dixi igitur sententias in Antonium, dixi in Lepidum seueras, neque tã ulciscendi causa, quàm ut & in præsens sceleratos ciueis timore ab impugnanda patria deterrerẽ; & in posterũ documentum statuerem, ne quis talem amentiã uellet imitari. quanquã hæc quidẽ sententia nõ magis mea fuit, quàm omnium. in qua uidetur esse illud crudele, quòd ad liberos, qui nihil meruerunt, pœna peruenit. sed id & antiquum est, & omnium ciuitatum: si quidem etiam Themistoclis liberi eguerunt. &, si iudicio damnatos eadem pœna sequitur ciueis; qui potuimus leniores esse in hosteis? quid autem queri quisquam potest de me; qui, si uicisset, acerbiorem se in me futurum fuisse confiteatur, necesse est? Habes rationem mearum sen-

tentiarum

tentiarum, de hoc genere duntaxat honoris, & pœnæ. nam de cæteris rebus quid senserim, quidq; censuerim, audisse te arbitror. sed hæc quidem non ita necessaria: illud ualde necessarium Brute, te in Italiam cum exercitu uenire quamprimū. summa est expectatio tui: qui si Italiam attigeris, ad te concursus fiet omnium. siue enim uicerimus; qui quidem pulcherrime uiceramus, nisi Lepidus perdere omnia, & perire ipse cum suis concupiuisset; tua nobis auctoritate opus est ad collocandū aliquem ciuitatis statum: siue etiam nunc certamen reliquum est; maxima spes est cum in auctoritate tua, tum in exercitus tui uiribus. sed propera per deos: scis quantum sit in temporibus, quantum in celeritate.

Sororis tuæ filijs quàm diligenter consulam, spero te ex matris, & ex sororis literis cogniturum. qua in causa maiorem habeo rationem tuæ uoluntatis; quæ mihi carissima est; quàm, ut quibusdam uideor, constantiæ meæ. sed ego nulla in re malo, quàm te amando, constans & esse, & uideri.

BRVTVS CICERONI S.

PARTICVLAM literarum tuarū, quas misisti Octauio, legi, missam ab Attico mihi. Studium tuū, curaq; de salute mea nulla me noua uoluptate affecit: non solum enim usitatū, sed etiam quotidianū est, aliquid audire de te, quod pro nostra dignitate fideliter, atque honorifice dixeris, aut feceris. at dolore, quantum maximū capere animo possum, eadem illa pars epistolæ scriptæ ad Octauiū de nobis affecit. sic enim illi gratias agis de rep. tam suppliciter, ac demisse. quid scribam? pu

det conditionis, ac fortunæ: sed tamen scribendum est. cōmendas nostram salutem illi, quæ morte qua non perniciosior? ut prorsus præ te feras, non sublatam dominationem, sed dominum cōmutatū esse. uerba tua recognosce; & aude negare, seruientis aduersus regē istas esse preces. unum ais esse, quod ab eo postuletur, & expectetur, ut eos ciueis, de quibus uiri boni, populusq; R. bene existimet, saluos uelit. quid, si nolit? non erimus? atqui non esse, quàm esse per illum, præstat. ego mediusfidius non existimo, tā omneis deos auersos esse à salute populi R. ut Octauius orādus sit pro salute cuiusquā ciuis, non dicam pro liberatoribus orbis terrarum: iuuat enim magnifice loqui, et certe decet aduersus ignoranteis, quid pro quoque timendū, aut à quoque petendum sit. hoc tu Cicero posse fateris Octauium, & illi amicus es; aut, si me carū habes, uis Romæ uideri, cum, ut ibi esse possem, cōmendandus puero illi fuerim? cui quid agis gratias, si, ut nos saluos esse uelit, & patiatur, rogandum putas? an hoc pro beneficio est habendum, quòd se, quàm Antonium, esse maluerit, à quo ista petenda essent? uindici quidē alienæ dominationis, non uicario, ecquis supplicat, ut optime meritis de rep. liceat esse saluis? ista uero imbecillitas, & desperatio, cuius culpa non magis in te residet, quàm in omnibus alijs, & Cæsarem in cupiditatem regni impulit; & Antonio post interitum illius persuasit, ut interfecti locū occupare conaretur; & nunc puerum istum extulit, ut tu iudicares, precibus esse impetrandam salutem talibus uiris, misericordiaq; unius uix etiam nunc uiri tutos fore nos, haud ulla alia re. quòd si Romanos nos

esse meminissemus; non audacius dominari cuperent, postremi homines, quàm id nos prohiberemus: neque magis irritatus esset Antonius regno Cæsaris, quàm ob eiusdem mortem deterritus. tu quidem consularis, & tantorum scelerum uindex, quibus oppressis, uereor, ne in breue tempus dilata sit abs te pernicies, qui potes intueri, quæ gesseris, simul & ista uel probare, uel ita demisse, ac facile pati, ut probantis speciem habeas? quod autem tibi cum Antonio priuatum odium? nempe, quia postulabat hæc; salutem ab se peti; precariam nos incolumitatem habere, à quibus ipse libertatem accepisset; esse arbitrium suum de rep. quærenda esse arma putasti, quibus dominari prohiberetur; scilicet, ut illo prohibito rogaremus alterum, qui se in eius locum reponi pateretur, an ut esset sui iuris, ac mancipij resp.? nisi forte non de seruitute, sed de conditione seruiendi recusatum est à nobis. atqui non solum bono domino potuimus Antonio tolerare nostram fortunam, sed etiam beneficijs, atque honoribus, ut participes, frui, quantis uellemus. quid enim neget ijs, quorum patientiam uideret maximum suæ dominationis præsidium esse? sed nihil tanti fuit, quo uenderemus fidem nostram, & libertatem. hic ipse puer, quem Cæsaris nomen incitare uidetur in Cæsaris interfectores, quanti æstimet, si sit commercio locus, posse nobis auctoribus tantum, quantum profecto poterit; quoniam uiuere, & pecunias habere, & dici consulares uolumus? cæterum nequidquam perierit ille: cuius interitu quid gauisi sumus, si, mortuo, nihilo minus seruituri eramus? nulla cura adhibetur. sed mihi prius

omnia dij, deæq; eripuerint, quàm illud iudicium, quo non modo hæredi eius, quem occidi, non concesserim, quod in illo non tuli, sed ne patri quidem meo, si reuiuiscat, ut, patiente me, plus legibus, ac senatu possit. an hoc tibi persuasum est, fore cæteros ab eo liberos, quo inuito nobis in ista ciuitate locus non sit? qui porro id, quod petis, fieri potest, ut impetres? rogas enim, uelit non saluos esse. uidemur ergo tibi salutem accepturi, cum uitam acceperimus? quam, si prius dimittimus dignitatem, & libertatem, qui possumus accipere? an tu, Romæ habitare, id putas incolumẽ esse? res, non locus, oportet, præstet istuc mihi. neque incolumis Cæsare uiuo fui, nisi postquam illud consciui facinus: neque usquam exul esse possum, dum, seruire, & pati contumelias, peius odero malis omnibus alijs. non'ne hoc est in easdem tenebras recidisse? ab eo, qui tyranni nomen asciuit sibi, (cum in Græcis ciuitatibus liberi tyrannorum, oppressis illis, eodem supplicio afficiantur) petitur, ut uindices, atque oppressores dominationis salui sint? hanc ego ciuitatem uidere uelim, aut putem ullã, quæ ne traditam quidem atque inculcatã libertatem recipere possit, plusq; timeat in puero nomẽ sublati regis, quàm confidat sibi; cũ illum ipsum, qui maximas opes habuerit, paucorum uirtute sublatum uideat? me uero posthac ne commendaueris Cæsari tuo, ne te quidem ipsum, si me audies. ualde care æstimas tot annos, quot ista ætas recipit, si propter eam causam puero isti supplicaturus es. deinde, quod pulcherrime fecisti, ac facis in Antonio, uide, ne conuertatur à laude maximi animi ad opinionem formidinis. nam si Octauius tibi placet,

à quo de nostra salute petendum sit; non dominum fugisse, sed amiciorem dominum quæsisse uideberis. quem quòd laudas ob ea, quæ adhuc fecit, plane probo: sunt enim laudanda; si modo contra alienam potentiã, non pro sua suscepit eas actiones. cum uero iudicas tantum illi non modo licere, sed etiam à te ipso tribuendũ esse, ut rogandus sit, ne nolit esse nos saluos: nimium magnam mercedẽ statuis. id enim ipsum illi largiris, quod per illum habere uidebatur resp. neque hoc tibi in mentem uenit, si Octauius ullis dignus sit honoribus, quia cum Antonio bellum gerat; ijs, qui illud malum exciderint, cuius istæ reliquiæ sunt, nihil, quo expleri possit eorum meritum, tributurum unquam populum R. si omnia simul congesserit. ac uide, quanto diligentius homines metuant, quàm meminerint, quia Antonius uiuat, atque in armis sit. de Cæsare uero quod fieri potuit, ac debuit, transactũ est, neque iam reuocari in integrum potest. Octauius is est, qui quid de nobis iudicaturus sit, expectet populus R.? nos ij sumus, de quorũ salute unus homo rogandus uideatur? ego uero (ut istuc reuertar) is sum, qui non modo non supplicem, sed etiã coerceam postulanteis, ut sibi supplicetur. aut longe à seruientibus abero; mihiq; esse iudicabo Romam, ubicunque liberum esse licebit; ac uestri miserebor, quibus nec ætas, neque honores, neque uirtus aliena dulcedinem uiuendi minuere potuerit. mihi quidem ita beatus esse uidebor, si modo constanter, ac perpetuo placebit hoc consilium, ut relatam putem gratiam pietati meæ. quid enim est melius, quàm, memoria recte factorum, & libertate contentum, negligere humana? sed certe

non succumbam succumbentibus; nec uincar ab ijs, qui se uinci uolunt; experiarq;, et tentabo omnia; neque desistam abstrahere à seruitio ciuitatem nostram. si secuta fuerit, quae debet, fortuna, gaudebimus omnes: sin minus; ego tamē gaudebo. quibus enim potius haec uita factis, aut cogitationibus traducatur, quàm ijs, quae pertinuerint ad liberādos ciueis meos? te Cicero rogo, atque hortor, ne defatigere, neu diffidas; semper in praesentibus malis prohibendis, futura quoque, nisi ante sit occursum, explores, ne se insinuent. fortem, & liberum animum, quo & consul, & nunc consularis remp. uindicasti, sine constantia, & aequabilitate nullum esse putaris. fateor enim, duriorem esse conditionem spectatae uirtutis, quàm incognitae. benefacta pro debitis exigimus: quae si aliter eueniunt; ut decepti ab his, infesto animo reprehendimus. itaque, resistere Antonio Ciceronem, etsi magna laude dignum est; tamē, quia ille consul hunc consularem merito praestare uidetur, nemo admiratur. idem Cicero, si flexerit aduersus alios iudicium suum, quod tanta infirmitate, ac magnitudine animi direxit in exturbando Antonio, non modo reliqui temporis gloriam eripuerit sibi, sed etiam praeterita euanescere coget: (nihil enim per se amplum est, nisi in quo iudicij ratio extat) quia neminem magis decet, remp. amare, libertatisq; defensorem esse, uel ingenio, uel rebus gestis, uel studio, atque efflagitatione omnium. quare non Octauius est rogandus, ut uelit nos saluos esse: magis tu te exuscita, ut eam ciuitatem, in qua maxima gessisti, liberam, atque honestam fore putes, si modo sint populo duces ad resistendum improborum consilijs.

BRVTVS ATTICO S.

SCRIBIS mihi, mirari Ciceronem, quòd nihil significem unquam de suis actis. quoniam efflagitas, coactu tuo scribam, quæ sentio. Omnia fecisse Ciceronem optimo animo, scio. quid enim mihi exploratius esse potest, quàm illius animus in remp.? sed quædam mihi uidetur, quid dicã, imperite uir omnium prudentissimus, an ambitiose fecisse, qui ualentissimum Antonium suscipere pro rep. non dubitauit inimicum. nescio quid scribam tibi, nisi unum, pueri et cupiditatẽ, et licentiam potius esse irritatã, quàm repressam à Cicerone; tantũq; eum tribuere huic indulgentiæ, ut se maledictis nõ abstineat, ijs quidem, quæ in ipsum dupliciter recidunt: quòd & plureis occidit uno, seq; prius oportet fateatur sicarium, quàm obijciat Cascæ, quod obijcit; & imitatur in Casca Bestiam. an, quia non omnibus horis iactamus idus Martias, similiter atque ille nonas Decembreis suas in ore habet, eo meliore conditione Cicero pulcherrimum factum uituperabit, quàm Bestia, & Clodius reprehendere illius consulatum soliti sunt? sustinuisse mihi gloriatur bellum Antonij togatus Cicero noster. quid hoc mihi prodest, si merces Antonij oppressi poscitur in Antonij locum successio? & si uindex illius mali auctor extitit alterius, fundamentum, & radices habituri altiores, si patiamur? ut iam ista, quæ facit, non dominationem, non, sed dominum Antonium timentis sint. ego autem gratiam non habeo, si quis, dum ne irato seruiat, rem ipsam non deprecatur. immo triumphus, & stipendium decernitur, & omni-

bus decretis ornatur. pudeat conſpicere fortunam, cuius nomen ſuſceperit. conſularis hoc, an Ciceronis eſt? quoniam tacere non licuit, leges, quæ tibi neceſſe eſt moleſta eſſe. etenim ipſe ſentio, quanto cum dolore hæc ad te ſcripſerim. nec ignoro, quid ſentias in rep. & quàm deſperatam quoque ſanari putes poſſe. nec mehercle te Attice reprehendo: ætas enim, mores, liberi ſegnem efficiunt: quod quidem etiam ex Flauio noſtro perſpexi. ſed redeo ad Ciceronem. Quid inter Saluidenum, & eum intereſt? quid autem amplius ille decerneret? Timet, inquies, etiam nunc reliquias belli ciuilis. quiſquam ergo ita timet profligatum, ut neque potentiam eius, qui exercitum uictorem habeat, neque temeritatem pueri putet extimeſcendam eſſe? an hoc ipſum ea re facit, quòd illi propter amplitudinem omnia iam, ultroq́; deferenda putat? ò magnam ſtultitiam timoris, id ipſum, quod uerearis, ita cauere, ut, cum uitare fortaſſe potueris, ultro accerſas, & attrahas. nimium timemus mortem, & exilium, & paupertatem. hæc mihi uidentur Ciceroni ultima eſſe in malis: &, dum habeat, à quibus impetret, quæ uelit, & à quibus colatur, ac laudetur, ſeruitutem, honorificam modo, non aſpernatur; ſi quidquam in extrema, ac miſerrima contumelia poteſt honorificum eſſe. licet ergo patrem appellet Octauius Ciceronem, referat omnia, laudet, gratias agat: tamen illud apparebit, uerba rebus eſſe contraria. quid enim tam alienum ab humanis ſenſibus eſt, quàm eum patris habere loco, qui ne liberi quidem hominis numero ſit? atqui eò tendit, id agit, ad eum exitum properat uir optimus, ut ſit illi Octauius pro-

pitius. ego uero iam ijs artibus nihil tribuo, quibus scio Ciceronem instructissimum esse. quid enim illi prosunt, quæ pro libertate patriæ de dignitate, quæ de morte, exilio, paupertate scripsit copiosissime? quanto autem magis illa callere uidetur Philippus, qui priuigno minus tribuerit, quàm Cicero, qui alieno tribuat? desinat igitur gloriando etiam insectari dolores nostros. quid enim nostra, uictum esse Antonium, si uictus est, ut alij uacaret, quod ille obtinuit? tametsi tuæ literæ dubia etiam nunc significant. uiuat hercule Cicero, qui potest, supplex, & obnoxius; si neque ætatis, neque honorum, neque rerum gestarum pudet. ego certe, qui cum ipsa re bellum geram, hoc est cum regno, & imperijs extraordinarijs, & dominatione, & potentia, quæ supra leges se esse uelit, nulla erit tam bona conditio seruiendi, qua non deterrear; quamuis sit uir bonus, ut scribis, Antonius: quod ego nunquam existimaui. sed dominũ ne parentem quidem maiores nostri uoluerunt esse. Te nisi tantum amarem, quantum Ciceroni persuasum est diligi ab Octauio, hæc ad te nõ scripsissem. dolet mihi, quòd tu non stomacharis, amantissimus tum tuorum omnium, tum etiam Ciceronis. sed persuade tibi, de uoluntate propria mea nihil esse remissum, de iudicio largiter: neque enim impetrari potest, quin, quale quidque uideatur ei, talem quisque de illo opinionẽ habeat. uellem mihi scripsisses, quæ conditiones essent Atticæ nostræ. potuissem tibi aliquid de meo sensu perscribere. Valetudinem Porciæ meæ tibi curæ esse non miror. Denique, quod petis, faciam libenter: nam etiam sorores me rogant: & hominem noro, & quid sibi uoluerit.

M. CICERO BRVTO S.

CVM *saepe te literis hortatus essem, ut quamprimum reip. subuenires, in Italiamq; exercitum adduceres; neque id arbitrarer dubitare tuos necessarios; rogatus sum à prudentissima, & diligentissima foemina, matre tua, cuius omnes curae ad te referuntur, & in te consumuntur, ut uenirem ad se ad* VIII. *cal. Sext. quod ego, ut debui, sine mora feci. cum autem uenissem, Casca aderat, & Labeo, & Scaptius. at ille retulit, quaesiuitq;, quidnam mihi uideretur, arcesseremus'ne te, atque tibi id conducere putaremus, an tardare, & commorari te melius esset. respondi id, quod sentiebam, & dignitati, & existimationi tuae maxime cōducere, te primo quoque tempore ferre praesidium labenti, & inclinatae reip. quid enim abesse censes mali in eo bello, in quo uictores exercitus fugientem hostem persequi noluerunt? & in quo incolumis imperator, honoribus amplissimis fortunisq; maximis, coniuge, liberis, uobis affinibus ornatus, bellum reip. indixerit? quid dicam, in tanto senatus populiq; consensu, cum tantum resideat intra muros mali? maximo autē, cum haec scribebam, afficiebar dolore, quòd, cum me pro adolescentulo, ac pene puero resp. accepisset uadē, uix uidebar, quod promiseram, praestare posse. est autem grauior, & difficilior animi, & sententiae, maximis praesertim in rebus, pro altero, quàm pecuniae, obligatio: haec enim solui potest, & est rei familiaris iactura tolerabilis: reip. quod spoponderis, quemadmodum soluas, nisi is dependi facile patitur, pro quo spo-*

ponderis? quanquam & hunc, ut spero, tenebo, multis repugnantibus: uidetur enim esse indoles, sed flexibilis ætas, multiq; ad deprauandum parati; qui, splendore falsi honoris obiecto, aciem boni ingenij perstringi posse cõfidunt. itaque ad reliquos hic quoque labor mihi accessit, ut omneis adhibeam machinas ad tenendum adolescentem, ne famam subeam temeritatis. quanquã quæ temeritas est? magis enim illũ, pro quo spopondi, quàm me, obligaui. nec uero pœnitere potest remp. me pro eo spopondisse, qui fuit in rebus gerendis tum suo ingenio, tum mea promissione constantior. maximus autem, nisi me forte fallit, in rep. nodus est inopia rei pecuniariæ. obdurescunt enim magis quotidie boni uiri ad uocem tributi; quod ex centesima collatum, impudenti censu locupletum, in duarum legionum præmijs omne consumitur. impendent autem infiniti sumptus tum in hos exercitus, quibus nunc defendimur, tum uero in tuum. nam Cassius noster uidetur posse satis ornatus uenire. sed & hæc, & multa alia coram cupio, idq; quamprimum. De sororis tuæ filijs, non expectaui Brute, dum scriberes. omnino ipsa tempora (bellum enim ducetur) integram tibi causam reseruãt: sed ego à principio, cum diuinare de belli diuturnitate non possem, ita causam egi puerorum in senatu, ut te arbitror è matris literis potuisse cognoscere. nec uero ulla res erit unquam, in qua ego non uel uitæ periculo ea dicam, eaq; faciam, quæ te uelle, quæq; ad te pertinere arbitrabor. Vale. *VI. cal. Sext.*

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD Q. FRATREM LIBER I.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

E TSI non dubitabá, quin hanc epistolam multi nuncij, fama denique esset ipsa sua celeritate superatura; tuq; ante ab alijs auditurus esses, annum tertium accessisse desiderio nostro, et labori tuo: tamen existimaui à me quoque tibi huius molestiæ nuncium perferri oportere. nam superioribus literis, nõ unis sed pluribus, cum iam ab alijs desperata res esset, tamen tibi ego spem maturæ decessionis afferebá; non solum, ut quádintissime te iucunda opinione oblectarem; sed etiam, quia tanta adhibebatur & à nobis, & à prætoribus contentio, ut rem posse confici non diffiderem. nunc, quoniam ita accidit, ut neque prætores suis opibus, neque nos nostro studio quidquam proficere possemus; est omnino difficile non grauiter id ferre; sed tamen nostros animos, maximis in rebus & gerendis, et sustinendis exercitatos, frangi, & debilitari molestia nõ oportet. & quoniá ea molestissime ferre homines debẽt, quæ ipsorũ culpa contracta sunt: est quiddam in hac re mihi molestius ferendũ, quàm tibi. factũ est enim mea culpa, contra quàm tu mecum & proficiscens, & per literas egeras, ut priore anno nõ succederetur. quod ego, dum saluti sociorum cõsulo, dum impudentiæ non nullorum negotiatorũ resisto, dum nostram gloriá tua uirtute augeri expeto, feci nõ sapienter, præsertim cum id

cõmiſerim, ut ille alter annus et tertium poſſet adduce-
re. quod quoniã peccatum meum eſſe confiteor, eſt ſa-
pientiæ, atque humanitatis tuæ, curare, & perficere,
ut hoc, minus ſapienter à me prouiſum, diligentia tua
corrigatur. ac ſi te ipſe uehementius ad omneis parteis
bene audiendi excitaris, non ut cum alijs, ſed ut tecum
iã ipſe certes; ſi omnem tuam mentẽ, curam, cogitatio-
nem, excellentem in omnibus rebus laudis cupiditatem
incitaris: mihi crede, unus annus additus labori tuo,
multorũ annorum lætitiam nobis, gloriã uero etiã poſte
ris noſtris afferet. quopropter hoc te primum rogo, ne
cõtrahas aut demittas animum, ne'ue te obrui, tanquã
fluctu, ſic magnitudine negotij ſinas, contràq; erigas, ac
reſiſtas, ſiue etiam ultro occurras negotijs. neque enim
eiuſmodi partem reip. geris, in qua fortuna dominetur,
ſed in qua plurimum ratio poſſit, et diligentia. quòd ſi
tibi bellum aliquod magnum, & periculoſum admini-
ſtranti prorogatum imperium uiderẽ, tremerem animo,
quòd eodem tempore eſſe intelligerem etiam fortunæ po-
teſtatem in nos prorogatã. nunc uero ea pars tibi reip.
commiſſa eſt, in qua aut nullam, aut perexiguam par
tem fortuna tenet, & quæ mihi tota in tua uirtute, ac
moderatione animi poſita eſſe uideatur. nullas, ut opi-
nor, inſidias hoſtium, nullam prælij dimicationem,
nullam defectionem ſociorum, nullam inopiam ſtipen-
dij, aut rei frumentariæ, nullam ſeditionem exercitus
pertimeſcimus: quæ perſæpe ſapientiſſimis uiris acci-
derunt, ut, quemadmodum gubernatores optimi uim
tempeſtatis, ſic illi fortunæ impetum ſuperare non
poſſent. tibi data eſt ſumma pax, ſumma tranquillitas,

ita tamen, ut ea dormientem gubernatorem uel obrue-re, uigilantem etiam delectare possit. constat enim ea prouincia primum ex eo genere sociorum, quod est ex hominum omni genere humanissimum; deinde ex eo genere ciuiũ, qui aut, quòd publicani sunt, nos summa necessitudine attingunt, aut, quòd ita negotiantur, ut locupletes sint, nostri consulatus beneficio incolumes se fortunas habere arbitrantur. atenim inter hos ipsos existunt graues controuersiæ, multæ nascuntur iniuriæ, magnæ contentiones consequuntur. quasi uero ego id putem, non te aliquantum negotij sustinere. intelligo permagnum esse negotium, & maximi cõsilij. sed memento, consilij me hoc esse negotium magis aliquanto, quàm fortunæ, putare. quid est enim negotij, continere eos, quibus præsis, si te ipse contineas? id autem sit magnum, & difficile cæteris, sicut est difficillimum: tibi & fuit hoc semper facillimum, & uero esse debuit; cuius natura talis est, ut etiam sine doctrina uideatur moderata esse potuisse; ea autem adhibita doctrina est, quæ uel uitiosissimam naturam excolere possit. tu cum pecuniæ, cum uoluptati, cũ omnium rerum cupiditati resistes, ut facis; erit, credo, periculum, ne improbum negotiatorem, paulo cupidiorem publicanum comprimere non possis. nam Græci quidem sic te, ita uiuentẽ, intuebuntur, ut quendam ex annalium memoria, aut etiam è cœlo diuinum hominem esse in prouinciam delapsum putent. atque hæc nunc, non ut facias, sed ut te facere, et fecisse gaudeas, scribo. præclarum est enim, summo cum imperio fuisse in Asia triennium, sic, ut nullum te signum, nulla pictura, nullũ uas, nulla ue-

stis, nullum mancipium, nulla forma cuiusquam, nulla conditio pecuniæ, quibus rebus abundat ista prouincia, ab summa integritate, continentiaq; deduxerit. quid autem reperiri tam eximium, aut tam expetendum potest, quàm istam uirtutem, moderationem animi, temperantiam non latere in tenebris, neque esse abditam, sed in luce Asiæ, in oculis clarissimæ prouinciæ, atque in auribus omnium gentium, ac nationum esse positam? non itineribus tuis perterreri homines, non sumptu exhauriri, non aduentu commoueri; esse, quocunque ueneris, & publice, & priuatim maximam lætitiam, cum urbs custodem, non tyrannum, domus hospitem, non expilatorem recepisse uideatur? his autem in rebus iam te usus ipse profecto erudiuit, nequaquam satis esse, ipsum hasce habere uirtutes, sed esse circunspiciendum diligenter, ut in hac custodia prouinciæ non te unum, sed omneis ministros imperij tui socijs, & ciuibus, & reip. præstare uideare. quanquam legatos habes eos, qui ipsi per se habituri sint rationem dignitatis suæ: de quibus honore, & dignitate, & ætate præstat Tubero: quem ego arbitror, præsertim cum scribat historiam, multos ex suis annalibus posse deligere, quos uelit, & possit imitari. Allienus autem, noster cum animo, & beneuolentia, tum uero etiam imitatione uiuendi. nam quid ego de Gratidio dicam? quem certo scio ita laborare de existimatione sua, ut, propter amorem in nos fraternum, etiam de nostra laboret. quæstorem habes non tuo iudicio delectum, sed eum, quem sors dedit. hunc oportet & sua sponte esse moderatum, & tuis institutis, ac præ-

ceptis obtemperare. quorum si quis forte esset sordidior, ferres eatenus, quoad per se negligeret eas leges, quibus est adstrictus, non ut ea potestate, quam tu ad dignitatem permisisses, ad quæstũ uteretur. neque enim mihi sane placet, præsertim cum hi mores tantum iam ad nimiam leuitatem, & ambitionem incubuerint, scrutari te omneis sordeis. excutere unumquenque eorum; sed, quanta sit in quoque fides, tantum cuique committere. atque inter hos, eos, quos tibi comites, & adiutores negotiorum publicorum dedit ipsa resp. duntaxat finibus ijs præstabis, quos ante præscripsi. quos uero aut ex domesticis conuictionibus, aut ex necessarijs apparitionibus tecum esse uoluisti, qui quasi ex cohorte prætoris appellari solent, horum non modo facta, sed etiam dicta omnia præstanda nobis sunt. sed habes eos tecum, quos possis recte facienteis facile diligere, minus consulenteis existimationi tuæ facillime coercere. à quibus, rudis cum esses, uidetur potuisse tua liberalitas decipi. nam ut quisque est uir optimus, ita difficillime esse alios improbos suspicatur. nunc uero tertius hic annus habeat integritatem eandem, quam superiores, cautiorem etiam, ac diligentiorem. sint aures tuæ, quæ id, quod audiunt, existimentur audire, non in quas ficte, & simulate quæstus causa insusurretur. sit annulus tuus, non ut uas aliquod, sed tanquam ipse tu; non minister alienæ uoluntatis, sed testis tuæ. accensus sit eo etiam numero, quo eum maiores nostri esse uoluerũt, qui hoc non in beneficij loco, sed in laboris, ac muneris non temere, nisi libertis suis, deferebant; quibus illi quidem non multo secus, ac seruis, imperabant. sit lictor

non suæ

nō suæ, sed tuæ lenitatis apparitor; maioraq́; præferant fasces illi, ac secures dignitatis insignia, quàm potestatis. toti denique sit prouinciæ cognitum, tibi omnium, quibus præsis, salutem, liberos, famam, fortunas esse carissimas. denique hæc opinio sit, non modo ijs, qui aliquid acceperint, sed ijs etiam, qui dederint, te inimicū, si id cognoueris, futurum. neque uero quisquam dabit, cum erit hoc perspectum, nihil per eos, qui simulant se apud te multum posse, abs te solere impetrari. nec tamen hæc oratio mea est eiusmodi, ut te in tuos aut durum esse nimium, aut suspiciosum uelim. nam si quis est eorum, qui tibi biennij spatio nunquam in suspicionem auaritiæ uenerit, ut ego Cæsium, & Chærippum, & Labeonem et audio, &, quia cognoui, existimo: nihil est, quod non & ijs, & si quis est alius eiusmodi, et committi, & credi rectissime putem. sed si quis est, in quo iam offenderis, de quo aliquid senseris: huic nihil credideris, nullam partem existimationis tuæ cōmiseris. in prouincia uero ipsa si quem es nactus, qui in tuam familiaritatem penitus intrarit, qui nobis ante fuerit ignotus: huic quantum credendum sit, uide: non quin possint multi esse prouinciales uiri boni: sed hoc sperare licet, iudicare periculosum est. multis enim simulationum inuolucris tegitur, et quasi uelis quibusdam obtēditur uniuscuiusque natura: frons, oculi, uultus persæpe mentiuntur, oratio uero sæpissime. quam ob rem qui potes reperire ex eo genere hominum, qui pecuniæ cupiditate adducti careant ijs rebus omnibus, à quibus nos diuulsi esse non possumus; te autem, alienum hominem, ament ex animo, ac non sui commodi causa

simulent? mihi quidem permagnum uidetur, præsertim si ijdem homines priuatum non fere quenquá, prætores semper omneis amant. quo ex genere si quem forte tui cognosti amantiorem, (fieri enim potuit) quàm temporis: hunc uero ad tuum numerum libenter ascribito. sin autem id non perspicies: nullum erit genus in familiaritate cauendum magis: propterea quòd & omneis uias pecuniæ norunt; & omnia pecuniæ causa faciunt; &, quicum uicturi non sunt, eius existimationi consulere non curant. atque etiam è Græcis ipsis diligenter cauandæ sunt quædam familiaritates, præter hominum perpaucorum, si qui sunt uetere Græcia digni. sic uero fallaces sunt permulti, & leues, & diuturna seruitute ad nimiam assentationem eruditi. quos ego uniuersos adhiberi liberaliter, optimum quenque hospitio, amicitiaq; coniungi dico oportere. nimiæ familiaritates eorum neque tam fideles sunt, (non enim audent aduersari nostris uoluntatibus) & uero inuident non nostris solum, uerum etiam suis. iam qui in eiusmodi rebus, in quibus uereor etiam, ne durior sim, cautus esse uelim, ac diligens; quo me animo in seruis esse censes? quos quidem cum omnibus in locis, tum præcipue in prouincijs regere debemus. quo de genere multa præcipi possunt: sed hoc & breuissimum est, & facillime teneri potest: ut ita se gerant in istis Asiaticis itineribus, ut si iter Appia uia faceres; ne'ue interesse quidquam putent, utrum Tralleis, an Formias uenerint. at si quis est ex seruis egregie fidelis, sit in domesticis rebus, & priuatis: quæ res ad officium imperij tui, atque ad aliquam partem reip. pertinebunt, de ijs

rebus ne quid attingat: multa enim, quæ recte committi seruis fidelibus possunt, tamen sermonis, & uituperationis uitandæ causa committenda non sunt. sed nescio quo pacto ad præcipiendi rationem delapsa est oratio mea, cum id mihi propositum initio non fuisset. quid enim ei præcipiam, quem ego, in hoc præsertim genere, intelligam prudentia non esse inferiorem, quàm me, usu uero etiam superiorem? sed tamen, si ad ea, quæ faceres, auctoritas accederet mea, tibi ipsi illa putaui fore iucundiora. quare sint hæc fundamenta dignitatis tuæ, tua primum integritas, & continentia; deinde omnium, qui tecum sunt, pudor; delectus in familiaritatibus & prouincialium hominum, & Græcorum percautus, & diligens; familiæ grauis, et constans disciplina. quæ cum honesta sint in his priuatis nostris, quotidianisq; rationibus; in tanto imperio, tam deprauatis moribus, tam corruptrice prouincia, diuina uideantur, necesse est. hæc institutio, atque hæc disciplina potest sustinere in rebus statuendis, & decernendis eam seueritatem, qua tu in ijs rebus usus es, ex quibus non nullas simultates cum magna mea lætitia susceptas habemus. nisi forte me Paconij nescio cuius, hominis ne Græci quidem, ac Mysi, aut Phrygis potius, querelis moueri putas, aut Tusceniј, hominis furiosi, ac sordidi uocibus; cuius tu ex impurissimis faucibus inhonestissimam cupiditatem eripuisti summa cum æquitate. hæc, & cætera plena seueritatis, quæ statuisti in ista prouincia, non facile sine summa integritate sustinere mus. quare sit summa in iure dicendo seueritas, dum modo ea ne uarietur gratia, sed conseruetur æquabi=

lis. ſed tamen parui refert, abs te ipſo ius dici æqualiter, & diligenter, niſi idem ab iis fiet, quibus tu eius muneris aliquam partem conceſſeris. Ac mihi quidem uidetur non ſane magna uarietas eſſe negotiorum in adminiſtranda Aſia, ſed ea tota iuriſdictione maxime ſuſtineri. in qua ſcientiæ, præſertim prouincialis, ratio ipſa expedita eſt: conſtantia eſt adhibenda, & grauitas, quæ reſiſtat non ſolum gratiæ, uerum etiam ſuſpicioni. adiungenda etiam eſt facilitas in audiendo, lenitas in diſcernendo, in ſatisfaciendo, ac diſputando diligentia. his rebus nuper Cn. Octauius iucundiſſimus fuit: apud quem primus lictor quieuit, tacuit accenſus: quoties quiſque uoluit, dixit, & quàm uoluit diu. quibus ille rebus fortaſſe nimis lenis uideretur, niſi hæc lenitas illam ſeueritatem tueretur. cogebantur Syllani homines, quæ per uim, & metum abſtulerant, reddere. qui in magiſtratibus iniurioſe decreuerant, eodem ipſis priuatis erat iure parendum. hæc illius ſeueritas acerba uideretur, niſi multis condimentis humanitatis mitigaretur. quòd ſi hæc lenitas grata Romæ eſt, ubi tanta arrogantia eſt, tam immoderata libertas, tam infinita hominum licentia, denique tot magiſtratus, tot auxilia, tanta uis, tanta ſenatus auctoritas: quàm iucunda tandem prætoris comitas in Aſia poteſt eſſe? in qua tanta multitudo ciuium, tanta ſociorum, tot urbes, tot ciuitates unius hominis nutum intuentur: ubi nullum auxilium eſt, nulla conqueſtio, nullus ſenatus, nulla concio. quare permagni hominis eſt, & cum ipſa natura moderati, tum uero etiam doctrina, atque optimarum artium ſtudiis eruditi, ſic

se adhibere in tanta potestate, ut nulla alia potestas ab ijs, quibus is præsit, desideretur. Cyrus ille à Xenophonte non ad historiæ fidem scriptus, sed ad effigiem iusti imperij: cuius summa grauitas ab illo philosopho cum singulari comitate cõiungitur: quos quidem libros non sine causa noster ille Africanus de manibus ponere non solebat: nullum est enim prætermissum in ijs officium diligentis, & moderati imperij. eaq; si sic coluit ille, qui priuatus futurus nunquam fuit: quonam modo retinenda sunt ijs, quibus imperium ita datum est, ut redderent, & ab ijs legibus datum est, ad quas reuertendum est? ac mihi quidem uidentur huc omnia esse referenda ijs, qui præsunt alijs, ut ij, qui eorum in imperio erunt, sint quambeatissimi: quod tibi & esse antiquissimum, & ab initio fuisse, ut primum Asiam attigisti, constante fama, atque omnium sermone celebratum est. est autem non modo eius, qui socijs, & ciuibus, sed etiam eius, qui seruis, qui mutis pecudibus præsit, eorum, quibus præsit, commodis, utilitatiq; seruire. cuius quidem generis, constare inter omneis uideo, abs te summam adhiberi diligentiam, nullum æs alienum nouum contrahi ciuitatibus, uetere autem magno, & graui multas abs te esse liberatas. urbes compluresis dirutas, ac pene desertas, in quibus unã Ioniæ nobilissimam, alteram Cariæ, Samum, & Halycarnassum, per te esse recreatas: nullas esse in oppidis seditiones, nullas discordias: prouideri abs te, ut ciuitates optimatum consilijs administrentur: sublata Mysiæ latrocinia, cædes multis locis repressas, pacem tota prouincia constitutam, neque solum illa itinerũ, atque

agrorum, sed multo etiam plura, & maiora oppidorũ & furta, & latrocinia esse depulsa: remotam à fama, & à fortunis, & ab otio locupletum illam acerbissimam ministram prætorum auaritiæ calumniam: sumptus, & tributa ciuitatum ab omnibus, qui earũ ciuitatum fines incolant, tolerari æquabiliter: facillimos esse aditus ad te: patere aures tuas querelis omniũ: nullius inopiam, ac solitudinem non modo illo populari accessu, ac tribunali, sed ne domo quidem, & cubiculo esse exclusam tuo: toto denique imperio nihil acerbum esse, nihil crudele, atque omnia plena clementiæ, mansuetudinis, humanitatis. quantum uero illud est beneficium tuum, quòd iniquo, & graui uectigali ædiliciorum, magnis nostris simultatibus, Asiam liberasti? enimuero, si unus homo nobilis queritur palam, te, quòd edixeris, ne ad ludos pecuniæ decernerentur, HS CC sibi eripuisse: quanta tandem pecunia penderetur, si omnium nomine, quicunque Romæ ludos facerent, quod erat iam institutum, erogaretur? quanquam has querelas hominum nostrorum illo consilio oppressimus, quod in Asia nescio quonam modo, Romæ quidem non mediocri cum admiratione laudatur; quòd, cum ad templum, monimentumq; nostrum ciuitates pecunias decreuissent; cumq; id et pro magnis meis meritis, et pro tuis maximis beneficijs summa sua uoluntate fecissent; nominatimq; lex exciperet, ut ad templum, monimentumq; capere liceret; cumq; id, quod dabatur, non esset interiturum, sed in ornamentis templi futurum, ut non mihi potius, quàm populo R. ac dijs immortalibus datum uideretur; tamen id, in quo erat dignitas, erat

lex, erat eorum, qui faciebant, uoluntas, accipiendum non putaui, cum alijs de causis, tum etiam ut animo æquiore ferrent ij, quibus nec deberetur, nec liceret. quapropter incumbe toto animo, & studio omni in eam rationem, qua adhuc usus es, ut eos, quos tuæ fidei, potestatiq; senatus, populusq; R. commisit, & credidit, diligas, & omni ratione tueare, ut esse quambeatissimos uelis. quòd si te sors Afris, aut Hispanis, aut Gallis præfecisset, immanibus, ac barbaris nationibus: tamen esset humanitatis tuæ, consulere eorum commodis, & utilitati, salutiq; seruire. cum uero ei generi hominum præsimus, non modo in quo ipsa sit, sed etiam à quo ad alios peruenisse putetur humanitas: certe ijs eam potissimum tribuere debemus, à quibus accepimus. non enim me hoc iam dicere pudebit, præsertim in ea uita, atque in ijs rebus gestis, in quibus non potest residere inertiæ, aut leuitatis ulla suspicio, nos ea, quæ consecuti sumus, ijs studijs, & artibus esse adeptos, quæ sint nobis Græciæ monimentis disciplinisq; traditæ. quare, præter communem fidem, quæ omnibus debetur, præterea nos isti hominum generi præcipue debere uidemur; ut quorũ præceptis simus eruditi, apud eos ipsos, quod ab ijs didicerimus, uelimus exprómere. atque ille quidem princeps ingenij, & doctrinæ Plato tum denique fore beatas resp. putauit, si aut docti, & sapientes homines eas regere cœpissent, aut, qui regerẽt, omne suum studium in doctrina, ac sapientia collocassent. hanc coniunctionem uidelicet potestatis, & sapientiæ, saluti censuit ciuitatibus esse posse: quod fortasse aliquando uniuersæ reip. nostræ, nunc quidem profecto isti pro-

uinciæ contigit, ut is in ea ſummam poteſtatem habe-ret, cui in doctrina, cui in uirtute, atque humanitate percipienda plurimum à pueritia ſtudij fuiſſet, et temporis. quare cura, ut hic annus, qui ad laborem tuum acceſſit, idem ad ſalutem Aſiæ prorogatus eſſe uideatur. quoniam in te retinendo fuit Aſia felicior, quàm nos in deducendo; perfice, ut lætitia prouinciæ deſiderium noſtrum leniatur. etenim, ſi in promerendo ut tibi tanti honores haberentur, quanti haud ſcio an nemini, fuiſti omnium diligentiſſimus; multo maiorem in his honoribus tuendis adhibere diligentiam debes. equidem, de iſto genere honorum quid ſentirem, ſcripſi ad te ante. ſemper eos putaui, ſi uulgares eſſent, uiles; ſi temporis cauſa conſtituerentur, leues: ſi uero, id quod ita factum eſt, meritis tuis tribuerentur, exiſtimabam multam tibi in ijs tuendis operam eſſe ponendam. quare, quoniam in iſtis urbibus cum ſummo imperio, & poteſtate uerſaris, in quibus tuas uirtutes conſecratas, & in deorum numero collocatas uides; in omnibus rebus, quas ſtatues, quas decernes, quas ages, quid tantis hominum opinionibus, tantis de te iudicijs, tantis honoribus debeas, cogitabis. id autem erit eiuſmodi, ut conſulas omnibus, ut medeare incommodis hominum, prouideas ſaluti, ut te parentem Aſiæ & dici, & haberi uelis. atque huic tuæ uoluntati, ac diligentiæ difficultatem magnam afferunt publicani: quibus ſi aduerſamur, ordinem de nobis optime meritum, & per nos cum rep. coniunctum, & à nobis, & à rep. diſiungemus: ſin autem omnibus in rebus obſequimur, funditus eos perire patie-

mur, quorum non modo saluti, sed etiam commodis consulere debemus. hæc est una, si uere cogitare uolumus, in toto imperio tuo difficultas. nam esse abstinentem, continere omneis cupiditates, suos coercere, & iuris æquabilem tenere rationem, facilem te in rebus cognoscendis, in hominibus audiendis, admittendisq; præbere, præclarum magis est, quàm difficile: non est enim positum in labore aliquo, sed in quadam inductione animi, atque uoluntate. illa causa publicanorum quantam acerbitatem afferat socijs, intelleximus ex ciuibus, qui nuper in portorijs Italiæ tollendis non tam de portorio, quàm de nõnullis iniurijs portitorum querebantur. quare non ignoro, quid socijs accidat in ultimis terris, cum audiuerim in Italia querelas ciuium. hic te ita uersari, ut & publicanis satisfacias, præsertim publicis male redemptis, & socios perire non sinas, diuinæ cuiusdam uirtutis esse uidetur, id est tuæ. ac primum Græcis id, quod acerbissimum est, quòd sunt uectigales, non ita acerbum uideri debet: propterea quòd sine imperio populi R. suis institutis per se ipsi ita fuerunt: nomen autem publicani aspernari non possunt, qui pendere ipsi uectigal sine publicano non potuerunt, quod ijs æqualiter Sylla descripserat. non esse autem leniores in exigẽdis uectigalibus Græcos, quàm nostros publicanos, hinc intelligi potest, quòd Caunij nuper omnes ex insulis, quæ erant ab Sylla Rhodijs attributæ, confugerunt ad senatum, nobis ut potius uectigal, quàm Rhodijs, penderent. quare nomen publicani neque ij debent horrere, qui semper uectigales fuerunt; neque ij aspernari, qui per se pendere uectigal

non potuerunt; neque ij recusare, qui postulauerunt. simul & illud Asia cogitet, nullam à se neque belli externi, neque discordiarum domesticarum calamitatem abfuturam fuisse, si hoc imperio non teneretur. id autē imperium cū retineri sine uectigalibus nullo modo possit, æquo animo parte aliqua suorum fructuum pacem sibi sempiternam redimat, atque otium. quòd si genus ipsum, & nomen publicani non iniquo animo sustinebunt; poterunt ijs consilio, & prudentia tua reliqua uideri mitiora. possunt in pactionibus faciendis non legem spectare censoriam, sed potius commoditatem conficiendi negotij, & liberationem molestiæ. potes etiam tu id facere, quod & fecisti egregie, & facis, ut commemores quanta sit in publicanis dignitas, quantum nos illi ordini debeamus; ut, remoto imperio, ac ui potestatis, & fascium, publicanos cum Græcis gratia, atque auctoritate coniungas. sed et ab ijs, de quibus optime tu meritus es, & qui tibi omnia debent, hoc petas; ut facilitate sua nos eam necessitudinem, quæ est nobis cum publicanis, obtinere, & conseruare patiantur. sed quid ego te hæc hortor, quæ tu nō modo facere pates tua sponte sine cuiusquam præceptis, sed etiam magna iam ex parte perfecisti? non enim desistūt nobis agere quotidie gratias honestissimæ, & maximæ societates: quod quidem mihi iccirco iucundius est, quòd idem faciunt Græci. difficile est autē, ea, quæ commodis, utilitate, et prope natura diuersa sunt, uoluntate coniungere. ac ea quidem, quæ supra scripta sunt, non, ut te instituerem, scripsi: (neque enim prudentia tua cuiusquam præcepta desiderat) sed me in scribendo commemoratio tuæ uir-

tutis delectauit. quanquam in his literis longior fui, quàm aut uellem, aut quàm me putaui fore. unũ est, quod tibi ego præcipere non desinam; neque te patiar, quantum in me erit, cum exceptione laudari. omnes enim qui istinc ueniunt, ita de tua uirtute, integritate, humanitate commemorant, ut in tuis summis laudibus excipiant unam iracundiam. quod uitium cum in hac priuata, quotidianaq; uita leuis esse animi, atque infirmi uidetur: tum uero nihil est tam deforme, quàm ad summum imperium etiam acerbitatem naturæ adiungere. quare illud non suscipiam, ut, quæ de iracundia dici solent à doctissimis hominibus, ea tibi nunc exponã; cum & nimis longus esse nolim, & ex multorum scriptis ea facile possis cognoscere. illud, quod est epistolæ proprium, ut is, ad quem scribitur, de ijs rebus, quas ignorat, certior fiat, prætermittendũ esse non puto. sic ad nos omnes fere deferunt, nihil, cum absit iracundia, te fieri posse iucundius; sed cum te alicuius improbitas, peruersitasq; commouerit, sic te animo incitari, ut ab omnibus tua desideretur humanitas. quare, quoniã in eam rationem uitæ nos non tam cupiditas quædã gloriæ, quàm res ipsa, ac fortuna deduxit, ut sempiternus sermo hominũ de nobis futurus sit: caueamus, quantũ efficere, & consequi possumus, ut ne quod in nobis insigne uitium fuisse dicatur. neque ego hoc nunc contẽdo, quod fortasse cum in omni natura, tũ iam in nostra ætate difficile est, mutare animum, &, si quid est penitus insitũ moribus, id subito euellere: sed te illud admoneo, ut, si hoc plene uitare non potes, quòd ante occupatur animus ab iracundia, quàm prouidere ratio potuit, ne

occuparetur; ut te ante compares, quotidieq; meditere, resistendum esse iracundiæ; cumq; ea maxime animum moueat, tum tibi esse diligentissime linguam continendam: quæ quidem mihi uirtus non interdum minor ui detur, quàm omnino non irasci. nam illud est non solũ grauitatis, sed nonnunquam etiam lentitudinis: moderari uero & animo, & orationi, cum sis iratus, aut etiam tacere, & tenere in sua potestate motum animi, & dolorem, etsi non est perfectæ sapientiæ, tamen est non mediocris ingenij. atque in hoc genere multo te esse iam commodiorem, mitioremq; nunciant. nullæ tuæ uehementiores animi concitationes, nulla maledicta ad nos, nullæ contumeliæ perferuntur: quæ cum abhorrent à literis, ab humanitate, tum uero contraria sunt imperio, ac dignitati. nam si implacabiles sunt iracundiæ, summa est acerbitas: sin autem exorabiles, summa leuitas: quæ tamen, ut in malis, acerbitati anteponenda est. sed quoniam primus annus habuit de hac reprehensione plurimum sermonis; credo propterea, quòd tibi hominum iniuriæ, quòd auaritia, quòd insolentia præter opinionem accidebat, & intolerabilis uidebatur; secundus autem multo lenior, quòd & consuetudo, & ratio, &, ut ego arbitror, meæ quoque literæ te patientiorem, lenioremq; fecerunt: tertius annus ita esse debet emendatus, ut ne minimam quidem rem quisquam possit ullam reprehendere. ac iam hoc loco non hortatione, neque præceptis, sed precibus tecum fraternis ago, totum ut animum, curam, cogitationemq; tuã ponas in omnium laude undique colligenda. quòd si in mediocri statu sermonis, ac prædicationis nostræ res es-

ſent; nihil abs te eximium, nihil præter aliorum conſue tudinem poſtularetur. nunc uero propter earum rerũ, in quibus uerſati ſumus, ſplendorem, & magnitudinem, niſi ſummam laudẽ ex iſta prouincia aſſequimur, uix uidemur ſummam uituperationem poſſe uitare. ea noſtra ratio eſt, ut omnes boni cum faueant, tum etiã à nobis omnem diligentiam, uirtutemq; & poſtulent, & expectent; omnes autem improbi, quòd cum ijs bellum ſuſcepimus ſempiternum, uel minima re ad reprehendendum contenti eſſe uideantur. quare, quoniam eiuſmodi theatrum eſt totius Aſiæ, celebritate refertiſſimum, magnitudine ampliſſimũ, iudicio eruditiſſimum, natura autem ita reſonans, ut uſque Romam ſignificationes, uocesq; referantur: contende quæſo, atque elabora, non modo ut his rebus dignus fuiſſe, ſed etiam ut illa omnia tuis artibus ſuperaſſe uideare. & quoniam mihi caſus urbanam in magiſtratibus adminiſtrationẽ reip. tibi prouincialem dedit, & ſi mea pars nemini cedit; fac, ut tua cæteros uincat. ſimul & illud cogita, nos nõ de reliqua, et ſperata gloria iam laborare, ſed de parta dimicare: quæ quidem non tam expetenda fuit, quàm tuenda nobis eſt. ac ſi mihi quidquam eſſet abs te ſeparatum, nihil amplius deſiderarem hoc ſtatu, qui mihi iam partus eſt: nunc uero res ſic ſeſe habet, ut, niſi omnia tua facta, atque dicta noſtris rebus iſtinc reſpondeant, ego me tantis meis laboribus, tantiſq; periculis, quorum tu omnium particeps fuiſti, nihil conſecutum putem. quòd ſi, ut ampliſſimũ nomen conſequeremur, unus præter cæteros adiuuiſti: certe idem, ut id retineamus, præter cæteros elaborabis. non eſt tibi his ſolis uten-

dum existimationibus, ac iudicijs, qui nunc sunt, hominum, sed ijs etiam, qui futuri sunt. quanquam illorũ erit uerius iudicium, obtrectatione, & maleuolentia liberatum. denique illud etiam debes cogitare, non te tibi soli gloriam quaerere: quod si esset, tamen non negligeres, praesertim cum amplissimis monimentis consecrare uoluisses memoriam nominis tui. sed ea tibi est communicanda mecum, prodenda liberis nostris. in qua cauendum est, ne, si negligentior fueris, non solum tibi parum consuluisse, sed tuis etiam inuidisse uidearis. atque haec non eo dicuntur, ut te oratio mea dormientẽ excitasse, sed potius ut currentem incitasse uideatur. facies enim perpetuo, quae fecisti, ut omnes aequitatem tuam, temperantiam, seueritatem, integritatemq́; laudent. sed me quaedam tenet, propter singularem amorem, infinita in te auiditas gloriae. quanquam illud existimo, cum iam tibi Asia, sicut unicuique sua domus, nota esse debeat; cum ad tuam summam prudentiam tantus usus accesserit; nihil esse, quod ad laudem attineat, quod non tu optime perspicias, & tibi non, sine cuiusquam hortatione, in mentem ueniat quotidie. sed ego, qui, cum tua lego, te audire, & qui, cum ad te scribo, tecum loqui uideor, idcirco & tua longissima quaque epistola maxime delector, & ipse in scribendo saepe sum longior. Illud te ad extremum & oro, & hortor, ut, tanquam poetae boni, & actores industrij solent, sic tu in extrema parte, & conclusione muneris, ac negotij tui diligentissimus sis; ut hic tertius annus imperij tui tanquam tertius actus perfectissimus, atque ornatissimus fuisse uideatur. id facillime facies, si me,

cui semper uni magis, quàm uniuersis, placere uoluisti, tecum semper esse putabis, & omnibus ijs rebus, quas dices, ac facies, interesse. Reliquum *est, ut te orem, ut ualetudini tuæ, si me, & omnes tuos ualere uis, diligentissime seruias.*

MARCVS QVINTO FRATRI S.

STATIVS *ad me uenit ad* VIII. *cal.* Nou. *eius aduentus, quòd ita scripsisti, direptũ iri te à tuis, dũ is abesset, molestus mihi fuit. quòd autẽ expectationẽ tui, concursumq; eum, qui erat futurus, si una tecũ decederet, neque antea uisus esset, sustulit, id mihi non incõmode uisum est accidisse: exhaustus est enim sermo hominũ; et multæ emissæ iam eiusmodi uoces,* Ἀλλ' αἰεί τινα φῶτα μέγαν: *quæ te absente confecta esse lætor. quod autem iccirco à te missus est, mihi ut se purgaret; id necesse minime fuit. primũ enim nunquam ille mihi fuit suspectus: neque ego, quæ ad te de illo scripsi, scripsi meo iudicio: sed cum ratio, salusq; omnium nostrũ, qui ad remp. accedimus, non ueritate solum, sed etiam fama niteretur; sermones ad te aliorum semper, non mea iudicia, perscripsi. qui quidem quàm frequẽtes essent, et quàm graues, aduẽtu suo* Statius *ipse cognouit: etenim interuenit nonnullorum querelis, quæ apud me de illo ipso habebãtur; et sentire potuit, sermones iniquorũ in suum potissimũ nomen erumpere. quod autẽ me maxime mouere solebat, cum audiebam illũ plus apud te posse, quàm grauitas illius ætatis, & imperij prudentia postularet. quàm multos enim mecũ egisse putas, ut se* Statio *cõmendarẽ? quàm multa autẽ ipsum* ἀφελῶς

mecum in sermone ita protulisse? id mihi non placuit; monui, suasi, deterrui. quibus in rebus etiam si fidelitas summa est; quod prorsus credo, quoniam tu ita iudicas: tamen species ipsa tam gratiosi liberti, aut serui dignitatem habere nullam potest. atque hoc sic habeto, (nihil enim nec temere dicere, nec astute reticere debeo) materiam omnem sermonum eorum, qui de te detrahere uelint, Statium dedisse: & antea tantum intelligi potuisse, iratos tuæ seueritati esse nonnullos; hoc manumisso, iratis, quod loquerentur, non defuisse. Nunc respōdebo ad eas epistolas, quas mihi reddidit L. Cæsius: cui, quoniam ita te uelle intelligo, nullo loco deero. quarum altera est de Blaudenio Teuxide: quem scribis certissimum matricidam tibi à me intime commendari. qua de re, & de hoc genere toto, ne forte me in Græcos tam ambitiosum factum esse mirere, pauca cognosce. Ego, cum Græcorum querelas nimium ualere sentirem, propter hominum ingenia ad fallendum parata; quoscunque de te queri audiui, quacunque potui ratione placaui. primum Dionysipolitas, qui erant inimicissimi mei, leniui; quorum principem Hermippum non solū sermone meo, sed etiam familiaritate deuinxi. ego Apamensem Hephæstum, ego leuissimū hominem Megaristum Antādrium, ego Niciam Smyrnæum, ego nugas maximas omni mea comitate cōplexus sum, Nymphontem etiam Colophonium. quæ feci omnia, non quo me aut ij homines, aut tota natio delectaret: pertæsum est enim leuitatis, assentationis, animorū non officijs, sed tēporibus seruientiū. sed, ut ad Teuxim reuertar, cū is de M. Cassellij sermone secum habito, quæ tu scribis, ea ipsa

loqueretur,

loqueretur, obstiti eius sermoni, et hominem in familiaritatem recepi. tua autem quæ fuerit cupiditas tanta, nescio, quòd scribis, cupijsse te, quoniã Smyrnæ duo Mysos insuisses in culeum, simile in superiore parte prouinciæ edere exemplum seueritatis tuæ, & idcirco Zeuxim elicere omni ratione uoluisse: quem, adductum in iudicium, fortasse dimitti non oportuerit: conquiri uero, & elici blanditijs, ut tu scribis, ad iudicium necesse non fuit; eum præsertim hominem, quem ego & ex suis ciuibus, & ex multis alijs quotidie magis cognosco nobiliorem prope esse, quàm ciuitatem suam. atenim Græcis solis indulgeo. quid L. Cæcilium? non'ne omni ratione placaui? quem hominem? qua ira? quo spiritu? quem denique, præter Tuscenium, cuius causa sanari non potest, non mitigaui? ecce supra caput homo leuis, ac sordidus, sed tamen equestri censu, Catienus. etiam is lenietur. cuius tu in patrem quòd fuisti asperior, non reprehendo: certo enim scio, te fecisse cum causa. sed quid opus fuit eiusmodi literis, quas ad ipsum misisti? illum crucem sibi ipsi constituere, ex qua tu eum ante detraxisses: te curaturum, fumo ut combureretur, tota plaudente prouincia. quid uero ad C. Fabium nescio quem? (nam eam quoque epistolam T. Catienus circumgestat) renunciari tibi, Licinium plagiarium cũ suo pullo Miluino tributa exigere. deinde rogas Fabium, ut & patrem, et filium uiuos comburat, si possit: sin minus, ad te mittat, uti iudicio cõburantur. hæ literæ abs te per iocũ missæ ad C. Fabium, si modo sunt tuæ, cum leguntur, inuidiosam atrocitatem uerborum habent. ac si omnium mearum literarum præcepta re-

nitus ab ipso, uide per homines amanteis tui, quod est facile, ut hæc genera tollantur epistolarum, primum iniquarum, deinde contrariarum, tum absurde, & inusitate scriptarum, postremo in aliquem contumeliosarum. atque hæc tam esse, quàm audio, non puto: &, si sunt occupationibus tuis minus animaduersa; nunc perspice, & purga. legi epistolam, quam ipse scripsisse Sylla nomenclator dictus est, non probandam. legi non nullas iracundas. sed tempore ipso de epistolis: nam, cum hanc paginam tenerem, L. Flauius, prætor designatus, ad me uenit, homo mihi ualde familiaris: is mihi, te ad procuratores suos literas misisse, quæ mihi uisæ sunt iniquissimæ, ne quid de bonis, quæ L. Octauij Nasonis fuissent, cui L. Flauius hæres est, deminuerent ante, quàm C. Fundanio pecuniam soluissent: itemq; misisse ad Apollonidenses, ne de bonis, quæ Octauij fuissent, deminui paterentur prius, quàm Fundanio debitum solutum esset. hæc mihi uerisimilia non uidentur: sunt enim à prudentia tua remotissima. ne deminuat hæres? quid, si inficiatur? quid, si omnino non debet? quid? prætor solet iudicare, deberi? quid? ego Fundanio non cupio? non amicus sum? non misericordia moueor? nemo magis: sed uia iuris eiusmodi est quibusdam in rebus, ut nihil sit loci gratiæ. atque ita, mihi dicebat Flauius, scriptum in ea epistola, quam tuam esse dicebat; te aut quasi amicis tuis gratias acturum, aut quasi inimicis incommoda laturum. quid multa? ferebat grauiter: id uehementer mecum querebatur: orabatq;, ut ad te quamdiligentissime scriberem: quod facio, & te prorsus uehementer etiam

atque etiam rogo, ut & procuratoribus Flauij remittas de deminuendo, & Apolloniensibus ne quid praescribas, quod contra Flauium sit; amplius, & Flauij causa, & scilicet Pompeij facias omnia. nolo mediussidius ex tua iniuria in illum tibi liberalem me uideri. sed & te oro, ut tu ipse auctoritatem, & monimentum aliquod decreti, aut literarum tuarum relinquas, quod sit ad Flauij rem, & ad causam accommodatum: fert enim grauiter homo & mei obseruantissimus, & sui iuris dignitatisq; retinens, se apud te neque amicitia, neque iure ualuisse. &, ut opinor, Flauij aliquando rẽ & Pompeius, & Caesar tibi commendarunt, & ipse ad te scripserat Flauius, & ego certe. quare, si ulla res est, quam tibi me faciendam petente putes, haec ea sit. si me amas, cura, elabora, perfice, ut Flauius & tibi, et mihi quammaximas gratias agat. hoc te ita rogo, ut maiore studio rogare non possim. Quod ad me de Hermia scribis, mihi mehercule ualde molestum fuit. Literas ad te parum fraterne scripseram; quas, oratione Diodoti, Luculli liberti, commotus, de pactione statim quod audieram, iracundius scripseram; & reuocare cupiebam. huic tu epistolae, non fraterne scriptae, fraterne debes ignoscere. De Censorino, Antonio, Cassio, Scaeuola, te ab ijs diligi, ut scribis, uehementer gaudeo. caetera fuerunt in eadẽ epistola grauiora, quàm uellem. ὀρθὰν τὰν ναῦν, & ἅπαξ θανεῖν. maiora ista erunt.

Meae obiurgationes fuerunt amoris plenissimae, quae sunt non nulla, sed tamen mediocria, et parua potius. ego te nunquam ulla in re dignum minima reprehensione putassem, cum te sanctisime gereres, nisi inimicos

multos haberemus. quæ ad te aliqua admonitione, aut obiurgatione scripsi, scripsi propter diligentiam cautionis meæ, in qua & maneo, & manebo; &, idem ut tu facias, non desistam rogare. Attalus Iphemenus *mecum egit, ut se ne impedires, quo minus, quod ad Q.* Publiceni *statuam decretum est, erogaretur. quod ego te rogo; & admoneo, ne talis uiri, tamq; nostri necessarij honorem minui per te, aut impediri uelis.* Præterea Aesopi *tragœdi, nostri familiaris,* Licinius *seruus tibi notus aufugit: is* Athenis *apud* Patronem Epicureum *pro libero fuit: inde in* Asiam *uenit: postea* Plato *quidam* Sardianus Epicureus, *qui* Athenis *solet esse multum, & qui tum* Athenis *fuerat, cum* Licinius *eò uenisset; cum eum fugitiuum postea esse ex* Aesopi *literis cognosset, hominem comprehendit, et in custodiam* Ephesi *tradidit, sed in publicam, uel in pistrinum, non satis ex literis eius intelligere potuimus. tu quoquo modo, quoniam* Ephesi *est, hominem inuestiges uelim, summaq; diligentia uel tecum deducas. noli spectare, quanti homo sit: parui enim pretij est, qui iam nihil sit: sed tanto dolore* Aesopus *est affectus propter serui scelus, et audaciam, ut nihil ei gratius facere possis, quàm si illum per te recuperarit.* Nunc *ea cognosce, quæ maxime exoptas. remp. funditus amisimus, adeo, ut* Cato *adolescens nullius consilij, sed tamen ciuis* Romanus, & Cato, *uix uiuus effugeret, quòd, cum* Gabinium *de ambitu uellet postulare, neque prætores diebus aliquot adiri possent, uel potestatem sui facerent, in concionem ascendit, &* Pompeium *priuatus* Dictatorem *appellauit. propius nihil est factum, quàm ut occideretur. ex hoc, qui sit sta-*

misere perdidi. meus ille laudatus consulatus, mihi te, liberos, patriam, fortunas, tibi uelim ne quid eripuerit præter unũ me. sed certe à te mihi omnia semper honesta, & iucunda ceciderunt; à me tibi luctus meæ calamitatis, metus tuæ, desiderium, mœror, solitudo. ego te uidere noluerim? immo uero me à te uideri nolui: non enim uidisses fratrem tuum; non eum, quem reliqueras; non eum, quem noras; non eum, quem flens flentem, prosequentem proficiscens dimiseras; ne uestigium quidem eius, nec simulacrum, sed quandam effigiem spirantis mortui. atque utinam me mortuum prius uidisses, aut audisses. utinam te non solum uitæ, sed etiam dignitatis meæ superstitem reliquissem. sed testor omnes deos, me hac una uoce à morte esse reuocatum, quòd omnes in mea uita partem aliquam tuæ uitæ repositam esse dicebant. quare peccaui, sceleratéq; feci. nam, si cecidissem, mors ipsa meam pietatem, amoremq; in te facile defenderet. nunc commisi, ut uiuo me careres, uiuo me alijs indigeres, mea uox in domesticis periculis potissimum occideret, quæ sæpe alienissimis præsidio fuisset. nam quòd ad te pueri sine literis uenerunt, quoniam uides non fuisse iracundiæ causa, certe pigritia fuit, & quædam infinita uis lacrymarum, et dolorum. hæc ipsa me quo fletu putas scripsisse? eodem, quo te legere certo scio. an ego possum aut non cogitare aliquando de te, aut unquam sine lacrymis cogitare? cum enim te desidero, fratrem solum desidero. ego uero * suauitate prope fratrem prope æqualem, obsequio filium, consilio parentem. quid mihi sine te unquam, aut tibi sine me iucundum fuit? quid, quòd eodem tempo=

re desidero filiam? qua pietate, qua modestia, quo ingenio, effigiem oris, sermonis, animi mei? quid filium uenustissimum, mihiq; dulcissimum? quem ego ferus, ac ferreus è complexu dimisi meo, sapientiorem puerum, quàm uellem: sentiebat enim miser iam, quid ageretur. quid uero tuum filium? quid? imaginem meam; quem meus Cicero & amabat ut fratrem, & iam, ut maiorem fratrem, uerebatur. quid, quòd mulierem miserrimam, fidelissimam coniugem me prosequi non sum passus; ut esset, quæ, reliquias communis calamitatis, communes liberos tueretur? sed tamen, quoquo modo potui, scripsi, & dedi literas ad te Philogono, liberto tuo, quas credo tibi postea redditas esse: in quibus idem te hortor, & rogo, quod pueri tibi uerbis meis nunciarunt, ut Romam protinus pergas, & properes. primum enim te præsidio esse uolui, si qui essent inimici, quorum crudelitas nondum esset nostra calamitate satiata: deinde congressus nostri lamentationem pertimui, digressum uero non tulissem: atque etiam id ipsum, quod tu scribis, metuebam, ne à me distrahi non posses. his de causis hoc maximum malum, quòd te non uidi, quo nihil amantissimis, & coniunctissimis fratribus acerbius, ac miserius uidetur accidere potuisse, minus acerbum, minus miserum fuit, quàm fuisset cum congressio, tum uero digressio nostra. nunc, si potes, id quod ego, qui fortis tibi semper uidebar, non possum, erige te, & confirma, si qua subeunda dimicatio erit. spero, si quid mea spes habet auctoritatis, tibi & integritatem tuam, & amorem in te ciuitatis, & aliquid etiã misericordiã nostri, præsidij laturam. sin eris ab isto periculo uacuus,

ages scilicet, si quid agi posse de nobis putabis. de quo scribunt ad me quidem multi multa, & se sperare demonstrant: sed ego, quid sperem, nõ dispicio; cum inimici plurimum ualeant, amici partim deseruerint me, partim etiam prodiderint; qui in meo reditu fortassis reprehensionem sui sceleris pertimescant. sed, ista qualia sint, tu uelim perspicias, mihiq; declares. ego tamẽ, quandiu tibi opus erit, si quid periculi subeundum uidebis, uiuam. diutius in hac uita esse non possum. neque enim tantum uirium habet ulla aut prudentia, aut doctrina, ut tantum dolorem possit sustinere. scio fuisse & honestius moriendi tempus, & utilius: sed non hoc solum, multa alia prætermisi: quæ si queri uelim præterita, nihil agam, nisi ut augeam dolorem tuum, indicem stultitiam meam. illud quidem nec faciendum est, nec fieri potest, me diutius, quàm aut tuum tempus, aut firma spes postulabit, in tam misera, tamq; turpi uita commorari; ut, qui modo fratre fuerim, liberis, coniuge, copijs, genere ipso pecuniæ beatissimus; dignitate, auctoritate, existimatione, gratia non inferior, quàm qui unquam fuerunt amplissimi; is nunc in hac tam afflicta, perditaq; fortuna neque me, neque meos lugere diutius possim. quare quid ad me scripsisti de permutatione? quasi uero nũc me non tuæ facultates sustineant. qua in re ipse uideo miser, & sentio, quid sceleris admiserim, cum de uisceribus tuis, & filij tui satisfacturus sis quibus debes, ego acceptam ex ærario pecuniam tuo nomine frustra dissiparim, sed tamen & M. Antonio, quantum tu scripseras, Cæpioni tantundem solutum est. mihi ad id, quod cogito, hoc

quod habeo, ſatis eſt: ſiue enim reſtituimur, ſiue deſpe ramur, nihil amplius opus eſt. tu, ſi forte quid erit moleſtiæ, te ad Craſſum, *& ad* Calidium *conferas cenſeo. quantum* Hortenſio *credendum ſit, neſcio: me ſumma ſimulatione amoris, ſummaq́; aſſiduitate quotidiana ſceleratiſſime, inſidioſiſſimeq́; tractauit, adiuncto quoque* Arrio*: quorum ego conſilijs, promiſſis, præceptis deſtitutus in hanc calamitatem incidi. ſed hæc occultabis, ne quid obſint. illud caueto; & eo puto per* Pomponium *fouendum tibi eſſe ipſum* Hortenſium*; ne ille uerſus, qui in te erat collatus, cum ædilitatem petebas, de lege* Aurelia*, falſo teſtimonio confirmetur: nihil enim tam timeo, quàm ne, cum intelligāt homines quātum miſericordiæ nobis tuæ preces, & tua ſalus allatura ſit, oppugnent te uehementius.* Meſſallā *tui ſtudioſum eſſe arbitror:* Pompeium *etiam ſimulatorem puto. ſed hæc utinam non experiare: quod precarer deos, niſi meas preces audire desijſſent: ueruntamen precor, ut his infinitis noſtris malis contenti ſint: in quibus nō modo tamen nullius ineſt peccati infamia, ſed omnis dolor eſt, quòd optime factis pœna eſt maxima conſtituta.* Fi*liam meam, & tuam,* Ciceronemq́; *noſtrum quid ego mi frater tibi commendem? quin illud mœreo, quòd tibi non minorem dolorem illorum orbitas afferet, quàm mihi. ſed te incolumi orbi non erunt. reliqua, ita mihi ſalus aliqua detur, poteſtasq́; in patria moriendi, ut me lacrymæ non ſinunt ſcribere. etiam* Terentiam *uelim tueare, mihiq́; de omnibus rebus reſcribas. ſis fortis, quoad rei natura patietur. idibus* Iun. Theſſalonicæ. Vale.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

AMABO te mi frater, ne, si uno meo facto et tu, & omnes mei corruistis, improbitati, & sceleri meo potius, quàm imprudentiæ, misericordiæq; assignes. nullum est meum peccatum, nisi quòd ijs credidi, à quibus nefas putaram esse me decipi, aut etiã quibus ne id expedire quidem arbitrabar. intimus, proximus, familiarissimus quisque, aut sibi pertimuit, aut mihi inuidit. ita mihi nihil misero, præter fidem amicorum. cautum meum consilium fuit. quòd si te satis innocentia tua, et misericordia hominũ uindicat hoc tempore à molestia; perspicis profecto, ecquænam nobis salutis spes relinquatur. nam me Pomponius, & Sextius, & Piso noster adhuc Thessalonicæ retinuerunt, cum longius discedere propter nescio quos motus uetarent. uerum ego magis exitum illorum literis, quàm spe certa, expectabam. nã quid sperem, potétissimo inimico, dominatione obtrectatorum, infidelibus amicis, pluribus inuidis? De nouis autem tribunis pl. est ille quidem in me officiosissimus, Sextius, et, spero, Curtius, Milo, Fadius, Gratidius, sed ualde aduersante Clodio: qui etiam priuatus eadẽ manu poterit conciones concitare: deinde etiam intercessor parabitur. hæc mihi proficiscenti non proponebantur; sed sæpe triduo summa cum gloria dicebar esse rediturus. quid tu igitur, inquies? quid? multa conuenerũt, quæ mentem exturbarent meam, subita defectio Pompeij, alienatio consulum, etiam prætorũ timor, publicanorum arma. lacrymæ meorum me ad mortem ire pro-

hibuerunt : quod certe & ad honestatem, & ad effugiendos intolerabileis dolores fuit aptissimum. sed de hoc scripsi ad te in ea epistola, quam Phaetonti dedi. nunc tu, quoniam in tantum luctum, laboremq; detrusus es, quantum nemo unquam; si releuare potes communem casum misericordia hominum, scilicet incredibile quiddam assequeris. sin plane occidimus; me miserum, ego omnibus meis exitio fuero, quibus ante dedecori non eram. sed tu, ut ante ad te scripsi, perspice rem, & pertenta, & ad me, ut tempora nostra, non ut amor tuus fert, uere perscribe. ego uitam, quoad putabo tua interesse, aut ad spem seruandam esse, retinebo. tu nobis amicissimum Sextium cognosces, credo tua causa uel Lentulum, qui erit consul. quanquam sunt facta uerbis difficiliora. tu, & quid opus sit, & quid sit, uidebis omnino. si tuam solitudinem, communemq; calamitatem nemo despexerit : aut per te confici aliquid, aut nullo modo poterit. sin te quoque inimici uexare coeperint : ne cessaris: non enim gladijs mecum, sed litibus agetur. uerum hæc absint uelim. te oro, ut ad me de omnibus rebus scribas, & in me animi potius, aut consilij putes minus esse, quàm antea, amoris uero, & officij non minus. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD Q. FRATREM LIBER II.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

EPISTOLAM, quam legisti, mane dederam. sed fecit humaniter Licinius, quòd ad me, misso senatu, uesperi uenit, ut, quid esset actum, ad te, si mihi uideretur, perscriberem. Senatus fuit frequentior, quàm putabamus esse posse mense Decembri sub dies festos. consulares nos fuimus, & duo consules designati, P. Seruilius, M. Lucullus, Lepidus, Volcatius, Glabrio, prætores. sane frequentes fuimus. omnino ad ducentos. commorat expectationem Lupus. egit causam agri Campani sane accurate: auditus est magno silentio. materiam rei non ignoras. nihil ex nostris actionibus prætermisit. fuerunt non nulli aculei in C. Cæsarem, contumeliæ in Gellium, expostulationes cũ absente Pompeio. causa sero perorata, sententias se rogaturum negauit, ne quod onus simultatis nobis imponeret: ex superiorum temporum conuicijs, & ex præsenti silentio, quid senatus sentiret, se intelligere dixit. Milo cœpit dimittere. tum Marcellinus, Noli, inquit, ex taciturnitate nostra Lupe, quid aut probemus hoc tempore, aut improbemus, iudicare. ego, quod ad me attinet, itemq; arbitror cæteros, idcirco taceo, quòd non existimo, cum Pompeius absit, causam agri Campani agi conuenire. tum ille se senatum negauit tenere. Racilius

ſurrexit, & de iudicijs referre cœpit: Marcellinum quidem primum rogauit. is cum grauiter de Clodianis incendijs, trucidationibus, lapidationibus queſtus eſſet, ſententiam dixit, ut ipſe iudices per prætorem urbanum ſortiretur: iudicum ſortitione facta, comitia haberentur: qui iudicia impediuiſſet, eum contra remp. eſſe facturum. approbata ualde ſententia, C. Cato contra dixit, & Caſſius, maxima acclamatione ſenatus, cum comitia iudicijs anteferret. Philippus aſſenſit Lentulo. poſtea Racilius de priuatis me primum ſentẽtiam rogauit. multa feci uerba de toto furore, latrocinioq́; P. Clodij: eum tanquam reum accuſaui multis, & ſecundis admurmurationibus cuncti ſenatus. orationem meam collaudauit ſatis multis uerbis, non mehercule indiſerte, Seuerus Antiſtius, isq́; iudiciorum cauſam ſuſcepit, antiquiſſimamq́; ſe habiturum dixit. ibatur in eam ſententiam. tum Clodius rogatus, diem dicendo eximere cœpit. furebat, à Racilio ſe contumaciter, urbaneq; uexatum. deinde eius operæ repente à Græcoſtaſi, et gradibus clamorem ſatis magnum ſuſtulerunt, opinor in Q. Sextilium, et amicos Milonis incitatæ. eo metu iniecto, repente, magna querimonia omnium, diſceſſimus. Habes acta unius diei. reliqua, ut arbitror, in menſem Ianuarium reijcientur. De tribunis pl. longe optimum Racilium habemus. uidetur etiam Antiſtius amicus nobis fore. nam Plancius noſter totus eſt. Fac, ſi me amas, ut conſiderate, diligenterq́; nauiges de menſe Decembri. Vale.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

NON *occupatione, qua eram ſane impeditus, ſed paruula lippitudine adductus ſum, ut dictarem hanc epiſtolam, & non, ut ſoleo, ad te ipſe ſcriberem. Et primum me tibi excuſo in eo ipſo, in quo te accuſo. me enim adhuc nemo rogauit, num quid in Sardiniam uellem: te puto ſæpe habere, qui, num quid Romam uelis, quærant. Quod ad me de Lentuli, & Sexti nomine ſcripſiſti; locutus ſum cum Cincio. quo modo res ſe habet, non eſt facillima. ſed habet profecto quiddam Sardinia appoſitum ad recordationem præteritæ memoriæ. nam, ut ille Gracchus augur, poſteaquam in iſtam prouinciã uenit, recordatus eſt, quid ſibi in campo Martio, comitia conſulum habenti, contra auſpicia accidiſſet; ſic tu mihi uideris in Sardinia de forma Minuciana, & de nominibus Pomponianis in otio recogitaſſe. ſed ego adhuc eminihil. Culeonis auctio facta eſt. Tuſculano emptor nemo fuit. ſi conditio ualde bona fuerit, fortaſſe non omittam. De ædificatione tua, Cyrum urgere non ceſſo: ſpero eum in officio fore: ſed omnia ſunt tardiora propter furioſæ ædilitatis expectationem: nam comitia ſine mora futura uidẽtur: edicta ſunt ad XI. cal. Febr. te tamen ſolicitum eſſe nolo: omne genus à nobis cautionis adhibebitur. De rege Alexandrino, factum eſt S. C. cum multitudine reduci, periculoſum reip. uideri. reliqua cum eſſet in ſenatu contentio, Lentulus'ne, an Pompeius reduceret, obtinere cauſam Lentulus uidebatur. in ea re nos & officio erga Lentulum mirifice, & uoluntati Pompeij præclare ſatiſfecimus. ſed per*

obtrectatores Lentuli res calumnia extracta est. conse cuti sunt dies comitiales, per quos senatus haberi non poterat. quid futurum sit latrocinio tribunorum, non diuino: sed tamē suspicor per uim rogationem Caninium perlaturum. in ea re Pompeius quid uelit, non dispicio: familiares eius quid cupiant, omnes uident. creditores uero regis aperte pecunias suppeditant contra Lentulum. sine dubio res à Lentulo remota uidetur esse, cum magno meo dolore: quanquam multa fecit, quare, si fas esset, iure ei succensere possemus. Tu, si ita expedit, uelim, quamprimum bona, & certa tempestate conscendas, ad meq; uenias. innumerabiles enim res sunt, in quibus te quotidie in omni genere desiderem. Tui, nostriq; ualent. Vale. XIIII. cal. Febr.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

SCRIPSI *ad te antea superiora. nunc cognosce, postea quæ sint acta. A' cal. Febr. legationes in idus reijciebantur. eo die res confecta non est. ad IIII. non. Milo affuit: ei Pompeius aduocatus uenit. dixit Marcellus à me rogatus. honeste discessimus. producta dies est in VIII. id. interim, reiectis legationibus in idus, referebatur de prouincijs quæstorum, & de ornandis prætoribus. sed res, multis querelis de rep. interponendis, nulla trāsacta est. Cato legem promulgauit de imperio Lentulo abrogando. uestitum filius mutauit. ad VIII. id. Milo affuit: dixit Pompeius, siue uoluit: nam, ut surrexit, operæ Clodianæ clamorem sustulerunt; idq; ei perpetua oratione contigit, non modo ut acclamatione, sed ut conuicio, & maledictis impediretur.*

retur. qui ut perorauit, (nam in eo ſane fortis fuit; non eſt deterritus; dixit omnia, atque interdum etiam ſilentio, cum auctoritate peregerat) ſed ut perorauit, ſurrexit Clodius. ei tantus clamor à noſtris, (placuerat enim referre gratiam) ut neque mente, neque lingua, neque ore conſiſteret. ea res acta eſt, cum hora VI. uix Pompeius peroraſſet, uſque ad horam VIII. cum omnia maledicta, uerſus etiam obſcœniſſimi in Clodium, & Clodiam dicerentur. ille furens, & exanguis interrogabat ſuos in clamore ipſo, quis eſſet, qui plebem fame necaret? reſpondebant operæ, Pompeius: quis Alexandriam ire cuperet? reſpondebant, Pompeius: quem ire uellent? reſpondebant, Craſſum. is aderat tum, Miloni animo non amico. hora fere IX, quaſi ſigno dato, Clodiani noſtros conſputare cœperunt. exarſit dolor. urgere illi, ut loco nos mouerent. factus eſt à noſtris impetus; fuga operarum. eiectus de Roſtris Clodius: ac nos quoque tum fugimus, ne quid in turba. ſenatus uocatus in curiam. Pompeius domum. neque ego tamen in ſenatum; né aut de tantis rebus tacerem, aut in Pompeio defendendo (nam is carpebatur à Bibulo, Curione, Fauonio, Seruilio filio) animos bonorum offenderem. res in poſterum dilata eſt. Clodius in Quirinalia produxit diem ad VII. id. ſenatus ad Apollinis fuit, ut Pompeius adeſſet. acta res eſt grauiter à Pompeio. eo die nihil perfectum eſt. ad VI. id. ad Apollinis S.C. factum eſt, ea, quæ facta eſſent ad VIII. idus, contra remp. eſſe facta. eo die Cato eſt uehementer in Pompeium inuectus, & eum oratione perpetua tanquã reum accuſauit: de me mul-

ta, me inuito, cum mea summa laude dixit, cum illius in me perfidiam increparet. auditus est magno silentio maleuolorum. respondit ei uehementer Pompeius, Crassumq; descripsit; dixitq; aperte, se munitiorem ad custodiendam uitam suam fore, quàm Africanus fuisset, quě C. Carbo interemisset. itaque magnæ mihi res iam moueri uidebantur. nam Pompeius hæc intelligit, nobiscumq; communicat, insidias uitæ suæ fieri, Catonem à Crasso sustentari, Clodio pecuniam suppeditari; utrũque & ab eo, & à Curione, Bibulo, cæterisq; suis obtrectatoribus confirmari; uehementer esse prouidendum, ne opprimatur, concionario illo populo à se prope alienato, nobilitate inimica, non æquo senatu, iuuentute improba. itaque se comparat, homines ex agris accersit. operas autem suas Clodius confirmat. manus ad Quirinalia paratur. in eo multo sumus superiores ipsius copijs. sed magna manus ex Piceno, & Gallia expectatur, ut etiam Catonis rogationibus de Milone, & Lentulo resistamus. Ad IIII. id. Sextius ab indice Cn. Nerio Pupinia de ambitu est postulatus, et eodem die à quodam M. Tullio de ui. is erat ager. domum, ut debuimus, ad eum statim uenimus, eiq; nos totos tradidimus: idq; fecimus præter hominum opinionem, qui nos ei iure succensere putabant: ut humanissimi, gratissimiq; et ipsi, & omnibus uideremur: itaq; faciemus. sed idem Nerius index edidit ad allegatos Cn. Lentulum Vatiam, et C. Cornelium. eodem die S.C. factum est, ut sodalitates, decuriatiq; discederent, lexq; de ijs ferretur, ut, quia nõ discessissent, ea pœna, quæ est de ui, tenerentur. Ad IIII. Id dixi pro Bestia de ambitu, apud Prætorem

Cn. Domitium in foro medio, maximo conuentu: incidiq; in eum locum in dicendo, cum Sextius, multis in tẽplo Castoris uulneribus acceptis, subsidio Bestiæ seruatus esset. hic προῳκονομησάμην quiddam εὐκαίρως de ijs, quæ in Sextium apparabantur crimina; & eũ ornaui ueris laudibus, magno assensu omnium. res homini fuit uehementer grata. quæ tibi eo scribo, quòd me de retinenda Sextij gratia literis monuisti. Pridie id. hæc scripsi ante lucem. eo die apud Pomponium in eius nuptijs erã cœnaturus. cætera sunt in rebus nostris, cuiusmodi tu mihi fere diffidenti prædicabas, plena dignitatis, et gratiæ: quæ quidem tua mi frater prudentia, patientia, uirtute, pietate, suauitate etiã, tibi, mihiq; sunt restituta. Domus tibi ad lucum Pisonis Liciniana conducta est. sed, ut spero, paucis mensibus post cal. Quint. in tuam cõmigrabis. tuam in Carinis mundi habitatores Camiæ conduxerunt. A te post illam Olbiensem epistolam nullas literas accepi. quid agas, & ut te oblectes, scire cupio, maximeq; te ipsum uidere quamprimum. Cura mi frater, ut ualeas: &, quanquam est hiems, tamen Sardiniam istam esse cogites. XV. cal. Mart.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

SEXTIVS noster absolutus est III. id. Mart. et, quod uehementer interfuit reip. nullam uideri in eiusmodi causa dissensionem esse, omnibus sententijs absolutus est. illud, quod tibi sæpe curæ esse intellexerã, ne cui iniquo relinqueremus uituperandi locũ, qui nos ingratos esse diceret, nisi illius peruersitatem quibusdã in rebus quamhumanissime ferremus, scito hoc nos in eo iu-

dicio consecutos esse, ut omniũ gratissimi iudicaremur: nam in defendendo moroso homine cumulatissime satisfecimus, & id quod ille maxime cupiebat, Vatinium, à quo palam oppugnabatur, arbitratu nostro concidimus, dijs, hominibusq; plaudentibus. quin etiam Paullus noster, cum testis productus esset in Sextium, confirmauit, se nomen Vatinij delaturum, si Macer Licinius cunctaretur: & Macer à Sextij subsellijs surrexit, ac se illi non defuturum affirmauit. quid quæris? homo petulans & audax Vatinius ualde perturbatus, debilitatusq; discessit. Quintus tuus, puer optimus, eruditur egregie. hoc nunc magis animaduerto, quòd Tyrannio docet apud me. Domus utriusque nostrum ædificatur strenue. redemptori tuo dimidium pecuniæ curaui. spero nos ante hiemem contubernales fore. De nostra Tullia, tui mehercule amãtissima, spero cũ Crassipede nos cõfecisse. dies erant duo, qui post Latinas habẽtur religiosi. cæteroqui cõfectum erat. Latiar erat exiturus.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

DEDERAM ad te literas antea, quibus erat scriptũ, Tulliam nostrã Crassipedi pridie non. Apr. esse despõsatã: cæteraq; de re publica, et priuata perscripserã. postea sunt hæc acta. nonis Apr. S.C. Pompeio pecunia decreta in rem frumentariam ad HS MCCCC. sed eodem die uehementer actum de agro Campano, clamore senatus prope concionali. acriorẽ causam inopia pecuniæ faciebat, & annonæ caritas. non prætermittam ne illud quidem. M. Furium Flaccum, equitem Romanum, hominem nequam, Capitolini, & Mercu-

riales de collegio eiecerunt, præsentem, ad pedes uniuscuiusque iacentem. Ad VIII. id. Aprilis sponsalia Crassipedi præbui. huic conuiuio puer optimus Quintus tuus, meusq;, quòd perleuiter commotus fuerat, defuit. Ad VI. id. Apr. ueni ad Quintum, eumq; uidi plane integrum: multumq; is mecum sermonem habuit, et perhumanum de discordijs mulierum nostrarũ: quid quæris? nihil festiuius. Pomponia autem etiam de te questa est. sed hæc coram agemus. A puero ut discessi, in aream tuam ueni. res agebatur multis structoribus. Longilium redemptorem cohortatus sum. fidem mihi faciebat, se uelle nobis placere. domus erit egregia: magis enim cerni iam poterat, quàm quantũ ex forma iudicabamus. itemq; nostra celeriter ædificabatur. eo die cenaui apud Crassipedem. cenatus, in hortos ad Pompeiũ lectica latus sum. Lucceium conuenire non potueram, quòd abfuerat. uidere autẽ uolebam, quòd erã postridie Roma exiturus, et quòd ille in Sardiniam iter habebat. hominem conueni; et ab eo petiui, ut quamprimũ te nobis redderet. statim, dixit. erat autem iturus, ut aiebat, ad III. id. Apr. ut aut Labrone, aut Pisis conscenderet. tu mi frater, simul ac ille uenerit, primam nauigationem, dummodo idonea tempestas sit, ne omiseris. ἀμφιλογίαν autẽ illã, quam tu soles dicere, bono modo desidero, sic prorsus, ut aduenientem excipiam libenter, latentem etiam nunc non excitem. Tribus locis ædifico: reliqua recõcinno: uiuo paulo liberalius, quàm solebam. opus erat, si te haberem, paulisper fabris locum dare. sed & hæc, ut spero, breui inter nos communicabimus. Res autem Romanæ sic se habent. Consul est

egregius Lentulus, non impediente collega, sic inquam bonus, ut meliorem nō uiderim. dies comitiales exemit omnes: nam etiā Latinæ instaurantur: nec tamen deerant supplicationes. sic legibus perniciosissimis obsistitur, maxime Catonis. cui tamen egregie imposuit Milo noster. nam ille uindex gladiatorum, & bestiariorum emerat de Cosconio, et Pomponio bestiarios; nec sine his armatis unquam in publico fuerat: hos alere non poterat, itaque uix tenebat. sensit Milo: dedit cuidam non familiari negotiū, qui sine suspicione emeret eam familiam à Catone. quæ simul atque abducta est; Racilius, qui unus est hoc tēpore tribunus pl. rem patefecit, eosq; homines sibi emptos esse dixit, (sic enim placuerat) & tabulam proscripsit, se familiam Catonianam uenditurum. in eam tabulam magni risus consequebantur. nunc igitur Catonem Lentulus à legibus remouit, & eos, qui de Cæsare monstra promulgarunt, quibus intercederet nemo. nam quod de Pompeio Caninius agit, sanequam refrixit: neque enim res probatur, & Pompeius noster in amicitia P. Lentuli uituperatur. et hercule non est idem: nam apud illam perditissimā, atque infimam fæcem populi propter Milonem suboffendit: et boni multa ab eo desiderant, multa reprehendunt. Marcellinus autē hoc uno mihi quidem non satisfacit, quòd eū nimis aspere tractat. quanquam id senatu non inuito facit. quo ego me libentius à curia, et ab omni parte reip. subtraho. in iudicijs ij sumus, qui fuimus. domus celebratur, ita, ut cum maxime. unū accidit imprudentia Milonis incommode, de Sex. Cœlio: quem neque hoc tempore, neque ab imbecillis accusatoribus mihi placuit

accusari. ei tres sententiæ teterrimæ in consilio defuerunt. itaque hominem populus reuocat: et retrahatur, necesse est: non enim ferunt homines; & quia, cum apud suos diceret, pene damnatus est, uident damnatū. ea ipsa in re Pompeij offensio nobis obstitit: senatorum enim urna copiose abstulit, equitum adæquauit, tribuni ærarij condemnarunt. sed hoc incommodum consolantur quotidianæ damnationes inimicorum; in quibus me perlubente Seruius allisus est, cæteri conciduntur. Cato concionatus est, comitia haberi non siturum, si sibi cum populo dies agendi essent exempti. & Appius a Cæsare non dum redierat. Tuas mirifice literas expecto. atque adhuc clausum mare scio fuisse: sed quosdam uenisse tamen Olbia dicebant, qui te unice laudarent, plurimiq; in prouincia fieri dicerent. ijdem aiebant, nunciare, te prima nauigatione transmissurum. id cupio: & quanquam te ipsum scilicet maxime, tamen etiam literas tuas expecto. Mi frater uale.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

AD I⁴ id. Apr. ante lucem hanc epistolam dictaueram, scripseramq; in itinere, ut eo die apud T. Titium in Anagnino manerem. postridie autem in Laterio cogitabam; inde, cum in Arpinati quinque dies fuissem, ire in Pompeianum, rediens aspicere Cumanū; ut, quoniam in nonas Mai. Miloni dies prodita est, prid. non. Romæ essem, teq; mi carissime, & suauissime frater ad eam diem, ut sperabam, uiderem. ædificationem Arcani ad tuum aduentum sustentari placebat. fac mi frater ut ualeas, quamprimumq; uenias. Vale.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

O' LITERAS mihi tuas iucundissimas, expectatas, ac primo quidem cum desiderio, nũc uero etiam cũ timore. atque has scito literas me solas accepisse post illas, quas tuus nauta attulit, Olbia datas. sed cætera, ut scribis, præsenti sermoni reseruentur. hoc tamen non queo differre. Idibus Mai. senatus frequens diuinus fuit in supplicatione Gabinio deneganda. adiurat Porcilius hoc nemini accidisse. foris ualde plauditur. mihi cum sua sponte iucundum, tũ iucundius, quod me absente, (est enim εἰλικρινὲς iudicium) sine oppugnatione, sine gratia nostra. eram Antij. Quod idibus, & postridie, fuerat dictum, de agro Campano actum iri, non est actum. in hac causa mihi aqua hæret. sed plura, quàm constitueram: coram enim. Vale mi optime, ac optatissime frater, & aduola. idem te nostri rogant pueri. illud scilicet: cenabis, cum ueneris. Vale.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

PLACITVRVM tibi esse librũ meum suspicabar: tam ualde placuisse, quàm scribis, ualde gaudeo. quod me admones de non curantia, suadesq; ut meminerim Iouis orationem, quæ est in extremo illo libro: ego uero memini, et illa omnia mihi magis scripsi, quàm cæteris. sed tamen postridie, quàm tu es profectus, multa nocte cum Vibullio ueni ad Pompeium: cumq; ego egissem de istis operibus, atque inscriptionibus, perbenigne mihi respondit, magnam spem attulit, cum Crasso se dixit loqui uelle, mihiq;, ut idem facerẽ, suasit. Crassum

nostra Vrania Faer. è libro quod vetere · praclare.

consulē ex senatu domum reduxi. suscepit rem, dixitq; esse, quòd Clodius hoc tēpore cuperet per se, & per Pompeium consequi: putare se, si ego eum non impedirem, posse me adipisci sine contentione, quod uellem. totū ei negotium permisi, meq; in eius potestate dixi fore. interfuit huic sermoni P. Crassus, adolescens nostri, ut scis, studiosissimus. illud autē, quod cupit Clodius, est legatio aliqua, si minus per senatum, per populum, libera, aut Bizantium, aut Brogitarum, aut utrunque. plena res nūmorum. quod ego non nimium laboro, etiam si minus assequor quod uolo. Pompeius tamen cum Crasso locutus est. uidentur negotium suscepisse. si perficiūt, optime: sin minus, ad nostrum Iouem reuertamur. Ad III. id. Mai. S. C. factum est de ambitu in Afranij sententiam; quam ego dixeram, cum tu adesses: sed, magno cum gemitu senatus, consules non sunt persecuti eorum sententias, qui, Afranio cum essent assensi, addiderunt, ut prætores ita crearentur, ut dies LX. priuati essent. eo die Catonem plane repudiarunt. quid multa? tenent omnia, idq; ita omnes intelligere uolunt. Vale.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

TV METVIS, ne me interpelles? primum, si In isto essem, tu scis quid sit interpellare. an te Ateius? mehercule mihi docere uidebaris istius generis humanitatē: qua quidem nihil utor abs te. tu uero ut me et appelles, et interpelles, & obloquare, & colloquare, uelim: quid enim mihi suauius? non mehercule quisquam μουσοπάταγος libentius sua recentia poemata legit, quàm

ego te audio quacunque de re, publica, priuata, rustica, urbana. sed mea factum est inuisa uerecundia, ut te proficiscens non tollerem. opposuisti semel ἀναντίλεκτον causam Ciceronis nostri ualetudinem: conticui. iterum Cicerones: quieui. nunc mihi iucũditatis plena epistola hoc aspersit molestiæ, quòd uideris, ne mihi molestus esses, ueritus esse, atque etiam nunc uereri. litigarẽ tecum, si fas esset. sed mehercule istuc si unquam suspicatus ero, nihil dicam aliud, nisi uerebor, ne quando ego tibi, cũ sum una, molestus sim. uideo te ingemuisse. sic fit. εἰδ' ἀρχὰς ἔζησας: nũquam enim dicam, ἵα πάσας. Marium autem nostrum in lecticam mehercule coniecissem, non illam regis Ptolemæi Anitianum: memini enim, cum hominem portarem ad Baias Neapoli octophoro Anitiano, machærophoris centum sequentibus, miros risus nos edere, cum ille ignarus sui comitatus, repente aperuit lecticam, & pene ille timore, ego risu corrui. tunc, ut dico, certe sustulissem, ut aliquando subtilitatem ueteris urbanitatis, & humanissimi sermonis attingerem. sed hominem infirmum in uillam apertam, ac ne rudem quidem etiam nunc, inuitare nolui. hoc uero mihi peculiare fuerit, hic etiam isto frui. nam illorum prædiorum scito mihi uicinum Marium lumen esse. apud Anitium, uidebimus, ut paratum sit: nos enim ita philologi sumus, ut uel cum fabris habitare possimus. habemus hanc philosophiam, non ab Hymetto, sed ab area Syra. Marius & ualetudine est, & natura imbecillior. De interpellatione, tantum sumam à uobis temporis ad scribendum, quantum dabitis: utinã nihil detis, ut potius uestra iniuria, quàm ignauia mea

tessem. De rep. nimium te laborare doleo, & meliorem ciuem esse, quàm Philoctetem, qui, accepta iniuria, illa spectacula quærebat, quæ tibi acerba esse uideo. amabo te, aduola. consolabor te, & omnem abstergebo dolorem. & adduc, si me amas, Marium: sed approperate. hortus domi est. Vale.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

EPISTOLAM *hanc conuicio efflagitarunt codicilli tui. nã res quidem ipsa, & is dies, quo tu es profectus, nihil mihi ad scribendum argumenti sane dabat. sed quemadmodum, corã cum sumus, sermo nobis deesse non solet: sic epistolæ nostræ debent interdũ hallucinari. Tenediorum igitur libertas securi Tenedia præcisa est, cum eos, præter me, & Bibulum, & Calidium, & Fauonium, nemo defenderet. De te magis ab Sipylo mentio est honorifica facta, cum te unum dicerent postulationi L. Sextij Pansæ restitisse. reliquis diebus, si quid erit quod te scire opus sit, aut etiam si nihil erit, tamen scribam quotidie aliquid. Prid. id. neque tibi, neque Pomponio deero. Lucretij poemata, ut scribis, non ita sunt multis luminibus ingenij, multæ tamen artis. sed cum ueneris, uirum te putabo, si Sallustij Empedoclea legeris, hominem non putabo.* Vale.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

GAVDEO *tibi iucũdas esse meas literas. nec tamẽ habuissem scribendi nunc quidem ullum argumentũ, nisi tuas accepissem. nam prid. id. cum Appius senatum infrequentem coegisset, tãtum fuit frigus, ut po-*

puli conuicio coactus sit nos dimittere. De Comageno rege quòd rem discusseram, mirifice mihi & per se, & per Pomponium blanditur Appius: uidet enim, hoc genere dicendi si utar in cæteris, Februarium sterilem futurum: eumq; lusi iocose satis: neque solum illud extorsi oppidulum, quod erat positum in Euphrate, et Zeugmate; sed præterea togam sum eius prætextam, quam erat adeptus Cæsare consule, magno hominum risu cauillatus. quòd nolit inquam renouare honores eosdem, quo minus togam prætextam quotannis interpellet, decernendum nihil censeo. uos autem homines nobiles, qui Busrenum prætextatũ non ferebatis, Comagenum feretis? genus uides, & locum iocandi. multa dixi in ignobilem regem, quibus totus est explosus. quo genere cõmotus, ut dixi, Appius, totum me amplexatur: nihil est enim facilius, quàm reliqua discutere. sed non faciam, ut illum offendam; ne imploret fidem Iouis hospitalis, Graios omneis conuocet, per quos mecum in gratiã rediit. Theopompo satisfaciemus. De Cæsare, fugerat me ad te scribere. uideo enim, quas tu literas expectaris: sed ille scripsit ad Balbum, fasciculum illum epistolarum, in quo fuerat & mea, & Balbi, totum sibi aqua madidum redditum esse, ut ne illud quidem sciat, meam fuisse aliquam epistolam. sed ex Balbi epistola pauca uerba intellexerat, ad quæ rescripsit his uerbis. De Cicerone uideo te quiddã scripsisse, quod ego non intellexi: quantum autem coniectura consequebar, id erat huiusmodi, ut magis optandum, quàm sperandũ putarem. Itaque postea misi eodem illo exemplo literas. iocum autem illius de sua egestate ne sis aspernatus: ad

quem ego rescripsi, nihil esse, quod posthac arcæ nostræ fiducia conturbaret: lusiq; in eo genere & familiariter, & cum dignitate. amor autem eius erga nos perfertur omnium nuncijs singularis. & literæ quidem ad id, quod expectas, fere cum tuo reditu iungentur. reliqua singulorum dierum scribemus ad te, si modo tabellarios tu præbebis. quanquam eiusmodi frigus impendebat, ut summum periculum esset, ne Appio suæ ædes urerentur. Vale.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

1 RISI *niuem atram: teq; hilari animo esse, & prompto ad iocandum, ualde me iuuat. De Pompeio, assentior tibi, uel tu potius mihi: nam, ut scis, iampridem istum canto Cæsarem. mihi crede, in sinu est, neque ego discingor. Cognosce nunc idus. Decimus erat Cœlio dies. Domitius ad numerum iudices non habuit. uereor, ne homo teter, & ferus Pola Seruius ad accusationem ueniat: nam noster Cœlius ualde oppugnatur à gēte Clodia. certi nihil est adhuc: sed ueremur. eodē igitur die Tyrijs est senatus datus frequens. frequentes contra Syriaci publicani. uehementer uexatus Gabinius: exagitati tamen à Domitio publicani, quòd eum essent cum equis prosecuti. noster Lamia paulo ferocius, cum Domitius dixisset, Vestra culpa hæc acciderunt equites Romani; dissolute enim iudicatis: Nos iudicamus, uos laudatis, inquit. actum est eo die nihil. nox diremit. Comitialibus diebus, qui Quirinalia sequūtur, Appius interpretatur, non impediri se lege Puppia, quo minus habeat senatum: & quod Gabinia sanctum sit,*

v ingeniosus. Ovid. 3 Fast. Nominis in dubio causa est. capitale vocamus Ingenium solers.

ingeniosa lex est.

etiam cogi, ex cal. Febr. usque ad cal. Mart. legatis senatum quotidie dari. ita putantur detrudi comitia in mensem Martium. sed tamen his comitialibus tribuni pl. de Gabinio se acturos esse dicunt. Omnia colligo, ut noui scribam aliquid ad te: sed, ut uides, res me ipsa deficit. itaque ad Callisthenem, & Philistum redeo: in quibus te uideo uolutatum. Callisthenis quidem uulgare, & notũ negotium, quemadmodum Graeci aliquot locuti sunt. Siculus ille capitalis, creber, acutus, breuis, pene pusillus Thucydides. sed, utros eius habueris libros, (duo enim sunt corpora) an utrosque, nescio, me magis de Dionysio delectat: ipse est enim ueterator magnus, & perfamiliaris Philisto. sed quod adscribis, aggrediaris'ne ad historiam: me auctore potes. & quoniam tabellarios sumministras, hodierni diei res gestas Lupercalibus habebis. oblecta te cum Cicerone nostro quambellissime.

Cur eum pusillum Thucydidem vocet, cognosces ex ... de oratore, è Fabio, et Halicarnasseo.

MARCUS QUINTO FRATRI S.

DUAS adhuc à te accepi epistolas, quarum alteram in ipso discessu nostro, alteram Arimino datam. plures, quas scribis te dedisse, nõ acceperam. Ego me in Cumano, & Pompeiano, praeter quàm quòd sine te, caeterũ satis cõmode oblectabam: & eram in eisdem locis usque ad cal. Iun. futurus. scribebam illa, quae dixeram, πολιτικά, spissum sane opus, & operosum: sed, si ex sententia successerit, bene erit opera posita: sin minus, in illud ipsum mare deijciemus, quod scribentes spectabamus: aggrediemur alia; quoniã quiescere nõ possumus. Tua mandata persequar diligenter, & adiungendis hominibus, & quibusdam non alienandis. maxime ue-

ro mihi curæ erit, ut Ciceronem tuum, nostrumq; uideã scilicet quotidie, sed inspiciam, quid discat, quamsæpissime: & , nisi ille contemnat, etiam magistrum me ei profitebor. cuius rei nonnullam cõsuetudinem nactus sum in hoc horum dierum otio, Cicerone nostro minore perdocendo. Tu, quemadmodum scribis, quod, etiam si non scriberes, facere te diligentissime tamen sciebam, facies, scilicet ut mea mandata digeras, persequare, conficias. ego, cum Romam uenero, nullum prætermittam Cæsaris tabellarium, cui literas ad te non dem. his diebus (ignosces) cui darem, fuit nemo ante hunc M. Orsium, equitem Romanum, nostrum, & perne cessariũ, & quòd est ex municipio Atellano, quod scis esse in fide nostra. itaque eum tibi commendo in maiorem modum, hominem domi splendidum, gratiosum etiam extra domum: quem, fac, ut tua liberalitate tibi obliges. est tribunus mil. in exercitu uestro. gratum hominem, obseruantemq; cognosces. Trebatium ut ualde ames, uehementer te rogo. Vale.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

AD IIII. non. Iun. quo die Romã ueni, accepi tuas literas datas Placentiæ, deinde alteras postridie datas Blãdenonæ, cum Cæsaris literis, refertis omni officio, diligentia, suauitate. Sunt ista quidẽ magna, uel potius maxima: habent enim uim magnam ad gloriam, & ad summã dignitatem: sed mihi crede, quem nosti, quod in istis rebus ego plurimi æstimo, id iam habeo, te scilicet primum tam inseruientem communi dignitati, deinde Cæsaris tantum in me amorem. quem omnibus ijs ho-

noribus, quos me à se expectare uult, antepono. literæ uero eius una datæ cum tuis, quarũ initium est, quàm suauis ei tuus aduentus fuerit, & recordatio ueteris amoris; deinde se effecturum, ut ego in medio dolore, ac desiderio tui, te, cũ à me abesses, potissimum secum esse lætarer; incredibiliter delectarunt. quare facis tu quidem fraterne, quòd me hortaris, sed mehercule currentem nunc quidẽ, ut omnia mea studia in istum unũ conferam. ego uero ardenti quidem studio. ac fortasse efficiam, quod sæpe uiatoribus, cum properant, euenit, ut, si serius, quàm uoluerunt, forte surrexerint, properando etiam citius, quàm si de multa nocte uigilassent, perueniant quò uelint. sic ego, quoniam in isto homine colendo tam indormiui diu, te mehercule sæpe excitante, cursu corrigam tarditatem, tum equis, tum uero, quoniam scribis poema ab eo nostrum probari, quadrigis poeticis. modo mihi date Britanniam, *quam pingam coloribus tuis, penicillo meo. sed quid ago? quod mihi tẽpus,* Romæ *præsertim, ut iste me rogat, manenti, uacuum ostenditur? sed uidero: fortasse enim, ut fit, uincet tuus amor omneis difficultates.* Trebatium *quòd ad se miserim, persalse, & humaniter etiã gratias mihi agit: negat enim, in tanta multitudine eorũ, qui una esset, quenquam fuisse, qui uadimoniũ concipere posset.* M. Curtio *tribunatum ab eo petiui; (nam* Domitius *se derideri putasset, si esset à me rogatus: hoc enim est eius quotidianum, se ne tribunum mil. quidem facere: etiam in senatu lusit,* Appium *collegam propterea isse ad* Cæsarem, *ut aliquem tribunatum auferret) sed in alterum annum. id &* Curtius *ita uolebat. Tu,*

quemadmodum

quemadmodum me censes oportere esse in rep. et in nostris inimicitijs, ita & esse, et fore auricula infima scito molliorẽ. Res Romanæ sic se habebãt. erat nõ nulla spes comitiorum, sed incerta. erat aliqua suspicio dictaturæ, ne ea quidẽ certa: summũ ociũ forense, sed senescentis magis ciuitatis, quàm acquiescentis: sentẽtia autem nostra in senatu eiusmodi, magis ut alij nobis assentiãtur, quã nosmetipsi. Ἐιχῶθ᾽ ὁ τλήμων πόλεως ἐξορχάζεται. Calamo et atramẽto temperato, charta etiã dentata res agetur: scribis enim, te meas literas superiores uix legere potuisse. in quo nihil eorũ mi frater fuit, quæ putas: neque enim occupatus erã, neque perturbatus, neque iratus alicui. sed hoc facio semper, ut, quicunque calamus in manus meas uenerit, eo sic utar, tanquã bono. Verũ attende nunc mi optime, et suauissime frater, ad ea dum rescribo, quæ tu in hac eadem breui epistola πραγματικῶς ualde scripsisti. de quo petis, ut ad te, nihil occultans, nihil dissimulãs, nihil tibi indulgẽs, germane, fraterneq; rescribã, id est utrum uoles, ut dixerimus, ad expediẽdũ te; si causa sit, cõmorere. si mi Quinte parua aliqua res esset, in qua sciscitarere, quid uellẽ: tamẽ, cum tibi permissurus essem, ut faceres, quod uelles, ego, ipse quid uellẽ, ostenderẽ. in hac uero re hoc profecto quæris, cuiusmodi illũ annũ, qui sequitur, expectã. plane aut tranquillum nobis, aut certe munitissimum: quod quotidie domus, quod forũ, quod theatri significationes declarãt: neque laborãt, quòd mea consciẽtia copiarũ nostrarũ, quòd Cæsaris, quòd Põpeij gratiã tenemus. hæc me, ut confidã, faciũt. sin aliquis erumpet amẽtis hominis furor, omnia sunt ad eum frangendũ ex-

polita et levigata. dentibus enim ad expoliendam uti solemus.

expedita. hæc ita sentio, iudico, ad te explorate scribo:. dubitare te, nõ assentatorie, sed fraterne ueto. quare suauitatis equidem nostræ fruẽdæ causa cuperẽ te ad id tẽpus uenire, quod dixeras: sed illud malo tamen, quod putas, magis etiã illa, (etenim magni æstimo me) ἀμφιλαφίαν illã tuã, et expectationem debitorũ tuorũ. illud quidem sic habeto, nihil nobis expeditis, si ualebimus, fore fortunatius. parua sunt, quæ desunt, quo nostris quidem moribus: & ea sunt ad explicandũ expeditissima. modo ualeamus. Ambitus redit immanis: nũquam fuit par. Idibus Quint. fœnus fuit Z Z ex Z coitione Memmij, quã cũ Domitio habuit. Scaurus unũ uincere. Messala flaccet. nõ dico ὑπερβολάς. uel HS cẽties cõstituũt in prærogatiua pronũciare. res ardet inuidia. Tribunicij candidati compromiserunt, HS quingenis in singulos apud M. Catonẽ depositis, petere eius arbitratu, ut, qui contra fecisset, ab eo condemnaretur. quæ quidẽ comitia gratuita si fuerint, ut putatur, plus unus Cato fuerit, quã oẽs leges, omnesq; iudices. Cũ à me literas librarij manu acceperis, ne paulũ otij me habuisse iudicato; cum autẽ mea, nullũ: sic enim habeto, nũquã me à causis, et iudicijs districtiorẽ fuisse, atque id anni tẽpore grauissimo, et caloribus maximis. sed hæc, quoniã tu ita præscribis, ferẽda sunt: neque cõmittendũ, ut aut spei, aut cogitationi uestre ego uidear defuisse: præsertim cũ, tãetsi id difficilius fuerit, tamen ex hoc labore magnã gratiã, magnãq; dignitatẽ sim collecturus. itaq; ut tibi placet, damus operã, ne cuius animũ offẽdamus, atque ut ẽt ab ijs ipsis, qui nos cũ Cæsare tã cõiũctos dolẽt, diligamur, ab æquis uero, aut etiã à propẽsis in hãc partem uehemen-

ter excolamur, et amemur. De ambitu cũ atrocissime ageretur in senatu multos dies, quòd ita erant progressi candidati consulares, ut non esset ferendum; in senatu non fui. statui ad nullam medicinam reip. sine magno præsidio accedere. quo die hæc scripsi, Drusus erat de præuaricatione à tribunis ærarijs absolutus, in summa quatuor sententijs, cũ senatores, et equites damnassent. ego eodem die post meridiem Vatiniũ aderã defensurus. ea res facilis est. comitia in mensem Septembrem reiecta sunt. Scauri iudicium statim exercebitur: cui nos non deerimus. συνδείπνους σοφοκλέους, *quanquam à te actam fabellam uideo esse festiue, nullo modo probaui. Venio nunc ad id, quod nescio an primum esse debuerit. ò iucũdas mihi tuas de Britãnia literas. timebam Oceanum: timebam litus insulæ. reliqua non equidem cõtemno, sed plus habent tamen spei, quàm timoris, magisq́; sum sollicitus expectatione ea, quàm metu. te uero* ὑπόθεσιν *scribendi egregiã habere uideo. quos tu situs, quas naturas rerum, & locorum, quos mores, quas gẽteis, quas pugnas, quem uero ipsum imperatorem habes? ego te libenter, ut rogas, quibus rebus uis, adiuuabo, et tibi uersus, quos rogas,* γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας, *mittã. sed heus tu, celari uideor à te. quo modo nam mi frater de nostris uersibus Cæsar? primum librum se legisse scripsit ad me ante, & prima sic, ut neget se ne græca quidem meliora legisse. reliqua ad quendã locum* ῥαθυμότερα*: hoc enim utitur uerbo. dic mihi uerum, num aut res, aut* χαρακτὴρ *non delectat? nihil est, quod uereare: ego enim ne pilo quidem minus me amabo. hac de re* φιλαλήθως, *et, ut soles, scribe fraterne. Vale.*

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD Q. FRATREM LIBER III.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

1 EGO ex magnis caloribus (nõ enim meminimus maiores) in Arpinati summa cũ amœnitate fluminis me refeci ludorũ diebus, Philotimo tribulibus commendatis. in Arcano ad IIII. id. Sept. fui. ibi Messidiũ cum Philoxeno, aquamq;, quã ij ducebãt non longe à uilla, belle sane fluentẽ uidi, præsertim maxima siccitate: uberioremq; aliquãto sese collecturos esse dicebant. Apud Herũ recte erat. In Manlia nõ offendi Diphilũ Diphilo tardiorẽ: sed tamen nihil ei restabat præter balnearia, et ambulationẽ, & auiarium. uilla mihi ualde placuit, propterea quòd summã dignitatẽ pauimentata porticus habebat: quod mihi denique apparuit, posteaquam & ipsa tota patet, et columnæ politæ sunt. totũ in eo est, quod mihi erit curæ, tectoriũ ut continuum sit. pauimenta recte fieri uidebantur. cameras quasdã non probaui, mutariq; iussi. quo loco in porticu, te scribere aiunt, ut atriolũ fiat: mihi, ut est, magis placebat: neque enim satis loci esse uidebatur atriolo; neque fere solet nisi in ijs ædificijs fieri, in quibus est atrium maius; nec habere poterat adiuncta cubicula, & eiusmodi membra. nunc hoc uel honestate testudinis, uel ualde boni æstiuum locum obtinebit. tu tamen, si aliter sentis, rescribe quamprimum. in balnearijs assa in alterum apodyterij angulum promoui, propterea

quòd ita erant posita, ut eorum uaporarium, ex quo ignis erumpit, esset sub tectũ cubiculi. subgrande cubiculum autem, & hibernũ altum ualde probaui, quòd ampla erant, & loco posita ambulationis uno latere, eo quod est proximum balnearijs. columnas neque rectas, neque è regione Diphilus collocarat. eas scilicet demolietur; aliquando perpendiculo, & linea discet uti. omnino spero paucis mensibus opus Diphili perfectum fore: curat enim diligentissime Cæsius, qui tum mecum fuit. ex eo loco recta Vitularia uia profecti sumus in Fufidianum fundum, quem tibi proximis nuncijs Arpini de Fufidio HS CCCIↃↃↃ∞ emeramus. ego locũ æstate umbrosiorem uidi nunquam, permultis locis aquam profluentem, & eam uberem. quid quæris? iugera L prati Cæsius irrigaturum facile te arbitrabatur. equidẽ hoc, quod melius intelligo, affirmo; mirifica suauitate te uillam habiturum, piscina, & salientibus additis, palæstra, & silua uiridicata. fundum audio te hunc Bouilianum uelle retinere. de eo quid uideatur, ipse cõstitues. Cæsius aiebat, aqua dempta, & eius aquæ iure constituto, & seruitute fundo illi imposita, tamen nos pretium seruare posse, si uendere uellemus. Messidium mecum habui. is se ternis nũmis in pedem tecum transegisse dicebat: sese autem mensum pedibus aiebat passuum CCCC∞. mihi plus uisum est. sed præstabo, sumptum nusquam melius posse poni. Chilonem arcesseram Venafro. sed eo ipso die quatuor eius conseruos, & discipulos Venafri cuniculus oppresserat. idibus Sept. in Laterio fui: uiam perspexi: quæ mihi ita placuit, ut opus publicum uideretur esse, præter CL

ter C L passus: sum enim ipse mensus ab eo ponticulo, qui est ad Furinæ Satricum uersus. eo loco puluis, non glarea iniecta est: & mutabitur: & ea uiæ pars ualde accliuis est. sed intellexi aliter duci non potuisse, præsertim cũ tu neque per Locustæ, neque Varronis uelles ducere. Veluinus ante suum fundum prope min uerat: Locusta non attigerat: quem ego Romæ aggrediar, &, ut arbitror, commouebo: & simul M. Taurum, quem tibi audio promisisse, qui nũc Romæ erat, de aqua per fundum eius ducenda rogabo. Nicephorum uillicum tuum sane probaui: quæsiuiq; ex eo, ecquid ei de illa ædificatiuncula Laterij, de qua mecum locutus es, mandauisses. tum is mihi respondit, se ipsum eius operis HS X M conductorem fuisse; sed te postea multa addidisse ad opus, nihil ad pretium, itaq; id se omisisse. mihi hercule ualde placet, te illa, ut constituebas, addere. quanquam ea uilla, quæ nunc est, tãquam philosophia uidetur esse, quæ obiurget cæterarum uillarum insaniam. ueruntamen illud additum delectabit. topiarium laudaui: ita omnia conuestit edera, quà basim uillæ, quà intercolumnia ambulationis; ut deniq; illi palliati topiariam facere uideantur, & ederam uendere. iam ἀποδυτηρίῳ nihil alsius, nihil muscosius. habes fere de rebus rusticis. Vrbanam expolitionem urget ille quidem & Philotimus, & Cincius, sed etiam ipse crebro interuiso, quod est facile factu. quam ob rem ea te cura liberatum uolo. De Cicerone, quòd me semper rogas, ignosco equidem tibi, sed tu quoque mihi uelim ignoscas: non enim concedo tibi, plus ut illum ames, quàm ipse amo. atque utinam his diebus in Arpinati, quod &

ipse cupierat, & ego non minus, mecum fuisset. quod ad Pomponiam, si tibi uidetur, scribas uelim, cum aliquò exibimus, eat nobiscum, puerumq; ducat. clamores efficiam, si eum mecum habuero otiosum: nam Romæ respirandi non est locus. id me scis antea gratis tibi esse pollicitum: quid nunc putas, tanta abs te mihi mercede proposita? uenio nunc ad tuas literas: quas pluribus epistolis accepi, dum sum in Arpinati: nam mihi uno die tres sunt redditæ, & quidem, ut uidebantur, eodem abs te datæ tempore, una pluribus uerbis, in qua primum erat, quòd antiquior dies in tuis fuisset ascripta literis, quàm in Cæsaris. id facit Oppius non nunquam necessario, ut, cum tabellarios cõstituerit mittere, literasq; à nobis acceperit, aliqua re noua impediatur, & necessario serius, quàm constituerat, mittat, neque nos datis iam epistolis diem commutari curemus.

Scribis de Cæsaris summo in nos amore. hunc & tu fouebis, & nos, quibuscunque poterimus rebus, augebimus. De Pompeio, & facio diligenter, et faciam, quod mones. Quod tibi mea permissio mansionis tuæ grata est, id ego summo meo dolore, et desiderio, tamen ex parte gaudeo. In Hippodamis, et non nullis alijs arcessendis quid cogites, non intelligo. nemo istorum est, quin abs te munus, fundi suburbani instar, expectet. Trebatium uero meum quòd istò admisceas, nihil est. ego illum ad Cæsarem misi: qui mihi iam satisfecit: si ipsi minus, præstare nihil debeo; teq; item ab eo uindico, et libero. Quòd scribis te à Cæsare quotidie plus diligi, immortaliter gaudeo. Balbum uero, qui est istius rei, quemadmodum scribis, adiutor, in oculis fero. Trebo-

rilum meum à te amari, teq; ab illo, pergaudeo. De tribunatu quod scribis, ego uero nominatim petiui Curtio, & mihi ipse Cæsar nominatim Curtio paratum esse rescripsit, meamq; in rogando uerecundiã obiurgauit. si cui præterea petiero, (id quod etiã Oppio dixi, ut ad illum scriberet) facile patiar mihi negari; quoniam illi, qui molesti sunt, sibi negari à me non facile patiuntur. ego Curtium, id quod ipsi dixi, non modo rogatione, sed etiam testimonio tuo diligo, quòd literis tuis studium illius in salutem nostram facile perspexi. De Britannicis rebus, cognoui ex tuis literis nihil esse, nec quod metuamus, nec quod gaudeamus. De publicis negotijs, quæ uis ad te Tironem scribere, negligentius ad te ante scribebam, quòd omnia minima maxima ad Cæsarem mitti sciebam. Rescripsi epistolæ maxime: audi nunc de minuscula: in qua primum est de Clodij ad Cæsarẽ literis: in quo Cæsaris consilium probo, quòd tibi amantissime petenti ueniam non dedit, uti ullum ad illam furiam uerbum rescriberet. alterum est de Caluenti Marij oratione. quod scribis, miror, tibi placere me ad eum rescribere, præsertim cum illam nemo lecturus sit, si ego nihil rescripsero; meam in illum pueri omnes tanquã dictata perdiscant. Libros meos, quos expectas, incohaui, sed conficere non possum his diebus. Orationes efflagitatas pro Scauro, et pro Plancio absolui. Poema ad Cæsarem, quod composueram, incidi. tibi quod rogas, quoniam ipsi fontes iam sitiũt, si quid habebo spatij, scribam. Venio ad tertiam. Balbum quòd ais mature Romam bene comitatum esse uenturum, mecumq; assidue usque ad id. Mai. futurum, id mihi pergratum

perq; iucundum erit. Quod me in eadem epistola, sicut sæpe antea, cohortaris ad ambitionem, & ad laborem: faciam equidem. sed quãdo uiuemus? Quarta epistola mihi reddita est id. Sept. quã ad IIII. idus Sext. ex Britannia dederas. in ea nihil sane erat noui, præter Erigonam: quam si ab Oppio accepero, scribam ad te quid sentiam: nec dubito, quin mihi placitura sit. &, quod præterij, de eo, quem scripsisti de Milonis plausu scripsisse ad Cæsarem, ego uero facile patior, ita Cæsarẽ existimare, illum quammaximum fuisse plausum. & prorsus ita fuit: & tamen ille plausus, qui illi datur, quodam modo nobis uidetur dari. Reddita est etiã mihi peruetus epistola, sed sero allata, in qua de æde Telluris, & de porticu Catuli me admones. fit utrunque diligenter. ad Telluris quidem etiam tuam statuam locaui. item de hortis, quod me admones; nec fui unquã ualde cupidus, & nunc domus suppeditat mihi hortorũ amœnitatẽ. Romã cum uenissem ad XIII. cal. Oct. absolutum offendi in ædibus tuis tectũ; quod super conclauia non placuerat tibi esse multorũ fastigiorum. id nunc honeste uergit in tectũ inferioris porticus. Cicero noster, dum ego adsum, non cessauit apud rhetorem. de eius eruditione quòd labores, nihil est: quoniam ingeniũ eius nosti; studium ego uideo; cætera eius suscipio, ut me putem præstare debere. Gabinium tres adhuc factiones postulant, L. Lẽtulus, flaminis filius, qui iam de maiestate postulauit; Ti. Nero, cum bonis subscriptoribus; C. Memmius trib. pl. cum L. Capitone. ad urbem accessit ad XII. cal. Oct. nihil turpius, nec desertius. sed his iudicijs nihil audeo conficere. quòd Cato non ualebat,

Cato non ualebat, adhuc de pecunijs repetundis nō erat postulatus. Pompeius à me ualde contendit de reditu in gratiam, sed adhuc nihil profecit, nec, si ullam partem libertatis tenebo, proficiet. Tuas literas uehementer expecto. Quod scribis, te audisse, in candidatorum consularium coitione me interfuisse: id falsum est: eiusmodi enim pactiones in ea coitione factæ, quas postea Memmius patefecit, ut nemo bonus interesse debuerit: & simul mihi committendum non fuit, ut ijs coitionibus interessem, quibus Messalla excluderetur: cui quidem uehementer satisfacio rebus omnibus, ut arbitror, etiam Memmio. Domitio ipsi multa iam feci, quæ uoluit, quæq; à me petiuit. Scaurum beneficio defensionis ualde obligaui. adhuc erat ualde incertum, & quando comitia, & qui consules futuri essent. Cum hanc iam epistolam complicarem, tabellarij à uobis uenerunt ad XI. cal Sept. uicesimo die. ò me solicitum, quantum ego dolui in Cæsaris suauissimis literis: sed quo erant suauiores, eo maiorem dolorem illius ille casus afferebat. Sed ad tuas uenio literas. primum tuam remansionem etiam atque etiam probo, præsertim cum, ut scribis, cum Cæsare communicaris. Oppium miror quidquam cum Publilio: mihi enim non placuerat.

Quod interiore epistola scribis, me Idibus Sept. Pompeio legatum iri: id ego non audiui; scripsiq; ad Cæsarem, Vibullium Cæsaris mandata de mea mansione ad Pompeium pertulisse, nec ad Oppium. quo consilio? quanquā Oppiū ego tenui, quòd priores partes Bibuli erant: cum eo enim coram Cæsar egerat, ad Oppium scripserat. ego uero nullas δευτέρας φροντίδας habere pos-

ſum in Cæſaris rebus. ille mihi ſecundum te, & liberos noſtros ita eſt, ut ſit pene par. uideor id iudicio facere: iam enim debeo: ſed tamen amore ſum incenſus. Cum ſcripſiſſem hæc infima, quæ ſunt mea manu, uenit ad nos Cicero tuus ad cœnam, cum Pomponia foris cœnaret, deditq; mihi epiſtolam legendam tuam, quam paulo ante acceperat ab Ariſtophane meo, ualde mehercule et ſuauem, & grauem; qua ſum admodũ delectatus. dedit etiam alteram illam mihi, qua iubes eum mihi eſſe affixum, tanquam magiſtro. quàm illum epiſtolæ illæ delectarunt? quàm me? nihil puero illo ſuauius, nihil noſtri amantius. hæc inter cœnam Tironi dictaui, ne mirere alia manu eſſe. Annali literæ tuæ pergratæ fuerunt, quòd & curares de ſe diligenter, & tamen conſilio ſe ueriſſimo iuuares. P. Seruilius pater ex literis, quas ſibi à Cæſare miſſas eſſe dicebat, ſignificabat, ualde te ſibi gratum feciſſe, quòd de ſua uoluntate erga Cæſarem humaniſſime, diligentiſſimeq; locutus eſſes. Cum Romam ex Arpinati reuertiſſem, dictum mihi eſt, Hippodamum ad te profectum eſſe. nõ poſſum ſcribere, me miratum eſſe, illum tam inhumaniter feciſſe, ut ſine meis literis ad te proficiſceretur: illud ſcribo, mihi moleſtum fuiſſe: iam enim diu cogitaueram, ex eo, quod tu ad me ſcripſeras, ut, ſi quid eſſet, quod ad te diligentius perferri uellem, illi darem: quòd mehercule hiſce literis, quas uulgo ad te mitto, nihil fere ſcribo, quod ſi in alicuius manus inciderit, moleſte ferendum ſit. Minucio me, & Saluio, & Labeoni reſeruabam. Labeo autem tarde proficiſcetur, aut hic manebit. Hippodamus ne num quidem quid uellem rogauit. T. Pinarius ama-

bilem ad me de te literas mittit, se maxime literis, sermonibus, cœnis denique tuis delectari. is homo semper me delectauit, fraterq; eius mecũ est multũ. quare, ut instituisti, cõplectere adolescentem. Quòd multos dies epistolam in manibus habui propter commorationem tabellariorũ, ideo multa coniecta sunt, aliud alio tempore, uelut hoc. T. Anitius mihi sæpe iã dixit, sese tibi suburbanum, si quod inuenisset, non dubitaturum esse emere. in eius sermone ego utrunque soleo admirari; et te de suburbano emendo, cum ad illum scribas, non modo ad me non scribere, sed etiam aliam in sententiam scribere; & , cum ad illum scribas, nihil te recordari de se, de epistolis illis, quas in Tusculano eius mihi ostendisti, nihil de præceptis Epicharmi. γνῶθι, πῶς ἄλλῳ κέχρηται. totum denique uultum, animum, sermonem eius, quemadmodum coniicio, quasi. sed hæc tu uideris. de suburbano, cura ut sciam quid uelis: & simul, ne quid ille turbet, uide. quid præterea? quid? etiam. Gabinius ad IIII. cal. Oct. noctu in urbem introiuit, & hodie hora octaua, cum edicto C. Alfij de maiestate eum adesse oporteret, concursu magno, & odio uniuersi populi pene afflictus est. nihil illo turpius. proximus est tamen Piso. itaque mirificum ἐμβόλιον cogito in secundum meorum librorum inducere, dicentem Apollinem in consilio deorum, qualis reditus duorum imperatorum futurus esset, quorum alter exercitum perdidisset, alter uendidisset. Ex Britannia Cæsar ad me cal. Sept. dedit literas, quas ego accepi ad IIII. cal. Oct. satis commodas de Britannicis rebus: quibus, ne admirer, quòd à te nullas acceperim, scribit, se sine te fuisse, cum

ad mare accesserit. ad eas ego literas nihil scripsi, ne gratulandi quidem causa, propter eius luctum. Te oro etiam atque etiam, mi frater, ut ualeas.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

AD VI. *id. Oct. Saluius Ostiã uesperi naui profectus erat cum ijs rebus, quas tibi domo mitti uolueras. eodem die Gabinium ad populum luculente calefecerat Memmius, sic ut Calidi o uerbũ facere pro eo non licuerit. postridie autẽ eius diei, qui erat tum futurus, cum hæc scribebam ante lucem, apud Catonẽ erat diuinatio in Gabiniũ futura inter Memmiũ, & Ti. Neronem, et C. et L. Antonios M. F. putabamus fore, ut Mẽmio daretur: etsi erat Neronis mira cõtentio. quid quæris? probe premitur, nisi noster Põpeius, dijs, hominibusq; inuitis, negotium inuertit. cognosce nunc hominis audaciã, & aliquid in rep. perdita delectare. cum Gabinius, quacunque ueniebat, triumphum se postulare dixisset, subitoq; bonus imperator noctu urbem hostium plane inuasisset, in senatum se non committebat. interim ipso decimo die, quo ipsum oportebat hostium numerum, & militum renunciare, in re hæsit, summa infrequentia: cum uellet exire, à consulibus retentus est: introducti publicani. homo undique actus, cũ à me maximè uulneraretur, non tulit, & me trementi uoce exulem appellauit. hic, ò dij, nihil unquam honorificentius nobis accidit, consurrexit senatus cum clamore ad unum, sic, ut ad corpus eius accideret: pari clàmore, atque impetu publicani. quid quæris? omnes tanquam si tu esses, ita fuerunt. nihil hominũ sermone foris clarius. ego tamẽ*

teneo ab accusando, uix mehercule, sed tamen teneo, uel quòd nolo cũ Pompeio pugnare, (satis est, quod instat de Milone) uel quò d iudices nullos habemus. ἀπότευγμα formido. addo etiã maleuolentiã hominũ; et timeo, ne illi me accusante aliquid accidat: nec despero rem et sine me, & non nihil per me confici posse. De ambitu postulati sunt omnes, qui cõsulatũ petunt, à Memmio Domitius, a Q. Curtio, bono et erudito adolescente, Memmius a Q. Pompeio Messalla, a Triario Scaurus. magna res in motu est, propterea quòd aut hominum, aut legum interitus ostenditur. opera datur, ut iudicia ne fiant. res uidetur spectare ad interregnum. Consules comitia habere cupiunt, rei nolunt, et maxime Memmius, quòd Cæsaris aduentu sperat se futurum consulem: sed mirũ in modum iacet. Domitius cũ Messalla certus esse uidebatur. Scaurus refrixerat. Appius sine lege curiata confirmat se Lentulo nostro successurum: qui quidem mirificus illo die, quod pene præterij, fuit in Gabinium: accusauit maiestatis: nomina data, cũ ille uerbum nullum. habes forensia. Domi recte, & ipsa domus a redemptoribus tractatur non indiligenter. Vale.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

OCCVPATIONVM mearum signũ tibi sit librarij manus. diẽ scito esse nullum, quo die non dicam pro reo. ita, quidquid conficio, aut cogito, in ambulationis fere tempus confero. negotia nostra sic se habent: domestica uero, ut uolumus. ualent pueri, studiose discunt, diligenter docẽtur, et nos, et inter se amant. expolitione utriusque nostrũ sunt in manibus, sed tua ad perfectũ

iam res est rustica Arcani, et Laterij. præterea de aqua & uia nihil prætermisi quadá epistola, quin enucleate ad te perscriberem sed me illa cura solicitat, angitq; uehemẽter, quòd dierũ iam amplius L interuallo nihil à te, nihil à Cæsare, nihil ex istis locis non modo literarũ, sed ne rumoris quidẽ affluxit. me autẽ iam et mare istuc, et terra solicitat: neq; desino, ut fit in amore, ea, quæ minime uolo, cogitare. quare non equidẽ iam te rogo, ut ad me de te, de rebus istis scribas (nunquam enim, cum potes, prætermittis) sed hoc te scire uolo, nihil fere me unquam ita expectasse, ut, cũ hæc scribebam, literas tuas. Nunc cognosce ea, quæ sunt in rep. Comitiorum quotidie singuli dies tolluntur obnunciationibus, magna uoluntate bonorum omnium: tanta inuidia sunt cõsules propter suspicionem pactorum à candidatis præmiorum. cádidati cõsulares quatuor omnes rei. causæ sunt difficiles: sed enitemur, ut Messalla noster saluus sit: quod est etiá cũ reliquorũ salute cõ iunctum. Gabinium de ambitu reum fecit P. Sylla, subscribente priuigno Memmio, fratre Cæcilio, Sylla filio. contra dixit L. Torquatus, omnibusq; libentibus nõ obtinuit. quæris, quid fiet: sciemus de maiestate triduo: quo quidem in iudicio odio premitur omnium generum, maxime testibus ceditur: accusatoribus frigidissimis utitur. consilium uarium, quæsitor grauis, et firmus Alfius, Pompeius uehemens in iudicibus rogandis. quid futurum sit, nescio: locum tamen illi in ciuitate non uideo. animum præbeo ad illius perniciem moderatum, ad rerum euentum lenissimum. habes fere de omnibus rebus. unum illud addam. Cicero tuus, nosterq; summo studio est

Pæonij sui rhetoris, hominis, opinor, ualde exercitati, & boni: sed nostrum instituendi genus esse paulo eruditius, et θητικώτερον, nō ignoras. quare neque ego impediri Ciceronis iter, atque illam disciplinā uolo: & ipse puer magis illo declamatorio genere duci, & delectari uidetur, in quo quoniam ipsi quoque fuimus, patiamur illum ire nostris itineribus: eodem enim peruenturū esse confidimus. sed tamen, si nobiscum eum rus aliquo eduxerimus, in hanc nostram rationem, consuetudinemq; inducemus: magna enim nobis à te proposita merces est: quam certe nostra culpa nunquam minus assequemur. Quibus in locis, & qua spe hiematurus sis, ad me quamdiligentissime scribas, uelim. Vale.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

GABINIVS absolutus est. omnino nihil accusatore Lentulo, subscriptoribusq; eius infantius: nihil illo cōsilio sordidius. sed tamen, nisi incredibilis cōtentio, preces Pompeij, dictaturæ etiam rumor plenus timoris fuisset, ipsi Lētulo non respōdisset, qui cum illo accusatore, illoq; consilio sentētijs condemnatus sit XXXI, cū LXX tulissent. est omnino tam graui fama hoc iudicium, ut uideatur reliquis iudicijs periturus. et maxime de pecunijs repetundis. sed uides nullam esse remp. nullum senatum, nulla iudicia, nullam in ullo nostrum dignitatē. quid plura de iudicibus? duo prætorij sederūt, Domitius Caluinus; is aperte absoluit, ut omnes uiderent: et Cato; is, diruptis tabellis, de circulo se subduxit, et Pōpeio primus nūciauit. aiunt nō nulli, itē, Sallustius me oportuisse accusare. his ego iudicibus committerem? quid

quid essem, si me agente esset elapsus? sed me alia mo-uerunt. non putasset sibi Pōpeius de illius salute, sed de sua dignitate mecum esse certamen: in urbem introis-set: ad inimicitias res uenisset: cum Aesernino Samni-tes Pacideianus comparatus viderer: auriculā fortasse mordicus abstulisset: cum Clodio quidem certe rediisset in gratiam. ego uero meum consilium, si præsertim tu non improbas, uehementer approbo. ille cum à me sin-gularibus meis studijs ornatus esset; cumq; ego illi nihil deberem, ille mihi omnia; tamen in rep. me à se dissen-tientem non tulit, (nihil dicam grauius) & minus po-tens eo tempore, quid in me florentem posset, ostendit. nunc, cum ego ne curem quidem multum posse, res qui-dem publica certe nihil possit, unus ille omnia; cum illo ipso contenderem? sic enim faciendum fuisset. non exi-stimo te putare id mihi suscipiendum fuisse. alterutrū, inquit idem Sallustius, defendisses, idq; Pompeio conten-denti dedisses: etenim uehementer orabat. lepidū ami-cum Salustium, qui mihi aut inimicitias putet periculo-sas subeundas fuisse, aut infamiam sempiternam. ego uero hac mediocritate delector. ac mihi illud iucundum est, quod, cum testimonium secundum fidem, et religio-nem grauissime dixissem, reus dixit, si in ciuitate licuis-set sibi esse, mihi se satisfacturum, neque me quidquam interrogauit. De uersibus, quos tibi à me scribi uis, deest mihi quidem opera, quæ non modo tempus, sed etiam animum uacuū ab omni cura desiderat: sed abest etiam ἐνθουσιασμὸς: non enim sumus omnino sine cura ue-nientis anni, etsi sumus sine timore. simul et illud (sine ulla mehercule ironia loquor) tibi istius generis in scri-

bendo priores parteis tribuo, quàm mihi. De bibliotheca tua græca supplenda, libris commutandis, latinis comparandis, ualde uelim ista confici, præsertim cum ad meum quoque usum spectent. sed ego, mihi ipsi ista per quem agam, non habeo: neque enim uenalia sunt, quæ quidem placeant, & confici nisi per hominem & peritum, & diligentem non possunt. Chrysippo tamen imperabo, & cum Tyrannione loquar. De fisco quid egerit Scipio, quæram. quod uidebitur rectum esse, curabo. De Ascanione, tu uero, quod uoles, facies: me nihil interpono. De suburbano, quòd non properas, laudo: ut tu habeas, hortor. hæc scripsi ad VIII. cal. Nou. quo die ludi committebantur, in Tusculanum proficiscens, ducensq; mecum Ciceronem meum in ludum discendi, non lusionis, ea re non longius, quàm uellem, quòd Pomptino ad triumphum ad III. non. Nou. uolebam adesse: etenim erit nescio quid negotioli: nam Cato, et Seruilius prætores prohibituros se minantur: nec, quid possint, scio: ille enim et Appium consulem secum habebit, & prætores, & tribunos pl. sed minantur tamen, in primisq; ἀρῆν πνέων Q. Scæuola. Cura mi suauissime, & carissime frater, ut ualeas.

IIII

MARCVS QVINTO FRATRI S.

QVOD quæris, quid de illis libris egerim, quos, cũ essem in Cumano, scribere institui: non cessaui, neque cesso: sed sæpe iam scribendi totũ consilium, rationemq; mutaui: nam iam duobus factis libris (in quibus nouendialibus ijs ferijs, quæ fuerunt Tuditano, & Aquilio consulibus, sermo est à me institutus Africani, paulo

ante mortem, & Lælij Phili, Manilij, Q. Tuberonis, & Lælij generorum Fannij, et Scæuolæ; sermo autem in nouem & dies, & libros distributus de optimo statu ciuitatis, & de optimo ciue: sane texebatur opus luculenter, hominumq; dignitas aliquantum orationi ponderis afferebat) hi libri cum in Tusculano mihi legerentur, audiente Sallustio, admonitus sum ab illo, multo maiore auctoritate illis de rebus dici posse, si ipse loquerer de rep. præsertim cum essem non Heraclides Ponticus, sed consularis, & is, qui in maximis uersatus in rep. rebus essem: quæ tam antiquis hominibus attribuerem, ea uisum iri ficta esse: oratorum sermonem in illis nostris libris, quòd esset de ratione dicendi, belle à me remouisse, ad eos tamen retulisse, quos ipse uidissem: Aristotelem denique, quæ de rep. & præstante uiro scribat, ipsum loqui. commouit me, & eo magis, quòd maximos motus nostræ ciuitatis attingere non poterá, quòd erant inferiores, quàm illorum ætas, qui loquebantur. ego autem id ipsum tum eram secutus, ne, in nostra tempora incurrens, offenderem quempiam. nunc & id uitabo, & loquar ipse tecum, & tamen illa, quæ institueram, ad te, si Romam uenero, mittam: puto enim te existimaturum, à me libros illos non sine aliquo meo stomacho esse relictos. Cæsaris amore, quem ad me perscribit, unice delector: promissis ijs, quæ ostendit, non ualde pendeo: nec honores sitio, nec desidero gloriam: magisq; eius uoluntatis perpetuitatem, quàm promissorum exitum expecto: uiuo tamen in ea ambitione, & labore, tanquam id, quod non postulo, expectem. Quod me de faciendis uersibus rogas: incredibile est mi frater,

quàm egeam tempore: nec ſane ſatis commoueor animo ad ea, quæ uis, canenda. ὑποθέσεις uero, & ea quæ ipſe ego ne cogitando quidem conſequor, tu, qui omneis iſto eloquendi, & exprimendi genere ſuperaſti, à me petis? facerem tamen, ut poſſem: ſed, quod te minime fugit, opus eſt ad poema quadam animi alacritate, quàm plane mihi tempora eripiunt. abduco equidem me ab omni reip. cura, dedóq; literis: ſed tamen indicabo tibi, quod mehercule in primis te celatum uolebam: angor mi ſuauiſſime frater, angor, nullam eſſe remp. nulla iudicia, noſtrúmq; hoc tempus ætatis, quod in illa auctoritate ſenatoria florere debebat, aut forenſi labore iactari, aut domeſticis literis ſuſtentari. illud uero, quod à puero adamaram, αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων, totum occidiſſe: inimicos à me partim non oppugnatos, partim etiam eſſe defenſos: meũ non modo animum, ſed ne odium quidem eſſe liberum: unumq; ex omnibus Cæſarem eſſe inuentũ, qui me tantum, quantum ego uellem, amaret; aut etiam, ſicut alij putant, hunc unum eſſe, qui uellet. quorum tamen nihil eſt eiuſmodi, ut ego me non multa conſolatione quotidie leniam. ſed illa erit conſolatio maxima, ſi una erimus. nunc ad illa uel grauiſſimũ accedit tui deſideriũ. Gabinium ſi, ut Panſa putat oportuiſſe, defendiſſem, concidiſſem. qui illũ oderunt, (ij ſunt toti ordines) propter quem oderunt, me ipſum odiſſe cœpiſſent. tenui me, ut puto, egregie: tantum ut facerem, quantum omnes uiderent. et in omni ſumma, ut mones, ualde me ad ocium, pacemq; conuerto. De libris, Tyrannio eſt ceſſator: Chryſippo dicam: ſed res operoſa eſt, & hominis

perdiligentis: sentio ipse, qui in summo studio nihil assequor. de latinis uero quò me uertã, nescio: ita mendose & scribuntur, et ueneunt: sed tamen, quod fieri poterit, non negligam. Cerbrius, ut ante ad te scripsi, Romæ est: & qui omnia adiurant, debere tibi ualde renunciant. ab ærario puto confectum esse, dum absum.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

QVATVOR tragœdias XVI. diebus absoluisse cum scribas, tu quidquam ab alio mutuaris? & πλέον quæris, cum Electram, & Troadem scripseris? cessator esse noli, & illud, γνῶθι σεαυτὸν, noli putare ad arrogantiam minuendam solum esse dictum, uerũ etiam ut bona nostra norimus. sed & istas, & Erigonã mihi uelim mittas. habes duas epistolas proximas. Vale.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

ROMAE, et maxime Appia ad Martis mira proluuies: Crassipedis ambulatio ablata; horti, tabernæ plurimæ: magna uis aquæ usque ad piscinã publicã. uiget illud Homeri, ἤματ᾽ ὀπωρινῷ, ὅτε λαβρότατον χέει ὕδωρ Ζεὺς. cadit enim in absolutioné Gabinij, ὅτε δή γ᾽ ἄνδρεσσι κοτεσσάμενος χαλεπήνῃ: οἳ βίῃ εἰν ἀγορῇ σκολιὰς κρίνωσι θέμιστας, ἐκ δὲ δίκην ἐλάσωσι, θεῶν ὄπιν οὐκ ἀλέγοντες. sed hæc nõ curare decreui. Romã cũ uenero, quæ perspexero, scribam ad te, et maxime de dictatura, et ad Labienũ, et ad Ligurium literas dabo. hanc scripsi ante ad lycnuchũ ligneolum; qui mihi erat periucundus, quòd eum te aiebant, cũ esses Sami, curasse faciendum. Vale mi suauissime, & optime frater.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

SVPERIORI epistolæ quod respondeam, nihil est: quæ plena stomachi, et querelarũ est: quo in genere alteram quoque te scribis pridie Labieno dedisse, qui adhuc nõ uenerat: deleuit enim mihi omnẽ molestiam recẽtior epistola. tantũ te & moneo, & rogo, ut in istis molestijs, et laboribus, & desiderijs recordere, consilium nostrum quod fuerit profectionis tuæ. nõ enim commoda quædã sequebamur parua, ac mediocria. quid enim erat quod discessu nostro emendum putaremus? præsidium firmissimũ petebamus ex optimi, et potentissimi uiri beneuolentia ad omnẽ statum nostræ dignitatis. plura ponuntur in spe, quàm in pecunijs: reliqua ad iacturam struentur. quare, si crebro referes animũ tuum ad rationem & ueteris consilij nostri, & spei, facilius istos militiæ labores, cæteráq;, quæ te offendunt, feres, et tamẽ, cũ uoles, depones. sed eius rei maturitas nequedum uenit, et tamen iam appropinquat. Etiam illud te admoneo, ne quid ullis literis cõmittas, quod si prolatum sit, moleste feramus. multa sunt, quæ ego nescire malo, quã cũ aliquo periculo fieri certior. plura ad te uacuo animo scribã, cum, ut spero, se Cicero meus belle habebit. tu uelim cures, ut sciã, quibus nos dare oporteat eas, quas ad te deinde literas mittemus, Cæsaris ne tabellarijs, ut is ad te protinus mittat, an Labieno: ubi enim isti sint Neruij, et quàm longe absint, nescio. De uirtute, et grauitate Cæsaris, quam in summo dolore adhibuisset, magnã ex epistola tua accepi uoluptatem. Quod me institutum ad illum poema iubes perficere: etsi distentus cũ opera,

tum animo sum multo magis, quoniam tamen ex episto la, quàm ad te miserã, cognouit Cæsar me aliquid esse exorsum, reuertar ad institutũ, idq; perficiam his supplicationum otiosis diebus: quibus Messallam iam nostrum, reliquosq; molestia leuatos uehementer gaudeo: eumq; quòd certum consulẽ cum Domitio numeratis, nihil à nostra opinione dissentitis. ego Messallã Cæsari præstabo. sed Mẽmius in aduentu Cæsaris habet spem. in quo illum puto errare. hic quidem friget. Scaurum autem iam pridẽ Pompeius abiecit: res prolatæ: ad interregnum comitia adducta: rumor dictatoris, iniucundus bonis; mihi etiam magis, quæ loquuntur. sed tota res & timetur, & refrigescit. Pompeius planè se negat uelle. antea ipse mihi non negabat. Hirrus auctor fore uidetur: ò dij, quàm ineptus, quàm se ipse amans sine riuali. Crassum Iunianũ, hominem mihi debitum per me, deterruit. uelit, nolit, scire difficile est. Hirro tamẽ agente nolle se non probabit. aliud hoc tempore de rep. nihil loquebantur: agebatur quidem certe nihil. Serrani Domestici filij funus perluctuosum fuit. ad IIII. cal. Dec. laudauit pater scripto meo. Nunc de Milone. Pompeius ei nihil tribuit, & omnia Guttæ; dicitq; se perfecturum, ut in illo Cæsar incũbat. hoc horret Milo, nec iniuria: &, si ille dictator factus sit, pene diffidit. intercessorem dictaturæ si iuuerit manu, & præsidio suo, Pompeiũ metuit inimicum: si non iuuerit, timet, ne per uim perferatur. ludos apparat magnificentissimos, sic inquam, ut nemo sumptuosiores: stultè, bis, terq;, non postulatus: uel quia munus magnificũ dederat, uel quia facultates non erant, uel quia magister, uel

quia potuerat magistrum se, non ædilem putare. omnia fere scripsi. Cura mi carissime frater, ut ualeas. De Gabinio nihil fuit faciendum istorum, quæ amantissime cogitata sunt. τό τι μοι χάνοι. feci summa cum grauitate, ut omnes sentiunt, & summa cum lenitate, quæ feci. illum neque ursi, neque leuaui. testis uehemens fui: præterea quieui: exitum iudicij fœdum, & perniciosum leuissime tuli. quod quidem bonum mihi nunc denique redundat, ut his malis reip. licentiaq; audacium, qua ante rumpebar, nunc ne mouear quidem. nihil est enim perditius his hominibus, his temporibus. Itaque ex rep. quoniã uoluptatis nihil iam capi potest; cur stomacher, nescio. literæ me, & studia nostra, & otium, uillæq; delectant, maximeq; pueri nostri. angit unus Milo: sed uelim finem afferat consulatus. in quo enitar non minus, quàm sum enisus in nostro: tuq; istinc, quod facis, adiuuabis. de quo cætera, nisi plane uis eripuerit, recte sunt. de re familiari timeo. ὁ δὲ μαίνεται οὐκ ἔτ' ἀνεκτῶς, qui ludos HS CCC comparet. cuius in hoc uno considerantiam & ego sustinebo, ut potero, & tu ut possis, est tuorũ neruorum. De motu temporũ uenientis anni, nihil te intelligere uolueram domestici timoris, sed de cõmuni reip. statu. in quo etiã si nihil procuro, tamen nihil curare uix possum. quàm autẽ te uelim cautũ esse in scribendo, ex hoc conijcito, quòd ego ad te ne hæc quidẽ scribo, quæ palam in rep. turbantur, ne cuiusquã animum meæ literæ interceptæ offendant. quare domestica cura te leuatũ uolo. in rep. scio quàm solicitus esse soleas: uideo Messallã nostrũ consulem; si per interregẽ, sine iudicio; si per dictatorem, ta-

men sine periculo. odij nihil habet. Hortensij calor multum ualebit. Gabinij absolutio lex impunitatis putatur. ἐν παρέργῳ. De dictatore tamen actum adhuc nihil est. Pompeius abest: Appius miscet: Hirrus parat: multi intercessores numerantur: populus nõ curat: principes nolunt: ego quiesco. De mancipijs, quod mihi polliceris, ualde te amo: & sum equidem, uti scribis, & Romæ, & in prædijs infrequens. sed caue, amabo, quidquam, quod ad meum commodum attineat, nisi maximo tuo commodo, et maxima tua facultate mi frater cogitaris. De epistola Vatinij risi. sed me ab eo ita obseruari scio, ut eius ista odia non sorbeam solũ, sed etiam concoquã. Quod me hortaris, ut absoluam, habeo absolutũ suaue, mihi quidem ut uidetur, ἔπος ad Cæsarem. sed quæro locupletem tabellarium; ne accidat quod Erigonæ tuæ, cui soli Cæsare imperatore iter ex Gallia tutũ non fuit. quid, si cæmentum bonum non haberem, deturbem ædificium? quod quidẽ quotidie mihi magis placet; in primisq; inferior porticus, & eius concläuia fiunt recte. De Arcano, Cæsaris opus est, uel mehercule etiã elegantioris alicuius. imagines enim istæ, & palæstra, & piscina, et nilus multorum Philotimorũ est, non Diphilorũ. sed et ipsi ea adibimus, & mittemus, & mandabimus. De Felicis testamento, tum magis querere, si scias: quas enim tabulas se putauit obsignare, in quibus in uncijs firmissimũ tenuerat, (lapsus est per errorẽ & suum, & Sicuræ serui) non obsignauit: quas noluit, eas obsignauit. ἀλλ' οἰμωζέτω: nos modo ualeamus. Ciceronem, & ut rogas, amo, & ut meretur, et ut debeo: dimitto autem à me, & ut à magistris ne abducam, & quòd ma-

ter Pomponia discedit, sine qua edacitatem pueri pertimesco. sed sumus una tamen ualde multum. rescripsi ad omnia. Mi suauissime, & optime frater uale.

AD OCTAVIVM EPISTOLA; quam Ciceronis esse, uix credimus.

SI per tuas legiones mihi licitum fuisset, quæ nomini meo, populoq; R. sunt inimicissimæ, uenire in senatum, coramq; de rep. disputare, fecissem, neque tam libenter, quàm necessario: nulla enim remedia, quæ uulneribus adhibetur, tam faciunt dolorẽ, quàm quæ sunt salutaria. sed quoniam cohortibus armatis circũseptus senatus nihil aliud uere potest decernere, nisi timere; in Capitolio signa sunt, in urbe milites uagantur, in cãpo castra ponuntur, & Italia tota legionibus, ad libertatẽ nostrã conscriptis, ad seruitutem adductis, equitatuq; exterarũ nationum destinetur: cedam tibi in præsentia foro, curia, & sanctissimis deorũ immortalium tẽplis; in quibus, reuiuiscente iam libertate, deinde rursus oppressa, senatus nihil consulitur, timet multa, assentitur omnia. post etiam paulo, temporibus ita postulantibus, cedã urbe: quam per me conseruatam, ut esset libera; in seruitute uidere non potero: cedã uita; quæ quanquam solicita est, tamen, si profutura est reip. bona spe posteritatis me consolatur; qua sublata, non dubitanter occidam: atque ita cedã, ut fortuna iudicio meo, non animus mihi defuisse uideatur. illud uero, quod & præsentis doloris est indiciũ, et præteritæ iniuriæ testimoniũ, & absentium sensus significatio, nõ prætermittã; quin, quoniam corã id facere prohibeor, absens prosim, si qui-

dem mea salus aut utilis reip. est, aut coniuncta certe publicæ saluti: nam per deum immortaliũ fidem (nisi forte frustra eos appello, quorũ aures, atque animus à nobis abhorret) perq; fortunam populi R. quæ quanquã nobis infesta est, fuit aliquando propitia, & , ut spero, futura est; quis tam expers humanitatis, quis huius urbis nomini, ac sedibus usque adeo est inimicus, ut ista aut dissimulare possit, aut non dolere? aut, si nulla ratione publicis incõmodis mederi queat, non morte propriũ periculum uitet? nam, ut ordiar ab initio, & perducam ad extremũ, & nouissima conferã primis, quæ non posterior dies acerbior priore, & quæ non insequẽs hora antecedente calamitosior populo R. illuxit? M. Antonius, uir animi maximi, (utinam etiam sapientis consilij fuisset) C. Cæsare fortissime, sed parum feliciter à reip. dominatione semoto, concupierat magis regium, quàm libera ciuitas pati poterat, principatum: publicam dilapidabat pecuniã: ærarium exhauriebat: minuebat uectigalia: donabat ciuitates ex commentario: dictaturam gerebat: leges imponebat: prohibebat dictatorẽ creari legibus: S. C. ipse repugnabat in senatu: prouincias unus omnes concupiebat. cui sordebat Macedonia prouincia, quam uictor sibi sumpserat Cæsar, quid de hoc sperare, aut expectare nos oportebat? extitisti tu uindex nostræ libertatis, ut tũc quidem, optimus; (quòd utinã neque nostra nos opinio, neque tua fides fefellisset) et ueteranis in unũ conductis, et duabus legionibus à pernicie patriæ ad salutẽ auocatis, subito prope iam affectam, ac prostratam remp. tuis opibus extulisti: quæ tibi non, ante quàm postulares, maiora quàm

uelles, plura quàm sperares, detulit senatus? dedit fasces, ut cum auctoritate defensorem haberet, non ut imperio se aduersum armaret: appellauit imperatorem, hostium exercitu pulso tribuens honorem, non ut sua cæde cæsus ille fugiens exercitus te nominaret imperatorem: decreuit in foro statuam, locum in senatu, summũ honorem ante tempus: si quid aliud est, quod dari possit, addat. quid aliud est maius, quod uelis sumere? sin autem supra ætatem, supra consuetudinem, supra etiam mortalitatem tuam tibi sunt omnia tributa: cur aut ingratus crudeliter, aut immemor beneficij sceleratè circunscribis senatum? quò te misimus? à quibus reuerteris? contra quos armauimus? quibus arma cogitas inferre? à quibus exercitum abducis? aduersus quos aciem struis? cur hostis relinquitur, ciuis hostis loco ponitur? cur castra medio itinere longius aduersariorum castris, & propius urbem mouentur? ò me nunquam sapientem, & aliquando id, quod non erat, frustra existimatum. quantum te popule R. de me fefellit opinio. ò meam calamitosam, ac præcipitem senectutem. ò turpem exacta, dementiq; ætate caniciem. ego patres conscriptos ad parricidium induxi: ego remp. fefelli: ego ipse senatum sibi manus afferre coegi, cum te Iunoniũ puerum, & matris tuæ partum aureum esse dixi. at te fata patriæ Paridem futurum prædicabant, qui uastares urbem incendio, Italiam bello, qui castra in templis deorum immortalium, senatum in castris habiturus esses. ò miseram, & in breui tam celerẽ, & tam uariam reip. commutationem. quisnam tali futurus ingenio est, qui possit hæc ita mandare literis, ut facta, non

ficta uideantur esse? quis erit tanta animi facilitate, qui, quæ uerissime memoria propagata fuerint, non fabulæ similia sit existimaturus? cogita enim Antonium hostem iudicatum, ab eo circumsessum consulem designatum, eundemq; reip. parentem: te profectum ad consulem liberandum, & hostem opprimendum, hostemq; à te fugatum, & consulem obsidione liberatū: deinde paulo post, fugatum illum hostem accersitum, tanquam cohæredem mortua rep. ad bona populi R. capienda: consulem des. rursum inclusum eò, ubi se non mœnibus, sed fluminibus, & montibus tueretur. hæc quis conabitur exponere? quis credere audebit? liceat semel impune peccare. sit erranti medicina confessio. uerum enim dicam. utinam te potius Antoni dominum non expulissemus, quàm hunc reciperemus: non quòd ulla sit optanda seruitus, sed quia dignitate domini minus turpis est fortuna serui. in duobus autē malis cum fugiendum maius sit, leuius est eligendum. ille ea tamen exorabat, quæ uolebat auferre: tu extorques. ille consul prouinciam petebat: tu priuatus concupisti. ille ad malorum salutem iudicia constituebat, & leges ferebat: tu ad perniciem optimorum. ille à sanguine, & incendio seruorum Capitolium tuebatur: tu cruore, & flamma cuncta delere uis. si, qui dabat prouincias Cassio, & Brutis, & illis custodibus nominis nostri, regnabat: quid faciet, qui uitam adimit? si, qui ex urbe eijciebat, tyrannus erat: quem hunc uocemus, qui ne locum quidem reliquit exilio? itaque, si quid illæ maiorum nostrorum sepultæ reliquiæ sapiūt, si non una cum corpore sensus omnis uno atque eodem

consumptus est igni: quid illis interrogantibus, quid agat nunc populus R. respondebit aliquis nostrum, qui proximus in illam æternã domum discesserit? aut quẽ accipient de suis posteris nuncium illi ueteres Africani, Maximi, Paulli, Scipiones? quid de sua patria audient, quam spolijs, triumphisq; decorarunt? an esse quendã annos XX natum, cuius auus fuerit argentarius, adstipulator pater, uterque uero precarium fecerit quæstum, sed alter usque ad senectutem, ut non negaret, alter à pueritia, ut non posset non confiteri: eum agere, capere remp. cui nulla uirtus, nullæ bello subactæ, & ad imperium adiunctæ prouinciæ, nulla dignitas maiorum conciliasset opem potentium, sed forma per dedecus pecuniam, & nomen nobile consceleratum impudicitiæ dedisset: ueteres uulneribus, & ætate confectos Iulianos gladiatores, egenteis, reliquias Cæsaris ludi, ad rudem compulisset, quibus ille septus omnia misceret, nulli parceret, sibi uiueret? qui tanquam in dotali matrimonio remp. testamento legatam sibi obtineret? audient duo Decij, seruire eos ciues, qui ut hostibus imperarent, uictoriæ se deuouerunt. audiet C. Marius, impudico domino parere nos, qui ne militem quidẽ habere uoluit, nisi pudicum. audiet Brutus, eum populum, quem ipse primo, post progenies eius à regibus liberauit, pro turpi stupro datum in seruitutem. quæ quidem si nullo alio, me tamen internuncio ad illos celeriter deferentur: nam si uiuus ista subterfugere non potero, una cum istis uitam simul fugere decreui.

In quaternione A.

ἀδύνατον: quod fieri non potest. ἐπεὶ οὐχ ἱερήιον οὐδὲ βοείλω: quoniam non agitur de uictima, neque de bubulo tergore. Ex Homero enim uerbum subaudiendũ est. ἑρμαθῆνα: Mineruæ Mercuriíq; statua. χρηστομαθῆ: utilia discentem, hoc est, deditum literis non uulgaribus. γυμνασιώδη: apta gymnasio. εὐμολπιδῶν πάτρια: Eumolpidarũ ritus patrios. οἰκεῖον: propriũ. ~~σκή~~ καὶ ἀναβολαί: ~~considerationes~~ & dilationes. παυτό~~λεια~~, μαθὸν ὑμῶν: ~~casus noster~~. In quaternione B. ἐν τοῖς πολιτικοῖς: in ciuilibus. τοποθεσίαν: loci descriptionem. ἀττικώτερα: magis attica. φιλερήτορα: rhetoricæ studiosum. πανήγυρεις: conuentus. μάλ' ἀριστοκρατικῶς: ualde pro statu optimatum. γενικῶς: generaliter. ληκυθοῖο: pigmentorum arculas. ἀπ~~έδρ~~ ~~πεμ~~πάσάμην: uenditaui me. ἐπιχειρήματα: argumẽta. ὑπόθεσις: materia. ἄρειος πάγος: Areopagus: ἀπραγμότατος: rebus agendis ineptus, ignauissimus. κακέκτης: habitu uitiorũ deprauatus. φιλέλληνας: Græcorum studiosi, & amatores. παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο: omnis uirtutis reminiscere. ὕστερον πρότερον ὁμηρικῶς: ordine conuerso, Homerice. πρὸς τὸ πρότερον: ad prius. ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι: dicite nunc mihi musæ. Hemistichium Homericum. παρρησίαν: loquendi licentiam. ἀγῶνα: certamen. ἐπισημασίας: significationes. ἀποθέωσιν: consecrationẽ. φιλοσοφητέον: philosophandũ. ἀμαλθεῖον: amaltheũ, bibliotheca s. tua. τοποθεσία: loci descriptione. In quaternione C. ἀφελέστατος: simplicissimus. πολιτικὸς ἀνὴρ οὐδ' ὄναρ: ciuilis uir ne in sõnio quidẽ. ἐν τῇ φακῇ μύρον: in lẽte unguẽ

σκήψεις

e

πέρω

tum, prouerbium. ἐπιφωνήματα : acclamationes. νῆφε, καὶ μέμνασο ἀπιστεῖν. ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν : uigila, & memineris non credere. hi sunt nerui sapientiæ. τίσ πατέρ' αἰνήσει ; quis patrem laudabit ? ἐγκωμιαστικά: laudatiua. ἱστορικά: historica. οἱ μὲν πάρ, οὐδέν εἰσιν, οἷς δ' οὐδὲν μέλει. hi, qui adsunt, nihili sunt, illis uero, nihil curæ est. ὑπώπιον : liuor. μυροθήκιον : unguenti, & pigmentorum arculam. ὑπόμνημα: commentarium. σεμνότερός τις, καὶ πολιτικώτερος : grauior, & ciuilior aliquis. ἀποσπάσματα : partes quædam auulsæ. φιλόπατρις : studiosus patriæ. πολιτεία : rep. In quaternione D. ἅλις σπουδῆς : satis studij est. θεῖοι : patrui. πελιναίων : Pelinæorum (sunt autem populi.) Κορινθίων, καὶ Ἀθηναίων : Corinthiorum & Atheniensium. Ἡρώδης: Herodes. εὐαγγέλια: boni nuncij præmia. Κύρου παιδείαν: Cyri institutionem. τὰς διαφάσεις : lucidas radiorum egressiones. ἔστω ὄψις μὲν η, α, τὸ δὲ ὁρώμενον, β, γ, ἀκτῖνες δὲ δ καὶ ε: sit aspectus η, α : quod autem uidetur, β, γ : radij uero, δ, & ε. κατ' εἰδώλων ἐμπτώσεις: per simulacrorum incursiones. εἴδωλα : species, imagines. ἔγχυσις : effusio. ὑπόστασιν : statum. πολιτείαν : remp. σωκρατικῶς εἰς ἑκάτερον: more Socraticorum in utranque partem. τὴν ἀρέσκουσαν: sententiam quæ placeat. κατάκρισις : sanctio. ἀριστοκρατικῶς : aristocratice, pro statu optimatum. εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης : unum augurium optimum defendere patriam. κατάκρισις: sanctio. ἀριστοκρατικῶς : de optimi ciuis officio. Θεοφράστου περὶ φιλοτιμίας : Theophrasti de ~~honorum studio~~. αἰδέο-
ambitione. μου

μαι Τρῶας, καὶ Τρῳάδας ἑλκεσιπέπλους : uereor Troianos, & Troianas longis & humum uerrentibus indutas stolis. πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει : Polydamas mihi primus uitio dabit. Θεοφάνης : Theophanes. φιλοσοφεῖν : philosophari. ἐπὶ σχολῆς : in otio. γεωγραφικὰ : de terræ descriptione commentarios. ὁμοειδεῖς : uniformes. ἀνθηρογραφεῖσθαι : floride scribi. πολιτευτέον : nauanda opera reip. ἀνέκδοτα : non edita. πολιτεύομαι : publice curo : κατὰ τὸ πρακτικὸν : ad agendi rationem quod spectet. καὶ ὑπὸ στέγῃ πυκινῆς ἀκοῦσαι ψακάδος εὑδούσῃ φρενί : & sub tecto frequentem audire guttam dormienti animo. est autem finis uersus, & uersus integer. βοῶπις : bouis oculos habens. παλινῳδίαν : mutationem cantus. δίβαφα : bis tincta purpura. σοφιστεύειν : sapientiæ studium exercere. ἐπαγγέλλομαι ἀνδρ' ἀπαμύνασθαι ὅτε τις πρότερος χαλεπήνῃ. profiteor me ulturum, quicunque prior læserit. Κικέρων ὁ μικρὸς ἀσπάζεται Τίτον Ἀθηναῖον : Cicero paruulus salutat Titum Atheniensem. ὑπόσολοικον : subabsurdum. ἀναφαίνεσθαι : apparere. τρηχεῖ' ἀλλ' ἀγαθὴ κουροτρόφος· οὔτι ἔγωγε ἧς γαίης δύναμαι γλυκερώτερον ἄλλο ἰδέσθαι : Aspera, sed bona puerorum nutrix : nequaquam ego ea terra possum dulcius quidquam aspicere. εὐαγγέλια : boni nuncij. συγκύρημα : casum. ζώσης φωνῆς : uiuæ uocis. βοώπιδος : bouis oculos habentis. ἀσελγοῦς : intemperantis. ὀξύπεινος : famelicus, auidissimus. συμπόσιον : conuiuium. κατ' ὀπώρην τραχύτης : autumno ipso asperitas. ἀδικαίαρχοι : iniusti magistratus. καὶ Κικέρων ὁ φιλόσοφος

τὸν πολιτικὸν τίτον ἀσπάζεται: & Cicero philosophus Titum salutat reipublicæ deditum. αὐθωρεὶ: eadem hora. Τηλέπυλον Λαιστρυγονίην: Telepylum urbem Læstrygoniam. φιλοσοφῶμεν: philosophemur. εὐανάστρεπτος: quæ facile possint immutari. ἐν τυραννεῖσθαι: sub tyranno esse. In quaternione E. Κικέρων ἀριστοκρατικώτατος παῖς: Cicero status optimatum studiosissimus puer. φυσᾷ γὰρ οὐ σμικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι, ἀλλ' ἀγρίαισι φύσαισι φορβειᾶς ἄτερ: intumescit enim non paruis tibiolis amplius, sed efferis follibus sine linguula. ἐσοφίζετο: cauillabatur, malitiose cogitabat. τὸν πρακτικὸν βίον: uitam in agendo positam. τὸν θεωρητικόν: quæ in rerum contemplatione collocatur. πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ: ante leo, post uero. εἰ δὲ μὴ: si uero non. ὁμολογουμένως τυραννίδα συσκευάζεται: sine dubio ad tyrannidem uiam munit. εὐελπιστία: bona spes. ἀδιαφορία: æquanimitas. ἀφιλόδοξον: ambitione uacans. καὶ τὰ ἐν δημοτικόν: curiose. ἀποφθέγματα: documenta. περὶ τῶν ὅλων: de summa rerũ. σκοπός: scopus. κατὰ λεπτόν: minutatim. ἅλις δρυός: satis est quercus. i. glandium. τυφλώττω: cæcutio. τῷ καλῷ προσπέπονθα: erga honestum sum affectus. ἀσφάλειαν: securitatem, cautionem, præsidium ad furorem Clodij. ἀκκιζόμεθα: dissimulamus. ἐν αἰνίγμασιν: obscure dictis. ἀλληγορίαις: allegorijs.

In quaternione F. ἑλικτά, καὶ οὐδὲν: inuoluta, & nihil. τὰς τῶν κρατούντων: est autem initium senarioli, qui est huiusmodi apud Euripidem in Phœnissis. τὰς τῶν κρατούντων ἀμαθίας φέρειν χρεών: potentium stultitias ferre oportet. In quaternione H. μυστικώτερα:

secretiora. συλλάβους : *indices ex membranula.* παλινῳδία : *mutatio cantus.* ὑποθέσει : *argumento.* πολιτικός : *reip. deditus.* ὀπαδοὶ: *assectatores aliorum in militia.* ταγοὶ. *duces.* σπάρταν ἔλαχες ταύταν, κόσμει : *Spartam sortitus es hanc, orna.* βαθύτης : *profunditas.* εὐκαιρότερον : *opportunius.* οὐχ ὁσίη φθιμένοισι : *impium mortuis. uide commentarium.* ὁ δὲ οὐκ ἐμπάζετο μύθων : *hic uero non curabat sermones.* μήπω μέγ' εἴπῃς πρὶν τελευτήσαντ' ἴδῃς : *nihil magnum dixeris prius, quàm mortuum uideris. Senarius.* σῦκῳ, μὰ τὴν δήμητρα, σῦκον, οὐδὲ ἓν οὕτως ὅμοιον γέγονεν : *fico per Cererem ficus nulla unquam tam simi lis fuit. Est autem senarius, & senarij principium.* περίστασις: *status.* πολιτικῶς: *ciuiliter.* γραμμὴν : *lineam* καὶ τὸ δὲ φωκυλίδου: *& hoc Phocylidis.* οὐδὲν γλυκύτερον, ἢ πάντα εἰδέναι: *nihil dulcius, quàm omnia scire.* σκυλμόν: *uexationem, perturbationem.* ὀξύπεινος: *ita curiosus, ut omnia scire cupiam : auidissimus, ut fa me percitus.* τὴν παροῦσαν κατάστασιν τυπωδῶς: *praesentem statum reip. quoquo modo informatum.* συμπάθειαν: *parem animi affectionē.* ἡμερολεγδὸν : *ut quaeque singulis diebus acciderunt.* ἀρειοπαγίτας : *areopa gitas.* τέμπη : *loca amoena.* σῆμα δέ τοι ἐρέω: *signum autem tibi dicam.* Homerus ἰλ. 1 2 3 : ὑπεροχή: *excellentia.* In quaternione I. ὑπερορικούς : *exteriores.* πολιτεία: *in libris de rep.* τεχνολογίαν: *de arte ratioci nationem.* ἐμφιλοσοφῆσαι: *philosophari.* ἀττικισμὸς : *Attica locutio.* συμπάθεια : *similis affectio.* σπουδαιότερον: *grauius.* δυσδιάγνωστον : *difficile cognitu.* διαλόγοις : *sermones.* In quaternione K. φιλοπευ-

συνέσατα: studio benignissimo. ἐρδοίη ς, faciat quisque. (subaudi quam nouit artem.) δυσδυκοίμητα: difficilia mitigatu. βαθύτητα: profunditatem. μελέτη: meditatio, exercitatio. ἄνω καὶ κάτω sursum, et deorsum. ἄφρακτα: sunt naues non tectæ, nec munitæ ad pugnandum. ἐπίκωπον: genus nauigij. οἷα τ' αὐθέσποινα. qualis hera fuerit. ἀνεξίαν: tolerantiam. μετέωρος: suspensus. ὑπομνηματισμόν: decretum, monimentum. συμπαθῶς: cum affecti animi significatione. νομανδρίαν: uide commentarios. συνεπονῶν: cum illo mœrebam. πολιτικώτερον: ciuilius. πρόσταγμα ἐνιαύσιον: quod mandaui de annua administratione ἐνδόμυχον, occultum. ἐπικεφάλια: tributa per capita. συμφιλοδοξοῦσιν: simul gloriæ seruiunt. κεφάλαιον: caput. συμπάθειαν: parem affectionem. τὸ νεμεσᾶν: indignari. τῷ φθονεῖν: ab inuidendo.
In quaternione L. ἐν ἐπιτομῇ: summatim. πανικά: subita quædam, tanquam auctore Panedeo terricula. κενὰ τοῦ πολέμου: inania quædam in bello. Aristoteles lib. 3. ἠθικῶν. μώμῳ: qui omnia carpit. πεφυσίωμαι: elatus sum. λαμπρά: splendida. ἐν παρόδῳ: in transcursu. ἀπρόσιτον: non facilem accessu. ἀδωροδόκητον: incorruptum largitione. κέρας: cornu. εὐημερήματι: felici eius diei successu. ἀκροτελεύτιον: conclusionem. γλυκύπικρον: dulce & amarũ. ὑπερβολικῶς: supra ueritatẽ. τέθριππα: quadrigas. κέρας: cornu. ὁδοῦ πάρεργον: obiter. ἐνδομύχῳ: arcano. οἰκονομίαν: domesticæ rei ordinẽ. οἴχεται: euanescit. βαθύτητα: grauitatem. ὑπομεμψιμοίρους: subquerulas. ἐξαφαιρέσεως: per extractionẽ. περιζωναστρεφομένων

recreatam. ἀκοινωνήτως incõmunicabiliter. ad tollendã amicitiæ communionem. ἐγκελεύσματα: hortationes. ὃ γὰρ εὖ, μετ' ἐμοῦ: quod enim bene est, mecum est. ἱστορικὸν: historicum: οὐκ ἔλαθες: non fefellisti. ἀφελῶς: simpliciter οἰκονομία: dispositio. σχεδιάζοντα: temere, non ordine scribentem. In quaternione M. πολίτευμα: administrationem publicam. κέρας: cornu. ἰσοδυναμοῦσαν: quæ idem ualeat. διαίρεσιν: diuisionem. ἄγραφον: non scriptum. αὐτονομίαν: libertatem suis utendi legibus. ὃ παραδοξότατον: inopinatissimum. μηδὲν αὐτοῖς: nihil illis, subaudi, crede. ὦ πραγμάτων ἀσυγκλώστων: ò res quæ coniungi nõ possunt. πολυδεύκους: Pollucis ædem. ὦ ἀνιστορησίαν: ò inscitiam historiarũ. ἠπόρησας: dubitasti. εὔπολιν τὸν τῆς ἀρχαίας: Eupolim illũ ueteris. s. comœdiæ scriptorẽ. τι λοιπόν; quid reliquum? πολλοῦ γε καὶ δεῖ: multum quidem abest. χρύσεα χαλκείων: aurea pro æreis. Homeri locus ἰλ. 68. ἀναντιφώνητον: sine responsione. αἰδέσθησαν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι: ueriti sunt quidem recusare, timuerunt autem accipere. παρειστρῆσαι: scire. προπύλαιον: uestibulum. ἱστορικώτατος: historiarũ peritissimus. νεόκτιστα: nuper ædificata. τῷ τῶν νεῶν καταλόγῳ: in nauium recensione, apud Homerum uidelicet. ἀναλογία: proportio, analogia. φλιοῦς, ὀποῦς, σιποῦς: Philus Phliuntis urbs Lacedæmoniorum: Opus Opuntis urbs Locrorum, per contractionem, integrum est, ὀπόεις ὀπόεντος. Sipus Sipuntis urbs Dauniorum in Apulia. ὀπούντιοι, σιπούντιοι: gentile nomen ab ὀποῦς σιποῦς. αὐτονομίαν: libertatem suis legibus utendi.

ὑπερβολικῶς: *supra modum*. εὐήθειαν: *fatuam simplicitatem*. πολλὰ δ᾽ ἐν μεσοχμίῳ Νότος κυλίνδει κύματ᾽ εὐρείης ἁλὸς: *multos autem in intermedio Auster uoluit fluctus lati maris. est enim proprie* μεσαί-χμιον *id spatium, quod est inter duos exercitus*. ἀκοινώνιτον: *aptum ad dirimendam amicitiam*. μυστικώτερον: *secretius*. τῆς δαμάρτός μου ὁ ἀπελεύθερος (οἶσθα ὃν λέγω) ἔδοξέ μοι πρῴην, ἐξ ὧν ἀλογούμενος προεφθέγξατο, πεφυρακέναι τὰς ψήφους ἐκ τῆς ὠνῆς τῆς τῶν ὑπαρχόντων τοῦ κροτωνιάτου τυραννοκτόνου. δέδοικα δὲ μή τι νοήσῃς. εἰσ δήπου τοῦτο δὴ συνίσκεψάμενος, τὰ λοιπὰ ἐξ ἀσφαλείας: *uxoris meæ libertus (nosti quem dico) uisus est mihi dudum è uerbis, quæ inconsiderate protulit, turbasse calculos, seu suffragia ex coemptione bonorum Crotoniatæ tyrannicidæ. timeo, ne quid intelligas. unus quidem hoc si consideraueris, reliqua in tuto*. τῆς ξυνεόρου τῆς ἐμῆς, ὁ ἐξελεύθερος ἔδοξέ μοι θαμὰ βαττολογίζων, καὶ ἄλλων τοῖς ξυλλόγοις καὶ τοῖς λέσχαις ὑπό τι πεφυρακέναι τὰς ψήφους ἐν τοῖς ὑπάρχουσι τοῖς τοῦ κροτωνιάτου: *uxoris meæ libertus uisus est mihi sæpe garriens & in conciliabulis & confessionibus nugantium aliquid turbasse calculorum in bonis Crotoniatæ*. ἐξ ἄστεως ἐπ᾽ αἰγιαλοῦ τειχῶν προέδωκεν ἡμῖν τοῦ γάμου ὀφειλήματα ὁ Κάμιλλος, αὐτὸν τε ὀφείλοντα μνᾶς κδ. ἐκ τῆς Κροτωνιατικῶν, καὶ ἐκ τῆς Χερρονησιτικῶν μη. καὶ συγκληρονομοῦσα, χμ. κ. μ. τούτων δὲ μηδὲ ὀβολὸν διαλύσασθαι πάντων ὀφειληθέντων τοῦ δευτέρου μηνὸς τῇ νουμηνίᾳ. τὸν δὲ ἀπελεύθερον αὐτοῦ, ὄντα ὁμώνυμον τῷ Κόνωνος παιδὶ μηδὲν ὀλο

χρεὼς πεφροντικέναι. ταῦτα οὖν πρῶτον μὲν ἵνα πάντα σώζει· δεύτερον δὲ, ἵνα μηδὲ τῶν τόκων ὀλιγωρήσῃς τῶν ἀπὸ τῆς προκειμένης. ἡμέρας ὅτας αὐτὸν ἠνέγκαμεν, σφόδρα δέδοικα. καὶ γὰρ παρῆν πρὸς ἡμᾶς κατασκευαζόμενος, καίτοι σχεδὸν ἐλπίσας· ἀπογνοὺς δὲ ἀλόγως ἀπέστη, εἰπὼν, αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν: *e septicollis urbis mœnibus tradidit (id est, scripsit ad me) nostri coniugij (id est, uxoris meæ) æs alienum Camillus. debere eam uidelicet minas 24 ex bonis Crotoniaticis; ex Cherronesiticis 48. ex hæreditatibus autem percepisse 640. 20. 40. atque ex his ne obolum quidem dissoluisse ex omni ære alieno, secūdi mensis calendis. libertum autem ipsius eum, qui Cononis patri cognominis est, nihil ne ipsum quidem curasse. primum igitur hoc; omnia ut custodias: deinde, ut ne usuras quidem negligas eas, quæ current, ab eo, quem ante diximus die. Ego quidem, per eos dies, quibus illum (Timotheum uidelicet) pertuli, ualde magno in timore fui. Erat enim apud nos, ut exploraret, ac aliqua etiam spe adductus. qua cum excidisset, temere abijt, fatus, Turpe quidem est remanere diu. Hoc autem postremum hemistichium est Homericum. totus uersus hic est,*

Αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν, κενεόν τε νέεσθαι.

Turpe quidem est remanere diu, uacuumq; reuerti. Iliad. B.

In quaternione N. λεληθότως: *latenter.* ἄλλο πρόβλημα: *alia quæstio.* πυροὺς εἰς δῆμον: *frumenta in populum.* προπύλῳ: *uestibulo.* ἐπέχειν: *hesitare, dubitare.* ἐποχῆς: *dubitationis.* παλισκευ=

σίαν : regenerationem. ἐν αἰνιγμοῖς : ænigmatice . ἁ=
πλῶς : simpliciter. αἰσχρὸν σιωπᾶν: turpe tacere. σύγ
χυσιν : confusionem . παράφυλαξον : obserua . τὴν τοῦ
φυρατοῦ φιλοτιμίαν αὐτότατα : turbatoris auaritiam
ipse maxime. κενὸν : inanem. ἄτυφον: sine ambitione,
parui animi. ἐπέχειν : dubitare . ἀθέτησις : improba=
tio . ἐποχὴ : cunctatio . τοὐμὸν ὄνειρον ἐμοί . meum
mihi somnium. Prouerbium est. χρονία ἐποχὴ: diu=
turna dubitatio. φιλοτιμία: ambitio. πρόβλημα: quæ=
stionem . ἀλλ᾽ ἐμὲ οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπει=
θες. ὡς οὐδὲν γλυκίον ἧς πατρίδος: sed nunquã mihi
persuadere potuisti, nihil esse sua cuique patria dulcius.
αἰδέομαι: uereor. τρῶας, καὶ τρῳάδας: troas et troadas,
πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην καταθήσει: Po
lydamas mihi primus probrum inferet . ὁδοῦ πάρεργ=
ον : præter propositum , ut egrediar à proposito. ἐπί=
κτητα : fluxa, non diuturna. ἐκβολὴ λόγου : egressio
orationis. εὐπόριστον: parabilem . φυράτης : permistor.
ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν, ἀχνύμενοί περ:
sed hæc quidem facta esse sinamus, licet dolentes . id est,
præterita omittamus, licet cũ dolore. ἄμεμπτα: non ac=
cusanda. τῶν νεωτέρων : iuniorũ. αὐτόχθων : natiua,
& indigena. στοργὴν φυσικὴν: amorẽ naturalem. πρὸς
τὰ τέκνα: in filios. ἀμεταμέλητα : non pœnitenda. τὸ
σκάφος τῶν ἀτρειδῶν: nauigium Atridarum. σύντομα:
compendiosa. In quaternione O. δήμους : uicos.
ζήτημα : quæstionem . τεκμηριῶδες : coniecturale,
indicium . τοῖς ἀπαντῶσιν : obuiam mihi uenienti=
bus . δύσχρηστα : inutilia . ἀπόψησαι : abstergito . οὐ
γὰρ ἄν τόδε μεῖζον ἔποι κακόν : neque enim maius se=

quetur malum. Homer. ὀδ. μ. παλινῳδία: mutatio cantus. λῆψις: quartanæ correptio. ἀβδηριτικὸν: Abderiticum. ἐμπολιτεύομαί σοι: tecum de republica disputo. πολιτικὸν σκέμμα: ciuilis consideratio. φιλοσοφώτερον διευκρινήσομεν: sapientius dijudicabimus. σύγχυσιν τῆς πολιτείας: confusionem reipublicæ. ξυνὸς ἐνυάλιος: communis Mars. Homeri locus ἰλ. 2 0 6. πολιτικῶς: ciuiliter. ἄμορφον αὐτῇ πολιτευομένου χρεωφειλέτην: deforme, & turpe est, aduersantis in republica debitorem esse. διευκρινήσεις πρόβλημα πολιτικὸν: dijudicabis quæstionem ciuilem. τῶν καλῶν: honesti. χρεῶν ἀποκοπὰς, φυγάδων καθόδους: tabulas nouas, exulum restitutiones. τὴν θεῶν μεγίστην ὡς ἔχειν τυραννίδα: dearum maximam ut obtineat tyrannidem. Euripides in Phœnissis. ἐνσχολάζω σοι: otium tecum disputans consumo. ἀπορῶ: dubito. ουτως που τῶν πρόσθεν ἐπευθόμεθα κλέα ἀνδρῶν: sic sane superiorum lugebamus laudes uirorum. ἐπίσκοπον: speculatorem, custodem. ὁρμὴ: impetus. φαλαρισμὸν: Phalaridis imitationem. αἰδέομαι τρῶας: uereor Troianos. ἀπορίαν: dubitationem. ἥρωα: heroem. πολιτικῶς: ciuiliter. ἀστρατήγητος: regendi exercitus ignarus. πρὸς τὸ ἀσφαλὲς: ad securitatem. μάντις δ' ἄριστος: uates autem optimus. In quaternione P. σηστιωδέστερον: magis Sestianum. ὑπεκθέμενος: cum dimisero, transportauero. ψευδησιόδειον: quod falso Hesiodo ascribitur. μηδὲ δίκην: neque causam. totum carmen est. μηδὲ δίκην δικάσῃς πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς: ne causã ante iudicaueris, quam

utriusque partis orationem audiueris. καὶ συναποθανεῖν: & simul mori. φαινοπροσωπεῖν: apparere, uultum ostendere. σκέμμα: consideratio. ἀπορία: dubitatio. In quaternione Q. διπλῆ: nota in margine adscripta, sic à græcis appellata. ἀπροσφωνήτους: insalutatos. τὸ καλόν: honestum. πρὸς τοῦτ' ὅ, τι χρὴ, καὶ παλαμάσθων, καὶ πᾶν ἐπ' ἐμοὶ τεκταινέσθων: ad hæc, quod oportet, & faciant, & omnia in me fabricentur. τὸ γὰρ εὖ, μετ' ἐμοῦ: quod enim bene est, mecum est. πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ: multam salutem honesto. εὐγενῆ: generosa, nobilia. συνδιημερεύομεν: simul diem conterimus. τέρας: monstrum. σκοπός: scopus. προθεσπίζω: præsagio. ἰλιάς: ilias. περὶ ὁμονοίας: de concordia. In quaternione R. ἀπολιτικώτατον: maxime ciuilis gubernationis expertem. ἀστρατηγικώτατον: maxime imperatoriæ artis ignarum. ἀπαντήσεις: occursus obuiam. αἰδέομαι Τρῶας: timeo Troianos. κενόσπουδα: inanis studij plena. ἀνάπαντητον: in quo nemo occurrat. In quaternione S. ὑπὸ τὴν διάληψιν: sub ipsa accessione febris. ἀπαρρησίαστον: minime liberam. τίς δ' ἐστὶ δοῦλος, τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν; quisnam est seruus, de morte securus qui sit? ἀσμενέστον: gratissimum. θέσεις: materias. Εἰ μενετέον ἐν τῇ πατρίδι τυραννουμένῃ. τυραννουμένης δὲ αὐτῆς, εἰ πάντι τρόπῳ τυραννίδος καταλυσιν πειρατέον, κἂν μέλλῃ διὰ τοῦτο περὶ τῶν ὅλων ἡ πόλις κινδυνεύσειν. Εἰ εὐλαβητέον τὸν καταλύοντα; μὴ αὐτὸς ἀρθῇ. Εἰ πειρατέον ἀρήγειν τῇ πατρίδι εἰρήνῃ μᾶλλον, ἢ πολέμῳ. Εἰ πολιτικὸν τὸ ἡσυχάζειν ἀναχωρήσαντά ποι, τῆς πατρίδος τυραννουμέ-

νης; ἢ διὰ παντὸς ἰτέον κινδύνου τῆς ἐλευθερίας πέρι. Εἰ πόλεμον ἐπακτέον τῇ χώρᾳ, καὶ πολιορκητέον αὐτὴν τυραννουμένην. Εἰ καὶ μὴ δοκιμάζοντα τὴν διὰ πολέμου κατάλυσιν τῆς τυραννίδος, συνυπογραπτέον ὅμως τοῖς ἀρίστοις. Εἰ τοῖς εὐεργέταις, καὶ φίλοις συγκινδυνευτέον ἐν τοῖς πολιτικοῖς. κἂν μὴ δοκῶσιν εὖ βεβουλεῦσθαι περὶ τῶν ὅλων. Εἰ ὁ μεγάλα τὴν πατρίδα εὐεργετήσας, δι᾽ αὐτὸ δὲ τοῦτο ἀνήκεστα παθὼν, καὶ φθονηθεὶς, κινδυνεύσειεν ἂν ἐθελοντὴς ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ἢ ἐφετέον αὐτῷ ἑαυτοῦ ποτε, καὶ τῶν οἰκειοτάτων αὐτοῦ ποιεῖσθαι πρόνοιαν, ἀφεμένῳ τὰς πρὸς τοὺς ἰσχύοντας διαπολιτείας. *an manendum in patria tyrannide oppressa. ea uero tyrannide oppressa, an quouis modo tyrannidis euersio tentanda est. etiã si ciuitas propter id de summa rerum periculum subitura sit. Vtrum cauendum tyrannidem destruenti, ne ipse de medio tollatur. An tentandum ferre opem patriæ pace potius, quàm bello. Vtrum ciuile sit, secedentem aliquò, quiescere, oppressa à tyranno patria, an quodcunque subeundum discrimen pro libertate. an bellum inferendum regioni, eáq; sit obsidenda à tyranno oppressa. an etiam is, qui non probet, ut bello tyrannis dissoluatur, tamen subscribere optimatibus debeat. An cum benemeritis & amicis una subeunda sint pericula, etiam si illi minus recte de summa rerum consuluisse uideantur. (hic Pompeium notat, ut 135.) Vtrum de patria bene meritus, ob eamq; causam grauissima quæque passus, & inuisus, (hic se ipsum describit, qui, Catilinæ coniuratione oppressa, pro maximis meritis crudelissima supplicia pertulerat) ultro pro pa-*

tria discrimen subire debeat, an permittendum ei, ut sui ipsius interdum, & familiarissimorum rationem habeat, dimissis aduersus petentes cõcertationibus pro rep. τῶ προύργου τι: *quæ sunt ex re.* ἄκαιρος: *intempestiuus.* εὐστομάχως: *bono stomacho.* αὐτίκα γάρ τοι ἔπειτα μεθ' ἕκτορα πότμος ἑτοῖμος: *statim enim tibi deinde post* Hectorem *mors parata.* αὐτίκα τεθναίην, ἐπεὶ οὐκ ἄρ' ἔμελλον ἑταίρω κτεινομένῳ ἐπαμῦναι: *utinã statim obeam, posteaquã non eram, socio cum interficeretur, suppetias laturus.* ἑταίρῳ: *sodali.* εὐεργέτῃ: *benemerito.* οὐδέ μοι ἦτορ ἔμπεδον, ἀλλ' ἀλαλύκτημαι. *neque enim mihi cor firmũ, sed cõsternato sum animo.* Homer. ἰλ. κ. αἰσχροῦ φαντασία: *turpitudinis imago.* ἐν δυνάμει: *in potestate.* σύν τε δύ' ἐρχομένω: *pariterq; duo euntes.* τὸ συνεγγὺς: *proximum.* ἀπάντησις: *occursus.* πολίτευμα: *actionem publicam.* μή μοι γοργείην κεφαλὴν δεινοῖο πελώρου, *ne mihi gorgoneum caput horrendi & grauis monstri.* εἰδὼς σοι λέγω: *sciẽs tibi dico.* ἀχαριστίαν: *ingrati animi.* ὁ πλοῦς ὡραῖος: *nauigatio idonea.* Μέντορ πῶς τ' ἄρ' ἴω, πῶς τ' ἄρ προσπτύξομαι αὐτόν; Mentor, *quonã modo audeam, &, quonam modo amplexabor ipsum?* Homer. ὀδ. γ. θέσεις: *materias.* Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ: Dionysius Corinthi. *In quaternione* T. τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών: *tunc mihi dehiscat lata terra.* ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς: *in rebus amatorijs.* ἀλογίστως: *inconsiderate.* ὑποκορίζῃ: *leni uocabulo appellas.* χρησμός: *oraculũ.* ἄσπονδον: *implacabile.* φιλόπατριν, ac πολιτικόν: *studiosum patriæ, ac ciuilem.* γενικώτερον: *generalius.* νεκύιαν: *turbam mortuorũ.* ἀπορῶ: *dubito.* στρατιωτικόν:

probandum. τὸ μέλλον καραδοκήσεις: quod futurū est, expectabis. ὑπὸ τὴν λῆψιν: sub accessionem quartanæ febris. ἀσμενιστόν: gratissimū. πολιτικόν: ciuile. μακροψυχίαν: affectionē animi longinqua et remota spectantis. εὐδαίμονα: felicem. οὐκ ἔστ' ἔτυμος λόγος: non est uerus sermo. εὐημερίαν: felicē diei successum. συναγωγή: collectio. ἐσάλπιζεν: turba canebat. λάπισμα: falsa quædam ostentatio. γοητείαν: præstigiationē. πειθανάγκην: suasionem uiolentā. αἱ γὰρ τῶν τυράννων δεήσεις: inquit πλάτων, οἶσθ' ὅτι μεμιγμέναι ἀνάγκαις: tyrānorū enim preces, inquit Plato, nosti quàm permixtæ necessitatibus. ἀλίμενα: sine portu loca: ὑπηρεσίαν: ministerium. ἀδημονῶν: se occultans. διατροπήν: infamiam. αὐθεντικῶς: auctoritate quadam domini utentem. In quaternione V. τέτλα, κύντερον: perfer: grauius tulisti. sumptum ex Homeri uersu de Vlysse suū cor alloquente. ἄλλα μὲν αὐτὸς: alia quidem ipse. ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται: alia autem uel deus suggeret. ἀναθεώρησις: speculatio. μὴ μὰν ἀσπουδεί γε, καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην: ne negligenter et inglorius peream. ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι: sed magno aliquo facinore edito, quod uel à posteris audiatur. τῶν πολιτικωτάτων σκεμμάτων: maxime ciuilium considerationum. ἄλη: error. πολιτευτέον: uersandum in republica. In quaternione X. τῶν τε παραχρῆμα δι' ἐλαχίστης βουλῆς κράτιστος γνώμων, καὶ τῶν μελλόντων ἐπὶ πλεῖστον τοῦ γενησομένου ἄριστος εἰκαστής: & præsentium, quæ repente accidunt, minima deliberatione peritissimus cognitor, & futurorum optimus ple=

runque coniector. τί τε ἄμεινον, ἢ χεῖρον ἐν τῷ ἀφανεῖ ἔτι πεσεῖν ὥρα μάλιστα, quid melius, aut quid peius, uel obscurissimis in rebus prouidebat maxime. πλοῦδοκῶν: tempestatem ad nauigandum idoneam expectans. στοργῆς: amoris. σύντηξις: colliquatio. συμπάθειαν: parem affectionem animi. ζηλοτυπία: emulatio. αὐθεντικῶς: pro certo. τυραννικῶς: tyrannice. σκυτάλην λακωνικήν. Scytalen Laconicam. uide comment. σὺν θεῷ δὲ λέγω: saltem si deus fauerit. Δυσουρία, urinæ difficultas. ἀρχή: principium. ἀνηθοποίητον, nequaquã formatis moribus. ἠθῶν ἐπιμελητέον: moribus adhibenda diligentia. ὕπουλον: subdolum. ἀφράκτῳ: detecto nauigio ἀπηρτισμένως: concise. θυμικώτερον: stomachosius. παραπλουτέον: abnauigãdũ. ἀλλὰ τὰ μὲν πεπραγμένα, ἐάσομεν ἀχνυμένοι περ: sed quæ quidem ante acta sunt, omittemus quãuis tristes. σφάλμα: error. ἀρετή: uirtus. διδακτόν: res, quæ tradi possit docendo. In quaternione Y. περὶ κοιλιολυσίαν γίγνεσθαι: circa uentris solutionem esse. ὦ πολλῆς ἀγενείας: ò multam ignobilitatem. ἑπταμηνιαῖον ἠνέγκατο, septimestrem salua peperit. Κωρυκαῖοι: Corycæi.

In quaternione A A. γεροντικώτερον: senilius. λέσχη: confabulatio. τί γὰρ αὐτῷ μέλει; quid enim illi curæ est? βεβίωται; uita traducta est? πρόβλημα: quæstio. ἀληθινῶς: sincere, sine fuco. μακάρων νῆσοι, beatorum insulæ. πάθει: affecto. σκέψαι: considera. ἀλογηθῇ: negligatur. μελήσῃ: curæ sit. ἐρυθρότερον: rubicundiorem. πρόβλημα ἀρχιμήδειον: quæstio Archimedea. ψευδῶς: falso. ἄκουσμα: auditio. ἔρανον: collationem. διψώσαν κρήνην: siti-

culosum fontem περιρρύτην: pirenen. ἀμπαυμα σεμνὸν Ἀλφείου πειρήνην: requiem uerendam Alphei pirenen. ποῖ ταῦτ' ἄρ' ἀπεσκήψη; quonam hæc modo excusabis? γεωμετρικῶς: more geometrico. ἀρχέτυπα: exemplaria. πάντα φιλόδημον: omnem popularem. θεωρίαν: speculationem. τέλος: finem. εὐπινὲς: uenustum. ᾧ ἀπέραντολογίαν δοὺς: cui infinitam loquacitatem tribue. συμπάσχω: una afficior. ἀποθέωσιν: consecrationem. μεθαρμόζομαι: adaptor. ἀνεμέσητον γὰρ: nulla enim inuidia est. In quaternione BB. πολιτικοὶ: optimates. τετυφῶσθαι: tumefactum esse. ἐγγήραμα: senectutis requies. ἐντάφιον: sepulcrum. ἀλόγως: sine ratione. ἀποθέωσιν, consecrationem filiæ. In quaternione CC. Κύριος, nomen libri Antisthene abscripti. συμβουλευτικὸν: deliberatiuū. Ἀριστοτέλους καὶ Θεοπόμπου πρὸς Ἀλέξανδρον: Aristotelis & Theopompi ad Alexandrum. φιλαίτιον συμφορὰ: querula calamitas. προπλασμα: præfigmentum. συμπαθῶς: cum significatione animi. οἰκοδεσποτικά: patrisfamilias officia. συντάγματα: opera. ἀκινδία: torpedo. ἀνεκτότερα: tolerabiliora. σύνναον: contubernalem. ὑπόθεσις: argumentum. ταῦτα δὲ μηλώσῃ: hæc uero conijcies, dispicies, indagabis. ἀπόγραφα: descripta. κατατρίβωσιν: tenuem uictum. εὔλογον: rationi consentaneum. εὐλογώτατον: maxime rationi consentaneum. In quaternione DD. Παναιτίου περὶ προνοίας: Panætij de prouidentia. ἐκτενέστερον: contentius. φιλοστοργότερον: amantius. ἄφατα: infanda. ἀδιήγητα. inenarrabilia. εὐκαίρως: opportune. παρὰ τὴν ἱστορίαν: præter histo

Hinc describi cœptum

riam. κοινώτερα: communiora. πολιτικώτερα: ciuiliora. οὐ γὰρ ὄνειδος: non enim opprobrium. φιλολογώτερα: eruditiora. προσφώνησιν: nuncupationem. Καλλιππίδης: callippides. αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώιον: eadem mensura, & melius. αἴκε δύνηαι: si possis. περὶ τελῶν σύνταξιν: de finibus opus. ἀκαδημικήν: academicam. Αντιόχεια: Antiochia. ζηλοτυπεῖσθαι: inuideri. φιλαυτία: amor sui. ἀπορῶ: dubito. αἰδέομαι τρῶας: uereor Troas. μέμψιν: accusationem. παρὰ τὸ πρέπον: præter decorum. ἀπαιδευσία: ruditas. ἀγνοία: ignorantia. Αντιόχεια: Antiochea. πολυγραφώτατος: in scribendo plurimus. ζηλοτυπεῖν: inuidere. ἀκίνδυνα: periculo carentia. φιλόδοξος: ambitiosus. ἀκαταληψίαν: opinionem eorum, qui nihil comprehendi posse dicunt. κωφὸν πρόσωπον: muta persona. Αριστοτέλειον: Aristotelicum. περὶ τελῶν: de finibus. περιπατητικά: peripatetica. ἀζηλότυπον: sine inuidia. λογικώτερα: eruditiora. ἕρμαιον: insperatum lucrum. πιθανά: suasoria. φιλαίτιος, contentionis cupidus. φιλοσόφως: philosophice. δεδῆχθαι: morsum esse. μὴ γὰρ αὐτοῖς: ne enim ipsis. προσβολὴν: ingressum. ἐποχῆ: retentioni. λόγοισιν Ερμόδωρος: uerbis Hermodorus. προσφωνῶ: nuncupo. ἀδιόρθωτα: incohata, non perfecta. ἕωλα: obsoleta. περὶ μικρὰ σπουδάζειν: paruis studere. εὐλόγως: facile. εὐγενέστερος: generosior. ἀσμενέστατα: libentissime. τὰ κατὰ μέρος: particularia. εὐλογίαν: honestam rationem. συμβίωσις: conuictus. εὐλόγως: decenter. διφθέραι: pellicea tegumenta. αἰδέομαι τρῶας: uereor Troas. ἀσαφέστερος: obscurior.

δεινὸς

δεινὸς ἀνὴρ, τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόῳτο: grauis uir, & qui forte uel insontem accuset. περιοχὰς: argumenta. In quaternione EE. κολακία: assentatio. ἐπίτευγμα: lucrum, quod acquiritur. ἀπότευγμα: damnum, uel quod amittitur. παρακινδυνεύειν: periclitari. μείλιγμα: mitigamentum. σπουδὴ: studium. πρόβλημα Ἀρχιμήδειον: quæstio Archimedea. ἀφίδρωμα: sedes rei quæ dedicatur. τὸν τῦφον μου πρὸς θεῶν τὸν τροφόρησον: elationi meæ per deos morem gerito. κολακίαι: assentationes. πολιτικὸν σύλλογον: ciuilem conuentum. καταβάσεως: descensus. κεπφικά: fatua. περὶ ψυχῆς: de animo. διὰ σημείων: per notas. σύλλογον: conuentum. προπτεύσαι καὶ τοῖς προσώποις: ostentare etiam personis. δυσωπία: uitiosa uerecundia. καταβάσεως, descensus. εὔλογον: consentaneum. ἀξιοπίστως: fide dignum. φοβερὸν ἦν: formidabile erat. ἀνεμοφόρητα: leuia, à uentis dissipatata. οὐκ ἐπίστησεν: non aduertit. πότερον δίκας τεῖχος ὕψιον, ἢ σκολιαῖς ἀπάταις: utrum iustitiæ murum altum, an obliquæ fraudis. ἀναβᾶς διαβιῶ subintelligitur. quod ex Platonis lib. II. de republica cognoscitur. δίχα μοι νόος ἀτρέκειαν εἰπεῖν: ambigit animus; ut uerum dicam. σκολιὰ: obliqua, dissimulationem. φαίδρου περὶ θεῶν: Phædri de dijs. μηχανήματα: comminiscendi artes. τὰ ὅλα: cuncta. σκολιαῖς ἀπάταις: obliquis fraudibus. καὶ μάλα κατηφὴς: admodum tristis. σὺ δὲ, τί συννους; tu uero, quid cogitabundus? ἀποτίνδου: immittis: μνημονικὸν ἁμάρτημα: memoriæ error. ἀλόγως: temere.
In quaternione FF. μέμψιν ἀναφέρει: accusatio=

nem adscribit. πρὸς ἴσον ὅμοιον: ad æqualem, similemq́;. ἀκολακεύτως: sine assentatione. ἀμεταμέλητον: quem non pœnitet. ἐμετικὴν: uomitum. ἀδεῶς: Intrepide. οἱ περὶ αὐτὸν: qui apud eum. σπουδαῖον οὐδὲν: studiosum, siue serium nihil. φιλόλογα: erudita. ἐπισταθμίαν: diuersorium. σαλάκωμα: inanem
52.53.54. 55.56.57. 58.59.60. iactantiam. φαλάκρωμα: caluitium. πανικὸν: uanus terror. διάθεσιν: affectum. ἐπισημασίαν: significationem mentis è gestu. ἥρωες: heroes. ἐσίγησας: tacuisti. μνημονικὸν ἁμάρτημα: memoriæ error. φυρμὸς πολὺς: permistio multa. εὐρίπιστα: instabilia, ab Euripo. νεωτερισμοῦ: innouationis. πολιτεύεσθαι: administrare remp. σόλοικον: absurdum. τυραννοκτόνους: tyrannicidas. πεπολιτεύμεθα: remp. administrauimus. πεπονημένα: eleganter scriptæ. γῆν πρὸ γῆς: terram terræ anteponendam. Significat, se de mutando solo cogitare. ὑπηνέμιος: subiecta uento. ἀκολασίαν: intemperantiam. ὦ πράξεως καλῆς μὲν, ἀτελοῦς δέ. o factum pulchrum quidem, sed imperfectum. ἀλιτενεῖ: humili.

= ἀλλ' οὐ δαιτὸς ἐπηράτου ἔργα μέμηλεν,
Ἀλλὰ λίην μέγα πῆμα διοτρεφὲς εἰσορόωντες
Δείδιμεν, ἐν δοιῇ δὲ σαώσεμεν ἢ ἀπολέσθαι.

sed non ea nobis curæ sunt, quæ in amabili conuiuio fiunt: imo uero intuentes graue damnum, à Ioue immissum, extimescimus; salusq́;, & interitus in dubio sunt.

Οὔτοι τέκνον ἐμὸν δέδοται πολεμήια ἔργα,
Ἀλλὰ σύ γ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα λόγοιο.

Non tibi, mea progenies, data sunt opera bellica: at tu

quidem placida curato munera eloquentiæ. Verba sunt Iouis alloquentis Venerem: sed quod apud Homerum est γάμοιο, *Cicero mutat in* λόγοιο. *In quaternione G G.* πολιτικώτερα: *ciuiliora.* ἀναθεώρησιν: *animaduersionem.* ἀριστεῖαν: *præclarum facinus.* ἀναθεώρησις: *animaduersio. significat rem esse memorabilem, et quæ multa in se contineat animaduersione digna; qualia sunt, quæ supra tetigerat, de saxo, in crucem, columnam tollere, & cætera.* κατὰ μίτον: *per filum. Vide comment.* μελήσει: *curæ erit.* ἀνέκδοτον: *non editum.* πρᾶξιν: *facinus.* καθολικὸν θεώρημα: *præceptum, (sic enim* θεώρημα *Cicero uertit in libro de fato) quod in omnes conueniat.* μὴ πολιτεύεσθαι: *accedendum non esse ad remp.* ὑποσόλοικα: *subabsurda.* βεβίωται: *acta uita est.* πεντέλοιπον: *quod reliquum est de quinque. Vide commen.* λῆρος πολὺς: *multæ nugæ.* ὑπόθεσιν: *argumentum.* εὔλογον: *rationi consentaneum.* φαινοπροσωπητέον: *hilari uultu agendũ est.* ἰτέον: *eundum.* *In quaternione H H.* ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς, τὸν δ' ἀπωθοῦνται ψόγον: *alijs in bonis dedecus hoc effugiunt.* οὐδὲν ὑγιὲς: *nihil sani.* ὑπεραττικὸς: *plusquam Atticus.* Δημοσθένους: *Demosthenis.* ἀττικώτατα: *in primis Attice.* πεντέλοιπον: *quod reliquum est de quinque.* ἅλις: *satis.* ἄνω ποταμῶν: *retro fluminum. s. cursus est.* ἀπορία: *dubitatio.* μελήσει: *curæ erit.* προεγχείρησις: *conatus.* θησαυρὸς ἄνθρακες: *thesaurus carbones.* ἡ δ' ἆρ' ὁδὸς τί σοι δύναται νῦν θεοπρόπε; *iter hoc tibi quid ualet nũc ô uates?* βλάσφημα: *maledictum.* καὶ μάλα σεμνὸς: *& ualde grauis.* τὴν δ' αἰτίαν τῶν βρούτων τίς ἔχει; *cau-*

sam uero Brutorum *quis tuebatur?* κατηχήσει: *instructione.* ἐὰν διαμένῃ: *si permanserit.* ἀναντιφωνησία: *taciturnitas.* διάλογον: *dialogum.* ἡρακλείδιον: Heraclideum *opus.* φιλοσοφούμεθα: *philosophamur.* τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος: *quae de officio.* προσφωνοῦμεν: *nuncupamus.* In quaternione I I. συντάξεις: *confectionem librorum.* μετέωρος: *animi pendens.* φιλόλογα: *ab aequitate non aliena.* φιλοφρόνως: *benigne.* πεπινωμένως: *eleganter.* προκοπὴν: *progressum in literis.* οἶκος φίλος: *domus cara.* ῥιζοτομία: *scriptio de plantis.* ῥητορεύουσιν: *rhetorissant.* φιλοστόργως: *peramanter:* διδόμενα: *data* ἐργώδης: *laboriosum.* οἰστόν: *tolerabile.* σχεδίασμα: *ex tempore factum, subitum consilium.* πάσχω τι: *patior aliquid, angor.* ἐποχὴν: *retentionem.* ἀκεραίως: *sincere.* ψευδογράφῳ: *falso perscripto.* ἄφατα: *non dicenda.* πλοῦς: *nauigatio* ὑπόμνημα: *commentarium.* ἀτοπώτατον: *absurdissimum.* πανὺ φιλοστόργως: *ualde amanter.* βουλύσει: *uespera.* ἀμηχανία: *inopia consilij.* σπείσασθαι: *inducias facere.* ἐβδελυττόμην: *abominabar.* σκοπὸς: *scopus.* οὐ παρὰ τούτῳ: *non apud hunc.* ἔλθωμεν: *eamus.* ἐν ὁμοπλοίᾳ: *societate nauigandi.* λῆρος πολύς: *nugae multae.* γλισχρῶς: *parce, tenuiter.* In quaternione K K. σύνταγμα: *uolumen elaboratum.* ἀρχέτυπον: *archetypum, exemplar.* παρὰ λέξιν: *praeter uerbum.* μετεωρότερον: *suspensiore animo.* ἀσφαλὲς: *tutum.* ῥοπὴ: *momentum.* γαυριῶ: *glorior.* μετ' ἀμύμονα: *post expertem culpae. alludit autem ad illud* Homeri. μετ' ἀμύμονα πηλείωνα. ἀμύμων: *reprehensionis expers.* ἄμβροτος: *er-*

rans. συναγωγὴ : *collectio, uolumen.* δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντας : *longam nauigationem meditantes.* ἡ δεῦρ᾽ ὁδὸς τί σοι δύναται ; *iter huc tibi quid potest ?* ἀπορίᾳ : *dubitatione.* σύγγραμμα : *conscriptio.* ἀνεμέσητα : *inuidia carentia.* εὐθανασίαν : *facilem mortē.* σχόλιον : *annotatiunculam.* ἀπολογισμὸν συντάξομαι : *defensionem componam.* ἀναπολόγητον : *quod defendi nequit.* δυσχρησία : *difficultas uersuræ faciēdæ.* πειράζεσθαι παραλύσει : *tentari paralysi.* εὐκαιρίαν : *occasionē.* ἀσφαλείαν : *securitatē.* ἀπορίᾳ : *dubitatione.* σκέπτομαι : *considero.* ἀριστεία : *uirilitas.* παῖδες παίδων : *nati natorum.* εἷς ἐμοὶ μυρίοι : *unus mihi mille.* ἀδόλεσχος : *loquax.* εὐμένεια : *constantia.* εἰρωνεία : *dissimulatio.* πεπλογραφίαν : *pepli descriptionem.* ταξιάρχης : *ordinis ductor.* τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος : *de officio.* τὰ κεφάλαια : *capita.* περὶ τοῦ κατὰ περίστασιν καθήκοντος : *de officio cui quædam adiecta est circunstantia.* προσφωνῶ : *alloquor, scribo.* ἀνοικεῖον : *alienum.* αἰδεῖσθαι μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ᾽ ὑποδέχθαι : *pudebat quidem abnuere, ueriti sunt autem suscipere.* ἀπάντησις : *occursus.* δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντα : *longam nauigationem cogitantem.* ἀπροσδιόνυσον : *inexpectatum.* ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντα : *sinistra habentem.* In quaternione L L. ἐν πολιτικῷ : *in ciuili.* μηδὲ σωθείην, εἴποτε τοιοῦτο : *ne saluus quidem fiam, si quid tale unquam.* στρατηλάτης : *imperator, dux.* In quaternione M M P P Q Q. R R. ἐμφατικώτερον : *expressius, & euidentius.* ἀλλ᾽ αἰεί τινα φῶτα μέγαν : *sed semper quendam hominem ingentem.* ἀφειδῶς : *inconsiderate.* ὀρθὴν τὴν ναῦν ἀ-

παξ θανεῖν : rectam nauim semel mori. πεϱωκονομήσαμεν : præcurauimus, prouidimus. εὐκαίρως : opportune. εἰλικρινὲς : sincerum. ἀμφιλαφίαν : ancipitem ansam. μουσοπάτακτος : à musis percussus. ἀντίστοιχον : æquilibrem. εἰ δ᾽ ἐν αἴᾳ ἔζησας : si uero in terra uixisses. ἔα πάσας : mitte omnes. πολιτικά : de rep.

In quaternione S S. τοιαῦθ᾽ ὁ τλήμων πόλεμος ἐξεργάζεται : talia ærumnosum bellum efficit. πραγματικῶς : negocialiter. ὑπὲρ βολάς : supra quàm res est. συνδείπνους σοφοκλέους : concœnatores Sophoclis. ὑπόθεσιν : argumentũ. γλαῦκα εἰς Ἀθήνας : noctuam Athenas. ῥαθυμότερα : segniora. χαρακτὴρ : stylus. φιλαλήθως : ingenue. ἀποδυτηρίῳ : loco ubi lauaturi sese exuebant. δευτέρας φροντίδας : secundas curas. γνῶθι πῶς ἄλλῳ κέχρηται : nosce, quemadmodum alio usus fuerit. ἐμβόλιον : interpositioné. ἀπότευγμα : repulsam. τεχνικώτερον : artificiosius.

In quaternione T T. ἐνθουσιασμὸς : diuinus furor. ἄρη πνέων : Martem spirans. ὑποθέσεις : argumẽta. αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων : semper strenue se gerere, & præstantiorem esse alijs. πλέον : plus. γνῶθι σεαυτὸν : nosce te ipsum.

ἤματ᾽ ὀπωρινῷ, ὅτε λαβρότατον χέει ὕδωρ
Ζεὺς ὅτε δή γ᾽ ἄνδρεσσι κοτεσσάμενος χαλεπήνῃ :
Οἵ βίῃ εἰν ἀγορῇ σκολιὰς κρίνωσι θέμιστας,
Ἐκ δὲ δίκην ἐλάσωσι, θεῶν ὄπιν οὐκ ἀλέγοντες.

die autumnali cum abundantissimam pluit aquã Iuppiter, cũ iam hominibus iratusq́ succenset, qui, per uim in foro aliquas sententias ferant, iustitiam autem expellunt, deorum uocem non curantes. τότε μοι χάνοι : tunc

mihi dehiscat. ὁ δὲ μαίνεται οὐκ ἔτ᾽ ἀνεκτῶς, *hic autem furit non amplius tolerabiliter.* ἐν παρέργῳ: *obiter.* ἔπος: *carmen.* ἀλλ᾽ οἰμωζέτω: *sed ploret.*

REGISTRVM.

ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ.

AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL

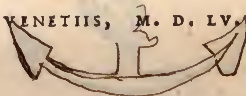
MM NN OO PP QQ RR SS TT VV XX.

Omnes quaterniones, præter XX *qui est duernio.*

APVD PAVLVM MANVTIVM,

ALDI FILIVM,

VENETIIS, M. D. LV.

AL
DVS

